

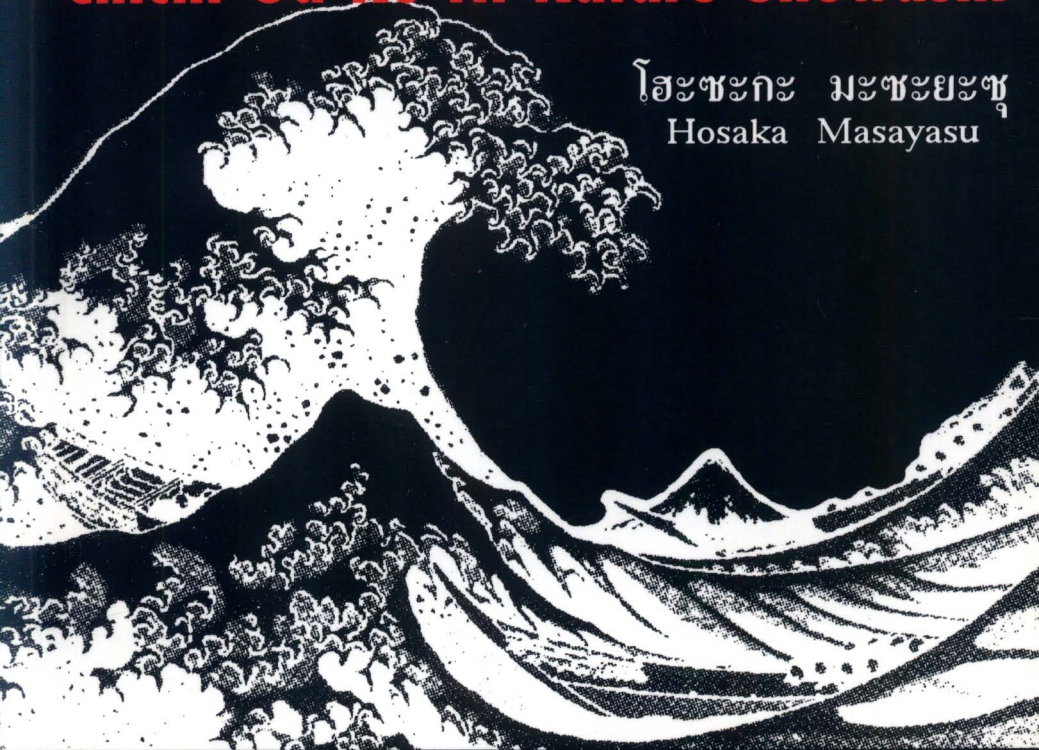
โครงการหนังสือชุด “คั่นคองส่องญี่ปุ่น”

Publication Series “Japanese Mirrors”

ญี่ปุ่นสมัยโชวะ

ประวัติศาสตร์บอกเล่าจากพ่อสู่ลูก

Chichi Ga Ko Ni Kataru Showashi

โฮะซะกะ มะซะยะซุ
Hosaka Masayasu

ผู้แปล : สร้อยสุดา ณ ระนอง ปราณี จงสุจริตธรรม
Translators : Soysuda Na Ranong Pranee Jongsutjarittam

DAIDO THE DAIDO LIFE FOUNDATION

มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
THE FOUNDATION FOR THE PROMOTION OF SOCIAL SCIENCES AND HUMANITIES TEXTBOOKS PROJECT

ญี่ปุ่นสมัยโชวะ

ประวัติศาสตร์บอกเล่าจากพ่อสู่ลูก
Chichi Ga Ko Ni Kataru Showashi

โฮะซะกะ มะซะยะสุ
Hosaka Masayasu

เจ้าของลิขสิทธิ์

THE DAIDO LIFE FOUNDATION

จัดพิมพ์โดย

มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

THE FOUNDATION FOR THE PROMOTION OF SOCIAL SCIENCES AND HUMANITIES TEXTBOOKS PROJECT

(2)

ญี่ปุ่นสมัยโชวะ : ประวัติศาสตร์บอกเล่าจากพ่อผู้ลูก

© 1998 Hosaka Masayasu, Chichi Ga Ko Ni Kataru Showashi.

All rights reserved.

First published in Japan in 1998 by Futabasha Publishers Ltd., Tokyo.

Thailand version published by **The Daido Life Foundation**
under license from **Futabasha Publishers Ltd.**

โครงการหนังสือชุด “คั่นส่องส่องญี่ปุ่น”

Publication Series “Japanese Mirrors”

ญี่ปุ่นสมัยโชวะ

ประวัติศาสตร์บอกเล่าจากพ่อสู่ลูก

แปลจาก

Chichi Ga Ko Ni Kataru Showashi

แต่งโดย

โฮะซะกะ มะซะยะซุ

Hosaka Masayasu

แปลโดย

สร้อยสุดา ณ ระนอง

Soysuda Na Ranong

ปราณี จงสุจิตธรรม

Pranee Jongsutjarittam

เจ้าของลิขสิทธิ์

THE DAIDO LIFE FOUNDATION

จัดพิมพ์โดย

มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

THE FOUNDATION FOR THE PROMOTION OF SOCIAL SCIENCES AND HUMANITIES TEXTBOOKS PROJECT

ญี่ปุ่นสมัยโชวะ : ประวัติศาสตร์บอกเล่าจากพ่อสู่ลูก
แปลจากต้นฉบับภาษาญี่ปุ่น

Chichi Ga Ko Ni Kataru Showashi

ผู้แต่ง

โฮะซะกะ มะซะยะสุ

Hosaka Masayasu

แปลโดย

สร้อยสุดา ณ ระนอง

Soysuda Na Ranong

ปราณี จงสุจริตธรรม

Pranee Jongsutjarittam

โครงการหนังสือชุด “ค้นร่องส่องญี่ปุ่น”

Publication Series “Japanese Mirrors”

การแปลและจัดพิมพ์พหุภาษาไทยได้รับอนุญาตลิขสิทธิ์จาก Futabasha Publishers Ltd.

© Hosaka Masayasu 1998

Originally Published in Japan by Futabasha Publishers Ltd.

พิมพ์ครั้งแรก : เมษายน 2544

จำนวนพิมพ์ 2,000 เล่ม

ISBN 974-572-806-3

ราคา 190 บาท

ประสานการผลิต

ธารงศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์

แบบปกและรูปเล่ม

ลำยวน เพชรแสงสว่าง

เจ้าของลิขสิทธิ์

DAIDO

THE DAIDO LIFE FOUNDATION

Edobori 1-2-1, Nishi-ku, Osaka-shi, 550-0002, Japan

Tel. 06-447-6111 Fax. 06-447-6384

จัดพิมพ์โดย

มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

THE FOUNDATION FOR THE PROMOTION OF SOCIAL SCIENCES AND HUMANITIES TEXTBOOKS PROJECT

413/38 ถนนอรุณอมรินทร์ บางกอกน้อย กรุงเทพฯ 10700 โทร-โทรสาร 433-8713

413/38 Arun-amarin Road. Bangkok 10700, Tel.-Fax : 433-8713

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สารบัญ

คำนำในการพิมพ์หนังสือภายใต้โครงการ “คั่นห้องส่องญี่ปุ่น”	(12)
คำแถลงมูลนิธิไคโด	(14)
รายนามคณะกรรมการมูลนิธิไคโด	(16)
คำแถลงมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์	(17)
รายนามคณะกรรมการบริหารมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์	(20)
คำนำ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์	(21)
ประวัติผู้แต่ง	(23)
ประวัติผู้แปล	(25)
คำนำของผู้แต่ง	(27)

บทที่

บทนำ : เหตุการณ์เมื่อวันที่ 15 สิงหาคม ปีโชวะที่ 20 (ค.ศ.1945)	1
วันล่มสลายแห่งจักรวรรดิญี่ปุ่น	1
จำนวนผู้ที่เกิดก่อนสมัยสงครามลดลงเหลือเพียงประมาณร้อยละ 30 ของประชากรทั้งหมด	3
ปู่ย่าตายายและพ่อแม่ใช้ชีวิตกันอย่างไร	6
บทที่ 1 : สมัยความยากจนและอำนาจทางการเมือง	7
วิกฤตการณ์ทางการเงินในปีโชวะที่ 2 (ค.ศ.1927)	7
ความอึกเขมของผู้ยึดมั่นในประสบการณ์ที่ตนเองเผชิญเป็นหลัก	11
การส่งทหารไปชานตงครั้งที่ 1 กับเหตุการณ์ขุนพลจางโซหลิน ถูกระเบิดถึงแก่กรรม	12

(6)

ความเชื่อมั่นของกองทัพบกญี่ปุ่นว่าตัวเองถูกต้อง และการดำเนินกลยุทธ์	14
ประวัติศาสตร์ย่อมมีเบื้องหน้าเบื้องหลัง	17
สมัยโชวะทศวรรษที่ 1 เป็นสมัยที่รากฐานทางเศรษฐกิจ ของญี่ปุ่นอ่อนแอ	18
เศรษฐกิจตกต่ำครั้งใหญ่ในสหรัฐอเมริกาและการยกเลิกคำสั่ง ห้ามส่งทองคำออกนอกประเทศของญี่ปุ่น	20
โศกนาฏกรรมการขายตัว เด็กขาดแคลนอาหาร การล้มละลาย	22
เศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลกและการกดขี่ประเทศอาณานิคม	25
การตัดสินใจแยกตัวออกมาเป็นประเทศโดดเดี่ยว	28
อะไรคือกองทัพบกญี่ปุ่น	29
ความสับสนอลหม่านของสังคมกับการวางแผนปฏิวัติของกองทัพบก	32
ความเคลื่อนไหวของพรรคคอมมิวนิสต์	33
อุบัติเหตุการณ์แมนจูเรียเป็นโอกาสให้กองทัพบกขึ้นมาอยู่ในฐานะผู้นำ	35
อุดมการณ์ประเทศร่วมประนีประนอมห้าชาติ	37
แนวโน้มของสังคมที่ว่า “ถ้ามีมูลเหตุที่เป็นแรงจูงใจในการกระทำ อย่างบริสุทธิ์ใจก็นับว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง”	40
การถอนตัวออกจากสันนิบาตชาติเลือกเส้นทางโดดเดี่ยวระหว่างประเทศ	43
ทหารบกยึดถืออะไรเป็นมาตรฐานในการปฏิบัติการ	45
เสียงเรียกร้องของกลุ่มนิยมอังกฤษและสหรัฐอเมริกา ถูกลบด้วยเสียงเรียกร้องให้ “ปฏิรูปประเทศ”	47
นักวิชาการที่เสนอบทวิเคราะห์ทหารถูกบีบบังคับ	49
แถลงการณ์แปรพักตร์ของผู้บริหารพรรคคอมมิวนิสต์ และแรงกดดันในภาคเศรษฐกิจ	52
กองทัพบกญี่ปุ่นกุมอำนาจแท้จริงทางการเมืองเพิ่มขึ้น	52

ความขัดแย้งระหว่าง “กลุ่มทหารปกครอง” กับ “กลุ่มทหาร
ในการบังคับบัญชาของสมเด็จพระจักรพรรดิ” 54

บทที่ 2 : สมัยสงครามและการพ่ายแพ้สงคราม 58

เหตุการณ์ยี่สิบหกกุมภาพันธ์และระบบให้ทหารประจำการดำรงตำแหน่ง
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทหารบก 58

กองทัพบกเลวอย่างแน่ชัด 61

เหตุการณ์สะพานหลูโกว (สะพานหลูเกาเจียวหรือสะพานมารีโคโปโล)
กับการเริ่มต้นสงครามญี่ปุ่น-จีน 63

ควรจะหวนพิจารณาตนเองอย่างไรต่อประเทศจีนและเกาหลี 66

การยึดครองสามอำเภอที่อยู่ขึ้นกับคำขวัญการสถาปนาระเบียบใหม่
แห่งเอเชียบูรพา 70

การสงครามที่ไม่เป็นผลในทั่วทุกภาคของประเทศจีน 72

การอยู่โดดเดี่ยวของญี่ปุ่นและสนธิสัญญาไตรภาคีระหว่างญี่ปุ่น เยอรมัน
และอิตาลี 74

การประเมินกำลังของเยอรมันผิดพลาด 76

การสงครามเฉพาะพื้นที่และเป็นแนวยาวบนแผ่นดินประเทศจีนกับ
เศรษฐกิจแบบควบคุมที่ประเทศญี่ปุ่น 78

ปีโชวะที่ 15 ซึ่งเป็นหัวเลี้ยวหัวต่อช่วงที่ 2 80

ความพยายามทำให้เป็นประชาชาติของทั้งประเทศ 82

การเข้าสู่สงครามมหาเอเชียบูรพาในวันที่ 8 ธันวาคม ปีโชวะที่ 16
(ค.ศ.1941) 85

ความเชื่อมั่นในเยอรมันเพียงฝ่ายเดียว 86

ทรศนะที่ไม่ถูกต้องต่อสหรัฐอเมริกาไปสู่การวินิจฉัยสถานการณ์
ผิดพลาด 89

โทรเลขทางการทูตที่ถูกคัดอ่าน	92
ข้อเท็จจริงของสงครามมหาเอเชียบูรพาที่ยืดเยื้อต่อเนื่องกันมา 3 ปีกับ 8 เดือน	94
การบุกโจมตีที่ได้ชัยชนะในช่วงต้นของสงคราม	97
การพ่ายแพ้ที่เกาะมิดเวย์—การถูกตักจับเรดาร์และถูกถอดรหัสลับ	100
การเปิดฉากโจมตีกลับของกองทัพสหรัฐอเมริกา—การยกพลขึ้นบก ที่เกาะกัวดาลคาแนล	102
ทหารญี่ปุ่นขาดแคลนอาหารและเสียชีวิตไปกว่า 2 หมื่นคน	105
กองทัพอเมริกันที่กลับมาเป็นฝ่ายบุกโจมตีเพียงฝ่ายเดียว	107
สงครามซึ่งมองไม่เห็นเป็นรูปเป็นร่าง	109
พระราชประสงค์ขององค์สมเด็จพระจักรพรรดิอิโรฮิโตะที่จะยุติสงคราม	112
ผู้นำทางทหารของญี่ปุ่นซึ่งขาดสมรรถภาพทางการเมือง	116
โศกนาฏกรรมของญี่ปุ่นสืบเนื่องมาจากการทหารอยู่เหนือการเมือง	118
บทที่ 3 : สมัยการยึดครองและการก่อร่างประเทศใหม่	123
ช่วงเวลาสูญเสียอธิปไตยภายใต้การยึดครองของสหรัฐอเมริกาเป็นเวลา 6 ปี 8 เดือน	123
ข้อแตกต่างทางกรอบโครงสร้างของสมัยการยึดครองช่วงแรก และช่วงหลัง	125
พระราชประสงค์ในการสละราชสมบัติของสมเด็จพระจักรพรรดิ	128
การพบปะสนทนาระหว่างสมเด็จพระจักรพรรดิ กับพลเอกดักลาส แมกอาร์เธอร์	129
การประกาศฐานะความเป็นมนุษย์ธรรมดา ขององค์สมเด็จพระจักรพรรดิ	133
การเสด็จเยือนภูมิภาคของสมเด็จพระจักรพรรดิเพื่อความใกล้ชิด กับพสกนิกร	136

สภาพของคืนก่อนหน้าการปฏิรูป	140
การยกเลิกการนัดหยุดงานทั่วไปในวันที่ 1 กุมภาพันธ์	142
ร่างรัฐธรรมนูญที่ถูกสั่งให้แก้ไข	145
ช่องว่างของความแตกต่างระหว่าง “โลกทัศน์” และ “ความเป็นจริง” ของรัฐธรรมนูญญี่ปุ่น	147
ความหมายของศาลทหารระหว่างประเทศในตะวันออกไกล	150
ข้อถกเถียงว่าญี่ปุ่นจะทำสนธิสัญญาสันติภาพร่วมกัน หรือจะทำสนธิสัญญาสันติภาพแยกต่างหาก	154
การปะทุของสงครามเกาหลีกับการก่อตั้งหน่วยตำรวจกองหนุน และอุปสงค์พิเศษจากผลพวงของสงคราม	158
วันที่ญี่ปุ่นยื่นหยัดเป็นเอกราช	162
บทที่ 4 : การพัฒนาระดับสูงในยุคการแข่งขัน	165
การเริ่มต้นใหม่ของญี่ปุ่นที่เปรียบเสมือน “เด็กวัย 12 ขวบ”	165
สงครามเย็นระหว่างสหรัฐอเมริกากับสหภาพโซเวียต และความขัดแย้งทางการเมืองในประเทศ	168
“หมดเวลาของสมัยหลังสงครามแล้ว”	172
การรวมพรรคการเมืองเป็นหนึ่งเดียว และ “การเริ่มต้นของระบบปี ค.ศ.1955”	176
ความขัดแย้งขั้นพื้นฐานอันเนื่องมาจากทัศนคติที่แตกต่างกัน ในการมองโลก	180
การขาดความพยายามที่จะตรวจสอบประวัติศาสตร์ และสังคมภายหลังสงคราม	184
สนธิสัญญาความมั่นคงในทศวรรษ 1960 ซึ่งส่งผลให้ความคิดเห็นของ ประชาชนแตกแยกเป็นสองฝ่าย	187

การตั้งต้นนำสนธิสัญญาความมั่นคงผ่านสภากับการงตการเดินทาง มาเยือนญี่ปุ่นของประธานาธิบดีไอเซนฮาวน์	191
จากเวลาของการเมืองสู่เวลาของเศรษฐกิจ	194
แสงสว่างและเงามืดของการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว	197
สงครามเวียดนามกับความรู้สึกต่อต้านสหรัฐอเมริกา	201
การเดินทางขบวนของกลุ่มเชิงเดี่ยวโตซึ่งผู้คนที่เกิดในยุคเบบี้บูม เป็นแกนนำ	205
การสิ้นสุดของการเดินทางขบวนต่อสู้ของกลุ่มเชิงเดี่ยวโต และการทำอัตวินิบาตกรรมของมิชมิะ ยูกิโอะ	208
การพัฒนาเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วของญี่ปุ่นกับการสิ้นสุดของเงินดอลลาร์ ที่ถูกตรึงค่าไว้เท่ากับ 360 เยน	212
จุดสูงสุดของการพัฒนาประเทศอย่างรวดเร็ว กับการเริ่มต้นของคณะรัฐบาลทะนะกะ	216
วิกฤติการณ์น้ำมันในปีโซวะที่ 48 (ค.ศ.1973)	220
บทที่ 5 : ประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจ	
กับยุคสมัยของการทำให้เป็นสากล	225
คติลือคฮิดกับการจับกุมอดีตนายกรัฐมนตรีทะนะกะ	225
ความเคื่องแค้นในสมัย “ซังกะกุตะอิฟุคุ” กับการเมืองที่มีแต่ความเกลียดชัง	230
เศรษฐกิจญี่ปุ่นที่เริ่มแสดงพลังอำนาจ	234
ความขัดแย้งทางการค้าระหว่างญี่ปุ่นกับสหรัฐอเมริกาเริ่มเป็นปัญหา	237
โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นที่เต็มไปด้วยเด็กเกเร กับการรังแกในสังคมญี่ปุ่น	240
จากรัฐบาลฟุคุตะสู่รัฐบาลโอะฮิระ	243

จากรัฐบาลชุกชีสู่รัฐบาลคนะงะโชะเนะ	247
การต่อต้านของเกาหลีและจีนต่อตำราประวัติศาสตร์ญี่ปุ่น	248
จดหมายจากเด็กมัธยมศึกษาตอนต้นคนหนึ่ง	251
ตำราเรียนญี่ปุ่นเขียนโดยไม่มีประธานของประโยค และเต็มไปด้วยคำแก้ตัว	252
ความขัดแย้งที่ไม่เกิดประโยชน์ระหว่างกระทรวงศึกษาธิการ กับสมาพันธ์ครูญี่ปุ่น	255
การเปลี่ยนแปลงพลังขับเคลื่อนทางการเมืองกับการตัดสินใจคดีสื่อคดี ข้อดีและข้อเสียของการเมืองยุคคนะงะโชะเนะ	256
มีการเตรียมพร้อมที่จะรับสภาพสังคมที่เต็มไปด้วยผู้สูงอายุแล้วหรือ	265
กระแสวิจารณ์ต่อเศรษฐกิจญี่ปุ่นที่รุนแรงยิ่งขึ้น	267
ทรศนะของสหรัฐอเมริกาต่อญี่ปุ่นที่เปลี่ยนแปลงไป กับบทบาทของคนรุ่นหนุ่มสาว	271
บทสุดท้าย : วันที่ 7 เดือนมกราคม ปีโชวะที่ 64 (ค.ศ.1989)	274
การสิ้นสุดปีโชวะและการเริ่มต้นปีเฮเซ	274
ประวัติศาสตร์โชวะที่เต็มไปด้วยบทเรียนสอนใจมากมายนับไม่ถ้วน	278
บทส่งท้าย	280

คำนำ

ในการพิมพ์หนังสือภายใต้โครงการ “คั่นช่องส่องญี่ปุ่น”

เวลาได้ผ่านไปกว่าครึ่งศตวรรษแล้วนับตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่สองได้สิ้นสุดลง ครึ่งศตวรรษที่ผ่านมานับเป็นช่วงเวลาของการเปลี่ยนแปลงครั้งยิ่งใหญ่ของโลก นับตั้งแต่อวสานของสหภาพโซเวียตและประเทศสังคมนิยมอื่น ๆ ในยุโรปตะวันออก ตามมาด้วยการเติบโตอย่างรวดเร็วทางเศรษฐกิจของประเทศต่าง ๆ ในทวีปเอเชีย และท้ายสุด ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำในทุกวันนี้ตลอดจนการรวมตัวกันของกลุ่มประเทศภาคียุโรป

ดูเหมือนว่าโลกาภิวัตน์ได้เข้าครอบงำโลกจนทำให้แม้แต่ “รัฐ” เองก็ตกอยู่ในสภาพที่ไร้ความหมาย ผู้คนที่เคยอยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐก็ต้องตกอยู่ในภาวะที่มีเดমনสับสนกับอนาคตของตนและของประเทศอย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน

สำหรับญี่ปุ่นที่เคยถูกมองด้วยสายตาอันแสนชื่นชมจากผู้คนทั่วโลกว่าเป็นประเทศที่สามารถฟื้นฟูตนเองจนกลายมาเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจได้อย่างรวดเร็ว ทั้ง ๆ ที่ได้รับความบอบช้ำเสียหายอย่างหนักในสงครามโลกครั้งที่สอง ก็กำลังเผชิญกับการโจมตีจากสิ่งที่เรียกว่าโลกาภิวัตน์ ภาวะเศรษฐกิจถดถอยต่อเนื่องกันกว่าสิบปีหลังจากเศรษฐกิจฟองสบู่ล่มสลายลง ยังคงบั่นทอนความสามารถของประเทศอยู่ เช่นเดียวกับภาวะขาดเสถียรภาพทางการเมืองอันเนื่องมาจากการขาดผู้นำที่มีความเด็ดเดี่ยวในการตัดสินใจก็ยังบดบังอนาคตของประเทศอยู่เช่นเดิม

แต่ไม่ว่าจะอยู่ในภาวะอย่างไรก็ตาม ประเทศไทยและประเทศญี่ปุ่นก็ได้

รักษาสัมพันธภาพที่ดีต่อกันไว้ตลอดช่วงประวัติศาสตร์อันยาวนานของทั้งสองประเทศ และจากนี้ไป การทำความเข้าใจซึ่งกันและกันระหว่างสองประเทศ ก็เป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้สัมพันธภาพดังกล่าวคงทนถาวรต่อไป

เพื่อความเข้าใจที่ดีต่อกันข้างต้น มูลนิธิไดโดได้จัดให้มีการแปลเรียบเรียงและพิมพ์หนังสือทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ประวัติศาสตร์ ฯลฯ ของญี่ปุ่นมาเสนอต่อสายตาของท่านผู้อ่านชาวไทย ทั้งนี้ด้วยความปรารถนาที่จะช่วยเสริมความเข้าใจถึงระบบและความเป็นมาของญี่ปุ่นมากขึ้น โครงการการพิมพ์หนังสือนี้จะมีระยะเวลารวม 5 ปีจากนี้ไป

การนำเสนอโครงสร้างทางการเมืองปัจจุบันของญี่ปุ่น ตลอดจนระบบราชการ การพัฒนาทางเศรษฐกิจ และผลเสียที่ตามมาในรูปของการขาดเสถียรภาพของสถาบันการเงิน ปัญหาสภาพแวดล้อม รวมไปถึงประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นและบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์ซึ่งได้มีส่วนในการสร้างเข้าหลอมประเทศในอดีต รวมทั้งข้อมูลอื่น ๆ จากญี่ปุ่น จะช่วยทำให้ผู้อ่านชาวไทยสามารถเข้าใจญี่ปุ่นได้ลึกซึ้งขึ้น และนอกจากนั้น ประสบการณ์ของญี่ปุ่นและข้อมูลข่าวสารเหล่านั้น ยังอาจช่วยทำหน้าที่ของกระจกเงาฉายส่องให้เห็นหนทางที่ประเทศไทยควรเลือกเดินต่อไปในวันข้างหน้าอีกด้วย

โครงการแปล เรียบเรียงและพิมพ์หนังสือนี้มีชื่อว่า “โครงการค้นร่องส่องญี่ปุ่น” (Japanese Mirrors Project) ได้รับความร่วมมือจากมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ภายใต้การดำเนินการของ The Daido Life Foundation

เดือนเมษายน พ.ศ. 2542

The Daido Life Foundation

คำแถลง

THE DAIDO LIFE FOUNDATION

THE DAIDO LIFE FOUNDATION หรือมูลนิธิไดโดได้ก่อตั้งเมื่อปี 1985 ภายใต้คำอนุญาตจากกระทรวงต่างประเทศ เนื่องในโอกาสที่บริษัทประกันชีวิต ไดโดฉลองการดำเนินกิจการครบรอบ 80 ปี วัตถุประสงค์หลักของมูลนิธิฯ คือ ทำกิจกรรมหรือให้ความช่วยเหลือทางด้านความร่วมมือระหว่างประเทศ ทั้งนี้ เพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจอันดีซึ่งกันและกัน มูลนิธิไดโดเชื่อมั่นว่าสิ่งเหล่านี้จะ นำมาซึ่งผลประโยชน์อันใหญ่หลวงของการดำเนินนโยบายปรับปรุงประเทศให้ เป็นสากลของญี่ปุ่น

กิจกรรมหลักของมูลนิธิฯ เท่าที่ผ่านมาก็คือการทำประโยชน์ให้แก่สังคม เช่นด้วยการทำกิจกรรมที่เอื้อประโยชน์ต่อการปรับปรุงประเทศให้เป็นที่รู้จัก ทั่วโลก ให้ความร่วมมือหรือการสนับสนุนทางการเงินแก่รัฐบาลกลางและ ท้องถิ่น หน่วยงานต่าง ๆ ของภาคเอกชนที่ประกอบกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับ การแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศ เป็นต้น

กิจกรรมสำคัญ ๆ ของมูลนิธิฯ เท่าที่ผ่านมาได้แก่

1. การแจกรางวัลไดโดแก่นักวิชาการหรือผู้ที่มีความชำนาญการพิเศษ ทางด้าน Area Studies
2. การแปลและพิมพ์วรรณกรรมเอเชียปัจจุบันเป็นภาษาญี่ปุ่น
3. การแปลและพิมพ์หนังสือเกี่ยวกับญี่ปุ่นศึกษาเป็นภาษาไทย ภายใต้ โครงการ “ค้นร่องส่องญี่ปุ่น”

4. โครงการแปลบทความทางวิชาการภาษาญี่ปุ่นเป็นภาษาอังกฤษร่วมกับ Oxford University Press
5. การให้ทุนการศึกษาแก่นักเรียนต่างชาติ (DLF Scholarship)
6. การให้ความร่วมมือและเงินสนับสนุนในด้านต่างๆ

รายนามคณะกรรมการมูลนิธิโตโต

นายยูโซ	คองโด	อดีตรองผู้จัดการบริษัทประกันชีวิตโตโต	ประธาน
นายฮิเดโตะ	คาวามูระ		ประธานบริหารจัดการ กรรมการและ เลขานุการ
นายทาเกรุ	อาากาว่า	ศาสตราจารย์ศูนย์ญี่ปุ่นศึกษา ระหว่างประเทศ	กรรมการ
นายอากิระ	อะไรอิ	ที่ปรึกษาหนังสือพิมพ์นิฮอนเคไซ	กรรมการ
นายซุนจิ	อุเอเดะ	ที่ปรึกษาบริษัทนิเมง	กรรมการ
นายฟูเดโอะ	โอมูระ	ที่ปรึกษาศูนย์ควบคุมและ ตรวจสอบทรัพย์สินแผ่นดิน	กรรมการ
นายคาซุโอะ	อิราโนะ	ผู้อำนวยการใหญ่บริษัทประกันชีวิตโตโต	กรรมการ
นายชินซุเกะ	โสะริ	อดีตเอกอัครราชทูตญี่ปุ่น ประจำประเทศอิตาลี	กรรมการ
นายอิซามุ	มียาสากิ	อดีตผู้อำนวยการใหญ่บริษัทการไฟฟ้านิวไซ	กรรมการ
นายโทะซึโอะ	ยามานาโอะ	ผู้จัดการบริษัทโตสกุ ออฟเซท	กรรมการ
นายซุโตะมุ	โอกาว่า	ศาสตราจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิ มหาวิทยาลัยนครโอซาก้า	ผู้ตรวจสอบบัญชี
นายอากิระ	นาริยาม่า	อดีตผู้บริหารบริษัทประกันชีวิตโตโต	ผู้ตรวจสอบบัญชี
นายมาคาโอะ	อูริว	อดีตเอกอัครราชทูตญี่ปุ่น ประจำประเทศอียิปต์	ที่ปรึกษา
นายโคเม	สasaki	อดีตผู้อำนวยการ พิพิธภัณฑชาตินักแห่งชาติ	ที่ปรึกษา
นางอากิโกะ	สันโด	อดีตวุฒิสมาชิก	ที่ปรึกษา
นายทากาชิ	ชิโอมิ	อดีตผู้บริหารบริษัทประกันชีวิตโตโต	ที่ปรึกษา
นางเอทซุโกะ	ทากาโนะ	เจ้าของกิจการโรงละครอิวานามิ	ที่ปรึกษา
นายอิโรชิ	อาราตะ	อดีตประธานศูนย์วัฒนธรรมเซเมโอะเกง	ที่ปรึกษา

คำแถลง

มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ก่อตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2509 ด้วยความร่วมมือร่วมใจกันเองเป็นส่วนบุคคล ในหมู่ผู้มีความรักในการกิจบริหารการศึกษาจากสถาบันต่าง ๆ เมื่อเริ่มดำเนินงาน โครงการตำรามีฐานะเป็นหน่วยงานหนึ่งของสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย ก่อนที่จะมีฐานะเป็นมูลนิธิเมื่อต้นปี พ.ศ. 2521 ทั้งนี้โดยได้รับความร่วมมือด้านทุนทรัพย์จากมูลนิธิร็อกกี้ เฟลเลอร์ เพื่อใช้จ่ายในการดำเนินงานขั้นต้น เป้าหมายเบื้องต้นของมูลนิธิโครงการตำราก็คือ ส่งเสริมให้มีตำราภาษาไทยที่มีคุณภาพเฉพาะในทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ทั้งนี้ต่างก็เห็นพ้องต้องกันในระยะนั้นว่า คุณภาพหนังสือตำราไทยระดับอุดมศึกษาแขนงวิชาดังกล่าวยังไม่สูงพอ ถ้าส่งเสริมให้มีหนังสือเช่นนี้เพิ่มขึ้นย่อมมีส่วนช่วยยกระดับมาตรฐานการศึกษาในชั้นมหาวิทยาลัยโดยปริยาย อีกทั้งยังอาจช่วยการสร้างสรรค์ปัญญา ความคิดริเริ่ม และความเข้าใจอันถูกต้องในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเมืองโดยส่วนรวม

พร้อมกันนี้มูลนิธิโครงการตำราฯ ก็มีเจตนาอันแน่วแน่ที่จะทำหน้าที่เป็นที่ชุมนุมผลงานเขียนของนักวิชาการต่าง ๆ ทั้งในและนอกสถาบัน เพื่อให้ผลงานวิชาการที่มีคุณภาพได้เป็นที่รู้จักและเผยแพร่ออกไปโดยทั่วถึงในหมู่ผู้สอน ผู้เรียน และผู้สนใจงานวิชาการ การดำเนินงานของมูลนิธิโครงการ

(18)

ตำราฯ มุ่งขยายความเข้าใจและความร่วมมือของบรรดานักวิชาการออกไปในวงกว้างยิ่ง ๆ ขึ้นด้วย ไม่ว่าจะเป็นด้านการกำหนดนโยบายสร้างตำรา การเขียน การแปล และการใช้ตำรานั้น ๆ ซึ่งจะเป็นเครื่องส่งเสริมและกระชับความสัมพันธ์อันพึงปรารถนา ตลอดจนความเข้าใจอันดีต่อกันในวงวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง

นโยบายพื้นฐานของมูลนิธิโครงการตำราฯ คือ ส่งเสริมและเร่งรัดให้มีการจัดพิมพ์หนังสือตำราทุกประเภท ทั้งที่เป็นงานแปลโดยตรง งานแปลเรียบเรียง งานถอดความ งานรวบรวม งานแต่งและงานวิจัย ในช่วงแรก ๆ เราได้เน้นส่งเสริมงานแปลเป็นหลัก ขณะเดียวกันก็ได้ส่งเสริมให้มีการจัดพิมพ์ตำราประเภทอื่น ๆ ด้วย นับแต่ได้ก่อตั้งโครงการตำราฯ มาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน โดยความร่วมมืออย่างดียิ่งของนักวิชาการหลายสถาบัน สามารถส่งเสริม-กลั่นกรอง-ตรวจสอบ และจัดพิมพ์หนังสือตำราภาษาไทยระดับอุดมศึกษาที่มีคุณภาพตามเป้าหมาย เจตนารมณ์ และนโยบาย ได้ครบทุกประเภท และมีเนื้อหาครอบคลุมสาขาวิชาต่าง ๆ ถึง 8 สาขาดังต่อไปนี้คือ (1) สาขาวิชาภูมิศาสตร์ (2) สาขาวิชาประวัติศาสตร์ (3) สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ (4) สาขาวิชารัฐศาสตร์ (5) สาขาวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา (6) สาขาวิชาปรัชญา (7) สาขาวิชาจิตวิทยา (8) สาขาวิชาภาษาและวรรณคดี นอกจากนี้เรายังมีโครงการผลิตตำราสาขาวิชาอื่น ๆ เพิ่มขึ้นด้วย เช่น สาขาวิชาศิลปะ ซึ่งกำลังอยู่ในขั้นดำเนินงาน และยังสามารถขยายงานให้มีการแต่งตำราเป็น “ชุด” ซึ่งมีเนื้อความคาบเกี่ยวระหว่างหลายสาขาวิชา เช่น “ชุดชีวิตและงาน” ของบุคคลที่น่าสนใจ ดังที่ได้จัดพิมพ์เผยแพร่ไปแล้วบางเล่ม

ปัจจุบันมูลนิธิโครงการตำราฯ ยังคงมีเจตนารมณ์แน่วแน่ที่จะขยายงานของเราต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง แม้จะประสบอุปสรรคนานัปการ โดยเฉพาะอุปสรรคด้านทุนรอน เพราะกิจการของเราไม่ใช่กิจการแสวงหากำไร หากมุ่ง

ประสงค์ให้นักศึกษาและประชาชนได้มีโอกาสซื้อหาหนังสือตำราฯ ในราคา
ย่อมเยาพอสมควร

คณะกรรมการทุกสาขาวิชาของมูลนิธิโครงการตำราฯ ยินดีน้อมรับคำ
แนะนำและคำวิพากษ์วิจารณ์จากผู้อ่านทุกท่าน และปรารถนาอย่างยิ่งที่จะให้
ท่านผู้อ่านทุกท่านได้เข้ามามีส่วนร่วมในมูลนิธิโครงการตำราฯ ไม่ว่าจะเป็นการ
สนับสนุนแนะนำอยู่ห่าง ๆ ช่วยแต่ง แปล เรียบเรียง หรือ รวบรวม
ตำราสาขาวิชาต่าง ๆ ให้เรา หรือเข้ามาร่วมบริหารงานร่วมกับเรา

เสน่ห์ จามริก

ประธานคณะกรรมการบริหาร

มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

รายนามคณะกรรมการบริหาร
มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

(ก่อตั้ง พ.ศ.2509 โดย นายป๋วย อึ๊งภากรณ์ นายเสน่ห์ จามริก ฯลฯ)

นายเสน่ห์	จามริก	ประธาน
นางเพ็ชรี	สุมิตร	รองประธาน
นางสาวกุสุมา	สนิทวงศ์ ณ อุทยาน	กรรมการ
นายธเนศ	อาภรณ์สุวรรณ	กรรมการ
นายรังสรรค์	ธนะพรพันธุ์	กรรมการ
นายสุลักษณ์	ศิริรักษ์	กรรมการ
นายวิทยา	สุจริตธนารักษ์	กรรมการ
นายเกริกเกียรติ	พิพัฒน์เสรีธรรม	กรรมการ
นายอุทัย	ดุลยเกษม	กรรมการ
นางสาวศรีประภา	เพชรมีศรี	กรรมการ
นางสาวศุภลักษณ์	เลิศแก้วศรี	กรรมการและเหรัญญิก
นายชาลวิทย์	เกษตรศิริ	กรรมการและเลขานุการ
นายธำรงค์ศักดิ์	เพชรเลิศอนันต์	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
นายทรงยศ	แววหงษ์	กรรมการและผู้จัดการ

คำนำ

มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

ในกระบวนการสร้างและทำความเข้าใจต่อประเทศต่าง ๆ ของการศึกษาในประเทศไทย ปัญหาที่สำคัญที่สุดคือ การที่ต้องเรียนรู้เรื่องราวต่าง ๆ ผ่านกรอบทัศนคติและวิธีการพิจารณาประเด็นปัญหาโดยผ่าน “คนกลาง” ซึ่งโดยทั่วไปก็คือ โลกตะวันตกและภาษาอังกฤษ ความรู้และการเรียนรู้ซึ่งกันและกันอย่าง “โดยตรง” จากภาษาของประเทศนั้น ๆ เอง ที่จะสามารถสร้างและให้ความรู้จักและเข้าใจกันได้อย่างถ่องแท้มากยิ่งขึ้นนั้น ก็เสมือนมีแนวกำแพงที่เข้มแข็งและทอดยาวขวางกั้นไว้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของประเทศไทยในปัจจุบัน

โครงการจัดพิมพ์หนังสือชุด “คั่นช่องส่องญี่ปุ่น” ที่จัดทำขึ้นด้วยความร่วมมือระหว่างมูลนิธิโตโต และมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์นั้น กล่าวได้ว่าเป็นโครงการที่ตอบต่อวัตถุประสงค์ขั้นพื้นฐานของทั้งสองฝ่าย กล่าวคือ 1) เป็นการถ่ายทอดความรู้จากผลงานของนักวิชาการระดับนำชาวญี่ปุ่นที่เขียนขึ้นเผยแพร่ในภาษาญี่ปุ่น ให้มาเป็นงานพากย์ภาษาไทย และ 2) จำนวนหนังสือถึง 3 ใน 4 ของการจัดพิมพ์ จะถูกส่งเข้าห้องสมุดของสถาบันการศึกษาทุกระดับ ตลอดทั้งห้องสมุดประชาชนของประเทศไทย ดังนั้น โครงการนี้จึงไม่เพียงที่จะมุ่งต่อการสร้างความเข้าใจและเรียนรู้ประเทศและชาวญี่ปุ่นอย่างโดยตรงและในทุกด้านแล้ว ยังเป็นการส่งเสริมคุณภาพและความหลากหลายของหนังสือในสถาบันการศึกษาของไทยด้วย

สำหรับหนังสือเรื่อง **ญี่ปุ่นสมัยโชวะ** : ประวัติศาสตร์บอกเล่าจากพ่อ
 ลูก ของ **โตะตะกะ มะซะยะซุ** ในเบื้องต้นนั้นดูเหมือนจะเป็นบันทึกความ
 ทรงจำเพื่อบอกเล่าเรื่องราวของยุคสมัยโชวะ หรือสมัยของสมเด็จพระจักรพรรดิ
 ฮิโรฮิโตะ ที่มีระยะเวลารวม 62 ปี 14 วัน (25 ธันวาคม ค.ศ.1926 ถึง 7 มกราคม
 ค.ศ.1989) เพียงเท่านั้น หากทว่าเมื่อพิจารณาอย่างละเอียดรอบคอบและ
 ลึกซึ้ง กล่าวได้ว่า หนังสือเล่มนี้เป็นผลงานที่ใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์
 ซึ่งผ่านการค้นคว้าตรวจสอบข้อมูล ตลอดจนการพิจารณาให้ความหมายต่อ
 เหตุการณ์ต่างๆ ที่สำคัญๆ ทั้งทางการทหาร การเมือง และเศรษฐกิจ ที่มี
 ผลกระทบต่อวิถีชีวิตทางสังคม วัฒนธรรม และความรู้สึกนึกคิดของคนใน
 สังคมญี่ปุ่นสมัยโชวะ อันเป็นยุคสมัยที่ญี่ปุ่นปรากฏตัวในฐานะมหาอำนาจทาง
 ทหาร และกลายเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจในท้ายสุด การใช้กลวิธีว่าเป็น
 “ประวัติศาสตร์บอกเล่า” นั้นดูเหมือนก็เพื่อจะให้ผู้อ่านรับ “สาร” ของหนังสือ
 ได้ง่ายขึ้น และสามารถแทรกทัศนะของผู้แต่งในฐานะของคนร่วมยุคสมัยไว้ได้
 โดยรวมกล่าวได้ว่า หนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือที่ให้ภาพความเปลี่ยนแปลง
 ภายในสังคมญี่ปุ่นในหลายด้านที่ตั้งอยู่บนทัศนะของคนญี่ปุ่นเองได้ดียิ่งอย่าง
 ยากที่จะหาได้ในโลกหนังสือและความรับรู้ของคนไทย

ประวัติผู้แต่ง

โฮะชะกะ มะชะยะซุ

Hosoka Masayasu

เกิดเดือนธันวาคม ปีโชวะที่ 14 (ค.ศ.1939) ที่เมืองซัปโปโร จังหวัดฮอกไกโด สำเร็จการศึกษาจากภาควิชาสังคม คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยโตชิวะ ศึกษาวิจัยประวัติศาสตร์สมัยใหม่ของญี่ปุ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งประวัติศาสตร์โชวะ ซึ่งเป็นการวิจัยแนวพิสูจน์หลักฐาน เขียนหนังสือเกี่ยวกับเหตุการณ์ต่างๆที่ถูกฝังอยู่ในประวัติศาสตร์ เรื่องสารคดีของผู้คน และบันทึกรายงาน นอกจากนี้ยังมีผลงานเขียนเกี่ยวกับเรื่องทางการแพทย์ การบำบัดรักษา อีกมากมาย

ผลงานเขียน

“สาวกที่ถูกกดขี่-บันทึกตั้งแต่ต้นจนจบของคดีการตายหมู่” (สำนักพิมพ์โคดันชะบุงโกะ)

“สมัยโตโจ ฮิเดะกิกับจักรพรรดิ” [เล่ม 1, 2] (สำนักพิมพ์bungshunbungโกะ)

“กรรมทหาร กระทรวงทหารบกกับการเริ่มต้นสงครามระหว่างญี่ปุ่นกับสหรัฐอเมริกา” (สำนักพิมพ์ชูโกบุงโกะ)

“จดหมายอุทธรณ์กับประวัติศาสตร์โชวะ” (สำนักพิมพ์ริปปุโชะโบ)

“ตรวจของประเทศที่น่าหวง-เหตุการณ์มิชิมะ ยูกิโอะกับสมาชิกกลุ่มโล่” (สำนักพิมพ์โคดันชะ)

“คนญี่ปุ่นก่อนและหลังการพ่ายแพ้สงคราม” (บริษัทหนังสือพิมพ์อะซะชิ)

“การต่อสู้เรื่องสนธิสัญญาความมั่นคงในปี 1960” (สำนักพิมพ์โคดันชะ)

(24)

“50 ข้อในการอ่านประวัติศาสตร์ไชวะ” (PHP)

“เซจิมะ ริวโซ-ประวัติศาสตร์ไชวะของเสนาธิการ” (สำนักพิมพ์bungbungโกะ)

“เจ้าชายชิชิบุกับจักรพรรดิอิโรฮิโตะ” (สำนักพิมพ์bungbungชู)

“โกะโตตะ มะซะฮะรุ” (สำนักพิมพ์bungbungโกะ)

“คณะแพทยศาสตร์” (สำนักพิมพ์โคดันชะbungbungโกะ)

และงานเขียนอื่น ๆ อีกมากมาย

ประวัติผู้แปล

สร้อยสุดา ณ ระนอง

Soysuda Na Ranong

คุณวุฒิ   ปริญญาตรี อักษรศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับหนึ่ง) (ภาษาญี่ปุ่น)
                  จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปริญญาโท M.A. (Japanese Literature) มหาวิทยาลัย Keio
                  ประเทศญี่ปุ่น

ปริญญาเอก Ph.D. (Area and Culture Studies)
                  Tokyo University of Foreign Studies ประเทศญี่ปุ่น

ตำแหน่ง   อาจารย์ สาขาวิชาภาษาญี่ปุ่น ภาควิชาภาษาต่างประเทศ
                  คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ผลงาน   ภาษาญี่ปุ่นชั้นต้น 2 ฉบับปรับปรุง (ส.ส.ท.)

รวมสุภาษิตญี่ปุ่น 1 (ส.ส.ท.)

“Ryūgakusei Nihonde” (Asahi Chūgakusei Weekly : 1995-
1996)

“การศึกษาคำลงท้าย yo, ne ในภาษาญี่ปุ่นกับคำลงท้าย “นะ” ใน
ภาษาไทย” (วารสารศูนย์ภาษามูลนิธิญี่ปุ่น 2 : มีนาคม 2542)

“การวิเคราะห์สาเหตุของการเขียนประโยคภาษาญี่ปุ่นที่ผิดไวยากรณ์
หรือผิดธรรมชาติของผู้เรียนชาวไทย” (ทุนอุดหนุนวิจัยมหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์ประจำปี 2542)

(26)

ปราณี จงสุจิตธรรม

Pranee Jongsujarittam

คุณวุฒิ   ปริญญาตรี อักษรศาสตรบัณฑิต (ภาษาญี่ปุ่น) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปริญญาโท M.I.A. (ภาษา-วรรณคดีญี่ปุ่น) มหาวิทยาลัย Tsukuba
ตำแหน่ง   รองศาสตราจารย์ สาขาวิชาภาษาญี่ปุ่น คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

งานแต่งและเรียบเรียง

ภาษาญี่ปุ่นเบื้องต้น 1,2,3
ประวัติวรรณคดีญี่ปุ่น 1,2
ภาษาญี่ปุ่นการโรงแรม 1,2
ภาษาญี่ปุ่นสำหรับมัคคุเทศก์ 1,2
แบบฝึกหัดคันจิชั้นกลาง
คู่มือครูภาษาญี่ปุ่นชั้นต้น 1
ภาษาญี่ปุ่นชั้นต้น 3 ฉบับปรับปรุง
Nihongo Yoroshiku 3,4
พจนานุกรมภาษาพูดญี่ปุ่น-ไทย

งานแปล   ปทานุกรมคำประสมคันจิ
พจนานุกรมการใช้คำภาษาญี่ปุ่น
สัมผัสวัฒนธรรมญี่ปุ่น
เกร็ดความรู้ด้านธุรกิจ
กระจกส่องญี่ปุ่น

งานวิจัย   การศึกษาไวยากรณ์ชั้นกลางและสูงในระดับมหาวิทยาลัย

คำนำของผู้แต่ง

(สำหรับผู้อ่านหนังสือเล่มนี้)

มนุษย์ไม่ได้มีชีวิตอยู่ใน “กาลสมัย” และ “ประวัติศาสตร์” หรือหรือ?

การมีชีวิตอยู่ใน “กาลสมัย” ก็คือ การมีชีวิตอยู่ด้วยธรรมชาติการดำเนินชีวิตของตนเองตามข้อจำกัดที่มีอยู่ของยุคสมัยนั้น ๆ เป็นการมีชีวิตของตนเองให้ครบถ้วนสมบูรณ์ในวงจรชีวิตของมนุษย์ ได้แก่ ศึกษาหาความรู้ ประกอบอาชีพ สร้างครอบครัว เลี้ยงดูบุตร การมีชีวิตอยู่ใน “ประวัติศาสตร์” ก็คือ สภาพการณ์การมีส่วนร่วมสัมผัสและตระหนักถึงการสัมผัสกับประวัติศาสตร์ภายในวิถีการดำเนินชีวิตของตนเองโดยไม่คำนึงว่าจะชอบหรือไม่ชอบ

ส่วนที่สัมผัสกับ “ประวัติศาสตร์” หมายถึง ตัวเราเองเป็นภาพสะท้อนของยุคสมัยของปู่ ยุคสมัยของพ่อ และสิ่งที่สะท้อนให้เห็นนั้น (จะเรียกว่าคือ วัฒนธรรม หรือประเพณีก็ได้) จะสืบทอดต่อไปยังลูกหลาน การสืบทอดนี้มีทั้งกรณีที่สืบทอดโดยตรงด้วยคำพูด และกรณีที่เข้าใจโดยผ่านบุคคลที่มีชีวิตอยู่จริง

ถ้าหากไม่มีจิตสำนึกของการมีชีวิตอยู่ใน “กาลสมัย” และ “ประวัติศาสตร์” แล้ว มนุษย์ก็จะมีสถานภาพที่เปล่าเปลี่ยวอ้างว้างและไร้คุณค่ายิ่งนัก

บางคนอาจจะคิดว่า ชีวิตเป็นของตนเอง จะทำอะไรก็ได้ตามอำเภอใจ ใช้ชีวิตไปตามที่ตนเองชอบก็เพียงพอแล้ว ซึ่งความคิดเช่นนี้ก็ไม่ได้ผิดอะไร แต่การคิดเช่นนี้เป็นเพียงความคิดที่เห็นแก่ตัวเท่านั้น เพราะมนุษย์ประเภทที่จมอยู่แต่ในการดำเนินชีวิทางเศรษฐกิจ และมุ่งแสวงหาแต่ความสนุกสนานส่วนตัว จะมีทำที่ที่คอยโกยแสวงหาผลประโยชน์ตามอำเภอใจ ขาดมุมมองของการมีชีวิตอยู่ใน “ประวัติศาสตร์”

ถ้าหากมีจิตสำนึกของ “ประวัติศาสตร์” ก็จะมีรู้ว่าจะต้องขวนขวายเรียนรู้

วัฒนธรรม จริยธรรม และยิ่งกว่านั้นคือ สิ่งที่เรียกว่าเป็นองค์ประกอบของชีวิตมนุษย์ แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า จะต้องยอมรับยึดถือและเลียนแบบข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ทั้งหมด แต่คือการถ่ายทอดสิ่งที่ได้เรียนรู้จากประวัติศาสตร์ให้แก่คนรุ่นต่อไป

ข้าพเจ้าคิดว่าญี่ปุ่นในสมัยปัจจุบันอยู่ในสภาพการแบ่งแยกออกเป็นส่วน ๆ ในรูปแบบใหม่อย่างสิ้นเชิง

การเมืองเป็นแบบการตามแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ไม่มีหลักการอะไร เป็นเพียงการหมุนเวียนเปลี่ยนไปตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ทางด้านเศรษฐกิจ ก็เป็นระบอบที่มุ่งพัฒนาประเทศของตนให้เจริญรุ่งเรืองอย่างเดียว เมื่อเศรษฐกิจไม่อาจเติบโตต่อเนื้อได้ กลไกต่าง ๆ ก็เริ่มเสื่อมประสิทธิภาพ ทางด้านการศึกษา เนื่องจากเป็นรูปแบบที่สอนให้ท่องให้จดจำจึงทำให้ไม่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จากสิ่งต่างๆ เหล่านี้ ทำให้จิตใจของประชาชนขาดทิศทาง อยู่ในสภาพที่ไม่สามารถกำหนดชีวิตของตนเองได้ว่าควรจะดำเนินชีวิตอย่างไร

ในสภาพเช่นนี้ ถ้าเอาแต่กระวนกระวายใจ ก็จะมองไม่เห็นหนทางเบื้องหน้า สิ่งสำคัญในปัจจุบันคงจะคือ การเรียนรู้เรื่องราวในประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะประวัติศาสตร์สมัยโชวะที่พร้อมพรุ่งไปด้วยบทเรียนสอนใจจำนวนมากมาย ในสมัยโชวะนี้จะครอบคลุมเรื่องราวทั้งหลายทั้งปวง มีทั้งการสงคราม การพ่ายแพ้สงคราม ยิ่งกว่านั้นยังมีการยึดครอง การก่อการร้าย ความวุ่นวายจากการปฏิวัติ การอดอยาก จนกระทั่งการขาดแคลนอาหาร กล่าวได้ว่า ได้ประสบกับเหตุการณ์ทั้งหมดในประวัติศาสตร์มนุษยชาติ สภาพการณ์ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้เป็นผลพวงที่เรียนรู้จากบทเรียนที่ประวัติศาสตร์สมัยโชวะได้สอนไว้เพียงแง่มุมหนึ่งเท่านั้น

เราควรจะเรียนรู้สิ่งต่างๆ มากมายอย่างอ่อนน้อมถ่อมตนยิ่งขึ้น และนำสิ่งต่างๆ ที่ได้เรียนรู้มาใช้ในความเป็นจริง

หนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือเขียนเล่าจากมุมมองส่วนตัวของข้าพเจ้าเพื่อถ่ายทอด

แก่ลูกหลานว่าควรจะมีประวัติศาสตรสมัยโชวะอย่างไร ข้าพเจ้าจะเล่าจากมุมมองของข้าพเจ้าว่าสมัยที่ข้าพเจ้า และสมัยที่รุ่นปู่ตายและรุ่นพ่อแม่มีชีวิตอยู่อย่างไร ข้าพเจ้าไม่ได้เขียนโดยตั้งอยู่บนพื้นฐานทฤษฎีทางด้านประวัติศาสตร์หรือแนวความคิดพิเศษเฉพาะแต่อย่างไร ข้าพเจ้าเขียนเล่าในฐานะของประชาชนคนหนึ่งที่มีหวังจะให้มุมมองนี้ได้รับการถ่ายทอดต่อไปและได้รับการใส่ใจจากรุ่นลูก ข้าพเจ้าทราบดีว่าเรื่องราวและเหตุการณ์มากมายในประวัติศาสตร์สมัยโชวะยังมีอีกหลายแง่มุม มากกว่าที่ข้าพเจ้าได้เล่าไว้ในหนังสือเล่มนี้ แต่ไม่ว่าจะเป็นเรื่องใดก็ตาม เนื้อหาสาระที่แท้จริงนั้นก็คือภาพของผู้คนที่ยืนหยัดใช้ชีวิตในสมัยของตนเอง ข้าพเจ้าไม่ได้คิดที่จะตัดสินชี้ขาดประวัติศาสตร์สมัยโชวะ และก็ไม่ได้คิดจะพิพากษาโทษหรือเสริมแต่งประวัติศาสตร์สมัยโชวะให้ดูงดงามขึ้น เพียงแต่ตั้งใจจะมองภาพของผู้คนที่ยืนหยัดใช้ชีวิตในสมัยนี้ด้วยจิตใจที่เปิดกว้างเวลาที่เฝ้ามองนั้นก็คือเวลาที่ข้าพเจ้ายังมีชีวิตอยู่ใน “ประวัติศาสตร์” นั่นเอง

ข้าพเจ้ามีความยินดียิ่งนัก หากการอ่านหนังสือเล่มนี้ จะช่วยให้ผู้อ่านมีมุมมองหรือเกิดความคิดเห็นที่เป็นของตนเอง และถ่ายทอดประวัติศาสตร์ต่อไปยังชนรุ่นหลัง

หนังสือเล่มนี้จัดพิมพ์เป็นรูปเล่มที่สมบูรณ์เป็นครั้งแรกในปีเอชเอที2(ค.ศ.1990) และในครั้งนี้ได้รับการคัดเลือกให้จัดพิมพ์ขึ้นใหม่ในกลุ่มหนังสือ Futaba Life Shinsho ข้าพเจ้าได้ปรับปรุงแก้ไขในส่วนของรายละเอียดเล็กน้อยแต่ส่วนใหญ่จะยังคงเนื้อความของหนังสือที่พิมพ์ในครั้งแรก

อย่างไรก็ตาม ตอนที่เขียนลงพิมพ์ในครั้งแรกนั้น ข้าพเจ้าไม่เคยคิดว่าอนาคตที่ประเทศญี่ปุ่นจะเกิดการล้มละลาย อีกทั้งไม่เคยคาดคิดว่า ระบอบพรรคการเมืองที่ก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ.1955 จะล่มสลายไปอย่างง่ายดายในเดือนสิงหาคมปีเอชเอที 5 (ค.ศ.1993) ประวัติศาสตร์มีการเปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา ข้าพเจ้าตระหนักเป็นอย่างยิ่งว่า ไม่อาจจะมีมองประวัติศาสตร์ด้วยแนวความคิดที่ตายตัวได้

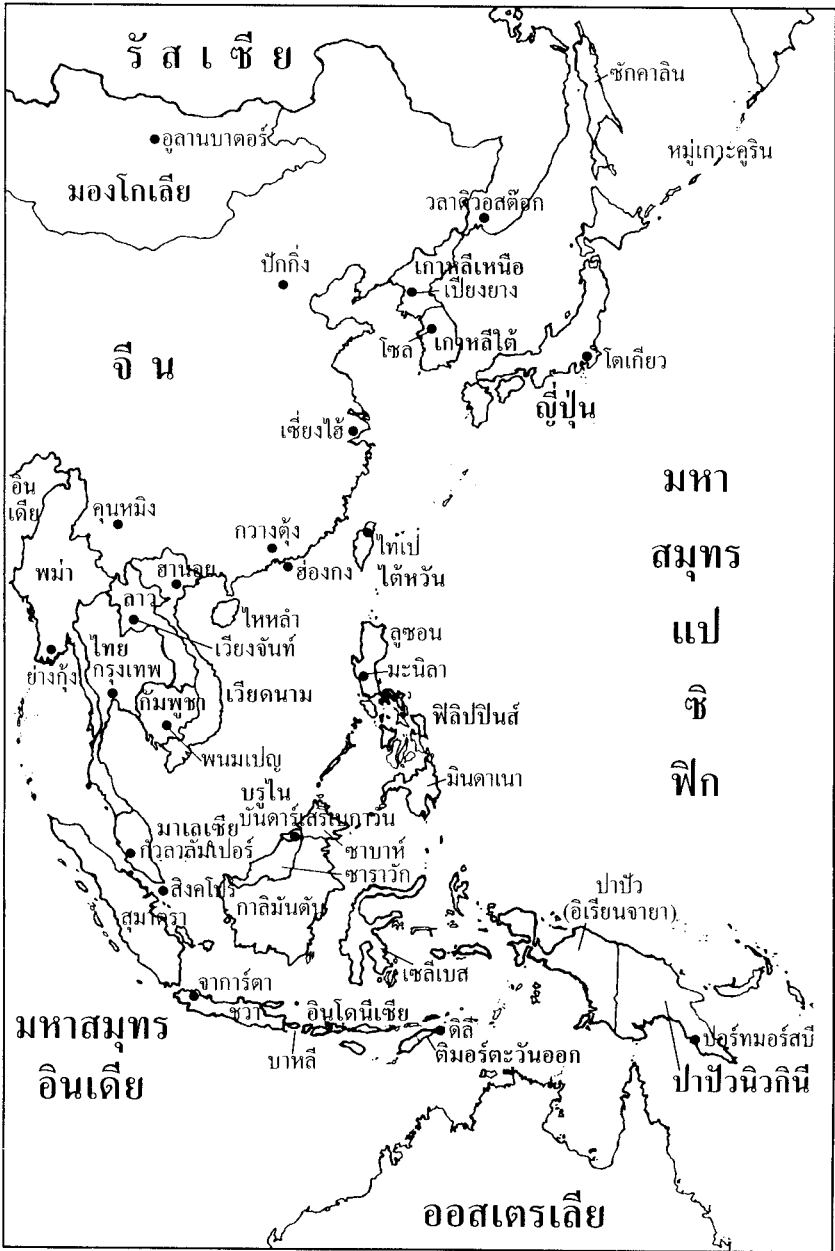
(30)

ตอนที่เขียนลงพิมพ์ในครั้งแรก คำว่า “ยุคของลูก” ข้าพเจ้านึกถึงบุตรชาย
ของตนเองซึ่งในตอนนั้นเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย บุตรชายคนนั้น
ของข้าพเจ้าได้เสียชีวิตไปแล้วเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ปีเฮเซที่ 5 (ค.ศ. 1993) เนื่องจากป่วย
ข้าพเจ้าขออุทิศส่วนกุศลที่จะได้จากหนังสือเล่มนี้แด่บุตรชายคนนั้น

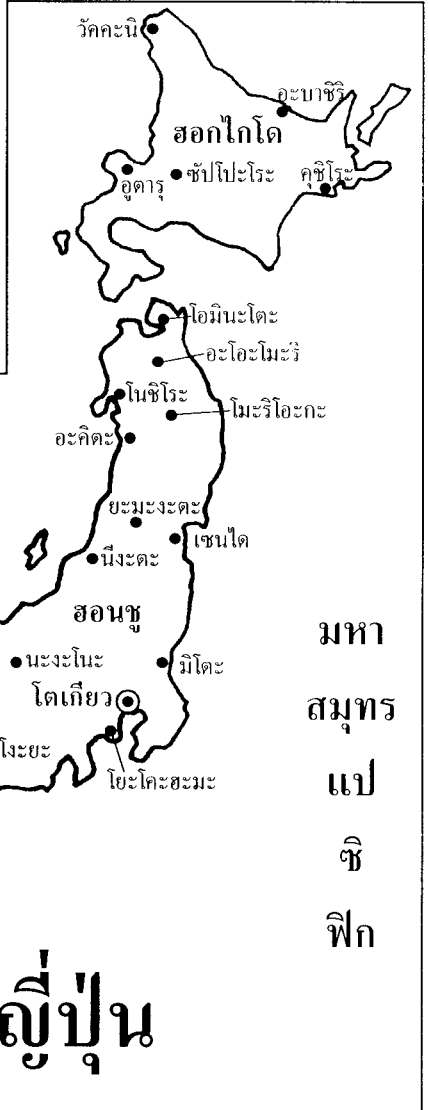
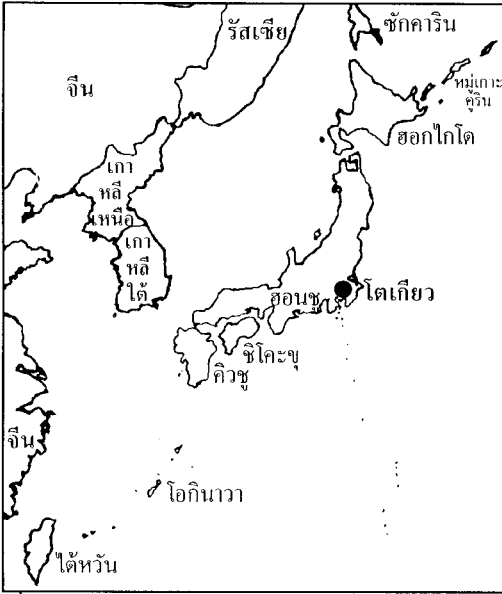
โอะซะกะ มะซะยะซุ

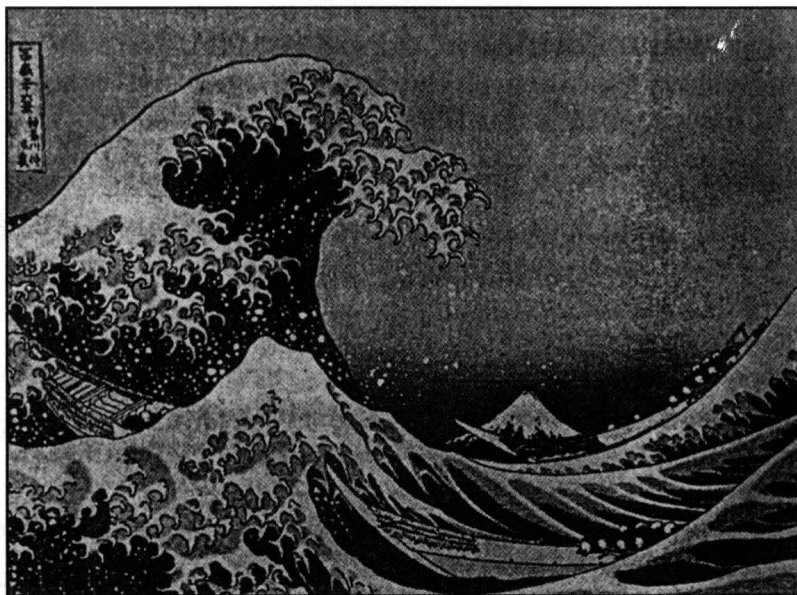
14 กรกฎาคม ปีเฮเซที่ 10 (ค.ศ. 1998)

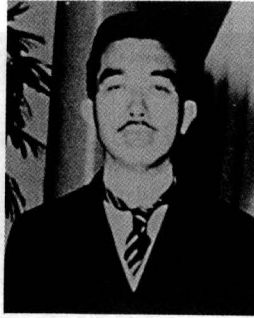

หนึ่งในภาพพิมพ์แกะไม้ที่มีชื่อเสียงชุด “ภูเขาฟูจิ” ของ กะเคียวจิน โฮะคุชะอิ (Gakyōjin Hokusai, 1760-1849) ภาพขนาด 25x37 ซม. ประมาณปี ค.ศ.1831

ต้นฉบับอยู่ที่พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติโตเกียว

ชื่อ กะเคียวจิน โฮะคุชะอิ หมายถึง “ชายผู้คลั่งไคล้จิตรกรรม”

สมัยโชวะ คือ รัชสมัยสมเด็จพระจักรพรรดิอิโรฮิโตะ

สมเด็จพระจักรพรรดิอิโรฮิโตะทรงครองราชสมบัติเมื่อวันที่ 25 ธันวาคม ค.ศ.1926 ขณะพระชนมายุ 25 พรรษา สืบต่อจากสมเด็จพระจักรพรรดิโยชิฮิโตะ พระราชบิดา หรือยุคสมัยไทโช

การเริ่มต้นยุคสมัยของพระองค์ กล่าวได้ว่าเป็นยุคสมัยที่ทหารและกองทัพ มีบทบาทในการกำหนดทิศทางการเมืองและเศรษฐกิจของญี่ปุ่น หรือนัยหนึ่งคือ การเป็นมหาอำนาจทางทหารที่ “รุกราน” และ “ยึดครอง” ดินแดนประเทศอื่น แต่ผลของสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่ญี่ปุ่นเป็นผู้แพ้ ทำให้สมเด็จพระจักรพรรดิอิโรฮิโตะ ต้องทรงประกาศความเป็นมนุษย์ธรรมดาของพระองค์เองแก่พสกนิกรชาวญี่ปุ่น ที่เคยเชื่อว่าทรงเป็นเทพเจ้า ทว่าหลังจากนี้ไปญี่ปุ่นก็ก้าวเข้าสู่ยุคสมัยการเป็น ประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจ

สมเด็จพระจักรพรรดิอิโรฮิโตะสวรรคตเมื่อเช้าวันที่ 7 มกราคม ค.ศ.1989

บทนำ
เหตุการณ์เมื่อวันที่ 15 สิงหาคม ปีโชวะที่ 20
(ค.ศ.1945)

วันล้มสลายแห่งจักรวรรดิญี่ปุ่น

สมัยโชวะมีระยะเวลาติดต่อกัน 63 ปี 7 วัน ถึงจะพูดว่า 63 ปีแต่เนื่องจากในปีแรก (โชวะที่ 1) มีเพียง 7 วันเท่านั้น จึงพูดได้ว่าเป็นช่วงเวลาเพียง 62 ปี 14 วัน

ทุกครั้งที่พ่อคุณดารางเหตุการณ์ประจำปีของประวัติศาสตร์สมัยโชวะ จะนึกอยากเปรียบเทียบสมัยนี้กับช่วงชีวิตของ “มนุษย์ 1 คน” และจะนึกคิดต่อไปว่า มนุษย์ที่มีอายุขัย 63 ปีจะมีวิถีการดำเนินชีวิตอย่างไรบ้าง

ณ ปัจจุบัน (ปีเฮเซที่ 2 หรือปี ค.ศ.1990) เนื่องจากชาวญี่ปุ่นมีอายุขัยยืนยาวขึ้น ผู้ชายมีอายุขัยเฉลี่ยถึง 75.61 ปี และผู้หญิงมีอายุขัยเฉลี่ยถึง 81.39 ปี “ชาวญี่ปุ่น” ในสมัยโชวะ จึงไม่จัดว่ามีอายุยืนยาวเท่าไรนัก แต่ถ้าหากเปรียบเทียบกับปีโชวะที่ 22 (ค.ศ.1947) หลังสงครามมหาเอเชียบูรพาใหม่ๆ ซึ่งผู้ชายมีอายุขัยเฉลี่ย 50.06 ปี และผู้หญิงมีอายุขัยเฉลี่ย 53.96 ปีแล้ว ก็นับว่ามีอายุยืนยาวทีเดียว

สมัยไทโชซึ่งเป็นบิดาของสมัยโชวะมีระยะเวลา 15 ปี และสมัยเมจิซึ่งเทียบได้กับเป็นสมัยปูมีระยะเวลา 45 ปี แต่ทั้งสองสมัยนี้ก็มีระยะเวลาไม่ยาวนานเท่ากับสมัยโชวะ ถ้าหากดูระยะเวลาของรัชสมัยต่างๆในประวัติศาสตร์ของญี่ปุ่นที่ผ่านมา จะเห็นว่าไม่มีสมัยใดที่ยืนยาวถึง 63 ปี รัชสมัยโชวะจึงเป็นสมัยที่มีระยะเวลายาวนานที่สุดในประวัติศาสตร์ญี่ปุ่น

คราวนี้เมื่อลองเปรียบเทียบสมัยโชวะกับชีวิตของมนุษย์ 1 คน มาลองดูกันว่า ช่วงเวลาที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่หลวงที่สุดคือช่วงเวลาใด

ดูตามตารางเหตุการณ์ประจำปีของประวัติศาสตร์สมัยโชวะ ก็จะทราบว่า

วันที่ 15 สิงหาคม ปีโชวะที่ 20 (ค.ศ.1945) เป็นวันเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่หลวง อย่างที่ทราบกันอยู่ว่าวันนี้เป็นวันสิ้นสุดการสู้รบกันด้วยกำลังทางทหารของสงครามมหาเอเชียบูรพา หรือกล่าวได้ว่าเป็นวันล่มสลายของจักรวรรดิญี่ปุ่นอันยิ่งใหญ่ภายใต้การปกครองทางระบอบรัฐธรรมนูญซึ่งดำเนินต่อเนื่องกันมาตั้งแต่ปีเมจิที่ 22 (ค.ศ.1889) เปรียบเทียบกับชีวิตของมนุษย์ก็คือ สมัยโชวะได้เปลี่ยนแปลงไปเป็นอีกคนหนึ่งในตอนบรรลุนิติภาวะ เปลี่ยนแปลงไปทั้งแนวความคิดและค่านิยม

เป็นที่แน่นอนว่าศูนย์รวมของสมัยโชวะทั้ง 2 ช่วงก็คือ องค์สมเด็จพระจักรพรรดิอิโรฮิโตะ กล่าวได้ว่าทั้งสถานภาพ บุคลิกภาพ และบทบาทหน้าที่ของสมเด็จพระจักรพรรดิอิโรฮิโตะได้เปลี่ยนแปลงไปจนหมดสิ้น

ก่อนบรรลุนิติภาวะ จักรวรรดิญี่ปุ่นเป็นประเทศที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันภายใต้อำนาจการปกครองของสมเด็จพระจักรพรรดิ ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรญี่ปุ่น มาตราที่ 1 ซึ่งประกาศใช้เมื่อวันที่ 11 กุมภาพันธ์ ปีเมจิที่ 22 (ค.ศ.1889) บัญญัติไว้ว่า “สมเด็จพระจักรพรรดิผู้ทรงเป็นเชื้อพระวงศ์ของราชวงศ์ญี่ปุ่นทรงดำรงตำแหน่งประมุขสูงสุดของประเทศ” หรือสมเด็จพระจักรพรรดิทรงมีอำนาจในการปกครองทั้งหมด ทั้งรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาลยุติธรรม ฯลฯ นอกจากนี้ในมาตราที่ 11 บัญญัติไว้ว่า “สมเด็จพระจักรพรรดิทรงเป็นผู้บัญชาการกองทัพบกและกองทัพเรือ” หรือองค์สมเด็จพระจักรพรรดิเป็นผู้ทรงอำนาจทางการทหารทั้งทหารบกและทหารเรือ (สิทธิบัญชาการทหารสูงสุด) หรือกล่าวได้ว่า ในจักรวรรดิญี่ปุ่น สมเด็จพระจักรพรรดิทรงเป็นผู้ที่มีอำนาจสูงสุด

ในวันที่ 15 สิงหาคม ปีโชวะที่ 20 (ค.ศ.1945) ญี่ปุ่นพ่ายแพ้สงครามต่อประเทศพันธมิตรที่มีสหรัฐอเมริกาเป็นแกนนำ และหลังจากนั้นก็ถูกยึดครองโดยประเทศพันธมิตรที่มีสหรัฐอเมริกาเป็นแกนนำเช่นกัน ประเทศพันธมิตรใช้นโยบายยึดครองโดยยึดหลักประชาธิปไตยและการปลดอาวุธโดยสันติวิธี มีคำสั่งให้สร้างประเทศญี่ปุ่นใหม่เปลี่ยนแปลงจากจักรวรรดิญี่ปุ่นมาเป็นประเทศที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย

รัฐธรรมนูญญี่ปุ่นที่ร่างขึ้นตามคำชี้แนะของประเทศสหรัฐอเมริกา (ประกาศใช้เมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม ปีโชวะที่ 22 (ค.ศ.1947) มาตราที่ 1 บัญญัติไว้ว่า “สมเด็จพระจักรพรรดิทรงเป็นสัญลักษณ์และศูนย์รวมของประเทศและประชาชนญี่ปุ่น ทรงดำรงตำแหน่งโดยความต้องการของประชาชนญี่ปุ่นผู้มีอำนาจอธิปไตย” กล่าวคือ สถานะขององค์สมเด็จพระจักรพรรดิเป็นเพียง “สัญลักษณ์” ไม่ทรงมีสิทธิอำนาจในการปกครองประเทศ ในขณะเดียวกัน รัฐธรรมนูญฉบับนี้ยอมรับอำนาจอธิปไตยของประชาชนและสิทธิพื้นฐานส่วนบุคคล นอกจากนี้ในมาตราที่ 9 ก็ได้บัญญัติไว้อย่างชัดเจนถึงการไม่ก่อสงครามด้วย

สมัยโชวะนี้ มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างใหญ่หลวงนับตั้งแต่วันที่ 15 สิงหาคม ปีโชวะที่ 20 (ค.ศ.1945) ถ้าเปรียบกับชีวิตมนุษย์ก็คือ มนุษย์จะมีวิถีการดำเนินชีวิตที่แตกต่างไปจากอดีตที่ผ่านมาอย่างสิ้นเชิง อาจกล่าวได้ว่า เปลี่ยนแปลงไปอย่างมากมายเหมือนกับกลางวันกับกลางคืน

ก่อนอื่นมีความจำเป็นที่พ่อจะต้องให้ลูกเข้าใจเรื่องต่อไปนี้ให้ถูกต้องเสียก่อน

จำนวนผู้ที่เกิดก่อนสมัยสงครามลดลงเหลือเพียงประมาณร้อยละ 30 ของประชากรทั้งหมด

เนื่องจากลูกเกิดในสมัยโชวะ ช่วงกลางทศวรรษที่ 40 (ค.ศ.1965-1974) จึงไม่ได้ใช้ชีวิตอยู่ในสมัยโชวะปีที่ 20 (ค.ศ.1945) ณ ปัจจุบัน (ปีเฮเซที่ 2 หรือ ค.ศ.1990) ที่ประเทศญี่ปุ่น คนที่เกิดก่อนเดือนสิงหาคม ปีโชวะที่ 20 (ค.ศ.1945) คิดเป็นประมาณร้อยละ 30 ของประชากรทั้งหมด จึงเป็นที่แน่นอนว่าคนจำนวนนี้ ที่ได้ใช้ชีวิตประสบเหตุการณ์ด้วยตนเองมีน้อยกว่า ตอนที่ลูกเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (ช่วงต้นของสมัยโชวะ ทศวรรษที่ 60) เคยถามพ่อว่า “ผู้ใหญ่ชอบพูดคำว่า หลังสงคราม คำว่า หลังสงครามนี้หมายถึง สงครามเวียดนามของสหรัฐอเมริกาหรือ” ตอนที่พ่อได้ยินลูกพูดเช่นนี้ พ่อรู้สึกตกใจ ทั้งนี้ก็เพราะว่า สำหรับพ่อแล้ว เวลาที่พูดว่า “หลังสงคราม” พ่อไม่เคยคิดถึงอะไรอื่นนอกจากหมายถึง

“หลังสงครามมหาเอเชียบูรพา”

แต่พอมาคิดพิจารณาดู สิ่งที่ถูกพูดมาก็ไม่ใช่ว่าจะเป็นไปได้ สำหรับคนในยุคของลูก สงครามมหาเอเชียบูรพากลายเป็นเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ในสมัยโบราณกาลที่ห่างไกล ฉะนั้นจึงเป็นเรื่องปกติที่จะเกิดความรู้สึกแตกต่างกันในชั่วอายุของคนที่ถูกคำว่า “หลังสงคราม”

แต่ก่อนอื่นพ่ออยากจะพูดถึง “วันที่ 15 สิงหาคม ปีโชวะที่ 20 (ค.ศ.1945)” ที่พ่อได้ประสบมาก่อน จากนั้นไปพ่อจะเล่าเรื่องราวในสมัยโชวะต่อไปเรื่อย ๆ ทั้งนี้เพราะอยากให้ลูกได้ทราบไว้ว่า ในช่วงที่เป็นหัวเลี้ยวหัวต่อนี้ พ่อได้ประสบกับสิ่งใดบ้าง และในตอนนั้นพ่อมีความรู้สึกอย่างไร

ในวันที่ 15 สิงหาคม พ่อมีอายุได้ 5 ปีกับ 8 เดือน เนื่องจากอายุน้อย จึงจำรายละเอียดไม่ได้ ในเที่ยงวันของวันนั้น มีการกระจายเสียงกระแสพระราชดำรัสขององค์สมเด็จพระจักรพรรดิโชวะที่ทรงประกาศว่า ญี่ปุ่นยอมรับเงื่อนไขของประเทศสัมพันธมิตรที่ประกาศมา แต่สำหรับเรื่องนี้พ่อจำความอะไรไม่ได้เลย

แต่ว่าความทรงจำเกี่ยวกับเรื่องราวก่อนหน้าวันที่ 15 สิงหาคม มีหลายเรื่องที่ยังฝังแน่นอยู่ในสมองเบื้องลึกของพ่อแม้ในปัจจุบัน

ช่วงสงครามยุติ พ่ออาศัยอยู่ที่เมืองทางตอนใต้ของเกาะฮอกไกโดซึ่งมีประชากร 2 หมื่นคน พ่อของพ่อเป็นครูสอนวิชาคณิตศาสตร์ที่โรงเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นตามระบบเก่าในเมืองนั้น ว่ากันตามจริงแล้วในตอนนั้นพ่อของพ่ออายุ 36 ปีจึงต้องไปเป็นทหาร แต่อาจเพราะมีอาชีพเป็นครูและมีสุขภาพไม่แข็งแรง จึงไม่ได้เป็นทหาร ได้รับการยกเว้นไม่ต้องรับราชการทหาร แต่ถึงกระนั้นพ่อเข้าปีโชวะที่ 20 (ค.ศ.1945) ก็ไม่มีการเรียนการสอน กล่าวกันว่า ทุก ๆ วันทั้งครูและนักเรียนได้แต่ปลูกผักในสถานที่ที่จัดไว้ให้ในสนามบินหรือในไร่นาในเมืองนั้น

ทุกเช้าพ่อจะมองดูพ่อของพ่อที่นั่งอยู่ที่บริเวณประตูทางเข้าบ้านและสวมสนับแข้งอย่างสนอกสนใจ พูดถึงสนับแข้ง พวกลูกคงไม่รู้จักระมัง เป็นการเอาผ้าพันที่ขาเหมือนกับการพันผ้าพันแผลนั่นเอง สวมสนับแข้งแล้วจะทำให้เคลื่อนไหวได้สะดวก ในยามสงคราม ทหารญี่ปุ่นก็จะสวมสนับแข้งเช่นกัน

ภาพความทรงจำเกี่ยวกับสงครามของพ่อที่ผุดขึ้นมาเป็นสิ่งแรกก็คือ ภาพที่พ่อเฝ้าดูพ่อของพ่อสวมสนับแข้งอย่างแคล่วคล่องว่องไวทุกเช้า

ต่อมาก็คือ เสียงไซเรน พ่อเสียงไซเร็นดังขึ้น ไม่ว่าพ่อจะเล่นอยู่ที่ไหนก็จะรีบกลับบ้านและกระโดดลงไปในหลุมหลบภัย กล่าวกันว่าเสียงไซเร็นคือเสียงเตือนภัยการโจมตีทางอากาศ เป็นสัญญาณเตือนว่าเครื่องบิน (ส่วนใหญ่จะเป็นเครื่องบิน B29) ของกองทัพสหรัฐอเมริกาบินเข้ามาเหนือท้องฟ้าและจะทิ้งระเบิดลงมา จึงขอให้ระวัง

ที่ฮอกไกโดไม่ค่อยถูกทิ้งระเบิดสักเท่าไร เสียงไซเร็นจึงไม่ใช่ว่าจะดังอยู่ตลอดเวลา คนอายุรุ่นราวคราวเดียวกับพ่อที่เกิดและเจริญเติบโตในโตเกียว กล่าวว่าได้ยินเสียงไซเร็นดังขึ้นทุกวัน ๆ ละหลายครั้งหลายหน และทุกครั้งก็จะนั่งก้มตัวสั่นอยู่ในหลุมหลบภัย แต่ในกรณีของพ่อคิดว่าประมาณ 3 หรือ 4 วันต่อครั้ง

แม้ในปัจจุบันนี้พ่อก็ยังเกลียดเสียงไซเร็น ถึงขนาดที่พ่อดำเนินเสียงไซเร็น ร่างกายก็จะสั่นกลัวขึ้นมา

พอเข้าไปในหลุมหลบภัยก็จะเฝ้ารอให้เครื่องบิน B29 ของสหรัฐอเมริกาบินผ่าน่านฟ้าไป มีอยู่ครั้งหนึ่งพ่อนำมือออกมาจากหลุมหลบภัยและเงยหน้าขึ้นมองดูท้องฟ้า ฝูงเครื่องบิน B29 บินอยู่อย่างสว่างไสวบนท้องฟ้าสีครามอันสดใส ภาพของฝูงเครื่องบินนั้นยังคงอยู่ในความทรงจำของพ่อแม้ในตอนนี้ แม่ของพ่อได้ดึงพ่อกลับเข้าไปในหลุมหลบภัยและคิดว่าเดี๋ยวจะถูกเครื่องบินของข้าศึกพบเข้าหรอก ถ้าหากถูกระเบิดจากฝูงเครื่องบินนั้นตกลงมาในหลุมหลบภัยนี้ พวกเขา ก็จะเสียชีวิตในทันที พ่อถูกบอกอย่างนั้น พ่อก็ได้แต่สวดภาวนาขอให้ถูกระเบิดอย่าได้ตกลงมา

และในที่สุดพ่อของพ่อก็เลิกสวมสนับแข้ง ไม่มีเสียงไซเร็น และฝูงเครื่องบิน B29 ก็ไม่บินม่ออีก สำหรับพ่อซึ่งอายุจะย่างเข้า 6 ขวบ สิ่งนั้นเป็นเสมือนการบอกให้รู้ว่าสงครามได้ยุติลงแล้ว และพ่อรู้เป็นกลาง ๆ ว่าไม่ต้องเสียชีวิตด้วยการถูกทิ้งระเบิดแล้ว

ปู่ย่าตายายและพ่อแม่ใช้ชีวิตกันอย่างไรร

วันของสมัยที่เรียกว่าโหระเปลี่ยนแปลงไปราวกับละคร ถึงแม้พ่อจะจดจำวันนั้นไม่ได้แน่ชัด แต่ก็จำภาพสภาพชีวิตประจำวันที่เปลี่ยนแปลงไปในช่วงนั้นได้ คนญี่ปุ่นทุกคนมีความคิดว่า ในวันที่ 15 สิงหาคม ปีโหระที่ 20 (ค.ศ.1945) เหมือนกับเป็นวันที่คนญี่ปุ่นทุกคนเริ่มแสดงละคร คนที่มีชีวิตอยู่ในสมัยโหระต่างก็จะแสดงบทของตัวเองนั้นต่อไปและใช้ชีวิตในตอนปลายสมัยโหระหลังจากที่บรรลุนิติภาวะแล้ว

พ่ออยากจะกางตารางเหตุการณ์ประจำปีของสมัยโหระ พร้อมกับเล่าประวัติศาสตร์สมัยโหระโดยเพิ่มเติมเรื่องราวสมัยที่พ่อและสมัยที่คนรอบ ๆ ข้างของพ่อมีชีวิตอยู่ พ่อรู้สึกว่าการเล่าเรื่องราวประวัติศาสตร์ให้ลูกฟังเป็นหน้าที่ของพ่อแม่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ทางด้านชีววิทยาโดยการให้กำเนิดและเลี้ยงดูบุตร ส่วนพ่อก็จะเชื่อมโยงสายสัมพันธ์ทางด้านสังคมโดยการเล่าเรื่องประวัติศาสตร์ให้ฟัง และแล้วภายในครอบครัวของพ่อและแม่นี้ ก็จะเล่าเรื่องที่ถ่ายทอดกันต่อ ๆ มาในประเทศนี้ต่อไปยังลูก ๆ ซึ่งสิ่งนั้นก็คือวัฒนธรรม

สมัยโหระที่ลูกใช้ชีวิตอยู่มีช่วงเวลาไม่ถึง 20 ปี ยิ่งกว่านั้นเศรษฐกิจญี่ปุ่นก็มั่นคง และทางการเมืองก็ไม่ไช้จะมีเรื่องวุ่นวายใหญ่โต กล่าวได้ว่าเป็นสมัยที่สงบสุขและมีเสถียรภาพ แต่ว่าคนหนุ่มสาวก็มีความอึดอัดกักขังและทันทุขั้ทรมานใจแบบคนหนุ่มสาว ไม่ว่าจะเป็นในสมัยใดก็ตาม ตอนที่อยู่ในช่วงอายุราว ยี่สิบปี ต่างก็มีสิทธิจะคิดเกี่ยวกับเรื่องชีวิตมนุษย์หรือสังคม และแน่นอนยังคิดที่จะยังอึดอัดกักขังขังใจ

หนทางช่วยแก้ไขวิธีหนึ่งก็คือ พ่ออยากจะทำให้ฟังว่า สมัยที่เรียกว่าโหระเป็นสมัยแบบใด และในสมัยนั้น ปู่ย่าตายายและพ่อแม่ใช้ชีวิตกันมาอย่างไร

บทที่ 1

สมัยความยากจนและอำนาจทางการเมือง

วิกฤตการณ์ทางการเงินในปีโชวะที่ 2 (ค.ศ.1927)

จริง ๆ แล้วสมัยโชวะเปิดฉากเมื่อปีโชวะที่ 2 (ค.ศ.1927) สมเด็จพระจักรพรรดิ โยชิฮิโตะสวรรคตเมื่อเวลา 1 นาฬิกา 25 นาทีของวันที่ 25 ธันวาคมปีไทโชที่ 15 (ค.ศ.1926) สมเด็จพระจักรพรรดิชิโรฮิโตะได้เสด็จขึ้นครองราชสมบัติต่อมาทันที เป็นการเริ่มต้นสมัยโชวะ ปีโชวะที่ 1 มีระยะเวลาเพียง 7 วันนับตั้งแต่วันที่ 25 ถึงวันที่ 31 ธันวาคม ในช่วงเวลานี้ สมเด็จพระจักรพรรดิชิโรฮิโตะยังทรงเป็นหนุ่มมีพระชนมายุเพียง 25 พรรษา

เมื่อดูตารางเหตุการณ์ของปีโชวะที่ 2 จะเห็นว่าเหตุการณ์ที่น่าสลดใจมีอยู่หลายเหตุการณ์

อันดับแรกสุดคือ เกิดวิกฤตการณ์ทางการเงิน และตามด้วยการส่งทหารไปชานดงครั้งที่ 1 ในภูมิภาคแมนจูเรียและภูมิภาคหวาเป่ย์ของจีน เริ่มต้นความล้มเหลวทางด้านเศรษฐกิจและการขยายตัวทางการเมือง เมื่อดูตารางเหตุการณ์ในสมัยไทโช จะเห็นกลิ่นอายของระบอบประชาธิปไตยสมัยไทโช มีเหตุการณ์ทางด้านวัฒนธรรมและศิลปะที่เห็นเด่นชัดยิ่งกว่าทางด้านทหาร แต่พอเข้าสู่ปีโชวะที่ 2 (ค.ศ.1927) ก็ดูเหมือนว่าสังคมจะมีค่านิยมที่ทันสมัย ปีโชวะที่ 2 ตรงกับปี ค.ศ.1927 เป็นช่วงเวลาที่แม้แต่ประเทศทุนนิยมที่เจริญพัฒนาแล้ว เช่น สหรัฐอเมริกาและอังกฤษ ก็ตกอยู่ในสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ และผลกระทบนั้นก็ได้อาโหมมาสู่ประเทศญี่ปุ่นที่ละเล็กละน้อย

พุดง่าย ๆ วิกฤตการณ์ทางการเงิน ก็คือปรากฏการณ์ที่เริ่มต้นจากการที่ประชาชนผู้ฝากเงินไว้กับธนาคาร พอทราบข่าวว่า กิจการของธนาคารหลายแห่ง เลวร้ายลง ต่างก็แห่ไปที่ธนาคารพร้อมกันเพื่อถอนเงิน ตัวอย่างเช่นนี้แม้ในปัจจุบัน

นี้ หากมีคำร่ำลือว่าการดำเนินงานของธนาคาร A เลวร้ายลง ไม่มีเงินพอที่จะชำระคืนให้กับผู้ฝากเงิน ผู้ฝากเงินก็จะรีบรูดกันไปทีละเคาน์เตอร์ธนาคารและถอนเงินออกไปหมดเช่นกัน ธนาคารก็จะล้มละลายในที่สุด ปรากฏการณ์ลักษณะนี้ได้เกิดขึ้นแล้วในปีโซวะที่ 2 (ค.ศ.1927)

พื้นฐานการประกอบกิจการธนาคารในสมัยนั้นกับในสมัยปัจจุบันก็แตกต่างกันอย่างมาก ในปัจจุบัน กระทรวงการคลังจำกัดจำนวนของธนาคาร อีกทั้งจะตรวจสอบด้านรายละเอียดการประกอบกิจการของธนาคารอย่างเข้มงวด การที่ธนาคารจะล้มละลายเป็นเรื่องที่เป็นไปได้ยาก แต่ไว้ในสมัยนั้นไม่มีกฎเกณฑ์ข้อบังคับแน่ชัด การประกอบกิจการธนาคารเป็นไปในลักษณะธุรกิจส่วนบุคคลมากกว่าสาธารณชน (หมายเหตุ องค์การทางการเงินในปีเฮเซที่ 9 (ค.ศ.1997) และ 10 (ค.ศ.1998) ก็ไม่ได้มีความมั่นคงไปเสียทั้งหมด)

กล่าวกันว่าในกรุงโตเกียวมีธนาคาร สถาบันการเงินทั้งขนาดเล็กและใหญ่รวมแล้วถึง 1,300 แห่ง องค์กรเหล่านี้จะรวบรวมเงินฝากจากผู้ที่มาฝากเงิน ปล่อยเงินให้บริษัทต่าง ๆ เพื่อเอากำไรและคืนกำไรนั้นให้กับผู้ที่นำเงินมาฝาก เป็นเรื่องธรรมดาที่ธนาคารอยากจะทำปล่อยเงินกู้ให้กับบริษัทที่มีผลกำไรดีหรือบริษัทที่มีความมั่นคง ถ้าหากธนาคารไม่ปล่อยเงินกู้ก็ไม่อาจดำเนินกิจการต่อไปได้

พ่อลองอ่านตำราเรียนประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นที่พวกลูก ๆ ใช้เรียนในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายแล้ว ก็รู้สึกตกใจที่เรื่องราวเกี่ยวกับวิกฤตการณ์การเงินนี้ได้อธิบายกันไว้อย่างถูกต้องเที่ยงตรง กระบวนการการเกิดวิกฤตการณ์การเงินก็ได้อธิบายกันไว้อย่างแนบเนียนตามความเป็นจริงทุกประการ

อาจจะเป็นการตั้งข้อสงสัยกับตำราเรียนเล่มนั้นก็ได้ว่าวิกฤตการณ์ทางการเงินเปิดฉากด้วยคำพูดของนายคะตะโอะกะ นะโอะฮะรุ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ในการประชุมรัฐสภาตั้งแต่ประมาณปีไทโชที่ 15 (ค.ศ.1926) เป็นต้นมา พรรคเซยูกะจะกล่าวโจมตีนายกรัฐมนตรีวะกะสึกิ เรจิโร แห่งพรรคมินเซยูกะเสมอ ๆ เรื่องการดำเนินการแก้ปัญหาตัวเงินกัปปิตแผ่นดินไหว

ที่เรียกว่าตัวเงินกัปปิตแผ่นดินไหว ก็คือเนื่องจากบริษัทซึ่งได้รับความ

เศรษฐกิจถดถอยในช่วงทศวรรษ 1900 ผู้คนหลังไหลไปถอนเงินที่ธนาคารวาตนาะแบ้ วันที่ 15 มีนาคม 1924 (ภาพจากหนังสือพิมพ์ไมนิจิ)

เสียหายอย่างหนักจากแผ่นดินไหวครั้งใหญ่ที่ภูมิภาคคันโตในปีโชวะที่ 12 (ค.ศ.1937) ไม่สามารถที่จะชดใช้ตัวเงินได้ ถ้าหากธนาคารในเมืองนำตัวเงินนี้ไปที่ธนาคารแห่งประเทศญี่ปุ่น ธนาคารแห่งประเทศญี่ปุ่นก็จะรับจำนองไว้เป็นตัวเงินกัยพิบัติแผ่นดินไหว และให้กู้เงินตามจำนวนในตัวเงินนั้น แต่ว่าบรรดาธนาคารในเมืองเหล่านี้ก็มีบางธนาคารที่มีกิจการย่ำแย่ถึงขนาดที่ไม่สามารถชำระตัวเงินนี้ได้

ในวันที่ 14 มีนาคมปีโชวะที่ 2 (ค.ศ.1927) นายคะตะโอะกะะ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ได้แถลงพูดในที่ประชุมคณะกรรมการงบประมาณสภาผู้แทนราษฎรว่า “วันนี้ธนาคารโตเกียววะทะนะเบะได้ล้มละลายไปเสียแล้ว” คำพูดเพียงคำเดียวทำให้เกิดความโกลาหล มีคำร่ำลือกันต่อๆไปว่ายังมีธนาคารอื่น ๆ อีกที่จะล้มละลาย ผู้ฝากเงินต่างกรุกกันไปถอนเงินที่ธนาคารทุกแห่ง ทางธนาคารพยายามอย่างเต็มที่ที่จะพูดจาวานล้อมผู้ฝากเงิน แต่ก็ไม่สามารถสงบคลื่นฝูงชนได้ ในโตเกียวมีธนาคาร 13 แห่งหยุดกิจการเพราะกลัวคนแหกกันมาถอนเงิน พอถึงเดือนเมษายน ธนาคารแห่งได้หวั่นก็หยุดดำเนินงาน การถอนเงินฝากดำเนินไปจนถึงขีดสุด ยิ่งกว่านั้นคลื่นนี้ยังได้แผ่ขยายไปจนถึงท้องถิ่นด้วย

ผลก็คือปริมาณเงินฝากที่ถูกผู้ฝากเงินถอนไปเฉพาะในเดือนมีนาคมและเดือนเมษายนขึ้นสูงถึง 700 ล้านเยน ตัวเลขนี้สูงมากกว่าร้อยละ 10 ของปริมาณเงินฝากของทุกธนาคาร ในเวลานั้น เป็นสมัยที่เงินเดือนขั้นต้นของพนักงานที่จบจากมหาวิทยาลัยเท่ากับประมาณ 70 เยน เงินจำนวน 700 ล้านเยนจึงนับเป็นจำนวนที่มหาศาลทีเดียว

จากวิกฤตการณ์การเงินนี้ทำให้รัฐบาลของนายวะกะสึล้มครืนลงนายวะทะนะกะ กิอิชิ ได้ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีแทน และนายวะทะกะอะชิ โคะระเกกิโยะได้เข้ารับตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ทันทิที่นายวะทะกะอะชิเข้ารับตำแหน่งได้ออกประกาศให้มีการปลดผ่อนการชำระตัวเงินออกไปเป็นเวลา 3 สัปดาห์ ทำให้สถานการณ์คลี่คลายลง ความโกลาหลจึงยุติลงได้ในที่สุด และจากวิกฤตการณ์นี้เป็นโอกาสให้ธนาคารขนาดเล็กขนาดกลาง และธนาคารที่มีหนี้สูญได้รับการจัดระเบียบให้ดีขึ้น จำนวนธนาคารลดลงในคราวเดียวเหลือประมาณ 600 แห่ง

ธนาคารระบบเครือข่าย (ไซเบอร์) เช่น มิตรชยุ มิตรชยุชิ ชุมิโตโมะ ยะซุตะ ฯลฯ
มีกำลังเข้มแข็งผูกขาดการเงินของประเทศไว้

ความอึดเข็มของผู้ยึดมั่นในประสบการณ์ที่ตนเองเผชิญเป็นหลัก

พ่อกคิดว่า ถ้าลองดูต้นเหตุของความโกลาหลนี้อย่างละเอียด จะช่วยให้ทราบ
สิ่งต่างๆ ได้มากมาย

กล่าวได้ว่า วิกฤตการณ์นี้เกิดขึ้นเนื่องจากประชาชนในสมัยนั้นหวาดเกรงว่า
ทรัพย์สินสมบัติของตนเองจะสูญไปหมดสิ้น สภาพของวิกฤตการณ์นี้ได้มีการรวบรวม
ไว้ในหนังสือรวมภาพประวัติศาสตร์สมัยโชวะ ภาพของหญิงชราคนหนึ่งที่นั่งจมปลัก
เหม่อลอยอยู่ด้านหน้าของธนาคารที่ได้ตัดสินใจหยุดกิจการ เป็นใบหน้าที่แสดง
ให้เห็นถึงความวิตกกังวลอย่างชัดเจน อีกทั้งเป็นสีหน้าของคนที่ทราบว่าเป็นธนาคารซึ่ง
เคยเป็นที่ไว้วางใจอย่างยิ่งกลายมาเป็นธนาคารที่ไม่อาจไว้วางใจได้เลย

กล่าวได้ว่า การขาดความเชื่อมั่นต่อธนาคารซึ่งนำไปสู่การสูญสิ้นความ
เชื่อมั่นที่มีต่อประเทศอย่างสิ้นเชิง

ย่าของพ่อซึ่งป่วยเสียชีวิตเมื่ออายุ 91 ปีตอนที่ลูกเกิดมา ได้เดินทางมาที่
เกาะฮอกไกโดในฐานะลูกสาวของทหารกองเกิน ที่ฮอกไกโด ย่าเป็นผู้หญิงคนหนึ่ง
ในกลุ่มผู้ประสบความสำเร็จ หลังจากที่ย่าป่วยเสียชีวิตไป ได้ลองเปิดตู้เสื้อผ้า
เก่าๆ ของย่าดู ก็พบว่ามีธนบัตรสมัยโชวะตอนต้นวางอยู่จำนวนหนึ่งที่ตอนล่างของตู้
ลูกคนหนึ่งเห็นธนบัตรนั้นบนพื้นพินึกว่า “สงสัยย่าจะลืมไปว่าได้ฝากเงินไว้ในตู้”

เรื่องราวเป็นจริงๆ เช่นนั้น หลังจากที่ย่าได้ประสบกับวิกฤตการณ์การเงิน
ก็ไม่ค่อยเชื่อถือธนาคาร มีอยู่ช่วงหนึ่งที่หมั้นเก็บเงินไว้ในตู้ ในปัจจุบันน่าจะไม่มี
เหตุการณ์เช่นนี้ แต่ในหมู่คนชราซึ่งเกิดในสมัยเมจิ จะมีคนที่เก็บเงินไว้ในตู้เสื้อผ้า
ด้วย เนื่องจากประสบการณ์ในครั้งนี้อยู่ในความทรงจำตลอดมานั่นเอง

กับลูกเอง พ่อก็ต้องขอพูดเอาไว้ด้วยว่า มนุษย์เป็นบุคคลที่ยึดมั่นใน
ประสบการณ์อยู่เป็นเนืองนิตย์ จะไม่ลืมความหลังที่ทุกข์ยากและทุกข์ทรมาณใจ

อย่างเด็ดขาด และจะคิดไม่อยากจะประสพกับประสพการณ์นั้นอีก และในบรรดาผู้ที่ยึดมั่นในประสพการณ์ ก็มีคนจำนวนมากซึ่งไม่คิดที่จะละทิ้งสิ่งที่ตนเองได้ประสพมาด้วยตัวเองอย่างเด็ดขาด

ในหนังสือเล่มนี้พอตั้งใจที่จะวิพากษ์วิจารณ์ผู้ที่ยึดมั่นประสพการณ์อย่างไร้ความคิด และอยากให้ทราบไว้ด้วยว่า คนที่พะวักพะวงอยู่แต่กับประสพการณ์ของตนเองก็เป็นอันตรายทำให้กลายเป็นคนเห็นแก่ตัวอย่างฮึกเหิมได้

การส่งทหารไปชานตงครั้งที่ 1 กับเหตุการณ์ขุนพลจางโซหลินถูกระเบิดถึงแก่กรรม

จากตารางเหตุการณ์ของปีโชวะที่ 2 (ค.ศ.1927) ยังมีอีกสิ่งหนึ่งที่พออยากชี้ให้ลูกได้เห็นไว้ สิ่งนั้นก็คือข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการส่งทหารไปที่ชานตงครั้งที่ 1 ดังที่ได้เขียนไว้แล้วเมื่อสักครู่นี้ ความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับจีนในสมัยโชวะ เลวร้ายลงหลายครั้งหลายหน พอคิดว่าสิ่งที่เป็นมูลเหตุเบื้องต้นก็คือเหตุการณ์ที่กล่าวมานี้กับเหตุการณ์ที่ขุนพลจางโซหลินถูกระเบิดถึงแก่กรรมในเดือนมิถุนายน ปีโชวะที่ 3 (ค.ศ.1928)

ญี่ปุ่นขณะสหภาพโซเวียตในสงครามญี่ปุ่น-รัสเซียในปีเมจิที่ 38 (ค.ศ.1905) ในครั้งนั้นญี่ปุ่นได้รับสิทธิประโยชน์ในดินแดนของจีนซึ่งสหภาพโซเวียตครอบครองอยู่ ซึ่งก็คือสิทธิประโยชน์ในแมนจูเรีย (ปัจจุบันคือภูมิภาคทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของจีน) ในตอนนั้น ที่แมนจูเรีย กองทัพคันโต (กองทัพภาคตะวันออก) ซึ่งเป็นกองทหารบกญี่ปุ่นที่มีประสิทธิภาพสูง ได้รับการคัดเลือกมาเป็นพิเศษประจำการอยู่ ชาวญี่ปุ่นได้ดำเนินธุรกิจในทุกภูมิภาคนี้ และคนที่ทำงานในวิสาหกิจเหล่านี้มีจำนวนมากตั้งรกรากอยู่อย่างถาวร แต่ถึงกระนั้นในตอนนั้นก็มิมีชาวจีนอาศัยอยู่ที่แมนจูเรียถึง 30,000,000 ล้านคน สถานภาพของชาวญี่ปุ่นจึงเป็นเพียงส่วนน้อยนิดเท่านั้น

ยิ่งกว่านั้นประเทศจีนในสมัยนั้นก็ไม่ได้อยู่ภายใต้การปกครองเป็นประเทศ

อันหนึ่งอันเดียวกัน ในแต่ละภูมิภาคจะมีผู้นำและกองทหารที่เป็นอิสระไม่ขึ้นกับใคร ที่แมนจูเรียมีขุนศึกชื่อ ขุนพลจางโซหลิน เป็นผู้นำ ปกครองทั่วภูมิภาคนี้ กองทัพคันโตได้ครอบครองรักษาสีทธิประโยชน์ในแมนจูเรียโดยมีความสัมพันธ์แบบครึ่ง ๆ กลาง ๆ กับกองทหารของขุนพลจางโซหลิน แต่ถึงกระนั้น เหล่าเสนาธิการของกองทัพคันโตต่างทะเลาะทะเลาะกันที่จะครอบครองแมนจูเรียทั้งหมดไว้เป็นอาณานิคมของตน

ในเดือนเมษายนปีโชวะที่ 2 (ค.ศ.1927) เจียงไคเช็ค ผู้สืบทอดตำแหน่งต่อจากซุนยัตเซ็นแห่งลัทธิไตรราษฎร์ ได้นำพรรคก๊กมินตั๋งก่อตั้งรัฐบาลพลเรือนขึ้น จากนั้นได้มุ่งรวบรวมประเทศให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีทั้งการสู้รบกับกองทหารในแต่ละภูมิภาคกับการเจรจาเพื่อให้เข้ามารวมอยู่ในอาณาเขตเดียวกัน

กองทัพรัฐบาลก๊กมินตั๋งของเจียงไคเช็คได้เข้าปราบปรามภูมิภาคหวาเป่ย์ (มณฑลทั้ง 5 ซึ่งตั้งอยู่รอบกรุงปักกิ่ง) และอยู่ในสภาพที่พร้อมจะเคลื่อนทัพเข้าแมนจูเรีย ด้วยเหตุนี้รัฐบาลของนายพลทะนะกะจึงได้ส่งทหารเข้าไปในมณฑลซานตง โดยอ้างว่าเพื่อพิทักษ์คนญี่ปุ่นที่ตั้งรกรากอยู่ในซานตง (การส่งทหารไปซานตงครั้งที่ 1) จริง ๆ แล้วเป็นเพราะเกรงว่ากองทัพรัฐบาลก๊กมินตั๋งของเจียงไคเช็คจะเข้ายึดครองแมนจูเรียทั้งหมด ในที่ประชุมของเหล่าผู้นำทางการเมืองทางการทหาร และการต่างประเทศของญี่ปุ่น มีมติให้พิทักษ์สิทธิประโยชน์ในแมนจูเรียไว้ (การประชุมเกี่ยวกับดินแดนทางภาคตะวันออก)

ในเดือนมีนาคมปีถัดมา กองทัพรัฐบาลก๊กมินตั๋งกับกองทัพของหวาเป่ย์ได้ร่วมมือกันบุกมาโจมตีขุนพลจางโซหลิน ในตอนนั้นขุนพลจางโซหลินครอบครองแมนจูเรียกับปักกิ่งอยู่ แต่ต่อมาก็ถูกกองทัพรัฐบาลก๊กมินตั๋งไล่โจมตีในที่สุด พอกองทัพปราบขุนศึกภาคเหนือซึ่งมีพรรคก๊กมินตั๋งเป็นแกนนำเข้าล้อมจีหนาน เมืองหลวงของมณฑลซานตง รัฐบาลของนายพลทะนะกะก็ส่งทหารเข้าไปในซานตงอีก เป็นการส่งทหารไปซานตงครั้งที่ 2

กองทัพปราบขุนศึกภาคเหนือเกิดปะทะกับกองทัพคันโต กล่าวกันว่าชาวเมืองจีหนานต้องสังเวชชีวิตไปในครั้งนั้นถึงราว 1,000 คน เพื่อหลีกเลี่ยงการสู้รบ

กับกองทหารญี่ปุ่น กองทัพปราบขุนศึกภาคเหนือจึงค่อยๆเปิดฉากรุกเข้าโจมตี
แมนจูเรีย

ญี่ปุ่นพยายามเกลี้ยกล่อมให้ขุนพลจางโซหลินเดินทางจากปักกิ่งกลับมา
ยังเมืองเฟิ่งเทียน (ปัจจุบันคือมณฑลเหลียวหนิง) ในแมนจูเรีย สำหรับญี่ปุ่น
การสนับสนุนขุนพลจางโซหลินต่อต้านกองทัพปราบขุนศึกภาคเหนือเป็นเครื่อง
บังหน้าเพื่อปกป้องสิทธิประโยชน์ในแมนจูเรีย

แต่ขุนพลจางโซหลินได้รับการต่อต้านจากชาวจีนอย่างรุนแรงในการที่ญี่ปุ่น
ได้ส่งกองทหารจำนวนมากมายาปฏิบัติกรรบที่แมนจูเรีย จึงไม่อาจเข้าร่วมกับ
ญี่ปุ่นได้โดยง่าย แต่ถึงกระนั้นก็เดินทางจากปักกิ่งกลับไปยังเมืองเฟิ่งเทียน
ขุนพลจางโซหลินได้นำทหารคนสนิทและทหารองครักษ์ขึ้นรถไฟขบวนพิเศษ
มุ่งหน้าไปยังเมืองเฟิ่งเทียนเพื่อเตรียมการรับมือกับกองทัพปราบขุนศึกภาคเหนือ
เหตุการณ์นี้เป็นเหตุการณ์เมื่อเวลา 13 นาฬิกา 15 นาทีของวันที่ 3 มิถุนายน ปีระวะ
ที่ 3 (ค.ศ.1928)

ตอนที่ขบวนรถไฟพิเศษนี้แล่นมาถึงขานเมืองเฟิ่งเทียน ก็ถูกระเบิดจำนวน
มากมายที่ติดตั้งไว้ที่รางรถไฟ ดูเหมือนว่าปริมาณของดินระเบิดคงมีจำนวนมหาศาล
เนื่องจากตู้รถไฟถูกระเบิดลอยกระเด็นกระจัดกระจายขึ้นสู่ท้องฟ้า ร่างของขุนพล
จางโซหลินเต็มไปด้วยบาดแผลจากเศษเหล็กรถไฟ ถูกหามส่งไปยังโรงพยาบาล
ในเมืองเฟิ่งเทียนและเสียชีวิตโดยไม่มีทางเยียวยารักษา

เหตุการณ์ที่ขุนพลจางโซหลินถูกระเบิดถึงแก่ความตายนี้ ที่ประเทศญี่ปุ่น
พูดกันว่าเป็น เหตุการณ์สำคัญในแมนจูเรีย ปัจจุบันคำนี้ก็ยังปรากฏอยู่ในตำราเรียน

**ความเชื่อมั่นของกองทัพบกญี่ปุ่นว่าตัวเองถูกต้อง และการดำเนิน
กลอุบาย**

การถูกระเบิดถึงแก่กรรมของขุนพลจางโซหลิน จริ่งๆแล้วเป็นการวางแผน
และปฏิบัติการโดยกองทัพญี่ปุ่นซึ่งมีพันเอกคะวะโมะโตะ ทะอิชะกุ เสนาธิการ

ระดับสูงของกองทัพคันโตเป็นแกนนำ พันเอกคะวะโมะโตะกับนายร้อยเอกโทกุ เทะสึโอะ อดีตผู้บังคับกองร้อยที่ 4 ของกองทัพที่ 2 ซึ่งเป็นกองทหารรักษาการณ์ อีสระในเฟ็งเทียน ได้ลอบระเบิดสังหารขุนพลจางโซหลินเพื่อหวังยึดครองภูมิภาค แมนจูเรียทั้งหมดให้เป็นเขตอิทธิพลของกองทัพญี่ปุ่น และวางอุบายถือโอกาส ในยามโกลาหลนี้ให้กองทัพคันโตปฏิบัติการปราบปรามทางการทหาร

จากนั้นกองทหารญี่ปุ่นก็ประกาศว่าผู้ลอบวางระเบิดสังหารขุนพลจางโซหลิน คือทหารนอกเครื่องแบบของกองทัพปราบขุนศึกภาคเหนือ แต่ชาวโลกก็ไม่มีใครเชื่อ เป็นที่รู้กันโดยง่ายตายว่าเป็นกลอุบายของกองทัพญี่ปุ่น

เพื่อที่จะปลอมแปลงว่าเป็นทหารนอกเครื่องแบบ พันเอกคะวะโมะโตะและคณะได้ไปรวบรวมชาวจีนเร่ร่อน เลี้ยงดูด้วยอาหารหุงสุก ให้แต่งตัวใหม่ด้วยเสื้อผ้า ดี ๆ จากนั้นก็ทำการสังหารแล้วสอดเอกสารปลอมแปลงที่แสดงว่าเป็นทหาร ในกองทัพปราบขุนศึกภาคเหนือไว้ในตัวของผู้ตาย แล้วเอาผู้ตายไปวางพาดไว้บน รางรถไฟ

แต่ว่าคนเร่ร่อนคนหนึ่งเกิดสงสัยในการเลี้ยงรับรองอย่างมากมายของกองทหารญี่ปุ่นจึงแอบหลบหนีไปก่อนที่จะถูกสังหาร และได้เล่าเรื่องราวทั้งหมดให้ ขุนพลจางซูเหลียง ซึ่งเป็นบุตรชายของขุนพลจางโซหลินฟัง ยิ่งกว่านั้นเมื่อ เรื่องราวต่าง ๆ ถูกเปิดเผย ทุกสิ่งทุกอย่างค่อย ๆ กระจ่างขึ้นมา เช่น เรื่องดินระเบิด จำนวนมากซึ่งลำพังทหารนอกเครื่องแบบ 2 คนไม่อาจแบกขนไปได้ และเรื่องที่ สวรรค์ทหารของกองทัพคันโตปฏิเสธข้อเสนอกองทหารของขุนพลจางซูเหลียง เสนอที่จะพิทักษ์รักษาซานเหมิงเฟ็งเทียน จึงเป็นที่ทราบกันไปทั่วโลกว่า ไม่ต้องสงสัยเลยว่าเป็นกลอุบายของกองทัพญี่ปุ่น

จริงๆ แล้วพอรู้ศึกปวดคร้าวทุกข์ทรมานใจที่เขียนเกี่ยวกับการดำเนินกลอุบาย ของกองทัพบุกญี่ปุ่นที่เกิดขึ้นในปีโชวะที่ 2 (ค.ศ.1927) และปีโชวะที่ 3 (ค.ศ.1928) ไม่ใช่ว่าเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสงครามญี่ปุ่น-จีนในปีเมจิที่ 27 และสงครามญี่ปุ่น-รัสเซีย ในปีเมจิที่ 38 จะไม่มีการดำเนินกลอุบาย ตัวอย่างเช่น การสู้รบที่ทะเลโทะโยะชิมะ ก่อนการประกาศสงครามญี่ปุ่น-จีนก็มีการใช้กลอุบายเช่นกัน แต่แม้กระนั้น

นักกฎหมายระหว่างประเทศของอังกฤษก็ยอมรับว่า การปะทะกันของกองเรือรบแห่งกองทัพเรือญี่ปุ่นกับกองเรือรบของจีนและอังกฤษที่ปะทะกันที่ทะเลโทะโยะชิมะเกิดขึ้นจากเจตนาที่จะสู้รบกันของทั้งสองฝ่ายจึงไม่เป็นปัญหาอะไรทางด้านกฎหมายระหว่างประเทศ

ในสงครามญี่ปุ่น-จีน และสงครามญี่ปุ่น-รัสเซีย กฎระเบียบทหารแห่งกองทัพญี่ปุ่นยังคงได้รับการรักษาปฏิบัติ ไม่มีปฏิบัติการรบที่เกินความจำเป็นเลย ถึงขนาดที่เหล่าผู้สื่อข่าวชาวต่างชาติรายงานข่าวว่า ในกองทัพญี่ปุ่นมีจิตวิญญาณของชะมูไร (หมายถึงเป็นการสู้รบอย่างดำเนินตามกติกา)

แต่จิตวิญญาณนั้นจะไม่พบในเหล่าผู้ก่อการ *อุบัติการณ์แมนจูเรีย* ถ้าอ่านผลงานชีวประวัติของพันเอกกะวะโมะโตะ ร้อยเอกโทกู หรือคนอื่น ๆ จะเขียนไว้ว่า เพราะพวกเขากระทำสิ่งที่ถูกต้องโดยคำนึงถึงประเทศชาติ จึงไม่ต้องละอายที่จะสาบานต่อเทพดาฟ้าดิน พ่ออยากให้ลูกทราบไว้ว่า ความเชื่อมั่นว่าตัวเองถูกต้อง ความคิดที่มองสิ่งต่าง ๆ ด้วยสายตาที่แคบ ๆ นี้ได้ก่อตัวแอบแฝงอยู่ในกองทัพบกตั้งแต่ตอนต้นของสมัยโชวะ

ในหนังสือที่เขียนเกี่ยวกับเรื่องราวสมัยโชวะ ส่วนใหญ่จะเขียนแต่สิ่งสันสมัยโชวะด้วยความรู้สึกที่มีดমন โดยหยิบยกเหตุการณ์ *วิกฤตการณ์ทางการเงิน* และ *อุบัติเหตุแมนจูเรีย* ในปีโชวะที่ 2 (ค.ศ.1927) และปีโชวะที่ 3 (ค.ศ.1928) ขึ้นมากล่าวว่า “สมัยโชวะเริ่มต้นด้วยความมีดমন” จากที่กล่าวมาทั้งหมดจะทราบว่าเป็นความจริงที่ว่าเหตุการณ์ 2 เหตุการณ์นี้เป็นเหตุการณ์ที่มีดমন หม่นหมองใจ อีกทั้งแสดงให้เห็นเด่นชัดถึงความเชื่อมั่นของคนญี่ปุ่นว่าตนเองถูกต้อง

แต่ควรจะกล่าวว่า การมองเพียงเช่นนั้นเป็นมุมมองเพียงด้านเดียว

ไม่ว่าจะเป็นยุคใดสมัยใด ประชาชนทุกผู้ทุกนามจะยืนหยัดใช้ชีวิตอยู่ในสมัยนั้นอย่างเต็มกำลังความสามารถ อาจจะเป็นวิธีการพูดที่ทวนบ้างเล็กน้อย แต่พ่อก็อยากให้ลูกฟังเรื่องที่จะเล่าต่อไปนี่ไว้

ประวัติศาสตร์ย่อมมีเบื้องหน้าเบื้องหลัง

พ่อเข้าเรียนที่โรงเรียนชั้นประถมเมื่อเดือนเมษายน ปีโชวะที่ 21 (ค.ศ.1946) หลังจากสงครามยุติแล้วเป็นเวลา 8 เดือน ในตอนนั้นเหล่าอาจารย์พูดในทำนองว่า “ผู้ก่อสงครามคือทหาร ผู้ที่ผิดคือทหาร” “จากนี้ไปจะเป็นสมัยประชาธิปไตย” “ชีวิตเป็นสิ่งที่สูงค่ายิ่งกว่าสิ่งใด” “สหรัฐอเมริกาได้ช่วยเหลือประเทศของเราให้รอดพ้น” พวกผู้ใหญ่ก็ต่างพูดเป็นเสียงเดียวกันในทำนองเดียวกัน ทั้งๆที่เมื่อเพียง 8 เดือนที่แล้วได้พูดไว้ว่า “จงทำลายล้างสหรัฐอเมริกาและอังกฤษให้สิ้นซาก” “ขอให้ประเทศญี่ปุ่นดินแดนแห่งเทพเจ้าจงเจริญ” “จงพลีชีพเพื่อองค์สมเด็จพระจักรพรรดิเมื่ออายุได้ 20 ปี”

พอมายุคสมัยของพ่อ ก็เปลี่ยนมาเป็นคิดกันว่า ประเทศญี่ปุ่นก่อนปีโชวะที่ 20 (ค.ศ.1945) เป็นประเทศที่ไม่มีอิสระเสรีภาพ ถูกบังคับให้ยอมให้คิดแต่เพียงการสละชีพเพื่อประเทศชาติ ทำให้คิดว่า ผู้คนมีชีวิตความเป็นอยู่เยี่ยงทาส

แต่พอสำเร็จการศึกษามหาวิทยาลัยและมีสายตาในการมองสังคมที่เติบโตขึ้น ก็เริ่มมีความคิดว่า สิ่งที่เราได้รับการสั่งสอนมาไม่ใช่ว่าจะไม่ถูกต้องไปเสียทั้งหมด

เป็นความจริงที่สงครามได้เกิดขึ้น ประชาชนต้องเป็นทหาร ออกไปตายในสนามรบ แต่ทว่าในสมัยสงครามเช่นนั้น ผู้คนก็มีการหัวเราะ โกรธ รับประทานอาหาร และพูดคุยสิ่งที่ตนเองอยากพูดให้คนรอบข้างฟัง ไม่ใช่สมัยที่มีแต่เพียงความเลวร้ายดังที่กล่าวกัน

สิ่งที่พ่อยากบอกกับลูกก็คือ เวลาที่มองดูสมัยโชวะช่วงต้นจนถึงปีโชวะที่ 20 (ค.ศ.1945) นั้น เป็นความจริงที่ว่า ทางด้านการเมืองและการทหาร มีเหตุการณ์ที่มีมมณอยู่เป็นจำนวนมาก แต่เหล่าพ่อแม่และปู่ตายายที่มีชีวิตอยู่ในสมัยนั้นต่างก็ใช้ชีวิตกันอย่างเต็มที่ในบรรยากาศของสมัยนั้น

ดังที่ได้กล่าวไว้ก่อนหน้านี้ว่า นายทหารอย่างเช่น พันเอกคะวะโมะโตะ ทะอิซะงุ ใน *อุบัติการณ์แมนจูเรีย* หรือทหารและนักการเมืองที่พยายามปกป้องเขาและปิดบังกลอุบายของกองทัพญี่ปุ่นนั้น สมควรที่จะถูกวิพากษ์วิจารณ์เป็นอย่าง

มาก แต่พออยากจะพูดว่า การที่จะวิพากษ์วิจารณ์มาถึงประชาชนที่ใช้ชีวิตอยู่ในสมัยนั้นด้วยนั้นเป็นสิ่งที่ผิด

ประวัติศาสตร์มีเบื้องหน้าและเบื้องหลัง กล่าวคือเหตุการณ์ที่บันทึกอยู่ในตารางเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ เป็นเหตุการณ์สำคัญที่เป็นกลไกการเปลี่ยนแปลงของประวัติศาสตร์ ถ้ามองเพียงเฉพาะเบื้องหน้านี้ ก็จะทำให้ไม่ได้มองชีวิตความเป็นอยู่ แนวความคิด และการกระทำของประชาชนที่ใช้ชีวิตอยู่ในสมัยนั้น และถ้าหากไม่ได้มองใบหน้าของประชาชนที่อยู่เบื้องหลัง ก็จะเป็นเพียงการมอง “ประวัติศาสตร์ที่ไม่มีใบหน้าผู้คน” เป็นที่แน่นอนว่า ทำให้ไม่สามารถเข้าใจสิ่งที่น่าสนใจของประวัติศาสตร์ได้

สมัยโชวะทศวรรษที่ 1 เป็นสมัยที่รากฐานทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่นอ่อนแอ

ญี่ปุ่นในช่วงทศวรรษที่ 1 (โชวะที่ 1-10) ภายในประเทศเกิดสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำและวิกฤตการณ์ทางการเกษตร ส่วนภายนอกประเทศ มีนโยบายที่จะยึดครองแมนจูเรียมาเป็นดินแดนในเขตครอบครองของญี่ปุ่น แต่รากฐานทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่นอ่อนแอทั้งสองด้าน

การที่รากฐานเศรษฐกิจของญี่ปุ่นอ่อนแอ ก็เพราะสินค้าของญี่ปุ่นมีกำลังการแข่งขันในตลาดต่างประเทศต่ำ ทำให้ไม่มีบริษัทที่ประสบความสำเร็จ การที่สินค้าญี่ปุ่นจะต่อสู้กับสินค้าของเหล่าประเทศที่เจริญก้าวหน้าอื่น ๆ ในตลาดต่างประเทศได้อย่างเท่าเทียมกันนั้น สินค้าจะต้องมีราคาต่ำ การที่จะคงสินค้าให้มีราคาต่ำก็มีเงื่อนไขว่าค่าแรงจะต้องถูก ยิ่งกว่านั้นวัตถุดิบก็ควรจะได้มาในราคาที่ต่ำ การที่ญี่ปุ่นยึดครองสิทธิประโยชน์ในแมนจูเรียก็เพราะว่าที่แมนจูเรียอุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ถ่านหิน เป็นต้น

ในช่วงที่ประเทศสหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส ฯลฯ ยึดถือมาตรฐานทองคำเป็นหลักนั้น ญี่ปุ่นดำเนินนโยบายห้ามส่งออกนอกประเทศ ไม่ได้ให้ความสำคัญกับการยึดถือมาตรฐานทองคำเรื่อยมาจนถึงปีไทโชที่ 6 (ค.ศ.1917)

ทั้งนี้ก็เพราะว่ากระทรวงการคลังของญี่ปุ่นหาตระแวงระบบยึดถือมาตรฐานทองคำ แต่การจะค้าขายกับนานาประเทศที่เจริญก้าวหน้าอย่างสะดวกชวยนั้น หนีไม่พ้นที่จะต้องยึดถือมาตรฐานทองคำเป็นหลัก อัตราการแลกเปลี่ยนเงินเยนกับเงินสกุลต่างๆของนานาประเทศได้มีการกำหนดไว้ตายตัวโดยยึดถือมาตรฐานของทองคำเป็นหลัก ความสัมพันธ์ทางการค้านานาประเทศจึงจะมีเสถียรภาพ แต่สิ่งนี้จำเป็นจะต้องมีการผ่าตัดอย่างห้าวหาญเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางอุตสาหกรรมของญี่ปุ่น

ถ้าหากยึดถือมาตรฐานทองคำเป็นหลัก จะต้องปรับมูลค่าของทองคำที่ครอบครองอยู่ให้มีอัตราส่วนคงที่กับมูลค่าการผลิตเงินตรา เมื่อเป็นเช่นนั้นสินค้าของญี่ปุ่นก็จะมีราคาสูงขึ้น ไม่สามารถแข่งขันในตลาดการค้าต่างประเทศได้ และในทางกลับกัน สินค้านำเข้าก็จะเพิ่มมากขึ้น ในสถานการณ์เช่นนั้น ทองคำก็จะหลั่งไหลออกนอกประเทศ เงินตราภายในประเทศจะหดตัว เป็นที่แน่นอนว่ารายได้ของประชาชนจะต่ำลง ราคาสินค้าจะตกต่ำ อยู่ในสภาพเงินเฟ้อ

ถึงกระนั้น ในเวลาที่ตกอยู่ในสภาพนี้ สินค้าของญี่ปุ่นกลับมีราคาต่ำ มีการส่งออกเพิ่มมากขึ้น เพียงเท่านั้น มูลค่าของทองคำที่มีอยู่ในครอบครองก็เพิ่มมากขึ้น กล่าวคือ จะต้องแก้ไขปัญหาย่างหยาบ ๆ ด้วยการประกาศใช้มาตรฐานทองคำเป็นหลัก ตัดทอนงบประมาณรายจ่าย ลดปริมาณการบริโภคของประชาชน ใช้นโยบายความสมเหตุสมผลในอุตสาหกรรม

เกี่ยวกับนโยบายการคลังในตอนนี้นั้นลูกเองก็จะเข้าเรียนต่อคณะเศรษฐศาสตร์ คงจะได้เรียนอย่างละเอียดต่อไปว่า ผู้ที่อาจหาญเข้ามาแก้ไขปัญหานี้ก็คือ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง นายอิโนะอุเอะ จุนโนะซุเกะ ในคณะรัฐบาลของ นายฮะมะงุชิ โอะซะชิ หัวหน้าพรรคมินเซ็งซึ่งจัดตั้งขึ้นในเดือนกรกฎาคม ปีโชวะที่ 4 (ค.ศ.1929) นโยบายการคลังของนายอิโนะอุเอะ เรียกว่า นโยบายตัดทอนงบประมาณรายจ่ายอย่างเข้มงวด ได้ยืนยันว่าแม้ในปัจจุบันนโยบายนี้ก็ป็นหัวข้อในการค้นคว้าวิจัยของนักศึกษาวิชาการคลัง กล่าวได้ว่าเป็นนโยบายที่สมเหตุสมผลตามหลักทฤษฎี

แต่ถึงแม้จะสมเหตุสมผลเพียงไรก็ตาม เศรษฐกิจของญี่ปุ่นก็ไม่ได้อยู่ใน

สภาพที่เหมาะสมกับนโยบายนี้ ทางด้านประชาชนก็ไม่ได้มีความเข้าใจด้วยสติปัญญาอันรอบคอบพอที่จะจดทนกับนโยบายตัดทอนงบประมาณรายจ่ายอย่างเข้มงวด

เศรษฐกิจตกต่ำครั้งใหญ่ในสหรัฐอเมริกาและการยกเลิกคำสั่งห้ามส่งทองคำออกนอกประเทศของญี่ปุ่น

รัฐบาลของนายฮูเวอร์ ดำเนินมาตรการยกเลิกคำสั่งห้ามส่งทองคำออกนอกประเทศ (ยึดถือมาตรฐานทองคำเป็นหลัก) เมื่อวันที่ 11 มกราคม ปีโชวะที่ 5 (ค.ศ.1930)

แต่ว่านโยบายการตัดทอนงบประมาณรายจ่ายอย่างเข้มงวดของนายฮูเวอร์กลับไม่สมเหตุผลผลในขณะนั้น สิ่งที่น่าสนใจอย่างหนึ่งเวลาที่ดูตารางเหตุการณ์ประจำปีในประวัติศาสตร์ ก็คือ บรรดาบุคคลในประวัติศาสตร์ จะมีทั้งบุคคลที่ดวงขึ้นกับบุคคลที่ดวงตก

จะขอยกตัวอย่างอย่างหยาบๆ เช่น โชนุนโทะโยะโทะมิ ฮิเดะโยะชิ โชนุนโทะกุระวะ ฮิเอะยะซุ และนายฮิโตะ ฮิโระบุมิ ผู้ที่มีชื่อเสียงในการปฏิรูปสมัยเมจิ เป็นกลุ่มพวกดวงขึ้น ส่วนฮิโนะอุเอะเป็นคนที่ดวงตก สาเหตุก็คือ ตัวเขาเป็นคนที่สมัยใหม่กว่าระดับของสังคมญี่ปุ่นในสมัยนั้น

สองเดือนก่อนหน้าที่จะดำเนินมาตรการยกเลิกคำสั่งห้ามส่งทองคำออกนอกประเทศ ที่ประเทศสหรัฐอเมริกาเกิดสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำครั้งใหญ่ ในวันที่ 24 ตุลาคม ปีโชวะที่ 4 (ค.ศ.1929) ตลาดหุ้นวอลล์สตรีท (Wall Street) ในนครนิวยอร์กตกต่ำลงอย่างมากมาย เนื่องจากในวันนั้นราคาหุ้นตกต่ำลงพร้อมกันหมด เศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกาจึงเกิดการปั่นป่วนขึ้นในทันที

กล่าวกันว่า ตลาดหุ้นของโลกแม้ในปัจจุบันนี้ก็มียู่สามแห่งที่เป็นสุดยอดคือ วอลล์สตรีทที่สหรัฐอเมริกา City of London และกะบะโตะโจะที่ญี่ปุ่น แต่ว่าเศรษฐกิจของโลกในตอนนี้มีวอลล์สตรีทของสหรัฐอเมริกาเป็นศูนย์กลาง หรือจะพูดว่า วอลล์สตรีทเปรียบเสมือนกับเม็กกะ (ดินแดนศักดิ์สิทธิ์) ของระบอบ

ทุนนิยมก็คงจะได้ และ ณ ที่นี้เองที่ปรากฏรอยแตกร้าว

เศรษฐกิจตกต่ำแพร่ขยายไปทั่วโลก สหรัฐอเมริกาเป็นตลาดที่สำคัญของ ด้ายดิบและด้ายฝ้ายของญี่ปุ่น อุปสงค์ภายในประเทศของสหรัฐอเมริกาลดลงอย่างมาก ผู้ผลิตและผู้ประกอบกิจการของญี่ปุ่นล้มละลายปิดกิจการไปตาม ๆ กัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ที่จังหวัดคางะโนะ ซึ่งมีเกษตรกรจำนวนมากที่เลี้ยงตัวไหม ก็ขาดรายได้ที่เข้ามาเป็นเงินสดไปทันที

ยิ่งกว่านั้น ในฤดูกาลนี้เกษตรกรเก็บเกี่ยวข้าวได้ผลดี ราคาขายปลีกมีแต่ ถูกลง ๆ จนกลายเป็นคนยากจนที่มีแต่ผลผลิต อีกทั้งเกษตรกรของญี่ปุ่นก็มุ่งหวัง พัฒนาให้เป็นแบบสมัยใหม่โดยจะซื้อยาเคมีและเครื่องมือเครื่องใช้ทางการเกษตร ซึ่งพัฒนาก้าวหน้าในช่วงนี้ แต่เป็นการประกอบกิจการโดยแบกภาระหนี้สินจึงทำให้ ความเป็นอยู่อย่างแออัดอย่างสุดขีด

ถ้าลองยกตัวเลขขึ้นมาพิจารณาจะเห็นว่า ทั้งที่ราคาข้าวสาร 1 ถังในปีโชวะ ที่ 2 (ค.ศ.1927) เท่ากับ 34 เยน 42 เซน แต่พอเข้าปีโชวะที่ 4 (ค.ศ.1929) ลดลง เหลือ 28 เยน 41 เซน ในช่วงดำเนินมาตรการยกเลิกคำสั่งห้ามส่งออกนอกประเทศ ลดลงเหลือ 24 เยน 93 เซน ในวันที่ 1 กันยายนปีโชวะที่ 5 (ค.ศ.1930) ลดลงเหลือประมาณ 20 เยน พอถึงปลายเดือนกันยายนลดลงมาต่ำกว่า 20 เยน ในเดือนตุลาคมพอกระทรวงเกษตรและป่าไม้ประกาศว่าราคาประมาณการของข้าว ในปีถัดไปจะเป็นตัวเลขที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนในประวัติศาสตร์ ราคาข้าวก็ลดลง เหลือราว 16 เยน เกษตรกรตกอยู่ในสภาพที่ย่ำแย่สุดขีด

ไม่เพียงแต่ผลผลิตข้าวเท่านั้น ทั้งข้าวบาร์เลย์ ข้าวสาลี และพวกผักต่างๆ ก็ราคาคต่ำไปตาม ๆ กัน เล่าต่อกันมาว่า เหล่าเกษตรกรโอดครวญอย่างมากเมื่อ กระทบไล่ 1 หัวมีราคาถูกกว่าซิกิชิมะ 1 มวน “ซิกิชิมะ” ก็คือบุหรี่ มีราคาเท่าๆกับ บุหรี่ไมล์เซเวนในปัจจุบัน ในสมัยนั้นตกอยู่สภาพที่ย่ำแย่ปลูกผักก็ยิ่งขาดทุน

เนื่องจากเศรษฐกิจตกต่ำในสหรัฐอเมริกา และการดำเนินมาตรการยกเลิก คำสั่งห้ามส่งออกนอกประเทศเกิดขึ้นในช่วงเวลาเดียวกันพอดี จึงทำให้ เศรษฐกิจของญี่ปุ่นชะงักงัน มูลค่าสินค้าส่งออกในปีโชวะที่ 5 เมื่อเปรียบเทียบกับ

ของปีก่อนหน้านั้นต่ำกว่าถึงร้อยละ 40 กำลังการซื้อในตลาดการค้าผู้ปั่นก็ลดลง
สินค้านำเข้าลดต่ำกว่าร้อยละ 40 ผลจะเป็นอย่างไรนะหรือ ทองคำมีแต่หลังไหล
ออกสู่นอกประเทศ ทองคำมูลค่าประมาณ 300 ล้านเยนหลังไหลออกนอกประเทศ
ทำให้เงิน “เยน” กลายเป็นเงินตราที่อ่อนตัวที่สุดในโลก

แม้ในปัจจุบันเหล่านักวิชาการทางเศรษฐศาสตร์ก็ยังคงคิดว่า นโยบายการ
ยกเลิกคำสั่งห้ามส่งทองคำออกนอกประเทศเป็นสิ่งที่ถูกต้องเพื่อความมั่นคงของ
เงิน “เยน” แต่เป็นช่วงจังหวะเวลาที่ไม่เหมาะสม เปรียบเสมือนกับการเปิดหน้าต่าง
ในช่วงที่พายุได้ฝุ่นพัดกระหน่ำเข้ามา ตามความเป็นจริงแล้วญี่ปุ่นในปีโชวะที่ 6
(ค.ศ.1931) อยู่ในสภาพล่มสลายทางด้านเศรษฐกิจ

โศกนาฏกรรมการขายตัว เด็กขาดแคลนอาหาร การล้มละลาย

พ่อของพ่อ (หรือคือปู่ของลูก) ตอนปีโชวะที่ 5, 6 (ค.ศ.1930, 1931) เป็น
นักศึกษาของมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งที่เซ็นได ลูกคงพอจำปู่ของลูกที่มาเที่ยวที่บ้าน
ตอนที่ลูกยังเรียนอยู่ชั้นอนุบาลได้กระมัง พ่อคิดว่าตอนนั้นเป็นช่วงปลายของปีโชวะ
ทศวรรษที่ 40

ขณะที่รับประทานอาหารด้วยกัน ปู่ของลูกเคยตกใจที่เห็นลูกกับน้องสาว
ขึ้นชอบกินสปาเก็ตตี้กับแฮมเบอร์เกอร์โดยไม่กินข้าว ยิ่งกว่านั้น ปู่ก็ยังตกใจที่เห็น
พวกลูกลุกไปจากโต๊ะอาหารโดยเหลือข้าวไว้ในชามข้าว ตอนที่ปู่เตือนพวกลูกว่า
“กินข้าวซะให้หมด อย่าให้เหลือแม้แต่เมล็ดเดียว” พวกลูกตอบว่า “อิ่มแล้ว ไม่กิน
แล้ว”

พอปู่ของลูกพูดว่า “เหล่าเกษตรกรผลิตข้าวมาด้วยความอุตสาหะ ตอนที่ปู่
เป็นนักศึกษามหาวิทยาลัย นอกจากข้าวสวย ของตองและซุบเต้าเจี้ยวแล้ว มีไหนด
ถ้ามีปลาก็นับว่าดีมากที่สุดแล้ว” พวกลูกก็ได้แต่มองหน้าปู่อย่างเบื่อหน่าย

หลังจากนั้นพอพวกลูกพูดว่า “ญี่ปุ่นสมัยนั้นทุกคนคงยากจนนะครับ” ปู่ก็
ตอบว่า “ใช่ซี ทุกคนเพียงให้มีกินก็เต็มกำลังความสามารถแล้ว”

ข้อสงสัยที่เกิดขึ้นในจิตใจเด็กอย่างพวกลูกที่ว่า ญี่ปุ่นสมัยนั้นทุกคนยากจน เป็นสิ่งที่ตรงกับความ เป็นจริง เป็นที่แน่ชัดว่า ชาวญี่ปุ่นทุกคนยากจนและใช้ชีวิต กันอย่างทุกข์ยาก

เวลาที่คิดถึงเรื่องราวในช่วงทศวรรษแรกของสมัยโชวะ ขอให้ลูกจำไว้ว่า ปีโชวะที่ 6 (ค.ศ.1931) นับเป็นปีที่ญี่ปุ่นยากจนถึงขีดสุด ทั้งการเกษตรกรรมและ อุตสาหกรรมส่วนคลอนตั้งแต่ระดับพื้นฐาน ยกตัวอย่างทางด้านเกษตรกรรม เช่น กระทบวงเกษตรและป่าไม้คาดประมาณว่า ผลผลิตข้าวจะอุดมสมบูรณ์ แต่ผลผลิต ข้าวกลับย่ำแย่ตรงกันข้ามกับที่คาดไว้ เมื่อเปรียบเทียบกับผลผลิตของปีโชวะที่ 5 (ค.ศ.1930) แล้ว ยอดผลผลิตที่เก็บเกี่ยวได้ต่ำกว่าถึงร้อยละ 20 เศษ ที่เป็น เช่นนั้นก็เพราะว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีเงินสด จึงไม่สามารถปลูกพืชผลให้ มีประสิทธิภาพโดยไม่มีซื้อปุ๋ยได้ นับตั้งแต่ปีโชวะที่ 10 (ค.ศ.1935) เป็นต้นมา ผลผลิตก็อยู่ในสภาพตกต่ำเรื่อยมา

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในฮอกไกโดและภูมิภาคโตโฮกุ (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) เกิดทุกขภิกภัยผลผลิตตกต่ำ เกษตรกรไม่มีแม้แต่อาหารที่จะกิน ถ้าหาก ลูกอยากทราบสภาพการณ์ของญี่ปุ่นในช่วงนี้ ก็เพียงพลิกหนังสือพิมพ์ในสมัยนั้น ดูก็จะทราบได้มีเรื่องราวน่าสมเพชเวทนาอยู่มากมาย จะพบเห็นคำว่า *เด็กขาดแคลนอาหาร* และคำว่า *การขายลูกสาว* อยู่บ่อยครั้ง

ที่เรียกว่า *เด็กขาดแคลนอาหาร* ก็คือเด็กนักเรียนที่ไม่สามารถมีอาหารมา รับประทานที่โรงเรียน ในสมัยนั้นที่โรงเรียนจะไม่มีการจัดอาหารให้ นักเรียนทุกคน จะต้องนำอาหารกลางวันมาเองจากบ้าน เด็กขาดแคลนอาหารไม่เพียงแต่ไม่สามารถ นำอาหารกลางวันมาได้เท่านั้น ยังไม่มีอาหารที่จะรับประทานให้อิ่มทั้งในมือเช้า และมือเย็นด้วย

ในภูมิภาคโตโฮกุ จะมีเด็กที่ขาดแคลนอาหารอยู่เป็นจำนวนมาก มีเด็กที่เป็นลมล้มพับไปเพราะความหิวคอน้ำแกวที่โรงเรียนในตอนเช้า จนต้องงดเรียนไป ในสมัยนั้นเพราะว่าครูโรงเรียนประถมได้รับเงินเดือน จึงยังพอจะชีพอยู่ได้ แต่ถึง ขนาดกล่าวกันว่า ครูโรงเรียนประถมจะทำข้าวปั้นเอาไปที่โรงเรียนหลายๆก้อนและ

แอบแบ่งให้เด็กที่ขาดแคลนอาหารได้กิน

แต่เด็กที่ขาดแคลนอาหารจะนำข้าวปั้นกลับบ้านโดยไม่กิน เนื่องจากน้องๆที่หิวข้าวรออยู่ที่บ้าน จึงตั้งใจจะเอาไปให้น้องๆกินกัน

ที่เรียกว่า*การขายลูกสาว* ก็คือการที่เกษตรกรที่ไม่สามารถยังชีพอยู่ได้ ได้ขายลูกสาวให้กับร้านขายเหล้าหรือแหล่งเรีงมย์ในโตเกียว เป็นเรื่องที่น่าเวทนายิ่งที่ขายลูกสาวไปหนึ่งคนให้ลูกสาวทำงานในแหล่งเรีงมย์ในโตเกียวแล้วนำเงินไปใช้หนี้หนังสือพิมพ์ในสมัยนั้นถึงกับลงข่าวว่ามีบางหมู่บ้านในภูมิภาคโทโฮคุที่ลูกสาวส่วนใหญ่ได้ถูกนำไปขายที่โตเกียว จนในหมู่บ้านไม่มีหญิงสาวเหลืออยู่เพื่อช่วยเหลือครอบครัว เหล่าหญิงสาวที่ถูกนำไปขายก็กลายเป็นผู้เสียสละของครอบครัว

แต่ทว่า ในโตเกียวเองก็มีสภาพเศรษฐกิจที่ย่ำแย่ไม่ด้อยไปกว่าในหมู่บ้านเกษตรกร

มีโรงงานที่ต้องปิดไปหรือล้มละลายไปเนื่องจากผลิตสินค้าออกมาแล้วแต่ขายไม่ได้ ร้านค้าย่อยก็ปิดกิจการไปเช่นกัน ญี่ปุ่นในสมัยนั้น แขนกกลางของอุตสาหกรรมก็คือรูปแบบการใช้แรงงานคน ไม่ใช่การใช้เทคโนโลยี ตัวอย่างเช่น โรงงานผลิตเส้นใยจะมีคนงานอยู่เป็นจำนวนมาก ยิ่งกว่านั้นโรงงานผลิตเหล็ก ทองแดง อู่อ่อเรือ ฯลฯ ก็มีคนงานจำนวนมากเช่นกัน

แต่อุตสาหกรรมที่มีโครงสร้างพื้นฐานเช่นนี้ถูกกระทบด้วยการจำกัดการสร้างเรือรบตามสนธิสัญญาลอนดอนในปีโชวะที่ 5 (ค.ศ.1930) จึงขาดอุปสงค์ ไม่มีผู้สั่งซื้อผลผลิตทางอุตสาหกรรมที่ใช้เหล็กและทองแดงเป็นวัตถุดิบในการผลิตคนงานจึงว่างงานลง โรงงานและบริษัทต่างๆให้คนงานหรือลูกจ้างออกจากงานคนเหล่านี้จึงสูญเสียหนทางการหาเลี้ยงชีวิต

ในปีโชวะที่ 6 (ค.ศ.1931) อู่อ่อเรือและโรงงานผลิตเหล็กต่างๆให้คนงานออกไป 2,000-3,000 คน คนที่ทำงานในสถานที่ต่างๆเหล่านี้ส่วนใหญ่ก็คือลูกชายคนที่ 2 หรือคนที่ 3 ของครอบครัวเกษตรกร ซึ่งทำให้ต้องเดินทางกลับไปยังหมู่บ้านเกษตรกร

คนที่ตกงานในเวลานั้น มีคนที่ถึงขนาดเดินเท้าจากโตเกียวกลับไปยัง

บ้านเกิดของตนเองเพราะไม่มีเงินขึ้นรถไฟ ตามถนนหนทางมีฝูงชนเหล่านี้อยู่เกลื่อนกลาด เป็นสภาพที่น่าเวทนายิ่ง กล่าวกันว่าแม้แต่แหวะไปที่บ้านของเกษตรกรเพื่อขอข้าวปั้น ที่บ้านของเหล่าเกษตรกรเองก็ไม่มีอะไรจะกินเช่นกัน

สำหรับคนงานที่ไม่ได้ถูกไล่ออก ก็ถูกตัดเงินเดือน ข้าราชการก็เช่นเดียวกัน เนื่องจากรัฐเก็บภาษีจากรายกรไม่ได้ จึงต้องลดเงินเดือน คนที่ถึงแม้จะมีงานทำ ชีวิตความเป็นอยู่ก็ยากลำบากยิ่ง

เศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลกและการกดขี่ประเทศอาณานิคม

สิ่งที่จะต้องบอกไว้ในที่นี้คือ สภาวะเศรษฐกิจตกต่ำนี้ไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะที่ประเทศญี่ปุ่นเท่านั้น ประเทศสหรัฐอเมริกาในช่วงทศวรรษ 1930 ก็มีคนตกงานอยู่เต็มบ้านเมือง ชีวิตความเป็นอยู่ทางด้านเศรษฐกิจของประชาชนอยู่ในสภาพยากจนแร้นแค้น มีคดีฆาตกรรมที่เกิดขึ้นเพียงเพราะว่าแย่งขนมปังกันแผ่นดินเดียวในประเทศพัฒนาในยุโรป เช่น อังกฤษ ฝรั่งเศส ฮอลันดา ฯลฯ ก็ถูกกระหน่ำด้วยสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำเช่นกัน เศรษฐกิจในเยอรมันและอิตาลีก็ตกต่ำเช่นเดียวกัน

แต่ว่าในแต่ละประเทศก็มีความแตกต่างกันไป ซึ่งสิ่งนี้พวกลูกก็คงได้เรียนแล้วจากประวัติศาสตร์โลก เหล่าประเทศอังกฤษ ฝรั่งเศส ฮอลันดา สเปน ซึ่งเป็นประเทศที่มีอาณานิคมมาเป็นเวลานานนับร้อยปีในเอเชียหรือแอฟริกา จะไม่ได้รับผลกระทบกระเทือนสักเท่าไร ก็เพราะว่า ผลผลิตถูกผลิตขึ้นมาจากวัตถุดิบของประเทศอาณานิคม จากนั้นก็นำไปขายในตลาดโลก ผลกำไรที่ได้ถูกนำไปใช้ที่ประเทศของตนเอง ชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนในประเทศจึงไม่ทุกข์ยากมากนัก

ในทางกลับกัน ผู้คนในอาณานิคม (โดยเฉพาะประชาชนในเอเชียและแอฟริกา) กลับอยู่ในสภาพที่น่าเวทนา ถูกใช้ให้ทำงานด้วยค่าจ้างที่ต่ำ ต้องทนใช้ชีวิตด้วยความยากลำบากไม่มีผลกำไรเหลือเก็บ ราษฎรในอาณานิคมจึงลุกขึ้นต่อสู้เพื่อเรียกร้องอิสรภาพโดยมุ่งหวังความเป็นเอกราช

ตัวอย่างสงครามประกาศอิสรภาพที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกัน คือที่ประเทศ

อินเดียซึ่งตอนนั้นเป็นอาณานิคมของอังกฤษ มหาตมะ คานธีได้รณรงค์ต่อต้านอังกฤษ ที่ประเทศพม่าและอินโดนีเซีย ผู้นำประเทศคือเนวินกับซูการ์โน ก็ต่อสู้เพื่อให้ปลดปล่อยจากการเป็นดินแดนในอาณานิคม

ในช่วงทศวรรษ 1930 มีแผนภูมิแสดงความขัดแย้งระหว่างประเทศที่มีอาณานิคมในครอบครองกับประเทศที่ไม่มีอาณานิคมในครอบครอง

ท่ามกลางสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลก นโยบายการปกครองของแต่ละประเทศจะมีความแตกต่างกันไปเล็กน้อยๆ

ที่ประเทศสหรัฐอเมริกา เพื่อหลุดพ้นจากสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ประธานาธิบดีรูสเวลท์ได้เพิ่มการลงทุนกิจการสาธารณะในสังคม รับคนตกงานเข้ามาทำงาน และพยายามเปลี่ยนแปลงนโยบายการคลังอย่างสิ้นเชิงเพื่อให้หลุดพ้นจากความระส่ำระสาย ในช่วงนี้เห็นได้ชัดว่ามีการเตรียมการก่อสร้างเขื่อน ถนนหนทาง และสิ่งก่อสร้างสาธารณะอื่นๆอีกมากมาย ยิ่งกว่านั้น สหรัฐอเมริกาก็เปรียบพร้อมด้วยจิตใจที่คิดจะบุกเบิกทำสิ่งใหม่ๆ ได้ส่งสินค้าที่ใช้กันได้ทั่วไปออกสู่ตลาดโลก ขยายกำลังการส่งออกเพิ่มมากขึ้นเป็นอย่างมาก

ส่วนประเทศอังกฤษได้เน้นนโยบายการยึดครองอาณานิคม และในขณะเดียวกันก็ได้ทุ่มความช่วยเหลือประเทศอาณานิคมในหลายสิ่งหลายอย่างในฐานะที่ตนเองเป็นประเทศทุนนิยมที่พัฒนาแล้ว นโยบายด้านสวัสดิการของอังกฤษที่ว่า “ดูแลตั้งแต่เปลจนถึงสุสาน” ได้กำเนิดขึ้นในดินแดนในอาณานิคม แต่เพื่อที่จะปกป้องสิทธิประโยชน์ทางเศรษฐกิจของประเทศตนเอง อังกฤษได้ยกเลิกการยึดถือมาตรฐานทองคำเป็นหลัก และพร้อมๆกับการป้องกันไม่ให้ทองคำหลั่งไหลออกสู่นอกประเทศ อังกฤษได้เปลี่ยนแปลงนโยบายทางเศรษฐกิจจากระบบอัตราปริวรรตลอยตัวของเงินปอนด์มาเป็นระบบยึดมาตรฐานผลกำไรที่แท้จริง จากเหตุนี้ นานาประเทศในโลกจึงดำเนินนโยบายยกเลิกการยึดถือมาตรฐานของทองคำเป็นหลัก เพิกเฉยต่อกฎเกณฑ์ที่ได้มีการกำหนดไว้ร่วมกัน และเข้าสู่ระบบมุ่งพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศเป็นสำคัญ

ในปีไทโชที่ 6 (ค.ศ.1917) ที่ประเทศรัสเซีย เลนินซึ่งเป็นผู้นำในการปฏิวัติ

ได้ในเรศพระเจ้านิโคลัสที่ 2 ออกนอกประเทศ และสร้างอำนาจการปกครองระบบคอมมิวนิสต์ซึ่งมีลัทธิมาร์กซิสม์เป็นพื้นฐานขึ้นเป็นประเทศแรกในโลก อำนาจการปกครองตามลัทธิมาร์กซิสม์ ก็คือ อำนาจการปกครองซึ่งชนชั้นกรรมาชีพล้มล้างชนชั้นนายทุนและยึดถือนโยบายการปกครองที่ปกป้องสิทธิประโยชน์ของชนชั้นกรรมาชีพ (เช่น การรวมเงินทุน การอุตสาหกรรมและที่ดินเข้ามาเป็นของรัฐ) อำนาจการปกครองนี้ยังได้ก่อตั้งองค์การคอมินเทอร์น (Comintern ต่อมาคือคอมินฟอร์ม Cominform) ให้ความช่วยเหลือแก่กรรมกรของทุกประเทศ และได้พยายามแพร่ขยายการปฏิวัติให้เป็นการปกครองระบบคอมมิวนิสต์ออกสู่นอกประเทศด้วย

ที่ประเทศรัสเซียในขณะนั้น สตาลินกุมอำนาจการปกครองอยู่ นโยบายพื้นฐานหลักในการสร้างประเทศของสตาลิน คือการสร้างประเทศให้พัฒนาเป็นประเทศอุตสาหกรรมหนัก ในช่วงนั้นไม่ค่อยได้รับผลกระทบจากวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจของโลกมากนัก

ที่ประเทศเยอรมันซึ่งเป็นประเทศที่ไม่มีอาณานิคมในความปกครอง ในช่วงทศวรรษที่ 1930 ทั้งพรรคคอมมิวนิสต์และพรรคสังคมนิยมประชาธิปไตยต่างก็มีรากฐานกำลังที่มั่นคงแล้ว แต่ต่อมาลัทธินาซีภายใต้การนำของฮิตเลอร์ก็เริ่มกุมอำนาจทางการเมือง ความคิดของฮิตเลอร์ก็คือ การเน้นการโจมตีและขับไล่พวกยิวตามทรรศนะทางชนเผ่าและทางศาสนา การใช้กำลังทางทหารเพื่อแย่งให้ได้มาซึ่งสิทธิประโยชน์ของเหล่าประเทศพัฒนาแล้วในยุโรป จากนั้นก็สร้างรัฐเยอรมัน (Reich) อันยิ่งใหญ่ที่เรียกว่า รัฐเยอรมันที่ 3 (Third Reich) ขึ้นมาให้เป็นที่น่ากลัวต่อสายตาโลก จากการทำมุ่งหวังที่จะเพิ่มกำลังทางทหารด้วยอาวุธยุทโธปกรณ์และขยายสิทธิประโยชน์ของประเทศตนเองไปให้กว้างขวาง ฮิตเลอร์จึงปราบปรามพรรคการเมืองที่มีความคิดเห็นต่อต้าน และได้สร้างระบอบการปกครองประเทศแบบเผด็จการที่ประชาชนจะต้องให้สัตย์ปฏิญาณที่จะซื่อสัตย์ภักดีต่อฮิตเลอร์

นโยบายการปกครองและรูปแบบทางการเมืองของฮิตเลอร์ถูกเรียกว่า นาซีสม์

หรือ ฟาสซิสต์

ในช่วงทศวรรษ 1930 หลังวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจของโลก โลกอยู่ในกรอบกลไกตั้งที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

ประเทศญี่ปุ่นเองก็ดำเนินไปภายใต้กรอบกลไกนี้ของโลกเช่นกัน การเล่าขานถึงประวัติศาสตร์สมัยโชวะก็คือ การเล่าให้ลูกได้รู้ว่า ผู้คนในสมัยนั้นใช้ชีวิตกันอย่างไรภายในกรอบกลไกนี้ พ่ออยากจะทำเรื่องนี้ให้ลูกได้ฟังใหม่อีกครั้ง ถึงแม้ในบางครั้งจะมีเรื่องที่ทำให้พ่อรู้สึกปวดร้าวใจยิ่งนักแต่อย่างไรก็ตามก็จะต้องเล่าให้ลูกได้ฟังไว้

พ่ออยากให้ลูกได้รับทราบอย่างอ่อนน้อมถ่อมตนถึงสมัยที่พ่อของพ่อ ปู่ของพ่อ และตัวพ่อเองมีชีวิตอยู่ว่า ในเวลานั้นมีสภาพเป็นอย่างไร และมุ่งหวังว่าลูกจะได้บทเรียนมากมายสำหรับในสมัยที่ลูกใช้ชีวิตอยู่

การตัดสินใจแยกตัวออกมาเป็นประเทศโดดเดี่ยว

ลองกลับมาที่เรื่องราวในปีโชวะที่ 6 (ค.ศ.1931) กันอีกครั้ง

ตั้งที่กล่าวมาแล้วข้างต้นว่า ที่ประเทศญี่ปุ่นไม่ว่าจะเป็นในหมู่บ้านเกษตรกรหรือในเมืองใหญ่ต่างต้องตกอยู่ในภาวะวิกฤต และแน่นอนย่อมมีปฏิกริยาตอบกลับบางสิ่งบางอย่างขึ้น

ถ้าหากว่าเป็นอย่างเช่นในสมัยปัจจุบัน ซึ่งประชาชนมีจิตสำนึกหลากหลายมาตรฐานการศึกษาก็สูง ก็อาจจะเลือกเส้นทางเดินที่แตกต่างกันออกไป แต่การวินิจฉัยโดยรวมของคนญี่ปุ่นในสมัยนั้น คือการตัดสินใจแยกตัวออกมาเป็นประเทศโดดเดี่ยว จากพื้นฐานการยึดถือหลักการนี้จึงเกิดสิ่งตอบสนองต่าง ๆ นานา

อันดับแรกสุดคือกองทัพบก กองทัพบกเป็นกลุ่มคณะที่มีอิทธิพลอำนาจสูงสุดในสมัยนั้น ดังนั้นนโยบายการเมืองจึงร่างกันขึ้นมาตามความคิดของฝ่ายผู้นำกองทัพบก

ในที่นี้มีสิ่งที่พ่ออยากจะทำบอกให้ลูกได้รู้ไว้ ตอนที่พ่อกำลังอ่านหนังสือ

ประวัติศาสตร์สมัยโชวะหรือประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นสมัยใหม่ คงอ่านพบคำว่า “กองทัพบก”

มีบางครั้งที่พวกลูกอ่านหนังสือพิมพ์และเกิดโกรธขึ้นมา เพราะในหนังสือพิมพ์เขียนไว้ว่า “คนหนุ่มสาวในปัจจุบันไม่มีมารยาท” ลูกเคยพูดว่า “คำเรียกที่ว่าคนหนุ่มสาวในปัจจุบัน เป็นคำเรียกที่ไม่ถูกต้อง การเรียกเช่นนี้ก็ทำให้ไม่ได้”

ในสังคมจะมีการเรียกในลักษณะนี้อยู่บ่อยๆ และแน่นอนว่าการเรียกเช่นนี้ไม่ถูกต้อง เพราะเมื่อกล่าวถึงคนหนุ่มสาว ก็จะมีหลากหลาย การเหมารวมไปหมดออกจะเป็นความคิดที่หยาบไปหน่อย

คำว่า “กองทัพบก” ก็เช่นเดียวกัน เมื่อพูดถึงทหารบกก็มีอยู่ถึง 3,000,000 คน (ตอนสงครามยุติมีทหารบกอยู่ถึง 7,000,000 คน) คำเรียกนี้หมายถึงใครกัน ความหมายช่างกำกวม ไม่ทราบว่าหมายถึงใคร หมายถึงผู้นำของกองทัพก นายทหารทั่วไป นายทหารหนุ่ม หรือจะหมายถึงทหารทั้งหมด ในเวลาที่อ่านหนังสือประวัติศาสตร์สมัยใหม่ ถ้าพลิกอ่านที่หน้าต่างๆ แล้วจะเห็นประธานของประโยคว่า “กองทัพบกญี่ปุ่น” ขอให้ลูกคิดได้เลยว่า หนังสือเล่มนั้นๆ เชื่อถือไม่ได้

อะไรคือกองทัพบกญี่ปุ่น

จะคิดกันว่ากองทัพบกญี่ปุ่นก่อตั้งขึ้นโดยนายโอมุระ มะซุจิโร ก็ได้ แต่ถึงจะเรียกว่าเป็นช่วงต้นของสมัยโชวะ เวลาก็ได้ผ่านพ้นไปแล้ว 50-60 ปี ในเหล่าผู้นำของกองทัพบกในช่วงต้นสมัยโชวะ ทุกคนต่างมีจิตสำนึกร่วมกันถึงการที่ตนเองได้รับการคัดเลือกมาเป็นพิเศษ ในที่นี้จะขอยกเหตุผลขึ้นมาดู 3 ข้อ

ข้อที่ 1 คือพระบรมราชโองการของสมเด็จพระจักรพรรดิที่มีต่อทหารในปีเมจิที่ 15 (ค.ศ.1882) ในพระบรมราชโองการนี้มีใจความหลักว่า ทหารปฏิบัติกรรพพลีชีพเพื่อประเทศชาติในฐานะที่เป็นข้าราชการที่จงรักภักดีต่อองค์สมเด็จพระจักรพรรดิ กล่าวคือทหารมีหน้าที่สำคัญยิ่งตามที่ให้สัตย์ปฏิญาณว่าจะจงรักภักดีต่อประเทศชาติและต่อองค์สมเด็จพระจักรพรรดิยิ่งกว่าการประกอบอาชีพอื่นใด

ข้อ 2 เป็นข้อเท็จจริงที่ว่าตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรญี่ปุ่นซึ่ง

ประกาศใช้ในปีเมจิที่ 22 (ค.ศ.1889) อำนาจสิทธิอำนาจของสมเด็จพระจักรพรรดิ (พระราชอำนาจการบังคับบัญชาการ) ได้พระราชทานให้กับกองบัญชาการเสนาธิการกองทัพบก กล่าวคือ เหล่าผู้นำของกองทัพบกมีความคิดว่า สิทธิอำนาจบัญชาการอยู่เหนือสิทธิอำนาจการปกครอง (อำนาจบริหาร อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจตุลาการ) ผู้บัญชาการทหารบกจะดำเนินการสิ่งใด ไม่ต้องรับคำสั่งจากรัฐบาลรัฐสภา หรือศาลยุติธรรม และมีความเชื่อว่าการปฏิบัติการทางทหารของเหล่าทหารเป็นไปตามพระราชประสงค์ขององค์สมเด็จพระจักรพรรดิ และเป็นการปฏิบัติการเพื่อองค์สมเด็จพระจักรพรรดิ

ข้อ 3 ญี่ปุ่นได้รับชัยชนะทางการทหารในสงครามเสมอมานับตั้งแต่ในสมัยเมจิ เช่น สงครามญี่ปุ่น-จีน สงครามญี่ปุ่น-รัสเซีย เป็นต้น ญี่ปุ่นจะต้องพยายามไม่ให้สูญเสียสิ่งซึ่งได้รับมาจากสงครามเหล่านี้ เพราะมีความคิดว่า จะเป็นการผิดต่อบรรพบุรุษ อีกทั้งทหารมีความภาคภูมิใจว่ากองทัพบกเป็นผู้สร้างประวัติศาสตร์ ญี่ปุ่นตั้งแต่สมัยเมจิเป็นต้นมา

จิตสำนึกของการได้รับคัดเลือกมาเป็นพิเศษของกองทัพบกนี้ ได้ถูกถ่ายทอดต่อกันไปสู่ทหารแต่ละนาย

โดยทั่วไป เมื่อก้าวถึงทหาร จะหมายถึงทหารอาชีพ ตั้งแต่สมัยเมจิจนถึงเดือนสิงหาคม ปีโชวะที่ 20 (ค.ศ.1945) ผู้ชายที่มีอายุครบ 20 ปี จะได้รับการตรวจสอบคัดเลือกให้เป็นทหาร ณ ภูมิลำเนาเดิมของตนเอง เพราะการรับราชการทหารถือเป็นหน้าที่ของประชาชน ถ้าผ่านการสอบคัดเลือก ก็จะได้เข้ารับการศึกษาในกองทัพเป็นเวลา 1 หรือ 2 ปี และถึงแม้จะพ้นจากการเป็นทหารประจำการแล้ว แต่ถ้าหากเกิดวิกฤตการณ์ที่เสี่ยงต่อการเกิดสงครามหรือในยามสงคราม จะถูกเรียกตัวเข้ากองทัพบกและต้องออกสู่สนามรบ ในกรณีเช่นนี้ (คนส่วนใหญ่จะเป็นเช่นนั้น) จะไม่เรียกว่า เป็นทหาร

ในกรณีทหารอาชีพ หลักสูตรจะกำหนดไว้ตายตัว คือ เวลาที่สำเร็จการศึกษาระดับประถมปลายหรือเวลาที่สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 แบบระบบเก่า ก็จะสอบข้อสอบของโรงเรียนเตรียมทหาร โรงเรียนเตรียมทหาร

ทั่วประเทศ มีทั้งหมด 6 แห่ง (แตกต่างกันไปบ้างตามกาลสมัย คือมีที่โตเกียว โอซะกะ นะโงะยะ เซนตะอิ อิโรชิมะ คุมะโมะโตะ) ข้อสอบยากมากที่สุดทีเดียว ส่วนใหญ่ผู้ที่เข้าสอบแข่งขันคือเหล่าเด็กที่มีสติปัญญาเป็นเลิศในหมู่บ้าน

หลังจากสำเร็จจากโรงเรียนเตรียมทหารแล้วก็จะเข้าศึกษาต่อที่โรงเรียนนายร้อยทหารบก ที่โรงเรียนนายร้อยทหารบกนี้ จะมีนักเรียนที่สำเร็จการศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นแบบระบบเก่าจำนวนหนึ่งสอบเข้ามาเรียนด้วย โดยทั่วไป จะรับจำนวนปีละ 350 คน เขาเหล่านี้จะสำเร็จการศึกษาเมื่ออายุ 20 ปี และเข้าประจำที่กองทัพบกยศร้อยตรี

ตั้งแต่อายุ 13 ปี จะเข้ารับการศึกษาลักษณะพิเศษสำหรับผู้ที่มีสติปัญญา เป็นเลิศ และเติบโตขึ้นโดยไม่ทราบเรื่องราวของสังคมภายนอกกองทัพบกเลย

และในช่วงที่ก้าวจากยศร้อยโทจนขึ้นเป็นร้อยเอก โดยทั่วไปจะมีอายุตั้งแต่ 25-30 ปีเศษ จะมีคุณสมบัติที่จะสอบเข้าเรียนต่อที่โรงเรียนนายร้อยชั้นสูง แต่ กระนั้น คนที่ไม่ได้รับการรับรองจากหัวหน้ากองที่ตนเองสังกัดอยู่ก็ไม่สามารถเข้าสอบได้ ในลักษณะนี้ทุก ๆ ปีจะมีผู้สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนนายร้อยชั้นสูง 50 คน ผู้สำเร็จการศึกษา 50 คนนี้จะเป็นผู้ที่มีสติปัญญาความสามารถเป็นเลิศใน กองทัพบก ทุกวันในช่วง 2 ปีนี้พวกเขาจะรับได้การฝึกฝนอย่างเข้มงวด เพื่อฝึก ให้เป็นกองทหารสำรองของผู้บัญชาการทหารบก

ลำดับคะแนนของผู้ที่สำเร็จการศึกษานี้จะคิดตลอดไปชั่วชีวิต ผู้ที่อยู่ใน อันดับที่ 1-6 จะได้รับพระราชทานกระบี่ทหารจากองค์สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ เมื่อสำเร็จการศึกษา โดยทั่วไปจะเรียกนายทหาร 6 คนนี้ว่า *คณะนายทหารกระบี่* คณะนายทหารกระบี่นี้จะถูกจัดวางไว้ในตำแหน่งหน้าที่สำคัญๆ ที่กรมราชเลขาธิการ กระทรวงทหารบก หรือที่กองยุทธการ สำนักงานกลางกองบัญชาการเสนาธิการ และได้รับเอกสิทธิ์ในการวางนโยบายการปกครองและแผนปฏิบัติการรบของกองทัพ บกญี่ปุ่น

โดยทั่วไป เวลาที่พูดถึง *กองบัญชาการทหาร* จะคิดว่าเป็น คณะนายทหารที่มีหน้าที่วางนโยบายการปกครองและแผนปฏิบัติการรบซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบ

ของผู้ที่มีสติปัญญาเป็นเลิศที่สำเร็จจากโรงเรียนนายร้อยชั้นสูงนี้ก็ได้ คำว่า *กองบัญชาการกองทัพบก* ที่พอใช้ในหนังสือเล่มนี้ก็หมายถึงคณะบุคคลเหล่านี้

พอได้อธิบายถึงกองทัพบกมาเสียยาว แต่ว่าเรื่องที่กล่าวมาข้างต้นนี้เป็นสิ่ง ที่ควรจะต้องรู้ไว้ในการที่จะเข้าใจประวัติศาสตร์สมัยโชวะ ถ้าหากไม่รู้เรื่องราวเหล่านี้ แล้วก็จะไม่เข้าใจประวัติศาสตร์สมัยโชวะที่แท้จริง การตัดสินใจขาดลงไปอย่าง ง่ายดายน่า กองทัพบกกระทำการรุนแรงเป็นเรื่องง่าย แต่ในการพิจารณาเรื่องนี้ อย่างเป็นทางการนั้น ก่อนอื่นจะต้องเข้าใจกลไกโครงสร้างพื้นฐานเป็นอย่างดี

ความสัมพันธ์หลัหว่างของสังคมกับการวางแผนปฏิวัติของกองทัพบก

พอสังคมญี่ปุ่นเริ่มคลอนแคลน เหล่าผู้นำกองทัพบกก็คิดอย่างง่าย ๆ ว่า เป็นเพราะว่าปล่อยไปตามการเมืองและพรรคการเมือง เมื่อมองสภาพสังคมตั้งแต่ ช่วงปีโชวะที่ 5-6 (ค.ศ.1930-1931) จะเห็นว่า สมาชิกของ “ชมรมชะคุระ” ที่ ก่อตั้งขึ้นโดยมีชิโอะชิโอะโตะ คิงโกะโระ ซึ่งเป็นนายทหารระดับกลางในสำนักงาน กลางกองบัญชาการเสนาธิการเป็นแกนนำ ได้วางแผนจะก่อการปฏิวัติ

ความคิดของเขาเหล่านั้นคือ สังหารคนสำคัญของพรรคการเมือง สร้างสิทธิ อำนาจทางการเมืองซึ่งมีทหารบกเป็นแกนนำ ดำเนินการปฏิวัติภายในประเทศ และเพื่อที่จะสร้างเสริมสิทธิประโยชน์ในแมนจูเรีย จึงมีการใช้กำลังรบในทั่วภูมิภาค ในแมนจูเรียขับไล่ทหารของพรรคก๊กมินตั๋งและพรรคคอมมิวนิสต์ของจีน

แผนการปฏิวัตินี้มีกำหนดการจะลงมือในเดือนมีนาคมปีโชวะที่ 6 (ค.ศ.1931) และมีความตั้งใจที่จะให้รัฐมนตรีทหารบกองะกิ คะซุชิเงะ ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรี แต่รัฐมนตรีทหารบกองะกิ คะซุชิเงะ ไม่เห็นด้วยกับแผนการนี้จึงได้ยกเลิกไป โดยทั่วไปเรียกแผนการปฏิวัติที่ไม่สำเร็จนี้ว่า *เหตุการณ์เดือนมีนาคม* เหตุการณ์นี้ เป็นความสัมพันธ์ภายในกองทัพบก ประชาชนทั่วไปไม่มีโอกาสได้รับรู้ข้อเท็จจริงใน เรื่องนี้

สังคมญี่ปุ่นสัมพันธ์หลัหว่างจากความระส่ำระสายทางเกษตรกรรมและ

อุตสาหกรรม เป็นเพราะการเมืองระบบพรรคและไชบะลี (บริษัทเครือ) นายทหารระดับกลางและนายทหารวัยหนุ่มของกองทัพก็มีความคิดที่ว่า ถ้าหากดำเนินการเมืองโดยมีกองทัพซึ่งจงรักภักดีต่อองค์สมเด็จพระจักรพรรดิเป็นแกนนำ ก็จะไม่เกิดเรื่องราวเหล่านี้ และทางด้านเอกชน เหล่าผู้นำเช่น คิตะ อิกกิ โอกะวะ ชูเมอิ กนโตะ เซเกียว ทะชิบะนะ โคะซะบุโระ โอินะอุเอะ นิสโซ มีความเห็นพ้องกับความคิดนี้และได้แอบปฏิบัติก่อการร้ายบ้างปฏิวัติบ้าง

พวกเขาคัดค้านลัทธิคอมมิวนิสต์ คัดค้านการเมืองระบอบรัฐสภาแบบสหรัฐอเมริกาหรืออังกฤษ แต่กระนั้นก็ไม่ค่อยได้มีการอภิปรายแสดงความคิดเห็นเช่นว่านโยบายการปกครองแบบใดที่จำเป็นสำหรับประเทศญี่ปุ่น โอินะอุเอะ นิสโซและคนอื่นๆ ได้คุยโอ้อวดว่า “การทำลายล้มล้างเป็นสิ่งจำเป็น การสถาปนาค่อยทำหลังจากนั้นก็ได้อ” และได้รวบรวมเหล่าคนรุ่นหนุ่มไว้รอบข้างตัวเอง

ความเคลื่อนไหวของพรรคคอมมิวนิสต์

ในอีกด้านหนึ่ง ที่ประเทศญี่ปุ่นก็มีพรรคใหม่ๆ เกิดขึ้น ซึ่งให้การสนับสนุนพรรคคอมมิวนิสต์และนโยบายทางการเมืองในเวลานั้น

ที่ประเทศญี่ปุ่น พรรคคอมมิวนิสต์ได้ก่อตั้งขึ้นมาอย่างลับๆ ในปีไทโชที่ 11 (ค.ศ.1922) พรรคการเมืองนี้ได้รับการชี้แนะจากพรรคคอมมิวนิสต์ของรัสเซีย มีเป้าหมายที่จะก่อการปฏิวัติให้เป็นระบอบคอมมิวนิสต์ รัฐบาลญี่ปุ่นได้ประกาศกฎหมายรักษาความสงบภายในประเทศในปีไทโชที่ 14 (ค.ศ.1925) และในเดือนมิถุนายน ปีโชวะที่ 3 (ค.ศ.1928) ได้มีการแก้ไขพระราชกำหนดภาวะฉุกเฉิน มีการห้ามอย่างเต็มที่ไม่ให้ความเคลื่อนไหวของผู้ที่นิยมลัทธิคอมมิวนิสต์แพร่ขยายออกไป มีการตัดสินโทษประหารชีวิตกลุ่มคณะและบุคคลที่มีเป้าหมายที่จะเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครองของประเทศ

ผู้นิยมลัทธิคอมมิวนิสต์และผู้ให้การสนับสนุนถูกจับเข้าคุกพร้อมกันทั่วประเทศ มีผู้ใช้แรงงานและนักศึกษารวมเกือบ 2,000 คนที่ถูกจับเข้าคุกจากเหตุการณ์สึบะฮิเมะ

ในปีโชวะที่ 3 (ค.ศ.1928) และ 16 เมษายน ปีโชวะที่ 4 (ค.ศ.1929)

ในการรณรงค์ระบอบคอมมิวนิสต์ มีทั้งกรณีเหล่าผู้ใช้แรงงานหัวรุนแรงซึ่งเข้าร่วมในทรกณะที่มุ่งพัฒนาประเทศให้เป็นประเทศเผด็จการของผู้ใช้แรงงาน กับกรณีที่เหล่าทหารกองเกินที่มีสติปัญญาโดดเด่นในสังคม เช่น นักศึกษา นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ฯลฯ ซึ่งเข้าร่วมจากการสังเกตเห็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน สิ่งที่ไม่ได้คือ สภาพความเป็นจริงที่ประชาชนส่วนใหญ่จะเรียกพรรคคอมมิวนิสต์ว่า “ฝ่ายแดง” และมีความรู้สึกหวาดกลัว ไม่กล้าเข้าใกล้ ทั้งนี้อาจจะสืบเนื่องมาจากการกระจายข่าวของรัฐบาลและตำรวจก็ได้ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เหล่าผู้นิยมพรรคคอมมิวนิสต์เข้าร่วมในการรณรงค์มากขึ้นโดยเชื่อมั่นว่าพวกตนเป็นผู้บุกเบิกประวัติศาสตร์

ในเหตุการณ์สึบฮามินา และเหตุการณ์สึบฮกเมยา ความเคลื่อนไหวของเหล่าผู้นิยมพรรคคอมมิวนิสต์ไม่อาจแสดงออกอย่างเปิดเผยต่อสาธารณชนได้ แต่เขาเหล่านั้นจะแทรกตัวอยู่ในองค์กรที่ถูกต้องตามกฎหมาย และขึ้นนำการรณรงค์ของเกษตรกรหรือการรณรงค์ของผู้ใช้แรงงาน การพิพาทของผู้ใช้แรงงานในปีโชวะที่ 6 (ค.ศ.1931) มีถึง 2,456 คดี และในช่วงจนกระทั่งถึงปีโชวะที่ 20 (ค.ศ.1945) มีจำนวนคดีมากที่สุด

ในการรณรงค์เหล่านี้มีการหยิบยกคำขวัญที่คัดค้านการปลดคนงานและการลดค่าจ้าง เป็นการต่อสู้เพื่อเรียกร้องความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น สิ่งต่างๆเหล่านี้ถึงแม้จะไม่ใช่เป็นการขึ้นนำของผู้นิยมลัทธิคอมมิวนิสต์ แต่การพิพาทซึ่งเกิดขึ้นโดยได้รับอิทธิพลอย่างมากจากพรรคคอมมิวนิสต์จะมุ่งหวังให้เกิดการปฏิวัติมากกว่าการประนีประนอม

ในหมู่บ้านเกษตรกร พรรคคอมมิวนิสต์ได้ดำเนินการต่อสู้ในรูปของการพิพาทเพื่อผู้เช่าที่นาราย่อยการพิพาทของผู้เช่าที่นาราย่อยในปีโชวะที่ 6 (ค.ศ.1931) มีถึง 3,419 คดี ซึ่งเพิ่มมากขึ้นกว่าปีก่อนหน้านั้นถึง 941 คดี เป็นการรณรงค์เพื่อต่อต้านเรื่องการลดปริมาณผลผลิตที่ชาวนาส่งไปยังเจ้าของที่ดินรายใหญ่ กับการที่เจ้าของที่นาขนาดเล็กและขนาดกลางต้องการยึดที่ดินจากผู้เช่าที่นาราย่อยมา

ดำเนินการ

พรรคคอมมิวนิสต์ได้สร้างแผนภูมิเจ้าของที่ดินกับผู้เช่าที่รายย่อย (เป็นแผนภูมิซึ่งสร้างตามแบบแผนภูมิของนายทุนกับผู้ใช้แรงงาน) แต่เนื่องจากเพิกเฉยลักษณะพิเศษของการเกษตรกรรม การพิพาทของผู้เช่าที่รายย่อยจึงดำเนินไปไม่ถึงการโต้เถียงที่จะแก้ไขรากฐานของความระส่ำระสายทางเกษตรกรรม

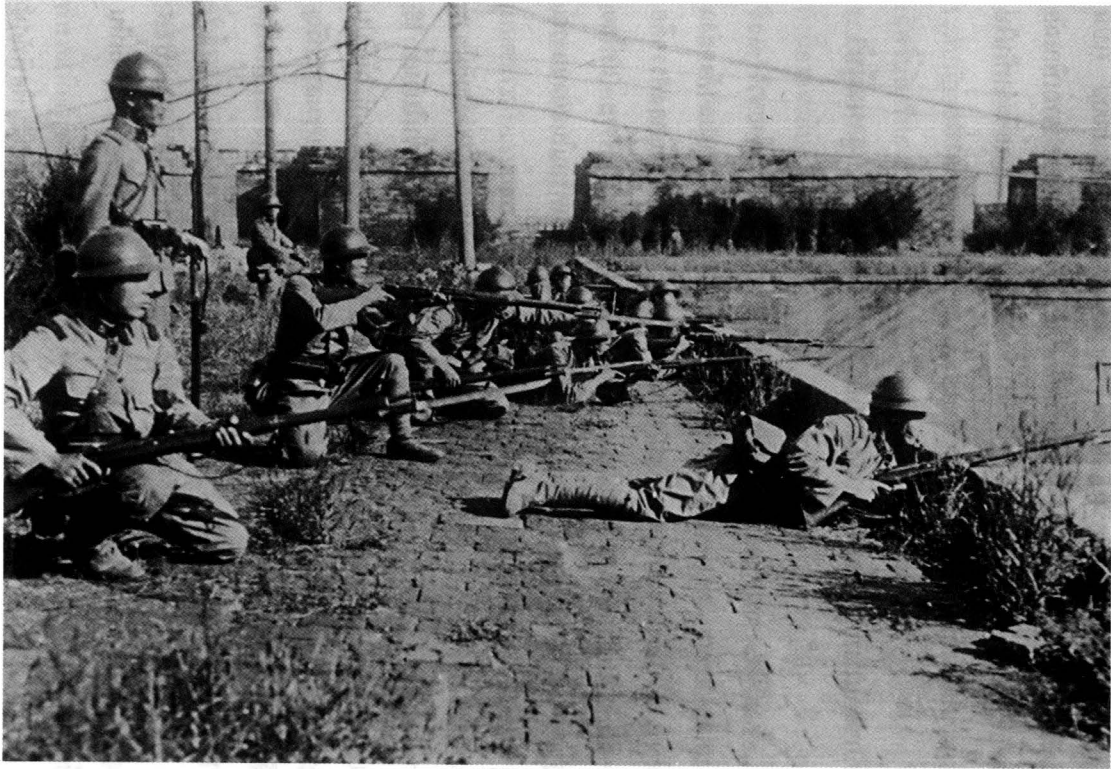
อุบัติเหตุการณ์แมนจูเรียเป็นโอกาสให้กองทัพบกขึ้นมากอยู่ในฐานะผู้นำ

ภายใต้สถานการณ์ความระส่ำระสาย กองทัพบก ขบวนการฝ่ายขวา และขบวนการฝ่ายซ้าย ต่างคิดที่จะปฏิรูปประเทศตามสถานภาพของตนเองดังกล่าวข้างต้น การเมืองในระบบพรรคในสมัยนั้นมีพรรคการเมืองใหญ่อยู่สองพรรคคือ พรรคมินเซ กับพรรคเซยู่เคออิ นอกจากนี้ก็มีพรรคเล็ก ๆ อยู่อีกหลายพรรค แต่โดยพื้นฐานต่างก็อยู่ในสถานะที่จะปรับเปลี่ยนแก้ไขสิ่งที่ไม่พร้อมพร้อมในสถานการณ์ปัจจุบันให้ดีขึ้นโดยผ่านรัฐสภา

แต่ผลสุดท้าย กองทัพบกก็ก้าวมาอยู่เบื้องหน้าของประวัติศาสตร์สมัยใหม่ในฐานะของผู้นำ ทั้งนี้เนื่องมาจากอุบัติเหตุการณ์แมนจูเรีย ที่เกิดขึ้นในวันที่ 18 กันยายนปีโชวะที่ 6 (ค.ศ.1931) จริง ๆ แล้วอุบัติเหตุการณ์แมนจูเรีย มีส่วนทำให้ญี่ปุ่นซึ่งกำลังซบเซามีสภาพเศรษฐกิจที่ตื้นเขิน ประชาชนญี่ปุ่นในสมัยนี้ต่างชื่นชมสรรเสริญอุบัติเหตุการณ์แมนจูเรีย ชื่นชมสรรเสริญกองทัพคันโต ถึงขนาดมองว่ากองทัพบกเป็นวีรบุรุษที่ช่วยเหลือประเทศชาติ

พ่อได้ลองเปิดตำราเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่พวกลูกเรียน เพราะอยากทราบว่าในตำราเรียนได้เขียนเกี่ยวกับอุบัติเหตุการณ์แมนจูเรีย ใช้อย่างไร ก็เห็นว่าเขียนไว้ดังนี้

“กองทัพคันโตเสนอที่จะแบ่งแยกแมนจูเรียออกจากประเทศจีนเพื่อพิทักษ์รักษาสีทธิประโยชน์ของญี่ปุ่นในแมนจูเรียและมองโกเลีย ได้เริ่มปฏิบัติการทางทหารโดยระเบิดเส้นทางรถไฟในแมนจูเรียตอนใต้ ที่ทะเลสาบหลิวเถียว ซานเมือง

เหตุการณ์แมนจูเรียปะทุ (ภาพจากหนังสือพิมพ์ไมนิจ)

เฟิ่งเทียน เมื่อวันที่ 18 กันยายน ค.ศ.1931 และได้แถลงว่าเป็นการกระทำของ
กองทัพจีน (อุบัติเหตุการณ์แมนจูเรีย)”

พอคิดว่าทุกสิ่งเป็นไปตามนี้จริง ถ้าจะอธิบายอย่างง่าย ๆ ก็คือตามที่กล่าว
ต่อไปนี้ เหตุการณ์นี้เป็นารวางแผนและปฏิบัติการโดยอิชิฮาระ คันจิ เสนาธิการ
ทหารชั้นสูงของกองทัพคันโตและคณะ ตามความคิดกับเจตนารมณ์โดยรวมของ
เหล่าเสนาธิการกองทัพคันโต โดยใช้กองทัพคันโตเช่นเดียวกับการปฏิบัติการในครั้ง
เหตุการณ์สำคัญในแมนจูเรีย

เป็นเรื่องที่ไม่อาจปฏิเสธได้ว่ากองทัพบกญี่ปุ่นเป็นผู้วางแผนปฏิบัติการ
แต่การมุ่งโจมตีการกระทำนี้ก็ไม่ได้มีประโยชน์อะไร

แต่ที่พอไม่พอใจก็คือ คำกล่าวที่ว่า “กองทัพคันโตเสนอที่จะแบ่งแยก
แมนจูเรียออกจากประเทศจีนเพื่อพิทักษ์รักษาสีทธิประโยชน์ของญี่ปุ่นในแมนจูเรีย
และมองโกเลีย” ทั้งนี้ก็เพราะว่าแต่เดิม กองทัพคันโตมีหน้าที่หลักในการปกป้อง
รักษาสีทธิประโยชน์ที่ญี่ปุ่นได้มาในสงครามญี่ปุ่น-รัสเซีย ไม่ใช่กองทัพที่ทำหน้าที่
วางแผนนโยบายของประเทศ เป็นเพียงกองทัพที่ส่งไปรักษาการณ์ในเขตท้องที่เท่านั้น

แต่ต่อมากองทัพกลับมามีคิดแบ่งแยกแมนจูเรียกับมองโกเลีย ในอย่าง
เช่นที่อิชิฮาระ คันจิ ผู้ก่อ*อุบัติเหตุการณ์แมนจูเรีย* แถลงว่า “มีหนทางเดียวที่จะยุติ
ปัญหา (แมนจูเรียกับมองโกเลีย) ก็คือการผนวกมาเป็นดินแดนของประเทศเรา”
ซึ่งเท่ากับเป็นการกระทำที่เกินหน้าที่เดิมของกองทัพคันโต

อุดมการณ์ประเทศร่วมประนีประนอมห้าชาติ

เหล่าเสนาธิการของกองทัพคันโต (จะเรียกว่าคณะที่เห็นพ้องกับอิชิฮาระ ก็ได้)
มองว่า ประเทศจีนตกเป็นอาณานิคมของประเทศทางยุโรปตะวันตกโดยไม่อาจ
รักษาไว้ซึ่งความเป็นประเทศอันหนึ่งอันเดียวกันได้ จึงคิดจะผนวกแมนจูเรียกับ
มองโกเลียมาเป็นดินแดนของญี่ปุ่น และสถาปนาเป็นประเทศร่วมประนีประนอม
ห้าชาติ (ได้แก่ ชาติอื่น มองโกล เกาหลีเหนือ ญี่ปุ่น และแมนจู) แน่แน่นอนจะ

เรียกว่าประเทศอาณานิคมก็ได้ อย่างน้อยที่สุดเวลานั้นพวกเขามีความเชื่อมั่นที่จะสร้างให้เป็นประเทศอาณานิคมแดนสวรรค์ และผลสุดท้ายกล่าวได้ว่าเป็นความผิดพลาดในประวัติศาสตร์ญี่ปุ่น แต่เป็นสิ่งที่ไม่อาจลืมได้ว่า คนญี่ปุ่นส่วนใหญ่ในเวลานั้นก็ให้การสนับสนุนข้อเท็จจริงนี้

ในประวัติศาสตร์จะเห็นว่ามีการกระทำหลายครั้งหลายหนที่ได้กระทำลงไป ในตอนนั้นโดยคิดว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง แต่ต่อมาในภายหลังกลับถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นความผิดพลาดอันใหญ่หลวง การมาพูดโจมตีในภายหลังเป็นสิ่งที่ทำได้ง่ายมาก แต่การโจมตีเพียงอย่างเดียวจะไม่เป็นบทเรียนอะไรเลย ถ้าหากไม่มีการสืบค้นหาข้อเท็จจริงว่าทำไมคนญี่ปุ่นจำนวนมากในเวลานั้นที่ได้สนับสนุนข้อเท็จจริงนี้แล้วก็จะกลับกลายเป็นประวัติศาสตร์ที่ไร้ค่า

ถ้าจาก**อุบัติการณ์แมนจูเรีย** จะพบว่า การระเบิดรถไฟที่ทะเลสาบหลิวเฉียว เป็นชนวนให้เหตุการณ์บานปลายไปอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง

คณะรัฐบาลในเวลานั้น นายกรัฐมนตรีวะกะสึกิ เรจิโร จากพรรคมินเซ ได้ประกาศนโยบายหยุดยั้งขอบเขตอุบัติการณ์ไว้เพียงในท้องที่ คัดค้านการขยายขอบเขตการรบออกไปทั่วแมนจูเรีย แต่ผู้นำของกองทัพบกในเวลานั้น (เช่น คนะยะ ฮังโซ เสนาธิการทหารสูงสุด) กล่าววาทให้โจมตีรัฐบาลของเมืองเพ็งเทียน ให้สิ้นซาก รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม พลเอกมินะมิ จิโร ก็เลือกนโยบายเพิ่มกำลังทหารให้กับกองทัพคันโตให้เข้ายึดครองแมนจูเรียทั้งหมด หนังสือพิมพ์ในช่วงนี้ต่างลงพิมพ์คัดค้านหลายวันสนับสนุนการขยายเขตยึดครองของกองทัพคันโต แม้ในรัฐสภา พรรคฝ่ายค้านเซยูกะอิกิให้การสนับสนุนนโยบายการขยายเขตยึดครองนี้

ตั้งแต่ราวปลายปีโชวะที่ 6 (ค.ศ.1931) ถึงประมาณเดือนมกราคม ปีโชวะที่ 7 (ค.ศ.1932) กองทัพคันโตเข้ายึดครองแมนจูเรียไว้ได้ทั้งหมด

ในเดือนธันวาคม ปีโชวะที่ 6 (ค.ศ.1931) นายกรัฐมนตรีวะกะสึกิ เรจิโร ได้ลาออก เนื่องจากภายในคณะรัฐบาลมีความคิดเห็นไม่พ้องกัน อินุคะอิ สึโยชิ จากพรรคเซยูกะอิกิได้จัดตั้งคณะรัฐบาลใหม่ มีทะกะฮะชิ โคะเรกิโยะนั่งตำแหน่ง

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง พร้อมกับการเข้ารับตำแหน่ง เขาได้สั่งห้ามการส่งออกข้าวออกนอกประเทศอีกครั้งหนึ่ง และได้ดำเนินนโยบายทางการเมืองหลายประการในทันทีเพื่อให้ภายในประเทศข้ามพ้นสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังทะกะสะชิได้ดำเนินกิจการงานโยธาเพื่อช่วยเหลือผู้ตกงาน ปล่อยเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำเพื่อช่วยลดหนี้สินให้แก่เกษตรกร เพราะคิดว่า การจะรอดพ้นจากสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำได้นั้น จะต้องเพิ่มกำลังซื้อของเกษตรกรซึ่งมีอยู่จำนวนเกือบ 60 เปอร์เซ็นต์ของประชากรที่ทำงาน นโยบายนี้เริ่มได้ผลตั้งแต่ประมาณปีโชวะที่ 11 (ค.ศ.1936)

นโยบายการคลังของรัฐมนตรีคลังทะกะสะชิถูกกล่าวว่าเป็น “นโยบายการคลังที่ปล่อยให้เกิดสภาวะเงินเฟ้อ” ทั้งนี้ก็เพราะว่าเพื่อที่จะแก้ไขการคลังของประเทศที่ย่ำแย่ จึงได้มีการออกพันธบัตรซึ่งธนาคารแห่งประเทศไทยเป็นผู้แบกภาระการขาดทุนไว้อย่างต่อเนื่อง

รัฐบาลได้นำพันธบัตรรัฐบาลไปจำนอง กู้เงินมาจากธนาคารแห่งประเทศไทยแล้วปล่อยออกสู่ตลาด เป็นธรรมดาที่ปริมาณเงินตราเพิ่มมากขึ้น จนทำให้เงินเฟ้อ บริษัทญี่ปุ่นประสบปัญหาจากการกักตุนอุปโภคเครื่องอำนวยความสะดวกและสินค้าไว้ เมื่อเงินตราไหลหมุนเวียนออกมา ทำให้ประชาชนมีกำลังซื้อ การดำเนินงานของบริษัทจึงค่อย ๆ กระเตื้องขึ้น

เนื่องจากค่าครองชีพไม่ได้สูงขึ้นเท่าไรนัก ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนจึงมั่นคงขึ้น กล่าวคือ ไม่ว่าจะเป็นในยุคสมัยใดก็เช่นเดียวกัน ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนจะได้รับผลกระทบจากการคลังของประเทศอย่างแน่ชัด นโยบายเศรษฐกิจของประเทศขึ้นอยู่กับเงื่อนไขความมั่นคงของประเทศ ในที่นี้ยากจะขอเพิ่มเติมไว้ว่า การเรียกร้องประชาธิปไตยที่เกิดขึ้นในยุโรปตะวันออกและการปฏิรูปทางการเมืองในรัสเซียตั้งแต่ราวปี ค.ศ.1929-1930 นั้น โดยพื้นฐานแล้วก็เนื่องมาจากเศรษฐกิจจะบอบสั่น कमินิยมล้มเหลว จะต้องเข้าใจว่า พื้นฐานเศรษฐกิจของประเทศเป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งของประเทศสมัยใหม่

แนวโน้มของสังคมที่ว่า “ถ้ามีมูลเหตุที่เป็นแรงจูงใจในการกระทำอย่างบริสุทธิ์ใจก็นับว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง”

ถึงแม้นโยบายการคลังของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังทะกะสะชิจะได้นำมาปฏิบัติ แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า ความระส่ำระสายภายในประเทศได้คลี่คลายไปในทันที

ความระส่ำระสายทางเศรษฐกิจของเกษตรกรรมไม่ใช่ว่าจะฟื้นคืนมาได้ภายในชั่วข้ามวัน การก่อการร้ายที่เกิดขึ้นในปีโชวะที่ 7 (ค.ศ.1932) มีวัตถุประสงค์อยู่ที่การพยายามสร้างรัฐบาลทหารเป็นแกนนำและการผลักดันนโยบายครอบครองแมนจูเรียและมองโกเลีย แต่กลุ่มก่อการร้ายได้อ้างว่าเพื่อช่วยเหลือเกษตรกรที่ยากไร้

การก่อการร้ายในเดือนกุมภาพันธ์นี้ ทำให้อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังอิโนะอุเอะ จุนโนะซุเกะ ซึ่งใช้นโยบายยกเลิกการห้ามส่งทองคำออกนอกประเทศถูกฆาตกรรม และในเดือนมีนาคม ตั้ง ทะกุมะ ประธานของบริษัทเครื่องมือตูดถูกผู้ก่อการร้ายลอบสังหารถึงแก่ชีวิต จากการทำกำไรมหาศาลด้วยการขายเงินดอลลาร์ในช่วงการเปลี่ยนแปลงนโยบายห้ามส่งทองคำออกนอกประเทศมาเป็นนโยบายยกเลิกคำสั่งห้าม

ผู้ปฏิบัติการคือกลุ่มเกษตรกรหนุ่มของจังหวัดอิบะระกิ ซึ่งอยู่ภายใต้การนำของอิโนะอุเอะ นิสโซ เกษตรกรหนุ่มเหล่านี้เห็นพ้องกับความคิดของอิโนะอุเอะที่กล่าวไว้ว่า “ฆ่าทีละคน” คณะผู้ก่อการร้ายซึ่งถูกเรียกว่า*สหพันธ์เลือด* นี้ มีผู้นำของนักศึกษามหาวิทยาลัยโตเกียวเข้าร่วมด้วย แนวโน้มการยอมรับการก่อการร้ายได้แผ่กว้างไปสู่ปัญญาชนในสังคม

ในเดือนพฤษภาคม นายทหารเรือชั้นสัญญาบัตรซึ่งมีความสนิทสนมกับอิโนะอุเอะได้ชักชวนนักเรียนนายร้อยของโรงเรียนนายร้อยทหารบกก่อการร้าย โดยมีเหล่าเกษตรกรหนุ่มที่เข้าร่วมคณะผู้นิยมการเกษตร (สถาบันสอนพิเศษไอเกียวซึ่งมีนักนิยมการเกษตร นายทะชิบะนะ โคะซะบุโระเป็นผู้อำนวยการ) ที่เมืองมิโตะ จังหวัดอิบะระกิ เข้าร่วมด้วย ซึ่งก็คือ*เหตุการณ์สิบห้าพฤษภา*

ในเหตุการณ์นี้ นายทหารเรือชั้นสัญญาบัตรและกลุ่มนักศึกษาของโรงเรียนนายร้อยทหารบกได้บุกเข้าบ้านพักของนายกรัชมุนตรีและลอบสังหารนายกรัชมุนตรี อินุคะอि กล่าวกันว่า ในตอนนี้ อินุคะอิได้พูดว่า “ถ้าพูดก็จะเข้าใจ” คำพูดนี้ได้ถูกเล่าสืบทอดกันต่อมาถึงปัจจุบันว่าเป็นคำพูดที่เป็นสัญลักษณ์แสดงให้เห็นว่าเสรีภาพในการพูด การเขียนฯ ย่อมเหนือกว่าการก่อการร้าย ลูกเองก็คงได้เรียนแล้วในชั่วโมงวิชาประวัติศาสตร์

สภาพจิตใจของเหล่าผู้ก่อการร้ายในตอนนี้ จะมีแต่ความไม่พอใจต่อการเมืองระบบพรรค เป็นความตั้งใจที่จะให้ยุติการเมืองตามระบอบรัฐสภา เหล่าผู้ก่อการร้ายนี้ถูกจับขึ้นศาลในปีโชวะที่ 8 (ค.ศ.1933) พวกเขาได้หลังน้ำตาสธารภาพถึงสาเหตุที่ทำให้ก่อการเช่นนั้นในเวลานั้น

เหล่าจำเลยได้เล่าติดต่อกันไปว่า ชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกรย่ำแย่ถึงขีดสุดแล้ว พวกเขาซึ่งเกิดมาในตระกูลเกษตรกรคิดว่าจะต้องช่วยเหลือให้เกษตรกรรอดพ้นจากสภาพความยากจนนี้ให้จงได้ พรรคการเมืองเอาแต่ทะเลาะวิวาทด้วยกลวิธีต่าง ๆ ของพรรคโดยคำนึงถึงแต่ผลประโยชน์ของพรรค ทำให้เกิดการคอร์รัปชันอยู่เกลื่อนกลาด เหล่าบริษัทเครือก็เอาแต่ทำกำไรสูบเลือดสูบเนื้อประชาชน

มีการแถลงข่าวการศึกษาในศาลให้ประชาชนในเวลานั้นได้ทราบอย่างละเอียด แต่ในทันทีที่ทำให้การของเหล่าจำเลยถูกแพร่ข่าวออกไป ได้มีหนังสือร้องทุกข์ส่งเข้ามาจำนวนมากมาย กล่าวกันว่า มีถึง 800,000 ฉบับ ในจำนวนนั้นมีทั้งคนส่งหนังสือที่เขียนด้วยเลือด และมีคนที่ตัดนิ้วตัวเองแช่ในฟอร์มาลินส่งมายังศาล

แนวโน้มที่ว่า ถึงแม้ผลจะออกมาเลวร้าย แต่ถ้ามีมูลเหตุที่เป็นแรงจูงใจในการกระทำอย่างบริสุทธิ์ใจก็นับว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง ได้แผ่ขยายออกไปอย่างกว้างขวางในเวลานั้น แนวความคิดนี้อาจจะไม่ค่อยคุ้นนักในสังคมสมัยใหม่ พ่อก็ยังคงอยากให้ลูกมองทะลุถึงกระแสความคิดนี้ที่มีอยู่ในประวัติศาสตร์สมัยโชวะตั้งแต่แรกจนจบ

กระแสความคิดนี้ไม่ได้จำกัดเฉพาะกับขบวนการฝ่ายขวา แต่สื่อไปถึง

ขบวนการฝ่ายซ้ายด้วย ขบวนการฝ่ายซ้ายของญี่ปุ่นเองก็รู้อยู่ว่า ในประวัติศาสตร์ ญี่ปุ่นสมัยหลังสงคราม มีการยกโทษให้กับพฤติกรรมที่ผิดมนุษยอยู่หลายเหตุการณ์ ด้วยเหตุผลที่ว่า มูลเหตุที่เป็นแรงจูงใจในการกระทำอย่างบริสุทธิ์ใจ

เป็นข้อเท็จจริงที่ว่า ปฏิบัติการร้ายในลักษณะนี้ได้ก่อให้เกิดความรู้สึก สยดสยองขึ้นในสังคม นักการเมืองหวาดกลัวผู้ก่อการร้าย เป็นผลให้ไม่คัดค้าน การกระทำของทหารบกหรือขบวนการฝ่ายขวา ในบรรดาผู้บริหารของบริษัทเคเรือ มีคนที่มอบเงินทุนจำนวนมหาศาลให้กับขบวนการฝ่ายขวา และวางแผนไม่ให้เกิดการปราบปรามผู้ก่อการร้ายของขบวนการฝ่ายขวามีผลกระทบมาถึงตนเอง แม้แต่เหล่าคนใกล้ชิดขององค์สมเด็จพระจักรพรรดิอิโรฮิโตะ ก็มีคนที่หวังกันว่า ตนเอง อาจจะถูกหมายชีวิตอยู่ด้วย

ภายในกองทัพบก นายทหารที่มีความมุ่งมั่นอย่างแรงกล้าที่จะเปลี่ยนแปลง ประเทศชาติกับผู้ดำเนินกิจกรรมของขบวนการฝ่ายขวาเอกชน ก็เชื่อในข่าวลือที่ว่า องค์สมเด็จพระจักรพรรดิอิโรฮิโตะได้มีพระราชดำรัสถึงความไม่สบายพระทัยในการ ปฏิบัติการทางทหารของกองทัพบกอยู่เป็นเนืองนิตย์ และยืนยันว่าที่เป็นอย่างนั้น เพราะว่าคนใกล้ชิดภายในราชสำนักได้ทุลราญงานข้อมูลที่บิดเบือนแต่องค์สมเด็จพระจักรพรรดิอิโรฮิโตะ

พวกตนเป็นข้าราชการบริหารในองค์สมเด็จพระจักรพรรดิ ดังนั้นจึงมีความปรารถนาที่จะปฏิบัติการโดยรับพระราชโองการโดยตรงจากองค์สมเด็จพระจักรพรรดิ ปรารถนาจะให้องค์สมเด็จพระจักรพรรดิเสด็จออกมาเบื้องหน้าสั่งการด้วยพระองค์เอง ไม่ใช่แสดงพระราชประสงค์โดยผ่านนายกรัชมุนตรี เสนาธิการสูงสุด หรือผู้บัญชาการทหารสูงสุด รูปแบบการปกครองนี้เรียกว่าการปกครองโดยองค์สมเด็จพระจักรพรรดิ นายทหารหนุ่มของกองทัพบก กองทัพเรือและขบวนการฝ่ายขวา เอกชนต่างมีความเห็นพ้องกับการปกครองรูปแบบนี้

แต่องค์สมเด็จพระจักรพรรดิอิโรฮิโตะมิได้มีพระราชประสงค์เช่นนี้เลย

สมเด็จพระจักรพรรดิทรงแสดงปณิธานที่จะ “ครอบครองแต่ไม่ปกครอง” ทรงอนุโมติโดยไม่แสดงความคิดเห็นที่ขัดแย้งกับเอกสารที่ส่งมาจากคณะรัฐบาล

จากกองทัพบกและกองทัพเรือ ถึงแม้จะทรงไม่พอพระทัยแต่ก็รับเรื่องไว้โดยไม่มีพระราชดำรัสแสดงต่อสาธารณชนว่าทรงคัดค้านการก่อการร้ายและเรื่องเช่นนี้ไม่ควรจะเกิดขึ้น

การถอนตัวออกจากสันนิบาตชาติเลือกเส้นทางโดดเดี่ยวระหว่างประเทศ

เมื่อพูดถึงผู้ก่อการร้าย ที่ประเทศญี่ปุ่นก็ได้มีคำเรียกกันเกิดขึ้นมา

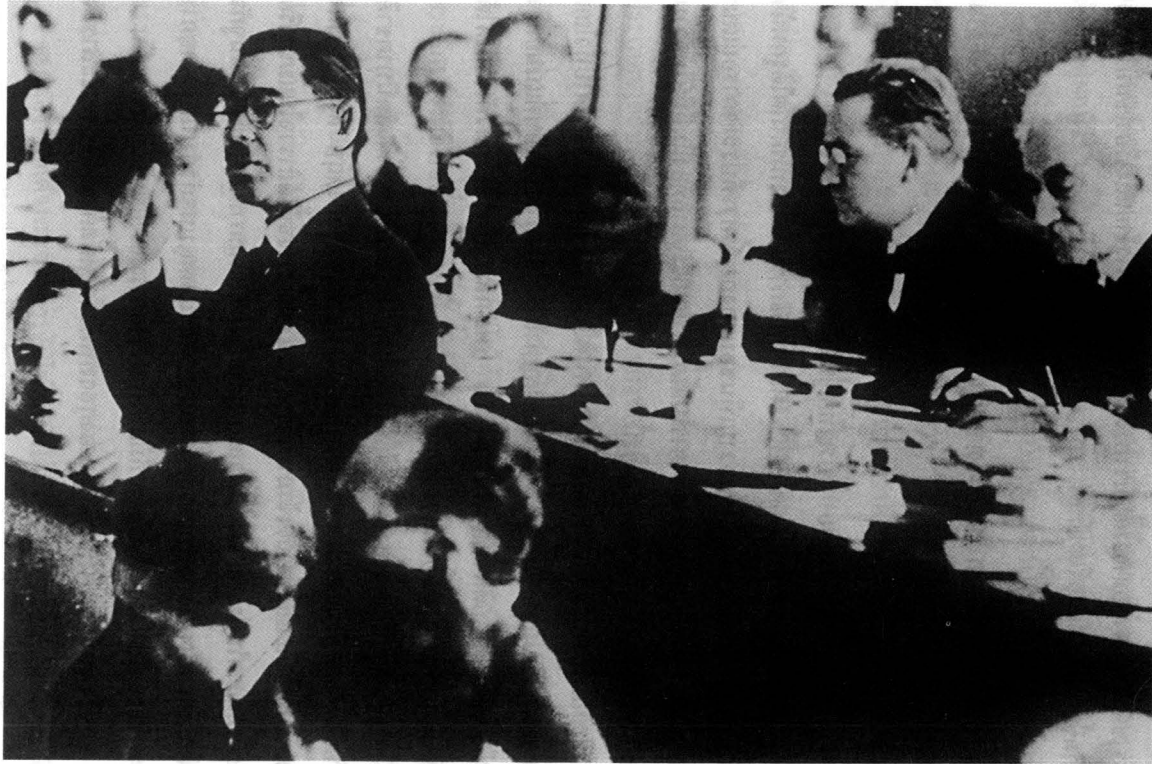
พอเข้าสู่ปีโชวะที่ 7 (ค.ศ.1932) เหล่าเสนาธิการของกองทัพคันโตได้รุกหน้าสถาปนาประเทศแมนจู๋ว โดยความเห็นชอบของกองทหารที่ประจำการอยู่และเหล่าผู้นำทางการเมือง เหล่ากองทหารในแมนจูเรียและรัฐบาลท้องถิ่นก็มีผู้ให้ความร่วมมือในการดำเนินนโยบายการเมืองนี้

และแล้วในวันที่ 1 มีนาคมปีโชวะที่ 7 (ค.ศ.1932) ก็มีการประกาศไปทั่วโลกถึงการสถาปนาประเทศแมนจู๋วการประกาศนี้ทำให้ทั่วโลกตะลึง แต่เป็นที่แน่นอนว่าไม่เพียงแต่การปฏิบัติการทางทหารเท่านั้น เหล่าเสนาธิการของกองทัพคันโตได้ดำเนินนโยบายทางการเมืองในเวลาต่อมาด้วย

รัฐบาลก็มินตั้งของจีนได้โต้แย้งและยื่นฟ้องต่อสันนิบาตชาติ สันนิบาตชาติได้รับเรื่องฟ้องร้องนี้และส่งคณะสำรวจลิตตัน (ประกอบด้วยอังกฤษ สหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส เยอรมัน และอิตาลี) เข้ามาทำการสำรวจ คณะสำรวจนี้ได้สำรวจในแมนจูเรียและทั่วทุกภาคในประเทศจีนเป็นเวลาสามเดือนนับตั้งแต่สถาปนาประเทศแมนจู๋วไว้ในเดือนมีนาคม ผลการสำรวจคือการสถาปนาประเทศแมนจู๋วกำเนิดมาจากการรุกรานของญี่ปุ่น ในอีกด้านหนึ่ง ก็มีสาเหตุมาจากการณรงค์ขับไล่ญี่ปุ่นของจีน

จริงๆแล้วเหล่าเสนาธิการของกองทัพคันโตได้คัดค้านการส่งคณะสำรวจลิตตันมาตั้งแต่แรก

เบื้องหลังของเรื่องนี้เนื่องจากเกรงว่าเรื่องที่ญี่ปุ่นเป็นผู้ดำเนินกุศโลบายจะถูกเปิดเผย อีกทั้งเกรงว่าสหรัฐอเมริกา อังกฤษ และอื่นๆ จะถือโอกาสขยาย

นายมะสีโอกะกำลังฟังคำเตือนให้รัฐบาลญี่ปุ่นถอนทหารออกจากแมนจูเรียในที่ประชุมสันนิบาตชาติ (ภาพจากหนังสือพิมพ์ไมนิจิ)

อิทธิพลเข้าไปในแมนจูเรีย

ดังนั้น บางคนในเหล่าเสนาธิการของกองทัพคันโตคิดที่จะลอบสังหารคณะสำรวจลิตตัน ในที่สุดก็ไม่ได้ปฏิบัติการ แต่ในสังคมญี่ปุ่นก็มีบรรยากาศของการก่อการร้ายหรือการลอบสังหารเพื่อเป้าหมายทางการเมือง

เกี่ยวกับการสถาปนาประเทศแมนจูแก้ว ในการประชุมใหญ่ของสันนิบาตชาติ มีมติให้หนังสือเดือนญี่ปุ่นด้วยคะแนนเสียง 42 ต่อ 1 (ญี่ปุ่น) ส่วนประเทศไทยงดออกเสียง ให้ญี่ปุ่นปฏิบัติตามมติของสันนิบาตชาติ มีประเทศญี่ปุ่นเท่านั้นที่คัดค้านเรื่องนี้ จากสาเหตุนี้ทำให้ญี่ปุ่นถอนตัวออกจากสันนิบาตชาติ จึงทำให้ไม่ต้องผูกมัดกับกฎหมายระหว่างประเทศใดๆ ทั้งสิ้น เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ปีโชวะที่ 8 (ค.ศ.1933)

ลูกเองก็เคยเห็นภาพถ่ายของนายมะสีโอะกะ โยซุเกะ ตัวแทนของญี่ปุ่นในสันนิบาตชาติที่เดินออกมาจากที่ประชุม ในตำราเรียนประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นก็ได้ลงภาพถ่ายนี้ไว้ด้วย ลูกถวิลดูภาพถ่ายนี้ไว้ให้ดีๆ

จะทราบว่า ตัวแทนของสันนิบาตชาติแต่ละประเทศต่างมองนายมะสีโอะกะ โยซุเกะที่เดินออกมาจากที่ประชุมไปด้วยสีหน้ายุ่งยาก จะกล่าวว่านี่คือสัญลักษณ์ของญี่ปุ่นในเวลาต่อมาก็ได้ กล่าวได้ว่าเป็นความคิดผิดที่ญี่ปุ่นเอาเหตุผลเลือกเส้นทางโดดเดี่ยวในนานาชาติ เพราะว่าทำให้ญี่ปุ่นค่อยๆ ถูกตัดออกจากวงจรความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ไม่เพียงแต่ทางด้านการเมือง โอกาสแลกเปลี่ยนกับนานาประเทศ แม้ทางด้านวัฒนธรรม ศิลปะ ฯลฯ ก็น้อยลง จนกลายเป็นต้องพึ่งแต่เพียงวัฒนธรรมพื้นเมืองเท่านั้น

ทหารบกยึดถืออะไรเป็นมาตรฐานในการปฏิบัติการ

เมื่อคุณครูเคลื่อนไหวในช่วงทศวรรษแรกของสมัยโชวะ จะทราบว่าญี่ปุ่นได้ดำเนินการผิดพลาดอยู่หลายประการ การที่พ่อรู้สึกปวดร้าวใจอยู่หลายครั้งหลายหนก็เพราะรู้สึกถึงความผิดพลาดนี้

ลูกมีความรู้สึกไม่พอใจเหตุการณ์อะไรบ้างในช่วงทศวรรษแรกนี้

พ่อสนใจอยากทราบว่า คนรุ่นลูกจะตอบอย่างไรต่อคำถามนี้ ในงานสัมมนาแห่งหนึ่ง เคยมีนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายคนหนึ่งถามพ่อว่า

“ผมก็คิดว่ากองทัพบกญี่ปุ่นได้ทำเรื่องร้ายแรง ใช้วิธีการเฉพาะหน้าที่ผลิผลาม ผมคิดว่าเหล่าทหารในกองทัพบกในเวลานั้นจะต้องคิดว่าตนเองทำถูกต้อง พื้นฐานความคิดเช่นนั้นอยู่ที่ใดกัน คงไม่ใช่เพียงเพราะว่าพวกเขาเหล่านั้นทำไปเพราะอยากทำเช่นนั้นเท่านั้น”

ความสงสัยในลักษณะนี้คงไม่เกิดขึ้นถ้าหากมองประวัติศาสตร์เพียงแค่ผู้ถูกกระทำ

เป็นเรื่องง่ายตายจริงๆที่จะจำแต่เพียงเรื่องที่ถูกกล่าวหากันว่า นั่นเป็นการกระทำที่เลวร้าย แต่ทว่า ทำให้ถึงเลวร้าย พ่อคิดว่าการศึกษาประวัติศาสตร์ที่แท้จริงก็คือการสืบค้นต่อไปว่า ในเวลานั้นเหล่าผู้ปฏิบัติการคิดอย่างไร

ดูเหมือนว่า ทหาร นักการเมืองและประชาชนญี่ปุ่นในสมัยนั้น โดยทั่วไปจะคิดกันดังต่อไปนี้

รูปแบบการเมืองของโลกจะเป็นกรอบโครงสร้างของประเทศผู้ชนะสงครามโลกครั้งที่ 1 สันนิบาตชาติซึ่งเริ่มก่อตั้งขึ้นในปีโทโชที่ 9 (ค.ศ.1934) ได้ประกาศเรียกร้องสันติภาพ แต่สิทธิประโยชน์ในโลกในความเป็นจริงถูกแบ่งแยกโดยประเทศที่มีสหรัฐอเมริกาและอังกฤษเป็นหลัก และเพื่อที่จะรักษาสິงนั้นไว้ ก็ได้มีการเติมแต่งให้สมบูรณ์ทางกฎหมายระหว่างประเทศโดยสนธิสัญญาแวร์ซายส์ สนธิสัญญาอองซังตัน สนธิสัญญาลดกำลังอาวุธที่กรุงลอนดอน เป็นต้น ทวีปเอเชียกลายเป็นอาณานิคมตามความคิดของพวกเขา ประเทศญี่ปุ่นไม่ได้เข้าร่วมโดยตรงกับการแบ่งแยกโลกเหล่านี้

ญี่ปุ่นได้สร้างฐานทัพขึ้นแนวหนึ่งในประเทศจีน นั่นเป็นการทำทายต่อเหล่าประเทศมหาอำนาจทั้งหลาย หลังเศรษฐกิจตกต่ำของโลก เหล่าประเทศมหาอำนาจได้สร้างระบบเศรษฐกิจแบบล้อมกรอบ (bloc) ที่มีประเทศของตนเองเป็นศูนย์กลางวางแผนที่จะเรียกเก็บภาษีอย่างหนักในการติดต่อทางการค้ากับประเทศอื่น ญี่ปุ่น

ได้พัฒนาทรัพยากรในแมนจูเรียและเกาหลี สร้างระบอบเศรษฐกิจแบบล้อมกรอบ เพื่อต่อต้านประเทศมหาอำนาจเหล่านั้น และเหล่าประเทศมหาอำนาจได้เข้ามาเป็นอุปสรรคขัดขวางระบอบนี้

เหล่าประเทศมหาอำนาจพยายามรักษาสีทธิประโยชน์ในรูปแบบการให้ความช่วยเหลือประเทศจีน ดำเนินผู้ปฏิวัติอยู่เป็นเนืองนิตย์ที่ละเมิดสนธิสัญญา การกระทำเช่นนั้น ไม่ใช่เป็นความหมายทางด้านศีลธรรมหรือทางสังคม เป็นเพียงการจัดผู้ปฏิวัติออกไปเพื่อรักษาสีทธิประโยชน์โดยสิ้นเชิงของเหล่าประเทศมหาอำนาจ

เบื้องหลังการปฏิบัติการทางทหารของผู้ปฏิวัติในช่วงปีทศวรรษ 1930 มาจากความคิดดังกล่าวข้างต้น แม้เหล่าปัญญาชนในสมัยนั้นก็มีความคิดเห็นเช่นเดียวกัน ซึ่งความคิดนี้เชื่อมต่อกับความคิดการสร้างแผนร่วมวงไฟบุลย์มหาเอเซียบูรพาในช่วงกลางของสมัยโซเวียตทศวรรษที่ 10 (ค.ศ.1935)

เสียงเรียกร้องของกลุ่มผู้นิยมอังกฤษและสหรัฐอเมริกาถูกกดด้วยเสียงเรียกร้องให้ “ปฏิรูปประเทศ”

ที่ผู้ปฏิวัติ กลุ่มอิทธิพลที่ต่อต้านความคิดนี้เป็นกลุ่มคนที่มีอิทธิพลอำนาจมาก เช่น ปัญญาชนของพรรคที่ขึ้นชมอังกฤษและสหรัฐอเมริกา ข้าราชการ นักธุรกิจ และผู้ที่เกี่ยวข้องกับราชสำนัก เป็นต้น พวกเขาที่มีความคิดเห็นคัดค้านนโยบายทางการเมืองที่จะขยายเขตครอบครองของกองทัพก๊กมินตั๋งมาโดยตลอด วิพากษ์วิจารณ์ *อุบัติการณ์แมนจูเรีย* และกล่าวว่ากองทัพก๊กมินตั๋งควรจะถอนตัวออกจากแมนจูเรีย พวกเขาขึ้นกรานว่าควรยอมรับสภาพความเป็นจริงของโลก และกล่าวว่าผู้ปฏิวัติควรจะเป็นประเทศประชาธิปไตยตามแบบยุโรปตะวันตก ด้วยเหตุนี้จึงไม่ควรจะทำความสัมพันธ์กับประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกาเกิดความยุ่งยาก

กลุ่มคนพวกนี้ส่วนใหญ่มีประสบการณ์การใช้ชีวิตในอังกฤษและสหรัฐอเมริกา และเข้าใจถึงพลังอำนาจอันยิ่งใหญ่ที่แฝงอยู่ของอังกฤษและสหรัฐอเมริกา และขึ้นกรานว่า ความเป็นอิสระและความเสมอภาคในรูปแบบของอังกฤษและสหรัฐ

อเมริกา เป็นภูมิปัญญาที่มวลมนุษยจักรวรับไว้ ผู้ปุ่เองก็ควรจะเรียนรู้สิ่งนั้นไว้ด้วย
 ผู้นำกองทัพบก ขบวนการฝ่ายขวา และนักชาตินิยมผู้ปุ่ใน ใต้วิพากษ์
 วิจารณ์กลุ่มผู้นิยมอังกฤษและสหรัฐอเมริกาอย่างรุนแรง ทำให้นโยบายทางการเมือง
 ของประเทศคล้อยไปตามความคิดของฝ่ายผู้นำกองทัพบก ท่ามกลางเหตุการณ์ที่
 เกิดต่อเนื่องกันตั้งแต่การก่อการร้ายของกลุ่มสหพันธ์เลือด เหตุการณ์สืบห้าพฤษภา
 และการสถาปนาประเทศแมนจูแก้ว

ถ้าจะตอบคำถามข้อสงสัย (ผู้นำกองทัพบกผู้ปุ่ในใช้อะไรเป็นพื้นฐานในการ
 ปฏิบัติการ) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่กล่าวมาเมื่อสักครู่นี้อย่างกว้างๆ
 ก็คงเป็นไปตามที่กล่าวมา แต่ประชาชนในสมัยนั้นให้การสนับสนุนการปฏิบัติการ
 ทางทหารของกองทัพบกผู้ปุ่อย่างเต็มที่ว่าเป็นปฏิบัติการที่เจียบขาดอย่างยิ่งในการ
 “ปฏิรูปประเทศ”

การสนับสนุนนี้มาจากพื้นฐานความเข้าใจของประวัติศาสตร์ผู้ปุ่ในในปีโชวะที่
 8, 9 และ 10 (ค.ศ.1933, 1934 และ 1935)

หลังเหตุการณ์สืบห้าพฤษภา มติมหาชนของผู้ปุ่ในดำเนินไปตามนโยบาย
 ทางการเมืองตามเจตนารมณ์ของกองบัญชาการทหารบกโดยง่าย มีการเดินทางไป
 ทำงานหรืออพยพไปอยู่ที่ประเทศแมนจูแก้วที่เพิ่งสถาปนาขึ้นมาใหม่กันมากขึ้น
 ทางด้านเกษตรกรรมถึงแม้จะยังคงมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ข้ำแย้ แต่กระนั้น “นโยบาย
 การคลังของรัฐมนตรีคลังทะกะฮะชิ” ก็ได้ผลขึ้นมาทีละเล็กละน้อย เศรษฐกิจของ
 ผู้ปุ่ในจึงค่อยๆฟื้นตัวขึ้น สาเหตุเหล่านั้นก็คือเกิดจิตสำนึกว่าเพื่ออุบัติการณ์แมนจูเรีย
 ของกองทัพบก

ด้วยเหตุนี้กองบัญชาการกองทัพบกจึงออกหน้าทางการเมือง และมีอิทธิพล
 อำนาจมากกว่ารัฐสภาและคณะรัฐบาล จนกระทั่งหลังเหตุการณ์สืบห้าพฤษภา
 ก็มีอิทธิพลอำนาจที่แท้จริงถึงขนาดกำชะตาของรัฐบาลไว้

นักวิชาการที่เสนอทวิเคราะห์ทหารถูกบีบบังคับ

ลองมาพิจารณาตารางเหตุการณ์ประจำปีของประวัติศาสตร์สมัยใหม่ในปีโชวะที่ 8, 9 และ 10 (ค.ศ.1933, 1934 และ 1935) ดูกัน ตามตารางเหตุการณ์ประจำปี จะมีเหตุการณ์ที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้

ปีโชวะที่ 8 (ค.ศ.1933)

ญี่ปุ่นถอนตัวจากสันนิบาตชาติ (เดือนกุมภาพันธ์) การจับกุมครูผู้ฝึกไปลับลัทธิคอมมิวนิสต์ทั่วประเทศ (เดือนกุมภาพันธ์) การถูกทารุณกรรมจนถึงแก่ชีวิตของนักประพันธ์กรรมาเซฟโคะบะยะชิ ทะกิจิ (เดือนกุมภาพันธ์) กระทรวงศึกษาธิการลงโทษปลดศาสตราจารย์ทะกิยะวะ ยูกิโตะกิ นักกฎหมายอาญา มหาวิทยาลัยเกียวโต (เดือนเมษายน) การประกาศนโยบายใหม่ของผู้บริหารของพรรคคอมมิวนิสต์ นายชะโอะ มะนะบุ นายนะเบะยะมะ ชะคะชิกะ ซึ่งถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำ (เดือนมิถุนายน) เหตุการณ์โกสโตป (go stop) ซึ่งเป็นการวิวาทชกต่อยกันระหว่างทหารกับตำรวจเรื่องสัญญาณไฟจราจรที่โอชะกะ (เดือนมิถุนายน) การประสูติของมกุฎราชกุมาร (เดือนธันวาคม)

ปีโชวะที่ 9 (ค.ศ.1934)

เหตุการณ์บริษัทเทย์น (เดือนมีนาคม) คณะรัฐบาลของนายชะโอะโตะ มะโอะโตะ ลาออก ก่อตั้งคณะรัฐบาลของนายโอะกะตะ เกชูเกะ (เดือนกรกฎาคม) แผ่นพับของแผนหนังสือพิมพ์กระทรวงทหารบกในหัวเรื่อง “ความหมายของการป้องกันประเทศและการสร้างประเทศให้แข็งแกร่ง” ถูกพิมพ์ออกเผยแพร่ (เดือนตุลาคม) เริ่มเดินรถไฟฟ้ด่วน “สายเอเชีย” ในแมนจูเรีย (เดือนพฤศจิกายน)

ปีโชวะที่ 10 (ค.ศ.1935)

การกล่าวโจมตีสถาบันจักรพรรดิของศาสตราจารย์มิโนะเบะ ทะสึกิจิ (เดือนกุมภาพันธ์) เจ้ากรมยุทธศึกษา มะชะกิ จินชะบุโรถูกปลดออกจากตำแหน่งในคราวสับเปลี่ยนโยกย้ายบุคลากรของกองทัพบก (เดือนกรกฎาคม) การกำหนดนโยบายแนวรบเดียวกันต่อต้านฟาสซิสต์ (เดือนสิงหาคม) นายนะงะตะ เทะสึซัง อิบิตี

กรมราชเลขาธิการ กระทรวงทหารบกถูกลอบสังหารในห้องทำงาน (เดือนสิงหาคม) กองทัพบกญี่ปุ่นดำเนินการแบ่งแยก 5 มณฑลในภูมิภาคหัวเป่ย์ (ได้แก่ เหนือเป่ย์ เหนือหนาน ซานตง ซานซี และสยห่วย่วน) (เดือนมิถุนายน-ธันวาคม)

ที่กล่าวมาข้างต้นคือ เหตุการณ์สำคัญๆที่เกิดขึ้นแต่ละเหตุการณ์นี้ไม่ได้เป็น เหตุการณ์ที่ยิ่งใหญ่นัก แต่กล่าวได้ว่า ทิศทางของสมัยโชวะตอนต้นได้ถูกกำหนด ไว้ในช่วง 3 ปีนี้ ในที่นี้ พ่อจะขออธิบายถึงความหมายดั้งเดิมของเรื่องราวที่เกิดขึ้น ในช่วง 3 ปีนี้ก่อน

อันดับแรกสุด นักวิชาการทั้งทางตะวันออกและทางตะวันตกที่มีอิทธิพล อำนาจต่อปัญญาชนถูกวิพากษ์วิจารณ์ที่ยืดถือทฤษฎีนี้ ทฤษฎีกฎหมายอาญาของ ศาสตราจารย์ทะกิกะวะ ยูกิโตะกิ แห่งมหาวิทยาลัยเกียวโต ถูกตัดสินว่าขัดต่อ รูปแบบการปกครองของประเทศ จึงถูกกระทรวงศึกษาธิการลงโทษปลดออก จากงาน

กล่าวกันว่าเบื้องหลังเหตุการณ์เหล่านี้ มีการดำเนินการลับของมิโนะตะ มุเนะกิซึ่งรับเงินราชการลับของกองทัพบก และกล่าวหานักวิชาการที่ต่อต้าน กองทัพบกอย่างรุนแรง มิโนะตะเป็นอาจารย์ที่มหาวิทยาลัยโคะกุชิกัง มีลักษณะนิสัยบางจุดที่เพิกเฉยหลักเหตุผล เป็นนักวิชาการที่ตำว่าทฤษฎีที่ตนเองไม่ชอบใจ ว่าขัดต่อรูปแบบการปกครองของประเทศ และรุกให้ผู้นำกองทัพบกและข้าราชการ กระทรวงศึกษาธิการไล่คนเหล่านั้นออกไปจากสถาบันการศึกษา

ถ้าเป็นในยามปกติก็คงจะไม่มีใครสนใจ แต่ในสมัยนั้นเรียกว่าเป็น “ยาม ลุกเจิน” เป็นช่วงที่อิทธิพลอำนาจของกองทัพบกครอบคลุมไปทั่วทุกหนแห่ง การกล่าวโจมตีของมิโนะตะ ถึงขนาดทำให้ศาสตราจารย์ทะกิกะวะถูกให้ออกจาก มหาวิทยาลัย ในตอนนั้นมีเสียงคัดค้านการไล่ออกนี้ทั้งในมหาวิทยาลัยเกียวโต มหาวิทยาลัยโตเกียว มหาวิทยาลัยคิวชู และที่อื่นๆ แต่กระทรวงศึกษาธิการก็ ไม่ได้สนใจเสียงคัดค้านเหล่านั้น

ปัญหาทฤษฎีสถาบันจักรพรรดิของศาสตราจารย์มิโนะตะในปีโชวะที่ 10 (ค.ศ.1935) ก็เริ่มมาจากการดำเนินการลับของมิโนะตะเช่นกัน

ทฤษฎีของศาสตราจารย์มิโนะเบะเป็นทฤษฎีที่กล่าวว่า จักรพรรดิเป็นสถาบันหนึ่งของประเทศ มีอำนาจในการปกครองในฐานะสถาบันสูงสุดของประเทศ ความคิดเช่นนี้เป็นแกนหลักของทฤษฎีในสมัยนั้น มิโนะเบะได้นำเรื่องนี้ไปฟ้องสมาชิกสภาขุนนาง คิกุจิ ทะเคะโอะกล่าวหาว่าเป็นการแสดงความไม่เคารพต่อองค์สมเด็จพระจักรพรรดิ

คิกุจิซึ่งรับเรื่องนี้ได้นำเรื่องเข้าสภาขุนนางตั้งกระทู้ว่า “ทฤษฎีของมิโนะเบะเป็นแนวความคิดที่จะทำลายประเทศชาติ” เนื่องจากมิโนะเบะก็เป็นสมาชิกสภาสูงในขณะนั้น จึงได้กล่าวตอบได้ในสภาสูงในทันทีทันใด โดยกล่าวด้วยท่วงทำนองที่รุนแรงว่า “ไม่อาจยกโทษให้กับคนที่นำทฤษฎีของเขาเพียงส่วนเดียวไปตีความผิดๆ ได้

ถ้าเป็นในยามปกติ ก็คงจะไม่เกิดปัญหาอะไร

แต่อาจจะเนื่องด้วยคิกุจิเป็นนายพลโทของกองทัพบก ทั้งสมาคมทหารผ่านศึก ขบวนการฝ่ายขวาพลเรือน และเหล่านายทหารบกต่างไว้วางใจว่า ทฤษฎีของมิโนะเบะเป็นการแสดงความไม่เคารพต่อสถาบันจักรพรรดิ และได้เคลื่อนไหวรวบรวมลายเซ็นให้ขับไล่มิโนะเบะ ประชาชนซึ่งไม่ได้มีความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีสถาบันจักรพรรดิ ได้แต่เพียงโจษจันกันว่า ทฤษฎีของมิโนะเบะเป็น “การแสดงความไม่เคารพต่อสถาบันจักรพรรดิ” มิโนะเบะเป็น “ผู้ทรยศต่อประเทศชาติ”

ในที่สุด ปัญหาทฤษฎีสถาบันจักรพรรดิถูกหยิบยกขึ้นมาในระดับผู้บริหารบ้านเมือง ในสภาผู้แทนราษฎร “ร่างมติเกี่ยวกับรูปแบบการปกครองประเทศ” ได้ผ่านมติที่ประชุมเป็นเอกฉันท์ มิโนะเบะถูกรวมอัยการเขตโตเกียวได้สวนหนังสือของเขาถูกลงโทษห้ามออกจำหน่าย คณะรัฐบาลของไอกะตะ เคซุเกะ ซึ่งได้กล่าวโจมตีทั้งภายในและภายนอกสภา ได้ประกาศคำสั่งลงการณรูปแบบการปกครองที่แน่ชัดของประเทศถึง 2 ครั้งในเดือนสิงหาคมและเดือนตุลาคม ปีโชวะที่ 10 เป็นการปฏิเสธทฤษฎีสถาบันจักรพรรดิอย่างเป็นทางการ

แถลงการณ์แปรพักตร์ของผู้บริหารพรรคคอมมิวนิสต์และแรงกดดัน ในภาคเศรษฐกิจ

ลักษณะพิเศษอีกอย่างหนึ่งในช่วง 3 ปีนี้ก็คือ การที่พรรคคอมมิวนิสต์ตกอยู่ในสภาพล่มสลาย

แถลงการณ์แปรพักตร์ของผู้บริหารพรรคคอมมิวนิสต์ส่งผลกระทบต่อสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ที่ถูกจำคุกและต่อผู้ร่วมอุดมการณ์ เท่าที่ผ่านมาพรรคคอมมิวนิสต์ได้เน้นหลักการว่า การโค่นล้มสถาบันจักรพรรดิเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการปฏิวัติที่ญี่ปุ่น

ในเวลานั้น หลักการนี้เป็นข้อห้ามร้ายแรงในสังคมญี่ปุ่นซึ่งไม่อาจจินตนาการได้สำหรับสมัยนี้ แถลงการณ์แปรพักตร์ของผู้บริหารพรรคมีใจความว่า พรรคคอมมิวนิสต์ญี่ปุ่นเป็นเพียงส่วนหนึ่งของพรรคคอมมิวนิสต์รัสเซีย การถูกบีบบังคับเพียงด้วยหลักการของการปฏิวัติรัสเซียเป็นสิ่งที่ผิด

สมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ต่างแปรพักตร์กันไปตามแถลงการณ์แปรพักตร์นี้ อีกสิ่งหนึ่งที่ควรให้ความสนใจในช่วง 3 ปีนี้คือ เหตุการณ์บริษัทเทเอ็น เป็นเหตุการณ์เลวร้ายที่เหล่านักธุรกิจหน้าใหม่กว่านซ้อฮุนของบริษัทเส้นใยเทเอ็น และตั้งใจจะแสวงหาผลกำไรจากกิจการนั้น เหล่านักธุรกิจหน้าใหม่ถูกรวมตำรวจจับเข้าคุกไปตาม ๆ กัน การกระทำนี้เป็นการตรึงนักรการเงินที่ศรัทธาในเศรษฐกิจระบอบเสรี (แต่ว่าบางคนมีความคิดเห็นว่าเหตุการณ์นี้เป็นการสร้างสถานการณ์)

กล่าวคือภาพของนักรการเงินที่ตอบแทนคุณประเทศชาติในความคิดของกองบัญชาการทหารบกได้ถูกสร้างขึ้นเป็นรูปเป็นร่างในช่วงนี้

กองทัพบกญี่ปุ่นกุมอำนาจแท้จริงทางการเมืองเพิ่มขึ้น

เมื่อเปรียบเทียบเหตุการณ์ในปีโชวะที่ 6 (ค.ศ.1931) กับเหตุการณ์ในปีโชวะที่ 8, 9 และ 10 (ค.ศ.1933, 1934 และ 1935) ก็คงจะทราบเรื่องราวต่าง ๆ มากขึ้น

ถ้าดูเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์ไปที่ละเหตุการณ์ จะไม่เห็นแผนภาพรวม แต่ถ้ามองภาพรวมสภาพการณ์ใหญ่ ๆ ก็จะได้ทราบเหตุการณ์แต่ละเหตุการณ์ว่า เหมือนกับเศษไม้ที่นำมาซ้อน ๆ ประกอบกันเป็นเหตุการณ์ใหญ่ทางประวัติศาสตร์ สิ่งทีพ่ออยากจะบอกลูกเป็นอย่างมากก็คือเรื่องนี้เอง

ในปีโชวะที่ 6 (ค.ศ.1931) ทหารบกพยายามกุมอำนาจทางการเมืองถึงขนาด คิดจะทำรัฐประหาร แต่พอยกเลิกความคิดนี้ไปแล้ว คราวนี้ก็จะมามือทธิพลอำนาจ ในทางการเมือง ในระบบพรรคซึ่งชอบด้วยกฎหมาย และขึ้นำสังคมไปในทิศทางที่ ตนเองคิด สภาพการเป็นผู้ขึ้นำนี้ปรากฏให้เห็นเด่นชัดในปีโชวะที่ 8, 9 และ 10 (ค.ศ.1933, 1934 และ 1935) และสิ่งที่แสดงให้เห็นว่า อยากให้สังคมทั้งหมด ดำเนินต่อไปในลักษณะนี้ก็คือ การพิมพ์เผยแพร่ “ความหมายที่แท้จริงของการ ป้องกันประเทศและการเสนอการสร้งประเทศให้แข็งแกร่ง” โดยแผนกหนังสือ พิมพ์ของกระทรวงทหารบกในเดือนตุลาคมปีโชวะที่ 9 (ค.ศ.1934)

ความปรารถนาอย่างสูงสุดที่จะให้ญี่ปุ่นเป็นประเทศที่มีกองบัญชาการกองทัพบก เป็นฝ่ายป้องกันประเทศได้รับการสรรเสริญอย่างท่วมท้น และประวัติศาสตร์สมัย โชวะนับตั้งแต่ช่วงนี้ก็ดำเนินไปในทิศทางนั้น

มีอีกสิ่งหนึ่งที่พ่อจะต้องบอกลูกไว้ด้วยก็คือ พ่อของพ่อ (ปู่ของลูก) สำเร็จ การศึกษามหาวิทยาลัยในเดือนมีนาคม ปีโชวะที่ 7 (ค.ศ.1932) และในเวลานั้นคิด จะสองเดินทางไปเป็นครูที่แมนจูเรีย ปู่กล่าวว่า เพราะว่าครุคณิตศาสตร์มีน้อยจึง สามารถหางานที่มุ่งหวังได้

แต่ได้ยินว่าปู่กลับเปลี่ยนความคิดว่า การจะเดินทางไปทำงานที่แมนจูเรีย ก็เป็นสิ่งดี แต่ประเทศนั้นไม่ใช่ประเทศของญี่ปุ่นอย่างแท้จริง สักวันหนึ่งอาจจะ ถูกเอากลับคืนไปเป็นของจีนก็ได้ ปู่กล่าวว่า พ่อคิดว่าอาจจะเป็นเรื่องยุ่งยาก จึงตัดสินใจว่าจะอยู่ที่ญี่ปุ่น และได้เดินทางไปทีเกาะฮอกไกโด

ปู่เป็นประชาชนธรรมดาๆคนหนึ่ง เป็นคนอนุรักษ์นิยมอย่างมาก ดำเนิน ชีวิตโดยรักษากฎระเบียบของสังคมอย่างไม่กล้าขัดจีน พ่อเองก็รู้สึกเคารพเหตุผล ที่ปู่เลิกความคิดจะไปแมนจูเรีย

สัญชาติญาณที่ไม่ชอบการไปอยู่ประเทศอื่นนั้น พ่อจะอธิบายต่อไปในตอนหลัง แต่คิดว่าเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเองกับบุคคลนั้น ๆ ตั้งแต่สมัยโศกช่วงกลางทศวรรษที่ 50 ลูกเองก็คงเห็นว่าแม่เด็กกำพร้าจำนวนมากที่รอดชีวิตจากประเทศจีนกลับมาตามหาญาติพี่น้องของตนเองที่ญี่ปุ่น ตัวพ่อเองก็รู้สึกเห็นอกเห็นใจสภาพเหล่านั้นเป็นอย่างมากเนื่องจากส่วนใหญ่อยู่ในวัยเดียวกับพ่อ

อีกด้านหนึ่งพ่อก็รู้สึกสงสยอยู่ในใจ ความรับผิดชอบไม่ได้อยู่ที่เด็กกำพร้าเหล่านี้ แต่คงเป็นเพราะพ่อแม่ของเด็กกำพร้าเหล่านี้ไม่เคยคาดคิดถึงผลลัพธ์ที่เลวร้ายที่สุดว่าลูกของตนเองจะต้องตกอยู่ในสภาพนี้

พ่อคิดว่า ในบรรดาคณะญี่ปุ่นที่มองเด็กกำพร้าเหล่านี้ด้วยสายตาเย็นชานั้น คงมีคนจำนวนไม่น้อยที่สงสยเหมือนพ่อ

พ่อเพียงแต่คิดสงสยขั้นต้นที่เกี่ยวกับนโยบายการเมืองของกองทัพบก แต่ก็คิดว่า ลงมีคนอื่นอีกจำนวนมากที่เกิดความสงสยเช่นเดียวกันนี้

ในเวลาแต่ละบุคคลดำเนินชีวิตไปตามทางของตนเอง เมื่อกระทบกับประวัติศาสตร์เข้าโดยบังเอิญ แต่ละคนนั้น ๆ จะเกิดความรู้สึกเช่นเดียวกันนี้หรือไม่

ความขัดแย้งระหว่าง “กลุ่มทหารปกครอง” กับ “กลุ่มทหารในการบังคับบัญชาของสมเด็จพระจักรพรรดิ”

คราวนี้ลองมาดูตารางเหตุการณ์ประจำปีตั้งแต่ปีโศกที่ 8-10 (ค.ศ.1933-1935) เดือนกรกฎาคม ปีโศกที่ 10 (ค.ศ.1935) นายพลมะชะกิ จินชะบุโร เจ้ากรมยุทธการศึกษาถูกปลดออกจากตำแหน่ง เดือนสิงหาคม พลตรีนะงะตะ เทะสึซัง เจ้ากรมยุทธการทหารบกถูกลอบสังหาร เหตุการณ์นี้ถ้าหากเป็นคนที่ไม่ได้สนใจเรื่องราวของกองทัพบก ก็อาจจะไม่เข้าใจ แม้ในตำราเรียนประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นที่ลูก ๆ ใช้เรียนอยู่ ก็ไม่มีการกล่าวไว้ในตัวบท แต่ดูเหมือนจะมีตำราเรียนบางเล่มเท่านั้นที่ได้อธิบายไว้ในหมายเหตุแต่ก็ไม่ละเอียดนัก

ก่อนหน้านั้นพ่อได้บอกไว้แล้วว่า ในปีโศกที่ 8, 9 และ 10 (ค.ศ.1933, 1934

และ 1935) ทหารบกค่อย ๆ มีบทบาทออกหน้าทางการเมือง เรื่องนี้ลูกเองก็คงทราบแล้ว แต่ภายในกองทัพบกเองก็เริ่มมีความคิดเห็นแตกแยกกันไป จุดหมายความขัดแย้งนี้ก็คือเหตุการณ์ 2 เหตุการณ์ในปีโซวะที่ 10 (ค.ศ.1935)

พูดอย่างกว้าง ๆ ก็คือ ภายในกองทัพบกมีความคิดเห็นแตกแยกเป็นสองฝ่าย ฝ่ายที่หนึ่ง มีความคิดเห็นว่ ให้ทหารบกเข้ากุมอำนาจทางการเมืองอย่างสง่าผ่าเผยโดยไม่ต้องทำรัฐประหาร เป็นแนวความคิดที่ว่ ให้จัดตั้งคณะรัฐบาลปฏิบัติการตามความคิดเห็นของกองทัพบก โดยไม่ต้องเข้าไปกุมอำนาจทางการเมืองก็ได้

โดยทั่วไปจะเรียกฝ่ายนี้ว่า *กลุ่มทหารปกครอง* ซึ่งเป็นคณะบุคคลที่มีหลักการสมเหตุสมผล แกนนนำของกลุ่มนี้คือ เจ้ากรมยุทธการทหารบก พลตรีนะงะตะ เทะสึซัง

จะเรียกว่า เป็นกลุ่มทฤษฎีที่เต็มไปด้วยหลักการก็ได้ ในความเป็นจริง พลตรีนะงะตะ เทะสึซัง ได้มองดูเยอรมันหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 และคิดว่าการสงครามต่อจากนี้ไปจะเป็นสงครามที่ใช้เครื่องบินและรถถังในการรบ ไม่ใช่สมัยที่ทหารจะออกไปยังสนามรบและสู้รบกันจนรู้แพ้รู้ชนะ ถึงขนาดเขียนเป็นบทความว่า ในการสงครามสมัยใหม่ จะต้องเปลี่ยนองค์กรหรือโครงสร้างทั้งหมดของประเทศให้เป็นรูปแบบในนิยมสงคราม

อีกฝ่ายหนึ่งเรียกว่า *กลุ่มทหารภายใต้การบังคับบัญชาของสมเด็จพระจักรพรรดิ* แกนนนำของกลุ่มนี้มี นายพลอะระกิ ชะตะโอะ กับนายพลมะชะกิ จินชะบุโร (เจ้ากรมยุทธการศึกษาในตอนนั้น) ความคิดของเขาเหล่านั้น มีบางจุดที่ทำอย่างไรเหตุผลโดยไม่สนใจในทฤษฎีหรือหลักการ เขากล่าวว่า ประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศของสมเด็จพระจักรพรรดิซึ่งเป็น “จักรพรรดิที่ไม่เหมือนที่อื่นใดในโลก”

เป็นความคิดที่อยากให้สมเด็จพระจักรพรรดิเสด็จออกมาอยู่เบื้องหน้าในฐานะทรงเป็นผู้นำทางการเมืองและทางการทหารรวมทั้งชี้นำประชาราษฎร์ ความคิดนี้ได้รับการสนับสนุนอย่างแรงกล้าจากนายทหารหนุ่มวัยอายุ 20 ปีถึง 30 ปี ดัน ๆ ซึ่งสำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนนายร้อยทหารบกและสังกัดกรมทหาร

รัฐมนตรีทหารบก นายพลอะยะชิ เทะสึจิโรแห่ง*กลุ่มทหารปกครอง* ซึ่งมีอำนาจโยกย้ายทหารในกองทัพบก ได้ปลดนายพลอะชะกิ จินซะบุโรแห่ง*กลุ่มทหารภายใต้การบังคับบัญชาของสมเด็จพระจักรพรรดิ* ออกจากตำแหน่งเมื่อเดือนกรกฎาคม ปีโชวะที่ 10 (ค.ศ.1935) นายทหารหนุ่มคนหนึ่งชื่ออะอิซะวะ ชะบุโร โกรธแค้นว่านายพลอะยะวะจะเป็นผู้ชักใยอยู่เบื้องหลัง จึงชักดาบเข้าไปในห้องของเจ้ากรมยุทธการทหารบกและฟันนายพลอะยะวะถึงแก่ความตาย เหตุการณ์นี้เป็นเหตุการณ์ที่แสดงให้เห็นถึงความขัดแย้งอย่างรุนแรงของ*กลุ่มทหารปกครอง* กับ*กลุ่มทหารภายใต้การบังคับบัญชาของสมเด็จพระจักรพรรดิ* ความสัมพันธ์ของนายทหารภายในกองทัพบกกลายเป็นความสัมพันธ์ที่ต่างฝ่ายต่างชิงชังกันมากยิ่งขึ้น

และจากเหตุการณ์นี้จนถึงอีก 6 เดือนต่อมาในวันที่ 26 กุมภาพันธ์ ปีโชวะที่ 11 (ค.ศ.1936) ทหารชั้นประทวนและพลทหารจำนวน 1,600 คนภายใต้การบัญชาการของนายทหารหนุ่ม 20 กว่าคนได้เข้าจู่โจมและสังหารคนสำคัญในคณะรัฐบาลและผู้ที่เกี่ยวข้องกับราชสำนักไปหลายคน นายพลอะวะนะเบะ โจทะโร บุคคลสำคัญของ*กลุ่มทหารปกครอง* นายพลอะกะซะชิ โคะระเกกิยะ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง นายพลอะอิโตะ มิโตะรุ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย คนสนิทของสมเด็จพระจักรพรรดิและคนอื่น ๆ ถูกฟันตายอย่างอนาถ นายโอะกะตะ เคะซุเกะ นายกรัฐมนตรี และนายชูซุกิ คันทะโร หัวหน้ามหาดเล็ก รอดชีวิตมาได้ อย่างหวุดหวิด

สำหรับเหตุการณ์นี้มาจนกระทั่งปัจจุบันมีการเล่าขานกันในรูปแบบต่าง ๆ นานา มีการแพร่ภาพเป็นภาพยนตร์และออกอากาศทางโทรทัศน์ เนื่องจากเน้นความสำคัญที่การขึ้นชมความรู้สึกอันบริสุทธิ์ของเหล่านายทหารหนุ่ม พ่อจึงไม่ค่อยชอบใจนัก การที่บอกว่า ถ้ามูลเหตุที่เป็นแรงจูงใจในการกระทำด้วยความบริสุทธิ์ใจ ไม่ว่าจะเป็นการกระทำอะไร ก็จะได้รับยกโทษนั้นเป็นความรู้สึกร่วมของประชาชนที่เกิดขึ้นตั้งแต่ช่วงปีโชวะที่ 8-10 (ค.ศ.1933-1935) แต่ไม่ใช่เป็นหัวข้อที่คุ้นกันนัก สำหรับในสังคมปัจจุบัน

แต่กระนั้นก็ตาม พ่อก็ไม่ได้คิดที่จะขัดเยียดความรู้สึกนี้ของพ่อให้ลูก แต่คิดอยากฟังความคิดเห็นจากลูกสักครั้งหนึ่งว่า ลูกมีความรู้สึกอย่างไรเมื่อชมภาพยนตร์หรือละครที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ยี่สิบหกกุมภาพันธ์ พ่ออยากทราบว่าคนในรุ่นของลูกมีความคิดเห็นอย่างไรบ้าง

บทที่ 2 สมัยสงครามและการฟื้นฟูสงคราม

เหตุการณ์ยี่สิบหกกุมภาพันธ์และระบบให้ทหารประจำการดำรงตำแหน่ง
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทหารบก

การก่อการร้ายและการทำรัฐประหาร เกิดขึ้นเมื่อมนุษย์เริ่มแสวงหาอำนาจ
และผลัดเปลี่ยนอำนาจกันมาตลอด คงจะกล่าวได้ว่า ประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ
เกิดขึ้นจากการผลัดเปลี่ยนอำนาจกันไปมาเช่นนี้

สังคมพลเรือนสมัยใหม่ได้ผลัดเปลี่ยนอิทธิพลอำนาจด้วยการใช้กำลังข่มขู่
ในลักษณะเช่นนี้ แต่พยายามแสวงหาวิธีดำเนินงานทางการเมืองตามระบอบรัฐสภา
ซึ่งเป็นความสำเร็จจากภูมิปัญญาความสามารถและความมีเหตุผลของมนุษยชาติ
เป็นระบบที่ผลัดเปลี่ยนกันใช้อิทธิพลอำนาจโดยการเจรจาหรือโดยการเลือกตั้งเพื่อ
หลีกเลี่ยงการฆาตกรรมที่โหดเหี้ยม

ถึงกระนั้น ในสังคมพลเรือนสมัยใหม่ ก็ยังมีการก่อการร้ายและการทำ
รัฐประหาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อการเมืองระบอบรัฐสภายังดำเนินไปไม่ราบรื่น คนที่
ไม่พอใจกับขั้นตอนการเจรจาที่อืดอาดชักช้า ก็อาจใช้กำลังซึ่งทำให้เกิดเหตุการณ์
ในลักษณะเช่นนี้

เหตุการณ์ยี่สิบหกกุมภาพันธ์เป็นรัฐประหารที่ก่อการโดยเหล่านายทหารหนุ่มของ
กองทัพบกซึ่งทนวิธีการอืดอาดชักช้าของการเมืองตามระบอบรัฐสภาไม่ไหว เป็น
รัฐประหารโดยเหล่านายทหารหนุ่มที่ยืนกรานความคิดเห็นของพวกเขาว่าถูกต้อง
จะอย่างไรก็ตามจะต้องให้ประเทศญี่ปุ่นก้าวไปด้วยแนวความคิดนี้

พวกเขาบอกว่า จะต้องขับไล่กลุ่มทหารปกครอง ออกจากกองทัพบก
จัดระเบียบกองทัพบกใหม่และเข้าควบคุมอำนาจทางการเมือง ควรจะสร้างระบอบ
การเมืองเพื่อให้ใกล้ชิดกับองค์สมเด็จพระจักรพรรดิ แต่สิ่งที่เป็นอุปสรรคคือ

เหล่าผู้ใกล้ชิดกับองค์สมเด็จพระจักรพรรดิ พวกนี้เป็นพวกฉ้อฉลเจ้านาย การจับได้พวกฉ้อฉลเจ้านายเหล่านี้ออกไป จะทำให้สมเด็จพระจักรพรรดิกับประชาชนมีความสัมพันธ์กันโดยตรง ด้วยเหตุนี้จึงเรียกร้องให้แต่งตั้งนายพลมะชะกิ จินชะบุโร หรือนายพลอะระกิ ชะคะโอะ แห่ง*กลุ่มทหารในการบังคับบัญชาของสมเด็จพระจักรพรรดิ* ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรี

รัฐประหารนี้ดำเนินติดต่อกันมาเป็นเวลา 4 วัน และในที่สุดกองบัญชาการกองทัพบกจึงแน่ใจว่าเป็นกองทัพการก่อการจลาจล และได้ลงมือปราบปรามในวันที่ 29 กุมภาพันธ์

ในช่วง 4 วันนี้ ภายในกองทัพบกเกิดการเคลื่อนไหวครั้งใหญ่

มีทั้งนายทหารที่ยกยอเหล่านายทหารหนุ่มเพราะคิดว่ารัฐประหารครั้งนี้อาจจะประสบความสำเร็จ กับทั้งนายทหารที่เน้นจิตวิญญาณนับตั้งแต่ก่อตั้งกองทัพขึ้นมาว่า ไม่ว่าจะเกิดอะไรขึ้นก็ตาม ห้ามเคลื่อนไหวกำลังทหารโดยไม่ได้รับพระกระแสรับสั่งจากองค์สมเด็จพระจักรพรรดิ และยืนยันว่าจะต้องปราบปรามไม่ว่าจะเกิดอะไรขึ้นก็ตาม รายละเอียดเกี่ยวกับเหตุการณ์นี้ไม่ได้แจ้งให้ประชาชนได้รับทราบเป็นการเคลื่อนไหวไปตามแนวความคิดภายในกองทัพบกเท่านั้น

เหล่านายทหารหนุ่มตกเป็นผู้ต้องหาผู้ก่อการกบฏ มูลเหตุสำคัญที่ทำให้ถูกปราบปรามคือทำให้องค์สมเด็จพระจักรพรรดิทรงกริ้ว สมเด็จพระจักรพรรดิทรงดำเนินการปฏิบัติการณ์ของนายทหารหนุ่มเหล่านี้อย่างรุนแรง ทรงมีพระราชดำรัสว่า ถ้าหากไม่มีใครลงมือปราบปราม พระองค์จะเสด็จนำหน้าลงไปปราบปรามเอง หัวหน้าทหารมหาดเล็ก ฮงโจ ชิเงะรุ คนใกล้ชิดของสมเด็จพระจักรพรรดิกราบทูลว่า ขอให้คำนึงถึงความบริสุทธิ์ใจในการก่อการของนายทหารหนุ่มเหล่านี้ด้วย พระองค์ทรงตอบด้วยความพิโรธว่า การสังหารเหล่าคนใกล้ชิดที่พระองค์ทรงไว้วางใจคือ ความบริสุทธิ์ใจที่ตรงไหนกัน

เหตุการณ์ยี่สิบหกกุมภาพันธ์ ถูกปราบสงบลง แต่กองบัญชาการกองทัพบกได้ใช้ประโยชน์จากเหตุการณ์นี้อย่างชาญฉลาด

คือกำจัดนายทหาร*ฝ่ายกลุ่มทหารในการบังคับบัญชาของสมเด็จพระจักรพรรดิ*

ออกจากกองบัญชาการกองทัพบก โดยอ้างเหตุผลว่าเพื่อไม่ให้เกิดเหตุการณ์ อัปมงคลเช่นนี้อีก ทหารเกือบ 3,000 คนถูกถอดออกจากภาคกลางและถูกย้ายไปยังท้องที่ที่ไม่อาจดำเนินกิจกรรมทางการเมืองได้ หรือถูกส่งให้ถอนตัวออกจากกองทัพบก จากการดำเนินการนี้ ภายหลังเหตุการณ์ยี่สิบหกกุมภาพันธ์ ระหว่างกลุ่มภายในกองทัพบกถูกกวาดล้างจนสิ้น เหลือเพียงกลุ่มเดียวที่มีความคิดเห็นอย่างเดียวกัน

อีกสิ่งหนึ่งก็คือการฟื้นฟูระบบที่ให้ทหารประจำการดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีทหารบกขึ้นมาใหม่

แต่เดิมรัฐมนตรีทหารบก ตั้งแต่เริ่มการเมืองระบอบรัฐสภาในสมัยเมจิ นายพลประจำการจะเข้ารับตำแหน่งนี้ ตั้งแต่รัฐบาลของนายฮะระ ทะกะชิในสมัยโชวะ ได้เปลี่ยนมาเป็นระเบียบที่ว่า เป็นนายพลที่เคยประจำการอยู่ในกองทัพบกก็ได้ ทั้งนี้เนื่องจาก นายพลประจำการส่วนใหญ่มีแนวโน้มที่จะพูดแทนเฉพาะผลได้ผลเสียของกองทัพบกในสมัยนั้น ภายหลังเหตุการณ์ยี่สิบหกกุมภาพันธ์ เพื่อไม่ให้การบริหารภายในของกองทัพบกสับสน เนื่องจากนายพลประจำการทราบเรื่องราวภายในของกองทัพบกได้ดีกว่า และเป็นความชอบธรรมด้วยที่บริหารการปกครองง่าย จึงเปลี่ยนกลับมาเป็นระบบการปกครองที่ให้ทหารประจำการดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีทหารบก

การก่อการในเหตุการณ์ยี่สิบหกกุมภาพันธ์ ไม่ประสบความสำเร็จ แต่พอชื่นชมอยู่เสมอว่า นายทหารของกลุ่มทหารปกครอง ของกองทัพบกได้ใช้กุศโลบายอันชาญฉลาดให้เกิดประโยชน์จากเหตุการณ์นี้ เพราะว่าจริงๆ แล้วระบบนี้ก็เหมือนกับ การกำหนดระบอบไว้ใมือ เวลาที่มีคณะรัฐบาลที่ไม่เป็นที่พอใจของกองบัญชาการกองทัพบก กองบัญชาการกองทัพบกก็จะไม่เสนอชื่อรัฐมนตรีทหารบก เมื่อเป็นเช่นนั้น คณะรัฐบาลก็จะไม่สามารถจัดตั้งได้

ลูกเองดูตารางเหตุการณ์ประจำปีก็คงจะทราบได้ว่า ภายหลังเหตุการณ์ยี่สิบหกกุมภาพันธ์ คณะรัฐบาลเปลี่ยนแปลงไปอยู่บ่อยๆ เช่น คณะรัฐบาลของนายฮะระชิเซนจูโร และคณะรัฐบาลของนายอะเบะ โนะบุยุกิในปีโชวะที่ 13 (ค.ศ.1938) ต้อง

ยุบไปภายใน 3 เดือนและ 6 เดือนตามลำดับ

เรื่องนี้เกิดขึ้นเนื่องจากคณะรัฐบาลไม่ดำเนินนโยบายทางการเมืองตามที่ กองบัญชาการกองทัพบกประสงค์ พวกเขาจึงได้ถอนรัฐมนตรีทหารบกออกจาก คณะรัฐบาลและไม่เสนอชื่อรัฐมนตรีทหารบกคนต่อไป

การที่นักคิดสร้างสรรค์ก่อการปฏิวัติและนักปฏิบัติเก็บเกี่ยวผลพวงนั้น เป็น เรื่องที่กล่าวกันมากในประวัติศาสตร์ คือหมายความว่า คนที่มีอารมณ์ร้อนแรงจะทำลายระบบในตอนนั้น แต่ภายหลังจากนั้น พวกเขาถือความจริงที่มีความสามารถ ในการคิดคำนวณ ก็จะใช้เหตุการณ์นั้นอย่างชาญญาณการและตั้งระบบการปกครองไป ในทิศทางที่พวกเขาคนคิดไว้ เหตุการณ์ยี่สิบหกกุมภาพันธ์ ดำเนินไปตามแผนภาพนี้โดยตรง

เอาล่ะ ตามที่กล่าวมาข้างต้น กองบัญชาการกองทัพบกจึงได้รับสิทธิการ ปกครองที่ถูกต้องตามกฎหมาย

กองทัพบกเลวอย่างแน่ชัด

ถ้าเขียนเช่นนี้ จะกลายเป็นว่า กองทัพบกเท่านั้นเลว ลูกเองก็คงจะทราบ สิวว่า ผู้ป่วนดอกอยู่ในสภาพแพ้สงครามในตอนที่ยี่สิบหกกุมภาพันธ์เมื่ออายุ 20 ปี การเมืองการปกครองและรูปแบบทางการทหารของผู้ป่วนถูกทำลายอย่าง ย่อยยับ ยิ่งกว่านั้นการที่ผู้ป่วนดอกอยู่ในสภาพเช่นนี้ กล่าวกันว่าเนื่องจากความ เกะกะระรานของกองทัพบก

ทฤษฎีที่ว่ากองทัพบกเลว เป็นจิตสำนึกร่วมกันของผู้ป่วนภายหลังสงคราม และทฤษฎีที่ว่า “กองทัพบกเปรียบเสมือนคนเลว” เป็นมุมมองที่สืบต่อกันมา นับ ตั้งแต่ช่วงกลางสมัยโซเวียตเป็นต้นมา

พ่อไม่คิดว่ามุมมองนี้จะถูกต้องไปเสียทั้งหมด

พ่อได้เขียนมาจนถึงตรงนี้หลายครั้งแล้วว่า มีความผิดพลาดหลายสิ่ง ในนโยบายการปกครองทหารและกิจกรรมทางทหารของกองทัพบก แต่ว่า ประชาชนในสมัยนั้นให้การสนับสนุนความคิดของกองทัพบก ปรบมือต้อนรับอย่าง

เกรียวกราวเรื่อยมาว่า รักษาผลประโยชน์ของญี่ปุ่นยิ่งกว่าการเมืองระบบรัฐสภาอย่างลิบลับ แม้ในยามเหตุการณ์ยี่สิบหกกุมภาพันธ์ ประชาชนชาวโตเกียวก็วิ่งไล่ตามสอดแทรกเข้าไปในกลุ่มทหารปราบจลาจลที่กำลังปราบปรามห้องที่มียะเกะชะกะและคาบถนงะตะ ที่ตั้งรัฐสภาในกรุงโตเกียว พวกเขาถูกขู่ข่มขู่สรรเสริญพวกเขาว่าเป็นวีรบุรุษที่แท้จริง

พออยากจะพูดว่าการปลักภาระความรับผิดชอบทั้งหมดไปที่กองทัพพบการพูดว่า ตนเองเป็นผู้เสียสละ เป็นผู้ได้รับความเสียหาย เป็นลัทธิที่ยึดถือผลประโยชน์ของตนเองเป็นหลักเกินไป ถึงพวกเขาเหล่านั้นจะเป็นทหารบกที่เกะกะระราน แต่ถ้าหากไม่ได้รับการสนับสนุนจากประชาชน ก็คงจะไม่สามารถปฏิบัติการอะไรได้ทั้งสิ้น

ในบรรดานักหนังสือพิมพ์ก็มีนักเขียนอย่างเช่น นายคิริว ยูยู นายคิริวได้แสดงความคิดเห็นคัดค้านการเกะกะระรานของทหารบกมาตั้งแต่แรก ได้ออกวารสารส่วนบุคคลชื่อ “Tazan no ishi” (ก้อนหินของภูเขาลูกอื่น) วิพากษ์วิจารณ์ครั้งแล้วครั้งเล่าว่า ทำไมทหารบกถึงได้กระทำการตามอำเภอใจถึงขนาดนี้ สิ่งที่น่าจะชี้ให้เห็นก็คือ ในเวลานั้นนายคิริวได้ต่อสู้เรื่อยมาอย่างโดดเดี่ยวโดยไม่ได้รับการสนับสนุนจากประชาชน

เมื่อกองทัพออกมามีบทบาททางการเมืองอยู่แถวหน้า ก็ยังเน้นการปฏิบัติการในทิศทางตามความคิดของตนเองยิ่งขึ้น ความหมายของการที่กองทัพออกมามีบทบาททางการเมืองอยู่แถวหน้า ก็คือ การเคลื่อนไหวทางการเมืองภายในประเทศ เริ่มสร้างสมกำลังทางการเมืองภายนอกประเทศและทำข้อตกลงเป็นพันธมิตรกับเยอรมัน ประวัติศาสตร์ในช่วงต้นของปีทศวรรษที่ 10 หมุนไปโดยมีสิ่งเหล่านี้เป็นแกน ลูกเองถ้าดูจากตารางเหตุการณ์ในแต่ละปีก็จะทราบได้โดยง่าย

เหตุการณ์สะพานหลูโกว (สะพานหลูเกาเจียวหรือสะพานมาร์โคโพล) กับการเริ่มต้นสงครามญี่ปุ่น-จีน

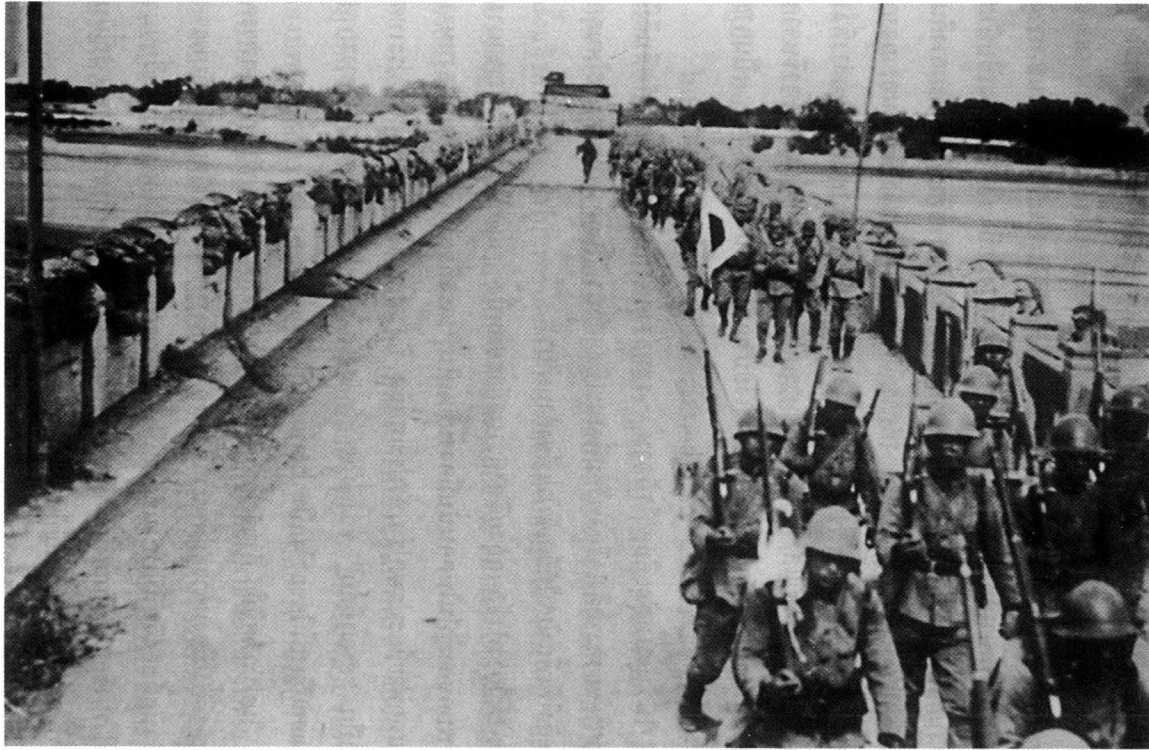
ในวันที่ 7 กรกฎาคม ปีโชวะที่ 12 (ค.ศ.1937) เกิดการปะทะกันระหว่างทหารญี่ปุ่นกับทหารจีนที่สะพานหลูโกว ชานเมืองกรุงปักกิ่ง ไม่ว่าใครจะเป็นฝ่ายยิงขึ้นก่อนก็ตาม กล่าวกันว่า เมื่อทหารญี่ปุ่นฝึกซ้อมทหารกันอยู่ในเวลากลางคืน มีทหารคนหนึ่งหายสาบสูญไป กองทหารญี่ปุ่นซึ่งวินิจฉัยว่าคงได้รับอันตรายจากการโจมตีของกองทหารจีน จึงยิงปืนไปยังกองทหารจีน นอกจากนี้ยังมีคำกล่าวที่ว่า ในระหว่างที่ทหารญี่ปุ่นและทหารจีนตั้งแนวรบประจัญหน้ากันอยู่นั้น ทหารจีนจากพรรคคอมมิวนิสต์ได้ลัดลอบเข้ามาอย่างเงียบๆ และยิงปืนขึ้นสู่ท้องฟ้า เป็นการท้าทาย

ไม่ว่ามูลเหตุจะเป็นอะไรก็ตาม ระหว่างกองทัพญี่ปุ่นกับกองทัพจีนก็มีบรรยากาศของความตึงเครียดพร้อมที่จะระเบิดออกมา ในสภาพที่พร้อมจะโหมลุกเป็นเพลิงไฟเพียงโยนไม้ขีดเข้าไปเพียงกำมือเดียว

ได้มีการทำข้อตกลงยุติสงครามอยู่ระยะหนึ่ง แต่ภายในกองบัญชาการกองทัพบกของญี่ปุ่นในเวลานั้นมีความคิดเห็นรุนแรงที่จะให้ญี่ปุ่นโจมตีกองทหารจีนให้แตกพ่ายและปราบปรามทั่วประเทศจีน มีความพยายามที่จะยึดครองประเทศจีนมาเป็น “อาณานิคม” ของญี่ปุ่น หลังจากที่ตั้งปณามณฑลทั้ง 4 ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของจีนเป็นประเทศแมนจูแล้ว

ในประเทศจีน คำขวัญการต่อต้านญี่ปุ่นแพร่กระจายไปทั่ว รัฐบาลพรรคก๊กมินตั๋งที่ตั้งเมืองหลวงอยู่ที่หนานจิง (ภายใต้การนำของเจียงไคเช็ค) กับพรรคคอมมิวนิสต์ของจีนที่มีเหมาเจ๋อตงเป็นผู้นำการเคลื่อนไหวต่อต้านญี่ปุ่นเรื่อยมาได้ยุติการเผชิญหน้ากันเองและหันมาร่วมกันต่อต้านญี่ปุ่น ผู้รับกับกองทัพญี่ปุ่นเป็นท่าที่การทำสงครามกับญี่ปุ่น

ภายในกระทรวงทหารบกและกองบัญชาการเสนาธิการเกิดมีความคิดเห็นแตกแยกเป็นสองกลุ่มคือ กลุ่มที่เสนอว่าในตอนนี้นี้ควรจะโจมตีจีนให้ราบคาบ

เหตุการณ์สะพานหลูโกว กองทัพญี่ปุ่นกำลังยกพลข้ามสะพาน ภาพถ่ายในปี 1937 (ภาพจากหนังสือพิมพ์ไมนิจิ)

เข้าปราบปรามทั่วทั้งประเทศ และวางระบบยามสงครามกับสหภาพโซเวียตซึ่งเป็นประเทศศัตรู กับกลุ่มที่เสนอว่าไม่ต้องเข้าคุกคามจีนมากนัก ให้เพียงแต่ระมัดระวังไม่ให้พรรคคอมมิวนิสต์ของจีนมีอำนาจทางการเมือง และวางระบบยามสงครามกับสหภาพโซเวียตซึ่งเป็นศัตรูกันมาแต่ดั้งเดิม เป็นการขัดแย้งกันระหว่างทฤษฎีให้โจมตีจีนกับทฤษฎีไม่จำเป็นต้องโจมตีจีน

ในตอนแรก ทฤษฎีไม่จำเป็นต้องโจมตีจีนเหนือกว่า แต่เนื่องจากกองทัพบกเป็นองค์กรทางทหาร ฝ่ายที่เสนอให้ทำสงครามค่อย ๆ มีพลังอำนาจมากขึ้น ผู้สนับสนุนทฤษฎีไม่จำเป็นต้องโจมตีจีน (เช่น อีชีฮะระ คันจิ ผู้ก่ออุบัตินการณ์แมนจูเรีย) ถูกกล่าวหาว่า “อ่อนแอ” และถูกถอดถอนออกจากตำแหน่งสำคัญ ความคิดของผู้สนับสนุนทฤษฎีให้โจมตีจีน (ส่วนใหญ่เป็นนายทหารกลุ่มทหารปกครอง เช่น นายพลโตโจ ฮิเดะกิ นายพลมุโตะ อะกิระ) มีอิทธิพลอำนาจมากกว่า กองบัญชาการเสนาธิการทหารได้ส่งทหาร 2 กองพลไปยังภูมิภาคหาวาเปย กองทหารญี่ปุ่นที่ถูกส่งไปยังจีนได้รับชัยชนะในสงครามอย่างกว้างขวางไปจนถึงปักกิ่ง เทียนสินและเซียงไฮ้

หลังจากบุกทะลวงได้รับชัยชนะเหนือฉานน้า กองทหารญี่ปุ่นได้รุกรานนำต่อไปยังหนานจิงซึ่งเป็นเมืองหลวงของรัฐบาลพรรคก๊กมินตั๋ง ในขณะนี้ ประเทศจีนแตกต่างไปจากที่ผ่านมา คือ พรรคก๊กมินตั๋งและพรรคคอมมิวนิสต์ได้รวมเป็นแนวรบเดียวกัน และประชาชนชาวจีนก็ลุกโชนด้วยจิตสำนึกของการต่อต้านญี่ปุ่นต่อสู้กับกองทหารญี่ปุ่นอย่างรุนแรง

ผู้สนับสนุนทฤษฎีให้โจมตีจีนของกระทรวงทหารบกและกองบัญชาการเสนาธิการทหาร มีความคิดว่า กองทหารจีนจี๋ปะตี๋ว สามารถกำจัดได้อย่างง่ายดาย แต่ในความเป็นจริง ไม่ได้เป็นเช่นนั้นเลย ญี่ปุ่นไม่ได้ประกาศสงครามกับจีน แต่ญี่ปุ่นกับจีนก็ค่อย ๆ เข้าไปสู่สภาวะการทำสงครามกัน

กณะรัฐบาลของญี่ปุ่นในช่วงนี้อยู่ภายใต้การนำของเจ้าชายโคะโนะเอะ พุมิมะโระ ซึ่งเป็นสมาชิกสภาขุนนางและสืบสายเลือดมาจากตระกูลขุนนางยิ่งใหญ่ตระกูลหนึ่งในห้าตระกูล เจ้าชายโคะโนะเอะได้รับความไว้วางพระทัยจากองค์สมเด็จพระ

พระจักรพรรดิเป็นอย่างมาก นับเป็นบุคคลสำคัญในราชสำนัก และเป็นที่ยอมรับชื่นชอบของประชาชนด้วย กองทัพบกใช้เจ้าชายโคะโนะอะเอะเป็นเครื่องมือให้นโยบายทางการเมืองเป็นที่ยอมรับ เจ้าชายโคะโนะอะเอะไม่พอใจกับการดำเนินการอย่างเผด็จการอยู่เนืองๆของกองทัพบก และไม่ค่อยพอใจของจักรพรรดิ แต่ก็มีบุคลิกลักษณะที่โอนอ่อนผ่อนปรนตามแบบขุนนางในราชสำนัก

จากเหตุนี้จึงยอมรับนโยบายทางการเมืองของกองทัพบกเรื่อยมา ได้ประกาศแถลงการณ์ของรัฐบาลว่า การทำสงครามกับจีนเป็น “การกำราบให้เข็ดหลาบ” ญี่ปุ่นเพียงแต่กำราบจีนที่ไม่ฟังคำสั่งของญี่ปุ่นให้หลาบจำเท่านั้น ซึ่งทำให้ประชาชนจีนเคียดแค้น

เจ้าชายโคะโนะอะเอะได้พยายามที่จะเจรจaprะนีประนอมกับรัฐบาลเจียงไคเช็ค แต่พอไม่ประสบความสำเร็จ ก็ประกาศแถลงการณ์ว่า “จากนี้ไปจะไม่สนใจรัฐบาลของพรรคก๊กมินตั๋ง” และยุติการเจรจา ดูเหมือนว่าเป็นคำแถลงการณ์ที่ถูกบีบบังคับจากนักทฤษฎีของกองทัพบกให้ปฏิบัติกรอย่างแข็งกร้าวกับจีน แต่ในเวลาต่อมา เจ้าชายโคะโนะอะเอะได้กล่าวเปรยแสดงความรู้สึกเสียใจอย่างมากต่อการแถลงการณ์นี้

ทั้งนี้ก็เพราะคำประกาศที่ว่า จะไม่สนใจรัฐบาลของพรรคก๊กมินตั๋ง รวมความหมายว่า จะไม่ยอมรับรัฐบาลของจีน และจะจัดตั้งคณะรัฐบาลที่สนิทชิดชอบกับญี่ปุ่นและเป็นไปตามความนึกคิดของพวกเขา

แถลงการณ์ของเจ้าชายโคะโนะอะเอะ ไม่เพียงจะเป็นจุดต่างพร้อยในชีวิตของท่านเท่านั้น ยังเป็นการสร้างสถานการณ์ที่ตลกสำหรับประเทศญี่ปุ่น เพราะสงครามญี่ปุ่น-จีนนี้เป็นชนวนนำไปสู่สงครามมหาเอเชียบูรพา ญี่ปุ่นได้รุกคืบเข้าไปในดินแดนอันกว้างใหญ่ของจีน จนในที่สุดไม่อาจที่จะถอนตัวออกมาได้

ควรจะหวนพิจารณาตนเองอย่างไรต่อประเทศจีนและเกาหลี

หลังจากสงครามญี่ปุ่น-จีนเริ่มขึ้นแล้วประมาณ 4 เดือน กองทัพญี่ปุ่นได้รุกโจมตีเมืองหลวงหนานจิง ในระหว่างการบุกโจมตีไปยังหนานจิง หรือในตัวเมือง

หนานจิง ไม่เฉพาะแต่ทหารจีน ทหารญี่ปุ่นได้สังหารผู้ที่ไม่เกี่ยวข้องกับสงครามทั้ง เด็กเล็ก คนชรา ผู้หญิง ตายไปจำนวนมากมาย โดยทั่วไปเรียกสถานการณ์นี้ว่า “การฆาตกรรมอันโหดเหี้ยมที่หนานจิง”

ไม่ทราบแน่ชัดว่าชาวจีนผู้ที่ไม่เกี่ยวข้องกับสงครามถูกสังหารไปในครั้งนี้จำนวนเท่าไร

แม้ในปัจจุบันก็ยังมีกรณีเกิดขึ้นในหมู่คนญี่ปุ่น บ้างก็ว่า 2 หมื่นคน บ้างก็ว่า 1 แสนคน หรือบ้างก็ว่า 3 แสนคน ลูกคงเคยอ่านหนังสือที่มีเนื้อหาเช่นนี้ พออยากรับความรู้สึกของลูกในเรื่องนี้เป็นอย่างไร และถ้าจะกล่าวเพิ่มเติม การที่ประเทศญี่ปุ่นบอกจำนวนผู้ที่ถูกสังหารเสียชีวิตจำนวนมากบ้าง น้อยบ้าง นั้นเป็นแนวโน้มของสังคมที่จะพูดเพื่อให้ความรับผิดชอบในสงครามมีมากขึ้นหรือน้อยลง การโต้เถียงในลักษณะนี้ไม่ได้เป็นประโยชน์อะไร พออยากให้อุบัติเหตุ เรื่องนี้กันเสียที

ไม่ใช่เฉพาะแต่การสังหารอันโหดเหี้ยมที่หนานจิง ขึ้นชื่อว่าสงคราม สิ่งที่จะตามมาด้วยก็คือการสังหารอันโหดเหี้ยม ดังนั้น ไม่ใช่พ่อคิดจะพูดว่า ควรยกโทษให้ทหารญี่ปุ่น สิ่งที่พ่ออยากจะทำก็คือ การยกแต่เรื่องการสังหารอันโหดเหี้ยมที่หนานจิงขึ้นมาได้คารมกันนั้นไม่ใช่เป็นสิ่งถูกต้อง

พ่อเองก็มีเพื่อนชาวจีน เวลาที่พูดคุยกับเขาว่า “ฉันจะต้องขอขอบคุณไว้ก่อนว่า เป็นความจริงที่เมื่อคุณประวัติศาสตร์สมัยโซเวียต จะเห็นว่ากองทัพญี่ปุ่นได้ก่ออาชญากรรมที่ประเทศจีนหลายเรื่อง ฉันเองก็รู้สึกไม่สบายใจ” เขาตอบกลับมากว่า

“เคยไหมที่ทหารจีนจะจับคนในประเทศญี่ปุ่นและไม่ฆ่าคนญี่ปุ่นแม้สักคนเดียว เป็นความจริงไม่ใช่หรือที่ว่าทหารญี่ปุ่นมาที่ประเทศจีนเพื่อที่จะยึดครองประเทศของเราเป็นอาณานิคม และได้ฆ่าคนจีนไปเป็นจำนวนมากมาย”

พ่อฟังคำพูดนี้และก็คิดว่า เป็นความจริงตามนั้น ในช่วงปีทศวรรษ 1930 ญี่ปุ่นแสวงหาอาณานิคมอย่างบ้าคลั่ง ต่อสู้แย่งชิงเพื่อเกียรติยศชื่อเสียง (จะเรียกว่า สลัทธิจักรวรรดินิยมก็ได้) เป็นสมัยที่การเมืองและเศรษฐกิจดำเนินไปด้วยกำลังทาง

ทหาร เป็นสมัยที่ชะตาตกยิ่ง สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส ฯลฯ เข้ามายึดครอง น่านน้ำและครอบครองดินแดนในอาณานิคม (เขตเช่า) เพื่อรักษาสีทธิประโยชน์ ของตนเอง

ประเทศจีนมีวัฒนธรรมและประเพณีอันเก่าแก่ในประวัติศาสตร์ เนื่องจากมี อาณาบริเวณกว้างใหญ่ไพศาล จึงไม่สามารถสร้างอำนาจปกครองที่เป็นอันหนึ่ง อันเดียวกันได้ กลายเป็นเป้าหมายของประเทศมหาอำนาจ ญี่ปุ่นเองก็จับอาวุธรุก เข้าไปร่วมด้วย และได้ก่อความหายนะให้กับคนจีนอีกด้วย

แน่นอนว่า มีหลายจุดที่ญี่ปุ่นจะต้องทวนพิจารณาตนเอง

แต่พ่อคิดว่าสิ่งที่จำเป็นคือ จะต้องมิจิตสำนึกที่แน่ชัดว่า จะไม่ทำเรื่องเช่นนี้ อีกเป็นอันขาด และยิ่งกว่านั้นจะต้องเจริญสัมพันธไมตรีกับจีนอย่างเท่าเทียมและ เสมอภาคกัน

แต่ดั้งเดิม ญี่ปุ่นก็ศึกษาเล่าเรียนวัฒนธรรม ศาสนาและสิ่งอื่น ๆ มากมายจาก จีน ในประวัติศาสตร์จะมีสมัยที่มีสัมพันธไมตรีอันดีต่อกันมากกว่า พ่อคิดว่าช่วง 100 ปีในสมัยใหม่นี้ มีบางช่วงเท่านั้นที่นับว่าชะตาตก จึงควรยึดถือสิ่งนั้นเป็น บทเรียนและสร้างความสัมพันธ์อันเสมอภาคต่อไป

เวลาที่พ่อบรรยายให้นักศึกษาที่อยู่ในวัยเดียวกับลูก มีนักศึกษาคนหนึ่ง ตั้งคำถามต่อไปนี้

“ทำไมญี่ปุ่นถึงถูกจีนวิพากษ์วิจารณ์เรื่อยมา ผมไม่เคยรู้จักโจมตีประเทศจีน ไม่เคยฆ่าคนจีน อีกทั้งไม่เคยทำร้ายคนจีน พวกผมจะต้องขอโทษสำหรับเรื่องราว ในสมัยของปู่ไปถึงเมื่อไรกัน”

พ่อเองก็อยากจะพูดว่า รุ่นของพ่อก็เช่นเดียวกัน พวกพ่อก็ไม่เคยทำสิ่งซึ่ง ไม่สมควรหรือไม่เป็นธรรมต่อประเทศจีนและคนจีน พวกพ่อก็ทนไม่ได้ที่จะต้องถูก วิพากษ์วิจารณ์อยู่เช่นนี้เรื่อยไป ยิ่งเป็นรุ่นของพวกลูกแล้วก็ยิ่งต้องคิดเช่นนั้น

พ่อตอบไปว่า พ่อคิดดังต่อไปนี้

ก่อนอื่น จะต้องทราบประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับจีนใน สมัยใหม่อย่างถูกต้อง ไม่ควรที่จะสืบหาพยานหลักฐานด้วยมุมมองว่า ญี่ปุ่นโดย

ภาพรวมทั้งหมดถูกต้องหรือไม่ถูกต้องโดยมีทรศนะทางประวัติศาสตร์ที่ชี้เฉพาะ
ควรพิจารณาข้อดีข้อเสียของญี่ปุ่นด้วยตนเองจากการสืบหาพยานหลักฐานอย่าง
อ่อนน้อมถ่อมตน

ถ้าถามว่ามีข้อดีหรือไม่ ทางด้านประวัติศาสตร์ก็ถือว่าเป็นบทบาทหน้าที่ของ
ครูในอีกแง่หนึ่ง คือเป็นการส่งเสริมให้ประเทศจีนเจริญพัฒนาไปสู่ความเป็น
สมัยใหม่ อาจจะเป็นสำนวนแปลกๆ คือ พูดได้ว่ามีข้อดีคือเป็นการปลุกสิ่งใดที่จะ
หลับให้ลืมตาตื่นขึ้นมา และจากการที่ยอมรับถึงข้อดีข้อเสียแล้ว จึงค่อยพิจารณา
ในฐานะของมนุษย์คนหนึ่ง

คนจีนส่วนใหญ่พูดว่า คนในครอบครัวหรือญาติพี่น้องของเขาถูกทหารญี่ปุ่น
ฆ่าตาย การกระทำเช่นนี้เป็นสิ่งที่ให้อภัยไม่ได้สำหรับคนจีน ตัวอย่างเช่น สมมติว่า
ในหมู่ญาติของพ่อ แน่แน่นอนว่าถ้ามีใครสักคนถูกคนต่างชาติที่มาประเทศญี่ปุ่นฆ่าตาย
พ่อก็คงจะไม่มีวันลืมเรื่องนั้นได้อย่างเด็ดขาด และในใจก็จะไม่ให้อภัยให้ เรื่องนี้ก็
เหมือนกัน

เป็นเรื่องที่ช่วยไม่ได้ที่คนในรุ่นต่อมาจะต้องรับผิดชอบความผิดส่วนหนึ่งซึ่ง
คนรุ่นพ่อหรือรุ่นปู่ของเขาได้กระทำไว้ ไม่จำเป็นที่พ่อเห็นคนจีนแล้วจะต้อง
ขออภัยในทันที หรือต้องพูดขอโทษอยู่ร่ำไป เพียงมีความรู้สึกเช่นนั้น ก็จะสามารถ
เผชิญหน้าพูดจាកันอย่างมีเหตุผลด้วยตนเองไม่ใช่หอรอกหรือ

ลูกมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับคำตอบของพ่อ พ่ออยากจะทำอย่างง่าย ๆ ฟัง
ความคิดเห็นของลูกเกี่ยวกับเรื่องนี้ในสักวันหนึ่ง ลูกเองในสมัยเป็นนักศึกษา
มหาวิทยาลัยก็เคยไปประเทศจีน เกาหลี และอื่นๆ พ่ออยากให้ลูกได้ทราบไว้ว่า
ประชาชนของแต่ละประเทศนั้นมองญี่ปุ่นและคนญี่ปุ่นอย่างไร

การยึดครองสามอำเภอที่อยู่ขึ้นกับคำขวัญการสถาปนาระเบียบใหม่แห่งเอเชียบูรพา

สงครามญี่ปุ่น-จีนที่เริ่มขึ้นในปีโซวะที่ 12 (ค.ศ.1937) พออย่างเข้าปีโซวะที่ 13 และ 14 (ค.ศ.1938-1939) ก็ทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น

กองทัพญี่ปุ่นมีการเตรียมพร้อมทางทหารได้ดีเยี่ยมกว่าของกองทัพจีน นอกจากนี้ ทหารญี่ปุ่นซึ่งคิดว่าตัวเองเป็น “กองทัพของสมเด็จพระจักรพรรดิ” ต้องทำหน้าที่พลีชีพรับใช้สมเด็จพระจักรพรรดิและประเทศชาติ จึงมีกำลังใจในการรบสูง ส่วนกองทัพจีนมีกำลังพลน้อยกว่าและอ่อนแอกว่า ในตอนแรกจึงไม่ค่อยมีกำลังใจในการรบ

แต่ก็มีความไม่พอใจกองทัพญี่ปุ่นที่รุกรานไปทั่วผืนแผ่นดินจีน กอปรกับได้รับความร่วมมือระหว่างประเทศที่เรียกว่า ความช่วยเหลือแก่ประเทศจีน สหรัฐอเมริกากับอังกฤษก็ให้การสนับสนุนแก่รัฐบาลเจียงไคเช็คด้านกำลังทหาร เครื่องอุปโภค และอื่น ๆ ติดต่อกันเรื่อยมา สภาพาโซเวียตก็ส่งอาวุธยุทธโประณ์ กระสุนปืน ยารักษาโรค และอื่น ๆ ให้แก่กองทัพพรรคคอมมิวนิสต์ ขยายแนวรบต่อต้านญี่ปุ่น กองทหารจีนจึงสามารถสู้รบกับกองทัพญี่ปุ่นได้อย่างเต็มที่

ญี่ปุ่นเคยพ่ายแพ้กองทัพจีนจนล่าถอยไป เช่นที่ลูโจว แต่ญี่ปุ่นก็ส่งทหารหนุนเข้าไปเรื่อย ๆ จนลูโจวแตกและรุกโจมตีต่อไปยังอุ๋ฮั่น ที่อุ๋ฮั่นรัฐบาลพรรคก๊กมินตั๋งได้ย้ายองค์กรสำคัญ ๆ มาจากหนานจิง อุ๋ฮั่นจึงเป็นเสมือนเมืองหลวงชั่วคราว ทหารญี่ปุ่นจึงตัดสินใจโจมตีที่นั่น ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม ปีโซวะที่ 13 (ค.ศ.1938) ญี่ปุ่นได้รวบรวมกำลังทหารเข้ายึดครองชานตงในวันที่ 21 ตุลาคม และในวันที่ 27 ก็เข้ายึดครองสามอำเภอที่อยู่ขึ้น

ด้วยเหตุนี้เมืองสำคัญ ๆ ของจีนจึงอยู่ภายใต้การยึดครองของญี่ปุ่นทั้งหมด ภายในช่วงเวลา 1 ปีกว่านับตั้งแต่เริ่มสงครามญี่ปุ่น-จีน กองทหารญี่ปุ่นสามารถขยายเขตยึดครองเมืองสำคัญ ๆ ของจีนไว้ได้

การที่ญี่ปุ่นได้รับชัยชนะทางทหารเรื่อยมาเช่นนี้ ทำให้ญี่ปุ่นเกิดความอหิหมิ

ลำพองใจมากยิ่งขึ้น แสดงท่าทีออกมาว่า “ประเทศมหาอำนาจจะช่วยอะไรได้” นับตั้งแต่ญี่ปุ่นถอนตัวออกจากสันนิบาตชาติในเดือนกุมภาพันธ์ปีโชวะที่ 8 (ค.ศ. 1933) ญี่ปุ่นก็แยกตัวออกจากรานาประเทศอยู่อย่างโดดเดี่ยว แต่จากนโยบายการขยายอำนาจทางทหาร ทำให้ยิ่งเกิดความขัดแย้งกับสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ ในยุโรปเยอรมันก็ตกอยู่ในสภาพเดียวกันกับญี่ปุ่น อำนาจการปกครองของฮิตเลอร์ขัดแย้งกับอังกฤษและฝรั่งเศส ญี่ปุ่นและเยอรมันจึงได้มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันอย่างรวดเร็ว

หลังจากยึดครองสามอำเภอที่อยู่ขึ้นแล้ว รัฐบาลของเจ้าชายโคะโนะเอะได้ประกาศแถลงการณ์อีกหลายครั้ง ในบางครั้งจะมีการกระจายเสียงทางวิทยุ และในบางครั้งก็ออกเป็นคำแถลงการณ์ของรัฐบาลด้วยความอึกเขิมลำพองใจในการปราบปรามจีนลงได้ ถ้าจะพูดแบบภาษาในปัจจุบัน ก็อาจจะพูดได้ว่า กำลังหลงตัวเอง

ในคำแถลงการณ์นั้น มีข้อความหนึ่งที่ว่า “ตอนนี้จะจัดการกับจีนอย่างไรนั้น คุกุญแจสำคัญอยู่ในกำมือของญี่ปุ่นโดยสิ้นเชิง” นั่นก็คือ จะทำอย่างไรก็ได้ตามอำเภอใจของญี่ปุ่นนั่นเอง

แต่ในคำแถลงการณ์ต่างๆที่เจ้าชายโคะโนะเอะประกาศออกมานั้น สิ่งที่อยากจะพูดที่สุดคือข้อความที่ตัดตอนมานี้ซึ่งอาจจะยาวสักหน่อย

“ณ บัดนี้ ด้วยพระบรมเมฆานุภาพแห่งองค์สมเด็จพระจักรพรรดิ กองทัพทหารบกและทหารเรือแห่งราชอาณาจักรญี่ปุ่นได้พิชิตชานตงและสามอำเภอที่อยู่ขึ้นครอบครองพื้นที่สำคัญของประเทศจีนไว้ทั้งหมด รัฐบาลพรรคก๊กมินตั๋งมีอำนาจการปกครองเหลือเพียงแค่ส่วนเดียวในท้องถิ่น แต่แม้กระนั้น ถึงแม้คณะรัฐบาลนี้จะยังคงยึดมั่นในนโยบายการปกครองต่อต้านญี่ปุ่น ก็จะถูกทำลายย่อยยับไป ราชอาณาจักรญี่ปุ่นไม่จำเป็นต้องใช้กำลังปราบปรามอีก สิ่งที่ราชอาณาจักรญี่ปุ่นมุ่งมาดปรารถนาก็คือ การสถาปนาระเบียบใหม่ที่ จะรักษาเสถียรภาพอันมั่นคงแห่งเอเชียบูรพาไว้ชั่ววันรันดร์ เป้าหมายในครั้งนี่คือการเข้าปราบปรามให้ราบคาบ การสถาปนาระเบียบใหม่นี้เป็นความร่วมมือกันระหว่าง 3 ประเทศคือ ประเทศญี่ปุ่น

ประเทศแมนจูว์และประเทศจีน เป็นความสัมพันธ์กันในทุกด้าน ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ฯลฯ เป็นรากฐานสร้างความสัมพันธ์การช่วยเหลือซึ่งกัน และกัน มุ่งหวังที่จะรักษาความเป็นธรรมระหว่างประเทศ สร้างเครือข่าย (ระบบ หลักรรรมใหม่) ป้องกันการขยายการรุกรานของคอมมิวนิสต์ การสร้างวัฒนธรรม ใหม่ การประสานความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจของเอเชียบูรพา สิ่งเหล่านี้จะช่วย รักษาเสถียรภาพของเอเชียบูรพา เป็นการทำความคุณประโยชน์ให้กับความเจริญก้าวหน้า ของโลก”

ในคำแถลงการณ์ของเจ้าชายโคะโนะเอะนี่ เป็นความคิดของผู้นำญี่ปุ่นใน สมัยนั้น กล่าวคือ มิใช่ว่าญี่ปุ่นจะโจมตีประเทศจีนอย่างไร้จุดหมาย แต่ญี่ปุ่น มีความคิดที่จะสถาปนาระเบียบใหม่แห่งเอเชียบูรพาระหว่างญี่ปุ่น แมนจูว์และจีน จากเหตุผลนี้ การสงครามครั้งนี้จึงเป็นการสงครามที่สมควรได้รับการยกย่อง

คำว่า *ระเบียบใหม่แห่งเอเชียบูรพา* นี้ ในเวลาต่อมาได้เปลี่ยนมาเป็น *วงไพบูลย์แห่งมหาเอเชียบูรพา* มีความหมายว่า ประเทศในเอเชียมีความสมัคร สานสามัคคีช่วยสร้างระเบียบใหม่ขึ้นมาในเอเชีย เพื่อต่อต้านการเข้ามาปกครอง อาณานิคมของประเทศมหาอำนาจ

การสงครามที่ไม่เป็นผลในทั่วทุกภาคของประเทศจีน

เจ้าชายโคะโนะเอะนี่เป็นที่ชื่นชอบของเหล่าปัญญาชน นอกจากจะมีชาติ กำเนิดที่ตีมาจากตระกูลขุนนางแล้วยังเป็นผู้ที่มีสติปัญญาสูง เรียนเศรษฐศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยเกียวโต มีความคิดแบบเสรีนิยม และเป็นเสมือนตัวแทนกลุ่ม ปัญญาชนที่เกลียดชังทหาร

แนวความคิดเกี่ยวกับ*ระเบียบใหม่แห่งเอเชียบูรพา* ที่เจ้าชายโคะโนะเอะนี่ได้ แถลงไว้ นั้นได้ทำให้เหล่าปัญญาชน ซึ่งมีข้อสงสัยในพฤติกรรมกาปฏิบัติกา รทางทหารในประเทศจีนและการทำร้ายคนจีนของนายทหารญี่ปุ่น ยอมรับในชั้น พื้นฐานด้วยความคิดที่ว่าปฏิบัติกาทางทหารในครั้งนี้เป็นการข่มความทุกข์เพื่อ

สร้างวัฒนธรรมแบบใหม่

เมื่อพูดถึงในปีโซวะที่ 13-14 (ค.ศ.1938-1939) วารสารทั่วไปรายเดือนที่มีชื่อว่า “ซูโอะโครง” และ “คะอิโซ” เป็นที่นิยมอ่านกันมากในหมู่ปัญญาชน วารสารรายเดือนเหล่านี้ต่อสู้แย่งชิงกันลงข่าวในฉบับพิเศษเกี่ยวกับ*ระเบียบใหม่แห่งเอเชียบูรพา* คำนี้ได้กลายเป็นคำที่มีเสน่ห์แสดงถึงภูมิปัญญา

เมื่อข่าวการยึดครองสามอำเภอที่อยู่อันสำเร็จแพร่ไปถึง ชาวญี่ปุ่นทุกคนในประเทศต่างโลกแดนดีใจ มีการประดับแถวธงทั่วทุกหนแห่งในประเทศ มีการตะโกนโห่ร้องด้วยความดีใจว่า “กองทัพญี่ปุ่นจงเจริญ” ลูกของพ่อในตอนนั้นเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่โตเถียวกล่าวว่าได้ไปที่สะพานฟุตะอะะะชิและร้องตะโกนว่า “สมเด็จพระจักรพรรดิทรงพระเจริญ” กล่าวกันว่าที่ด้านหน้าของสะพานฟุตะอะะะชิฝูงชนไปชุมนุมกันอยู่เป็นจำนวนมากติดต่อกันเป็นเวลาหลายวัน เสียงร้องไชโยก็ก้องไปทั่วทุกสารทิศครั้งแล้วครั้งเล่า

เพราะว่าสงครามญี่ปุ่น-จีนสู้รบกันในอาณาบริเวณกว้าง อีกทั้งกองทัพจีนเตรียมพร้อมมากขึ้นทางด้านยุทธการทหาร ทหารญี่ปุ่นจึงตายในสนามรบและได้รับบาดเจ็บเพิ่มขึ้น ด้วยเหตุนี้ทหารญี่ปุ่นจึงถูกเกณฑ์ไปรบอย่างต่อเนื่อง ทั่วทุกหนแห่งในประเทศญี่ปุ่น ทหารจะได้รับธงเล็กๆ เพื่อเดินทางมุ่งหน้าไปสู่สนามรบ ทั้งทหารและครอบครัวห้ามหลังน้ำตาออกมาให้เห็นอย่างเด็ดขาด ต่อหน้าผู้คนห้ามพูดเด็ดขาดว่า “ขอให้อวดชีวิตกลับมานะ” เหล่าทหารมุ่งหน้าสู่สนามรบด้วยความรู้สึกที่ซับซ้อน

ในหมู่ประชาชนชาวญี่ปุ่น เพลงปลุกใจทหารเป็นที่นิยม กล่าวกันว่าแผ่นเสียงประเภทนี้ ตัวอย่างเช่น เพลง “ส่งทหารสู่ยุทธภูมิ” ซึ่งกระทรวงทหารบกจัดทำขึ้นจากเงินเรียไรของประชาชน ขายดีเป็นเทน้ำเทท่า ถ้าจะเปรียบกับปัจจุบันก็เปรียบได้กับยอดขายแผ่นเสียงของนักร้องคอนโด มะซะอิโกะ (มัทซึ)

ดูเหมือนว่า ในขณะนั้นก็มีรถกระจายเสียงของพวกขบวนการฝ่ายขวาที่แล่นไปในเมืองและเปิดเพลงปลุกใจทหารซึ่งเป็นที่นิยมในสมัยนั้นด้วยเสียงอันดัง ในหมู่ทหารที่ทำการรบอยู่ในประเทศจีนเวลานั้น (ซึ่งตอนนี้ก็มีอายุอยู่ในวัย 70 ปี

ขึ้นไป) ยังมีคนที่พูดว่าพอฟังเพลงปลุกใจทหารนี้แล้วจะทวนระลึกถึงอดีตอัน
มีดมนและเกิดความรู้สึกกลัวขึ้นมามากกว่าฟังแล้วจะรู้สึกอาลัยอาวรณ์ นั่นก็เพราะ
การทวนระลึกถึงความทรงจำในอดีตที่ฝังลึกอยู่ในก้นบึ้งของหัวใจนั่นเอง

การอยู่โดดเดี่ยวของญี่ปุ่นและสนธิสัญญาไตรภาคีระหว่างญี่ปุ่น เยอรมัน และอิตาลี

ดังที่กล่าวมาแล้วว่าจากการสงครามกับประเทศจีนทำให้ความสัมพันธ์
ระหว่างญี่ปุ่นกับสหรัฐอเมริกาและอังกฤษเสื่อมลง ในทางกลับกัน กลับมีความ
สัมพันธ์ใกล้ชิดกับเยอรมันมากยิ่งขึ้น

ในตอนแรกญี่ปุ่นได้ผูกสัมพันธ์กับเยอรมันด้วยการทำสนธิสัญญาต่อต้าน
คอมมิวนิสต์สากลร่วมกันระหว่างญี่ปุ่นกับเยอรมันเพื่อป้องกันการรุกรานของรัสเซีย
(สนธิสัญญาทำเมื่อเดือนพฤศจิกายน ปีโชวะที่ 17) สนธิสัญญาฉบับนี้ไม่ได้เขียน
ไว้อย่างชัดเจน แต่ตีความได้ว่า เป็นการต่อต้านอังกฤษกับสหรัฐอเมริกา และ
เผชิญหน้ากับผลดีและผลเสียของระบอบการปกครอง (ที่สมควรเรียกว่า ระบอบ
ฟาสซิสต์) ของประเทศประชาธิปไตย (คำนี้ที่ประเทศญี่ปุ่นในเวลานั้น มีความหมาย
ในทางลบ) พอเกิดสงครามญี่ปุ่น-จีน เยอรมันก็ถอนตัวจากการเป็นที่ปรึกษาทาง
ทหารของรัฐบาลเจียงไคเช็ค

รัฐบาลฮิตเลอร์ของเยอรมนีได้ร่วมมือกับรัฐบาลมุสโสลินีของอิตาลี ก่อตั้ง
สันนิบาตเบเรริง-โรมันขึ้นในยุโรป และในเดือนตุลาคมปีโชวะที่ 12 (ค.ศ.1937)
อิตาลีก็ได้เข้าร่วมกับสนธิสัญญาต่อต้านคอมมิวนิสต์สากลร่วมกันระหว่างญี่ปุ่นกับ
เยอรมัน เป็นสนธิสัญญาไตรภาคีระหว่างญี่ปุ่น เยอรมนี และอิตาลี

กลุ่มนิยมอังกฤษและสหรัฐอเมริกาในประเทศญี่ปุ่นคัดค้านสนธิสัญญา
ไตรภาคีระหว่างญี่ปุ่น เยอรมนี และอิตาลีนี้เป็นอย่างมาก สิทธิอำนาจของกลุ่มนิยม
อังกฤษและสหรัฐอเมริกาในหมู่ปัญญาชน นักธุรกิจและผู้ที่เกี่ยวข้องกับราชสำนัก
จะมีอยู่มาก และบุคคลเหล่านี้ยังลังเลที่จะร่วมมือกับเยอรมัน โดยยกเหตุผลว่า

นโยบายการสงครามของฮิตเลอร์รุนแรงมาก ยิ่งกว่านั้น การประกาศความเป็นเลิศของชนชาติเยอรมันและการขับไล่ชนต่างชาติของฮิตเลอร์ก็รุนแรงมาก ทั้งยังชี้ให้เห็นว่าองค์สมเด็จพระจักรพรรดิมีความสัมพันธ์อันใกล้ชิดกับราชวงศ์อังกฤษ จึงเกรงว่าสัมพันธมิตรอื่นดีที่มีอยู่กับประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกาจะขาดลง นอกจากนี้ นักธุรกิจยังกังวลว่าจะสูญเสียตลาดการค้าในสหรัฐอเมริกา ในกองทัพเรือก็มีทหารที่ไม่เห็นด้วยกับการทำสนธิสัญญานี้ด้วย

ผู้ที่เสนอจะทำความร่วมมือกับเยอรมัน ก็คือ นายทหารของกองทัพบก ข้าราชการกระทรวงการต่างประเทศกลุ่มหนึ่ง และกลุ่มปัญญาชนที่สนับสนุนระเบียบใหม่แห่งเอเชียบูรพา พวกเขาเหล่านี้เป็นผู้ริเริ่มความคิดและประชาชนส่วนใหญ่ก็เห็นพ้องด้วย

ในปัจจุบันโลกเข้าสู่ยุคระเบียบใหม่ ยึดถือความสัมพันธ์ระหว่างประเทศภายในกรอบโครงสร้างที่ได้กำหนดไว้ การจะยึดแต่ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจเป็นสิ่งที่ผิด ถึงขนาดเกิดทฤษฎีที่ว่า ไม่ใช่ดำเนินรอยตามเยอรมันและอิตาลี แต่จะต้องเป็นผู้นำต่อเยอรมันและอิตาลี

รัฐบาลของฮิตเลอร์ในเยอรมนี ได้รวมออสเตรเลียกับเชคโกสโลวาเกียด้วย นโยบายระเบียบใหม่ของยุโรป (ค.ศ.1938) และอยู่ในสภาวะการณ์ที่จะรวมโปแลนด์ด้วย

ตั้งแต่วันที่ 13 (ค.ศ.1938) ถึงวันที่ 14 (ค.ศ.1939) ฮิตเลอร์ได้ดำเนินนโยบายรุกรานต่างประเทศหลายประการ เช่น ทำสนธิสัญญาร่วมมือทางทหารกับอิตาลี เสริมสร้างสนธิสัญญาไตรภาคีด้วยการขายกำลังรบ และเรียกร้องมายังญี่ปุ่นให้ยึดมั่นสนธิสัญญาไตรภาคีระหว่างญี่ปุ่น เยอรมนีและอิตาลี โดยมองสหรัฐอเมริกาและอังกฤษว่าเป็นประเทศศัตรู คำเรียกร้องข้างต้นของเยอรมันได้นำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างฝ่ายทหารบกที่เห็นด้วยกับความร่วมมือนี้ กับนายอะริคอะริค โรสเวลต์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ และนายโยเซฟ อี มิสซินะวะ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทหารเรือ ซึ่งคัดค้านความร่วมมือนี้

ขณะที่ฮิตเลอร์ต้องเรียกร้องสนธิสัญญาไตรภาคี อีกด้านหนึ่งฮิตเลอร์ก็ได้

ทำสนธิสัญญาไม่รุกรานกันกับสหภาพโซเวียตในวันที่ 23 สิงหาคม ปี ค.ศ.1939 เป็นการไม่รุกรานกันทางทหาร นับว่ายุทธวิธีทางการรบของเยอรมันสลับซับซ้อนและแยบยลยิ่ง

การประเมินกำลังของเยอรมันผิดพลาด

ญี่ปุ่น (โดยเฉพาะผู้นำทหารบก) ให้การสนับสนุนแก่เยอรมันด้านกำลังทหารอยู่เนืองๆ โดยหวังพึ่งพิงเยอรมัน แต่ในความเป็นจริง เยอรมันไม่ได้ให้ความสนใจญี่ปุ่นสักเท่าไร

หลักฐานก็คือเพราะตอนที่เยอรมันได้แอบเจรจาทำสนธิสัญญาไม่รุกรานกันกับสหภาพโซเวียตนั้น ญี่ปุ่นและสหภาพโซเวียตยังคงประจัญหน้ากันทางทหารอยู่เนื่องจากแนวพรมแดนระหว่างประเทศแมนจูกับมองโกลไม่ชัดเจน จึงเกิดการพิพาทระหว่างกองทัพคันโตกับกองทัพของสหภาพโซเวียตอยู่เป็นเนืองนิตย์ในเดือนกุมภาพันธ์ ปีไชวะที่ 14 (ค.ศ.1939) เกิดการปะทะกันอย่างหนักในวงกว้างระหว่างกองทัพคันโตกับกองทัพสหภาพโซเวียต และหลังจากนั้นจนถึงเดือนสิงหาคม การปะทะลุกลามใหญ่โต ที่เขตแดนทุ่งนอร์มันดี กองทัพคันโตถูกหน่วยรถถังที่เหนือกว่าของสหภาพโซเวียตโจมตีอย่างหนัก

กำลังทางทหารของสหภาพโซเวียตกับกองทัพคันโตเปรียบเทียบกันไม่ได้เลย ทหารคันโตจำนวนกว่า 1 หมื่นคนเสียชีวิตในสนามรบและได้รับบาดเจ็บ

หลังจากที่เยอรมันกับสหภาพโซเวียตได้ทำสนธิสัญญาไม่รุกรานกันแล้ว ทำให้สหภาพโซเวียตสามารถนำกำลังทหารที่ส่งไปประจำการรบที่ยุโรปมาเสริมการสู้รบกับกองทัพคันโตได้ ญี่ปุ่นต้องเจรจาขอยุติสงครามขณะที่ยังอยู่ในสภาพเสียเปรียบ ในที่สุดสามารถยุติการสงครามในภูมิภาคนี้ได้

การพ่ายแพ้อย่างราบคาบที่ที่ราบโนมอนฮัน (ที่ราบอยู่ระหว่างแมนจูเรียกับมองโกลเรียนอก) ไม่ได้มีการประกาศให้ราบทั่วกันในญี่ปุ่น ในเวลาเดียวกันเหล่าผู้นำในกองบัญชาการเสนาธิการทหารบกและเหล่าเสนาธิการกองทัพคันโต

ผู้รับผิดชอบการบัญชาการ เช่น สีจี้ มะชะโนะ และ ฮัทโทริ ทะกุจิโร ซึ่งเป็นผู้วางแผนการรบอย่างหุนหันพลันแล่นนี้ก็ได้ถูกไล่สวนเลย กล่าวได้ว่าพวกเขาเหล่านี้ซึ่งเป็นคณะนายทหารกระบี่สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยทหารบกได้รับการปกป้องอย่างแยบยลจากเหล่าผู้ที่มีตำแหน่งสำคัญๆ ในกองทัพบก และสิ่งนี้กลายมาเป็นโครงสร้างการหลีกเลี่ยงความรับผิดชอบซึ่งจะเห็นได้ในสงครามมหาเอเชียบูรพา

จะขอเพิ่มเติมด้วยว่า จริงๆ แล้วในเหตุการณ์ที่ราบโนมอนฮัน เสนาธิการของกองทัพคันโตได้บังคับให้หัวหน้ากองที่ทำการสู้รบรับผิดชอบด้วยการฆ่าตัวตาย

นายกรัฐมนตรีอิระฮะมะ คิอิชิโร ซึ่งทราบถึงการทำสนธิสัญญาไม่รุกรานกันระหว่างเยอรมนีกับสหภาพโซเวียต ได้กล่าวว่ายุโรปเป็นดินแดนที่แปลกประหลาดยุ่งยากซับซ้อน และได้ลาออกจากคณะรัฐบาล นายกรัฐมนตรีอิระฮะมะซึ่งมาจากฝ่ายตุลาการเคยให้ความช่วยเหลือเยอรมัน คาดหมายเจตนาของฮิตเลอร์ผิดจึงไม่สามารถดำเนินนโยบายการปกครองต่อไปได้ จากเหตุการณ์นี้ทำให้กลุ่มนิยมอังกฤษและสหรัฐอเมริกากลับมามีอำนาจอีกครั้งและกล่าวประกาศว่าเยอรมนีเชื่อถือไม่ได้ แต่เรื่องนี้ก็ได้เจียบหายในทันที ทั้งนี้ก็เพราะว่าในวันที่ 1 กันยายนปี ค.ศ.1939 หลังจากที่เยอรมนีทำสนธิสัญญาไม่รุกรานกันกับสหภาพโซเวียตได้หนึ่งสัปดาห์ เยอรมนีได้เข้ายึดครองโปแลนด์และประกาศไปทั่วทั้งภายในและภายนอกประเทศว่า จะขยายกำลังรบยึดครองทั่วทั้งยุโรป

การเข้ายึดครองโปแลนด์เป็นปฏิบัติการเชิงศัตรูที่ขัดแย้งต่ออังกฤษและฝรั่งเศส อังกฤษและฝรั่งเศสจึงประกาศสงคราม กลายเป็นการเข้าสู่สมัยแห่งการสู้รบกันด้วยกำลังทหาร

และจากวันนั้น สงครามโลกครั้งที่ 2 ได้อุบัติขึ้นและดำเนินต่อเนื่องกันไปจนกระทั่งญี่ปุ่นยอมจำนนต่อสัมพันธมิตรที่มีสหรัฐอเมริกาเป็นแกนนำเมื่อวันที่ 15 สิงหาคม ค.ศ.1945

การสงครามเฉพาะพื้นที่และเป็นแนวยาวนานแผ่นดินประเทศจีนกับเศรษฐกิจแบบกบฏคุ่มที่ประเทศญี่ปุ่น

การที่ญี่ปุ่นเข้ายึดครองเมืองสำคัญๆของจีนได้ ไม่ได้หมายความว่า การสงครามกับจีนได้ยุติลง เหล่าเสนาธิการทหารบกได้วางแผนที่จะสร้างรัฐบาลที่ยอมรับนโยบายของญี่ปุ่น โดยได้ตั้งควานายหวังจิงเว่ย ผู้บริหารซึ่งแยกตัวออกมาจากพรรคก๊กมินตั๋ง และพยายามจัดตั้งรัฐบาลหุ่นจีน แต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จตามที่คิด

การสู้รบคัดค้านและต่อต้านญี่ปุ่นดำเนินไปทั่วทุกภูมิภาคในจีนเป็นประจำทุกวัน กองทหารญี่ปุ่นสู้รบและครอบครองพื้นที่เป็นจุดๆเท่านั้น ถึงแม้ในบางครั้งจะเป็นการครอบครองในแนวยาวแต่ก็ไม่สามารถแบ่งกำลังทหารออกไปสู้รบครอบครองทั่วภูมิภาคได้ ที่ประเทศจีน พรรคก๊กมินตั๋งและพรรคคอมมิวนิสต์ได้ร่วมมือกันต่อต้านสู้รบขับเคี่ยวกับญี่ปุ่นเรื่อยมา โดยได้รับความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาและอังกฤษเป็นอย่างมาก เพื่อที่จะสู้รบกับจีน ญี่ปุ่นจำเป็นต้องอิงงบประมาณทางทหารเป็นจำนวนมาก ค่าใช้จ่ายทางทหารในบัญชีงบประมาณค่าใช้จ่ายชั่วคราวทางทหารในงบประมาณแผ่นดินมีแต่เพิ่มขึ้นไปเรื่อยๆ

ตั้งแต่ราวปลายปีโชวะที่ 12 (ค.ศ.1937) มีการร้องตะโกนคำขวัญไปทั่วญี่ปุ่นว่า “จงรักภักดีและอุทิศตนเพื่อประเทศชาติ” “รวมเป็นประเทศอันหนึ่งอันเดียวกัน” การอดทนกับชีวิตความเป็นอยู่ที่ทุกข์ยากถือเป็นคุณธรรมที่จะต้องยึดถือ ตั้งแต่เดือนเมษายน ปีโชวะที่ 13 (ค.ศ.1938) มีการประกาศพระราชบัญญัติระดมพลทั่วประเทศ จากการสงครามทำให้เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม การพูดแสดงความคิดเห็นและอื่นๆ ถูกควบคุมไว้หมดสิ้น นโยบายทุกนโยบายผ่านตามพระราชบัญญัติของรัฐบาลซึ่งไม่ได้เป็นเจตจำนงของรัฐสภา ในรัฐสภาก็มีเสียงคัดค้านร่างพระราชบัญญัตินี้แต่ก็สามารถผ่านไปได้เนื่องจากความเห็นพ้องของกองบัญชาการกองทัพพบกับสมาชิกรัฐสภาที่เห็นด้วย

ตามร่างพระราชบัญญัตินี้ รัฐบาลสามารถระดมประชาชนไปทำงานใน

โรงงานผลิตเครื่องอาวุธยุทโธปกรณ์ได้โดยเสรี สามารถปรับปริมาณผลผลิต การบริโภค การนำเข้าและการส่งออก ฯลฯ สามารถเปลี่ยนกิจการวิสาหกิจหรือ การธนาคารเพื่อให้เข้ากับสภาพยามสงคราม อีกทั้งสามารถควบคุมราคาสินค้าและ ควบคุมการพูดแสดงความคิดเห็นของประชาชนได้ ทุกสิ่งทุกอย่างเป็นไปตามคำสั่ง ของรัฐบาล ร่างพระราชบัญญัตินี้ก็คือระบบการระดมพลทั่วประเทศตามความคิด ของพรรค ควบคุมของกองทัพบก เศรษฐกิจแบบเสรีพังทลายตั้งแต่ระดับพื้นฐาน

พอเข้าสู่ปีโชวะที่ 14 (ค.ศ.1939) รัฐบาลได้ออกพระราชบัญญัติการ ควบคุมต่างๆ เช่น พระราชบัญญัติลดค่าจ้างโดยมีเป้าหมายที่จะตรึงค่าจ้างไว้ พระราชบัญญัติเกณฑ์แรงงานประชาชนเพื่อเกณฑ์ประชาชนให้ทำงานในโรงงาน ผลิตเครื่องอาวุธยุทโธปกรณ์ ทำให้ประชาชนมีชีวิตที่ทุกข์ยาก เครื่องอุปโภคในชีวิต ประจำวันมีแนวโน้มว่าจะไม่เพียงพอ พวกเขาเชื่อเพลิงที่อยู่ในสภาพขาดแคลนเช่นกัน ไฟฟ้าในเมืองถูกปิด ร้านอาหารต่างๆต้องปิดกิจการไป มีการร้องตะโกนคำขวัญให้ นึกถึงความยากลำบากในสนามรบและให้มีกำลังใจต่อสู้ต่อไป กล่าวคือ เป็นสมัยที่ ให้ทุกคนจะต้องอดทน

สินค้าอุปโภคบริโภคต่างๆจากตลาดมืดหลังไหลออกมา ระบอบเศรษฐกิจ กลายเป็นโครงสร้าง 2 ชั้น มีเบื้องหน้าและเบื้องหลัง

พอเกิดมาในช่วงนี้ แต่ในตอนนั้นไม่ทราบว่าช่วงนี้เป็นบรรยากาศของสมัยใด แต่เมื่อเข้าสู่ช่วงหลังสงคราม พอได้ยินผู้ใหญ่เล่าย้อนหลังให้ฟังถึงเรื่องราวใน สมัยนั้น จะเหลือก็แต่เพียงความทรงจำที่ผู้ใหญ่จะพูดเป็นเสียงเดียวกันว่า “ในช่วง นั้นเป็นสมัยที่คนฉลาดจะได้ประโยชน์ พวกนั้นก็กับเศรษฐกิจแบบควบคุม”

พอมาถึงสมัยรุ่นของลูก คงจะไม่รู้จักคำว่าเศรษฐกิจแบบควบคุมกระมัง การที่สินค้าที่เป็นที่ต้องการถูกวางจำหน่ายในท้องตลาดตามความต้องการของผู้ซื้อ คือระบอบเศรษฐกิจในปัจจุบัน ถ้าอยากได้อะไรก็ไปที่ร้านค้าก็จะสามารถซื้อได้ แต่ว่าเศรษฐกิจแบบควบคุมนั้น สินค้าที่นำออกมาวางจำหน่ายมีจำนวนจำกัดโดย ไม่เกี่ยวข้องกับปริมาณความต้องการของผู้ซื้อ ถึงจะมีเงินสดสักเพียงไรก็ไม่สามารถ ซื้อได้ ดังนั้นจึงต้องไปเข้าแถวเพื่อรอซื้อ คนที่ฉลาดก็จะซื้อจากตลาดมืด

พ่อก็คิดว่าคนญี่ปุ่นในปัจจุบันคงจะไม่สามารถทนระบอบเศรษฐกิจแบบควบคุมนี้ได้

การที่คนญี่ปุ่นไม่คุ้นเคยกับระบอบคอมมิวนิสต์ ก็คงจะมีหลายสาเหตุ แต่พ่อก็คิดว่า ความรู้สึกต่อต้านระบอบเศรษฐกิจแบบควบคุมนี้ก็เป็็นสาเหตุหนึ่ง เป็นความรู้สึกที่แท้จริงในจิตใจที่เข็ดขยาดระบบการควบคุมสินค้าทั้งในยามก่อนสงครามและในยามสงคราม

เมื่อดูประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นเรื่อยมาถึงตรงนี้ ในแต่ละตอนจะให้บทเรียนสอนใจอยู่หลายสิ่ง และถ้าหยิบยกประวัติศาสตร์สมัยปีโชวะที่ 15 (ค.ศ.1940) ทั้งปีขึ้นมาพิจารณา ก็จะเข้าใจถึงบทเรียนนี้อย่างละเอียดทุกแง่ทุกมุม

ปีโชวะที่ 15 ซึ่งเป็นหัวเลี้ยวหัวต่อช่วงที่ 2

ถ้าดูตารางเหตุการณ์ประจำปีในปีโชวะที่ 15 (ค.ศ.1940) จะเหมือนกับว่าในปีนั้นไม่มีกรเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่สักเท่าไร แต่ว่าในปีนี้ตั้งที่ได้เขียนไว้ในบทที่ 1 ว่า เป็นปีแห่งการเปลี่ยนแปลงเช่นเดียวกับปีโชวะที่ 6 (ค.ศ.1941) ในตารางเหตุการณ์ประจำปีในหนังสือทุกเล่ม จะเขียนไว้ว่า เหตุการณ์สำคัญยิ่งของปีนี้คือเป็น “ปีครบรอบการสถาปนาสถาบันจักรพรรดิ 2,600 ปี” ทั่วทั้งประเทศมีการเฉลิมฉลองสมโภชกันอย่างเอิกเกริก

ปีครบรอบการสถาปนาสถาบันจักรพรรดิ 2,600 ปีนี้หมายความว่าอะไร พุดตามตรง ตัวพ่อกเองก็ไม่ทราบรายละเอียดเท่าไรนัก พ่อก็คิดว่าที่รู้จักความหมายของคำนี้ก็เพราะว่าพ่อกอยู่ในรุ่นที่ได้รับการศึกษาที่โรงเรียนในช่วงนั้น (ปัจจุบันก็คือคนรุ่นอายุมากกว่า 55 ปีขึ้นไป)

พุดอย่างกว้างๆก็คือ ประเทศญี่ปุ่นจนกระทั่งถึงปีโชวะที่ 20 (ค.ศ.1945) เป็นประเทศที่ปกครองโดยองค์สมเด็จพระจักรพรรดิ

การศึกษาในโรงเรียนตั้งแต่สมัยเมจิเป็นต้นมาสอนว่า สมเด็จพระจักรพรรดิคือเทพเจ้าที่จุติลงมาในร่างมนุษย์ ชาวญี่ปุ่นทุกคนเป็นลูกพระอาทิตย์ซึ่งจะพลีชีพเพื่อองค์สมเด็จพระจักรพรรดิผู้ทรงสืบเชื้อสายมาจากพระอาทิตย์ กล่าวได้ว่า การที่

สอนว่าสมเด็จพระจักรพรรดิคือเทพเจ้าผู้จุติลงมาในร่างมนุษย์นี้ เป็นการใช้นโยบายการรวมประเทศให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชาวมุโรวาระดับล่าง อย่างเช่นที่โซซุซึ่งกุมอำนาจทางการเมืองตามการปฏิรูปสมัยเมจิ เพื่อเสริมสร้างรากฐานอิทธิพลอำนาจของพวกเขา

เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของราชินิกุลจักรพรรดินั้น ลูกเองก็คงได้เรียนมาตามตำราจนพอจะทราบเรื่องราวแน่ชัดตั้งแต่ช่วงราชสำนักยะมะโตะ แต่การศึกษาเกี่ยวกับระบอบจักรพรรดิตั้งแต่สมัยเมจิเป็นต้นมาสอนว่า นับตั้งแต่สมเด็จพระจักรพรรดิจิมมุเสด็จขึ้นครองราชสมบัติ มีจักรพรรดิขึ้นครองราชสมบัติปกครองประเทศญี่ปุ่นสืบต่อกันมา 123 พระองค์ เป็นการศึกษาที่ยึดเทพนิยายซึ่งปรากฏอยู่ในหนังสือประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นสมัยโบราณ “โคะจิกิ” เป็นหลัก เทพนิยายนี้เป็นพื้นฐานในการสร้างรูปแบบความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์

การศึกษาที่โรงเรียนจนกระทั่งปีโชวะที่ 20 (ค.ศ.1945) มีทรศนะทางประวัติศาสตร์ของประเทศที่มีสมเด็จพระจักรพรรดิทรงเป็นประมุขเป็นหลัก สมเด็จพระจักรพรรดิทรงมีอำนาจอธิปไตยในการปกครองประเทศตามสถานภาพที่ใกล้เคียงกับเทพเจ้า ดังนั้นถึงขนาดที่ว่าแม้ในปัจจุบันคนที่มียุมากกว่า 55 ปีขึ้นไปจะต้องจำชื่อของสมเด็จพระจักรพรรดิได้ทั้ง 124 องค์ พอเข้าโรงเรียนชั้นประถมก็ต้องเรียนเรื่องนี้เป็นอันดับแรกสุด

เนื่องจากยึดถือเทพนิยายเป็นพื้นฐาน จึงขาดมูลฐานทางด้านวิทยาศาสตร์ ซึ่งสิ่งนี้กล่าวได้ว่าเป็นการสร้างทฤษฎีผิด ๆที่ว่าชนชาติญี่ปุ่นมีชาติพันธุ์เป็นเลิศเหนือกว่าชนชาติอื่นในเอเชีย และจิตสำนึกที่ว่า ญี่ปุ่นเป็นดินแดนแห่งเทพเจ้า

กล่าวกันว่าในปีโชวะที่ 15 (ค.ศ.1940) นี้เป็นปีครบรอบการสถาปนาสถาบันจักรพรรดิ 2,600 ปี นับตั้งแต่สมเด็จพระจักรพรรดิจิมมุเสด็จขึ้นครองราชสมบัติ จึงมีการชื่นชมสรรเสริญจิตวิญญาณเคารพบูชาสมเด็จพระจักรพรรดิอีกครั้งหนึ่ง สังคมญี่ปุ่นโดยรวมเปี่ยมไปด้วยบรรยากาศ “ประเทศญี่ปุ่นดินแดนแห่งเทพเจ้า” สภาพที่เต็มเปี่ยมไปด้วยบรรยากาศนี้ เฉพาะคนที่สูดบรรยากาศนี้ในสมัยนั้นเท่านั้นจึงจะเข้าใจ ตัวพ่อเองก็ไม่สามารถถ่ายทอดได้ตื้นัก แต่กล่าวกันว่า

ทุกหนแห่งในญี่ปุ่นจะพบเห็นแต่แผ่นป้ายที่ว่า “ปีครบรอบการสถาปนาสถาบันจักรพรรดิ 2,600 ปี”

ภายในบรรยากาศของประเทศญี่ปุ่น ดินแดนแห่งเทพเจ้านี้ มีแนวโน้มว่าจะไม่ชอบคำว่า “การต่อต้าน” แต่คำว่า “เชิดชูประเทศชาติ” นับเป็นคำที่เหมาะสมที่สุดในเวลานั้น

ความพยายามทำให้เป็นประชาชาติของทั้งประเทศ

ในเดือนกุมภาพันธ์ของปีโชวะที่ 15 นี้ วุฒิสมาชิกชะเอิโตะ ทะกะโอะของพรรคเซยูเคอิ ได้กล่าวปราศรัยแสดงความคิดเห็นขัดแย้งกับนโยบายของรัฐบาลและผู้นำของกองทัพยกว่า “บังคับเคี้ยวเช็ญให้ประชาชนเสียสละภายใต้ชื่ออันงดงามของสงครามศักดิ์สิทธิ์ (เป็นเพียงการร้อยเรียงวลีที่เป็นนามธรรม) จะก่อให้เกิดความเสียหายอย่างใหญ่หลวงแก่ประเทศชาติเป็น 100 ปี”

ข้อความนี้เป็นการวิพากษ์วิจารณ์สงครามญี่ปุ่น-จีน และเป็นการพูดแทนประชาชนถึงความไม่พอใจที่แอบซ่อนอยู่ในใจ เหล่าวุฒิสมาชิกที่พูดแทนเจตนารมณ์ของกองทัพยกต่างพากันโกรธแค้นและกล่าวว่า คำปราศรัยของวุฒิสมาชิกชะเอิโตะเป็นการทำลายภาพพจน์ของ “สงครามศักดิ์สิทธิ์” และเรียกร้องให้ลบข้อความนี้ออกจากบันทึกในรัฐสภา ยิ่งกว่านั้นยังถูกลงมติให้คัดชื่อออกจากการเป็นสมาชิกวุฒิสภาด้วย

ควรจะกล่าวว่าเป็นการตามล่าผู้ที่มีความคิดเห็นขัดแย้งกับแนวความคิดโดยทั่วไปของสังคมในสมัยนั้น

ในเดือนกรกฎาคม เจ้าชายโคะโนะเอะได้จัดตั้งรัฐบาลขึ้นมาอีกครั้งหนึ่งเป็นความมุ่งหวังจากประชาชนที่จะให้ดำเนินนโยบายที่แข็งกร้าว เจ้าชายโคะโนะเอะคิดว่า การที่รัฐบาลของตนเองเมื่อ 2 ปีก่อนหน้านี้อ่อนแอก็เพราะไม่มีฐานหลักคำจุนตั้งนั้นจึงก่อตั้งองค์กรประชาชนและคิดที่จะใช้เป็นฐานที่มั่นในการเร่งรัดนโยบายรอบข้างของเจ้าชายโคะโนะเอะมีทั้งข้าราชการ นักการคลัง นักหนังสือพิมพ์

นักวิชาการ ซึ่งมีแนวความคิดประชาธิปไตยชุมนุมอยู่ นักประชาธิปไตยเหล่านี้มีความคิดเห็นต่อต้านนโยบายของกองบัญชาการกองทัพบก บางแห่งก็กล่าวว่า เป็นการคาดหวังให้เจ้าชายโคะโนะเอะหยุดยั้งนโยบายของญี่ปุ่นที่มีกองทัพบกเป็นแกนนำ

อีกด้านหนึ่ง นายทหารที่มีสิทธิอำนาจควบคุมในกองทัพบกมาโดยตลอดต่างทนไม่ได้ที่จะให้เจ้าชายโคะโนะเอะกลับมามีอิทธิพลอำนาจในลักษณะนี้ ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างบัญชาการกับนายทหารของกองทัพบกในช่วงปีทศวรรษที่ 10 นั้นนับเป็นความขัดแย้งครั้งสุดท้าย

อาจจะเป็นเพราะว่าเจ้าชายโคะโนะเอะเองก็เป็นผู้ที่มิบุคลิกลักษณะอ่อนแอได้จัดตั้งรัฐบาลที่มีข้าราชการเป็นผู้นำโดยมิได้ให้คนจากพรรคการเมืองเข้าร่วมในคณะรัฐบาลเลย จึงเป็นการประนีประนอมกับกองบัญชาการกองทัพบก ทันที่ที่จัดตั้งคณะรัฐบาลเสร็จ เขาก็ได้ประกาศ “เครือข่ายนโยบายการปกครองประเทศจักรวรรดินิยม” แสดงเจตนารมณ์ที่จะสร้างสรรค์โลกให้สันติสุขด้วยนโยบายการปกครองประเทศที่ว่า “จิตวิญญาณอันยิ่งใหญ่ในการสถาปนาโลกให้เป็นหนึ่งเดียว” หลักการของญี่ปุ่นก็คือ เคารพเทิดทูนองค์สมเด็จพระจักรพรรดิและยึดถือองค์สมเด็จพระจักรพรรดิเป็นศูนย์รวม และพยายามที่จะเผยแพร่แนวความคิดนี้ไปทั่วโลก

ประเทศสหรัฐอเมริกาและอังกฤษไม่พอใจหลักการ “จิตวิญญาณอันยิ่งใหญ่ในการสถาปนาโลกให้เป็นหนึ่งเดียว” ของญี่ปุ่นโดยเชื่อว่าเป็นหลักการเพื่อการรุกรานโลกของประเทศญี่ปุ่น

องค์กรประชาชนดังกล่าวได้เตรียมการพร้อมสำหรับรูปแบบใหม่ที่จัดตั้งขึ้นตามความคิดของเจ้าชายโคะโนะเอะ ในเดือนกันยายน ได้มีการประกาศสารของการรณรงค์เชิดชูองค์จักรพรรดิโดยมีคติพจน์สำคัญได้แก่ การเชิดชูองค์จักรพรรดิ การรวมน้ำใจเป็นหนึ่งเดียว การพลีชีพเพื่อหน้าที่ การปฏิบัติตามวิถีของปวงราษฎร เป็นการให้ประชาชนรวมน้ำใจเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันปฏิบัติหน้าที่ให้สัมฤทธิ์ผลคล้ายกับเป็นประเทศในระบอบนาซีสมที่มีพรรคการเมืองเดียว ทันที่ที่องค์กรนี้

ก่อตั้งขึ้น พรรคการเมืองต่าง ๆ ก็ยุบเลิกมาเข้าร่วมในองค์กร การเข้ามาในองค์กรนี้ก็เพื่อที่จะกุมสิทธิอำนาจการเป็นผู้นำ วุฒิสมาชิกที่ไม่ได้เข้าร่วมองค์กรนี้มีเพียงประมาณ 30 คนเท่านั้น

รัฐสภาไม่ยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่างไปจากความคิดเห็น ระบบการเมืองที่มุ่งให้มีประชามติเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันจึงได้เกิดขึ้น

สหภาพแรงงาน กลุ่มคณะทางการเมือง กลุ่มเกษตรกร จึงสลายตัวมาเข้าร่วมในองค์กรนี้ทั้ง ๆ ที่ไม่ได้เป็นการบังคับ การที่กลุ่มคณะต่าง ๆ ได้มาเข้าร่วมก็เพราะมีความรู้สึกว่ “ต้องไม่ขึ้นรถโดยสารซ้ำ” ยิ่งกว่านั้น องค์กรอื่น ๆ ในเมืองก็เปลี่ยนสถานภาพมาเข้าร่วมกับองค์กรนี้ ประชาชนที่มาจากบริษัท โรงงาน หรือย่านที่อยู่อาศัยก็เข้าร่วมอยู่ภายใต้อาณัติขององค์กรนี้ด้วย ต่อมาองค์กรนี้ถูกบีบและสั่งการจากกระทรวงมหาดไทย ทหารในกระทรวงมหาดไทย ข้าราชการและอื่น ๆ ให้หลอมรวมความคิดของประชาชนเป็นหนึ่งเดียว

กล่าวกันว่า คนญี่ปุ่นไม่ใช่ชนชาติที่ชอบการอภิปรายหรือการโต้เถียงกัน นั่นก็คือ ไม่มีธรรมเนียมประเพณีที่จะหยิบยกปัญหาความขัดแย้งขึ้นมาและพูดคุยกันอย่างละเอียดละออเพื่อหาจุดประนีประนอมร่วมออกมา การทำทุกสิ่งทุกอย่างให้เสร็จสิ้นลงไปเลยด้วยสันติวิธีเป็นแนวความคิดแบบญี่ปุ่น แต่แนวความคิดนี้เมื่อนำมาใช้ทางการเมือง กลับกลายเป็นความยึดมั่นว่าตนเองเท่านั้นที่ถูกต้องเป็นการยึดถือแนวความคิดเดียวโดยไม่ยอมรับความคิดเห็นอื่นที่แตกต่างออกไป

ลูกเองในตอนนั้นพอมองย้อนกลับไปถึงเรื่องราวในสมัยนั้น ก็คงจะแปลกประหลาดใจที่ทำไมถึงเกิดสมัยที่มุ่งให้มีมติมหาชนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันขึ้นมาได้ และคงจะทราบดีว่าในสมัยเช่นนี้ระบอบปัจเจกบุคคลที่บุคคลมีความสามารถไม่อาจจะดำรงอยู่ได้ อีกทั้งแนวความคิดอาญาต่าง ๆ ก็จะไม่ปรากฏให้เห็นในสมัยนั้นเช่นกัน

ประชาชนรับและปฏิบัติตามสิ่งที่เบื้องบนสั่งลงมา ทุกคนต่างกลัวที่จะเป็นคนที่แตกต่างกันจากคนอื่น

ปีโชวะที่ 15 (ค.ศ.1940) เป็นสมัยดังที่กล่าวมาข้างต้น และกล่าวได้ว่า

“การทำประเทศให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน” นี้เองที่นำไปสู่สงครามมหาเอเชียบูรพาในปีโชวะที่ 16 (ค.ศ.1941) พอดตรวจพิสูจน์กันบั้งในตารางเหตุการณ์ของปีโชวะที่ 15 (ค.ศ.1940) ซึ่งดูจากภายนอกเหมือนกับว่าไม่มีอะไรแล้ว ก็ะทราบถึงจุดอ่อนของลักษณะนิสัยประจำชาติของคนญี่ปุ่นได้เป็นอย่างดี

การเข้าสู่สงครามมหาเอเชียบูรพาในวันที่ 8 ธันวาคม ปีโชวะที่ 16 (ค.ศ.1941)

พอมีเพื่อนคนหนึ่งเป็นครูอยู่ที่แผนกสังคมศาสตร์ของโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นแห่งหนึ่ง เพื่อนคนนี้ก็กล่าวว่า พอดอธิบายเรื่องราวของสงครามมหาเอเชียบูรพาในปีโชวะที่ 16 (ค.ศ.1941) ให้นักเรียนฟัง นักเรียนจะทำสีหน้าแปลกประหลาดใจเสมอ ลูกเองตอนที่เป็นักเรียนระดับมัธยมต้นก็เคยถามพ่อว่า “ญี่ปุ่นได้ทำสงครามกับประเทศสหรัฐอเมริกาจริงๆหรือ” ทั้งนี้คงเป็นเพราะว่าดูจากสภาพการณ์ในปัจจุบันแล้วเป็นสิ่งที่ไม่น่าเชื่อว่าจะเป็นไปได้ เป็นธรรมดาที่พวกลูกจะมีท่าที่สงสัยว่า “ญี่ปุ่นสู้รบกับสหรัฐอเมริกาด้วยตนเองจริงๆหรือ”

ในปัจจุบันประเทศสหรัฐอเมริกาก็ยังคงเป็นประเทศมหาอำนาจในโลกและในสมัยสงครามมหาเอเชียบูรพาก็เช่นเดียวกัน ญี่ปุ่นได้ทำสงครามและพ่ายแพ้ต่อประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศอังกฤษจริง

ญี่ปุ่นได้ทำสงครามกับประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศอังกฤษเมื่อวันที่ 8 ธันวาคม ปีโชวะที่ 16 (ค.ศ.1941)

ในวันนั้นกองทัพญี่ปุ่นเปิดฉากทำสงครามกับสหรัฐอเมริกาโดยไม่ได้ประกาศล่วงหน้า ด้วยการเข้าโจมตีฐานทัพเรืออเมริกันในมหาสมุทรแปซิฟิกที่ตั้งอยู่ที่ฮาวาย ในรายงานข่าวเฉพาะกิจตอนรุ่งเช้าเวลา 6 นาฬิกา รายงานว่า “ประกาศจากฝ่ายกองทัพเรือ ในวันที่ 8 กองทัพเรือแห่งจักรวรรดิญี่ปุ่นได้เข้าโจมตีฐานทัพของสหรัฐอเมริกาและอังกฤษในมหาสมุทรแปซิฟิกด้านตะวันตกโดยไม่ได้ประกาศล่วงหน้า” รายงานข่าวนี้นี้เป็นข่าวปัจจุบันทันด่วนที่ทำให้คนญี่ปุ่นตกตะลึง เพราะประชาชน

ญี่ปุ่นไม่เคยรับทราบข่าวคราวเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวทางการเมืองและทางทหารเลย พุดกันตามตรงก็คือ ปฏิกริยาตอบรายงานข่าวนี้ปลุกให้ประชาชนส่วนใหญ่ เกิดความรู้สึกที่ว่า เริ่มสงครามได้สักที คนอเมริกัน ถึงตอนนี้คงรู้พิษสงของญี่ปุ่น แล้วละซี เมื่อดูบันทึกของเหล่านักเขียนและนักส่งเสริมวัฒนธรรม ก็จะเห็นสำนวนที่ว่า “ความอิมคริมก่อนหน้านี้ได้ยุติลงแล้ว ไม่มีเครื่องอุปโภคบริโภคในการดำรงชีพ ไม่มีอิสรเสรีภาพในการพูดแสดงความคิดเห็น ในแต่ละวันมีแต่การทำงาน ไม่มีสิ่งบันเทิงใจ ด้วยสภาพแวดล้อมเช่นนี้ สภาพจิตใจก็หดหู่เศร้าหมอง การบุกเข้าโจมตีอ่าวเพิร์ลของกองทัพญี่ปุ่น จึงเป็นการปลดแอกความรู้สึกต่างๆที่สั่งสมมาได้ในชั่วระยะเวลาหนึ่ง”

ยังมีเหตุผลอันสมควรที่นำไปสู่เหตุการณ์ในวันที่ 8 ธันวาคม ปีโชวะที่ 16 (ค.ศ.1941) นี้อีก การเลือกเส้นทางหนึ่งจากเส้นทางเลือกอีกหลายเส้น และเมื่อก้าวไปตามเส้นทางเลือกนั้นก็พบว่ายังมีเส้นทางเลือกอีกมากมาย และจากการเลือกเส้นทางหนึ่งในเส้นทางเลือกเหล่านี้ ก็จะมาถึงเส้นทางเข้าสู่วันที่ 8 ธันวาคม เนื่องจากรู้ว่าไม่เคยมีการอธิบายให้ประชาชนได้ทราบเลยว่า ในแต่ละครั้งนั้นได้เลือกเส้นทางใด ประชาชนจึงมีแต่ความรู้สึกที่เกิดขึ้นหลังจากเกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ แล้วเท่านั้น

การที่ญี่ปุ่นประกาศสงครามกับสหรัฐอเมริกา ก็มีสาเหตุมาจากความยึดถือของสงครามญี่ปุ่น-จีนด้วย เหล่าเสนาธิการทหารบกซึ่งเป็นผู้นำในการรบมีความคิดที่จะปราบปรามจีนลงให้ราบคาบอย่างรวดเร็ว แต่ในความเป็นจริงก็ไม่อาจทำให้สำเร็จได้โดยง่าย สาเหตุที่ไม่สามารถปราบปรามลงได้โดยง่ายก็เพราะสหรัฐอเมริกาและอังกฤษให้การช่วยเหลืออย่างมาก จึงเกิดความคิดเห็นว่า จะต้องตัดความช่วยเหลือให้นิ่ง

ความเชื่อมั่นในเยอรมันเพียงฝ่ายเดียว

อีกอย่างหนึ่งก็คือญี่ปุ่นมีความเชื่อมั่นในเยอรมันเพียงฝ่ายเดียว ความเชื่อมั่นนี้ได้ซาลงไประยะหนึ่ง แต่จากการรบลับหลังของเยอรมันที่ยุโรป ทำให้กลุ่มที่นิยม

เยอรมัน เช่นฝ่ายผู้นำของกองทัพบกหรือข้าราชการกระทรวงการต่างประเทศ กลับมามีอิทธิพลอำนาจตามเดิม ในเดือนพฤษภาคม ปีโซเวที่ 15 (ค.ศ.1940) หลังจากที่เยอรมันรุกรานเดนมาร์ก นอร์เวย์แล้ว ก็ได้รุกรานฮอลันดา เบลเยียม ลักเซมเบิร์ก ในเดือนมิถุนายนได้เข้ารุกรานฝรั่งเศสและควบคุมกรุงปารีสไว้ในอำนาจ กำลังทางทหารของเยอรมันยิ่งใหญ่มากว่าเหล่านานาประเทศในยุโรป ในหลาย ๆ ประเทศได้เกิดการรวมตัวของผู้ต่อต้านกองทัพยึดครองของเยอรมัน เช่น ปาติเซียน (partisan=ทหารที่มาจากผู้ใช้แรงงานและเกษตรกร) รัซซิสแตนซ์ (resistance=การรณรงค์ของผู้นอกเขตยึดครองของเยอรมันและอิตาลี) เกริลล่า (guerrilla= การรุกอื้อของทหารเสปน) เป็นต้น

ในที่สุดเยอรมันได้พุ่งเป้าหมายที่อังกฤษ และเริ่มโจมตีอังกฤษด้วยกำลังทางทหารโดยฝูงบินทิ้งระเบิดที่บินข้ามช่องแคบโดเวอร์ไป นายกรัฐมนตรีเชอร์ชิลของอังกฤษแสดงท่าทีแข็งกร้าวว่า "ไม่ยอมให้เยอรมันรุกราน ทางฝ่ายประชาชนก็ต่อสู้และต่อต้านการบุกโจมตีของเยอรมันอย่างสุดชีวิต

รัฐบาลอเมริกันอยากให้ความช่วยเหลืออังกฤษกับฝรั่งเศส แต่ในประเทศสหรัฐอเมริกาที่มีประชาชนเชื้อสายเยอรมันอยู่เป็นจำนวนมาก ในที่สุดจึงดำเนินนโยบายต่างประเทศโดยยึดมั่นลัทธิมอนโร (นโยบายไม่ก้าวก่ายซึ่งกันและกัน)

ญี่ปุ่นได้เปลี่ยนแปลงจากข้อตกลงการป้องกันประเทศร่วมกันกับเยอรมันและอิตาลี (สนธิสัญญาต่อต้านคอมมิวนิสต์สากลร่วมกัน) มาเป็นทำสนธิสัญญาไตรภาคีกับเยอรมันและอิตาลีเมื่อเดือนกันยายน ปีโซเวที่ 15 (ค.ศ.1940) ซึ่งแสดงการเป็นปรปักษ์ต่ออังกฤษ ฝรั่งเศสและสหรัฐอเมริกาอย่างชัดเจน การยกเว้นสหภาพโซเวียตก็เนื่องจากเยอรมันได้ทำสนธิสัญญาไม่รุกรานกันกับสหภาพโซเวียต ซึ่งทำให้ญี่ปุ่นกระอักกระอ่วนใจ

แต่กระนั้น ในเดือนเมษายน ปีโซเวที่ 16 (ค.ศ.1941) หลังจากที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ นายมะสซีอะกะ โยะซุเกะกลับจากการเยือนยุโรป ก็ได้ไปเยือนมอสโคว์และได้ทำสนธิสัญญาไม่รุกรานกันกับสหภาพโซเวียตเป็นเวลา 5 ปี มีใจความสำคัญว่า ญี่ปุ่นกับสหภาพโซเวียตจะไม่ก่อสงครามกัน

แต่ว่าหลังจากนั้น 2 เดือน เยอรมันกลับบุกโจมตีสหภาพโซเวียตอย่างฉับพลัน เป็นการรุกรานแบบละเมิดสนธิสัญญาไม่รุกรานกันระหว่างเยอรมันกับสหภาพโซเวียต เรื่องนี้เยอรมันไม่เคยแจ้งให้ญี่ปุ่นทราบล่วงหน้า เยอรมัน (หรือจะพูดว่าฮิตเลอร์ก็ได้) แสดงให้ญี่ปุ่นได้เห็นถึงอิทธิพลอำนาจเรื่อยมา ดังเช่นเยอรมันได้เข้าไปในเขตของสหภาพโซเวียต และแสดงให้เห็นพลังอำนาจว่าจะสามารถขยายการรุกรานไปจนถึงมอสโก

ด้วยเหตุนี้ญี่ปุ่นจึงถูกเยอรมันครอบงำด้วยภาพจินตนาการเหล่านี้ ภายในกองบัญชาการเสนาธิการถึงขนาดมีความคิดเห็นถึงขนาดว่า ควรจะรุกรานเข้ากับเยอรมันโจมตีสหภาพโซเวียต

ญี่ปุ่นยังมีความคิดเห็นกันว่า เยอรมันจะต้องครอบครองดินแดนยุโรปทั้งหมดในอนาคตอันใกล้ และเกิดความคิดว่า ญี่ปุ่นควรที่จะครอบครองเอเชียโดยการใช้กฎระเบียบใหม่แห่งเอเชียบูรพาซึ่งจะเชื่อมโยงไปถึงการสร้างวงไพบูลย์แห่งมหาเอเชียบูรพา

ในเดือนกรกฎาคม ญี่ปุ่นได้ส่งกองทัพภาคได้เข้ายึดครองอินโดจีนในเขตยึดครองของฝรั่งเศส โดยคิดว่า ในเวลาที่ฝรั่งเศสสอยุ่ภายใต้การยึดครองของเยอรมันนี้ ญี่ปุ่นจะยึดครองอินโดจีนซึ่งเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส และใช้น้ำมันที่ผลิตได้จากท้องถิ่นเพื่อประโยชน์ต่อญี่ปุ่น

ในช่วงที่ยึดครองอยู่นี้ ผู้นำทางการเมืองและทหารของญี่ปุ่นต่างก็เกรงอยู่เหมือนกันว่าสหรัฐอเมริกาอาจจะโกรธและดำเนินการต่อต้านญี่ปุ่น แต่ครั้งนี้เป็นการเข้ายึดครองโดยที่ญี่ปุ่นก็ได้เตรียมใจไว้แล้วว่าถ้าเป็นเช่นนั้นก็จะต้องทำสงครามกับสหรัฐอเมริกา

สหรัฐอเมริกาก็ได้ดำเนินการต่อต้านญี่ปุ่นในทันที

สหรัฐอเมริกายกเลิกการจำหน่ายสินค้าญี่ปุ่นในประเทศ ยกเลิกการขายน้ำมันให้แก่ญี่ปุ่น อังกฤษก็ยกเลิกความสัมพันธ์ทางการค้ากับญี่ปุ่น ในช่วงนี้ เนื่องจากญี่ปุ่นเคยสั่งซื้อน้ำมันจากสหรัฐอเมริกาเป็นจำนวนถึงร้อยละ 70 ของน้ำมันที่ใช้อยู่ในประเทศ เมื่อเป็นเช่นนั้นเศรษฐกิจภายในประเทศจึงเข้าสู่สภาพวิกฤตในทันที

กองทัพเรือประกาศว่า ปริมาณน้ำมันสำรองมีพอใช้ได้ภายใน 1 ปี ถ้าเป็นเช่นนี้ญี่ปุ่นคงไปต่อไปไม่รอด และไม่อาจหลีกเลี่ยงการสู้รบกับสหรัฐอเมริกาได้ ฝ่ายผู้นำของกองทัพบกก็ประกาศในลักษณะเดียวกัน ตั้งแต่ฤดูร้อนปีโชวะที่ 16 (ค.ศ.1941) เป็นต้นมา ในกลุ่มคณะที่ดำเนินนโยบายการปกครองมีเสียงเรียกร้องมากขึ้น ๆว่าไม่อาจหลีกเลี่ยงการทำสงครามกับสหรัฐอเมริกาได้แล้ว

เสียงเรียกร้องที่มีพลังอำนาจนี้ขยายวงกว้างยิ่งขึ้น

ทรสณะที่ไม่ถูกต้องต่อสหรัฐอเมริกานำไปสู่การวินิจฉัยสถานการณ์ผิดพลาด

ลูกคงจะคิดสงสัยว่า ระหว่างญี่ปุ่นกับสหรัฐอเมริกาไม่มีการเจรจาทางการทูตเลยหรือ พ่อเองก็คิดว่าคงไม่ใหม่แต่การต่อต้าน แต่คงได้มีความพยายามในการที่จะหาหนทางประนีประนอมกัน ข้อสงสัยนี้เป็นข้อสงสัยร่วมสำหรับคนในสมัยต่อมา พ่อได้เขียนหนังสือชื่อ “กรมราชเลขาธิการ กระทรวงทหารบกกับการเปิดฉากสงครามระหว่างญี่ปุ่นกับสหรัฐอเมริกา” เมื่อปีโชวะที่ 55 (ค.ศ.1980) โดยเริ่มต้นจากข้อสงสัยนี้

พ่อคิดสงสัยว่า ในเวลานั้น กระทรวงทหารบกซึ่งมีอิทธิพลอำนาจมากที่สุดในการตัดสินใจของประเทศไทย และเหล่านายทหารในกรมราชเลขาธิการที่มีหน้าที่ในการร่างนโยบาย มีความคิดเห็นกันอย่างไร พ่อจึงต้องสำรวจให้ละเอียด

สิ่งที่น่าแปลกคือ ภายในกองบัญชาการกองทัพบก ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับเยอรมันมีจำนวนมาก ส่วนคนที่มีความรู้เกี่ยวกับสหรัฐอเมริกาและอังกฤษอย่างละเอียดไม่มีเลย ยิ่งกว่านั้น ถึงบางครั้งจะพบว่ามีความรู้เกี่ยวกับประเทศทั้งสองนี้เป็นอย่างดี แต่ก็ไม่ได้อยู่ในตำแหน่งหน้าที่ที่สำคัญ เช่น หัวหน้ากรมราชเลขาธิการ (ตำแหน่งพันเอก) เคยเป็นทหารประจำการอยู่ที่วอชิงตันในสมัยดำรงตำแหน่งร้อยเอก ความเห็นของเขาน่าจะมีอิทธิพลต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทหารบกนายพลโตโจ ฮิเดะกิ อุซุทาคิมุระ เซตะโร และหัวหน้ากรมราชเลขาธิการ

มุโตะ อากิระ

พอจะอธิบายทรศนะของกองบัญชาการกองทัพบกที่มีต่อสหรัฐอเมริกาได้อย่างกว้างๆว่า ผู้นำทางการเมืองได้รับการเลือกตั้งมาจากประชาชน ถึงจะเรียกว่าเป็นประเทศประชาธิปไตย ก็เป็นเพียงการพูดในสิ่งที่อยากจะทำแต่ไม่ได้ปฏิบัติตาม สหรัฐอเมริกาเป็นสังคมที่นับถือเงินตราเป็นพระเจ้า ประเทศก็ไม่ได้เป็นปึกแผ่นเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เหล่าทหารยังขาดจิตใจแห่งความรักชาติ เอาแต่ร้องรำทำเพลง มีแต่คนที่คิดเพื่อฝัน ถึงแม้ความพร้อมทางด้านอาวุธยุทธโธปกรณ์ระหว่างญี่ปุ่นกับสหรัฐอเมริกาจะแตกต่างกันถึง 1 ต่อ 4 แต่ญี่ปุ่นมีจิตวิญญาณของความเป็นประเทศที่ปกครองโดยสมเด็จพระจักรพรรดิซึ่งไม่มีในที่แห่งใดในโลก สิ่งนี้ทำให้ญี่ปุ่นสามารถที่จะต่อสู้กับกำลังทางทหารของสหรัฐอเมริกาได้ ยิ่งกว่านั้นสามารถยังอยู่ในมหาสมุทรแปซิฟิก ญี่ปุ่นจึงได้เปรียบกว่า

กล่าวคือญี่ปุ่นดูแลคนสหรัฐอเมริกา เพิกเฉยไม่ได้คิดว่า เวลาที่ประชาชนชาวอเมริกันรวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันแล้วจะมีพลังอำนาจสักเพียงไร และกำลังความสามารถทางอุตสาหกรรมของสหรัฐอเมริกามีแฝงอยู่ภายในสักเพียงใด

ลูกเองก็ลงจะเข้าใจดีว่ามีคนจำนวนมากที่ถูกอุกภัยหนึ่งและคิดว่าตนเองดีเด่น คนญี่ปุ่นก็มีความหยิ่งผยองเช่นนี้ และสิ่งนี้ก็เป็บบทเรียนอันยิ่งใหญ่ในประวัติศาสตร์สมัยโชวะ

ญี่ปุ่นและสหรัฐอเมริกาเริ่มเจรจากันทางการทูตตั้งแต่เดือนเมษายนปีโชวะที่ 16 (ค.ศ.1941) การเจรจาทางการทูตนั้นมิได้เริ่มมาจากระดับรัฐบาล แต่เริ่มจากการพูดคุยกันเป็นส่วนตัวระหว่างบาทหลวงที่เดินทางมายังประเทศญี่ปุ่นพร้อมกับเจ้าหน้าที่ของกระทรวงทหารบกและกระทรวงการต่างประเทศ จากนั้นจึงนำเข้าสู่ระดับรัฐบาล ความคลุมเครือได้ก่อตัวเรื่อยมา แต่อย่างไรก็ตามเริ่มมีการเจรจกันระหว่างนายโนมูระ คิชิซาบุโร เอกอัครราชทูตญี่ปุ่นประจำกรุงวอชิงตัน กับนายคอร์เดล ฮัล รัฐมนตรีกระทรวงต่างประเทศของสหรัฐอเมริกา

สหรัฐอเมริกาได้เรียกร้องให้ญี่ปุ่นถอนตัวออกจากสนธิสัญญาไทรภาคี ถอนกองทัพออกจากจีน ยุตินโยบายการมองสหรัฐอเมริกาว่าเป็นประเทศศัตรู ส่วนญี่ปุ่น

ก็เรียกร้องให้สหรัฐอเมริการับรองอำนาจการปกครองของหวังจิงเว่ยซึ่งเป็นรัฐบาลนิยมญี่ปุ่น และให้หยุดการให้ความช่วยเหลือแก่รัฐบาลเจียงไคเช็ค การเจรจาจึงไม่เป็นผลสำเร็จ

หลังจากที่ญี่ปุ่นถูกตอบโต้จากสหรัฐอเมริกาเนื่องจากเข้ายึดครองอินโดจีนตอนใต้ อาณานิคมของฝรั่งเศส (เดือนกรกฎาคม) กลุ่มที่ต่อต้านสหรัฐอเมริกาอย่างแข็งกร้าวในกระทรวงทหารบก กระทรวงทหารเรือ กองบัญชาการเสนาธิการ กองบัญชาการทหาร ต่างเริ่มผลักดันให้เลิกเจรจาและให้เข้าสู่สงคราม นายกรัฐมนตรีโคะโนะเอะ และรัฐมนตรีต่างประเทศโทโก ชิเงโนริ คิดที่จะให้ยุติลงด้วยการเจรจาทางการทูต องค์กรเด็จพระเจ้าจักรพรรดิก็ทรงมีพระราชประสงค์เช่นนั้น

พอถึงเดือนตุลาคม เสียงเรียกร้องให้ยุติการเจรจาและเปิดฉากสงครามในทันทีของพวกเขาทวีรุนแรงมีมากขึ้น เจ้าชายโคะโนะเอะได้ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ก็โคะ โคอิชิจิซึ่งเป็นบุคคลสำคัญรับพระราชโองการแต่งตั้งพลเอกโตโจ อิเดเกกิ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทหารบกเป็นนายกรัฐมนตรี ให้พลเอกโตโจช่วยผ่อนปรนพวกเขาทวีรุนแรงและทุ่มเทให้กับการเจรจาทางการทูต ไม่ใช่ให้เปิดฉากสงครามญี่ปุ่นกับสหรัฐอเมริกา

พลเอกโตโจ อิเดเกกิ เดิมเป็นนายทหารที่นิยมความแข็งแกร่งต่อสหรัฐอเมริกา แต่ได้รับคำสั่งให้เปลี่ยนท่าทีอย่างสิ้นเชิงเพื่อดำเนินตามนโยบายของประเทศพลเอกโตโจ อิเดเกกิได้แสดงความคิดเห็นอย่างชัดเจนว่าจะหลีกเลี่ยงการเปิดฉากสงครามระหว่างญี่ปุ่นกับสหรัฐอเมริกาตามพระราชประสงค์ขององค์กรเด็จพระเจ้าจักรพรรดิ

นโยบายสูงสุดของญี่ปุ่นในตอนนั้นไม่ได้กำหนดโดยรัฐสภาหรือคณะรัฐมนตรี แต่จะกำหนดโดยที่ประชุมคณะกรรมาธิการกองบัญชาการสูงสุดของรัฐบาล ซึ่งประกอบด้วยคณะทางการเมืองและทางการทหารจำนวนไม่กี่คน

ทางฝ่ายการเมืองประกอบด้วยนายกรัฐมนตรีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทหารบก รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทหารเรือ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ และทางฝ่ายทหารประกอบด้วยผู้บัญชาการเสนาธิการทหารสูงสุด รองผู้บัญชาการ

เสนาธิการทหาร ผู้บัญชาการทหาร และรองผู้บัญชาการทหาร เนื้อหา ขึ้นตอน ความเป็นไปของการเจรจา และคำตอบของสหรัฐอเมริกาจะเปิดเผยแต่เฉพาะในที่ประชุมนี้เท่านั้น และเนื่องจากการกำหนดทุกสิ่งทุกอย่างกันในที่ประชุมนี้ ทั้งรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และประชาชน จึงไม่อาจทราบได้ว่าญี่ปุ่นกำลังก้าวไปในทิศทางใด

คณะรัฐบาลของพลเอกโตโจ อีละจะรับความคิดของพวกหัวรุนแรงที่ต่อต้านสหรัฐอเมริกาและมุ่งเตรียมการทำสงคราม ในอีกด้านหนึ่งก็ได้ทุ่มเทความพยายามในการเจรจาทางการทูต แต่สิ่งที่ต่างฝ่ายต่างเรียกร้องเป็นเสมือนเส้นขนานที่ไม่สามารถบรรจบกันได้ นายทหารผู้ใหญ่ของพวกหัวรุนแรงที่ต่อต้านสหรัฐอเมริกาได้เร่งเร้าในกองบัญชาการเสนาธิการทหารซึ่งกุมอำนาจสิทธิ์ขาดอยู่ว่า “ขอให้ยุติการเจรจาและเปิดฉากทำสงครามกับสหรัฐอเมริกาโดยเร็ว” ทางกองบัญชาการทหารเองก็มุ่งหวังจะทำสงครามกับประเทศสหรัฐอเมริกาโดยกล่าวว่า ประเทศญี่ปุ่นมีน้ำมันแล้ว ทำสงครามเลยจะดีกว่านั่งรอความตาย

โทรเลขทางการทูตที่ถูกต้องอ่าน

วันที่ 26 พฤศจิกายน ฝ่ายสหรัฐอเมริกาส่งข้อความจากนายคอร์เดล ฮัลล์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ซึ่งเหมือนกับเป็นการยื่นคำขาดครั้งสุดท้าย ได้เขียนชี้แจงหลักการของสหรัฐอเมริกาและยื่นเงื่อนไขครั้งเริ่มเจรจาระหว่างญี่ปุ่นกับสหรัฐอเมริกามาอีกครั้ง ทางฝ่ายญี่ปุ่นจึงได้เปิดประชุมคณะกรรมาธิการกองบัญชาการสูงสุดของรัฐบาลในทันทีว่า จะยอมจำนน หรือไม่เช่นนั้นก็มีทางเดียวคือ ทำสงครามกับสหรัฐอเมริกา และได้ลงมติกันว่า จะเปิดฉากการรบกับสหรัฐอเมริกา จากนั้นก็ยืนยันนโยบายนี้ในที่ประชุมซึ่งมีองค์สมเด็จพระจักรพรรดิเป็นประธาน

และในวันที่ 8 ธันวาคมจึงได้บุกเข้าโจมตีอ่าวเพิร์ล

ถ้าหากจะลองพิจารณาขึ้นตอนความเป็นไปต่างๆ จนกระทั่งก่อนหน้าวันที่ 8 ธันวาคม จะเห็นชัดว่า ในการเจรจากับสหรัฐอเมริกา ฝ่ายญี่ปุ่นอยู่ในฐานะเสียเปรียบ

อย่างไรก็ตาม ญีปุ่นกล้าที่จะเรียกร้องให้สหรัฐอเมริกาทำอย่างโน้นทำอย่างนี้ ฝ่ายสหรัฐอเมริกาที่ขยี้เขียงบ้าง ดำเนินการอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้บ้าง รวมทั้งส่งหลักการของสหรัฐอเมริกาอีกครั้งว่าจะทำเท่าที่จะทำได้ แต่สหรัฐอเมริกาก็ได้เปรียบทางด้านอาวุธต่อญี่ปุ่นมาโดยตลอด ญี่ปุ่นนั้นได้แต่เรียกร้องเงินใจเดมิซ้าแล้วซ้าอีก

มาถึงปัจจุบันนี้ทุกอย่างก็ชัดเจนแล้วว่า ในตอนนั้นสหรัฐอเมริกาได้อ่านตีความโทรเลขทางการทูตที่ส่งจากกรุงโตเกียวไปยังสถานทูตญี่ปุ่น ณ กรุงวอชิงตัน โทรเลขแบบนี้จะใช้ได้กลับแต่ว่าสหรัฐอเมริกาก็อ่านโค้ดลับที่ซับซ้อนเหล่านี้ได้ออกจนหมดสิ้น โทรเลขที่ถูกอ่านตีความแล้วนี้เรียกว่า “Magic” (มายากล) มีเพียงผู้นำบางคน เช่น ประธานาธิบดีรูสเวลท์และนายคอร์เดล ฮัล รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศที่ได้อ่านโทรเลขลับนี้

ดังนั้นตอนที่นายโนะมุระนำคำสั่งจากโตเกียวรีบมาหานายคอร์เดล ฮัล นั้น นายคอร์เดล ฮัล ได้ล่วงรู้แผนการลับทั้งหมดนั้นแล้ว และได้เตรียมสร้างบทพูดไว้เรียบร้อยแล้ว ถ้านายโนะมุระพูดมาอย่างไร จะตอบว่าอย่างไร

ผู้นำของสหรัฐอเมริกามีความคิดว่า อยากจะยกเลิกสิทธิμονโรและให้การสนับสนุนประเทศระบอบประชาธิปไตยในแนวรบยุโรป และคิดว่าอย่างไรเสียก็ต้องปฏิเสธการยึดครองโลกของเยอรมัน และสิ่งนี้มีความจำเป็นต้องมีแรงจูงใจที่จะปลุกให้ประชาชนชาวอเมริกันซึ่งยังมีความรู้สึกเบือนหน้าสงครامنับตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 1 ให้ตื่นขึ้นมาและทำให้มีประชามติออกมาเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

สหรัฐอเมริกาได้คิดบทไว้เรียบร้อยแล้ว อันดับแรกสุด จะทำให้ญี่ปุ่นโจมตีสหรัฐอเมริกา ก่อน ซึ่งสิ่งนี้จะทำให้ประชาชนชาวอเมริกันโกรธแค้นและประกาศสงครามกับญี่ปุ่น เยอรมันและอิตาลี ส่วนอีกด้านหนึ่งก็มีความจำเป็นที่จะต้องใช้เวลาเตรียมสะสมอาวุธยุทโธปกรณ์ของสหรัฐอเมริกาให้เพียงพอพร้อมการเจรจาระหว่างญี่ปุ่นกับสหรัฐอเมริกาก็เป็นเพียงการประวิงเวลาไว้ชั่วคราวเท่านั้น

ในวันที่นายฮัลยื่นคำขาดให้แก่ นายโนะมุระนั้น รัฐมนตรีฮัลได้พูดกับข้าหลวงฝ่ายทหารบกและข้าหลวงฝ่ายทหารเรือว่า “เอาละ ต่อไปก็ถึงคราวของพวกคุณแล้วละ” และยังพูดว่า ระวังตัวว่าญี่ปุ่นจะบุกเข้าโจมตีที่ไหน

ข้อเท็จจริงหลังจากนั้นเป็นไปตามคำที่ได้คาดการณ์ไว้ล่วงหน้า ยิ่งไปกว่านั้น ก่อนหน้าที่จะเข้าโจมตีเพิร์ล ฮาร์เบอร์ ญี่ปุ่นทำเป็นว่าได้ส่งหนังสือ “ระงับการเจรจา” “ประกาศสงคราม” จากสถานทูตญี่ปุ่นประจำกรุงวอชิงตันถึงรัฐมนตรีอิตาลี แต่เนื่องจากเป็นวันอาทิตย์ เจ้าหน้าที่สถานทูตไม่ได้มาทำงาน และเสียเวลามากในการแปลโทรเลขจากภาษาญี่ปุ่น กว่านายโนะมุระ วังกระหืดกระหอบเข้ามาในห้องทำงานของรัฐมนตรีอิตาลี เพื่อแจ้งข่าวสารนี้ กองเรือรบของกองทัพเรือญี่ปุ่นก็ได้บุกเข้าโจมตีเพิร์ล ฮาร์เบอร์แล้ว จึงเหลือไว้แต่เพียงข้อเท็จจริงที่ว่า ญี่ปุ่นโจมตีโดยมิได้ประกาศสงคราม

ประชาชนชาวอเมริกันแสดงท่าทีโกรธแค้นที่ญี่ปุ่นเข้าโจมตีโดยมิได้แจ้งให้ทราบล่วงหน้า แต่ที่โกรธรุนแรงยิ่งไปกว่านั้นก็คือข้อเท็จจริงที่ว่ามิได้ประกาศสงคราม เสียงเรียกร้องให้โจมตีญี่ปุ่นขยายกว้างไปทั่วประเทศ มีคำพูดที่ทิ่มแทงไว้ว่า “Remember Pearl Harbour” (จงจำเหตุการณ์เพิร์ล ฮาร์เบอร์ไว้ให้ดี)

กล่าวได้ว่าภายใต้ขั้นตอนต่างๆข้างต้นนี้ ความปราชัยของญี่ปุ่นเป็นสิ่งที่ถูกคาดการณ์ไว้แล้วล่วงหน้า

ข้อเท็จจริงของสงครามมหาเอเชียบูรพาที่ยืดเยื้อต่อเนื่องกันมา 3 ปี กับ 8 เดือน

สงครามมหาเอเชียบูรพากินเวลาติดต่อกันมาเป็นเวลา 3 ปี 8 เดือน ตั้งแต่ วันที่ 8 ธันวาคมปีโชวะที่ 16 ถึงวันที่ 15 สิงหาคม ปีโชวะที่ 20 ญี่ปุ่นได้รวมพลังสู้รบกันทั้งชาติ หากจะไม่พูดถึงเป้าหมายของสงครามและโศกนาฏกรรมจากสงครามแล้ว ก็มีเพียงคำพูดแสดงความตกตะลึงใจที่จะกล่าวว่า ประชาชนที่ใช้ชีวิตกันอยู่ในสมัยนี้ได้ยื่นหยัดต่อสู้อันมาอย่างเข้มแข็งเด็ดเดี่ยว

เรื่องที่กำลังกล่าวถึงต่อไปนี้เป็นเรื่องราวในช่วงกลางทศวรรษที่ 50 ของสมัยโชวะ (ค.ศ.1975) ตอนที่พ่อเดินทางไปนิวยอร์กเพื่อเก็บข้อมูล ได้นั่งแท็กซี่ที่คนขับรถเป็นชาวอเมริกันเชื้อสายสเปน คนขับรถคนนี้อายุอยู่ในวัย 50 ปีแล้ว เป็นคนที่

ว่าเริงพูดจาเก่ง ในช่วงที่สนทนากันด้วยภาษาอังกฤษที่พ่อพูดไม่ค่อยจะเก่งนั้น เขาพูดว่า “ชาวญี่ปุ่นเป็นชนชาติที่ยอดเยี่ยม อาจหาญสู้รบกับประเทศสหรัฐอเมริกา”

เขากล่าวถึงเหตุผลว่า พอกางแผนที่โลกออกมาดู จะเห็นว่าประเทศญี่ปุ่นเล็กซึ่งประดิษฐ์ถึงขนาดที่แทบจะ“ไม่รู้”ว่าตั้งอยู่ที่ไหน เขาตกตะลึงที่ประเทศเล็กๆ อย่างนี้มีกำลังทหารและกำลังจิตใจสู้รบปรบมือกับสหรัฐอเมริกา คนขับรถพูดซ้ำแล้วซ้ำอีกว่า “ทั้งๆที่ประเทศของคุณเล็กนิดเดียวนี้แหละนะ

พ่อไปถึงสหรัฐอเมริกา จะได้ยินคำพูดเช่นนี้อยู่บ่อยๆ พ่อจะเกิดความรู้สึกที่ยุ่งยากใจขณะที่ฟังคนขับรถพูดไป และรู้สึกถึงบางสิ่งบางอย่างในคำพูดนั้น

แผนที่โลกที่คนอเมริกันดูนั้น ตรงกลางจะมีทวีปอเมริกาเหนือและทวีปอเมริกาใต้ตั้งอยู่และทวีปเอเชียจะแผ่แบน ๆ อยู่ทางด้านซ้าย ประเทศญี่ปุ่นถูกวาดไว้เป็นประเทศเกาะที่ลอยอยู่ข้าง ๆ ผืนแผ่นดินใหญ่ของจีนเหมือนกับปลาฉลามตัวน้อยๆ เท่าเหรียญเงินแบบเก่ารูปวงรีของญี่ปุ่น เวลาที่ดูแผนที่ของสหภาพโซเวียต ก็จะทำให้เกิดความรู้สึกเช่นเดียวกัน ในอีกด้านหนึ่ง ในแผนที่ของพวกเขาตรงกลางจะเป็นทวีปเอเชีย ประเทศญี่ปุ่นถูกวาดไว้ตั้งอยู่ตรงกลาง แผนที่นี้เป็นแผนที่โลกซึ่งมองจากประเทศญี่ปุ่น ตอนที่พ่อรู้สึกถึงสิ่งนี้ พ่อรู้สึกถึงหลักความจริงง่ายๆว่า สายตาที่มองดูโลกของคนที่อยู่กันคนละประเทศนั้นย่อมจะแตกต่างกันออกไป

สิ่งที่พ่ออยากจะบอกกับลูกก็คือเรื่องนี้ สมัยที่เรียกว่า สมัยโซเวียตนั้น คิดกันว่าประเทศญี่ปุ่นตั้งอยู่ตรงกลางของแผนที่โลก แต่ในสมัยของพวกเขา ลูก มีความจำเป็นที่จะต้องมองแผนที่โลกจากแง่มุมต่างๆที่แตกต่างกันออกไปเล็กน้อย ไม่ใช่มองเฉพะจากสายตาของญี่ปุ่นเท่านั้น พ่อคิดว่า การที่ประเทศญี่ปุ่นจะพัฒนาไปเป็นประเทศสากลหรือการที่คนญี่ปุ่นจะพัฒนาไปเป็นคนสากลในโลก จะต้องมีส่วนคล้ายกันนี้ด้วย

ลองมากางแผนที่โลก (แผนที่ของญี่ปุ่นที่มีประเทศญี่ปุ่นอยู่ตรงกลาง) ดูกัน ภูมิภาคที่กองทัพญี่ปุ่นรุกรานเข้าไปในสงครามมหาเอเชียบูรพานั้น กว้างใหญ่มากเกินกว่าที่คาดคิดไว้ ดินแดนในทวีปเอเชียตั้งแต่เกาหลีเหนือ จีน เวียดนาม ไทย พม่า อินโดนีเซีย อินเดีย และฟิลิปปินส์กับหมู่เกาะต่างๆในมหาสมุทร

แปซิฟิกตอนใต้ ทางเหนือได้แก่หมู่เกาะอาลิวเชียน และหมู่เกาะแซคาลินที่เคยเป็นประเทศอาณานิคมของญี่ปุ่น

ทุกครั้งที่พ่อดูแผนที่โลกจะคิดเสมอว่าญี่ปุ่นช่างทำสิ่งที่บ้าบิ่นเหลือเกิน ถึงแม้จะวิพากษ์วิจารณ์เหล่าผู้นำทางการเมืองและทางทหารด้วยความรู้สึกเอ็นชาก็ดีก็ไม่อยากวิพากษ์วิจารณ์ผู้คนที่ใช้ชีวิตอยู่ในสมัยนี้ไปเสียทั้งหมด ผู้คนเหล่านี้ได้แก่พ่อของพ่อ ปู่ของพ่อ หรือคนในรุ่นพี่ ไม่อยากจะวิพากษ์วิจารณ์โดยรวมๆว่าเขาเหล่านี้เป็น “ทหารผู้รุกราน” ถึงแม้ทางการเมืองจะเป็นเช่นนั้น แต่พ่อรู้สึกว่าการมองแต่เพียงเช่นนั้นออกจะน่าสงสารเกินไป

ในปัจจุบันเกาะไซปันหรือเกาะกวมที่กลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวไปแล้วนั้น พ่อคิดถึงสภาพจิตใจของประชาชนนิรนามจำนวนมากมายที่นอนตายเกลื่อนกลาด นักศึกษาและทหารที่จมนตายอยู่ที่ก้นมหาสมุทรแปซิฟิก การที่พวกเราพูดวิพากษ์วิจารณ์อย่างเดียวก็คจะเป็นเพียงแต่ด้านเดียว เป็นเรื่องสมควรที่จะถามถึงความรับผิดชอบของผู้นำทางการเมืองและทางทหาร แต่ว่าไม่ควรนำสิ่งนี้มาปะปนกับสภาพการณ์ของทหารธรรมดาๆและวิพากษ์วิจารณ์ไปรวมๆกัน

พ่ออยากให้ดูตารางเหตุการณ์ประจำปีอีกครั้งหนึ่ง

สงครามทำนองเดียวกับมหาเอเซียบูรพา ถ้าดูตามกระแสธารของประวัติศาสตร์โลก จะเห็นว่ามีความเป็นไปได้ที่จะเกิดขึ้นสักวันใดวันหนึ่ง ถ้าดูนโยบายของแต่ละประเทศในโลกสมัยนั้น จะต้องเกิดเหตุการณ์วันที่ 8 ธันวาคม ปีโชวะที่ 16 (ค.ศ.1941) ขึ้นอย่างแน่นอน หรืออาจจะเกิดขึ้นในปีโชวะที่ 18 (ค.ศ.1943) ปีโชวะที่ 20 (ค.ศ.1945) หรือบางทีก็อาจจะในปีโชวะที่ 25 (ค.ศ.1950) ก็ได้ และถ้าเป็นเช่นนั้น พ่อก็อาจจะเสียชีวิตไปแล้วในสนามรบ พ่อคิดไปเช่นนั้น พ่อก็รู้สึกเศร้าสลดใจและเห็นอกเห็นใจผู้คนในช่วงเวลานั้นที่ต้องเสียชีวิตไปในสงครามมหาเอเซียบูรพา คิดว่าควรที่จะต้องมาพินิจพิจารณาตรวจสอบสภาพสงครามที่เกิดขึ้นนั้น

ด้วยความคิดเช่นนี้ พ่อจึงอยากจะเล่าข้อเท็จจริงภายในเกี่ยวกับสงครามมหาเอเซียบูรพาซึ่งดำเนินต่อเนื่องกันมาถึง 3 ปี 8 เดือนดังต่อไปนี้ สำหรับลูก

หรือที่ถูกต้องจะพูดว่าสำหรับคนในยุคของลูกแล้ว คงคิดว่า สงครามเป็นเรื่องราวในอดีตที่ห่างไกล แต่เวลาที่เรามองย้อนกลับไปถึงประวัติศาสตร์สมัยโซเวียต จะพูดไม่ได้เลยว่าได้เล่าข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ไปแล้วทั้งหมดถ้าหากข้ามเรื่องราวของสงครามนี้ไป

ทั้งนี้เพราะว่าไม่ว่าสงครามนี้จะดีหรือไม่ดีก็ตาม ก็กล่าวได้ว่า ญีปุ่นได้ก้าวเข้าสู่ “สมัยใหม่” ด้วยสงครามนี้

การบุกโจมตีที่ได้ชัยชนะในช่วงต้นของสงคราม

การโจมตีสหรัฐ ฮาร์เบอร์ โดยไม่ได้ประกาศให้ทราบล่วงหน้าเป็นชัยชนะอันยิ่งใหญ่สำหรับกองทัพบก แต่ถึงจะประสบความสำเร็จอันยิ่งใหญ่ทางด้านกลยุทธ์ แต่เป็นความผิดพลาดทางด้านยุทธวิธีการรบ

ทั้งนี้ก็เพราะว่า จากการโจมตีครั้งนี้ทำให้เสียงประชามติในประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นเอกฉันท์ ความรู้สึกที่ว่าญีปุ่นเป็นประเทศศัตรูฟุ้งสูงชันอย่างไม่เคยมีมาก่อน ทำให้ประเทศอังกฤษและประเทศฝรั่งเศสมีความกล้าหาญยิ่งขึ้น แบ่งแยกโลกออกเป็นสองฝ่ายที่เป็นปรปักษ์ต่อกันอย่างเห็นได้ชัดเจน ทุกอย่างเป็นไปตามเจตนาของประธานาธิบดีรูสเวลต์และนายฮัล รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศที่ได้วาดไว้

ภายในประเทศสหรัฐอเมริกา ทุกคนเห็นพ้องเป็นหนึ่งเดียวกับการประกาศสงครามกับญีปุ่นและการทำสงครามกับเยอรมัน ในสภาล่างของสหรัฐอเมริกา มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหญิงเพียงคนเดียวซึ่งนับถือลัทธิเวคเคอร์ (เป็นนิกายที่ต่อต้านสงครามทุกประเภท) ที่ออกเสียงคัดค้าน มติการเข้าสู่สงครามจึงได้รับการอนุมัติอย่างง่ายดาย

ในช่วงแรกของการเปิดฉากสงคราม ไม่ใช่เฉพาะที่เฟิร์ล ฮาร์เบอร์ เท่านั้น กองทัพญีปุ่นยังประสบความสำเร็จในการบุกโจมตีกองทหารอังกฤษที่ฮ่องกง การยกพลขึ้นบกโจมตีคาบสมุทรมาลายาโดยการนำของกองทัพบก

ในคำประกาศของสำนักงานกลางกองบัญชาการสูงสุดในวันที่ 31 ธันวาคม แสดงให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรมถึงความสำเร็จในการรบของกองทัพญี่ปุ่น กล่าวได้ว่า ภายในระยะเวลาเพียง 3 สัปดาห์นับตั้งแต่เปิดฉากสงคราม กองทหารญี่ปุ่นได้รับชัยชนะเป็นเส้นทางยาวถึง 2 หมื่นกิโลเมตรนับตั้งแต่ประเทศจีนจนถึงนานาประเทศในเอเชีย ทำให้กองทหารอังกฤษที่อ่อนงวงพ่ายแพ้อย่างราบคาบ และยังคงไขว่คว้า “ญี่ปุ่นได้ปราบปรามอิทธิพลอำนาจของสหรัฐอเมริกาและอังกฤษในทวีปเอเชียลงอย่างราบคาบ” และรายงานข่าวว่าไม่เพียงแต่เฉพาะในฮ่องกง เขตยึดครองของกองทัพญี่ปุ่นยังเพิ่มขึ้นในฟิลิปปินส์ มาเลเซีย และเกาะบอร์เนียวกับ เกาะกวมซึ่งเป็นเขตอาณานิคมของอังกฤษ

แม้เข้าสู่ปีที่ 17 (ค.ศ.1942) ในช่วงครึ่งปีแรก กองทหารญี่ปุ่นก็ยังเคลื่อนกำลังรุกโจมตีต่อไปและได้รับชัยชนะตลอด เข้ายึดมะนิลาเมืองหลวงของฟิลิปปินส์ และที่นั่นเองที่นายพลดักลาส แมกอาเธอร์ ผู้บัญชาการทหารสูงสุดของสหรัฐอเมริกาทางฝั่งตะวันตกเฉียงใต้ของมหาสมุทรแปซิฟิก ได้กล่าวทิ้งท้ายก่อนล่าถอยออกจากมะนิลาว่า “I shall return” (ฉันจะกลับมาอีก)

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สิ่งที่เป็นสัญญาณของสงครามเหล่านี้ก็คือ การที่กองทัพญี่ปุ่นตีสิงคโปร์แตก

สิงคโปร์เป็นจุดเชื่อมระหว่างมหาสมุทรแปซิฟิกกับมหาสมุทรอินเดีย เป็นทั้งทางผ่านเชื่อมทางตะวันออกกับทางตะวันตก เป็นดินแดนที่ควรจะเรียกได้ว่า เป็นอาณัติสัญญาณของระบอบอาณานิคมของอังกฤษ ที่นี้มีกองทหารอังกฤษที่มีประสิทธิภาพเยี่ยมยอดประจำการอยู่และได้ต่อสู้กับกองทัพญี่ปุ่นอย่างดุเดือด

ในช่วงแรกกองทัพญี่ปุ่นมีกำหนดจะยึดดินแดนนี้ให้ได้ภายในวันที่ 11 กุมภาพันธ์ แต่เนื่องจากกองทหารอังกฤษต่อสู้อย่างเหนียวแน่นจึงยึดได้ช้ากว่าที่คาดการณ์ไว้ราว 5 วัน อารุธุทโธปกรณ์ของกองทหารอังกฤษยอดเยี่ยมอย่างที่ญี่ปุ่นไม่เคยประสบมาก่อน แตกต่างจากของกองทหารจีน กองทหารญี่ปุ่นได้รู้ถึงความมั่นคงเหนียวแน่นของกองทหารต่างชาตินอกเหนือจากกองทหารของจีน

ถึงกระนั้นการตีสิงคโปร์แตกได้ก็ด้วยกำลังใจอันเต็มเปี่ยมของกองทหารญี่ปุ่น

ความจริงแล้ว ช่วงที่เป็นจุดสุดยอดของญี่ปุ่นก็คือช่วง 3 เดือนหลังจากเปิดฉากสงครามนี้เอง นายกรัฐมนตรีนายพลโตโจได้ปราศรัยในรัฐสภาว่า “จักรวรรดิญี่ปุ่นได้เปิดประวัติศาสตร์โลกหน้าใหม่” ในทั่วทุกภาคของญี่ปุ่น มีการเฉลิมฉลองชัยชนะครั้งนี้ ขบวนประชาชนเดินถือธงไปในเมืองเป็นทิวแถว ประชาชนมองเห็นแต่ความสดใสในอนาคตเบื้องหน้า

ในช่วงใกล้ ๆ กับการยึดสิงคโปร์ กองทัพญี่ปุ่นก็ยึดเกาะเวก เกาะบาห์ลี และอื่นๆ การบุกเข้าโจมตีเกาะชาวอินโดนีเซียในปัจจุบันก็ประสบความสำเร็จ เนื่องจากญี่ปุ่นไม่มีแหล่งทรัพยากร จึงเข้ายึดครองเขตอาณานิคมของฮอลันดาเพื่อที่จะเลี้ยงตัวเองให้อยู่รอด และมีเป้าหมายที่จะเข้าครอบครองแหล่งน้ำมัน ชาวญี่ปุ่นประมาณอยู่ราว 50 ล้านคน รัฐบาลของฮอลันดาเป็นผู้ควบคุมทั้งทางด้านวัฒนธรรมและเศรษฐกิจ ชาวอินโดนีเซียเกลียดชังผู้ปกครองชาวฮอลันดา ที่ชวานี้ พลโทอิมะมูระ อิดชิได้นำกองทหารหน่วยที่ 16 จำนวน 40,000 คนยกขึ้นบก กองทหารฮอลันดาในตอนนั้นอยู่ในสภาพที่ระส่ำระสายไม่มีระเบียบ ไม่มีกำลังใจในการรบจากที่สิงคโปร์ถูกตีแตก พลโทอิมะมูระ อิดชิซึ่งบุกเข้าไปถึงบันดงได้กล่าวว่า จะปกครองด้วยนโยบายที่เปิดกว้างตั้งอยู่บนพื้นฐานมิตรจิตมิตรใจอันอบอุ่น และคัดค้านการปกครองโดยการใช้กำลังของกองทัพบกส่วนกลางมาโดยตลอด

เนื่องจากการครอบครองอาณานิคมของฮอลันดาเต็มไปด้วยการกดขี่ข่มเหงและการใช้กำลัง นโยบายการปกครองด้วยมิตรจิตมิตรใจอันอบอุ่นของพลโทอิมะมูระจึงมีความหมายมากในประวัติศาสตร์ ในความเป็นจริงกล่าวได้ว่า ทหารได้บังคับบัญชาของพลโทอิมะมูระแทบจะไม่มี การกระทำที่ขัดต่อกฎหมายระหว่างประเทศเลย การที่ญี่ปุ่นมีจำนวนผู้บัญชาการรบที่มีบุคลิกลักษณะและทรศนะในการรบเช่นนี้ไม่มากนัก จึงเป็นเรื่องน่าเสียดายมากสำหรับคนญี่ปุ่นในยุคต่อมา

การรบในท้องที่อื่นๆทางทะเล (เช่น การรบที่ทะเลปะการัง) ในมหาสมุทรแปซิฟิกตอนใต้ กองเรือรบของญี่ปุ่นก็เป็นฝ่ายบุกโจมตีกองเรือรบสหรัฐอเมริกา ทหารเรือของอเมริกันซึ่งได้เผชิญกับความพร้อมเพรียงของกองเรือรบญี่ปุ่นและวิธีบัญชาการรบของญี่ปุ่นเป็นครั้งแรก กล่าวว่า กองเรือรบญี่ปุ่นนำกลั้วมากและได้

พยายามคิดค้นเปลี่ยนกลยุทธ์ในการรบใหม่ตั้งแต่พื้นฐาน และได้มองเห็นว่า กำลังความสามารถของญี่ปุ่นมีขีดจำกัดอยู่ที่จำนวนของสรรพาวุธ แม้แต่เรือรบหรือเครื่องบินรบของญี่ปุ่นก็ไม่สามารถเพิ่มกำลังและปริมาณการผลิตได้มากนัก จึงได้ใช้นโยบายการรบแบบตัดกำลังปริมาณสรรพาวุธอย่างสิ้นเชิง

และเริ่มนโยบายการรบโดยการโจมตีทำลายเรือรบ เรือตรวจลาดตระเวน ผูกบินโจมตีของญี่ปุ่นได้รับความเสียหายต่อกันอย่างมากมาย

การพ่ายแพ้ที่เกาะมิดเวย์—การถูกตักจับเรดาร์และถูกลอตรหัสลับ

ภายในประเทศ ชาวอเมริกันต่างแสดงท่าทีไม่พอใจสภาวการณ์สงครามที่ฝ่ายสหรัฐอเมริกาถูกทหารญี่ปุ่นโจมตีมาโดยตลอด มีเสียงตะโกนด่าอย่างโจ่งแจ้งว่า คนญี่ปุ่นอวดดี ควรสอนให้รู้สึกเสียบ้าง

เหล่าเสนาธิการทหารบกและทหารเรือของอเมริกัน ต่างคิดว่า “จะต้องโจมตีหมู่เกาะญี่ปุ่น” เพื่อเพิ่มกำลังใจให้กับประชาชนชาวอเมริกัน นายพลคิง ผู้บัญชาการกองรบเรือทางฝั่งมหาสมุทรแปซิฟิก ได้จัดกองทหารทิ้งระเบิดให้พลโท คูลิตเติลเป็นหัวหน้า นำฝูงบินจำนวน 16 ลำบินโฉบเข้าไปใกล้อ่าวโตเกียวมากที่สุด

เครื่องบินทิ้งระเบิดของกองบินคูลิตเติลได้บินมาทิ้งระเบิดตามเมืองใหญ่ๆ ในประเทศไม่หยุดหย่อน ที่โตเกียว โยโกซุกะ นิงะตะ นะโงะยะ โกเบและอื่นๆ ทางฝ่ายญี่ปุ่นไม่ได้รับความเสียหายมากนักแต่เสียหายเป็นอย่างมาก นายพลโดโจ ได้รับเข้าเฝ้าองค์สมเด็จพระจักรพรรดิและขอพระราชทานอภัยโทษว่า จะไม่ให้มีเหตุการณ์เช่นนี้เกิดขึ้นอีก

ในทางกลับกัน ที่ประเทศสหรัฐอเมริกา ประชาชนต่างโห่ร้องด้วยความยินดี ผู้สื่อข่าวอเมริกันกล่าวว่า นี่คือ “การโจมตีกลับ” และรายงานว่าจะทำให้ญี่ปุ่นจดจำโดยไม่ลืมเลือน

ในเดือนพฤษภาคม ปีโชวะที่ 17 (ค.ศ.1942) เป็นการสู้รบระหว่างฝูงบินของญี่ปุ่นกับสหรัฐอเมริกาเพื่อชิงเกาะมิดเวย์ซึ่งเป็นเกาะเล็ก ๆ ตั้งอยู่กลางมหาสมุทร

แปซิฟิกตอนเหนือ แต่เดิมญี่ปุ่นตั้งใจที่จะยึดเกาะนี้ใช้เป็นฐานทัพ แต่ยะมะโมะโตะ อิโสะโรกุ ผู้บัญชาการกองเรือรบคิดจะใช้การรบครั้งนี้โจมตีเรือบรรทุกเครื่องบินของกองทัพเรืออเมริกันทางมหาสมุทรแปซิฟิกเพื่อช่วยคลี่คลายปัญหาทางการเมือง

ด้วยเหตุนี้กองทัพเรือจึงได้จัดเตรียมกองทหารจู่โจม มีเรือบรรทุกเครื่องบิน 4 ลำ เรือรบ เรือลาดตระเวนและอื่นๆ โดยมีทหารที่จะจู่โจมเพิร์ล ฮาร์เบอร์โดยมิได้ประกาศล่วงหน้าเป็นแกนนำ ทำให้เหล่าทหารมีกำลังใจในการรบสูง ทางกองบัญชาการเชื่อมั่นว่าการรบครั้งนี้จะต้องได้รับชัยชนะอย่างแน่นอน ถึงขนาดที่มีการเตรียมเฉลิมฉลองไว้ล่วงหน้า

แต่ก็อย่างที่ทราบกันต่อมาในภายหลังว่า กองทัพอเมริกันได้แอบดักจับสัญญาณโทรเลขของญี่ปุ่นและถอดรหัสได้ และได้ไปข่มขู่ญี่ปุ่นในเขตทะเลรอบเกาะมิดเวย์

ทันทีที่ค้นพบฝูงบินญี่ปุ่น ฝูงบินของอเมริกันจะค่อยๆ แอบและบินโฉบออกไปทำลายฝูงบินจู่โจมของญี่ปุ่นราวกับเสือที่กระโดดเข้าตะครุบเหยื่อ ฝูงบินของอเมริกันที่แอบซ่อนอยู่ในกลีบเมฆจะค่อยๆ บินต่ำลงมาจู่โจมฝูงบินของญี่ปุ่น เครื่องบินจู่โจม “อะคะจิ” “คะงะ” “โซริว” ซึ่งเป็นที่ภาคภูมิใจของญี่ปุ่นไม่เหลือสมรรถภาพที่จะสู้รบได้

ที่มิดเวย์ ญี่ปุ่นได้รับความเสียหายอย่างหนัก สูญเสียเครื่องบินสำคัญๆ ไปครึ่งหนึ่ง ไม่เพียงแต่เท่านั้น ยังสูญเสียนักบินที่มีความสามารถเยี่ยมไปกว่า 1,000 คน ญี่ปุ่นได้รับความเสียหายอย่างที่สุด

การพ่ายแพ้ที่มิดเวย์นี้ถูกปิดไม่ให้คนในประเทศรับรู้ ฝ่ายทหารบกก็ทำเป็นไม่รู้ไม่ซีกับความผิดพลาดครั้งใหญ่ของกองบัญชาการกองทัพเรือ ในขณะที่เดียวกันก็ไม่ได้แจ้งข่าวให้ประชาชนได้ทราบ กองบัญชาการทหารปิดทุกอย่างไว้เป็นความลับ นายทหารและทหารที่ได้รับบาดเจ็บจากการรบถูกลำเลียงไปยังโยะโกะซุกะและชะโยะโฮะอย่างเงียบๆ ห้ามการเข้าเยี่ยมเพื่อป้องกันความลับรั่วไหล แม้แต่การแจ้งข่าวนักบินที่สมควรจะเรียกว่าเป็นวีรบุรุษในคราวบุกโจมตีเพิร์ล ฮาร์เบอร์ว่ายังมีชีวิตอยู่หรือไม่ให้กับครอบครัวได้รับรู้ก็ไม่มี คนหนึ่งในพวกเขาเหล่านี้ได้เขียน

บันทึกแสดงความไม่พอใจซึ่งไว้หลังจากที่สงครามยุติแล้วว่า “พวกเราถูกปฏิบัติเยี่ยงนักโทษ”

ถ้าลองสืบค้นประวัติศาสตร์สงครามมหาเอเชียบูรพาโดยละเอียดก็จะทราบว่า การพ่ายแพ้ที่มีคดีเป็นจุดหัวเลี้ยวพาญี่ปุ่นไปสู่การพ่ายแพ้สงคราม

การรบชนะเรื่อยมาตั้งแต่การโจมตีกองเรือ ฮาร์เบอร์ทำให้กองบัญชาการทหารเรืออึกเขม ยิ่งไปกว่านั้น ในช่วงนี้ญี่ปุ่นเองยังไม่สามารถดักจับสัญญาณได้ จึงประมาณความสามารถในการถอดรหัสลับของสหรัฐอเมริกาได้ ญี่ปุ่นไม่ทราบว่าฐานทัพอากาศของสหรัฐอเมริกาได้พัฒนาชุดหน้าจอนสามารถใช้เรดาร์จับตำแหน่งของข้าศึกได้แล้ว

ดังนั้นกองบัญชาการทหารเรือของญี่ปุ่นจึงไม่ได้ซักไซ้ไล่เลียงหาคนรับผิดชอบในความผิดพลาดในสงครามครั้งนี้ ความหละหลวมผ่อนปรนนี้ได้กลายมาเป็นบทเรียนที่เลวร้ายในช่วงเวลาต่อมา

การรบหลังจากรบที่มิดเวย์ เช่น การรบที่นิวกินี การรบที่ทะเลโซโลมอน ครั้งที่ 1 และที่อื่น ๆ ญี่ปุ่นเป็นฝ่ายรับการบุกโจมตีอย่างรุนแรงของกองทหารอเมริกัน และญี่ปุ่นก็ได้รับความเสียหายอย่างหนักแต่ได้รับชัยชนะ กองบัญชาการทหารสูงสุดได้ประกาศสิ่งชัยชนะนี้ด้วยท่าทีภาคภูมิใจ ประชาชนยังคงเชื่อว่า กองทหารญี่ปุ่นได้รับชัยชนะในทั่วทุกหนแห่งเฉกเช่นเคย เมื่อดูภาพยนตร์เรื่อง “การรบทางทะเลที่ฮาวายและที่มาเลย์” ซึ่งสร้างขึ้นอย่างหั่นที เพื่อให้ผู้ดูเกิดความรู้สึกร่วมในสงคราม ก็จะได้สัมผัสความรู้สึกของชัยชนะ

การเปิดฉากโจมตีกลับของกองทัพสหรัฐอเมริกา—การยกพลขึ้นบกที่เกาะกัวดัลคาแนล

กองทัพญี่ปุ่นเปลี่ยนจากการเป็นฝ่ายบุกมาเป็นฝ่ายตั้งรับการโจมตีตั้งแต่สงครามที่เกาะกัวดัลคาแนล เมื่อวันที่ 7 สิงหาคม ปีโชวะที่ 17 (ค.ศ.1942) เกี่ยวกับการรบนี้ ลูกเองก็คงพอมีความรู้อยู่บ้างกระมัง ในตำราเรียนวิชาประวัติศาสตร์ระดับ

มัธยมศึกษาตอนปลายได้เขียนไว้ว่า

“กองทหารอเมริกันได้บุกโจมตีเกาะกัวดาลคาแนลในเดือนสิงหาคม ครั้งนี้กลับเป็นการบุกโจมตีของทางฝ่ายทหารอเมริกัน กองทหารญี่ปุ่นในมหาสมุทรแปซิฟิกตอนใต้ซึ่งขาดการเสริมทั้งทางด้านกำลังทหาร อาหาร อาวุธยุทโธปกรณ์ ยารักษาโรค ได้ถูกทำลายย่อยยับติดต่อกัน”

เป็นความจริงที่ว่าหลักการทั่วไปเป็นไปตามที่ตำราเรียนกล่าวไว้ แต่ในความเป็นจริงญี่ปุ่นได้รับความเสียหายอย่างหนักยิ่งกว่าที่เขียนมานี้มากมาย

ถ้าหากจะพูดถึงประวัติศาสตร์การรบในสงครามมหาเอเชียบูรพาอย่างละเอียด ก็จะเป็นวิชาการมากเกินไป จึงจะขอเล่าเฉพาะการสู้รบที่สำคัญๆเท่านั้น เกี่ยวกับสงครามที่เกาะกัวดาลคาแนลนี้ พ่ออยากจะขอเล่าให้เห็นเด่นชัด

กล่าวได้ว่าพระเจ้าแผ่นดินฝรั่งเศสทรงเป็นเลิศทางด้านอาหาร และพระเจ้าแผ่นดินฝรั่งเศสนี้ได้ทรงเขียนข้อเตือนใจที่น่าสนใจเกี่ยวกับสงครามไว้ว่า

“สงครามย่อมมีฉากแรก ฉากกลางและฉากสุดท้ายที่ระทึกใจอยู่เสมอ” หรืออีกนัยหนึ่งเป็นการกล่าวอ้อม ๆ ว่าสงครามก็เหมือนกับละคร ละครที่กองทัพญี่ปุ่นเป็นผู้เล่น ได้สะกดลงตั้งแต่เริ่มตอนที่สองของช่วงแรก

เกาะกัวดาลคาแนลเป็นเกาะเล็กๆ ตั้งอยู่ตรงปลายสุดทางใต้ของหมู่เกาะโซโลมอน มีความยาว 150 กิโลเมตร และมีความกว้างราว 50 กิโลเมตร พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่า ริมฝั่งทะเลด้านทิศเหนือมีพื้นที่ราบอยู่เพียงเล็กน้อยเท่านั้น เพราะเกาะเล็ก ๆ นี้เป็นจุดหัวเลี้ยวหัวต่อ คำว่า ประวัติศาสตร์สงครามจึงเป็นเพียงการพูดประชดประชัน แต่เกาะเล็ก ๆ นี้อยู่ตรงปากทางเข้าหมู่เกาะโซโลมอน ซึ่งมีความสำคัญเป็นอย่างมากทางด้านยุทธวิธีการรบ

ในเดือนมิถุนายนและเดือนกรกฎาคมปีโชวะที่ 17 (ค.ศ.1942) กองก่อสร้างของกองทัพเรือญี่ปุ่นได้จับบกที่นี่และสร้างฐานทัพอากาศขึ้น เป็นงานที่ยากลำบากมากเพราะต้องบุกป่าเขา ฐานทัพอากาศสร้างเสร็จจนต้นเดือนสิงหาคม ผุ่บินประจัญบานได้บินร่อนลงที่นี่ มีกำหนดการจะถล่มกองทหารของอเมริกัน

แต่ว่าในวันตามกำหนดการนี้ กองทัพอเมริกันได้ยกพลขึ้นบกที่นี้ มีทั้งเรือบรรทุกเครื่องบิน เรือรบ เรือลาดตระเวน เรือไล่ล่า เรือบรรทุกสินค้า รวมทั้งหมดกว่า 60 ลำ รวมทั้งทหารอเมริกันหมื่นกว่าคน

สหรัฐอเมริกาคิดว่า การยึดฐานทัพนี้จะเป็นการป้องกันการส่งกำลังทางทหารของญี่ปุ่นไปยังประเทศออสเตรเลีย และในทางกลับกันก็จะสามารถโจมตีราบาล (Rabaul) พื้นที่ที่ตั้งฐานทัพอากาศนี้ได้ด้วย สหรัฐอเมริกาคิดว่าอย่างไรเสียก็ต้องยึดที่นี่ให้จงได้

กองเสนาธิการและกองบัญชาการไม่ได้ให้ความสำคัญกับการที่ทหารอเมริกันยกพลขึ้นบกที่เกาะกัวดัลคาแนลนี้เท่าไร ปฏิกริยาของพวกเขาเล็กน้อยมากหลายคนแทบจะไม่ได้รู้ด้วยซ้ำว่า จริงๆแล้วเกาะกัวดัลคาแนลนี้ตั้งอยู่ตรงไหนก่อนหยิบแผนที่มาทางดู ในตอนแรกได้ส่งกองทหารอิซิจิจำนวน 1,000 คนจากเกาะกวมซึ่งเตรียมจะส่งไปโจมตีเกาะมิดเวย์ใหม่ที่เกาะกัวดัลคาแนลนี้ ทหาร 1,000 คนนี้ได้ยกพลขึ้นเกาะอย่างเงียบๆ แต่ก็ถูกปืนกลสมัยใหม่ของกองทหารอเมริกันตายไปอย่างง่ายดาย

จากนั้นกองบัญชาการทหารสูงสุดก็ได้ส่งกองทหารเสริมกะวะกุชิซึ่งรวบรวมมาจากกองพลที่ 35 ที่ตั้งอยู่ที่ราบาล์ กองทหารนี้ได้เปลี่ยนจุดยกพลขึ้นบกขนานข้างกองทหารอเมริกันที่ตั้งมั่นอยู่ที่ที่ตั้งขบวนรบซึ่งมีฐานทัพอากาศเป็นศูนย์กลางเป็นทหารจูโจมที่บุกป่าเข้าไปและนัดหมายจะเข้าโจมตีพร้อมกัน

ทางฝ่ายอเมริกันได้ตั้งรับรอกองทหารญี่ปุ่นด้วยอาวุธปืนที่มีประสิทธิภาพสูงกว่ามากอยู่แล้ว ในช่วงเวลาไม่นาน ทหารญี่ปุ่นหนึ่งพันกว่าคนก็ตายเป็นศพเกลื่อนกลาดอยู่ตามเนินเขา ถึงขนาดที่ทหารอเมริกันเรียกเนินเขาชื่อว่า “เนินเขาโซกเลือด” ทหารญี่ปุ่นที่รอดชีวิตต้องหลบหนีเข้าป่าและยังคงหลบซ่อนโจมตีต่อไป

การที่กองทหารญี่ปุ่นถูกโจมตีพ่ายแพ้อย่างสิ้นเชิงที่เกาะกัวดัลคาแนลนี้ทำให้เหล่าผู้นำของกองทัพญี่ปุ่นเริ่มหวาดระแวง โดยเฉพาะสำหรับกองทัพบกแล้วนับเป็นการรบครั้งแรกที่ปราชัย นายทหารที่วางแผนการรบในกองบัญชาการเสนาธิการเริ่มคิดจะทำในสิ่งที่ตนเองคิดวางไว้

ได้ประกาศว่า “จะต้องช่วงชิงเกาะกัวตัลคะแนลคืนมา” และได้ตัดสินใจที่จะส่งกองพลที่ 12 ของกองทัพที่ 17 กองพลที่ 38 ที่ประจำอยู่ที่ชวา และกองพลที่ 51 ที่ประจำอยู่ที่จีนไปยึดคืนตั้งแต่เดือนตุลาคม ทหารญี่ปุ่นทั้งหมด 25,000 คน ได้ยกพลขึ้นเกาะกัวตัลคะแนลโดยเรือรบลำเลียง ในช่วงนี้กองเรือรบพันธมิตรได้เผ่าคูเรือรบลำเลียงนี้โดยตลอด ญี่ปุ่นได้บุกโจมตีพร้อมกันในวันที่ 24 และวันที่ 25 ตุลาคม

ทหารญี่ปุ่นขาดแคลนอาหารและเสียชีวิตไปกว่า 2 หมื่นคน

แต่ว่าการโจมตีก็ประสบความสำเร็จล้มเหลวอีก ผู้นำแต่ละกองพลเสียชีวิต กองทหารขาดการควบคุม เป็นการรบแบบต่างฝ่ายต่างรบ เพื่อที่จะช่วยสนับสนุนการรบนี้ กองเรือประจัญบานของญี่ปุ่นก็เกิดการปะทะกับกองเรือประจัญบานของอเมริกันที่รักษาพื้นที่ทะเลโซโลมอนอยู่ แต่ว่าสหรัฐอเมริกาก็สามารถยึดและควบคุมน่านน้ำทั้งหมดไว้ได้ เรือลำเลียงทหารเสริม อาวุธยุทโธปกรณ์ กระสุน ยารักษาโรค อาหารและอื่นๆของญี่ปุ่นถูกจมลงในทะเล ไม่สามารถที่จะช่วยเหลือทหารที่ติดอยู่บนเกาะกัวตัลคะแนลได้ ถึงแม้จะมีเรือลำเลียงอาวุธยุทโธภัณฑ์จำนวนเล็กน้อยสามารถเทียบฝั่งเกาะกัวตัลคะแนลได้ แต่ก็ถูกโจมตีด้วยปืนกลและระเบิดจนจมทะเลไป

ทหารของกองทัพที่ 17 กองทหารอิซึมิ กองทหารคะวะกุชิ ที่ขึ้นบกและรอดชีวิตอยู่ถูกตัดขาดความช่วยเหลือ จึงต้องต่อสู้กับโรคมาลาเรียและได้แต่สู้รบเอาตัวรอดอย่างสิ้นหวัง

กองบัญชาการเสนาธิการและกองบัญชาการทหารยิ่งเครียดแค้นคิดจะช่วงชิงเกาะกัวตัลคะแนลกลับมาให้จงได้ และยังคงยึดมั่นในยุทธวิธีการรบที่จะช่วงชิงเกาะกัวตัลคะแนลกลับคืนมาไม่ว่าจะเกิดอะไรขึ้นก็ตาม ต่อมาจึงตัดสินใจส่งกองพลที่ 6 กองพลที่ 20 กองพลที่ 41 กองพลที่ 65 และกองพลฝูงบินไปอีกตั้งแต่เดือนพฤศจิกายนและเดือนธันวาคม ปีโชวะที่ 17 (ค.ศ.1942) ทหารบนเกาะ

กัวดัลคาแนลยังหงตอกอยู่ในสภาพขาดแคลนอาหาร ด้วยสภาพดังกล่าว จึงเรียกเกาะนี้ว่า “เกาะอดอยาก” อย่างไรก็ตามได้มีการวางแผนที่จะลำเลียงอาหารไปช่วยเหลืออย่างเร่งด่วน

เรือลำเลียงได้ลอดผ่านกองบินประจัญบานของอเมริกันที่คุ้มกันน้ำและน่านฟ้าอยู่จนเข้าใกล้ฝั่งและโยนอาหารกระป๋องลงไปบนทะเลแต่ก็อยู่ในสภาพที่ย่ำแย่ เช่น โยนลงไป 1,500 กระป๋อง อย่างมากก็ลากขึ้นบกได้เพียง 250 กระป๋อง

ช่วงกลางเดือนพฤศจิกายน เรือที่ลำเลียงเสบียงอาหารไปช่วยเหลือผู้พลัดถิ่นประจัญบานของอเมริกันที่ติดกรออยู่จมไปเสียส่วนใหญ่ ทหารญี่ปุ่นตกอยู่ในสภาพยากลำบากที่จะให้การช่วยเหลือไม่ว่าจะด้วยวิธีใดก็ตาม เนื่องจากกองบัญชาการเสนาธิการได้ส่งเรือรบและเครื่องบินรบเพื่อไปสู้รบที่เกาะกัวดัลคาแนลเรื่อยมา ทำให้กำลังรบของญี่ปุ่นเริ่มอ่อนแอลงอย่างรวดเร็ว ประชาชนต้องแบกภาระหนักและเริ่มตระหนักว่าสงครามไม่ใช่เรื่องง่าย

กองบัญชาการเสนาธิการได้สั่งกองบัญชาการทหารเวาลีให้ส่งหัวหน้าฝ่ายยุทธการไปตรวจดูให้แน่ใจว่าจะสามารถช่วงชิงเกาะกัวดัลคาแนลกลับคืนมาได้หรือไม่ และผลคือเป็นไปไม่ได้ ในวันที่ 31 ธันวาคม ปีโชวะที่ 17 (ค.ศ.1942) จึงได้ตัดสินใจยุติการรบ และตั้งแต่เดือนมกราคมถึงเดือนกุมภาพันธ์ ปีโชวะที่ 18 (ค.ศ. 1943) ญี่ปุ่นได้ถอนกำลังทหารออกจากเกาะ

การถอนทหารเป็นไปโดยราบรื่นเนื่องจากสหรัฐอเมริกาเข้าใจผิดว่าเป็นการลำเลียงเสบียงมาช่วยอีกทั้งอาจจะเป็นเพราะเป็นช่วงเวลากลางคืนด้วย ทหารญี่ปุ่นที่ขึ้นเกาะกัวดัลคาแนลมีทั้งหมดราว 31,400 คน เสียชีวิตไปราว 20,800 คน ส่วนใหญ่ป่วยตาย นับเป็นความปราชัยที่น่าสังเวชยิ่ง

ในวันที่ 9 กุมภาพันธ์มีประกาศจากกองบัญชาการทหารสูงสุดเต็มไปด้วยเนื้อความที่ไม่เป็นความจริง บิดเบือนข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการแพ้สงคราม หลอกลวงว่าการถอนทหารเป็นการบุก การประกาศหลอกลวงประชาชนของกองบัญชาการทหารสูงสุดเพื่อให้ประชาชนมีกำลังใจในการรบเริ่มต้นขึ้นมาในช่วงนี้

ข้อความตอนหนึ่งในคำประกาศจากกองบัญชาการทหารสูงสุดจะเห็นได้ชัดจน

“ตั้งแต่เดือนสิงหาคมของปีที่แล้ว ได้ส่งกองทหารญี่ปุ่นขึ้นไปประจำการรบที่เกาะกัวดัลคาแนล ไล่ต้อนกองทหารของข้าศึกที่มีความสามารถมากไปจมมูมอยู่ที่ด้านหนึ่งของเกาะต่อสู้กันอย่างดุเดือดเรื่อยมาและเพื่อที่จะให้ความมุ่งหวังสัมฤทธิ์ผลจึงให้ถอนทหารออกในคอนตันของเดือนกุมภาพันธ์และเปลี่ยนเป็นบุกไปที่อื่น”

เสนาธิการกองบัญชาการทหารสูงสุดซึ่งเกี่ยวข้องกับการรบที่เกาะกัวดัลคาแนลได้เขียนไว้ในบันทึกในตอนนั้นว่า “ความรับผิดชอบที่ทำให้เกาะกัวดัลคาแนลเป็นเกาะอศอยากอยู่ที่กองบัญชาการ และกองบัญชาการทหารสูงสุด” (ทั้งกองทัพบกและกองทัพเรือ) ความจริงก็เป็นไปตามนั้น แต่ว่าในตอนนั้นไม่ได้มีการหาผู้รับผิดชอบที่แน่ชัด มีเพียงข้อเท็จจริงที่ทหารญี่ปุ่นกว่า 2 หมื่นคนจบชีวิตลงที่เกาะเล็กๆในมหาสมุทรแปซิฟิกเท่านั้นที่จารึกอยู่ในประวัติศาสตร์สมัยโวะ

กองทัพอเมริกันที่กลับมาเป็นฝ่ายบุกโจมตีเพียงฝ่ายเดียว

จากการรบที่เกาะกัวดัลคาแนล ทำให้กองทัพญี่ปุ่นกลายเป็นฝ่ายรับภูมิภาคที่ยึดครองไว้ค่อยๆถูกสหรัฐอเมริกาช่วงชิงไป กล่าวคือตั้งแต่เข้าปีโวะที่ 18 (ค.ศ.1943)สถานการณ์การรบของญี่ปุ่นย่ำแย่ลงเกี่ยวกับความเป็นไปของเหตุการณ์นี้ ลูกหลงอ่านได้จากหนังสือประวัติศาสตร์ที่มีอยู่มากมายในปัจจุบัน

หนังสือประวัติศาสตร์หรือหนังสือประวัติศาสตร์ไม่ใช่หนังสือเฉพาะเรื่องสงครามที่คนรุ่นนั้นๆประสบมา เติมไปด้วยความโศกเศร้าและความทุกข์ทรมานของคนในรุ่นพ่อ รุ่นปู่ รุ่นน้า รุ่นอา รุ่นลุง เป็นต้น

ถ้าเป็นหนังสือบรรยายความรู้สึกง่ายๆหรือหนังสือพรรณนาทางประวัติศาสตร์เฉพาะเจาะจง พอก็ไม่ใช่ข้อนั้น หนังสือที่เล่าทหารเขียนระบายความรู้สึกต่างๆจะเต็มเปี่ยมไปด้วยอารมณ์ความรู้สึก ในหนังสือประวัติศาสตร์สงครามซึ่งเล่าทหารที่เหลื่อรอดชีวิตจากสงครามเกาะกัวดัลคาแนล ได้เขียนไว้ว่า

“ต้องทนกับสภาพเลวร้ายของการขาดแคลนอาหารและโรคมลาเรีย ในตอนนั้นทุกคนหมดสิ้นทั้งร่างกายและแรงใจ คนที่ปลดสลักกระเปืดมีระเบิดตัวตาย

มีเพิ่มขึ้นทุกวัน ... คนจำนวนมากมายลัมเคลื่อนกลาอยู่ตามทางเหมือนคนตาย”

กล่าวคือที่เกาะกัวตลคะแนลเต็มไปด้วยซากศพทหารญี่ปุ่นนั่นเอง

หลังจากนั้น เพื่อที่จะขับไล่ทหารญี่ปุ่นออกไปจากหมู่เกาะโซโลมอน กองทัพอเมริกันใช้ยุทธวิธีการรบด้วยการตัดเสบียงอาหาร ส่วนอีกด้านหนึ่งก็โจมตีหมู่เกาะอาลิวเชียน ที่อัลลีสิมะ ทหารญี่ปุ่นเสียชีวิตมากมาย และที่คิซุกะจิมะทหารญี่ปุ่นก็อยู่ในสภาพพ่ายแพ้ราบคาบจนแทบจะถอนกำลังไม่ทัน

กองทัพญี่ปุ่นได้จำกัดขอบเขตอาณาเขตที่ยึดครองได้ในช่วงแรกที่เปิดสงคราม บัญญัติเป็นวงไพบูลย์มหาเอเซียบูรพา และตัดสินใจที่จะพลีชีพเพื่อปกป้องรักษาไว้ซึ่งวงไพบูลย์มหาเอเซียบูรพาเป็นสิทธิ์ขาด แต่ชิจิมะ โอกะซะซะระ ทะเลในนิวกินี ตะวันตก พม่า และอื่น ๆ อยู่นอกวงไพบูลย์นี้

วงไพบูลย์นี้ได้กำหนดขึ้นเมื่อเดือนกันยายน ปีโชวะที่ 18 (ค.ศ.1943) และกองทัพทหารบกได้เข้าร่วมด้วยเพื่อที่จะรักษาวงไพบูลย์มหาเอเซียบูรพานี้ไว้ แต่ถึงแม้จะเรียกว่าวงไพบูลย์มหาเอเซียบูรพา แต่จริงๆแล้วคงมีการวางกำลังเป็นหย่อม ๆ เท่านั้น ไม่ได้มีการเตรียมการสงครามที่จะรักษาพื้นที่ที่เป็นแนวยาว

กองทัพสหรัฐอเมริกาได้บุกเข้าโจมตีค่ายทหารญี่ปุ่นที่อ่อนแออย่างต่อเนื่อง กองทหารรักษาการณ์ของญี่ปุ่นในแต่ละท้องที่ต้องอยู่อย่างโดดเดี่ยวขาดความช่วยเหลือจากเรือลำเลียงเสบียง ทุกหนแห่งอยู่ในสภาพที่ทหารต้องสังเวชชีวิตในเดือนกุมภาพันธ์ ปีโชวะที่ 19 (ค.ศ.1944) เกาะทรุก (Truk Is.) ซึ่งเป็นฐานทัพสำคัญยิ่งของกองทัพเรือญี่ปุ่นก็ถูกฝูงบินประจัญบานและฝูงบินทิ้งระเบิดทำลายจนหมดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

ในเดือนมิถุนายน ปีโชวะที่ 19 (ค.ศ.1944) กองทหารอเมริกันได้เริ่มบุกโจมตีเกาะไซปันในหมู่เกาะมาเรียนาส์ (Marianas Is.) ต่างฝ่ายต่างต่อสู้กันอย่างดุเดือด ทั้งนี้เพราะเกาะไซปันเป็นฐานทัพที่สำคัญยิ่งของญี่ปุ่น ถ้าหากสูญเสียเกาะไซปัน ฝูงบินอเมริกันก็จะสามารถบุกเข้ามาทิ้งระเบิดในดินแดนญี่ปุ่นได้โดยง่าย การรบก็จะกลับกลายเป็นตรงกันข้ามอย่างสิ้นเชิง

ด้วยเหตุนี้จึงมีการพิทักษ์รักษาฐานทัพนี้เป็นอย่างดี จัดวางทหารรักษาการณ์

ไว้ถึง 43,000 คน และคุยโอ้อวดว่า “สหรัฐอเมริกาจะได้รู้แพ้รู้ชนะกันทีนี้แหละ” กองทัพญี่ปุ่นมุ่งหวังจะกลับมาเป็นฝ่ายโจมตีอีก

แต่ผลปรากฏว่ากองทหารญี่ปุ่นปราชัยกองทหารอเมริกันอย่างราบคาบ ยุทธวิธีการรบของฝูงบินประจัญบานที่บินเรียงเป็นเส้นขนานก็พ่ายแพ้ฝูงบินอเมริกัน กำลังทางอากาศของญี่ปุ่นอยู่ในสภาพที่ถูกทำลายเสียหายยับเยิน

ที่เกาะไซปันทหารญี่ปุ่นได้พุ่งเข้าโจมตีทหารอเมริกัน และในวาระสุดท้าย กล่าวกันว่าเมื่อไม่มีแม้แต่อาวุธ ทหารญี่ปุ่นได้ปาก้อนหินบ้างผุกริมดกับไม้บ้างแล้ววิ่งพุ่งเข้าหาก่อต่อสู้ ด้วยเหตุนี้ ทหารญี่ปุ่นจึงได้เสียชีวิตไปในสนามรบ 41,000 คน ชาวญี่ปุ่นที่อาศัยอยู่ที่นั่นราว 10,000 คนได้ตัดสินใจฆ่าตัวตายบ้าง รวมต่อสู้กับทหารญี่ปุ่นจนตายไปด้วยกันบ้าง

ฐานทัพอากาศที่เกาะไซปันถูกสหรัฐอเมริกายึดไป และภายในเวลาไม่กี่วันก็สามารถสร้างลานบินสำหรับให้เครื่องบินขนาดใหญ่ร่อนขึ้นลงได้ จากนั้นก็เริ่มทิ้งระเบิดภายในประเทศญี่ปุ่น

สงครามซึ่งมองไม่เห็นเป็นรูปเป็นร่าง

เมื่อพิจารณาขั้นตอนความเป็นไปของสงครามมาถึงตรงนี้ ก็จะเกิดความรู้สึกบางอย่างที่อดรนทนไว้ไม่อยู่ ลูกเองก็คงจะรู้สึกเช่นเดียวกัน เกิดข้อกังขาขึ้น ๆ ขึ้นว่า ทำไมสภาพสงครามเลวร้ายลงถึงขนาดนี้แล้ว ทำไมไม่ถึงได้มีการดำเนินการให้ยุติสงคราม

ไม่เพียงแต่พ่ายแพ้ในการรบกับสหรัฐอเมริกาเท่านั้น ยังพ่ายแพ้การรบกับทหารอังกฤษและทหารอินเดียอย่างราบคาบที่อิมพ์บัล (Imphal : เมืองหลวงของรัฐมณีปุระ) ในอินเดีย ส่วนอีกด้านหนึ่ง การรบที่ประเทศจีนยังคงมีชัยชนะอยู่ ยิ่งกว่านั้นที่เมืองใหญ่ ๆ อย่างเช่นในฟิลิปปินส์ พม่า อินโดจีนเซีย ทหารญี่ปุ่นยังคงยึดครองพื้นที่และดำเนินการปกครองอยู่ ถึงแม้จะพ่ายแพ้ในการรบแต่โดยภาพรวมของสงครามทั้งหมด ญี่ปุ่นก็ยังคงครอบครองอำนาจอยู่

ในที่ประชุมกิจการของมหาเอเชียบูรพาซึ่งมีตัวแทนของประเทศอาณานิคม เข้าร่วมในเดือนพฤศจิกายน ปีโชวะที่ 18 (ค.ศ.1943) ญี่ปุ่นยังได้ประกาศว่าจะยังคงดำเนินนโยบายตามแผนวงไฟบูลย์มหาเอเชียบูรพาโดยมีญี่ปุ่นเป็นแกนนำ

ภายในประเทศญี่ปุ่นไม่เคยรับทราบผลการพ่ายแพ้สงครามในประเทศทางใต้เลย กองบัญชาการทหารสูงสุดยังคงประกาศด้วยท่าทีราวกับว่ากองทัพญี่ปุ่นได้รับชัยชนะเรื่อยมา ยิ่งกว่านั้นประชาชนที่แสดงความคิดเห็นคัดค้าน "ไม่เห็นด้วย" หรือเบื่อหน่ายสงครามก็ถูกทหารรักษาความสงบจับกุม และในความเป็นจริงคนญี่ปุ่นส่วนใหญ่มีความคิดว่า ญี่ปุ่นซึ่งเป็นดินแดนแห่งเทพเจ้าจะต้องได้รับชัยชนะ และเพื่อชัยชนะนี้ การที่พวกเราจะต้องลำบากทุกข์ยากก็เป็นเรื่องธรรมดา

รูปแบบยามสงครามภายในประเทศเข้มงวดยิ่งขึ้น ในเดือนตุลาคมปีโชวะที่ 18 (ค.ศ.1943) รัฐบาลได้ออกมาตรการพิเศษในยามสงครามสำหรับสถานศึกษา ส่งผลให้นักเรียนต้องถูกเกณฑ์เข้าสู่สนามรบ ในเดือนกุมภาพันธ์ปีโชวะที่ 19 (ค.ศ. 1944) ได้มีการบัญญัติ "มาตรการพิเศษในยามสงคราม" กำหนดหน้าที่ของประชาชนไว้อย่างชัดเจน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นก็ต้องหยุดเรียนและถูกเกณฑ์ไปช่วยในโรงงานผลิตอาวุธยุทโธปกรณ์

คำขวัญที่ว่า "ผลิตเครื่องบินเพิ่มขึ้นแม้เพียงเครื่องเดียว" "ประชาชน 100 ล้านคนจงรูกหน้าต่อไป" ถูกเขียนปิดไว้ทั่วโรงเรียนและสถานที่ทำงาน หน่วยผลิตพืชผลถูกจัดตั้งขึ้น มีการฝึกซ้อมการใช้หอกไม้ไผ่พุ่งแทงหุ่นที่ทำเลียนแบบทหารอเมริกัน ยุทธวิธีการรบนี้ใช้ได้ผลทั่วไปในความเป็นจริง

นายกรัฐมนตรีนายพลโตโจกล่าวปราศรัยว่า "จงต่อสู้แม้ต้นไม้หรือต้นไม้ใหญ่ในประเทศจะเหลือเพียงต้นเดียว" "เมื่อไรที่คิดว่าแพ้สงครามนั้นแหละก็จะแพ้จริงๆ" คำปราศรัยนี้เป็นเสมือนเสียงตะโกนร้องอย่างหมอดหวังของญี่ปุ่นที่ถูกสหรัฐอเมริกาบีบด้วยเสบียงอาหาร

หลังจากที่เกาะไซปันแตก นายพลโตโจก็ถูกบีบให้ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีด้วยการเคลื่อนไหวของเหล่าคนใกล้ชิดและบุคคลสำคัญๆในราชสำนัก (ผู้ที่เคยเป็นนายกรัฐมนตรี) ถ้ากล่าวตามตรงก็คือ เมื่อถึงขั้นนี้แล้วญี่ปุ่นแทบจะไม่มี

เด็ก ๆ กำลังได้รับการต้อนรับในชนบทซึ่งเป็นที่หลบภัยในระหว่างสงคราม ภาพถ่ายในเดือนสิงหาคม ปี 1943 (ภาพจากหนังสือพิมพ์ไมนิจิ)

ความหวังที่จะชนะสงครามได้อีกเลย

การลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของนายพลโตโจก็มีเชื่อว่าสภาพการสงครามจะดีขึ้น ทหารญี่ปุ่นถูกทำลายพินาศที่เกาะกวม และเกาะทีเนียนในเดือนกันยายน ปีโชวะที่ 19 (ค.ศ.1944) ต่อมาในวันที่ 19 ตุลาคม ผุ่บินโจมตีพิเศษคะมิกะเซะได้พุ่งเข้าชนเรือบรรทุกเครื่องบินของอเมริกัน และในเดือนตุลาคมนี้เอง กองทหารอเมริกันก็ได้ยกพลขึ้นบกที่เกาะเลเต ในการรบที่อ่าวเลเตนี้ เรือรบญี่ปุ่นถูกทำลายย่อยยับ

ในการสงครามทุกครั้ง ทุกหนแห่งที่กองทหารญี่ปุ่นบุกเข้าไปจะมีแต่สภาพการพ่ายแพ้สงคราม ถูกสังหารเสียชีวิต เจ็บป่วย ขาดแคลนอาหารและเป็นโรคมาลาเรีย

พระราชประสงค์ขององค์สมเด็จพระจักรพรรดิอิโรฮิโตะที่จะยุติสงคราม

พลันปีโชวะที่ 19 (ค.ศ.1944) ผุ่เครื่องบินทิ้งระเบิดบี 29 และบี 26 ได้บุกโจมตีเข้ามาในประเทศญี่ปุ่น ก่อนหน้านั้น สนามรบจะอยู่ที่ทะเลทางใต้หรือเกาะเล็กๆที่ห่างไกล แต่ในครั้งนั้นก็กลับกลายเป็นผืนแผ่นดินญี่ปุ่น จริงๆแล้วเท่าที่ผ่านมาจากจนถึงช่วงเวลานี้ประชาชนมีความคิดว่าสงครามเป็นเรื่องของอีกโลกหนึ่งซึ่งอยู่ห่างไกล

แน่นอนประชาชนมีชีวิตความเป็นอยู่อย่างทุกข์ยากในแต่ละวัน ถูกใช้ให้ทำงานในโรงงานผลิตอาวุธยุทโธปกรณ์เพื่อสงคราม ย่อมเข้าใจสถานการณ์ของญี่ปุ่นได้ว่าไม่ค่อยดีนัก จำนวนคนที่เสียชีวิตในสงครามรอบข้างตัวเองก็มีเพิ่มมากขึ้น แต่ว่าความใดที่ยังอยู่ในประเทศ “ความตาย” ก็ยังมีไม่เป็นสิ่งใกล้ตัว แต่ว่าเมื่อเครื่องบินทิ้งระเบิดของสหรัฐอเมริกาบุกเข้ามาโจมตีญี่ปุ่น “ความตาย” ก็กลายมาเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน เมื่อเป็นเช่นนี้เสียงเรียกร้องให้ยุติสงครามและเสียงคัดค้านการสงครามก็เริ่มแพร่กระจายไปทั่วญี่ปุ่นเป็นครั้งแรก

ในเดือนกุมภาพันธ์ปีโชวะที่ 20 (ค.ศ.1945) กองทหารอเมริกันได้ยกพล

ชั้นบกที่เกาะอิโวะ และทหารรักษาการณ์ของญี่ปุ่นจำนวน 25,000 ถูกสังหารเสียชีวิตเกือบหมด ฝูงเครื่องบินทิ้งระเบิดที่บินขึ้นมาจากเกาะไชปันและเกาะอิโวะนี้ ได้ทิ้งระเบิดติดต่อกันลงในเมืองสำคัญ ๆ เช่น โตเกียว โอซาก้า และอื่น ๆ ตั้งแต่เดือนมีนาคมถึงเดือนพฤษภาคม การโจมตีกรุงโตเกียวทางอากาศในวันที่ 10 มีนาคม ทำให้มีผู้เสียชีวิตถึง 100,000 คน กระจุนที่ยิงลงมาพร้อมกับห่าฝนทำให้กรุงโตเกียวลุกไหม้เป็นทุ่งเพลิง

ในเดือนเมษายนกองทหารของอเมริกันได้ยกพลขึ้นเกาะโอกินาวาและบุกโจมตีอย่างรุนแรงในช่วง 2 เดือนจนถึงปลายเดือนมิถุนายน ทหารญี่ปุ่นและชาวเมืองโอกินาวา 200,000 คนเสียชีวิตในการรบครั้งนี้ ในแต่ละวันชาวเมืองโอกินาวาต้องหลบในหลุมหลบภัย และวิ่งหนีอยู่ภายในหลุมหลบภัย ทหารญี่ปุ่นซึ่งอยู่ในสภาพที่ไม่อาจสู้รบปรบมือได้ก็ได้แต่ซุ่มดักโจมตีอย่างยากลำบาก

ผู้นำของกองทัพบกและกองทัพเรือญี่ปุ่นเริ่มการต่อสู้แบบให้รู้แพ้รู้ชนะและเริ่มวิถีทางเรียกร้องให้ยุติ

ในเดือนพฤษภาคมปีโชวะที่ 20 (ค.ศ.1945) เฮอร์มันยอมนันน์ ฝ่ายอักษะเหลือแต่เพียงประเทศญี่ปุ่น อิตาลีก็ได้ยอมจำนนไปแล้วตั้งแต่เดือนกันยายน ปีโชวะที่ 18 (ค.ศ.1943) จึงกลายเป็นว่า ญี่ปุ่นกำลังทำสงครามกับประเทศอื่น ๆ ในโลก เป็นไปได้ที่ฝ่ายประเทศพันธมิตร เช่น ประเทศอังกฤษ ฝรั่งเศส ฮอลันดา ออสเตรเลีย และอื่น ๆ จะส่งทหารในแนวรบยุโรปมาที่ญี่ปุ่น ไม่เพียงแต่เท่านั้น ในเขตยึดครองของญี่ปุ่น นโยบายการปกครองประเทศอาณานิคมของญี่ปุ่นก็ "ไม่แตกต่างไปจากระบบการปกครองอาณานิคมของประเทศอังกฤษและฮอลันดา" ทำให้กลุ่มต่อต้านญี่ปุ่นก่อการสงครามเพื่อเรียกร้องเอกราช

ถึงแม้เหล่านายทหารของญี่ปุ่นจะเรียกร้อง "การทำสงครามบนแผ่นดินญี่ปุ่น" แต่ญี่ปุ่นไม่มีทั้งเรือบรรทุกเครื่องบิน เครื่องบิน ปืนและดินปืน ได้แต่ใช้ฝูงบินคะมิกะเซซึ่งใช้คนเป็นเสมือนอาวุธพุ่งเข้าชนเรือบรรทุกเครื่องบินของกองทัพอเมริกัน

ตั้งแต่ราวฤดูใบไม้ผลิของปีโชวะที่ 20 (ค.ศ.1945) ญี่ปุ่นอยู่ในสภาพที่เตรียม

จะทำสงครามบนแผ่นดินญี่ปุ่น ได้มีการสร้างเครื่องบินทิ้งระเบิดทำด้วยไม้ มีการสะสมอาวุธเท่าที่จะหาได้เช่น คันธนูกับลูกธนู ท่อนเหล็กและอื่น ๆ

องค์สมเด็จพระจักรพรรดิเองในตอนนั้นก็ทรงคิดว่า ญี่ปุ่นคงหลีกเลี่ยงการแพ้สงครามไม่ได้แล้ว เมื่อพลเรือเอกซุซูกิ คันตะโร บุคคลที่ทรงไว้วางพระทัยมากที่สุดเข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ได้สืบทอดพระราชดำริพยายามจะเปลี่ยนแปลงนโยบายของประเทศไปสู่การยุติสงคราม

ในหมู่ผู้นำของกองทัพบกและกองทัพเรือ มีหลายคนที่คิดว่าควรจะต้องยอมรับการพ่ายแพ้สงคราม แต่ในเวลานั้นไม่ใช่บรรยากาศที่จะพูดต่อหน้าผู้อื่น นายทหารที่ยืนกรานจะสู้รบบนแผ่นดินญี่ปุ่นยังคงกุมอำนาจการชี้หน้าอยู่ พลเรือเอกซุซูกิพยายามที่จะโน้มน้าวความคิดของนายทหารเหล่านั้นพร้อม ๆ กับการเปลี่ยนแปลงนโยบายของประเทศ

พลเรือเอกซุซูกิได้ปรึกษาหารือกับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ นายโคโก ชิเงโนะริ คิดที่จะให้สหภาพโซเวียตเป็นผู้เจรจาไกล่เกลี่ยให้ยุติสงครามตามคำขอของญี่ปุ่น แต่สหภาพโซเวียตบ่ายเบี่ยงว่า เงื่อนไขของการขอยุติสงครามไม่แน่ชัด จึงปฏิเสธที่จะเข้าไปไกล่เกลี่ย

กล่าวกันว่า พลเรือเอกซุซูกิ เจ้าชายโคะโนะเอะ และบุคคลสำคัญ นายคิโคะโคอิชิ ซึ่งพยายามที่จะรักษาสถานะเดิมของประเทศ (สถาบันจักรพรรดิ) ไว้ ได้กล่าวว่า จะพยายามดำรงคงสถาบันจักรพรรดิไว้ไม่ให้ล่มสลายไปแม้จะพ่ายแพ้สงคราม

ในเดือนกรกฎาคมปีโชวะที่ 20 (ค.ศ.1945) ได้มีการประชุมผู้นำประเทศพันธมิตร 3 คน ได้แก่ ประธานาธิบดีรูสเวลต์จากสหรัฐอเมริกา นายกรัฐมนตรีเชอร์ซิลจากอังกฤษ และนายกรัฐมนตรีสตาลินจากสหภาพโซเวียต ณ เมืองปอร์ตสตัดัม ซานเมืองเบอร์ลิน เกี่ยวกับเงื่อนไขการให้ญี่ปุ่นยอมแพ้กับวิธีปฏิบัติกับญี่ปุ่นเมื่อญี่ปุ่นยอมแพ้แล้ว และในที่สุดก็ออกแถลงการณ์ที่เรียกว่า “คำประกาศแห่งปอร์ตสตัดัม” ลงนามโดยประธานาธิบดีรูสเวลต์ นายกรัฐมนตรีเชอร์ซิล และนายกรัฐมนตรีเจียงไคเชกของจีน

ประกอบด้วยสาระต่างๆ 11 ประการ เช่น การสลายรูปแบบทางทหารของญี่ปุ่น เกาะฮอนชู ฮอกไกโด ชิโกกุ คิวชู ยังเป็นของญี่ปุ่น การสร้างประเทศญี่ปุ่นให้เป็นประเทศประชาธิปไตย และประกาศว่าสหรัฐอเมริกาจะยังคงทำสงครามต่อไปจนกว่าญี่ปุ่นจะยอมรับคำประกาศแห่งปอร์ตสตันนี้

ในตอนแรกญี่ปุ่นได้เพิกเฉยคำประกาศแห่งปอร์ตสตัน โดยเฉพาะกลุ่มที่จะให้ต่อสู้บนแผ่นดินญี่ปุ่นไม่พอใจที่ไม่มีข้อความเขียนไว้ชัดเจนเกี่ยวกับการรักษาสถานะเดิมของประเทศ (การดำรงสถาบันจักรพรรดิไว้) และเป็นเงื่อนไขที่ญี่ปุ่นไม่อาจจะยอมรับได้ที่ต้องตกอยู่ภายใต้การยึดครอง

ในช่วงนี้สหรัฐอเมริกาประสบความสำเร็จในการพัฒนาระเบิดปรมาณูอย่างลับๆ และได้ทิ้งระเบิดปรมาณูครั้งแรกลงที่เมืองฮิโรชิมาในวันที่ 6 สิงหาคม และที่เมืองนางาซากิในวันที่ 9 และในวันที่ 9 นี้สหภาพโซเวียตก็ได้เข้าโจมตีกองทัพคันโตที่แมนจูเรียจนแตกพ่าย

การประชุมซึ่งองค์สมเด็จพระจักรพรรดิทรงเป็นประธานตั้งแต่วันที่ 10 ถึงวันที่ 11 สิงหาคม และในวันที่ 13 ได้มีการปรึกษากันว่าควรจะยอมรับคำประกาศแห่งปอร์ตสตันหรือไม่ กลุ่มที่เห็นว่าควรยอมรับมีนายกรัฐมนตรีพลเรือเอกชูชุกิ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศนายโตโก และ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทหารเรือโยะเนะอูชิ มิสึมะซะ กลุ่มที่คัดค้านมีเสนาธิการทหารสูงสุดอูเมะสึ โยะชิจิโร ผู้บัญชาการทหารสูงสุดโทะโยะตะ โยะเอะมุ และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทหารบกอะนะมิ โคะระชิคะ

เมื่อคะแนนเสียงเท่ากัน 3 ต่อ 3 นายกรัฐมนตรีพลเรือเอกชูชุกิ ได้ทูลขอคำวินิจฉัยจากองค์สมเด็จพระจักรพรรดิ ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่เคยมีการปฏิบัติมาก่อนในที่ประชุมซึ่งมีองค์สมเด็จพระจักรพรรดิทรงเป็นประธานแต่มิได้รับสั่งอะไร เพราะเป็นธรรมเนียมปฏิบัติกันตลอดมาว่าจะทรงเห็นชอบตามมติของที่ประชุมเรื่องนี้แสดงให้เห็นทรรศนะว่าองค์สมเด็จพระจักรพรรดิ “ทรงครอบครองแต่ไม่ปกครอง”

องค์สมเด็จพระจักรพรรดิทรงมีท่าทีชัดเจนว่า ทรงยอมรับคำประกาศแห่ง

ปอร์ตสตั้ม ในช่วงนี้เองจึงเป็นที่แน่นอนว่า ผู้ปุ่นจะยอมรับสภาพการพ่ายแพ้สงคราม

ในเที่ยงวันของวันที่ 15 สิงหาคม วิทยุได้ถ่ายทอดกระแสพระราชดำริสยอมรับคำประกาศแห่งปอร์ตสตั้มว่า “จงอดกลั้นกับสิ่งที่ยากจะอดกลั้นไว้ได้ และจงอดทนกับสิ่งที่ยากจะอดทน” เท่ากับเป็นการบอกให้ชาวผู้ปุ่นเก็บอาวุธทั้งหมด สงครามมหาเอเชียบูรพาที่ยืดเยื้อมาเป็นเวลา 3 ปี 8 เดือนก็ได้ยุติลงเช่นนี้

ผู้นำทางทหารของผู้ปุ่นซึ่งขาดสมรรถภาพทางการเมือง

ดังที่เขียนไว้ตั้งแต่แรกว่า ตอนนั้นพ่ออายุได้ 5 ปี 8 เดือน จึงยังไม่ทราบรายละเอียดในขณะนั้น คนวัยที่แก่กว่ารุ่นของพ่อเล่าว่า คนผู้ปุ่นส่วนใหญ่ร้องไห้เมื่อได้ฟังกระแสพระราชดำรินี้ กล่าวคือ คนผู้ปุ่นส่วนใหญ่มีความเชื่อมั่นว่า ไม่ว่าจะเกิดอะไรขึ้นก็ตามผู้ปุ่นก็ไม่มีทางพ่ายแพ้ เพราะผู้ปุ่นเป็นประเทศซึ่งเทพเจ้าทรงสร้างขึ้น จึงไม่มีการดับสูญ หรือบางคนก็เชื่อว่า แล้วพายุแห่งเทพก็จะพัดมาช่วยให้ผู้ปุ่นรอดพ้นจากวิกฤตการณ์ต่างๆ

เมื่อพวกลูกได้ยินเรื่องราวเหล่านี้ คงจะตกตะลึงกันอย่างแน่นอน คงจะคิดสงสัยว่าคนผู้ปุ่นมีความคิดที่ไร้มูลฐานเช่นนี้ด้วยหรือ แน่จนถึงคนผู้ปุ่นไม่ทุกคนจะมีความคิดเช่นนั้น แต่ในหมู่ประชาชน ก็มีคนจำนวนไม่น้อยทีเดียวที่ถูกปลูกฝังอยู่กับแนวความคิดเช่นนั้น ด้วยความตั้งใจที่จะพิสูจน์หาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับประวัติศาสตร์สมัยโชวะ พ่อจึงได้เข้าพบบุคคลจำนวนมากที่มีสถานะแตกต่างกัน ศาสตราจารย์มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งซึ่งมีอายุ 15 ปีเมื่อสงครามยุติได้แล้ว ในตอนนั้นเขาเชื่อมั่นว่าผู้ปุ่นจะไม่แพ้อย่างเด็ดขาด เพราะจากประวัติศาสตร์ผู้ปุ่นเท่าที่ผ่านมาผู้ปุ่นไม่เคยพ่ายแพ้ในสงครามเลย พ่อเองก็มาเข้าใจอย่างถ่องแท้ว่าเป็นความจริงที่คนผู้ปุ่นจำนวนมากเชื่อมั่นเช่นนั้น

ในสงครามมหาเอเชียบูรพา ปัญหาต่างๆมีมากมาย โดยเฉพาะถ้าหากจะยกผู้ปุ่นขึ้นมาเป็นกรณีตัวอย่าง ก็สามารถชี้ได้ถึงปัญหาหลายสิ่งหลายอย่าง และ

ถ้าหากจะหยิบยกปัญหาต่างๆขึ้นมาดูก็จะเห็นว่ามีปัญหาที่ผุดขึ้นมาเรื่อยๆ เช่น จุดมุ่งหมายที่แท้จริงของสงครามคืออะไร ควรที่จะดำเนินการยุติสงครามในรูปแบบใด ทำไมผู้ที่มิมีอิทธิพลอำนาจในกองทัพบกและกองทัพเรือจึงได้กระทำการรบอย่างหุนหันพลันแล่นขาดเหตุผลอันสมควรครั้งแล้วครั้งเล่า และในจิตใจลึกๆที่แท้จริงของประชาชนมองสงครามอย่างไร เป็นต้น ทั้งยังคิดต่อไปอีกว่า ระหว่างการทิ้งระเบิดปรมาณูของสหรัฐอเมริกา และการบุกโจมตีแมนจูเรียของสหภาพโซเวียต อะไรคือสิ่งที่ทำให้ผู้ป่วนตัดสินใจยอมแพ้สงคราม

ยังมีเรื่องที่จะต้องอภิปรายกันอย่างละเอียดลออ เช่น เรื่องที่ว่า อะไรคือสาเหตุที่ทำให้สหรัฐอเมริกาทิ้งระเบิดปรมาณู การประกาศสงครามกับญี่ปุ่นของสหภาพโซเวียตเป็นความถูกต้องชอบธรรมหรือไม่ เท่าที่ผ่านมาก็มีการอภิปรายแสดงความคิดเห็นกันมาระดับหนึ่งแล้ว แต่ในรุ่นของพวกลูก ก็ควรจะได้มีการตรวจพิสูจน์และอภิปรายแสดงความคิดเห็นกันต่อไป

ในที่นี้ พ่ออยากจะถ่ายทอดความคิดเห็นของพ่อที่เป็นข้อสรุปจากการที่ได้สืบค้นกระบวนการของสงครามมหาเอเชียบูรพาจนถึงบัดนี้ พ่อจะเล่าถึงเรื่องที่พ่อรู้สึกสงสัยเป็นที่สุด และเรื่องที่พ่อไม่สามารถจะยอมรับและเข้าใจได้ ถ้าหากลูกมีความสนใจในสงครามมหาเอเชียบูรพา พ่อก็อยากให้ลูกคิดตามไปด้วยโดยคิดคำนึงถึงข้อสงสัยนั้นเช่นกัน

พ่อคิดว่าผู้นำทางทหารของญี่ปุ่นมีความคิดพื้นฐานผิดพลาด เป็นความจริงที่ว่าพวกเขาอาจจะเป็นผู้เชี่ยวชาญทางการทหารแต่ก็มิใช่ว่าจะมีความสามารถทางการเมือง พ่ออยากจะพูดว่าผู้นำทางทหารมีความเข้าใจผิดในจุดนี้

แต่ตั้งแต่มีการใช้กำลังทางทหารเป็นเพียงหนทางทางการเมืองประการหนึ่งเท่านั้น เรื่องนี้พ่อเองก็ได้เขียนมาก่อนหน้านี้แล้วว่า เนื่องจากการเจรจาทางการเมืองหาข้อยุติไม่ได้จึงได้ลงเอยด้วยกำลังทางทหาร สิ่งนี้คือธาตุแท้ของการสงคราม ด้วยเหตุนี้ประเทศอารยธรรมสมัยใหม่จึงได้สร้างระบบ “Civilian Control” (การควบคุมโดยพลเรือน) ขึ้นมา

ประธานาธิบดีรูสเวลท์ นายกรัฐมนตรีเชอร์ชิล นายกรัฐมนตรีสตาลิน

หรือแม้แต่ฮิดเลอร์ก็เป็นผู้นำฝ่ายการเมือง ควบคุมการทหารไว้ภายใต้อำนาจทางการเมืองนั้น เมื่อการเจรจาทางการเมืองหาข้อยุติไม่ได้ ก็จะต้องทำให้อีกฝ่ายหนึ่งยอมรับในสิ่งที่ตนเองต้องการด้วยการเคลื่อนกำลังทหารและด้วยความพยายามทางการเมืองต่างประเทศ แต่ไม่ยอมให้กิจการทหารเป็นอิสระ

ถ้าปล่อยให้กิจการทหารเป็นอิสระ ในที่สุดจุดมุ่งหมายก็จะคือการสงคราม ทำให้ความหมายดั้งเดิม คือการใช้กำลังทางทหารเป็นหนทางทางการเมืองประการหนึ่งหายไป จึงใช้ทหารเป็นเครื่องมือเพื่อพิทักษ์รักษาผลประโยชน์ของตนเอง

โศกนาฏกรรมของญี่ปุ่นสืบเนื่องมาจากการทหารอยู่เหนือการเมือง

แต่ว่าที่ญี่ปุ่นไม่ได้เป็นเช่นนั้น

การทหารอยู่เหนือการเมืองและในที่สุดก็เปลี่ยนการเมืองมารองรับการทหาร สามารถยกตัวอย่างในลักษณะนี้ให้เห็นได้หลายตัวอย่าง เช่น เมื่อกองทัพญี่ปุ่นถูกฝูงบินประจัญบานอเมริกันโจมตี ญี่ปุ่นสูญเสียเรือบรรทุกเครื่องบินและเครื่องบินทิ้งระเบิดติดต่อกันไป กองบัญชาการทหารสูงสุดก็เรียกร้องผู้นำทางการเมือง ให้สร้างเรือบรรทุกเครื่องบินและเครื่องบินทิ้งระเบิดสำหรับปีนั้น

แต่กำลังความสามารถของประเทศมีขีดจำกัด ฝ่ายทหารเรียกร้องแต่ผลผลิตซึ่งเกินกำลังความสามารถในการผลิต โดยไม่เคยบอกกล่าวเลยเช่นว่า จะสู้รบอย่างไร ที่ไหน จะใช้ยุทธวิธีอย่างไร และเท่าที่ผ่านมามีอะไรเสียหาย นี่เป็นเพียงการดำเนินการทางทหารอย่างอิสระตามสิทธิของผู้บัญชาการทหารสูงสุด

ยิ่งกว่านั้นกองทัพบกก็ยังขยายเขตยึดครองต่อไปเรื่อยๆ และเร่งรัดไปยังกระทรวงการต่างประเทศว่า ถึงคราวที่กระทรวงการต่างประเทศจะต้องดำเนินการให้ฝ่ายข้าศึกยอมรับข้อเรียกร้องของพวกเรา กองทัพบกกล่าวว่า นี่มีเซินทิงของพวกท่านหรือหรือ เมื่อกระทรวงการต่างประเทศต่อต้าน ก็ได้ก่อตั้งกระทรวงกิจการมหาเอเชียบูรพาขึ้น ให้ผู้บัญชาการทหารรับผิดชอบอาณาดินในเอเชียเนื่องจากทหารไม่มีความสามารถในการปกครองทางการเมือง จึงต้องปกครองโดย

ใช้อำนาจทางการเมืองมาขู่เพียงอย่างเดียว ทหารจึงได้รับการต่อต้านจากชาวพื้นเมืองในอาณานิคมนั้น ๆ

สถานการณ์เช่นนี้เป็นกรณีตัวอย่างที่การเมืองต้องรองรับการทหาร

เมื่อฝ่ายทหารมาเป็นผู้นำ จึงสิ้นหวังที่จะยุติสงคราม ในคราวสงครามญี่ปุ่น-รัสเซียเมื่อปีเมจิที่ 38 (ค.ศ.1905) การเมืองและการทหารมีความสมดุลกัน ยะมะกะตะ อะริโตะโมะซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบสูงสุดทางการเมืองทหาร ในยามสงครามก็ได้รับแจ้งเข้าหา นายกรัฐมนตรีอิโต อิโระบุมิ และพยายามแสดงความจำนงอยากจะทำให้ดำเนินการทางการเมืองที่นำไปสู่การยุติสงครามโดยพูดว่า “การสู้รบเพียงอย่างเดียวไม่ทำให้สงครามยุติลงได้ ขอให้ดำเนินการด้านการทูตด้วย” ระบบการดำเนินงานนี้แทบจะไม่ปรากฏให้เห็นในสงครามมหาเอเชียบูรพาเลย

พูดอย่างตรงไปตรงมาก็คือ ทหารได้รับการสอนมาว่า “จงสู้รบจนกว่าจะได้รับชัยชนะ” “จงคิดว่าการแพ้คือความอัปยศ” สิ่งที่ทำให้ความคิดนี้หยุดชะงักคือการเมือง ญี่ปุ่นในช่วงแรกของสมัยโชวะ ไม่มีสมรรถนะด้านนี้ หรือไม่มีการรักษาสมรรถนะด้านนี้ไว้ให้ถูกต้อง และนี่คือปัญหา

นับตั้งแต่ปีโชวะที่ 19 (ค.ศ.1944) เป็นต้นมา ทั่วทุกแห่งในญี่ปุ่นมีผู้พลีชีพเพื่อประเทศชาติ กล่าวกันว่าโรงเรียนนายร้อยทหารบกจะสอนกันไว้ว่าควรหลีกเลี่ยงการที่จะต้องเสียชีวิต ถ้าหากอัตราความสูญเสียของทหาร (อัตราการตายและการบาดเจ็บ) มีถึงร้อยละ 30 ถือว่ากองทหารนั้นได้สูญเสียสมรรถนะดั้งเดิมแล้ว

แต่กระนั้น การเสียชีวิตเพื่อประเทศชาติ (รวมทั้งการเสียชีวิตเนื่องจากอากาศเสียบหรือกำลังหนุน) ก็ยังคงดำเนินต่อไป ยิ่งกว่านั้น ยังกล่าวว่า การเสียชีวิตเพื่อชาติเป็นจิตวิญญาณของการสู้รบ และยกย่องสรรเสริญการเสียชีวิตเพื่อชาติว่าเป็นจิตวิญญาณของจักรวรรดินิยมญี่ปุ่นที่มีองค์สมเด็จพระจักรพรรดิเป็นประมุข แน่นนอนมีความจำเป็นจะต้องสวดตีสรรเสริญทหารแต่ละคนที่เสียชีวิตไปในสงคราม แต่การยกย่องสรรเสริญนี้เมื่อเป็นความต้องการของประเทศชาติ ก็มีใช้สงครามแล้ว แต่กลับกลายเป็นวิชาจิตตาสาสตร์ (Aesthetics) ส่วนบุคคล

ขณะที่ผู้อ่านสมุดบันทึกของเหล่านักศึกษาที่เป็นหน่วยโจมตีพิเศษคะมิกะซะ

ที่เสียชีวิต ในบางครั้งพ้อก็ถึงกับหลั่งน้ำตา พวกเขายอมรับชะตาชีวิตในยุคสมัยที่พวกเขาได้รับการฝึกฝนมาอย่างสุขุมและต้องเสียชีวิตไป พ้อยอมไม่ได้ที่จะปล่อยให้พวกเขาสูญเสียชีวิตไปโดยไม่ได้รับการเหลียวแลเหมือนสุนัขตายข้างถนนช่างเหมือนกับการถ่มน้ำลายรดฟ้า

เป็นความผิดอย่างร้ายแรงของเหล่าผู้นำทางทหารที่คิดยุทธวิธีรบโดยใช้หน่วยโจมตีพิเศษกะมิกะเซะและให้เหล่านักศึกษาเป็นผู้ปฏิบัติการ

ผู้นำทางทหารที่เรียกร้องให้คนญี่ปุ่นสู้รบบนแผ่นดินญี่ปุ่นและให้คนญี่ปุ่น 100 ล้านคนพลีชีพอย่างสมเกียรติเพื่อประเทศชาติ มองการสงครามเป็นวิจิตรศาสตร์ ชื่นชมความงามของ “การตายในสงคราม” ซึ่งถือเป็นการปลดปล่อยอารมณ์ความรู้สึกต่างๆ ที่สั่งสมมานาน ทำให้การตายในสงครามเป็นวิจิตรศาสตร์ซึ่งเป็นความเชื่อฝังใจตามลำพังของตนเอง และเหล่าครูบาอาจารย์ที่ร้องตะโกนปลุกฝังความคิดนี้ให้กับนักเรียนชั้นประถมและนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นว่า “พวกเจ้าอย่าคิดว่าจะมีชีวิตต่อไปจนอายุ 20 ปี จงรับใช้ประเทศชาติด้วยความตาย” ก็เป็นความลุ่มหลงของตนเองอยู่ในวิจิตรศาสตร์

พ้ออยากให้ลูกอ่านหนังสือพิมพ์ที่ตีพิมพ์ตั้งแต่ปีโชวะที่ 20 (ค.ศ.1945) เป็นต้นมาอย่างละเอียด ทั้งนี้เพราะว่า หนังสือพิมพ์เองก็ลุ่มหลงอยู่กับการปลดปล่อยอารมณ์ความรู้สึกต่างๆ ที่สั่งสมมานาน

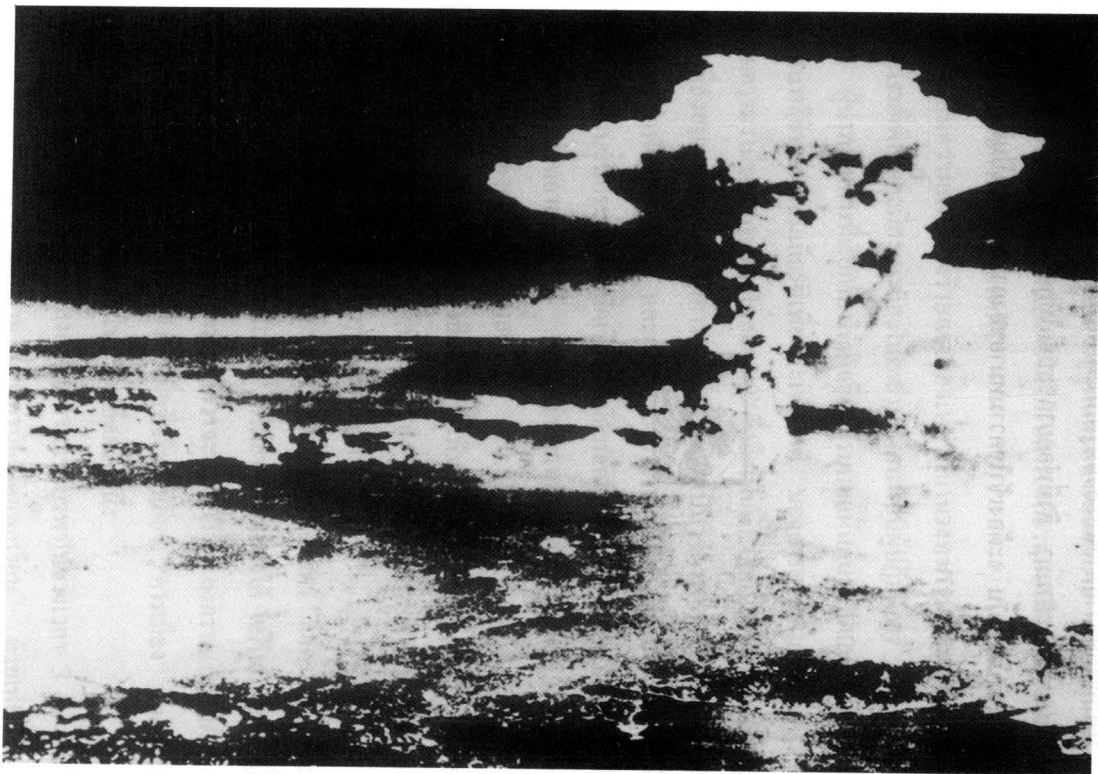
พ้อจะขอพูดซ้ำอีกครั้งว่า สงครามไม่ใช่วิจิตรศาสตร์ สงครามไม่ใช่ศิลปะ แต่เป็นขั้นตอนสุดท้ายทาง “การเมือง” ที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ แม้ในปัจจุบัน ญี่ปุ่นไม่ได้อยู่ในวิกฤตการณ์ทางสงครามแต่ก็ควรจะทราบไว้ว่า สงครามเป็นอีกด้านหนึ่งซึ่งหลีกเลี่ยงไม่ได้ของ “การเมือง” เพื่อที่จะหลีกเลี่ยง “การเมือง” ในลักษณะนี้จึงควรจะมองประวัติศาสตร์สมัยโชวะใหม่อีกครั้งหนึ่ง

บทเรียนอันยิ่งใหญ่ของสงครามมหาเอเชียบูรพาในช่วงเวลา 3 ปี 8 เดือนก็คือการที่วงการทหารบนพื้นฐาน “การควบคุมโดยพลเรือน” ด้วยเหตุนี้ พ้อจึงคิดว่าประชาชนทุกคนจำเป็นจะต้องมีความเข้าใจภายในกรอบที่แน่ชัดว่า “การทหารคืออะไร” และในเวลาเดียวกันก็ควรพิจารณาด้วยว่า สงครามนี้มีความหมาย

อย่างไรบ้างในประวัติศาสตร์โลก

เป็นความคิดง่ายตายและสวยหรูเกินไปที่พอร้องตะโกนว่า เกลียดสงครามแล้วความสงบสุขก็จะตามมา สิ่งที่พ่ออยากจะทำคือบอกให้ลูกได้ทราบไว้ครั้งแล้วครั้งเล่าว่าการมุ่งหวังสันติสุขนั้น จะต้องเข้าใจความหมายของการทหารซึ่งเป็นสิ่งที่ตรงข้ามกับสันติสุขมาตั้งแต่พื้นฐาน

5 นาทีหลังการทิ้งระเบิดปรมาณูที่ฮิโรชิมา ปรากฏควันสีขาวลักษณะเหมือนเสาใหญ่สูงราว 17,000 เมตร พุ่งทะยานสู่ท้องฟ้าจากกลุ่มเมฆสีเทาดำบนพื้นดิน และจากลักษณะที่เหมือนกับดอกเห็ดนี้เองที่ทำให้ต่อมาผู้คนพากันขนานนามควันดังกล่าวว่า “เมฆดอกเห็ด” (ภาพจากหนังสือพิมพ์ไมนิจิ)

บทที่ 3

สมัยการยึดครองและการก่อร่างประเทศใหม่

ช่วงเวลาสูญเสียอธิปไตยภายใต้การยึดครองของสหรัฐอเมริกาเป็นเวลา 6 ปี 8 เดือน

ในช่วงสงครามมหาเอเชียบูรพา ญี่ปุ่นมีอำนาจปกครองอยู่ในหลายประเทศ เช่น แมนจูว์ก็อยู่ใต้การปกครองของญี่ปุ่นด้วย ในประเทศจีน ญี่ปุ่นก็ได้สร้างอำนาจการปกครองโดยสนับสนุนให้นายหวังจิงเว่ย ผู้สนิทสนมกับญี่ปุ่นจัดตั้งรัฐบาลปกครองจีน ทางเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็สร้างอำนาจการปกครองโดยให้กลุ่มผู้สนับสนุนกับญี่ปุ่นทั้งในฟิลิปปินส์และพม่า จัดตั้งรัฐบาลดำเนินการปกครองโดยทางอ้อมด้วยการจะสร้างรูปแบบการปกครองที่มีทหารและข้าราชการญี่ปุ่นเป็นที่ปรึกษาทางการเมือง

อำนาจการปกครองของกลุ่มผู้สนับสนุนญี่ปุ่นนี้ จะถูกญี่ปุ่นควบคุมโดยเด็ดขาด ชนพื้นเมืองของประเทศนั้น ผู้แทนจะไม่มีอำนาจใดๆเลย ด้วยเหตุนี้จึงเรียกอำนาจการปกครองทำนองนี้เป็นอำนาจการปกครองแบบหุ่นเชิด การพ่ายแพ้ทางด้านการทหารหรือการจะต้องรับนโยบายการปกครองจากประเทศอื่นก็คือ การที่จะต้องยอมรับอำนาจการปกครองของประเทศอื่นภายใต้กลไกทางการเมืองเช่นนั้น อำนาจการปกครองแบบเหมือนหุ่นเชิดนี้ทำลายความภาคภูมิใจของชนในชาตินั้นโดยสิ้นเชิง

ถ้าหากญี่ปุ่นมุ่งหวังผลเพียงอย่างเดียวคือการปลดปล่อยเอเชียบูรพา (การหลุดพ้นจากการเป็นอาณานิคมของเหล่าประเทศทางยุโรปตะวันตก) ขับไล่ประเทศทางยุโรปและอเมริกาออกจากเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้วยกำลังทางทหาร ก็ควรที่จะดำเนินตามกฎระเบียบของชนชาติเหล่านั้นและยอมรับรูปแบบการปกครองของประเทศเหล่านั้น

แต่ผู้บัญชาการกองทหารยึดครองของญี่ปุ่นมักจะผลักดันให้ประเทศเหล่านั้นดำเนินการปกครองตามรูปแบบการปกครองของญี่ปุ่น ดังนั้นกองทหารญี่ปุ่นจึงไม่ใช่กองทหารที่มาช่วยปลดปล่อย แต่มองกันว่าเป็นกองทหารยึดครองซึ่งเข้ามาแทนที่ประเทศทางยุโรปและอเมริกา

พอคิดว่า ถ้าพวกลูกจะได้บทเรียนต่างๆจากประวัติศาสตร์ ลูกจะต้องจดจำกฎระเบียบที่สำคัญยิ่งไว้ให้ชัดเจนว่า จะไม่รุกรานใครและไม่ให้ใครรุกรานประเทศอื่น ประเทศใด ๆ ก็ตามต่างก็มีวัฒนธรรมและประเพณีดั้งเดิมเฉพาะของแต่ละประเทศนั้น ๆ ประเทศอื่นไม่มีสิทธิที่จะเข้าไปก้าวก่ายในเรื่องใด ๆ

หลังจากญี่ปุ่นพ่ายแพ้ในสงครามมหาเอเชียบูรพา ญี่ปุ่นก็ตกอยู่ใต้การยึดครองของประเทศพันธมิตรซึ่งมีสหรัฐอเมริกาเป็นกำลังสำคัญ กล่าวคือ เป็นการสูญเสียอำนาจอธิปไตย

พอมองว่าการรับนโยบายยึดครองซึ่งเป็นการกิจของสหรัฐอเมริกา ก็เป็นการรับนโยบายการปกครองเช่นเดียวกับที่ญี่ปุ่นเคยกระทำไว้กับประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ญี่ปุ่นถูกยึดครองเป็นเวลาราว 6 ปี 8 เดือน ตั้งแต่เดือนกันยายนปีโชวะที่ 20 (ค.ศ.1945) ถึงวันที่ 28 เมษายนปีโชวะที่ 27 (ค.ศ.1952)

เกี่ยวกับเรื่องนี้คนรุ่นหนุ่มสาวจะไม่ทราบเรื่อง แม้คนในยุคของพ่อก็พูดไม่ได้ว่าเข้าใจอย่างถูกต้อง ไม่ว่าเนื้อหาในการรุกรานจะคืออะไรก็ตาม เป็นที่แน่นอนว่าญี่ปุ่นได้สูญเสียอำนาจในการปกครองตนเอง ไม่สามารถที่จะดำเนินการปกครองหลัก ๆ ของประเทศได้เฉกเช่นกับที่แมนจูว์เคยเป็น

เกี่ยวกับเรื่องราว 6 ปี 8 เดือนนี้ พ่ออยากจะขอเล่าไว้ในบทนี้ แต่ไม่ใช่เป็นการบอกว่าเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย เป็นเพียงการเล่าไปตามทรรศนะของบุคคลทั่วไป พ่ออยากบอกไว้ก่อนในที่นี้ว่า พ่อเองก็คิดว่า เมื่อมองจากประวัติศาสตร์โลก นโยบายการยึดครองของสหรัฐอเมริกา โดยภาพรวมแล้วมีด้านที่เป็นแง่บวกอยู่มากทีเดียว

พอคิดว่าถ้าหากญี่ปุ่นแพ้สงครามช้ากว่านี้อีก 6 เดือน หลังจากทีสหภาพโซเวียตปราบปรามแมนจูเรียแล้ว ก็คงจะบุกเข้าเกาะฮอกไกโดโดยผ่านมาทาง

แซคาลิน และถ้าเป็นเช่นนั้น เกาะฮอกไกโดก็ควรจะกลายเป็น “ประเทศสาธารณรัฐประชาชนญี่ปุ่นเหนือ ระเบิดอสังคายนิยม” และญี่ปุ่นก็ควรจะถูกแบ่งเป็นสองประเทศอย่างเช่นประเทศเกาหลีหรือประเทศเยอรมัน

จริงๆ แล้วสหภาพโซเวียตได้ยื่นข้อเสนอต่อสหรัฐอเมริกาอย่างลับ ๆ ในฐานะประเทศพันธมิตรประเทศหนึ่งที่อยู่ยากจะแบ่งแยกเกาะฮอกไกโดมาเป็นเขตอาณานิคมของสหภาพโซเวียต อาจจะเป็นการพูดที่ฟังดูแปลก แต่พอคิดดูว่าอย่างไรก็ตามระเบิดอสังคายนิยมหรือระเบิดเสริมนิยมของสหรัฐอเมริกาก็ดีกว่าระเบิดสังคมนิยมของสหภาพโซเวียตมากมายทีเดียว

พอซึ่งเกิดและเติบโตที่เกาะฮอกไกโดคิดเช่นนี้จริง ๆ จากกันบั้งของจิตใจ

ข้อแตกต่างทางกรอบโครงสร้างของสมัยการยึดครองช่วงแรกและช่วงหลัง

ก่อนอื่นอยากให้ลูกดูตารางเหตุการณ์ประจำปีในช่วง 6 ปี 8 เดือนนี้ ก่อนลูกจะรู้สึกถึงความแตกต่างระหว่างช่วงตั้งแต่เดือนสิงหาคมปีโชวะที่ 20 (หลังวันที่ 15) จนถึงปีโชวะที่ 23 กับช่วงตั้งแต่ปีโชวะที่ 24 ถึงวันที่ 3 พฤษภาคมปีโชวะที่ 27

พอจะเรียกช่วงจนถึงปลายปีโชวะที่ 23 (ค.ศ.1948) ว่า *สมัยยึดครองช่วงแรก* และเรียกช่วงจนถึงวันที่ 3 พฤษภาคมปีโชวะที่ 27 (ค.ศ.1952) ว่า *สมัยยึดครองช่วงหลัง* ในสมัยยึดครองช่วงแรกและสมัยยึดครองช่วงหลังจะมีกรอบโครงสร้างพื้นฐานที่แตกต่างกัน

คราวนี้จะมาดูว่าสองช่วงนี้มีกรอบโครงสร้างพื้นฐานที่แตกต่างกันอย่างไร ใน *สมัยยึดครองช่วงแรก* มีเหตุการณ์ต่าง ๆ ดังนี้ การสลายตัวของกองทัพบกและกองทัพเรือ กองตำรวจลับ ยกเลิกกฎหมายรักษาความสงบ การปล่อยตัวนักโทษการเมือง คำสั่งการปฏิรูปครั้งใหญ่ 5 ประการ (ความเสมอภาคของชายหญิง ระบบการศึกษาที่ส่งเสริมขบวนการประชาธิปไตย ยกเลิกการเมืองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ การรับรองสิทธิของผู้ใช้แรงงาน ปฏิรูปเศรษฐกิจให้เป็นประชาธิปไตย)

การประกาศฐานะความเป็นมนุษย์ธรรมดาขององค์สมเด็จพระจักรพรรดิ การปฏิรูปที่ดินเกษตรกรรม การสลายตัวของระบบเครือโซบะสี การแบ่งแยกความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลลัทธิชินโด การประกาศรัฐธรรมนูญแห่งประเทศญี่ปุ่น การจัดตั้งศาลยุติธรรมชั้นที่กรุงโตเกียว การตัดสินโทษประหารชีวิตด้วยการแขวนคอพลเอกโตโจ อิเดกิและผู้นำคนอื่นรวม 7 คนในฐานะอาชญากรสงครามอันดับหนึ่ง กล่าวคือเป็นบรรยากาศการสลายตัวของจักรวรรดิญี่ปุ่นอันยิ่งใหญ่ที่มีทหารเป็นแกนนำมาเป็นกำเนิดประเทศญี่ปุ่นในระบอบประชาธิปไตย

คราวนี้มาดูว่าแล้วใน*สมัยยึดครองช่วงหลัง* เป็นอย่างไรบ้าง ในสมัยนี้เกิดอุบัติเหตุที่อ้อมครึมหลายเหตุการณ์ เช่น เหตุการณ์ชิโมะยะมะ เหตุการณ์มิตะกะ เหตุการณ์มะสึกะวะ การตรวจค้นและสอบสวนการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ (Red Purge) การก่อตั้งกองกำลังตำรวจ สนธิสัญญาสันติภาพทั่วประเทศ การอภิปรายถึงสันติภาพอันโดดเดี่ยว สงครามเกาหลีเหนือ คำว่า “ปรากฏการณ์ตรงกันข้าม” กลายมาเป็นคำฮิตของในสมัยนี้ กล่าวคือเป็นช่วงที่มีภาพพจน์หนักหน่วง

ในความเป็นจริง นโยบายการยึดครองของสหรัฐอเมริกาในสมัยยึดครองช่วงแรกและช่วงหลังมีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน

สมัยยึดครองช่วงแรกเป็นช่วงที่ปฏิรูปเปลี่ยนแปลงญี่ปุ่นให้เป็นประชาธิปไตยแบบสหรัฐอเมริกาในฐานะประเทศที่ได้รับชัยชนะในสงครามมหาเอเชียบูรพา พลเอกดักลาส แมกอาร์เธอร์ ผู้บัญชาการทหารสูงสุดของกองทัพฝ่ายพันธมิตร พูดไว้ว่า “จะเปลี่ยนแปลงญี่ปุ่นให้เป็นประเทศสวิตเซอร์แลนด์ตะวันออก” ซึ่งก็คือเป็นความคาดหวังที่จะให้ญี่ปุ่นมีสถานภาพเป็นประเทศเป็นกลางตลอดไป

แต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้เกิดความขัดแย้งระหว่างประเทศสังคมนิยมแนวใหม่กับประเทศทุนนิยม เช่นประเทศโปแลนด์ เชกโกสโลวาเกีย ฮังการี บัลแกเรีย รумыเนีย และอื่นๆ พรรคคอมมิวนิสต์ได้กุมอำนาจทางการเมือง และกลายเป็นสาธารณรัฐของสหภาพโซเวียต

ยิ่งกว่านั้นในเดือนตุลาคมปีโชวะที่ 24 (ค.ศ.1949) พรรคคอมมิวนิสต์จีนสู้รบภายในกับรัฐบาลก๊กมินตั๋งและได้รับชัยชนะ ส่งผลให้จีนเป็นประเทศสังคมนิยม

ในเอเชียเป็นประเทศที่ส่องรองจากประเทศมองโกเลีย

จากกำเนิดประเทศจีนทำให้โครงสร้างสงครามเย็นระหว่างสหรัฐอเมริกากับสหภาพโซเวียตพุ่งสูงขึ้นไปอย่างทันทีทันใดในทั่วทุกภาคในโลก ความขัดแย้งระหว่างประเทศระบอบทุนนิยมกับประเทศระบอบสังคมนิยมมีสูงขึ้นไปและอยู่ในสภาพที่พร้อมที่จะระเบิดได้ทุกเมื่อ ความขัดแย้งดังกล่าวนับเป็นความขัดแย้งกันเองระหว่างประเทศที่ได้รับชัยชนะในสงครามโลกครั้งที่ 2

สหรัฐอเมริกาได้เปลี่ยนนโยบายมาเป็นฟื้นฟูบูรณะญี่ปุ่นเพื่อให้เป็นป้อมปราการต่อต้านคอมมิวนิสต์ในทวีปเอเชีย เพื่อที่จะเก็บเกี่ยวผลประโยชน์จากประเทศญี่ปุ่น

ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผลลัพธ์นี้ได้บันทึกอยู่ในตารางเหตุการณ์ประจำปีตั้งแต่ปีโชวะที่ 24 (ค.ศ.1949) เป็นต้นมา

พอคิดว่าลูกคงรู้ว่าสมัยยึดครองช่วงแรกและช่วงหลังมีความแตกต่างกันมาก แม้แต่ที่ญี่ปุ่นก็ใช้คำซึ่งปัจจุบันไม่ได้ใช้กันแล้วคือคำว่า “ระบอบประชาธิปไตยหลังสงคราม” เวลาได้ล่วงเลยมานานมากแล้วจนขนาดที่มีคำถามจากคนในยุคของลูกว่า คำว่า “หลังสงคราม” หมายถึงอะไร แต่คำนี้มีความหมายที่แน่ชัดสำหรับคนในยุคของพ่อ

พุดูให้ชัดเจนก็คือ เป็นภาพที่สติระยิบระยับถ่ายถอดสืบทอดกันมาอย่างไรก็ตามในปัจจุบัน ซัดจำกัดของคำนี้ก็เห็นได้แจ่มชัด พ่อเข้าใจแต่เพียงว่าเป็นคำที่บ่งบอกถึงความไม่ประสีประสาทางด้านจิตใจ

ระบอบประชาธิปไตยหลังสงครามนี้หมายถึงหลักการของสมัยยึดครองช่วงแรก

หมายถึงนโยบายการทำประเทศญี่ปุ่นให้เป็นประเทศประชาธิปไตยและนโยบายการยุบกิจการเกี่ยวกับการทหารเพื่อที่จะสลายจักรวรรดิญี่ปุ่นอันยิ่งใหญ่

พระราชประสงค์ในการสละราชสมบัติของสมเด็จพระจักรพรรดิ

ภายหลังที่สงครามมหาเอเชียบูรพาสิ้นสุดลง สมเด็จพระจักรพรรดิชิโรฮิโตะ ได้ทรงปรึกษากับรัฐมนตรีว่าการสำนักพระราชวัง นายคิโตะ โคะอิชิ เกี่ยวกับความรับผิดชอบของพระองค์ต่อสงครามในครั้งนี้ ตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการสำนักพระราชวังนี้ไม่ได้เป็นตำแหน่งที่กำหนดขึ้นตามกฎหมายรัฐธรรมนูญของประเทศญี่ปุ่น เป็นเพียงตำแหน่งที่มิไว้เพื่อทำหน้าที่ให้คำปรึกษาทางด้านการเมืองต่อสมเด็จพระจักรพรรดิเท่านั้น

นายคิโตะเข้ารับตำแหน่งนี้ตั้งแต่ปีโชวะที่ 15 เป็นต้นมา ในยามสงคราม มิใช่ว่าเขาจะทำหน้าที่ถวายคำปรึกษาต่อสมเด็จพระจักรพรรดิตลอดเวลา แต่เป็นเพียงผู้เสนอเรื่องในเวลาที่มีผู้นำทางการเมืองประสงค์จะขอเข้าเฝ้า

ในบันทึกที่นายคิโตะได้บันทึกไว้ด้วยตนเอง (วันที่ 29 กันยายน ปีโชวะที่ 20) มีข้อความเกี่ยวกับพระราชดำรัสของสมเด็จพระจักรพรรดิว่า

“(ความรับผิดชอบต่อสงครามนั้น) ข้าพเจ้าจะรับผิดชอบด้วยการสละราชสมบัติได้หรือไม่”

อย่างไรก็ตามในบันทึกไม่ได้บันทึกไว้ว่า นายคิโตะได้ตอบกระแสพระราชดำรัสอย่างไร

สมเด็จพระจักรพรรดิทรงไม่สบายพระทัยในข้อความตอนหนึ่งใน *คำประกาศแห่งปอร์ตสตัน* เกี่ยวกับบทลงโทษอาชญากรสงคราม ทรงมีพระราชดำริว่า น่าสงสารที่จะให้บรรดาข้าราชการต้องมารับผิดชอบในเรื่องนี้

ในการลงนามสนธิสัญญาสงบศึกยอมจำนนระหว่างญี่ปุ่นกับประเทศสัมพันธมิตร บนคาบฟ้าเรือรบมิสซูรี ที่ลอยลำอยู่ในอ่าวโยโกซุกะ เมื่อวันที่ 2 กันยายน นายชิเงะมิตสึ มะโมะรุ รัฐมนตรีต่างประเทศ เป็นผู้แทนมีอำนาจเต็มลงนามในพระนามของ “สมเด็จพระจักรพรรดิแห่งราชอาณาจักรญี่ปุ่นและรัฐบาลญี่ปุ่น” กล่าวคือสนธิสัญญาสงบศึกลงนามในพระนามขององค์สมเด็จพระจักรพรรดิ

จริงๆ แล้ว สถานภาพของสมเด็จพระจักรพรรดิลึกลับยิ่ง แยกคดียิ่ง ประชาชน

ชาวอเมริกันจะรู้จักชื่อ “ฮิโรฮิโตะ” และ “โตโจ” ในฐานะผู้นำของประเทศศัตรูและเป็นที่เกลียดชังยิ่ง มีเสียงเรียกร้องมากมายทั้งให้ประหารชีวิตสมเด็จพระจักรพรรดิให้ทันตัวขึ้นศาลสงคราม ผลสำรวจประชามติรายงานว่ ประชาชนถึงร้อยละ 70 เห็นด้วยกับการสำเร็จโทษสมเด็จพระจักรพรรดิ คณะกรรมการกิจการทหารในสภาสูงก็ได้มีมติออกมาเช่นเดียวกัน

แต่ร่างมติดังนั้นถูกยกเลิกไปด้วยวินิจฉัยที่ว่า ถ้าน้องศ์สมเด็จพระจักรพรรดิไปขึ้นศาล จะเกิดความไม่ราบรื่นในการปกครองญี่ปุ่นต่อไป ความเห็นข้างต้นเป็นความคิดเห็นที่เสนอโดยรองปลัดกระทรวงมหาดไทยนายโจเซฟ ซี. คุรุ (ผู้เคยดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกาประจำญี่ปุ่นเป็นเวลาถึง 10 ปีก่อนเกิดสงคราม) และความคิดเห็นนี้ได้ถูกนำมาใช้ในการสร้างประชามติด้วย

นายโจเซฟ ซี. คุรุได้เปรียบเทียบสถาบันจักรพรรดิของญี่ปุ่นเหมือนกับนางพญาผึ้ง ชาวญี่ปุ่นใช้ชีวิตโดยมีนางพญาผึ้งเป็นศูนย์กลาง ถ้าหากกำจัดนางพญาผึ้งออกไป สังคมญี่ปุ่นก็จะเกิดความโกลาหลครั้งใหญ่ คนญี่ปุ่นจะไร้ทิศทางไม่ทราบว่าจะตนเองจะอย่างไรดี

นายโจเซฟ ซี. คุรุยังกล่าวว่า เพื่อที่จะให้การยึดครองของประเทศพันธมิตร ซึ่งมีสหรัฐอเมริกาเป็นกำลังสำคัญดำเนินไปอย่างราบรื่นสหรัฐอเมริกาควรใช้ประโยชน์จากองค์สมเด็จพระจักรพรรดิในฐานะที่เป็นสัญลักษณ์ของสันติภาพ เช่นเดียวกับที่ผู้นำระบบทหารนิยมใช้ประโยชน์จากองค์สมเด็จพระจักรพรรดิ ความคิดนี้ได้กลายมาเป็นหลักสำคัญในนโยบายการยึดครองของรัฐบาลสหรัฐอเมริกา

การพบปะสนทนาระหว่างสมเด็จพระจักรพรรดิกับพลเอกดักลาส แมกอาร์เธอร์

พลเอกแมกอาร์เธอร์ได้เดินทางมาถึงโตเกียวและเข้าไปในกองบัญชาการทหารสูงสุด ออกคำสั่งให้ดำเนินการปฏิรูปญี่ปุ่นต่าง ๆ นานา ในท่งทำที่อาจหาญและเฉยเมยต่อการเข้าเฝ้าสมเด็จพระจักรพรรดิ

ทั้งสำนักพระราชวังและกระทรวงการต่างประเทศต่างกล่าวว่า องค์กรสมเด็จพระจักรพรรดิควรเป็นฝ่ายเข้าพบนายพลแมกอาร์เธอร์ และได้นำพระองค์เสด็จไปยังสถานทูตสหรัฐอเมริกาเมื่อวันที่ 27 กันยายน ณ ประเทศยึดครอง อิทธิพลอำนาจของพลเอกแมกอาร์เธอร์มีเหนือกว่าองค์สมเด็จพระจักรพรรดิเป็นอย่างมาก การพบปะกันของบุคคลทั้งสองนับเป็นเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์

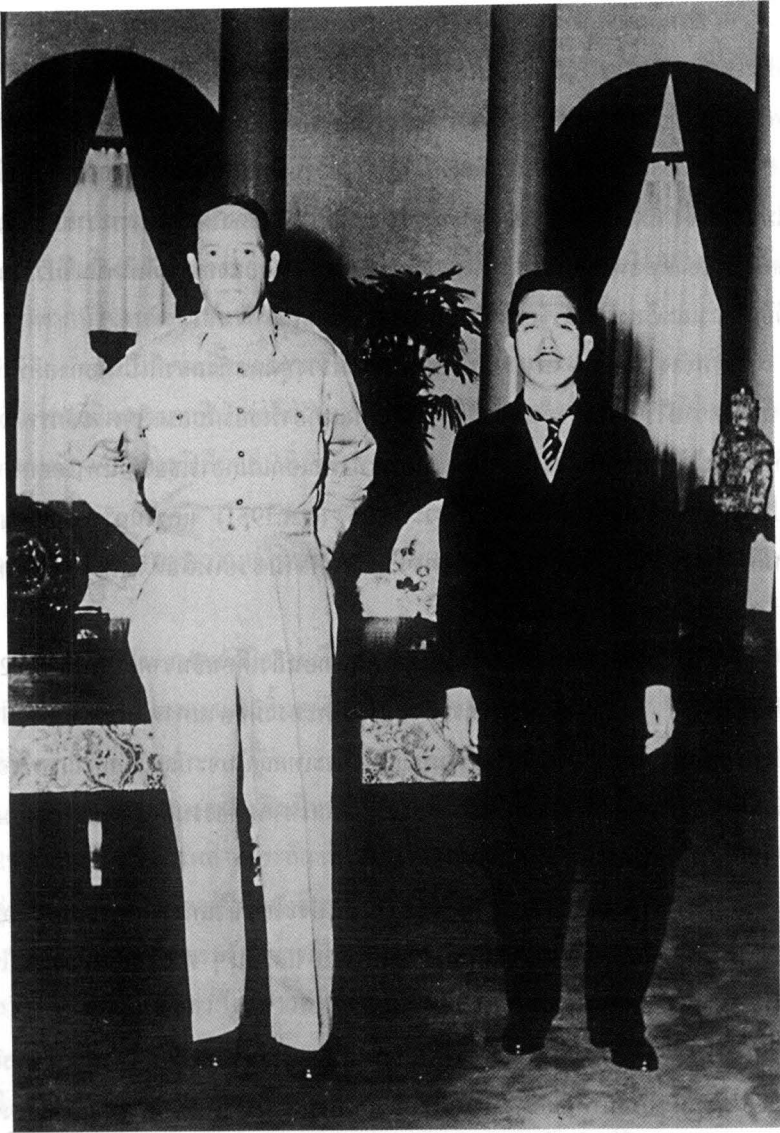
สมเด็จพระจักรพรรดิก่อนที่จะไปเยือนพลเอกแมกอาร์เธอร์มีสี่พระพักตร์ที่เต็มไปด้วยความเครียด ในบันทึกของคนใกล้ชิดบันทึกไว้ว่า ทรงมีสี่พระพักตร์ที่ “จมจิ้ง”

ในห้องรับรองมีพลเอกแมกอาร์เธอร์ สมเด็จพระจักรพรรดิและล่ามจากกระทรวงการต่างประเทศ เวลาตามกำหนดการคือ 30 นาที แต่พลเอกแมกอาร์เธอร์และสมเด็จพระจักรพรรดิได้ออกมาจากห้องรับรองหลังจากเวลาผ่านไป 40 นาที พลเอกแมกอาร์เธอร์มีอาการแฉะใน องค์กรสมเด็จพระจักรพรรดิก็ทรงคลายความเครียดลง กล่าวกันว่าทรงมีกระแสรบสิ่งเรื่องต่างๆกับหัวหน้ามหาดเล็กในรถพระที่นั่งขณะเสด็จพระราชดำเนินกลับ

พลเอกแมกอาร์เธอร์กับสมเด็จพระจักรพรรดิพูดคุยอะไรกันบ้าง จนถึงบัดนี้ก็ยังเป็นความลับหน้าหนึ่งในประวัติศาสตร์ ต่อมาในงานแถลงข่าวต่อสื่อมวลชน สื่อได้กราบบังคมทูลถามสมเด็จพระจักรพรรดิถึงเนื้อความที่สนทนากันในครั้งนั้น ทรงตอบว่า ได้ทรงสัญญาไว้อย่างแน่นอนว่าจะไม่เปิดเผยเรื่องที่ได้สนทนากัน แต่พลเอกแมกอาร์เธอร์ได้เขียนไว้ตอนหนึ่งในบันทึกความหลังของเขาว่า

“พระกระแสรบสิ่งจากพระโอรสขององค์สมเด็จพระจักรพรรดิคือข้อความว่า ‘ที่ข้าพเจ้ามาเยือนก็เพื่อที่จะมอบตัวตามคำพิพากษาชี้ขาดของเหล่าประเทศต่างๆที่ท่านเป็นตัวแทน ข้าพเจ้าเป็นผู้รับผิดชอบทั้งหมดต่อคำตัดสินและการปฏิบัติการทั้งสิ้นทั้งปวงทั้งทางด้านการเมืองและการทหารที่นำประชาชนไปสู่สงคราม’ ฉันรู้สึกประทับใจกับคำพูดนี้เป็นอย่างมาก”

กล่าวกันว่าจากพระกระแสรบสิ่งนี้ พลเอกแมกอาร์เธอร์ได้ยอมรับว่า สมเด็จพระจักรพรรดิอิโรโตะทรงเป็น “สุภาพบุรุษอย่างยิ่งยวด”

สมเด็จพระจักรพรรดิอิโรโอะโตะทรงพบกับพลเอกแมคอาเธอร์ ภาพถ่ายวันที่ 27 เดือนกันยายน ปี 1945 การพบปะระหว่างสมเด็จพระจักรพรรดิญี่ปุ่นที่เสด็จเยือนพลเอกแมคอาเธอร์ที่สถานทูตอเมริกัน พลเอกแมคอาเธอร์อยู่ในชุดลำลองไม่ผูกเนคไท ส่วนสมเด็จพระจักรพรรดิฉลองพระองค์เต็มยศ (ภาพจากหนังสือพิมพ์ไมนิจิ)

ส่วนอีกด้านหนึ่ง มีการกล่าวไว้ในรายงานของสามจากกระทรวงการต่างประเทศในต่อนั้น (รายงานนี้ได้เก็บรักษาไว้ที่กระทรวงการต่างประเทศและสำนักพระราชวัง เป็นความลับของประเทศที่ไม่ได้เปิดเผยต่อสาธารณชน) ไม่ได้กล่าวไว้เช่นนี้ หลายเสียงแสดงความคิดเห็นว่า ข้อความที่พลเอกแมกอาร์เธอร์เขียนไว้นี้ไม่แจ่มแจ้ง แต่พอคิดว่า สมเด็จพระจักรพรรดิอิโรฮิโตะคงได้แสดงพระราชประสงค์ของพระองค์ต่อพลเอกแมกอาร์เธอร์ที่จะรับผิดชอบต่อสงครามที่เกิดขึ้นไม่วิธีใดก็วิธีหนึ่ง และเรื่องนี้สามเขียนไว้ในรายงานอย่างกำกวม

อย่างไรก็ตาม การพบปะสนทนาระหว่างบุคคลทั้งสองก็เป็นโอกาสดีที่ก่อให้เกิดความไว้วางใจซึ่งกันและกัน พลเอกแมกอาร์เธอร์กับสมเด็จพระจักรพรรดิอิโรฮิโตะได้พบปะกันถึง 12 ครั้ง จนกระทั่งพลเอกแมกอาร์เธอร์เดินทางออกจากประเทศญี่ปุ่นในเดือนเมษายน ปีโชวะที่ 26 (ค.ศ.1951) และในการพบปะกันนี้ สมเด็จพระจักรพรรดิอิโรฮิโตะยังทรงร้องขอความช่วยเหลือด้านเครื่องบริโภคเนื่องจากประชาชนขาดแคลนอาหาร

ในช่วงเวลา 4 เดือนตั้งแต่เดือนกันยายนถึงเดือนธันวาคม ปีโชวะ 20 (ค.ศ.1945) องค์สมเด็จพระจักรพรรดิอิโรฮิโตะทรงมีสถานภาพไม่ชัดเจน เป็นปัญหาที่ยิ่ง ไม่ทราบว่าจะในรัฐธรรมนูญแห่งประเทศญี่ปุ่นจะบัญญัติสถานภาพขององค์สมเด็จพระจักรพรรดิขึ้นใหม่ว่าอย่างไร และศาลยุติธรรมใดจะเกี่ยวจะพิพากษาพระองค์เป็นจำเลยหรือไม่

ถึงสหรัฐอเมริกาจะคิดใช้พระองค์เป็นประโยชน์ในการปกครองทางอ้อม แต่สหภาพโซเวียต จีน นิวซีแลนด์ ออสเตรเลีย และอื่นๆ ต่างยืนยันเสียงแข็งให้พิพากษาไทยสมเด็จพระจักรพรรดิ

ในช่วงที่ไม่มั่นคงนี้ การที่พลเอกแมกอาร์เธอร์กับสมเด็จพระจักรพรรดิอิโรฮิโตะมีความสัมพันธ์อย่างไว้วางใจกันเป็นส่วนตัวนี้ นับเป็นเดชบุญขององค์สมเด็จพระจักรพรรดิ พลเอกแมกอาร์เธอร์สามารถพูดจาโน้มน้าวไปในทิศทางให้นานาประเทศยอมรับการไม่พิพากษาไต่สวนโทษองค์สมเด็จพระจักรพรรดิ

พ่ออ่านตำราเรียนประวัติศาสตร์ที่พวกลูกเรียน สิ่งที่แปลกประหลาดใจก็คือ

ในตำราเรียนไม่มีการกล่าวถึงช่วงเวลาที่ผ่านมาของสมเด็จพระจักรพรรดิไม่มีเสถียรภาพนี้เลย พอดีคิดว่า การที่ตำราเรียนไม่เขียนถึงสถาบันจักรพรรดิในช่วงเวลานี้ อาจจะเป็นเพราะว่าหวาดกลัวการถูกตรวจสอบของกระทรวงศึกษาธิการ หรือผู้เขียนตำราเรียนอาจจะคิดว่าเรื่องเช่นนี้ไม่คุ้นเคยสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย แต่ว่าถ้าหากเป็นเช่นนั้น เหตุการณ์นี้ก็เป็นเรื่องที่ไม่ค่อยดี

ในช่วงหลังสงครามยุติลงใหม่ๆ ทุกคนสามารถจินตนาการได้อย่างง่ายดายถึงการวิพากษ์วิจารณ์สถาบันจักรพรรดิ

ทั้งๆที่เป็นเช่นนั้น แต่การที่ไม่มีการกล่าวอ้างถึงเรื่องนี้เลย พอดีกลับคิดว่าเป็นเรื่องที่ผิดธรรมชาติ พอดีว่าการหลีกเลี่ยงไม่เขียนถึงนับเป็นการผิดมารยาทต่อราชินิกุลจักรพรรดิเป็นอย่างยิ่ง

การประกาศฐานะความเป็นมนุษย์ธรรมดาขององค์สมเด็จพระจักรพรรดิ

ในหมู่ประชาชนยังมีความเชื่อดั้งเดิมว่า สมเด็จพระจักรพรรดิทรงเป็นเทพในร่างมนุษย์ ถึงสงครามจะสิ้นสุดลงก็ไม่เชื่อว่าความคิดนี้จะเปลี่ยนแปลงไปในทันทีทันใด

สิ่งที่ประชาชนตกตะลึงเป็นอันดับแรกก็คือเมื่อเปิดหนังสือพิมพ์ฉบับเช้าวันที่ 29 กันยายน เห็นภาพถ่ายที่ระลึก เป็นภาพขององค์สมเด็จพระจักรพรรดิประทับยืนคู่กับพลเอกแมกอาเธอร์ตีพิมพ์เต็มหน้าหนังสือพิมพ์

องค์สมเด็จพระจักรพรรดิในฉลองพระองค์ยามเข้ากับพลเอกแมกอาเธอร์สวมเสื้อเชิ้ตยีนเท้าเดวด้วยท่วงท่าสบายๆ มองจากสายตาของคนทั่วไปจะรู้สึกว่างองค์สมเด็จพระจักรพรรดิดูดีน้อยกว่า ภาพถ่ายนี้แสดงให้เห็นอย่างเด่นชัดถึงข้อเท็จจริงที่ว่าองค์สมเด็จพระจักรพรรดิก็คือคนญี่ปุ่นธรรมดาๆ คนหนึ่ง

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย นายยะมะซะกิ อิวะโอะ ในคณะรัฐบาลของนายอิงะซึกุนิ กล่าวว่าภาพถ่ายนี้ผิดกฎหมายและออกคำสั่งห้ามจำหน่ายหนังสือพิมพ์ กล่าวว่าเป็นการหมิ่นพระบรมเดชานุภาพขององค์สมเด็จพระจักรพรรดิ ช่วงนี้

ยังเป็นช่วงที่กฎหมายในยามสงคราม (พระราชบัญญัติห้ามตีพิมพ์หนังสือพิมพ์) มีผลบังคับใช้อยู่

GHQ (กองบัญชาการสูงสุดของประเทศพันธมิตร) ไม่พอใจอย่างมากเมื่อทราบเรื่องนี้ มีคำสั่งจากพลเอกแมกอาเธอร์ในทันทีไม่ให้มีระบบที่เป็นอุปสรรคในการเสนอข่าวสารอย่างอิสระ GHQ ไม่พอใจกฎข้อบังคับแบบเก่าของรัฐบาลญี่ปุ่นอย่างมาก และเกิดข้อสงสัยว่าคณะรัฐบาลของนายอิเงะชิคุนิ ซึ่งมีคณะรัฐมนตรีเป็นเชื้อพระวงศ์ ไม่มีความตั้งใจที่จะเปลี่ยนแปลงข้อบังคับเก่าๆของญี่ปุ่น

ได้มีการสร้างความเข้าใจใหม่ให้กับคนญี่ปุ่นในสมัยนั้นว่า สมเด็จพระจักรพรรดิทรงเป็นมนุษย์ปุถุชนเฉกเช่นเดียวกับพวกเรา แต่ว่านายทหารพรรคนิยมประชาธิปไตยภายใน GHQ และปัญญาชนรอบข้างสำนักพระราชวัง มีความคิดว่าจำเป็นที่จะต้องทำเรื่องนี้ให้กระจ่าง องค์สมเด็จพระจักรพรรดิควรประกาศให้ประชาชนได้ทราบว่า ความเข้าใจของประชาชนเกี่ยวกับสถาบันจักรพรรดิในยามก่อนสงครามและหลังสงครามเป็นความเข้าใจไม่ถูกต้อง โดยร่างคำประกาศ และได้รับความเห็นชอบจากองค์สมเด็จพระจักรพรรดิ

ในวันขึ้นปีใหม่ใหม่ที่ 1 มกราคม ปีโรวะที่ 21 (ค.ศ.1946) สมเด็จพระจักรพรรดิทรงมี “พระบรมราชโองการเนื่องในวาระดิถีขึ้นปีใหม่” เป็นคำแถลงการณ์ที่เรียกกันว่า “คำประกาศความเป็นปุถุชนธรรมดา”

พระองค์มีพระราชดำรัสว่า เมื่อหวนคิดถึงความทุกข์ยากอันเนื่องมาจากสงคราม ทั้งข้าพเจ้ากับราษฎรทั้งหลายต่างก็เผชิญกับความทุกข์ยากนี้มาทั้งสิ้น ความทุกข์ยากของราษฎรก็คือความทุกข์ยากของข้าพเจ้าด้วย และประกาศว่า

“ความสัมพันธ์อันดีระหว่างตัวข้าพเจ้ากับท่านทั้งหลายเชื่อมโยงไว้ด้วยความไว้วางใจและความเคารพซึ่งกันและกันมาโดยตลอด ไม่ได้เกิดขึ้นตามเทพนิยายหรือตำนานที่เล่าขานสืบทอดต่อกันมา และไม่ได้เกิดขึ้นตามอุดมคติอันเพื่อฝันที่กำหนดให้องค์สมเด็จพระจักรพรรดิเป็นเทพในร่างมนุษย์ ราษฎรญี่ปุ่นเป็นชนชาติที่ยิ่งใหญ่กว่าชนชาติอื่นใด และมีโชคชะตาที่กำหนดให้มาปกครองโลก”

เท่ากับเป็นการประกาศว่า พระองค์มิได้เป็นเทพในร่างมนุษย์ เป็นการ

ประกาศว่า ญี่ปุ่นไม่ได้ตั้งอยู่บนพื้นฐานความคิดของ “การสถาปนาโลกให้เป็นหนึ่งเดียว”

คำประกาศนี้สร้างความตกตะลึงให้กับประชาชนอีกครั้ง ทั้งนี้เพราะองค์สมเด็จพระจักรพรรดิทรงปฏิเสธความเป็นเทพเจ้าในตัวพระองค์เองอย่างสิ้นเชิง หากกล่าวถึงพระบรมสาทิสลักษณ์ขององค์สมเด็จพระจักรพรรดิ ก็เป็นพระบรมสาทิสลักษณ์ในฉลองพระองค์ด้วยเครื่องแบบทหาร นอกจากนี้ก็เห็นเป็นเพียงห้วงบรรยากาศความกล้าบ่งแห่งเทพเจ้าเท่านั้น สำหรับประชาชนที่เติบโตในสมัยที่เวลารถยนต์พระที่นั่งเสด็จผ่าน จะต้องก้มหน้าและลดสายตามองต่ำลง คำประกาศนี้จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงค่านิยมที่เคยยึดถือปฏิบัติกันมาอย่างสิ้นเชิง

ความทรงจำในวัยเด็กของพ่อยังจำได้ว่า แม้แต่คนรอบข้างของพ่อก็มักจะพูดกันว่า “ถ้าหากเจหนามององค์สมเด็จพระจักรพรรดิ ดาจะพรวดถึงตาบอดได้” หรือเมื่อได้ยินคำว่า “องค์สมเด็จพระจักรพรรดิ” ก็จะมีอาการหวาดหรือยืนตัวตรงในทันที

ปู่ของพ่อที่เกิดในสมัยเมจิปีที่ 15 (ค.ศ.1872) และเสียชีวิตในปีโชวะที่ 30 (ค.ศ.1955) ก็ยังคงเคารพเทิดทูนองค์สมเด็จพระจักรพรรดิประดุจองค์เทพเจ้าปู่ได้รับการศึกษาสูงและมีความรู้อย่างเต็มเปี่ยม แต่เฉพาะเรื่องนี้เท่านั้นที่ไม่สามารถเปลี่ยนความคิดนี้ได้ ตอนที่พ่อเป็นนักเรียนชั้นประถม เคยถูกตบหน้าที่เลียนแบบคำพูดผู้ใหญ่เรียกองค์สมเด็จพระจักรพรรดิว่า “เท็นจิง”

เรื่องนี้พ่อเคยเล่าให้ลูกฟังแล้วครั้งหนึ่ง ลูกเองก็ส่ายหน้าด้วยความงงววยสำหรับคนในรุ่นของลูกอาจจะไม่เชื่อความคิดเช่นนี้ แต่แม้ในปัจจุบันนี้ก็ยังมีคนแก่เฒ่าที่คิดเช่นนี้ไม่น้อย พ่อคิดว่าก็เป็นสิ่งที่ควรยอมรับ เพราะมนุษย์ไม่ว่าจะเปลี่ยนแปลงความรู้ที่ได้รับมาตั้งแต่ช่วงเยาว์วัยได้อย่างง่ายดาย

ความคิดที่ว่า สมเด็จพระจักรพรรดิไม่ใช่เทพในร่างมนุษย์ เป็นเพียงมนุษย์ธรรมดา เป็นการศึกษาสำคัญที่ทั้ง GHQ และรัฐบาลญี่ปุ่นคิดว่าควรปลูกฝังให้แก่ราษฎร เพื่อทำให้ญี่ปุ่นเปลี่ยนแปลงไปสู่การปกครองที่ยุบเลิกกิจการทหาร

การเสด็จเยือนภูมิภาคของสมเด็จพระจักรพรรดิเพื่อความใกล้ชิดกับพสกนิกร

วิธีการที่จะทำให้ประชาชนรับรู้ถึงความเป็นปึกแผ่นคนหนึ่งของสมเด็จพระจักรพรรดิ เริ่มต้นด้วยการเสด็จเยือนภูมิภาคของพระองค์เพื่อสัมผัสกับประชาชนอย่างใกล้ชิด และพยายามที่จะให้กำลังใจประชาชนในการทุ่มเทกำลังฟื้นฟูสภาพภายหลังสงคราม สมเด็จพระจักรพรรดิก็ทรงเต็มพระทัยที่จะร่วมในพระราชกรณียกิจนี้ ส่วนในภาครัฐบาลเองก็ให้การสนับสนุนด้วย สำหรับหน่วยงานภายใน GHQ มีข้าราชการที่ไม่สนับสนุนสมเด็จพระจักรพรรดิจำนวนไม่น้อย และพวกเขาเหล่านั้นคาดการณ์ว่าสมเด็จพระจักรพรรดิคงจะไม่ได้รับการต้อนรับจากประชาชนทั่วประเทศ

อย่างไรก็ตาม พอลคิดว่าเราควรจะหันมามองดูอีกครั้งว่าประชาชนชาวญี่ปุ่นมีท่าทีอย่างไรต่อพระองค์ จากนั้นจะได้วิเคราะห์เกี่ยวกับสถาบันจักรพรรดิอีกครั้ง

สมเด็จพระจักรพรรดิไม่ทรงเคยมีพระราชปฏิสันถารกับประชาชนทั่วไปมาก่อนจนกระทั่งพระชนมายุ 46 ชันษา พระองค์ประทับอยู่แต่ในพระราชวัง ทรงรับฟังรายงานในด้านการเมืองการทหารจากผู้นำ หรือไม่ก็ทรงสนทนากับข้าราชการทหารที่มีจำนวนจำกัดเท่านั้น แม้พระองค์จะทรงเรียกประชาชนว่า “ไพร่ฟ้า” แต่ในทางปฏิบัติแล้วสมเด็จพระจักรพรรดิไม่เคยมีธรรมเนียมที่จะเสด็จออกปรากฏพระองค์ต่อหน้าประชาชนเลย

สมเด็จพระจักรพรรดิได้เสด็จเยือนแถบคะวะซะกิ โยโกะชิเกะในวันที่ 17-18 เดือนกุมภาพันธ์ ปีโชวะที่ 21 (ค.ศ.1946) เป็นเวลา 2 วัน กล่าวกันว่ามีการชองครึกษ์เพื่อรักษาความปลอดภัยเพียงไม่กี่คน และเป็นไปอย่างเรียบง่าย ถ้าเปรียบเทียบกับช่วงก่อนสงครามและช่วงสงคราม คือมีเพียงเจ้าหน้าที่ตำรวจของเมืองคะนะวะซะ และ MP (military police) ของ GHQ คุ่มครองเท่านั้น

ก่อนที่สมเด็จพระจักรพรรดิจะเสด็จออกเยี่ยมประชาชน พระองค์ทรงฝึกการสนทนากับโองะเนะ มะซึจิโร รองหัวหน้ามหาดเล็กหลวงเป็นการส่วนพระองค์ เช่นในเรื่องที่จะตั้งคำถามอย่างไรดีหรือจะตอบคำถามอย่างไรดี เนื่องจากไม่เคย

ได้ตอบสนทนาสด ๆ กับประชาชนมาก่อน ซึ่งแทบจะกล่าวได้ว่าการฝึกฝนนั้นเป็น “การศึกษาขององค์ประมุข” ครั้งแรกหลังสงครามทีเดียว

ในช่วงเช้าของวันที่ 17 เดือนกุมภาพันธ์ สมเด็จพระจักรพรรดิได้เสด็จทัศนศึกษาโรงงานโซวะเต็งโกคะวะซะกิ ซึ่งโรงงานแห่งนี้เคยเป็นแหล่งผลิตยูโทปรกรณ์ที่จำเป็นในการทหารมาก่อนในช่วงสงคราม แต่ในตอนนั้นผลิตแอมโมเนียซัลเฟตอย่างเต็มกำลัง ทุกครั้งที่พระองค์ทรงรับฟังการรายงานสภาพการผลิตจากคุณวะตะซะหะหัวหน้าโรงงาน พระองค์จะทรงปฏิเสธถามตอบว่า “อ้อ เหนอ” ทุกครั้ง และเนื่องจากมีไมโครโฟนติดตั้งอยู่ทั่วโรงงาน คำว่า “อ้อ เหนอ” จึงดังเข้าหูทุกคน

หลังจากนั้น ได้มีการถ่ายทอดทางวิทยุทั่วประเทศเกี่ยวกับเหตุการณ์ในครั้งนี้ ดังนั้นคำว่า “อ้อ เหนอ” ของสมเด็จพระจักรพรรดิจึงกลายเป็นคำที่นิยมในเวลาต่อมา และกลายเป็นคำที่เป็นกุญแจสำคัญที่ทำให้ความสัมพันธ์ของจักรพรรดิและประชาชนใกล้ชิดกัน

เมื่อพระองค์ทรงเสร็จสิ้นการทัศนศึกษาและเสด็จออกมาจากโรงงาน เสด็จพระราชดำเนินผ่านพนักงานที่เฝ้ารับเสด็จเป็นแนวอยู่ตรงประตูหน้าโรงงานไปจนถึงรถยนต์ที่ประทับ ทันใดนั้นพระองค์ก็ทรงหยุดพระดำเนินกะทันหัน และได้รับสั่งกับพนักงานคนหนึ่งอายุ 34 ปี ชื่อ “มะเอะบะ โคกิจิ” ซึ่งเป็นสามัญชนคนแรกที่ได้มีโอกาสกราบถวายบังคมทูลสมเด็จพระจักรพรรดิ เมื่อตอนที่พ่อไปทำข่าวพนักงานผู้นั้นได้เล่าให้พ่อฟังดังนี้

“ผมได้ก้มศีรษะลงอย่างเงิบ ๆ เนื่องจากสมเด็จพระจักรพรรดิเสด็จผ่าน และเมื่อคิดว่าพระองค์คงจะเสด็จผ่านเลยไปแล้วก็เลยเงยศีรษะขึ้นจึงสบพระเนตรของพระองค์พอดี พระองค์ได้เสด็จดำเนินมาข้าง ๆ ผมและทรงถามผมว่า ‘อยู่ที่นี้มากี่ปีแล้ว’ ตอนนั้นหัวสมองผมว่างเปล่าแทบไม่รู้ว่าอะไรเป็นอะไร พอผมตอบว่าทำงานมาได้ 15 ปี พระองค์ก็ทรงถามอีกว่า ‘มีอะไรไม่พอใจกับเรื่องที่อยู่หรือเปล่า’”

ตอนที่พ่อได้ไปสัมภาษณ์คุณมะเอะบะนั้นเป็นปีโซวะที่ 63 (ค.ศ.1988) เขามีอายุ 75 ปี แต่ถึงกระนั้นเขายังจดจำเหตุการณ์ในวันนั้นได้เป็นอย่างดีเนื่องจาก

เขาเป็นบุคคลที่ได้รับกรกล่าวขานมาโดยตลอดว่า “เป็นสามัญชนคนแรกที่ได้กราบถวายบังคมทูลสมเด็จพระจักรพรรดิ” และเมื่อสมเด็จพระจักรพรรดิได้ทรงถามเรื่องที่อยู่ คุณมะเอะบะไรที่อยู่อาศัยเนื่องจากบ้านถูกไฟไหม้ ครอบครัวเขาต้องอาศัยนอนอยู่ในตู้รถไฟที่ไม่ได้ใช้งานแล้ว

แต่ในช่วงวินาทีนั้นเขาคิดว่าไม่อาจตอบตามความเป็นจริงได้ จึงตอบไปว่า “ข้าพระพุทธเจ้าก็พอจะอยู่ได้พระพุทธเจ้าข้า” พระองค์ทรงมีพระราชดำริด้วยพระพักตร์ยิ้มแย้มว่า “อ้อ เหรอ”

ในช่วง 2 วันที่สมเด็จพระจักรพรรดิเสด็จออกเยี่ยมเยียนนี้ พระองค์ได้เสด็จไปยังโรงพยาบาลทหารบกซึ่งตั้งอยู่ที่คุริฮะมะ ในโยโกชิกะ และเสด็จไปยังหอพักชั่วคราวของเหล่าทหารที่กลับมาจากสงครามและผู้ที่มาจากถิ่นอื่นด้วย

ผู้ใดก็ตามที่ได้มีโอกาสกราบถวายบังคมทูลสมเด็จพระจักรพรรดิก็จะรู้สึกตื่นเต้นหรือบางคนร้องไห้ออกมาก็มี ที่โรงพยาบาลทหารบก (ซึ่งได้เปลี่ยนชื่อเป็นโรงพยาบาลแห่งรัฐแล้ว) เหล่าทหารที่เข้ารับการรักษาเนื่องจากโรคมาลาเรียหรือได้รับบาดเจ็บภายนอก เมื่อได้ยินพระกระแสรับสั่งปลอบใจจากพระองค์ที่ว่า “ขออวยพรให้แข็งแรงเหมือนเดิม...” ถึงกับเอาผ้าห่มปิดหน้าร้องไห้ออกมาทันที

และที่หอพักชั่วคราวซึ่งเป็นที่พักพิงของบรรดาเด็กชายหญิงที่สูญเสียพ่อแม่ รอเวลาที่จะกลับไปหาครอบครัวยังบ้านเกิดเมืองนอนนั้น เมื่อสมเด็จพระจักรพรรดิทรงมีกระแสรับสั่งถามเด็กผู้หญิงคนหนึ่งว่า “มาจากที่ไหนหรือ” และเด็กผู้หญิงคนนั้นได้กราบถวายบังคมทูลว่า “มาจากไชปัน” พระองค์ทรงมีสีพระพักตร์แสดงความเจ็บปวด และรับสั่งว่า “งั้นเหรอ” เนื่องจากที่ไชปันนั้นเป็นที่ที่ผู้คนได้กระทำการฆ่าตัวตายหมู่ พระองค์รับสั่งว่า “ขอให้ตั้งใจเรียนและมีความสุขนะ” เด็กน้อยกราบถวายบังคมทูลว่า “ค่ะ” จากคำบอกเล่าของผู้เห็นเหตุการณ์คอนันั้นกล่าวกันว่า พระเนตรของพระองค์ชื้นด้วยพระอัสสุชล

และในหอพักชั่วคราวนั้นก็ยังมีกลุ่มกองทหารที่กลับมาจากสงครามด้วย

ในบรรดาทหารเหล่านั้น มีทหารอาชีพผู้หนึ่ง (นายร้อย) ซึ่งเมื่อสมเด็จพระจักรพรรดิเสด็จเข้ามาในห้อง เขาก็พรวดพราดลุกขึ้นทันทีทันใดพร้อมกับถวาย

บังคับทุกด้วยการโค้งคำนับแล้วตะโกนด้วยเสียงอันดังว่า “ขอพระราชทานอภัยที่ข้าพระพุทธเจ้ามีความสามารถไม่เพียงพอ แต่ความแค้นนี้สักวันคงจะได้ชดเชย” ซึ่งทหารผู้นี้ก็ถูกทหารรักษาความปลอดภัยนำตัวออกไปจากห้องทันที

เมื่อสมเด็จพระจักรพรรดิเสด็จกลับมายังห้องพักรับรองได้รับสิ่งเย็บ ๆ กับผู้ใกล้ชิดคนหนึ่งว่า “ต่อจากนี้ไป ถ้าญี่ปุ่นมีความคิดเช่นนั้นก็คงลำบาก” กระแสพระราชดำรัสของพระองค์ได้รับการถ่ายทอดต่อไปยังกระทรวงที่ดูแลทหารปลดประจำการ (กระทรวงทหารบกเดิม) และได้รับการถ่ายทอดไปยังเหล่าทหารที่กลับมาจากปฏิบัติราชการในสงคราม

ผู้สื่อข่าวต่างประเทศและช่างภาพที่ติดตามเสด็จสมเด็จพระจักรพรรดิต่างมองด้วยความประหลาดใจเมื่อเห็นชาวญี่ปุ่นร้องไห้ออกมาทันทีที่สมเด็จพระจักรพรรดิรับสั่งด้วย กล่าวกันว่าผู้สื่อข่าวต่างประเทศและช่างภาพเหล่านั้นได้ซักถามผู้สื่อข่าวชาวญี่ปุ่นที่กำลังร้องไห้อยู่เช่นกันหลายครั้งหลายหนว่า “แล้วทำไมคุณถึงต้องร้องไห้ด้วยล่ะ”

การที่สมเด็จพระจักรพรรดิเสด็จประพาสท้องถิ่นครั้งนี้เป็นแรงบันดาลใจให้มีการเสด็จประพาสทั่วประเทศต่อเนื่องในปีโชวะที่ 21 (ค.ศ.1946) และปีโชวะที่ 22 (ค.ศ.1947) อย่างไม่ทรงเหน็ดเหนื่อย มีฝูงชนพากันหลั่งไหลมาจากทั่วทุกหนแห่งและสมเด็จพระจักรพรรดิก็ทรงสนทนากับประชาชนท่ามกลางวงล้อมนั้น เมื่อได้เห็นพระองค์ทุกคนต่างก็ส่งเสียงสรรเสริญว่า “ขอจงทรงพระเจริญ” ทั่วทุกแห่งถึงกับมีผู้ตั้งข้อสังเกตว่าครั้งนั้นนับเป็นหนแรกที่สมเด็จพระจักรพรรดิและประชาชนได้ใกล้ชิดกันที่สุดโดยไม่มีผู้รักษาความปลอดภัยมาขวางกั้น

เมื่อเห็นสภาพเช่นนี้ ภายในกองบัญชาการ GHQ จึงตระหนักอย่างจริงจังว่าการให้ความสำคัญกับระบบการปกครองที่มีสมเด็จพระจักรพรรดิทรงเป็นประมุขเป็นเงื่อนไขเบื้องต้นในระบอบการปกครองของประเทศญี่ปุ่น

ในทางกลับกัน ความนิยมในสมเด็จพระจักรพรรดิก็ทำให้ข้าราชการพลเรือนใน GHQ บางคนรู้สึกเป็นห่วงว่าญี่ปุ่นจะหวนกลับไปเป็นเช่นสมัยก่อนสงครามเมื่อเกิดความหวนกลับเช่นนี้ จึงได้มีการออกคำสั่งห้ามเหล่าพลเรือนในกระทรวง

พระราชวังไม่ให้โบกธงชาติญี่ปุ่นอันเล็กๆ และห้ามการไปนมัสการศาลเจ้า และในปีโซวะที่ 24 (ค.ศ.1949) GHQ ได้ห้ามสมเด็จพระจักรพรรดิเสด็จออกเยี่ยมเยียนประชาชนอยู่ช่วงระยะเวลาหนึ่ง โดยกักบริเวณให้พระองค์ประทับอยู่แต่ในพระราชวัง

รวมแล้วสมเด็จพระจักรพรรดิได้เสด็จเยี่ยมเยียนราษฎรทุกแห่งทั่วประเทศเป็นเวลากว่า 6 ปี ยกเว้นแต่เกาะโอกินาวา คิดเป็นระยะทางกว่า 33,000 กิโลเมตร การเสด็จประพาสเยี่ยมราษฎรในภูมิภาคของสมเด็จพระจักรพรรดินี้เป็นที่จับตามองของบุคคลหลายฝ่าย และในที่สุดก็เป็นประจักษ์พยานได้ถึงความประสงค์ของประชาชนว่าอยากให้การรักษาระบบการปกครองโดยมีสมเด็จพระจักรพรรดิเป็นประมุขไว้ต่อไป

สภาพของดินก่อนหน้าการปฏิรูป

GHQ ได้เรียกร้องสิทธิในการจัดตั้งสภาพแรงงานของกรรมกร ไม่ยอมให้มีการลงโทษการก่อการร้ายทางการเมือง และได้ใช้กุศโลบายการปกครองโดยการยอมรับสิทธิพื้นฐานทั้งมวลของประชาชน จึงทำให้พรรคคอมมิวนิสต์และพรรคสังคมนิยมสามารถประกอบกิจกรรมได้อย่างเปิดเผย และทำให้สภาพแรงงานสามารถนัดหยุดงานได้อย่างเสรี

ในช่วงปีโซวะที่ 21 (ค.ศ.1946) ถึงปีที่ 22 (ค.ศ.1947) ประเทศญี่ปุ่นตกอยู่ในสภาพที่คล้ายกับดินก่อนการปฏิรูป สำหรับ GHQ ก็ได้สมยอมกับสภาพเช่นนั้น เพื่อจะปลดปล่อยประเทศให้พ้นจากการควบคุมของทหารในเวลานั้น

สภาพแรงงานและพรรคฝ่ายซ้ายต่างสนับสนุนนโยบายของสหรัฐอเมริกาที่จะทำให้ญี่ปุ่นเป็นประชาธิปไตย แต่ในขณะเดียวกันก็มีกรณีที่ทวงถามความรับผิดชอบของสงครามจากกลุ่มผู้ประกอบการเพื่อชดเชยความไม่พอใจที่ถูกกดขี่ในช่วงก่อนและในระหว่างสงคราม และก็มีกรณีที่เรียกร้องให้อุตสาหกรรมพื้นฐานซึ่งก่อตั้งมาจากแนวคิดสังคมนิยมโอนมาเป็นของรัฐด้วย ผู้ใช้แรงงานของการไฟฟ้า

และเครือข่ายการรถไฟต่างเคลื่อนไหวอย่างรุนแรงยิ่งขึ้นเพื่อการปฏิรูปสังคม

ส่วนอีกด้านหนึ่ง เศรษฐกิจญี่ปุ่นในภาวะหลังสงครามที่เพิ่งยุติได้ตกอยู่ในสภาพสับสน ชีวิตความเป็นอยู่ของคนทั่วไปมีแต่เลวร้ายลง เนื่องจากอาหารไม่เพียงพอแบ่งปันแก่ความต้องการ ดังนั้น อาหารจึงต้องอยู่ในความควบคุมเป็นหลัก อาทิ ข้าว ซึ่งจัดเป็นอาหารที่ฟุ่มเฟือย

แม้บัดนี้พ่อก็ยังจดจำอาหารบนโต๊ะของครอบครัวเราในปีโชวะที่ 20-21 (ค.ศ.1945-1946) ได้ คือข้าวที่ผสมด้วยมัน ฟักทองและถั่วเม็ดเล็กๆ (แต่มีข้าวจำนวนน้อย) กับข้าวจะมีบ้างไม่มีบ้าง และเนื่องจากรับประทานไม่ค่อยพอ พ่อจะรู้สึกหิวเป็นประจำ เวลาที่ถูกศิษย์ของปู่ซึ่งเป็นชวานาส่งข้าวมาให้ ครอบครัวของเราจะได้รับประทานข้าวสวยกับไข่ ซุปเต้าเจี้ยวใส่เต้าหู้ ซึ่งเรียกได้ว่าเป็นอาหารมื้อที่ฟุ่มเฟือยทีเดียว พ่อกับลุงและอาของลูกดีใจมากเมื่อได้รับประทานข้าวขาว

แต่พ่อได้รับการสั่งสอนไม่ให้ไปเปลืองพูดข้างนอกว่าเรารับประทานอาหารเช่นนั้น แต่อย่างไรก็ตามอาหารที่ฟุ่มเฟือยนี้มีน้อยครั้งมาก แต่ในวันที่ผ่านไปเราได้แต่กินมัน ฟักทอง และได้แต่คิดว่า “แหม! อยากกินข้าวขาวจังเลย”

นับเป็นเวลานานที่ตัวพ่อเองไม่รับประทานมันกับฟักทองอีกเลยซึ่งตัวลูกเองก็คงทราบดี เนื่องจากในวัยเด็ก พ่อคิดว่าพ่อได้รับประทานมันและฟักทองเข้าไปในปริมาณที่กินตลอดชีวิตเสียแล้ว และถ้าจะสารภาพกันตามตรง แม้แต่จะมองพ่อก็คงไม่ยอมมองเลย พ่อคิดว่าจะเป็นเฉพาะตัวพ่อเองคนเดียว แต่ปรากฏว่าน่าประหลาดที่มีเพื่อนร่วมรุ่นหลายคนก็ไม่คิดจะรับประทานมันกับฟักทองเช่นเดียวกับตัวพ่อด้วย

สมัยนั้นเป็นสมัยที่คนคงจะอดตาย หากมีชีวิตอยู่ด้วยระบบการแบ่งปันอาหารประการเดียว ดังนั้นไม่ว่าใครจะดำรงชีพอยู่ได้ก็ต้องหาซื้อข้าวและเครื่องอุปโภคบริโภคจากตลาดมืด คนในเมืองต่างนำเสื้อผ้าที่มีไปอ่อนวอนขอแลกข้าวจากชวานา และในบรรดาชวานาเหล่านั้น ก็ยังมีชวานาที่ยังยโส เห็นเป็นโอกาสจะซ้ำเติมคนเมืองโดยการเรียกร้องเสื้อผ้าเพชรพลอยจนเหลือล้น ดังนั้นบรรดาผู้คนที่เคยออกไปหาซื้อข้าวสมัยนั้น แม้ปัจจุบันก็ยังมีคนที่มีความรู้สึกต่อต้านชวานาอยู่

กล่าวกันว่าความเคืองแค้นครั้งนั้นไม่มีทางจะลืมเลือนได้เลย

อย่างไรก็ตาม เครื่องอุปโภคบริโภคที่จำเป็นในการดำรงชีวิตเป็นสิ่งที่ขาดแคลน ทั้งราคาขายปลีก ขายส่ง ในปีโซวะที่ 21 (ค.ศ.1946) เดือนกุมภาพันธ์ สูงเป็นสองเท่าของราคาตอนแพ้สงคราม และถีบราคาสูงขึ้นตามวันเวลาที่ผ่านไป สำหรับราคาขายปลีกนั้น ในปีโซวะที่ 24 (ค.ศ.1949) สูงถึง 80 เท่า ซึ่งเป็นสมัยที่ค่าเงินเฟ้อ กว่าเศรษฐกิจประเทศญี่ปุ่นจะกลับคืนจากการให้ความสำคัญทางทหาร มาเป็นการให้ความสำคัญแก่การดำรงชีวิตก็กินเวลาถึง 5-6 ปี

นโยบายทางเศรษฐกิจของรัฐบาลออกจะเขื่องข้ามมาก เช่น ได้มีการสั่งเก็บธนบัตรเก่า (5 เยนขึ้นไป) ทั้งหมด โดยให้ฝากเป็นเงินออมที่ถอนไม่ได้กับสถาบันทางการเงินภายในเดือนกุมภาพันธ์ ปีโซวะที่ 21 (ค.ศ.1946) คือแต่ละครัวเรือนสามารถถอนเงินออกมาได้เพียง 400 เยน และเงินเดือนก็จ่ายด้วยเงินเยนแบบใหม่ภายในวงเงิน 500 เยน ส่วนที่เหลือบังคับให้ออมเป็นเงินฝาก ดังนั้นธนบัตรที่สะสมอยู่ในเมืองขณะนั้นจะถูกเก็บเข้าสถาบันทางการเงินหมด จึงกลายเป็นว่าสมัยนั้นผู้คนได้นำเสื้อผ้าและโลหะที่มีค่ามาแลกซื้ออาหารแทน

แต่ทว่าสภาพการเงินเฟ้อก็ไม่ได้หยุดยั้ง มีการถอนเงินที่ฝากตายไว้อาศัยวิธีต่างๆ นานา ในที่สุดเงินเฟ้อยิ่งทวีขึ้นอย่างรวดเร็ว

การยกเลิกการนัดหยุดงานทั่วไปในวันที่ 1 เดือนกุมภาพันธ์

ด้วยภาวะเงินเฟ้อเช่นนี้ การเลือกตั้งทั่วไปครั้งแรกภายหลังสงครามมีขึ้นในเดือนเมษายน ปีโซวะที่ 21 (ค.ศ.1946) จากผลการเลือกตั้ง พรรคเสรีนิยม (the Liberals) มาเป็นที่หนึ่ง ตามมาด้วยพรรคก้าวหน้า พรรคสังคมนิยม พรรคเคียวโตะ และพรรคคอมมิวนิสต์ แต่ละพรรคไม่สมัครสมานกัน จึงใช้เวลานานกว่าจะจัดตั้งคณะรัฐมนตรีได้ และในที่สุด พรรคเสรีนิยมก็สามารถจัดตั้งรัฐบาลได้ โดยมีนายโยะชิตะ ชิเงะรุ หัวหน้าพรรคเสรีนิยมเป็นนายกรัฐมนตรี พรรคเสรีนิยมจึงเป็นพรรคการเมืองที่จัดตั้งคณะรัฐบาลได้เป็นครั้งแรกหลังสงคราม

สหภาพแรงงานได้กระทำการเรียกร้องต่อรัฐบาลโยเซฟิตะซึ่งสะท้อนให้เห็นสภาพความเป็นอยู่ที่แก่งแย่ง เช่น การเดินขบวนเรียกร้องขอข้าว การประท้วงและการนัดหยุดงานเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องหลายวัน โดยรูปการณ์เป็นสภาพการต่อสู้เรียกร้อง ซึ่งเปรียบเสมือนคืนวันก่อนการปฏิรูปดั่งที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

ยิ่งกว่านั้น ด้วยการต่อสู้เรียกร้องนี้ สหภาพที่เป็นผู้นำพรรคคอมมิวนิสต์ดำเนินงานคืบหน้าไปอย่างรวดเร็ว เพื่อเรียกร้องการปฏิรูปในแนวคิดคอมมิวนิสต์อย่างเป็นรูปธรรม แต่ทาง GHQ ก็ตื่นตัวและรีบออกประกาศว่า “ไม่ยินยอมให้มีการประท้วงโดยใช้กำลัง” จึงทำให้การเคลื่อนไหวและการประท้วงไม่อาจดำเนินไปได้อย่างเสรี

แต่เมื่ออย่างเข้าเดือนพฤศจิกายน ปีโชวะที่ 21 (ค.ศ.1946) เสียงเรียกร้องของสมาชิกสหภาพในการขอขึ้นค่าแรงเพื่อไว้รับกับภาวะเงินเฟ้อเพิ่มขึ้น การต่อสู้เรียกร้องแผ่ขยายไปทั่วประเทศ โดยขยายไปยังอุตสาหกรรมทุกประเภทเช่น การรถไฟของรัฐ สหภาพแรงงานพนักงานกระทรวงการไปรษณีย์ (เซ็นเต) สหภาพแรงงานการไฟฟ้าและการสื่อสาร (เซ็นเต็งซื่อ) เป็นต้น โดยมีการจัดตั้งคณะกรรมการการต่อสู้ร่วมกันในภาคีรัฐบาลทั้งหมด (มีผู้เข้าร่วม 2 ล้าน 6 แสนคน) ในลักษณะที่เป็นผู้นำวิสาหกิจของภาคเอกชนให้มีการจ่ายค่าแรงข้ามปี กำหนดอัตราค่าจ้างแรงงานขั้นต่ำ และมีคำขวัญว่าจะโค่นล้มรัฐบาลของนายโยเซฟิตะ

เมื่ออย่างเข้าปีโชวะที่ 22 (ค.ศ.1947) การต่อสู้เรียกร้องก็มีแต่เพิ่มมากขึ้น แม้ นายกรัฐมนตรีโยเซฟิตะเองก็ถึงกับคำสมาชิกสหภาพแรงงานว่า “ไอ้พวกผิดกฎหมาย” ซึ่งทำให้ความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลกับสหภาพแรงงานถึงจุดสูงสุด

ที่ประชุมของการต่อสู้ร่วมกันได้ประกาศเมื่อเวลา 0 นาฬิกา วันที่ 1 เดือนกุมภาพันธ์ว่าจะเข้าร่วมการนัดหยุดงานทั่วไป ก่อนหน้านั้นและหลังจากนี้แม้สหภาพแรงงานจะเรียกร้องให้นัดหยุดงาน แต่ในความเป็นจริงสหภาพแรงงานไม่เคยได้เข้าร่วมในการนัดหยุดงานทั่วไปมาก่อนเลย

ดังนั้นการนัดหยุดงานทั่วไปแม้ขณะนั้นยังเป็นเรื่องเล่าสู่กันฟังมากกว่า เนื่องจากถ้ามีการนัดหยุดงานทั่วไปจริงๆ แล้วละก็ หน่วยงานทั่วประเทศจะต้อง

หยุดชะงักหมด ผู้ใช้แรงงานจะละทิ้งที่ทำงานพร้อม ๆ กัน ซึ่งจะทำให้เกิดความวุ่นวายขนานใหญ่ แต่ครั้งนี้จะมีสมาชิกสหภาพแรงงานที่ร่วมอยู่ในที่ประชุมของการต่อสู้ร่วมกันกับสมาชิกสหภาพของหน่วยงานการคมนาคมภาคเอกชน ได้มาร่วมตัวกันและมีกำหนดการที่จะนัดชุมนุมกันประมาณ 4 ล้านคนทั่วประเทศ

GHQ ได้ออกคำสั่งยกเลิกการนัดหยุดงานในขั้นตอนนี้ แต่ที่ประชุมของการต่อสู้ร่วมกันไม่ได้สนใจกับคำสั่ง วันเวลาก็คืบเข้ามาใกล้วันที่ 1 เดือนกุมภาพันธ์เข้าทุกขณะ และในที่สุด GHQ ได้ออกคำสั่งห้ามการนัดหยุดงานโดยใช้ชื่อพลเอกแมกอาเธอร์เป็นมาตรการขั้นสุดท้าย เนื่องจากเห็นว่าไม่อาจยินยอมให้ใช้วิธีการนี้กับญี่ปุ่นที่กำลังสับสนวุ่นวายอยู่

ที่ประชุมของการต่อสู้ร่วมกันไม่อาจเพิกเฉยต่อคำสั่งของพลเอกแมกอาเธอร์ได้ เนื่องจากเขามีอำนาจยิ่งใหญ่กว่ารัฐธรรมนูญสมัยนั้น ดังนั้นการนัดหยุดงานทั่วไปจึงล้มเลิกไป หัวหน้าของผู้ชุมนุมได้ออกประกาศทางวิทยุว่า “ถอยหนึ่งก้าว เดินหน้าสองก้าว” ซึ่งขณะนั้นพ่อยังอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่สองแต่ก็ยังจดจำได้ดี เนื่องจากไม่เข้าใจความหมายของถ้อยคำนี้ จึงถามย่าและย่าได้ไปทรมันเสื่อตาตามิ ถอยหลังไปหนึ่งก้าว แล้วก็ก้าวไปข้างหน้าอีกสองก้าว ทำให้พ่อจดจำความหมายได้ว่า หมายถึงถอยไปก่อนในเบื้องต้นแล้วค่อยคืบไปข้างหน้าอย่างมั่นใจ

นอกจากนี้ หนังสือพิมพ์ในช่วงนี้จะลงข่าวคำว่า “สไตรค์” อยู่เป็นประจำอย่างต่อเนื่อง ทำให้พ่อซึ่งอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่สองเฝ้าสงสัยว่าคำว่า “สไตรค์” นี้มีความหมายอย่างไรกัน แตกต่างจากคำว่า “สไตรค์” ในกีฬาเบสบอลอย่างไร

มีอยู่ครั้งหนึ่งเมื่อพ่อถามปู่เกี่ยวกับคำถามนี้ กลับถูกดุว่า “เรื่องแบบนี้เด็กประถมไม่จำเป็นต้องรู้หรอก” พ่อจึงคิดว่าคำ ๆ นี้คงจะมีความหมายไม่ค่อยดีแน่ทีเดียว

แต่ถึงแม้จะเป็นเด็กประถมอยู่ในขณะนั้น ก็ได้ยินคำ ๆ นี้และได้เห็นอยู่กล่าวได้ว่าสังคมตกอยู่ในสภาพสับสนไม่ชัดเจน เมื่อมองดูภาพข่าวหนังสือพิมพ์ที่มีคำว่าประท้วงบ้างหรือการก่อความวุ่นวายบ้าง พ่อก็ได้แต่คิดว่าอยากให้รุ่นสมัยของพ่อได้สว่างรู้โลกของผู้ใหญ่ไว้ ๆ

ร่างรัฐธรรมนูญที่ถูกสั่งให้แก้ไข

หลังจากวันที่ 15 เดือนสิงหาคม ปีโชวะที่ 20 (ค.ศ.1945) ถึงปีโชวะที่ 21 (ค.ศ.1946) ได้มีรัฐธรรมนูญญี่ปุ่นเป็นตัวกำกับการทำงานให้ญี่ปุ่นเป็นประชาธิปไตยของ GHQ

GHQ ได้สั่งการมาตั้งแต่แรกเริ่มให้มีแผนร่างเพราะต้องการรู้วาระรัฐบาลญี่ปุ่น สร้างรัฐธรรมนูญอย่างไร ต่อมารัฐบาลของนายชิเดะฮะระ คิจูโรจากพรรคก้าวหน้า ซึ่งตั้งขึ้นเมื่อเดือนพฤศจิกายน ปีโชวะที่ 20 (ค.ศ.1945) ได้จัดตั้งคณะกรรมการสำรวจปัญหาของรัฐธรรมนูญ (มีนายมะสึโมะโตะ โซจิ เป็นประธานคณะกรรมการ) และได้เริ่มร่างรัฐธรรมนูญขึ้น

คณะกรรมการชุดนี้ ส่วนใหญ่ประกอบด้วยนักการเมืองและข้าราชการที่มีค้อยจะได้อยู่เกี่ยวกับการเมืองอย่างออกหน้าออกตาในสมัยที่ญี่ปุ่นปกครองด้วยรัฐธรรมนูญฉบับเก่า พวกเขาได้อภิปรายถกเถียงกันหลายต่อหลายครั้งเพื่อที่จะร่างแผนขึ้นมา แต่เนื้อหาที่ยังคงคล้ายคลึงกับรัฐธรรมนูญฉบับเก่า คือมีสมเด็จพระจักรพรรดิทรงเป็นประมุขซึ่งเป็นตัวแทนของประเทศญี่ปุ่นแต่พระองค์จะไม่ยุ่งเกี่ยวกับการเมืองและการทหาร ได้มีการยกเลิกองค์กรทางทหารที่มีมาแต่อดีตและสร้างกองทัพในลักษณะที่เอื้อต่อยุคสมัยใหม่ โดยที่มองภาพรวมแล้วร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ก็ไม่ได้ยอมรับสิทธิมนุษยชนพื้นฐานแต่อย่างใด

สำหรับเสรีภาพในการพิมพ์ การแสดงความคิดเห็น และเสรีภาพในการนับถือศาสนา ก็จะมีกรอบกำหนดไว้โดยยอมรับภายในกรอบนั้น และไม่ยินยอมให้มีการตั้งองค์กรพรรคการเมืองที่มีคำขวัญทำนองเดียวกับพรรคคอมมิวนิสต์ เช่น การโค่นล้มระบบจักรพรรดิ ซึ่งจากภาพรวมแล้วดูเหมือนจะห่างไกลจากนโยบายการปกครองที่ GHQ ตั้งใจไว้อย่างมากทีเดียว

เดือนกุมภาพันธ์ ปีโชวะที่ 21 (ค.ศ.1946) ร่างรัฐธรรมนูญก็เสร็จและได้ส่งมอบให้แก่ GHQ

เมื่อ GHQ พิจารณาร่างนี้เห็นว่าต่างจากนโยบายการปกครองที่ GHQ คิดไว้

ก็แสดงความไม่พอใจเป็นอันมาก เพราะเห็นว่าไม่เหมาะสมกับการทำให้ญี่ปุ่นเป็นประชาธิปไตย ดังนั้น พลเอกแมกอาเธอร์จึงปฏิเสธร่างรัฐธรรมนูญนี้โดยอย่างสิ้นเชิง

GHQ กล่าวอย่างชัดเจนว่านโยบายสองประการที่ไม่อาจเพิกเฉยได้ คือ หนึ่ง สถานภาพของสมเด็จพระจักรพรรดิจะต้องเป็นเพียงสัญลักษณ์ ไม่ยุ่งเกี่ยวกับการเมืองและการทหารทั้งทางตรงและทางอ้อม และสอง ญี่ปุ่นต้องไม่มีกองทัพ ถ้ากล่าวอย่างตรงไปตรงมาแล้วก็คือ พลเอกแมกอาเธอร์คิดว่าเหล่าผู้นำญี่ปุ่นยังไม่เข้าใจสภาพแท้จริงที่ว่าญี่ปุ่นได้แพ้สงครามแล้ว

พลเอกแมกอาเธอร์ได้ส่งคืนร่างดังกล่าวคืน และสั่งให้ทบทวนใหม่อีกครั้ง พร้อม ๆ กันนั้นก็ได้สั่งให้เจ้าหน้าที่ของ GHQ เขียนร่างขึ้นด้วยอีกทางหนึ่ง เจ้าหน้าที่เหล่านั้นได้เขียนกำหนดในร่างว่าจักรพรรดิไม่ใช่ทั้งองค์ประมุขและไม่ใช่ผู้อยู่เหนือรัฐธรรมนูญ แต่คำว่า “จักรพรรดิ” เป็นคำที่มีความหมายเพียง “สัญลักษณ์” เท่านั้น และนอกจากนี้ยังได้เพิ่มเติมประโยคที่ชัดเจนลงไปด้วยว่าญี่ปุ่นจะต้องไม่มีกองกำลังทหารเพื่อสงครามซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นเนื้อหาที่มีการเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญญี่ปุ่นโดยรวมจากจุดพื้นฐาน

พลเอกแมกอาเธอร์ได้กำหนดให้ร่างนี้เป็นต้นแบบของรัฐธรรมนูญ

คณะกรรมการสำรวจปัญหาของรัฐธรรมนูญได้ร่างรัฐธรรมนูญขึ้นใหม่โดยยึดร่างดังกล่าวเป็นต้นแบบ ซึ่งนั่นก็คือรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน พลเอกแมกอาเธอร์มีความพอใจมากที่ได้ใช้ร่างซึ่งเจ้าหน้าที่ของ GHQ เขียน จึงได้นำร่างรัฐธรรมนูญเข้าสู่การประชุมของรัฐสภา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เรียกร้องและต่อสู้กันอย่างเต็มกำลังในช่วงสงครามยังมีหลงเหลืออยู่ไม่น้อย ผู้แทนเหล่านี้จึงไม่ค่อยพอใจกับรัฐธรรมนูญฉบับนี้นัก ในทางตรงกันข้ามผู้ที่ติดอกติดใจกับรัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้แก่ฝ่ายสนับสนุนลัทธิเสรีนิยม เช่น พรรคเสรีนิยม พรรคก้าวหน้า และพรรคสังคมนิยม

ส่วนพรรคคอมมิวนิสต์คัดค้านมาตั้งแต่ต้นจนถึงที่สุด เนื่องจากรัฐธรรมนูญฉบับนี้ไม่ยอมรับการทำสงครามเพื่อป้องกันตนเอง ในที่ประชุมสภาได้มีการแก้ไขข้อความบางส่วนของรัฐธรรมนูญ หลังจากนั้นจึงได้รับการเห็นชอบ และในวันที่ 3

เดือนพฤศจิกายน ปีโชวะที่ 21 (ค.ศ.1946) รัฐธรรมนูญญี่ปุ่นก็ปรากฏแก่สายตาสาธารณชน และให้มีผลประกาศใช้ตั้งแต่วันที่ 3 เดือนพฤษภาคมของปีถัดไป

สมเด็จพระจักรพรรดิ ได้ทรงลงพระนามในรัฐธรรมนูญก่อนประกาศให้ประชาชนรับทราบ และจัดพิธีอย่างเป็นทางการที่สื่อความหมายถึงการยกเลิกรัฐธรรมนูญฉบับเดิมของญี่ปุ่นที่ใช้ต่อเนื่องกันมาเป็นเวลา 57 ปี

ช่องว่างของความแตกต่างระหว่าง “โลกทัศน์” และ “ความเป็นจริง” ของรัฐธรรมนูญญี่ปุ่น

สำหรับรัฐธรรมนูญฉบับนี้ พ่อคิดว่าตัวลูกเองก็คงเคยอ่าน พ่อเองสมัยเรียนชั้นประถมศึกษาก็เคยอ่านประโยคแรก ๆ ของรัฐธรรมนูญนี้หลายต่อหลายครั้ง จนถึงมัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย (เป็นช่วงสมัยโชวะที่ 20 (ค.ศ.1945) ตอนปลายจนถึงตอนต้น ๆ ของสมัยโชวะที่ 30 (ค.ศ.1955) พ่อคิดว่าข้อความแรก ๆ ในรัฐธรรมนูญนี้เป็นอุคมคติอันสูงส่งของมวลมนุษย์ทีเดียว ดังความต่อไปนี้

“รัฐธรรมนูญฉบับนี้บัญญัติให้อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน และขอตั้งปณิธานว่าสงครามจะไม่เกิดขึ้นอีก”

ข้อความนี้ทำให้จิตใจพ่อที่เป็นเด็กขณะนั้นคิดว่า “ถูกต้องที่สุด”

และมาตรา 1 ได้เขียนไว้ว่า

“สมเด็จพระจักรพรรดิทรงเป็นสัญลักษณ์ของประเทศญี่ปุ่นและปวงชนชาวญี่ปุ่นทั้งมวล สถานภาพของพระองค์ขึ้นอยู่กับเจตนารมณ์ของประชาชนชาวญี่ปุ่นผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย”

ดังนั้น จักรพรรดิจึงไม่มีอำนาจทางการเมือง แต่เป็นเพียง “สัญลักษณ์ของปวงชนทั้งมวล” สามารถประกอบกิจกรรมของประเทศตามข้อจำกัดในรัฐธรรมนูญ กล่าวได้ว่าระบบการปกครองโดยมีจักรพรรดิเป็นศูนย์กลางซึ่งดำเนินต่อเนื่องสืบมาถึงยุคสมัยใหม่ ปัจจุบันนี้มีบทบาทเป็นเพียง “สัญลักษณ์” สืบไป

และมาตรา 9 ในรัฐธรรมนูญได้กล่าวว่าจะต้องยกเลิกระบบการใช้อำนาจกำลัง

ทหารโดยบัญญัติไว้ดังต่อไปนี้

“เพื่อให้วัตถุประสงค์ดังกล่าวไว้ข้างต้นบรรลุผล จะไม่จัดให้สะสมกำลังทหารทั้งทหารบก ทหารเรือและทางอากาศ ตลอดจนพลังอื่นๆ และจะไม่ยินยอมให้มีอำนาจในการทำสงครามกับประเทศอื่นๆ”

บทบัญญัติดังกล่าวเป็นบทบัญญัติทางประวัติศาสตร์ทีเดียว ถ้าแปลข้อความตามลายลักษณ์อักษรแล้ว ก็จะสามารถหมายความว่าญี่ปุ่นจะไม่มีกองกำลังทหารไม่ว่าในกรณีใดๆ แม้แต่จะถูกรุกราน

เมื่อพ่ายแพ้ในมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย และเมื่อได้อ่านรัฐธรรมนูญฉบับนี้ เคยคิดสงสัยว่า ทำไมญี่ปุ่นถึงมีกองกำลังป้องกันตนเองและยังขยายขอบเขตกองกำลังป้องกันตนเองออกไปได้ ถ้าแปลข้อความตามลายลักษณ์อักษรแล้ว ก็คงตีความได้เพียงประการเดียวว่าไม่ว่าจะเป็นในรูปใดก็ตาม ญี่ปุ่นไม่สามารถมีกองกำลังทหารได้ พอจะอธิบายรายละเอียดของเรื่องนี้ในบทต่อไป แต่ในจุดนี้อยากบอกว่า สาเหตุที่ได้เกิดการเดินขบวนของนักศึกษาอย่างรุนแรงในช่วงปีโชวะที่ 30 (ค.ศ.1955) และช่วงปีที่ 40 (ค.ศ.1965) นั้นเนื่องมาจากช่องว่างของความแตกต่างกันระหว่าง “โลกทัศน์” ที่รัฐธรรมนูญฉบับนี้วาดไว้กับ “สภาพ” ของญี่ปุ่นในความเป็นจริง

ความผันแปรทางจิตใจของชาวญี่ปุ่นในสังคมหลังสงครามนั้นมีส่วนมาจากช่องว่างของความแตกต่างระหว่าง “โลกทัศน์” ที่รัฐธรรมนูญฉบับนี้สร้างขึ้นมากับ “สภาพแห่งความเป็นจริง” ซึ่งคนญี่ปุ่นส่วนใหญ่ทราบดี แต่ก็ได้แต่ปล่อยให้ยู่ในสภาพเช่นนั้น

ดังเช่นความขัดแย้งที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญญี่ปุ่นฉบับเก่า (เช่นการเป็นเอกเทศของอำนาจสูงสุดในกองทัพ) ได้มีส่วนเกี่ยวข้องทำให้เกิดโศกนาฏกรรมใหญ่หลวง ช่องว่างของความแตกต่างในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ก็เช่นกัน พอลึกคิดว่าคงจะต้อนให้ญี่ปุ่นเข้าสู่หนทางตันในสักวันหนึ่ง

วันที่ประเทศญี่ปุ่นได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับนี้ ณ ลานกว้างหน้าพระราชวังอิมพีเรียล ได้มีผู้เกี่ยวข้องประมาณ 5 พันคนมาชุมนุมกันเพื่อประกอบ

พิธีเป็นที่ระลึก สมเด็จพระจักรพรรดิทรงมีกระแสรับสั่งว่า พระองค์จะทรงปฏิบัติ ตามรัฐธรรมนูญเช่นเดียวกับประชาชน

หลังจากรัฐธรรมนูญประกาศใช้ ได้มีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขกฎหมายหลาย ต่อหลายฉบับเพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ เช่นกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษา พื้นฐานและกฎหมายการศึกษาภาคโรงเรียน (การศึกษาภาคบังคับ) แผนการศึกษา ตามระบบ 6-3 ได้เริ่มต้นใช้ตั้งแต่เดือนเมษายนปีโชวะที่ 22 (ค.ศ.1947) รวมทั้ง ได้มีการประกาศใช้กฎหมายการปกครองท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมอำนาจการปกครอง ท้องถิ่นด้วย

GHQ ได้วิพากษ์วิจารณ์บทบาทของกระทรวงมหาดไทยช่วงก่อนสงคราม และในระหว่างสงคราม และสั่งยุบหน่วยงานนี้

สำหรับตุลาการก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงระบบ และจัดตั้งศาลสูงสุดขึ้น คณะ ผู้พิพากษาศาลสูงสุดได้รับการคัดเลือกโดยประชาชนและดำรงตำแหน่งตามระยะเวลาที่กำหนด

ญี่ปุ่นในช่วงนี้ได้รับการกล่าวขานว่าเป็น “ญี่ปุ่นใหม่” “ญี่ปุ่นในระบอบ ประชาธิปไตย”

ในการเลือกตั้งทั่วไปก่อนที่รัฐธรรมนูญญี่ปุ่นจะประกาศใช้ประมาณ 10 วัน พรรคสังคมนิยมได้รับชัยชนะเป็นอันดับ 1 รัฐบาลจึงจัดตั้งรัฐบาลประกอบด้วยพรรค ร่วม 3 พรรค ได้แก่พรรคสังคมนิยม พรรคประชาธิปไตย พรรคโคกุมิงเกียวโต โดยมีนายคะตะยะมะ เทะสึ จากพรรคสังคมนิยมเป็นนายกรัฐมนตรี คณะรัฐบาล ชุดนี้มีอายุเพียง 9 เดือนก็ได้ยุบไป พรรคสังคมนิยมมีโอกาสดำเนินการก็เพียง ครั้งนี้ครั้งเดียวเท่านั้นในญี่ปุ่นยุคหลังสงคราม

แต่รัฐบาลพรรคสังคมนิยมก็อยู่ได้ไม่นาน สืบเนื่องมาจากพรรคประชาธิปไตยไม่เห็นด้วยกับนโยบายแบบสังคมนิยมที่จะให้กิจการเหมืองถ่านหินเป็น กิจการของรัฐ และภายในพรรคสังคมนิยมก็มีฝ่ายซ้ายที่ยืนกรานการเป็นพรรค การเมืองที่ต่อสู้เพื่อชนชั้น ซึ่งเป็นปฏิปักษ์กับฝ่ายขวาที่ยืนกรานการเป็นพรรค การเมืองของประชาชน เมื่อมีความขัดแย้งมากขึ้นรัฐบาลจึงไม่สามารถอยู่ได้ อาทิ

กลุ่มฝ่ายซ้ายได้ล้มร่างงบประมาณที่รัฐบาลเสนอ และในที่สุดรัฐบาลจึงล้มไปอย่างง่ายดาย

นายคะตะยะมะ เทะสึเป็นชาวคริสต์ที่อ่อนโยนและมักไม่เห็นด้วยกับการปฏิรูปในแบบสังคมนิยมรุนแรง ปรากฏว่าพลเอกแมกอาเธอร์ รวมทั้งผู้บัญชาการ GHQ กลับให้ความไว้วางใจนายคะตะยะมะ นอกจากนี้สมเด็จพระจักรพรรดิเองก็ทรงพอพระทัยความเป็นคนดีในตัวเขา หลังจากที่คะตะยะมะลาออกจากตำแหน่งแล้ว ผู้รับใช้ใกล้ชิดพระจักรพรรดิได้เชิญนายคะตะยะมะเข้าวังอย่างเงียบ ๆ ทำนองเป็นการเชิญผู้มีประสบการณ์การเป็นนายกรัฐมนตรีให้เข้าเฝ้าสมเด็จพระจักรพรรดิ กล่าวได้ว่าความเป็นคนดีของคะตะยะมะได้ถูกชักจูงไปในทางที่ผิดพลาด โดยฝ่ายซ้ายซึ่งเป็นผู้ที่ยึดมั่นในหลักคำสอนของผู้นำอย่างเคร่งครัดก็ทำได้

ความหมายของศาลทหารระหว่างประเทศในตะวันออกไกล

ในช่วงที่รัฐธรรมนูญญี่ปุ่นได้ประกาศใช้ อาครหอประชุมที่อิซิงยะ ซึ่งเดิมเคยเป็นกองบัญชาการเสนาธิการและกระทรวงทหารบกถูกใช้เป็นศาลทหารระหว่างประเทศในตะวันออกไกล (ศาลโดเกียว) ผู้นำทางการทหารและการเมืองซึ่งกุมอำนาจของประเทศญี่ปุ่นก่อนหน้านี้จำนวน 28 นายถูกกล่าวหาว่าเป็นอาชญากรรมสงครามระดับ A ศาลนี้ได้เริ่มพิจารณาคดีมาตั้งแต่วันที่ 3 เดือนพฤษภาคมปีที่แล้ว

การที่มีผู้ต้องหาเดินทางไปกลับระหว่างสถานที่คุมขังซุงะโมะกับหอประชุมอิซิงยะนั้น สะท้อนให้เห็นภาพตนเองในขณะที่ต้องตกเป็นจำเลยในปัจจุบันกับตนเองขณะที่เคยเป็นข้าราชการระดับสูงเมื่อไม่กี่ปีที่ผ่านมา

คณะอัยการซึ่งประกอบด้วยประเทศสัมพันธมิตร 11 ประเทศ (หัวหน้าอัยการคือคินันชาวอเมริกันซึ่งเป็นผู้มีอำนาจเด็ดขาดแต่ผู้เดียว) กล่าวว่าผู้ต้องหาเหล่านี้ได้ใช้อำนาจทางการเมืองซึ่งมีทหารเป็นแกนกลางมาเป็นเวลา 18 ปี นับตั้งแต่ปีโชวะที่ 3 (ค.ศ.1928) ถึงปีโชวะที่ 20 (ค.ศ.1945) ชุมนุมปรึกษาแผนการร้ายเพื่อจะรุกรานโลก และดำเนินนโยบายการเมืองตามนั้น คณะอัยการได้หยิบยก

ข้อกล่าวหาทั้งหมด 50 ข้อ และพิจารณาได้สวนผู้ต้องหาแต่ละคนตามความผิดแต่ละกระทง

ศาลนี้เปรียบเสมือนพิธีการอย่างหนึ่งที่โลกต่างให้ความสนใจ

การพิจารณาของศาลได้รับการถ่ายทอดให้โลกรู้เป็นระยะ ๆ แม้ในประเทศญี่ปุ่นเอง สื่อมวลชนแต่ละแห่งต่างก็แข่งขันกันรายงานข่าวการซักถามของคณะอัยการ การให้การของผู้ต้องหา และคำให้การของพยาน ประชาชนไม่เคยได้รับทราบถึงเรื่องของนโยบายประเทศญี่ปุ่น วิธีการคิดของกลุ่มผู้นำทหารบก รวมทั้งสภาพที่แท้จริงของสงครามแม้แต่ในวัยก่อนหน้านั้นจนกระทั่งถึงเดือนสิงหาคมปีโชวะที่ 20 (ค.ศ.1945) ดังนั้นความเป็นจริงที่ได้รับการไขความให้กระจ่างจากศาลจึงเป็นเรื่องที่สร้างความตกใจให้แก่ประชาชนอย่างต่อเนื่อง

เหตุการณ์ในเดือนมีนาคมปีโชวะที่ 6 (ค.ศ.1931) ไม่มีใครรับทราบเลยรวมทั้งเรื่องที่ว่านโยบายการเมืองมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร จนกระทั่งกลายเป็นสงครามมหาเอเชียบูรพา และสงครามมหาเอเชียบูรพาดกอยู่ในสภาพที่สิ้นหวัง หลังจากเริ่มสงครามภายในไม่ถึง 1 ปีก็เพียงพอแล้วจากศาล รวมถึงความจริงที่เหล่าผู้นำได้แถลงไว้ก็ล้วนแต่เป็นเรื่องเท็จทั้งสิ้นก็ได้รับรู้จากศาลเช่นกัน

การรายงานข่าวของศาลโตเกียวกลายเป็นการให้ความรู้แก่ประชาชนในการศึกษาประวัติศาสตร์ต่อไป เพื่อยืนยันความจำเป็นของนโยบายการสร้างระบอบประชาธิปไตย แน่นนอนความคิดข้างต้นนี้มี GHQ อยู่เบื้องหลัง อาจกล่าวได้ว่ามีการกำกับการแสดงให้เห็นเหล่าผู้นำทางทหารที่มีนายพลโตโจ ฮิเดะกิ เป็นเป้าโจมตีและได้รับความเคียดแค้นจากประชาชนอย่างชาญฉลาด

เหล่าผู้ต้องหาได้รับอนุญาตให้อ่านหนังสือพิมพ์ได้ในสถานที่คุมขังซุงะโมะ แต่จากความคิดของพวกเขาแล้ว ย่อมไม่สามารถเข้าใจความจริงที่สื่อมวลชนนำไปเปิดเผยได้ ตอนที่คณะรัฐบาลนำโดยนายคะตะยะมะ เทะสึแห่งพรรคสังคมนิยมจัดตั้งขึ้นมา พวกเขาต่างถามกันว่า “ใครคือคะตะยะมะ” ก็ไม่มีใครสักคนที่รู้จักภาพของผู้นำญี่ปุ่นหลังสงครามเปลี่ยนแปลงไปอย่างสิ้นเชิง

ในสมัยที่รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ประกาศใช้นั้น เริ่มมีทนายความเอกชนขึ้นแล้ว

แต่ทว่าความสนใจในศาลโตเกียวได้เปลี่ยนไปสู่เรื่องอื่นทันทีทันควันยิ่งกว่าเรื่องการพิพากษา ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากคินันได้ประกาศต่อนักข่าวชาวอเมริกันว่า “ไม่มีเหตุผลอันเหมาะสมที่จะนำสมเด็จพระจักรพรรดิมาขึ้นศาล” ถ้อยคำนี้ได้รับการสื่อสารทางโทรเลขไปทั่วโลก และสะท้อนกลับมาถึงญี่ปุ่น หนังสือพิมพ์ญี่ปุ่นพากันพาดหัวข่าวเต็มหน้า และจบลงด้วยเสียงคัดค้านว่าสมควรจะนำสมเด็จพระจักรพรรดิไปขึ้นศาล ถ้าไม่ทำเช่นนั้นย่อมไม่มีความชอบธรรม

คินันกลับไปสหรัฐอเมริกาบ่อยครั้ง และได้ประชุมกับรัฐบาลสหรัฐอเมริกา ซึ่งรัฐบาลลงความเห็นว่าหากจะขอให้จักรพรรดิทรงรับผิดชอบ โดยนำพระองค์ไปขึ้นศาล จะเป็นการก่อให้เกิดแรงกระตุ้นในหมู่ประชาชน ซึ่งจะทำการปกครองยากลำบากยิ่งขึ้น รัฐบาลจึงได้ออกคำสั่งให้คินันดำเนินการพิพากษาตามแนวทางดังกล่าว ซึ่งคินันก็ถือปฏิบัติตามคำสั่งทั้งหมด

คณะอัยการจากประเทศอื่น และผู้พิพากษาเว็บไม่เห็นด้วย แต่คินันก็ยืนยันที่จะให้ดำเนินการตามที่รัฐบาลสหรัฐสั่ง เพราะมีความคิดว่าการทำให้ญี่ปุ่นเข้าร่วมอยู่ในประเทศพันธมิตรภายหลังการปลดปล่อยเป็นความคิดที่ชาญฉลาด

การประกาศของคินันสร้างความยินดีให้แก่เหล่าผู้ต้องหา โดยเฉพาะโตโจได้อุทานอยู่หลายครั้งว่า “อย่างนี้ก็โล่งอกไปที” ซึ่งผู้ต้องหาคนอื่นๆ ได้บันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรอย่างชัดเจนหลังจากที่พ้นการจองจำแล้ว

เหล่าอาชญากรสงครามระดับ A ได้รับการพิพากษาในวันที่ 12 เดือนพฤศจิกายน ปีโชวะที่ 23 (ค.ศ.1948) โตโจ ฮิเดะกิ, คิมูระ เฮตะโร, โดะอิ ฮะระเก็นจิ, มะสึอิ อิวะเนะ, อิตะงะกิ เซะชิโร, มุโตะ อะกิระ (ทุกคนล้วนแต่เป็นผู้นำทหารบก) ฮิโรตะ โทกิ (อดีตนายกรัฐมนตรีและผู้อาวุโสแห่งกระทรวงต่างประเทศ) ทั้ง 7 คน ต้องโทษประหารชีวิต ส่วนที่เหลืออีก 15 คนต้องโทษจำคุกตลอดชีวิต ส่วนโตโจ ชิเงะโนะริกับอดีตรัฐมนตรีต่างประเทศ ชิเงะมิตสึ มะโมะรุ ต้องโทษจำคุก 20 ปี และ 7 ปีตามลำดับ ผู้ที่โทษแขวนคอมีแต่ทหารบก ส่วนทหารเรือไม่มีแม้แต่คนเดียว เนื่องจากคณะอัยการโยนความรับผิดชอบทางประวัติศาสตร์ในสมัยโชวะช่วงต้นไว้ที่ทหารบกแต่ฝ่ายเดียว ทหารบกจึงต้องโทษไปโดยลำพัง

ศาลทหารตะวันออกไกล พลเอกโตโจ ฮิตะเกะ (คนที่ 5 แถวหน้าจากซ้าย) ถูกสั่งประหารชีวิต (ภาพจากหนังสือพิมพ์ไมนิจิ)

ผู้ต้องหา 7 คนถูกแขวนคอภายในคุกชุงโมะในตอนเช้าตรู่วันที่ 23 เดือน ธันวาคม หลังจากการตัดสินผ่านไปได้ 40 วัน

กล่าวกันว่าศาลโตเกียวเป็นเสมือนศาลเพื่อการแก้แค้นของประเทศชนะสงคราม บ้างก็กล่าวว่าเป็นศาลที่เป็นแบบอย่างการเอาผิด แน่นนอนคงจะมีส่วนดังกล่าว แต่นั่นก็จะเป็นเรื่องธรรมดา หรืออาจจะคิดได้ว่า เป็นเสมือนพิธีกรรมที่จำเป็น เพื่อบรรเทาความโกรธแค้นของประชาชนในประเทศที่ชนะสงคราม

แต่อย่างไรก็ตาม ก็เป็นความจริงที่ว่า การพิพากษาในศาลโตเกียวแห่งนี้ สอนให้คนญี่ปุ่นารู้เรื่องราวมากมาย ข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ก่อนเดือน สิงหาคม ปีโชวะที่ 20 (ค.ศ.1945) หลายประการถูกเปิดเผยต่อประชาชน ถ้าหากไม่มีศาลแห่งนี้ ความเป็นจริงทางประวัติศาสตร์ก็คงมืดมนทั้งหมด นอกจากนี้ยังได้ สอนให้คนเรียนรู้ว่าสงครามนั้นไม่ใช่แค่เป็นเพียงการปะทะกันทางกำลังทหารเท่านั้น เศรษฐกิจ อุตสาหกรรม วัฒนธรรมก็เป็นส่วนประกอบหนึ่งในโครงสร้างส่วนรวม ของประเทศ เมื่อแพ้สงครามโครงสร้างทุกส่วนอย่างเช่นเศรษฐกิจก็ย่อมล่มสลาย หรือวัฒนธรรมก็จะถูกทำลายไป

กล่าวได้ว่าประเทศญี่ปุ่นเคยมีบทบาทเป็นประเทศผู้ยึดครองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แต่เมื่อต้องตกอยู่ใต้การยึดครองบ้างก็ทำให้เข้าใจความเจ็บปวดของประเทศ ที่สูญเสียอำนาจอธิปไตย

ปัญหาที่สำคัญกว่านั้นคือ ได้มีการโยนความรับผิดชอบทั้งหมดไปที่ผู้นำ ทหาร เช่นที่โตโจเป็นต้น แต่กลับไม่มีการกล่าวถึงความรับผิดชอบของประชาชน ญี่ปุ่นเองแต่อย่างใด

ข้อถกเถียงว่าญี่ปุ่นจะทำสนธิสัญญาสันติภาพร่วมกันหรือจะทำสนธิสัญญาสันติภาพแยกต่างหาก

กรณีศาลโตเกียวเป็นกรณีหนึ่งท่ามกลางการฟื้นฟูประเทศของญี่ปุ่น แต่การประกาศการแขวนคอผู้นำทหารทั้ง 7 ก็ไม่ได้มีเสียงแสดงความเห็นอกเห็นใจ

เท่าไร ยิ่งไปกว่านั้น นอกจะไม่เห็นใจแล้ว ญาติพี่น้องของผู้ต้องหามองคนยังต้องรับเคราะห์กับความโกรธแค้นของครอบครัวที่สูญเสียพ่อแม่พี่น้องโดยตรงอีกด้วย

เมื่อคูดาราเรียนของลูกแล้ว ในตัวบทจะมีเขียนไว้ว่า “ผู้นำกองทัพ เศรษฐกิจการปกครองตั้งแต่เกิด *อุบัติกรรมแมนจูเรีย* ได้ถูกจับกุมและถูกพิพากษาให้รับผิดชอบในการทำสงคราม” และในส่วนอธิบายนี้เท่านั้นที่พาดพิงถึงศาลโตเกียว

ถ้าให้พ่อพูดถึงความรู้สึกจากใจจริง กล่าวได้ว่าตำราประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นโดยรวมกล่าวถึงแต่สภาพการณ์ใหญ่ ๆ อย่างง่าย ๆ โดยขาดความพยายามที่จะทำให้คนได้ศึกษาประวัติศาสตร์ด้วยตนเอง หรือทำให้รู้สึกถึงลมหายใจของมนุษย์ พ่อคิดว่าลูกคงจะไม่เห็นทางอื่นใด นอกเสียจากเพิ่มพูนความรู้ของตนเองให้ลึกซึ้งกว่านี้ โดยใช้ตำราเป็นแหล่งสืบสาวเบื้องต้น และหางานเขียนใหม่ ๆ มาอ่าน

ต่อไปพ่ออยากจะลองยกเหตุการณ์ปีใดปีหนึ่งในช่วงที่ญี่ปุ่นตกอยู่ใต้การปกครองของ GHQ มาวิเคราะห์ให้ลูกดู ณ ที่นี้พ่อจะหยิบยกเหตุการณ์ในปีโชวะที่ 25 (ค.ศ.1950) มาเล่าให้ฟัง ปีดังกล่าวคล้าย ๆ กับปีโชวะที่ 6 (ค.ศ.1931) และปีโชวะที่ 15 (ค.ศ.1940) คือเป็นปีที่ไม่มีเหตุการณ์ใหญ่ ๆ เกิดขึ้น ไม่ได้เป็นปีสำคัญทางประวัติศาสตร์ในสมัยโชวะ แต่เป็นปีที่ถือได้ว่าวามีการเคลื่อนไหวต่าง ๆ เกิดขึ้นอย่างเงิบ ๆ

ในปีโชวะที่ 25 (ค.ศ.1950) นโยบายการปกครองของ GHQ อยู่ในกรอบโครงสร้างสงครามเย็นระหว่างสหรัฐอเมริกากับสหภาพโซเวียต สภาพการปกครองของญี่ปุ่นก็เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ชีวิตความเป็นอยู่ของชาวญี่ปุ่น และการฟื้นฟูก็อยู่ในช่วงการฟื้นฟูไปด้วยดีหลังจากสงครามผ่านพ้นไปได้ 5 ปี

สหรัฐอเมริกาพยายามที่จะให้ญี่ปุ่นเป็นประเทศเอกราช และพ้นจากสภาพการถูกยึดครอง ดังนั้น จึงจัดการประชุมขึ้นระหว่างประเทศพันธมิตรกับญี่ปุ่น และได้คิดร่างสนธิสัญญาสันติภาพขึ้น สนธิสัญญาสันติภาพดังกล่าวกำหนดให้ญี่ปุ่นเป็นประเทศพันธมิตร อยู่ใน การดูแลทางการทหารและเศรษฐกิจของอเมริกาอย่างเต็มตัว ดังนั้นบุคคลสำคัญของรัฐบาลอเมริกันจึงได้เดินทางมาญี่ปุ่นเพื่อประสานความคิดเป็นหนึ่งเดียวกับพลเอกแมกอาเธอร์ และเจรจากับนายกรัฐมนตรีโยชิชิเกะ ชิเงะรุ ด้วย

ได้เกิดการโต้แย้งกันภายในประเทศว่าญี่ปุ่นจะทำสนธิสัญญาสันติภาพแยกต่างหาก หรือทำสนธิสัญญาร่วมกัน คือร่วมกับประเทศสังคมนิยมเช่นสหภาพโซเวียตและจีน ด้วยสภาวะสงครามเย็นในโลกตะวันออกและโลกตะวันตก มีทางเลือกว่าจะอยู่ฝ่ายเดียวกับสหรัฐอเมริกาหรือวางตัวเป็นกลาง... เขียนมาถึงตรงนี้ ลुकคงอยากเสริมว่าการเป็นมิตรกับทุก ๆ ประเทศนั้นเป็นหลักเกณฑ์พื้นฐานไม่ใช่หรือ แต่ตามความเป็นจริงในขณะนั้น การทำสนธิสัญญาสันติภาพร่วมกันคือการเลือกอยู่ฝ่ายประเทศสังคมนิยม เมื่อมองดูจากการเปลี่ยนแปลงนโยบายการปกครองในสมัยนั้นก็บอกได้ว่า การทำสนธิสัญญาสันติภาพร่วมกัน เป็นเพียงความคิดในอุดมคติเท่านั้น

ในปีโซวะที่ 25 (ค.ศ.1950) ข้อโต้แย้งนี้ทวีความเข้มข้นยิ่งขึ้น กล่าวคือ ในการพิจารณาปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาสันติภาพซึ่งจัดขึ้นในเดือนมกราคม โดยนักวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิ ได้มีการแสดงความคิดเห็นต่อต้านการตั้งฐานทัพอเมริกันในญี่ปุ่นพร้อมกับเรียกร้องให้ญี่ปุ่นมีเสรีภาพทางเศรษฐกิจ และให้สหประชาชาติรับประกันความปลอดภัยของญี่ปุ่น ฝ่ายที่มีความคิดเห็นเช่นนี้สนับสนุนให้ญี่ปุ่นทำสนธิสัญญาสันติภาพร่วมกัน นอกจากนี้นายนิ้มบะระ ชิเงะรุ อธิการบดีมหาวิทยาลัยโตเกียวก็สนับสนุนฝ่ายนี้ด้วย เกี่ยวกับกระแสการต่อต้านนี้ นายกรัฐมนตรีโยะชิตะได้ตอบได้ว่า หากไม่รู้อะไรก็อย่าพูด และเรียกกลุ่มบุคคลเหล่านี้ว่า “ผู้พยายามเอาใจกระแสความต้องการของประชาชนโดยไม่สนใจจริยธรรมที่นักวิชาการควรจะมี”

โยะชิตะมีความคิดว่า ในขณะนั้นญี่ปุ่นควรให้ความสำคัญกับการฟื้นฟูเศรษฐกิจเป็นอันดับแรก ส่วนเรื่องการทหารก็มอบความไว้วางใจให้กับสหรัฐอเมริกา การที่จะไปไว้วางใจประเทศอื่นในเรื่องการทหารนั้น สำหรับโยะชิตะเองก็เป็นเรื่องที่แทบจะทนไม่ได้ แต่อย่างไรก็ตาม เขามีความคิดว่าอันดับแรกญี่ปุ่นจำเป็นต้องคำนึงและตั้งหลักเรื่อง “ปากท้อง” ให้ได้ก่อนเรื่องอื่นใด

สำหรับพรรคสังคมนิยม ก็มีการขัดแย้งกันอย่างรุนแรงระหว่างฝ่ายขวาที่สนับสนุนความคิดการทำสนธิสัญญาสันติภาพแยกต่างหาก กับฝ่ายซ้ายที่สนับสนุนความคิดการทำสนธิสัญญาสันติภาพร่วมกัน และต่อมาในปีโซวะที่ 27 (ค.ศ.1952)

นายโยชิตะ ชิเงะรุ ตัวแทนจากญี่ปุ่นกำลังลงนามในสัญญาสงบศึก ภาพถ่ายในปี 1951

(ภาพจากหนังสือพิมพ์ไมนิจิ)

ได้มีการแบ่งแยกกันเด็ดขาดเป็นกลุ่มซ้ายและขวาในที่ประชุมของพรรค

การปะทะของสงครามเกาหลีกับการก่อตั้งหน่วยตำรวจกองหนุนและ อุปสงค์พิเศษจากผลพวงของสงคราม

อย่างไรก็ตาม ข้อถกเถียงเรื่องการทำสนธิสัญญาสันติภาพร่วมกัน หรือทำสนธิสัญญาสันติภาพแยกต่างหาก ก็เป็นเพียงข้อโต้แย้งที่ว่างเปล่าไม่เกิดประโยชน์อันใด เนื่องจากในความเป็นจริงมีเหตุการณ์อื่นที่เป็นตัวแปรเกิดขึ้น นั่นคือสงครามเกาหลีเปิดฉากขึ้นในวันที่ 25 เดือนมิถุนายนปีโซวะที่ 25 (ค.ศ.1950)

ระหว่างเกาหลีเหนือกับเกาหลีใต้นั้นมีเส้นแบ่งเขตแดนทางทหารที่ 38 องศา (เขตปลอดทหาร) คั่นอยู่ และที่นี้ยังเป็นจุดเชื่อมโยงความขัดแย้งระหว่างกลุ่มลัทธิทุนนิยมกับกลุ่มลัทธิสังคมนิยมด้วย

ในวันนั้น กองทัพของเกาหลีเหนือเข้ารุกรานเกาหลีใต้โดยข้ามเส้นแบ่งเขตแดนดังกล่าว ซึ่งก่อนหน้านี้อีกมีการกระทบกระทั่งกันเล็กน้อยทางทหารอยู่บ้างจนทำให้คาดการณ์ได้ไม่ยากว่าจะต้องมีการปะทะกันทางทหารขึ้นที่นี้ไม่วันใดก็วันหนึ่ง

ในช่วงแรก ฝ่ายทหารเกาหลีเหนือมีชัยชนะถึงขนาดที่สามารถยึดครองกรุงโซลได้ สหประชาชาติได้เปิดประชุมคณะมนตรีความมั่นคงและลงความเห็นว่าการกระทำของเกาหลีเหนือเป็นการรุกราน จึงให้จัดตั้งกองกำลังสหประชาชาติ (ในความเป็นจริงแทบทั้งหมดเป็นกองทหารสหรัฐ) เพื่อเข้าช่วยเหลือเกาหลีใต้ สงครามเกาหลีได้ยืดเยื้อนานถึง 3 ปี 1 เดือน

กองกำลังสหประชาชาติใช้ยุทธวิธียกพลขึ้นบกที่อินชอน เพื่อต่อต้านกองทหารเกาหลีเหนือซึ่งรุกรานไปจนถึงทางใต้สุด และก็ประสบความสำเร็จเอาชัยชนะมาได้ ส่วนที่เส้นขนาน 38 องศานั้นก็มียุทธการเกาหลีเหนือกับกองทหารเกาหลีใต้และกองกำลังสหประชาชาติเฝ้าคุมเชิงสถานการณ์อยู่ แต่ในช่วงนั้นกองกำลังสหประชาชาติได้ขยายทัพไปถึงแม่น้ำยาลู (Yalu River) ซึ่งเป็น

พรมแดนระหว่างเกาหลีเหนือกับประเทศจีนทำให้กองทัพจีนได้ส่งกองทหารออกมาปกป้องเพื่อความชอบธรรม สงครามจึงค่อยๆบานปลายกลายเป็นสงครามระหว่างอเมริกาและจีนแทน สำหรับสหภาพโซเวียตแม้จะไม่ได้ส่งกองทหารมาร่วมแต่ก็ให้ความช่วยเหลือเป็นอาวุธยุทโธปกรณ์แทน การต่อสู้ผลักดันแพ้ผลักดันชนะไปเรื่อยๆ

พลเอกแมกอาเธอร์นั้นนอกจากจะเป็นผู้บัญชาการทหารสูงสุดของประเทศพันธมิตรแล้วยังเป็นผู้บัญชาการทหารสูงสุดของกองกำลังสหประชาชาติอีกด้วย และเพื่อที่จะได้รับชัยชนะในสงครามเกาหลีเขาขึ้นกรานให้มีการทิ้งระเบิดที่อาณาจักรแมนจูกว่า และกล่าวว่าอาจจำเป็นต้องทิ้งระเบิดปรมาณู ทำให้เกิดความขัดแย้งกับประธานาธิบดีทรูแมนยังผลให้เขาถูกปลดจากตำแหน่งในเดือนเมษายนปีโชวะที่ 26 (ค.ศ.1951)

กองกำลังสหประชาชาติที่เข้าร่วมในสงครามเกาหลีนั้น มีกองทหารสหรัฐที่อยู่ในญี่ปุ่นเป็นศูนย์กลาง ดังนั้นจึงเกรงกันว่ากำลังการป้องกันตนเองของกองทัพสหรัฐในญี่ปุ่นจะอ่อนแอลง สงครามเกาหลีจึงส่งผลกระทบต่อญี่ปุ่นในหลายๆด้าน

พลเอกแมกอาเธอร์ได้ออกคำสั่งให้นายโยชิชิระ นายกรัฐมนตรี จัดตั้งหน่วยตำรวจกองหนุนและเสริมสร้างประสิทธิภาพของทบวงรักษาความปลอดภัยเหนือน่านน้ำทะเล เขากล่าวว่ารัฐธรรมนูญของญี่ปุ่นระบุไว้มิให้ญี่ปุ่นมีสิทธิทำสงครามกับประเทศอื่นแต่มิได้หมายความว่าประเทศอื่นได้หมายความว่าจะปฏิเสธสิทธิในการป้องกันตนเองในกรณีที่ถูกประเทศอื่นรุกราน เขาจึงออกคำสั่งให้เพิ่มกำลังตำรวจกองหนุน 75,000 คนกับเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยเหนือน่านน้ำทะเล 8,000 คน ซึ่งก็แปลความหมายได้ว่าพลเอกแมกอาเธอร์ได้สั่งให้ก่อตั้งกองทัพบกและกองทัพเรือใหม่นั้นเอง

โยชิชิระซึ่งมาจากนักการทูตมีนิสัยไม่ชอบทหารบกมาแต่เดิม กล่าวคือตัวเขาเองก่อนที่จะญี่ปุ่นจะแพ้สงครามในปีโชวะที่ 20 (ค.ศ.1945) เคยถูกทหารของกองทัพบกจับกุมในฐานะที่เป็นผู้ฝึกฝึลัทธิเสรีนิยม โยชิชิระได้สั่งให้ทะสึมิ เออิชิตหารผู้ที่เขารู้จักในสมัยที่เขาเป็นทูตอยู่ที่อังกฤษ สร้างภาพลักษณ์ของตำรวจกองหนุนและตัดสินใจเริ่มลงมือก่อตั้งหน่วยตำรวจกองหนุน โดยมีทหารที่มีได้

มีส่วนในการบงการสงครามมหาเอเชียบูรพาเป็นแกนนำ

ไม่ทราบว่าจะสาเหตุจะเป็นเพราะเศรษฐกิจไม่ดีหรือไม่ที่ทำให้การรับสมัครตำรวจกองหนุนดำเนินไปอย่างราบรื่นและครบจำนวนตามต้องการอย่างรวดเร็ว

Red Purge (การกวาดล้างขับไล่สมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์และผู้ฝักใฝ่ออกจากตำแหน่งทางราชการและการปิดสำนักข่าวสื่อมวลชน) ที่เริ่มมีมาตั้งแต่เดือนกรกฎาคมปีโชวะที่ 24 (ค.ศ.1949) เริ่มทวีความรุนแรงยิ่งขึ้นพร้อม ๆ กันกับสงครามเกาหลี การไล่ศาสตราจารย์มหาวิทยาลัยที่สังกัดพรรคคอมมิวนิสต์ออกจากการปดอาจารย์ การออกคำสั่งปลดกรรมการกลางของพรรคคอมมิวนิสต์ รวมทั้งการสั่งปิดหนังสือพิมพ์อะกะซะตะ (ชิงแดง) ของพรรคคอมมิวนิสต์ติดต่อกัน ทำให้กลุ่มผู้นำพรรคคอมมิวนิสต์ ซึ่งมีนายโตกุตะ คิวอิชิ และพรรคพวกรวมทั้งหมด 9 คนปฏิบัติภารกิจได้ดิน ซึ่งฝ่ายสอบสวนพิเศษกระทรวงยุติธรรมได้สั่งให้ตามจับบุคคลทั้ง 9 คนนี้ โทษฐานฝ่าฝืนกฎหมาย และห้ามประกอบกิจกรรมทางการเมืองที่ขัดต่อระบอบประชาธิปไตย

เมื่อถึงขณะนี้ เนื่องจากพ่อก็อยู่ชั้นมัธยมต้นตอนปลายแล้ว จึงจดจำเรื่องราวบางอย่างได้ หลายวันติดต่อกันที่หนังสือพิมพ์ได้พาดหัวข่าวเรื่องเส้นแบ่งเขตพรมแดนที่ 38 องศา และลงภาพประชาชนชาวเกาหลีที่ถูกไฟไหม้บ้านเพราะสงคราม ยืนเหม่อลอยอยู่ที่สนามรบ

พ่อได้ไปเกาหลีหลายต่อหลายหนในช่วงปีโชวะที่ 60 (ค.ศ.1985) เพื่อน ๆ ของพ่อที่อยู่ยุคสมัยเดียวกันในตอนนั้น (ชาวเกาหลีเรียกสงครามเกาหลีว่าเป็นการจลาจล และกล่าวถึงวันที่ญี่ปุ่นแพ้สงครามมหาเอเชียบูรพาว่าเป็นการปลดปล่อย ซึ่งมีความหมายว่าเป็นการปลดปล่อยเกาหลีจากการเป็นอาณานิคมของญี่ปุ่นเป็นเวลา 36 ปี) ได้เล่าให้ฟังว่าแม่จูงมือหนีสงครามหัวซุกหัวซุน หลายคนได้สูญเสียเพื่อนสนิทไป เพื่อนบางคนก็ถลกขาจากเงาให้ดูรอยแผลเป็นที่โดนลูกกระสุนปืนสงครามเกาหลีซึ่งคงทิ้งความทรงจำอยู่กับพวกเขาอย่างแน่นแฟ้นทีเดียว

สงครามเกาหลีทำให้ญี่ปุ่นกลายเป็นฐานทัพของกองกำลังสหประชาชาติ เศรษฐกิจญี่ปุ่นสามารถฟื้นตัวได้เพราะสงครามนี้เอง เศรษฐกิจญี่ปุ่นที่อยู่ในสภาวะ

เงินฝืดเคืองอย่างรุนแรงนับตั้งแต่ปีโชวะที่ 24 (ค.ศ.1949) ได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่เรียกว่าเป็นอุปสงค์พิเศษจากสงครามนี้

กองกำลังสหประชาชาติซื้อข้าวของเครื่องใช้ที่จำเป็นในยุทธสงครามจากญี่ปุ่น สินค้าสิ่งทอจำพวกผ้าห่ม ถุงมือปาน ผ้าฝ้ายจำเป็นต้องการผลิตให้ทันกับอุปสงค์ ทำให้โรงงานต้องผลิตอย่างเต็มกำลัง ฝ้ายซึ่งเป็นวัตถุดิบก็ขึ้นราคา ทำให้ราคาผลิตภัณฑ์ดิบตัวสูงขึ้นมาราวสองสามเท่าในระยะเวลาอันสั้น

นอกจากนี้ความต้องการสินค้าเหล็ก ประเภทรถบรรทุกของทหาร เหล็กเส้น และรถถังก็เพิ่มจำนวนขึ้น กล่าวกันว่าเป็นยุคที่เศรษฐกิจด้านอุตสาหกรรมสิ่งทอ และอุตสาหกรรมโลหะรุ่งเรืองขึ้น ออเดอร์จากสหรัฐอเมริกาตั้งแต่เริ่มสงครามภายในระยะเวลา 1 ปีเป็นจำนวนเงินสูงถึง 1 แสน 2 หมื่นล้านเยนทีเดียว

ความต้องการสั่งซื้อเครื่องอุปโภคที่จำเป็นในชีวิตประจำวันของเหล่าทหารในกองกำลังสหประชาชาติ (ได้แก่ แปรงสีฟัน สบู่ เป็นต้น) ก็เพิ่มจำนวนขึ้น ส่วนเครื่องบริโภคแม้จะมีราคาสูงขึ้นทีละน้อย ๆ แต่ถึงกระนั้นก็ยังขายหมดไปเรื่อย ๆ

ไม่เพียงแต่ที่กล่าวมาข้างต้นเท่านั้น ทหารอเมริกันที่บินจากฐานทัพในญี่ปุ่น ทำให้การบริโภคของของทหารอเมริกันแต่ละคนในระหว่างที่พักอาศัยอยู่ในญี่ปุ่น รวมทั้งการใช้จ่ายของเหล่าทหารที่กลับจากสงครามเข้ามาพักฟื้นในญี่ปุ่นมีปริมาณมาก ถ้าหากรวมค่าใช้จ่ายส่วนตัวในเรื่องเหล้า ท้องเที่ยว และเที่ยวโสเภณีซึ่งเป็นเงินลับ ๆ ที่ผิดกฎหมายแล้ว กล่าวได้ว่ากิจการค้าทุกด้านของญี่ปุ่นมีผลกำไรสืบเนื่องมาจากสงครามเกาหลีและทหารอเมริกันนั่นเอง

ตัวเลขทุกด้านของเศรษฐกิจญี่ปุ่นในปีโชวะที่ 26 (ค.ศ.1951) กับปีโชวะที่ 27 (ค.ศ.1952) นี้จัดว่าสูงกว่าตัวเลขในช่วงเศรษฐกิจที่ดีก่อนสงครามเสียอีก และอุปสงค์จากสงครามที่รุ่งเรืองในช่วงนี้กลายเป็นดัชนีบ่งชี้ถึงการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจในระดับสูงในช่วงกลางทศวรรษโชวะ 30 (ค.ศ.1955)

ปีโชวะที่ 25 (ค.ศ.1950) เป็นช่วงที่ญี่ปุ่นฟื้นตัวหลังจากสงคราม แต่อย่างไรก็ตามพอคิดว่าเราไม่อาจลืมได้เลยว่าการฟื้นตัวนั้น มีสาเหตุจากการเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับสงครามในประเทศเพื่อนบ้าน

วันที่ญี่ปุ่นยื่นหยัดเป็นเอกราช

ด้วยความขัดแย้งทางการทหาร ยังผลให้ญี่ปุ่นมีโอกาสกลับเป็นประเทศเอกราชได้อีกครั้ง ข้อโต้แย้งที่ว่าญี่ปุ่นจะทำสนธิสัญญาสันติภาพแยกต่างหากหรือทำสนธิสัญญาสันติภาพร่วมกันกลายเป็นข้อโต้แย้งกันบนโต๊ะเจรจา เพราะความจริงก็คือว่าไม่ว่าจะเป็นไปในด้านการเมืองหรือในด้านเศรษฐกิจก็ตาม ญี่ปุ่นได้ทำสนธิสัญญาสันติภาพแยกต่างหากโดยมีสหรัฐอเมริกาหนุนหลัง ร่างสนธิสัญญาสันติภาพที่รัฐบาลอเมริกันให้การสนับสนุนในการร่างได้รับการยินยอมจากบรรดาประเทศทุนนิยมผู้ชนะสงครามด้วยกันทุกประเทศ และญี่ปุ่นเองก็เห็นพ้องด้วยทั้งหมด

ในขณะที่ด้านหนึ่งสหรัฐอเมริกาผลักดันให้ญี่ปุ่นกลับคืนเป็นประเทศเอกราชและเข้าสู่สังคมโลกด้วยสนธิสัญญาสันติภาพนั้น ในอีกด้านหนึ่งสหรัฐอเมริกาก็ได้ตกลงทำสัญญาทางการทหารว่าด้วยการป้องกันตนเองของญี่ปุ่นโดยสหรัฐอเมริกาจะเป็นฝ่ายรับผิดชอบซึ่งญี่ปุ่นก็ยอมรับข้อตกลงนี้

การประชุมเกี่ยวกับสันติภาพของญี่ปุ่นที่นครซานฟรานซิสโกในวันที่ 8 เดือนกันยายน ปีโชวะ 26 (ค.ศ.1951) มีประเทศเข้าร่วมทั้งหมด 52 ประเทศซึ่งล้วนแต่เป็นประเทศผู้ชนะสงครามโลกครั้งที่ 2 ยกเว้นประเทศจีนมิได้รับการเชิญเชิญให้เข้าร่วมประชุมด้วย เพราะจีนเป็นประเทศปฏิปักษ์ต่อกองกำลังสหประชาชาติในสงครามเกาหลี ส่วนสามประเทศที่เป็นกลางและไม่ได้เข้าเป็นพันธมิตรได้แก่ประเทศอินเดีย พม่า ยูโกสลาเวีย ได้ทำการประท้วงสหรัฐอเมริกาที่เป็นหัวเรี่ยวหัวแรงในการจัดประชุมครั้งนี้ ที่ประชุมได้พิจารณาร่างสนธิสัญญาสันติภาพที่สหรัฐอเมริกาเป็นฝ่ายจัดทำขึ้น ทั้ง 49 ประเทศมีมติเห็นชอบตามต้นฉบับแทบทุกประการและได้มีการลงนามในสนธิสัญญาฉบับนี้

รัสเซียได้ส่งผู้แทนเข้าร่วมประชุมแต่ไม่เห็นด้วยกับร่างสนธิสัญญานี้ จึงไม่ยอมลงนาม โปแลนด์และเช็กโกสโลวาเกีย ก็ไม่ลงนามเช่นกัน

มติที่ประชุมนี้จึงไม่เป็นเอกฉันท์ เนื่องจากมีแต่ประเทศทุนนิยมทั้งหลายซึ่งมีสหรัฐอเมริกาเป็นแกนกลางเท่านั้นที่ลงนาม ประเทศสังคมนิยม และประเทศที่

เป็นกลางต่างไม่เห็นด้วย ดังนั้น การกลับคืนไปสู่สังคมโลกของญี่ปุ่นจึงเริ่มต้นจากสภาพที่การเสมือนต้องใช้อุดข้างเดียวหายไปพลาง ๆ ก่อน

เมื่อทุกประเทศลงนามในสนธิสัญญาสันติภาพแล้ว นายกรัฐมนตรีโยชิคะซึนกล่าวสุนทรพจน์สั้น ๆ มีใจความดังนี้

“กล่าวได้ว่าประเทศที่ไม่มีสิทธิและอำนาจในการต่างประเทศ ก็คงจะต้องสิ้นชาติไป แต่จากการทำสนธิสัญญาฉบับนี้ทำให้ญี่ปุ่นมีโอกาสกลับคืนสู่สังคมของชาวโลก ตั้งแต่นั้นไป ข้าพเจ้าปรารถนาจะให้ญี่ปุ่นเป็นประเทศที่มีความสามารถดำเนินงานด้านการต่างประเทศได้อย่างแท้จริง”

ประเทศญี่ปุ่นได้อำนาจอธิปไตยกลับคืนมาในที่สุด หลังจากที่ญี่ปุ่นลงนามในสัญญา มีการอัญเชิญธงทั้ง 52 ประเทศและธงญี่ปุ่นในงานพิธีนั้น อันเป็นสัญลักษณ์ว่าหลังจากที่ญี่ปุ่นถูกขับออกจากพันธมิตรของโลกในปีโชวะที่ 8 (ค.ศ.1933) แล้ว ในที่สุดญี่ปุ่นก็ได้ฝ่าฟันพินสภาวะการอยู่โดดเดี่ยวในโลกนี้ไปได้

ในคืนนั้น ญี่ปุ่นยังได้ลงนามในสนธิสัญญาความมั่นคงระหว่างญี่ปุ่น-สหรัฐอเมริกากับรัฐบาลอเมริกันอีกฉบับหนึ่ง ซึ่งหมายความว่าอำนาจในการป้องกันตนเองของญี่ปุ่นมีสหรัฐอเมริกาเป็นผู้รับผิดชอบ โดยญี่ปุ่นยอมให้ฐานทัพอเมริกันยังคงมีอยู่ต่อไป

การให้สัตยาบันสนธิสัญญาสันติภาพในวันที่ 28 เดือนเมษายนปีโชวะ 27 (ค.ศ.1952) ทำให้ญี่ปุ่นสามารถกำหนดนโยบายของประเทศได้ด้วยตนเองในที่สุด ถ้าจะกล่าวง่าย ๆ ก็คือ ญี่ปุ่นเป็นเอกราชได้อำนาจอธิปไตยกลับคืนมาอีกครั้ง

สำหรับลูก ๆ ทั้งหลาย คงจะมองไม่เห็นภาพว่าในช่วงเวลาที่ญี่ปุ่นถูกยึดครองและสูญเสียอำนาจอธิปไตยนั้น ญี่ปุ่นมีสถานะเป็นอย่างไร ถ้าหากลองถามดูจากนักการเมืองในสมัยนั้น คงจะชี้ให้เห็นถึงความกระสับกระส่ายเหมือนกันที่ประเทศตนไม่อาจกำหนดนโยบายการปกครองด้วยได้ตนเอง ดังนั้น การที่จะรู้เรื่องราวสมัยนั้นได้ก็จะต้องหาบันทึกส่วนตัวของนักการเมืองสมัยนั้นอ่านดู

ในวันที่มีการนำเอาสนธิสัญญาสันติภาพมาใช้จริงนั้น พ่อเพ็งจะอยู่มัธยมศึกษาชั้นปีที่ 1 พ่อยังจดจำวันนั้นได้ ครุใหญ่กล่าวว่าตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไปญี่ปุ่นจะ

เป็นเอกราชอีกครั้ง และพ่อเองก็ไม่ทราบว่าจะคิดอย่างไรกับวันนี้จึงได้สั่งให้ยาหุงข้าวใส่ถั่วแดงที่เรียกว่า“ชะกะชัง”ซึ่งข้าวแบบนี้ครอบครัวของเราจะรับประทานเป็นประจำในวันที่มีการเฉลิมฉลองแสดงความยินดี ตอนนั้นพ่อคิดอย่างเด็กๆว่าการที่ถูกยึดอำนาจโดยประเทศอื่น ไม่ว่าจะโดยประเทศใดก็ตาม พวกผู้ใหญ่คงจะไม่สบายใจ ดังนั้นพ่อจึงพอจะเข้าใจความรู้สึกของปู่ได้เลาๆ

การครอบครองประเทศอื่นก็ดี การถูกครอบครองโดยประเทศอื่นก็ดี ในความเห็นของพ่อคิดว่าเป็นเรื่องที่ไม่เหมาะสม และเมื่อพ่อเติบโตใหญ่ก็ยิ่งมีความคิดเช่นนั้นมากยิ่งขึ้น พ่อจึงปรารถนาจะฝากบทสรุปนี้ไว้กับลูกๆทั้งหลาย

บทที่ 4 การพัฒนาระดับสูงในยุคการแข่งขัน

การเริ่มต้นใหม่ของญี่ปุ่นที่เปรียบเสมือน “เด็กวัย 12 ขวบ”

พอคิดว่าการพ่ายแพ้สงครามมหาเอเชียบูรพา และการถูกประเทศพันธมิตรยึดครองคงจะมีผลทำให้คนญี่ปุ่นสูญเสียความมั่นใจในทุกด้าน

ก่อนหน้าวันที่ 15 เดือนสิงหาคมปีโชวะที่ 20 (ค.ศ.1945) คนญี่ปุ่นแทบจะไม่เคยไปต่างประเทศเลย นอกจากนี้ ชาวต่างประเทศก็รู้กันเฉพาะชาวที่ผู้นำทางทหารและรัฐบาลเลือกสรรมาเพื่อประโยชน์ของคนเท่านั้น เนื่องจากไม่รู้จักรโลกภายนอก คนญี่ปุ่นจึงคิดอย่างง่าย ๆ ว่าประเทศของตนดีเลิศ ความคิดของประเทศตนเป็นที่ยอมรับของโลก ประเทศของตนต้องช่วยเหลือประเทศเอเชีย และคิดว่าสหรัฐอเมริกาทำอังกฤษกำลังกีดขวางประเทศตน ความคิดดังกล่าวเป็นโลกทัศน์ของผู้ไม่รู้จริง ๆ

หลังจากที่ตกอยู่ใต้การปกครองของประเทศพันธมิตรโดยมีสหรัฐอเมริกาเป็นแกนกลาง ทำให้มีโอกาสสัมผัสกับวัฒนธรรมและข่าวสารของยุโรปอเมริกาเป็นครั้งแรก ทำให้ญี่ปุ่นได้เรียนรู้ว่าประเทศทั้งหลายในโลกล้วนก้าวหน้าไปไกลกว่าที่คนญี่ปุ่นคิด

ตอนที่พ่ออยู่ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มักจะไปดูภาพยนตร์ที่โรงภาพยนตร์ใกล้บ้านเสมอ ๆ และมักจะตะลึงมองฉากของหนังอเมริกันที่ปรากฏอยู่บนจอ ที่มีทั้งตู้เย็น โทรทัศน์ โทรศัพท์ รถยนต์ การใช้ชีวิตของคนอเมริกันสำหรับพวกเราแล้วเหมือนความฝันทีเดียว

ในภาพยนตร์ข่าวของสหรัฐอเมริกา มักจะมีฉากการแข่งขันอเมริกันฟุตบอล และแข่งรถ ซึ่งจะแตกต่างไปจากชีวิตประจำวันของพวกเราอย่างสิ้นเชิง พอได้แต่คิดว่าญี่ปุ่นจะมีหนทางที่จะเลียนแบบการใช้ชีวิตแบบอเมริกันได้ไหม ยิ่งรู้จัก

สหรัฐอเมริกามากขึ้นเท่าไร ในหัวใจเด็กอย่างพ่อขณะนั้นก็คิดว่าการทำงานส่งครามกับประเทศเช่นนี้ไม่มีทางจะเอาชนะได้เลย

ไม่เพียงแต่พ่อเท่านั้น ดูเหมือนพวกผู้ใหญ่สมัยนั้นก็มีความคิดเหมือนพ่อ พ่อมีญาติเป็นลุงซึ่งสำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนทหารเรือ ลุงคนนั้นได้รับคำสั่งให้ไปปฏิบัติการณ์ในสงครามมหาเอเชียบูรพาในฐานะนายทหารเรือ หลังจากสงครามเล็กแล้วลุงได้กลับมายังบ้านเกิดและพักฟื้นสภาพจิตใจอยู่ราวๆ 2 ปี การพ่ายแพ้สงครามสำหรับลุงในวัย 20 ก่อนข้างจะเป็นเรื่องที่รับไม่ได้ ในที่สุดลุงได้ตัดสินใจเข้าเรียนใหม่ในคณะแพทย์และกลายเป็นนักค้นคว้าวิจัยทางการแพทย์ ลุงคนนี้ได้รับเชิญจากคณะแพทยศาสตร์ของมหาวิทยาลัยในสหรัฐอเมริกาในช่วงทศวรรษโชวะ 30 (ค.ศ.1955) ให้ไปใช้ชีวิตทำการวิจัยอยู่ที่โนนหลายปีและสุดท้ายได้กลับมาญี่ปุ่น ลุงคนนี้ไม่เคยเล่าเรื่องสงครามมหาเอเชียบูรพาเลย แต่มีอยู่คราวหนึ่งพ่อจำได้แม่นว่าลุงเคยบ่นพึมพำกับตัวเองว่า “การทำงานส่งครามกับสหรัฐอเมริกานะหรือ...การที่ไม่รู้ จึงเป็นโทษ”

ภายหลังสงคราม ญี่ปุ่นเริ่มมองโลกให้กว้างขึ้น และคิดสานต่อเรื่องของญี่ปุ่นภายใต้โลกทัศน์ที่กว้างไกล พ่อคิดว่าการไม่รู้เป็นความหยิ่งและความหยิ่งก่อให้เกิดโทษ ในขณะที่เดียวกันพ่อก็คิดว่าการกระโจนสู่หลักเกณฑ์ใดหลักเกณฑ์หนึ่งและมองโลกด้วยมาตรฐานนั้น ๆ เพียงอย่างเดียวก็จะนำไปสู่ความหยิ่งโง่ได้

การมองโลกภายใต้หลักการของความคิดทางการเมือง หรือคำสอนของศาสนาอย่างเหนียวแน่น (คิดว่าความเชื่อแต่ละเรื่องเป็นเรื่องเสรีภาพส่วนบุคคล) รวมทั้งการคิดว่าคนที่ไม่คิดเช่นนั้นเป็นคนมีทรศนะล้ำสมัยบ้าง การหัวเราะเยาะว่าไม่รู้บ้าง เป็นเรื่องที่ไม่น่าอภัย เมื่อสนทนากับคนประเภทนี้ พวกเขามักจะอธิบายให้ฟังอย่างสวยหรูอารมณ์ดี ไม่ว่าจะเป็นเรื่องอะไรก็ตาม จึงฟังดูเหมือนเป็นทฤษฎีที่ถูกต้อง แต่พ่ออยากจะบอกให้พวกลูกทั้งหลายรับรู้ไว้ว่า สิ่งใดที่ยิ่งฟังดูเป็นเรื่องถูกต้องสมเหตุสมผลน่าเชื่อถือมากเพียงไร สิ่งนั้นก็ยิ่งเป็นเรื่องที่กลบเกลื่อนอำพรางมากยิ่งขึ้นเพียงนั้น

สังคมมนุษย์มีความขัดแย้งมาก มนุษย์เราดำรงชีวิตอยู่ภายใต้ความขัดแย้งนั้น

สังคมมนุษย์จึงไม่ใช่สังคมที่จะเข้าใจได้อย่างถ่องแท้ และมนุษย์เราก็ไม่ใช่สิ่งมีชีวิตที่สูงส่งถึงขนาดนั้น

ญี่ปุ่นเป็นเอกราชจากการประกาศใช้สนธิสัญญาสันติภาพ และกลับเข้าสู่สังคมชาวโลกได้ด้วยการปกป้องคุ้มครองของสหรัฐอเมริกา

หลังจากที่พลเอกแมกอาเธอร์ถูกปลดออก และเดินทางกลับสหรัฐอเมริกา เขาได้รับการต้อนรับอย่างดีจากประชาชน ในฐานะวีรบุรุษแห่งสงครามโลกครั้งที่สอง จากการตอบคำถามผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์ในขณะนั้น เขาให้สัมภาษณ์ว่า “คนญี่ปุ่นยังเปรียบเสมือนเด็กวัย 12 ขวบ” ซึ่งคำพูดนี้มีความหมายแฝงว่า คนญี่ปุ่นยังขาดการวิจารณ์ญาติที่ถูกต้องสมเหตุสมผลนั่นเอง

สำหรับคนญี่ปุ่นเมื่อได้ยินคำพูดแบบนี้จะมีความรู้สึกที่เหมือนกับโกรธ แต่ก็เข้าใจความคิดจากส่วนลึกของหัวใจผู้พูดได้ คนญี่ปุ่นยกย่องนายพลแมกอาเธอร์ เป็นเสมือนพระเจ้า เพราะจะเห็นได้ว่ามีจดหมายมากมายหลายฉบับส่งไปให้นายพลแมกอาเธอร์ โดยเขียนว่า “ขอให้คุณเป็นประธานาธิบดีของญี่ปุ่น”

ถ้าหากมองดูจากความเชื่อมั่นของพลเอกแมกอาเธอร์ที่ว่า “ได้สอนให้ชาวญี่ปุ่นได้รู้จักลักษณะที่แท้จริงของประชาธิปไตยแบบอเมริกันจากรัฐธรรมนูญญี่ปุ่น และการปฏิรูปทุกประเภท” คงจะเห็นด้วยกับความคิดที่ว่าคนญี่ปุ่นเปรียบเสมือนเด็กที่กำลังอยู่ในวัยเพียง 12 ขวบเท่านั้น แต่ในทางกลับกัน อาจกล่าวได้ว่าคนญี่ปุ่นที่ได้ก้าวไปสู่สังคมชาวโลกด้วยความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกา น่าจะมีสักวันที่สามารถไล่แซงสหรัฐอเมริกาได้

ในขณะที่คิดว่า การจะเลียนแบบ และไล่ตามสหรัฐอเมริกาให้ทันจะเป็นเรื่องที่เป็นไปได้หรือไม่ ดังที่กล่าวมาข้างต้น คนญี่ปุ่นก็พยายามทำงานต่อไปอย่างขยันขันแข็ง ซึ่งก็ใช้เวลาถึง 20 ปีภายหลังสงคราม ในเวลา 20 ปีก่อนจะถึงช่วงกลางทศวรรษของปีโชวะที่ 40 (ค.ศ.1965) สำหรับตัวเองไม่ทราบว่าจะจะเป็นเพราะอยู่ในช่วงวัยหนุ่มหรือเปล่า พ่อคิดว่าช่วงนั้นเป็นช่วงที่สนุกสนานมากที่สุดก็ว่าได้

ต่อไปนี่ พ่อคิดว่าอยากจะเล่าให้ลูกฟังพลางรำลึกถึงช่วงเวลาสนุกสนานนั้น เพื่อให้ลูกดูว่าคนที่อยู่ในวัยระหว่างกลาง 40 ไปจนถึงอายุ 50 ตอนปลาย (คิดว่า

พ่อแม่ของเพื่อนลูกก็คงจะอยู่ในช่วงสมัยนี้เช่นกัน) ซึ่งเป็นวัยที่ทำให้สังคมในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงอย่างแท้จริงนั้นได้เติบโตมาโดยมีรากฐานอย่างไร

สงครามเย็นระหว่างสหรัฐอเมริกากับสหภาพโซเวียตและความขัดแย้งทางการเมืองในประเทศ

หลังการประกาศใช้สนธิสัญญาสันติภาพ ปรากฏว่าได้มีความขัดแย้งทางการเมืองเกิดขึ้นอีกตลอดในญี่ปุ่น โดยพรรคการเมืองประกอบด้วยพรรคเสรีนิยมกับพรรคสังคมนิยม ซึ่งมีนายฮะโตะยะมะเป็นผู้นำแยกตัวมาจากพรรคเสรีนิยม นอกจากนี้ยังมีกลุ่มที่เป็นกลางแนวอนุรักษ์ของพรรคก้าวหน้า

ส่วนพรรคสังคมนิยมแตกแยกออกเป็นฝ่ายซ้ายและฝ่ายขวา นอกจากนี้ยังมีกลุ่มปฏิรูปของพรรคคอมมิวนิสต์ พรรคสังคมนิยมฝ่ายขวาผลจากลัทธิมาร์กซ์-เลนิน และเรียกร้องขอเจรจากับกลุ่มที่เป็นกลางฝ่ายอนุรักษ์นิยมในฐานะพรรคราษฎร

แต่พรรคสังคมนิยมฝ่ายซ้ายกับพรรคคอมมิวนิสต์คิดที่จะวางรากฐานอำนาจการปฏิรูประบอบสังคมนิยมในญี่ปุ่น โดยยึดถือลัทธิมาร์กซ์-เลนินเป็นต้นแบบ ดังนั้นจึงมีความคิดที่ไม่ปฏิเสธการปฏิวัติโดยใช้กำลังเสียทีเดียว โดยหลักการกล่าวได้ว่าเป็นการแลกเปลี่ยนอำนาจการปกครองบนพื้นฐานการปกครองระบอบรัฐสภา แต่ในความเป็นจริง ได้มุ่งที่จะให้มีการยึดอำนาจโดยพรรคเดียว ที่ประกอบด้วยชนชั้นกรรมกร พวกเขาเรียกความคิดในการเจรจาที่รัฐสภานี้ว่าเป็นลัทธิเปลี่ยนแปลง นำประโยชน์มาสู่ชนชั้นทุนนิยม และช่วยเสริมการเมืองแบบอนุรักษ์เท่านั้น

เนื่องจากพรรคการเมืองดังกล่าวที่วันนี้ได้แต่ได้แย้งกันของรัฐสภา ทำให้การเมืองไม่อาจดำเนินไปได้อย่างราบรื่น เพราะฝ่ายหนึ่งก็เชื่อฟังตามอย่างสหรัฐอเมริกา ส่วนอีกฝ่ายหนึ่งก็เอนเอียงไปทางสหภาพโซเวียต ทำให้ปะทะกันด้วยท่าทีที่แข็งกร้าว ซึ่งการโต้แย้งนั้นไม่ค่อยมีความหมายแต่อย่างใด

โลกภายนอกเป็นสมัยแห่งสงครามเย็นระหว่างสหรัฐอเมริกากับสหภาพโซเวียต สหรัฐอเมริกาเรียกร้องให้ญี่ปุ่นแสดงบทบาทที่จะเป็นสะพานนำไปสู่การสร้างรากฐานของลัทธิทุนนิยมในทวีปเอเชีย มีประชาชนในท้องถิ่นบางกลุ่มคัดค้านการก่อสร้างฐานทัพทหารของสหรัฐอเมริกา และบางกลุ่มก็เรียกร้องให้มีการเปลี่ยนแปลงซึ่งส่งผลให้เกิดการปะทะกันตามภูมิภาคต่างๆของประเทศ

ในเดือนสิงหาคมปีโชวะ 28 (ค.ศ.1953) นายคัลเลส รัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศของสหรัฐอเมริกา เรียกร้องเสียงแข็งให้ญี่ปุ่นเพิ่มกำลังทหาร หน่วยตำรวจกองหนุนได้ถูกเปลี่ยนชื่อเป็นกองกำลังรักษาความปลอดภัย และสหรัฐอเมริกาได้ขอให้ญี่ปุ่นเพิ่มกองกำลังภาคพื้นดินจาก 110,000 คน เป็น 350,000 คน แต่นายกรัฐมนตรีโยะชิเดะปฏิสระว่าไม่อาจขยายกำลังได้มากถึงขนาดนั้น เพราะเกี่ยวข้องกับความมั่นคงในความเป็นอยู่ประชาชน อย่างไรก็ตามญี่ปุ่นจำเป็นต้องทำสัญญาเพิ่มกำลังทหารเป็น 180,000 คน ซึ่งการขยายกำลังทหารให้ได้จำนวน 180,000 คน ภายในเวลา 3 ปีนั้นสำหรับญี่ปุ่นค่อนข้างจะเป็นเรื่องยากทีเดียว

บุคคลหลายคนในรัฐบาลอเมริกันเริ่มไม่พอใจต่อนโยบายการทำให้ญี่ปุ่นปลอดภัยทหาร และการทำให้ญี่ปุ่นเป็นประชาธิปไตยโดยมีฝ่ายนายทหารและพลเรือนของ GHQ เป็นผู้บงการ

ภายใต้กรอบโครงสร้างของสงครามเย็นนั้น โฉมหน้าของผู้นำและผู้วางนโยบายมักจะเป็นผู้ที่มีความคิดตามกรอบดังกล่าว ซึ่งคัลเลสนั้นเป็นผู้ที่ต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ด้วย รวมทั้งรองประธานาธิบดีนิกสัน ผู้ที่อยู่ใต้อานาจของประธานาธิบดีไอเซนฮาวร์ก็มีความคิดทำนองเดียวกัน พวกเขาได้ประกาศว่านโยบายการทำให้ญี่ปุ่นปลอดภัยทหารโดยสิ้นเชิงนั้นเป็นความคิดที่ผิด

ดูเหมือนว่าผู้นำของรัฐบาลสหรัฐอเมริกาคงจะคิดว่าเหล่านายทหารยังเดรัจฉกของ GHQ (ซึ่งถูกมองว่าเป็นพวกเดียวกันกับพรรคคอมมิวนิสต์) ได้กระทำการในสิ่งที่พวกเขาไม่ต้องการเลย

ในปีโชวะที่ 29 (ค.ศ.1954) ได้มีการประกาศใช้กฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งทบวงการป้องกันประเทศและกฎหมายว่าด้วยกองกำลังป้องกันตนเอง โดยที่ทบวง

รักษาความปลอดภัยได้เปลี่ยนชื่อเป็นทบวงการป้องกันประเทศ และที่นี้เองก่อให้เกิดกำลังกองทัพบก กองทัพเรือ กองทัพอากาศขึ้น และที่ญี่ปุ่นก็มีผู้สนับสนุนการมีกำลังทหารอีกครั้งเป็นจำนวนมาก ทำให้มีเสียงเห็นด้วยว่าเป็นแรงบันดาลใจอย่างหนึ่งซึ่งช่วยให้ญี่ปุ่นมีกำลังทหาร จากการก่อตั้งทบวงการป้องกันประเทศ ทำให้กองกำลังรักษาความปลอดภัยเปลี่ยนชื่อเป็นกองกำลังป้องกันตนเอง และมีกำลังพลสูงถึง 150,000 นาย

กุศโลบายในการมีกำลังทหารอีกครั้งหนึ่งอย่างโจ่งแจ้งเช่นนี้ ยังผลให้ประชามติภายในประเทศแบ่งออกเป็นสองฝ่าย นอกจากนี้ภายในรัฐสภา พรรครัฐบาลยังเสนอร่างกฎหมายควบคุมกระบวนการการเรียกร้องของฝ่ายสังคมนิยม ญี่ปุ่นอย่างต่อเนื่อง

กฎหมายควบคุมการนัดหยุดงานในปีโชวะที่ 28 (ค.ศ.1953) กฎหมายเกี่ยวกับการศึกษา 2 ฉบับ คือกฎหมายเพื่อรักษาความเป็นกลางทางการศึกษา และกฎหมายห้ามการมีบทบาททางการเมืองของครูอาจารย์ในปีโชวะที่ 29 (ค.ศ.1954) และกฎหมายตำรวจเพื่อทำให้ระบบของตำรวจเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเป็นตัวอย่าง กฎหมายที่ทางพรรครัฐบาลร่างเสนอรัฐสภา กล่าวได้ว่าทางฝ่ายพรรครัฐบาลกับพรรคฝ่ายค้านแทนที่จะหันหน้าเข้าปรึกษากัน กลับเอาแต่ปะทะกันด้วยเรื่องการเห็นชอบที่จะให้ผ่านร่างกฎหมายกับคัดค้านร่างกฎหมายเท่านั้นเอง ทั้งสองฝ่ายได้แต่ถกเถียงกันไปเรื่อย ๆ โดยไม่มีเจตนาที่พยายามหาจุดประนีประนอมกันเลย

รัฐสภาเป็นสถานที่เสนอร่างกฎหมาย เนื้อหาของร่างกฎหมายข้าราชการเป็นฝ่ายเขียน ส่วนพรรครัฐบาลเป็นฝ่ายผลักดันให้ผ่าน และพรรคฝ่ายค้านก็เป็นเสมือนตุ๊กตาที่ได้แต่คัดค้านตะพืดตะพือ

ในการแก้ไขกฎหมาย ผู้รักษากฎหมายมีความคิดแตกแยกออกเป็นสองฝ่าย ซึ่งในการประชุมพิจารณาของรัฐสภาเองก็ไม่สามารถหาข้อสรุปได้ ดังนั้นพรรครัฐบาลจึงพยายามยืดเวลาการประชุมสภาออกไปโดยพลการ ทำให้พรรคฝ่ายค้านใช้กำลังต่อต้าน จึงกลายเป็นการต่อสู้กันต่อกันระหว่างสมาชิกรัฐสภาด้วยกัน

จากการต่อสู้นี้เป็นเสมือนผลผลิตอันเลื่องชื่อของรัฐสภาในสมัยนั้น ในบริเวณที่หนึ่งของประธานรัฐสภามักจะมีภาพการชกต่อยกันอยู่เป็นนิจ ไม่เพียงแต่เป็นสิ่งที่น่าขบขันสำหรับประชาชนเท่านั้น ยังตกเป็นขำหัวทั่วโลก กลายเป็นสิ่งที่ชวนหัวเราะ ซึ่งให้เห็นถึงความไม่เตี๋ยงสาและยังไม่บรรลุถึงความเป็นประชาธิปไตยของญี่ปุ่นนั่นเอง

ความขัดแย้งในเรื่องนโยบายการเมืองอยู่ตรงจุดที่ว่สุดท้ายจะเข้าข้างฝ่ายสหรัฐอเมริกาในภาวะสงครามเย็นระหว่างสหภาพโซเวียตกับสหรัฐอเมริกา หรือว่าจะรักษาสภาพความเป็นกลาง หรือว่าจะเป็นฝ่ายสังคมนิยม ซึ่งท้ายสุดก็จะไปหยุดที่บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญญี่ปุ่น

มีเสียงเรียกร้องว่าทั้ง ๆ ที่ในรัฐธรรมนูญมาตราที่ 9 กล่าวไว้ว่าญี่ปุ่นจะต้องไม่มีกำลังทหารและไม่เข้าร่วมในการทำสงคราม แต่ในความเป็นจริงการที่มี “กองทหาร” ในนามกองกำลังป้องกันตนเองอยู่ก็เป็นสิ่งที่ขัดแย้งกันอย่างเห็นเด่นชัดแน่นอนในหมู่ของนักวิชาการกฎหมายรัฐธรรมนูญบางคนก็มีความคิดเห็นว่าการก่ำลังป้องกันตนเองมิได้ขัดแย้งกับรัฐธรรมนูญเนื่องจากก่อนมีรัฐธรรมนูญประเทศชาติก็มีสิทธิที่จะป้องกันตนเองอยู่แล้วแต่นั้นก็ไม่อาจพูดได้ว่าเป็นความคิดเห็นของเสียงข้างมาก

การเลือกตั้งทั่วไปในเดือนกุมภาพันธ์ปีโชวะที่ 30 (ค.ศ.1955) รัฐบาลฮะโตะยะมะ อิชิโร จากพรรคประชาธิปไตย ประกาศนโยบายสนับสนุนการสร้างกำลังทหารอย่างเข้มแข็งอีกครั้ง รวมถึงการแก้ไขรัฐธรรมนูญ และฟื้นฟูความสัมพันธ์ทางการทูตกับสหภาพโซเวียต ซึ่งถ้าหากพรรคประชาธิปไตยและพรรคเสรีนิยมสามารถครองที่นั่งสองในสามในสภาได้ ก็จะสามารถแก้ไขรัฐธรรมนูญได้ง่ายดายยิ่งขึ้น แต่ปรากฏว่าพรรคประชาธิปไตยได้รับผลการเลือกตั้งเป็นที่น่าพึงพอใจแต่พรรคเสรีนิยมกลับมีที่นั่งลดลงกว่าเดิม ส่วนพรรคสังคมนิยมฝ่ายซ้ายกับพรรคสังคมนิยมฝ่ายขวากลับเพิ่มจำนวนขึ้นเล็กน้อย ผลก็คือ พรรคประชาธิปไตยและพรรคเสรีนิยมได้ครองที่นั่งมากกว่าหนึ่งในสามของสภาเพียงที่นั่งเดียวเท่านั้นเอง

ในช่วงปีโชวะ 30 (ค.ศ.1955) สองในสามของประชาชนทั่วไปให้การสนับสนุน

พรรคอนุรักษนิยม ส่วนหนึ่งในสามสนับสนุนการปฏิรูป สำหรับพรรคคอมมิวนิสต์นั้น ในช่วงนี้ไม่ค่อยได้รับความนิยมนเท่าไร คือคนญี่ปุ่นทั้งด้านความรู้สึกภายในใจ ทั้งด้านวิธีการคิดโดยพื้นฐานแล้ว กล่าวได้ว่ายินยอมพร้อมใจให้ความร่วมมือกับ สหรัฐอเมริกา

แต่ทว่าในหมู่ปัญญาชน ดูจะมีกระแสการให้ความสนับสนุนการปฏิรูปเป็นอย่างมาก บางคนถึงกับมีความเชื่อว่าการทำเช่นนั้นส่อให้เห็นว่าเป็นปัญญาชน เป็นต้นว่าในวารสารรายเดือนทั่วไปจะลงบทความวิพากษ์ของกลุ่มหัวรุนแรงที่วิเคราะห์ความเป็นไปของการปฏิรูปเปลี่ยนแปลงเป็นต้น ซึ่งในสมัยของพวกลูกทั้งหลาย อาจคิดว่าเป็นเรื่องไม่น่าเชื่อ แต่วารสารของกลุ่มหัวรุนแรงแบบนี้ได้รับการยอมรับ เสมือนเป็นเครื่องประดับการตกแต่งภายในทีเดียว และคำว่าปัญญาชนหัวก้าวหน้าก็ กลายเป็นคำที่กินความหมายกว้างขึ้นมาก

“หมดเวลาของสมัยหลังสงครามแล้ว”

ปีโชวะ 30 (ค.ศ.1955) นั้นตรงกับปีที่ 10 หลังสงคราม ดังนั้นสังคมนักญี่ปุ่นเองก็เริ่มพบกับความสงบสุขในที่สุด การเมืองแม้จะตกอยู่ในสภาวะที่ล่อแหลมอยู่ แต่ความเป็นอยู่ของประชาชนตั้งแต่เวลานี้ไปเริ่มเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากในแต่ละปีๆ

ในปีนี้ ตัวพ่ออยู่ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย เนื่องจากโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นของพ่ออยู่ในย่านที่อยู่อาศัยในเมืองซัปโปโร ซึ่งอัตราการเรียนต่อค่อนข้างสูง แต่กระนั้นก็ตาม ปรากฏว่าในชั้นมีผู้เรียนต่อเพียง 70% เท่านั้น ที่เหลือทำงาน โดยไม่เรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย หรือกล่าวได้ว่าต้องทำงานอย่างไม่มีทางเลือกนั่นเอง

แต่พ่อยังจดจำได้ ครูกกล่าวว่าเพราะเศรษฐกิจกระเตื้องขึ้นแล้วจึงเป็นเรื่องน่ายินดีที่พวกเขาสามารถเรียนต่อได้ ภายในตัวเมืองซัปโปโรมีตึกใหม่ๆ สร้างขึ้นมา รวมทั้งห้างสรรพสินค้าก็เกิดขึ้นหลายแห่ง สิ่งที่เป็นในการดำรงชีพก็มีขายอย่างอุดมสมบูรณ์ เสื้อผ้าของผู้คนก็ค่อยๆ น่าสมัยขึ้น และตัวพ่อเองก็เริ่มมีเสื้อเสวีเตอร์

และกางเกงขายาวหลายตัวรวมทั้งเริ่มใส่รองเท้าหนังด้วย

ในสมุดปกขาวรายงานเศรษฐกิจที่ทางทบวงวางแผนเศรษฐกิจเป็นผู้จัดทำ (สมัยนั้นคือกองบัญชาการความมั่นคงทางเศรษฐกิจ) ได้กล่าวถึงปีโชวะที่ 30 (ค.ศ.1955) ว่า

“หมดเวลาของยุคสมัยหลังสงครามแล้ว สภาพการฟื้นตัวจากสงครามได้จบสิ้นลงแล้ว การเติบโตทางเศรษฐกิจจากนี้ไปจะดำเนินไปภายใต้การปรับปรุงให้ทันสมัย”

โครงสร้างเศรษฐกิจของญี่ปุ่นนั้นจะต้องสร้างขึ้นโดยกรอบอันใหม่ที่เรียกว่าเป็นการฟื้นตัว

แต่ทว่า คำกล่าวที่ว่า “หมดเวลาของยุคสมัยหลังสงครามแล้ว” ไม่ได้ชี้เฉพาะเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ควรจะแสดงถึง ความสำนึกของประชาชน วิธีการคิด เนื้อหาของการดำรงชีวิตด้วย หลังจากที่ญี่ปุ่นได้กลับคืนเป็นอิสระภาพแล้ว 3 ปี ต่อจากนี้ไปความคิดที่ว่าจะต้องร่วมสร้างสมัยต่อไปก็ดูจะเป็นความต้องการร่วมกันทั้งทางฝ่ายรัฐและประชาชนทั่วไป

เศรษฐกิจของญี่ปุ่นซบเซาไปชั่วระยะเวลาหนึ่งหลังจากที่คึกคักในสมัยสงครามเกาหลี แต่ธุรกิจการลงทุนเฟื่องฟู ได้มีการลงทุนสำหรับสินค้าถาวรกันอย่างหนาดารัฐบาลและธนาคารกลางก็ได้ประกาศให้สถาบันการเงินลดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้เพื่อส่งเสริมการลงทุน และพยายามทำให้เศรษฐกิจอยู่ในสภาพฟื้นตัว

อย่างไรก็ตาม สำหรับผู้ผลิตเองเริ่มมีการใช้เทคโนโลยีพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ๆออกสู่ตลาดอยู่เรื่อยๆ ตั้งแต่ปีโชวะที่ 30 (ค.ศ.1955) เป็นต้นมา เศรษฐกิจญี่ปุ่นอยู่ในสภาพดีถึงขนาดเรียกกันว่าเศรษฐกิจจิมมู “เศรษฐกิจจิมมู” มีความหมายว่าตั้งแต่สมัยจักรพรรดิจิมมูครองราชย์ กล่าวคือนับตั้งแต่ญี่ปุ่นก่อตั้งประเทศมาจนถึงขณะนี้ ไม่มีตัวอย่างใดจะเปรียบเทียบได้กับเศรษฐกิจที่ดียามนั้นนั่นเอง

ตอนนี้เนื่องจากลูกคุ่นเคยกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ฟุ้งฟ้อม คงจะไม่ประหลาดใจแต่อย่างใด แต่ในขณะนั้น เครื่องใช้ไฟฟ้า อาทิ โทรทัศน์ขาวดำ เครื่องซักผ้า ตู้เย็น ถูกเรียกว่า “กุกุภัณฑ์ 3 ชั้น” เครื่องใช้ไฟฟ้าทั้ง 3 ชั้นนี้

เป็นสัญลักษณ์ของชีวิตความเป็นอยู่สมัยใหม่ ถ้าหากถามพวกเขาว่าขณะนี้อยากได้อะไร น่าตกใจที่คำตอบคงจะเป็นเครื่องคอมพิวเตอร์ส่วนตัว เวิร์ดโปรเซสเซอร์ รถยนต์ แต่ในสมัยนั้นการที่จะซื้อโทรทัศน์ไว้ดูที่บ้านสักเครื่องก็ดูจะเป็นสิ่งฟุ่มเฟือยอย่างมากที่สุดแล้ว

คุณทวดของลูกเป็นแพทย์ การติดตั้งโทรทัศน์ไว้ที่ห้องโถงนั่งรอในโรงพยาบาลเริ่มมีช่วงนี้เอง

เมื่อถึงวันหยุดหน้าร้อน พ่อมักจะไปบ้านคุณทวดเสมอและเอาแต่ดูทีวี นอกจากนี้ยังมีคนแก่ๆที่มาโรงพยาบาลต่างๆที่ไม่ได้เจ็บป่วยอะไรแต่มาเพียงเพื่อจะขอดูโทรทัศน์

โทรทัศน์นั้นจะมีใช้เฉพาะบ้านที่มีฐานะดีในสังคม หรือในบ้านของพ่อค้าตัวพ่อนั้นก็เพิ่งจะใช้โทรทัศน์ได้ตามใจก็หลังจากเป็นผู้ใหญ่เข้าสู่สังคมแล้วในช่วงทศวรรษหลังของปีโซวะที่ 30 (ค.ศ.1955)

เครื่องซักผ้าก็ปรากฏโฉมแล้ว แต่ก็เช่นกันคือยังไม่ได้เป็นเครื่องใช้ของคนทั่วไป ตู้เย็นก็มีวางขายทั่วไป แต่บ้านคนทั่วไปยังไม่มีใช้ ปกติตามบ้านของคนที่เป็นลูกจ้างทำงานกินเดือนทั่วไป ประกอบด้วยสมาชิกครอบครัว 5 คน ซึ่งพ่อบ้านในวัย 40 ตอนต้น จะมีรายรับตั้งแต่ 5-6 หมื่นเยน แต่ทว่าโทรทัศน์ราคาหลักแสนเยนต่อเครื่อง ส่วนเครื่องซักผ้า ตู้เย็น ราคาราวสองแสนเยน นั่นเป็นเหตุผลที่ว่าทำไมถึงไม่อาจซื้อหาได้เลย

แต่ถึงแม้ว่าสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิตจะหาไม่ได้ง่าย ๆ ก็ตาม ปัจจัยที่ขาดไม่ได้ในการดำรงชีวิตก็หาซื้อได้ง่ายขึ้นในยุคสมัยนี้ จนมีคำกล่าวว่ เมื่อปากท้องอิ่มผู้คนย่อมมีเวลาคิดถึงเรื่องมารยาทสังคม วรรณคดี ภาพยนตร์ก็เริ่มเข้าสู่ทิศทางใหม่นับตั้งแต่ช่วงนี้ไป และเริ่มปรากฏบทบาทของคนในวัยที่เคยอยู่ชั้นประถมหรือชั้นมัธยมต้นในสมัยสงคราม

ในปีโซวะที่ 30 (ค.ศ.1955) อิชิฮะระ ชินตะโร ซึ่งเป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยอิโตะสึบะชิในยุคนั้น ได้รับรางวัลอะคุตะงะวะ จากนวนิยายเรื่อง “ฤดูกาลของดวงตะวัน” ซึ่งเป็นนวนิยายที่ผูกเรื่องเกี่ยวกับการใช้ชีวิตตามอำเภอใจในวัยหนุ่ม

ของบรรดาบุตรเศรษฐีในย่านโชนันจังหวัดคณะกะวะ โดยไม่ีหระต่อศีลธรรม จรรยาที่มีมาแต่เก่าก่อน

พล็อตเรื่องเกี่ยวกับการชกมวย เซ็กซ์ การไปขับรถเล่น เรือยอร์ช ถูกนำมา เขียนอย่างมากมายด้วยสำนวนห้วนๆ อาชีพที่เรียกว่าเป็นนักเขียนนั้น ปกติต้อง ผ่านการฝึกฝนที่อดทนไม่ย่อท้อมาหลายต่อหลายปี แต่สำหรับชินตะโรไม่ได้ผ่าน ประสบการณ์เช่นนั้นเลย ด้วยเหตุนี้ สไตส์การเขียนของเขาจึงเป็นที่นิยมในบรรดา นักอ่านวัยหนุ่มสาว

อย่างไรก็ตาม ในที่ประชุมตัดสินของคณะกรรมการรางวัลอะกุตะงะวะเองก็ มีความคิดเห็นที่ขัดแย้งกัน ได้มีข้อโต้แย้งกันอย่างเผ็ดร้อนว่า งานเขียนนี้เป็น วรรณกรรมหรือเป็นเพียงเรื่องประโลมโลกเท่านั้น ผู้ที่มีความเห็นว่าเป็นวรรณกรรม แบบใหม่ ได้แก่ ฟูนะฮะชิ เซะอิชิ กัอิชิกะวะ ทะสึโซ ส่วนผู้ที่คิดว่างานนี้ไม่ใช่ วรรณกรรม ได้แก่ ฮะโต ฮะรุโอะ, นิวะ ฟูมิโอะ, อุโนะ โคะจิ ส่วนกรรมการตัดสิน ท่านอื่นๆ (ได้แก่ โอโนะอุเอะ ยะชิชิ, นะคะมุระ มิสึโอะ, คะวะบะตะ ยะสึนะริ และทะกึอิ โคะซะกุ) ไม่ได้ออกความคิดเห็น

คณะกรรมการตัดสินเหล่านี้ล้วนเป็นนักเขียนที่สร้างชื่อในแวดวงวรรณกรรม แต่ถึงกระนั้นก็ตามการที่ทำให้พวกเขาต้องทำสงครามโต้แย้งกันเกี่ยวกับงานเขียน ชิ้นนี้อย่างชัดเจน ก็คงจะเป็นเพราะलगสังสรรค์เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของ วรรณกรรมก็ว่าได้

ชินตะโรมีภาพพจน์เป็นเด็กหนุ่มสำอางหัวดีที่หล่อเหลา ทรงผมที่ตัดสั้น เรียกว่าทรงชินตะโร ซึ่งทรงผมนี้เป็นที่นิยมในหมู่วัยรุ่น ชินตะโรกลายเป็นคนที่ ได้รับความนิยมชมชื่นในยุคสมัยนั้นอย่างรวดเร็ว เป็นสัญลักษณ์ของการแสดงออก ถึงความคิดเห็นที่ไม่เหมือนกันกับผู้ใหญ่ในช่วงสมัยหลังสงคราม กล่าวกันว่ากลุ่ม ตะวันตกที่ตัวเลียนแบบเหล่าตัวเอกในนวนิยาย หรือเด็กหนุ่มสาวที่เดินอยู่ตาม ท้องถนนมุ่งกางเกงขาขาวแนบติดกับเท้าทรงแมมโบนั้น เป็นการบ่งชี้ถึงการต่อต้าน สังคม

แม้แต่โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายของพ่อ ก็มีการห้ามการตัดผมทรง

ชินตะโรและห้ามมุ่งกางเกงขายาวทรงแมมโบ้ แต่ว่าในสมัยนั้นไม่ว่าโรงเรียนมัธยมปลายที่ใดก็ตามจะห้ามไม่ให้นักเรียนไว้ผมยาว ตัวพ่อเองก็แอบผู้ใหญ่ตัดผมสั้นและทะเลาะกับย่าเรื่องขอให้ย่าช่วยช่วยทำชายกางเกงให้แคบเข้า

การรวมพรรคการเมืองเป็นหนึ่งเดียวและ “การเริ่มต้นของระบบปี ค.ศ.1955”

กล่าวกันว่าเติกยุคสมัยของพวกลูกไม่มีความสนใจทางการเมือง แล้วลูกเองล่ะคิดอย่างไร มีอยู่วันหนึ่งที่พ่อเคยถามลูกว่าพรรคการเมืองของญี่ปุ่นมีพรรคอะไรบ้าง ลูกตอบว่ามีพรรคเสรีประชาธิปไตย พรรคสังคมนิยม พรรคโคเม พรรคคอมมิวนิสต์ แล้วยิ่งเหลือก็ยังไม่ออก แต่ในที่สุดก็นึกได้ถึงพรรคสังคมนิยมประชาธิปไตย พรรคสหพันธ์ประชาธิปไตยสังคมนิยม และพรรคก้าวหน้า

ในสมัยนี้กล่าวกันว่าพรรคการเมืองใหญ่ ๆ ของญี่ปุ่นนั้นมีอยู่เพียง 2 พรรคคือพรรคเสรีประชาธิปไตยกับพรรคสังคมนิยม (ถึงกระนั้นก็ตาม พรรคสังคมนิยมนั้นมีเสียงประมาณครึ่งหนึ่งของพรรคเสรีประชาธิปไตย ดังนั้นสองพรรคใหญ่นี้จึงไม่ใช่เสียงหนึ่งต่อหนึ่ง แต่เป็นหนึ่งจุดห้า ต่อศูนย์จุดห้า) และการที่เรียกว่าเป็นพรรคการเมืองใหญ่สองพรรคในสมัยหลังสงครามนี้ก็เพิ่งมีขึ้นตั้งแต่ปีโชวะที่ 30 (ปีค.ศ.1955)

ภายหลังสงคราม ญี่ปุ่นมีพรรคการเมืองเกิดขึ้นราวกับดอกเห็ดที่ผุดขึ้นหลังฝน ก่อนหน้านั้นเสรีภาพในการรวมตัวกันเป็นพรรคการเมืองนั้นไม่มีเลย แต่ถ้ากล่าวรวม ๆ ก็อาจแบ่งได้เป็นฝ่ายอนุรักษ์กับฝ่ายปฏิรูป โดยฝ่ายอนุรักษ์คือพรรคเสรีนิยม ซึ่งเกิดจากสายสัมพันธ์ของพรรคเซยูกะอิ (Seiyukai) พรรคมิงเซกับพรรคประชาธิปไตย ซึ่งแตกมาจากส่วนหนึ่งของพรรคเซยูไก(แต่เดิมคือพรรคก้าวหน้า) นอกจากนี้ก็มีพรรคเคียวโตซึ่งเพิ่งเกิดขึ้นใหม่ ส่วนฝ่ายปฏิรูปนั้นก็ได้แก่สหภาพแรงงาน กรรมกร ผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการ ที่รวมตัวเป็นกลุ่มต่างๆ และพรรคสังคมนิยมที่รวบรวมเสียงจากข้าราชการ ซึ่งฝ่ายนี้ก็มีการแตกแยกเช่นกัน และตามที่ได้อ่านมาแล้วในบทที่ 3 ว่าฝ่ายอนุรักษ์กับฝ่ายปฏิรูปเป็นปฏิปักษ์กัน

อย่างรุนแรง

ความขัดแย้งนี้เนื่องมาจากทัศนคติในการมองโลกและทัศนคติในทางประวัติศาสตร์แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง จึงไม่อาจประนีประนอมกันได้...ซึ่งพอคิดว่า โศกนาฏกรรมทางการเมืองของญี่ปุ่นหลังสงครามน่าจะอยู่ที่ความขัดแย้งที่หยั่งรากลึกของทั้งสองฝ่ายข้างต้น

ในยุคสมัยที่พรรคการเมืองมีความวุ่นวายนี้ สถาบันการเมืองก็ไม่มั่นคงกว่านโยบายทางการเมืองนโยบายหนึ่งจะคล่องจนนำไปปฏิบัติได้ ต้องผ่านการตรวจสอบความคิดหลายขั้นตอนจากพรรคการเมืองด้วยกัน ทำให้ประสิทธิภาพด้อยลง นอกจากนี้ฝ่ายอนุรักษ์นั้น ยังมีความคิดเห็นสนับสนุนการแก้ไขรัฐธรรมนูญรวมทั้งพันธมิตรอย่างสหรัฐอเมริกาที่สนับสนุนการมีกำลังทหารอีกครั้ง ส่วนฝ่ายปฏิรูปก็แถลงนโยบายอย่างชัดเจนกับประชาชนว่า จะเป็นฝ่ายสนับสนุนรัฐธรรมนูญและการรักษาความเป็นกลางในเรื่องการปลดอาวุธ

แต่ในที่สุดทั้งฝ่ายอนุรักษ์และฝ่ายปฏิรูปก็เริ่มหันหน้าเข้าเจรจากันเพราะมีความเห็นว่าถ้าทั้งสองฝ่ายร่วมกันแบกรับอำนาจทางการเมืองก็คงจะช่วยเหลือกันและกันได้บ้างในขั้นพื้นฐาน จึงสมควรจะหันมารวมตัวกันดีกว่า

ในช่วงแรก ฝ่ายที่รวมตัวเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันก็คือฝ่ายปฏิรูป ในปีโชวะที่ 27 (ค.ศ.1952) มีการโต้เถียงกันอยู่บ้างว่าญี่ปุ่นจะทำสนธิสัญญาสันติภาพแยกต่างหากหรือทำสนธิสัญญาสันติภาพร่วมกัน ส่วนพวกฝ่ายซ้ายกับฝ่ายขวาซึ่งเคยแตกแยกกันก็ได้ตัดสินใจรวมตัวกันในเดือนมกราคมปีโชวะที่ 30 (ค.ศ.1955) ต่อมาในเดือนตุลาคมได้เริ่มเปิดการประชุมใหญ่ของพรรคทั้งสองฝ่ายขึ้น มีการเลือก นายซุซูกิ โมะซะบุโร (ฝ่ายซ้าย) เป็นประธานกรรมการ และเลือกนายอะซะฮะนุเมะ อิเนะจิโร (ฝ่ายขวา) เป็นเลขาธิการ พรรคสังคมนิยมเป็นตัวจักรสำคัญและได้กำหนดนโยบายหลักของพรรคให้เป็น “พรรคราษฎรชนชั้น” ซึ่งนี่ก็เป็นสาระที่เกิดจากการผสมผสานความคิดของฝ่ายซ้ายและฝ่ายขวาให้เข้ากันอย่างฉาบฉวย

ในตอนนั้นพออยู่ชั้นมัธยมปลาย และหนังสือพิมพ์ได้เสนอข่าวการตกเตียงได้แย่งระหว่างฝ่ายซ้ายและฝ่ายขวา ซึ่งถึงแม้จะเป็นเด็กนักเรียนมัธยมปลายที่

สนใจในข่าวการเมืองสักเพียงไรก็ตาม (สมัยนั้นการสนใจการเมืองมิใช่เป็นเรื่องแปลก) พ่อก็ยังคงหาเอกสารต่าง ๆ มาอ่านประกอบเพราะไม่เข้าใจความหมายของมันเลย

ฝ่ายซ้ายเรียกพรรคของตนว่า *พรรคชนชั้น* ส่วนฝ่ายขวาเรียกว่า *พรรคราษฎร* พรรคชนชั้นหมายถึงชนชั้นกรรมกร ซึ่งพยายามเป็นตัวแทนปกป้องผลประโยชน์ของชนชั้นกรรมกร โดยจะผลักดันให้ชนชั้นกรรมกรมีอำนาจปกครอง และให้ได้มาซึ่งอำนาจทางการเมืองดังกล่าว การปฏิรูปโดยใช้กำลังก็เป็นหนทางหนึ่ง ในทางตรงข้าม พรรคราษฎรปฏิเสธพรรคณะประวัติศาสตร์ชนชั้น (ความคิดนี้ได้รับการวิจารณ์ว่าเป็นลัทธิมาร์กซ์) โดยประกาศตนเป็นตัวแทนปกป้องประโยชน์ของประชาชนหรืออีกนัยหนึ่ง สองฝ่ายแตกต่างกันตรงที่ฝ่ายหนึ่งสนับสนุนลัทธิมาร์กซ์ อีกฝ่ายหนึ่งปฏิเสธ

อย่างไรก็ตาม โดยภาพรวมแล้วพรรคสังคมนิยมไม่ได้เป็นพรรคที่ตัดขาดจากลัทธิมาร์กซ์อย่างสิ้นเชิง

ทางฝ่ายอนุรักษย์ก็รีบเร่งหันหน้าปรึกษากันว่า การที่ญี่ปุ่นจะมีระบอบสังคมนิยมเกิดขึ้นเป็นเรื่องที่ไม่น่ายินดี หรืออีกนัยหนึ่ง ฝ่ายอนุรักษย์ซึ่งครองอำนาจปกครองมานานต้องการจะคงระบอบทุนนิยมเอาไว้ นั่นเอง ภายในพรรคประชาธิปไตย และพรรคเสรีนิยมเองก็มีความคิดเห็นที่ไม่สนับสนุนและไม่ต่อต้าน ทั้งนี้เนื่องจากทั้งสองพรรคได้จับเข่าต่อสู้อันเสมอมา เพื่ออำนาจทางการเมืองถึงจะรวมตัวกันได้ก็ยังคงมีความขัดแย้งในขั้นพื้นฐานว่าจะแบ่งสรรตำแหน่งกันอย่างไร

แต่การรวมตัวกันของพรรคสังคมนิยมกลายเป็นแรงกระตุ้นให้แก่ฝ่ายอนุรักษย์ และจากความคิดที่ยอมรับโดยปริยายว่าการสืบทอดอำนาจทางการเมืองกันมาอย่างยาวนานของฝ่ายอนุรักษย์ นำประโยชน์มาสู่ประเทศญี่ปุ่นได้มากกว่า ส่งผลให้ฝ่ายอนุรักษย์เรียกร้องให้มีการรวมตัวกันเพื่อมีอำนาจมากขึ้น นอกจากนี้ ผู้นำทางด้านเศรษฐกิจซึ่งเป็นแหล่งเงินทุนของทั้งสองพรรคก็สนับสนุนการรวมตัวดังกล่าวด้วยเหตุนี้ หนึ่งเดือนภายหลังการประชุมรวมตัวกันครั้งใหญ่ของพรรคสังคมนิยมจึงนำไปสู่การประชุมรวมตัวกันระหว่างฝ่ายอนุรักษย์และฝ่ายปฏิรูปครั้งใหญ่ในวันที่ 15 พฤศจิกายน ค.ศ. 1955

ก่อนจะถึงการเลือกตั้งทั่วไปในเดือนเมษายนปีถัดไปคือปีโชวะที่ 31 (ค.ศ.1956) นายฮะโตะยะมะ อิชิโร นายมิกิ บุกิจิ จากพรรคประชาธิปไตย กับนายโอะกะตะ ทะกะโทะระ นายโอะโนะ บังโอะกุ จากพรรคเสรีประชาธิปไตย รวม 4 คน เป็นกรรมการบริหารชั่วคราวของพรรคเสรีประชาธิปไตย

การรวมกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวของพรรคสังคมนิยมและการรวมกันของพรรคฝ่ายอนุรักษนิยมในปีโชวะที่ 30 (ค.ศ.1955) เรียกกันว่า “ระบบพรรคปีค.ศ.1955” ทั้งนี้เพราะเกิดขึ้นในปี ค.ศ.1955 นั่นเอง ฝ่ายอนุรักษนิยมและฝ่ายปฏิรูป แบ่งกันอย่างชัดเจน หรืออีกนัยหนึ่งกล่าวได้ว่า การเมืองของญี่ปุ่นเป็นระบบการเมืองแบบสองพรรค ตั้งแต่ตอนนั้นมาจนถึงปีเฮเซที่ 2 (ค.ศ.1990) ในขณะนั้นโครงสร้างพื้นฐานของการเมืองเคลื่อนไหวอยู่ภายใต้กรอบที่เรียกว่า “ระบบพรรคปี ค.ศ.1955” (แต่ได้สิ้นสุดลงในเดือนสิงหาคมปีเฮเซที่ 5 (ค.ศ.1993) โดยรัฐบาลของฮะโตะยะวะ โมะริอิโระ)

ตั้งแต่ตอนที่พวกลูกเกิดมา คงจะรู้จักกันก็แต่ระบบนี้เพียงระบบเดียว แต่พอก็คิดว่าสักวันในสมัยของลูกอาจจะมีพรรคการเมืองที่เหมาะสมเกิดขึ้นมาอีก พ่อก็คิดว่าการที่เรามีสถิติเลือกตั้งระหว่างสองพรรคใหญ่นี้เท่านั้นเป็นเรื่องที่โชคร้ายอย่างยิ่ง ถึงแม้จะมีพรรคอื่นๆเช่น พรรคสังคมนิยมประชาธิปไตย พรรคโคเม พรรคคอมมิวนิสต์อยู่ก็ตามที่ พรรคเหล่านี้ก็มีเสียงอยู่เพียงราวๆ 5% หรือต่ำกว่านั้นเสมอ ไม้อาจคาดหวังบทบาทใหญ่ๆได้เลย หากสองพรรคการเมืองใหญ่นี้ สลายตัวและรวมเป็นพรรคใหม่ได้ก็คงจะดี ซึ่งก็ได้แต่คิดว่าจะมีวันนั้นมาถึงหรือไม่

การเมืองภายหลังการรวมตัวของพรรคฝ่ายอนุรักษนิยม (รัฐบาลนายฮะโตะยะมะ อิชิโร) ได้รื้อฟื้นความสัมพันธ์ทางการทูตกับสหภาพโซเวียต สมาชิกในพรรคเสรีประชาธิปไตยที่ยึดหลักการต่อต้านคอมมิวนิสต์ ต่างมีท่าทีต่อการฟื้นความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างญี่ปุ่นกับสหภาพโซเวียต แต่นายฮะโตะยะมะมีความเห็นว่าการฟื้นความสัมพันธ์ทางการทูตเหมาะกับนโยบายการต่างประเทศของญี่ปุ่น ขณะนั้น เพราะยังผลให้สหภาพโซเวียตไม่ได้ใช้สิทธิคัดค้านในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกสหประชาชาติของญี่ปุ่น และในที่สุดในวันที่ 18 เดือนกุมภาพันธ์ ปีโชวะที่ 31

(ค.ศ.1956) ญี่ปุ่นก็สามารถเข้าร่วมเป็นประเทศภาคีในสหประชาชาติลำดับที่ 80 เป็นผลสำเร็จ

หลังจากญี่ปุ่นได้ถอนตัวออกจากสหประชาชาติในปีโชวะที่ 8 (ค.ศ.1933) อันเนื่องมาจากกรณีก่อตั้งประเทศแมนจู๋ว นับเป็นเวลา 23 ปีที่ญี่ปุ่นได้กลับคืนสู่องค์การสหประชาชาติอีกครั้งหนึ่ง

ความขัดแย้งชั้นพื้นฐานอันเนื่องมาจากทัศนคติที่แตกต่างกันในการมองโลก

ในพรรคการเมืองใหญ่ 2 พรรคคือ พรรคเสรีประชาธิปไตย และพรรคสังคมนิยม ได้ปะทะกันในเรื่องของนโยบายการปกครองหลาย ๆ ด้าน

ตามที่พ่อได้เอ่ยอยู่หลายครั้งแล้วว่า เนื่องจากทรรศนะทางประวัติศาสตร์ และทรรศนะการมองโลกไม่เหมือนกัน ความขัดแย้งนี้จึงไม่อาจแก้ไขได้ด้วยการพูดคุยกัน นอกจากนี้ พรรคเสรีประชาธิปไตยซึ่งกุมอำนาจบริหารอยู่ได้เสนอร่างกฎหมายหลายฉบับในช่วงต้นทศวรรษโชวะ 30 (ค.ศ.1955) เพราะเห็นว่าไม่เหมาะสมกับระบบการเมือง

ร่างกฎหมายดังกล่าวคือ ในปีโชวะที่ 31 (ค.ศ.1956) มีการเสนอร่างกฎหมายระบบเลือกตั้งแบบแบ่งเขต ร่างกฎหมายคณะกรรมการการศึกษาใหม่ ร่างกฎหมายตำราเรียน และร่างกฎหมายประชุมตรวจสอบรัฐธรรมนูญ ในปีโชวะที่ 32 (ค.ศ.1957) กำหนดให้ประเมินค่าการทำงานของครู เมื่อถึงปีโชวะที่ 33 (ค.ศ.1958) ได้เสนอร่างแก้ไขกฎหมายการปฏิบัติงานและหน้าที่ของตำรวจ และในปีโชวะที่ 35 (ค.ศ.1960) เสนอร่างกฎหมายแก้ไขสนธิสัญญาความมั่นคงระหว่างญี่ปุ่นกับสหรัฐอเมริกา

ตั้งแต่ปีโชวะที่ 30 (ค.ศ.1955) จนถึงปีโชวะที่ 35 (ค.ศ.1960) พรรครัฐบาลและฝ่ายค้านได้ขัดแย้งกันครั้งแล้วครั้งเล่าในการเสนอร่างกฎหมายข้างต้น

ตัวพ่อเองในช่วงนี้อยู่ระหว่างช่วงต่อของการเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายและนักศึกษามหาวิทยาลัย คนรุ่นเดียวกันกับพ่อที่สนใจเรื่องการเมือง

มีมาก ซึ่งก็เนื่องมาจากสภาทำให้เกิดภาวะตื่นตื่นเสมอ เมื่อรัฐบาลและฝ่ายค้าน เสนอร่างกฎหมายที่ขัดแย้งกัน

ทำไมถึงต้องเสนอร่างกฎหมายที่ตื่นตื่นขนาดนี้ ตัวลูกเองก็คงสงสัยใช่ไหม ลูกคงจะพูดว่าเป็นยุคสมัยที่ผู้คนต้องตื่นตื่นขนาดนั้นเชียวหรือ ดังนั้นพ่อจึงคิดว่า จะขออธิบายสักเล็กน้อยเพื่อให้คนรุ่นลูกเข้าใจสภาวะในสมัยนี้ได้ดียิ่งขึ้น

ก่อนหน้านั้น พ่อได้เขียนไว้ว่า พรรคเสรีประชาธิปไตยต้องการผดุงระบบทุนนิยมไว้ ส่วนพรรคสังคมนิยมมีเป้าหมายที่จะสร้างระบบสังคมนิยม พรรคเสรีประชาธิปไตยก็เดินเคียงข้างสหรัฐอเมริกา ส่วนพรรคสังคมนิยมเดินเคียงข้างสหภาพโซเวียต อาจกล่าวได้ว่า การเคลื่อนไหวของการเมืองภายในประเทศล่อลวงย่อส่วนความสัมพันธ์ระหว่างต่างประเทศในเวลานั้นมารวกับแม่แกะและลูกแกะ

หรือในขณะเดียวกันอาจกล่าวได้ดังนี้เช่นกันว่า

ความขัดแย้งในนโยบายยึดครองที่สหรัฐอเมริกายังดำเนินอยู่ต่อไป ระยะเวลาของการยึดครองหลังจากที่ญี่ปุ่นเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ในสงครามมหาเอเชียบูรพาคือ ตั้งแต่วันที่ 15 เดือนสิงหาคม ปีโชวะที่ 20 (ค.ศ.1945) จนถึงประมาณปลายปีโชวะที่ 23 (ค.ศ.1948) นโยบายยึดครองมีแกนหลักอยู่ที่ การไม่มีกำลังอาวุธ การทำให้ญี่ปุ่นเป็นประชาธิปไตย และรัฐธรรมนูญญี่ปุ่นก็ถือกำเนิดขึ้นในช่วงนี้ หลังจากเข้าสู่ปีโชวะที่ 24 (ค.ศ.1949) จนถึงปีโชวะที่ 26 (ค.ศ.1951) ซึ่งเป็นช่วงสงครามเย็นระหว่างสหรัฐอเมริกากับสหภาพโซเวียต นโยบายการยึดครองของสหรัฐอเมริกากลับมุ่งไปสู่ทิศทางที่จะทำให้ญี่ปุ่นเป็นเสมือน “ศูนย์ย่อยในการต่อต้านคอมมิวนิสต์”

จะว่าไปแล้ว สภาทหารมีพรรคการเมือง 2 พรรคเป็นแกนนำในการปกครองประเทศนั้นเป็นสภาพที่พรรคสังคมนิยมมีบทบาทสำคัญในช่วงต้นสมัยของการถูกยึดครอง ส่วนพรรคเสรีประชาธิปไตยเป็นฝ่ายดูแลในช่วงหลัง ขณะนี้ก็เช่นกัน การกล่าวว่าจะรักษาประชาธิปไตยนั้นไม่ได้มีความหมายอะไร นอกเสียจากการรักษาปกป้องความคิดและระบบที่สหรัฐอเมริกาคือเป็นฝ่ายนำเข้ามาในตอนต้นสมัยของการยึดครองต่างหาก ญี่ปุ่นนั้นไม่ได้มีหลักการเป็นของตนเองมาก่อนแต่อย่างใด

ผู้นำพรรคเสรีประชาธิปไตยมีความคิดว่า เมื่อญี่ปุ่นได้รับเอกราชแล้วเศรษฐกิจ

ก็จะมั่นคง ความสำนึกของประชาชนก็จะเริ่มเข้าสู่ยุคใหม่ นอกจากนี้ผู้นำพรรค ในตอนนั้น ก็มีลักษณะเป็นแบบผู้นำในยุคก่อนสงคราม กล่าวคือ คิดว่าแนวทางที่เป็น ประชาธิปไตยซึ่งก้าวรุดหน้า จะปลุกให้ผู้คนต่อต้านประเพณีดั้งเดิมของญี่ปุ่น และ ผู้นำญี่ปุ่นมีความคิดว่าการเป็นประชาธิปไตยจะทำให้ญี่ปุ่นกลายเป็นประเทศเอียง สมัยหลังการถูกยึดครอง

ดังนั้น ผู้นำญี่ปุ่นจึงคิดจะแก้ไขกฎหมายที่กำหนดขึ้นในช่วงแรก ๆ ของการ ถูกยึดครอง ทำให้พรรคได้เสนอร่างกฎหมายสู่สภาติดต่อกันอย่างรวดเร็ว

วัตถุประสงค์หลักของนโยบายเหล่านั้นอยู่ที่การพยายามเปลี่ยนแปลงแกนหลัก 3 ประการได้แก่

ข้อที่ 1 เรื่องรัฐธรรมนูญ กล่าวคือ ทั้งที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ว่าไม่มีกำลัง ทหาร แต่ญี่ปุ่นกลับมีกองกำลังป้องกันตนเอง นอกจากนี้ความเป็นปัจเจกนิยมคือ ยึดตัวเองเป็นหลักเป็นที่ยอมรับมากเกินไป จะทำให้ขาดจิตใจที่จงรักภักดี (จิตใจที่ รักชาติ) ดังนั้น จึงสมควรแก้ไขร่างกฎหมายระบบการเลือกตั้งแบบแบ่งเขต คือ ระบบที่ว่าในเขตฯหนึ่งจะมีผู้แทนได้เพียงคนเดียว ซึ่งถ้านำระบบนี้มาใช้จะส่งผล ให้สมาชิกสภาผู้แทนของพรรคเสรีประชาธิปไตย สามารถร้องเสียงในสภาได้มากกว่าสองในสาม ซึ่งถ้าเป็นเช่นนั้นก็สามารถยื่นเสนอร่างแก้ไขรัฐธรรมนูญได้ นี่คือ เหตุผลทั้งหมดที่จะเสนอแก้ไขร่างกฎหมายดังกล่าวข้างต้น

การประชุมตรวจสอบรัฐธรรมนูญนั้น คือความคิดที่จะสร้างสถาบันเพื่อวิจัย ว่ารัฐธรรมนูญฉบับใหม่มีแนวคิดแบบใด ควรจะตัดมาตราใดออก หรือควรจะคง มาตราใดไว้เป็นต้น

ข้อที่ 2 เรื่องการศึกษา

พรรคเสรีประชาธิปไตยในช่วงนี้ ได้แสดงออกถึงความไม่พอใจอยู่เนื่อง ๆ ว่า การศึกษาภายหลังสงคราม มีเนื้อหาวิพากษ์วิจารณ์ลัทธิทุนนิยม และสนับสนุน การต่อสู้ของชนชั้น บรรดาครูทั้งหลายต่างพากันพูดว่าประวัติศาสตร์จะมีการ เปลี่ยนแปลง อันสืบเนื่องมาจากการต่อสู้ของชนชั้น รวมทั้งได้ชี้แนะว่าตำราเรียนก็ เช่นกัน เนื่องจากสถานศึกษานั้นๆเลือกตำราเรียนได้เองตามใจชอบ จึงทำให้เกิด

ความโน้มเอียงไปทางใดทางหนึ่งในด้านการเมือง ยิ่งไปกว่านี้ เนื่องจากคณะกรรมการการศึกษาท้องถิ่นในแต่ละภูมิภาคได้รับเลือกตั้งจากประชาชน จึงทำให้เกิดความยุ่งยากต่าง ๆ นานาในการจัดการดูแลระบบ จึงมีความคิดว่าสมควรให้ผู้ว่าราชการจังหวัดและหัวหน้าส่วนการปกครองนั้น ๆ เป็นผู้แต่งตั้งดีกว่า

พรรคเสรีประชาธิปไตยมีความเห็นว่าสมาพันธ์ครูญี่ปุ่น (ชื่อย่อว่านิคเกียวโซะ) เป็นองค์กรหลักที่ค้ำจุนพรรคสังคมนิยมอยู่ และการศึกษาในขณะนั้นถูกชักนำไปในทางที่ไม่ถูกต้องโดยครูซึ่งเป็นสมาชิกของสหพันธ์ตั้งนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องควบคุมครูและกำหนดให้เป็นหน้าที่ของครูทั้งหลายที่จะต้องยื่นใบประเมินการทำงานต่อครูใหญ่ในปีโซวะที่ 32 (ค.ศ.1957) สมาพันธ์ครูทั้งระบบได้ต่อต้านการกระทำนี้

ข้อที่ 3 เรื่องปัญหาการป้องกันประเทศของญี่ปุ่น เมื่อญี่ปุ่นลงนามในสนธิสัญญาสันติภาพซานฟรานซิสโกนั้น ได้ลงนามในสนธิสัญญาความมั่นคงญี่ปุ่น-สหรัฐอเมริกาด้วย ซึ่งมีเนื้อความว่าญี่ปุ่นอยู่ในการอารักขาของสหรัฐอเมริกา แต่ญี่ปุ่นก็พยายามที่จะทำหน้าที่ป้องกันประเทศในระดับเดียวกับสหรัฐอเมริกา ในปีโซวะที่ 32 (ค.ศ.1957) นายกรัฐมนตรีชิชิ โนะบุซุเกะ เดินทางไปสหรัฐอเมริกาเพื่อปรึกษาหารือกับประธานาธิบดีไอเซนฮาวร์ และได้ประกาศต่อหน้าสาธารณชนถึง “ยุคใหม่ของญี่ปุ่นกับสหรัฐอเมริกา” และได้มีการเปลี่ยนแปลงสนธิสัญญาความมั่นคงญี่ปุ่น-สหรัฐอเมริกาให้เป็นสัญญาที่มีความเท่าเทียมกัน

ทั้ง 3 หัวข้อที่กล่าวมาข้างต้น เกี่ยวเนื่องกับพื้นฐานของนโยบายการบริหารประเทศ ที่สถานนั้น กล่าวได้ว่านอกเสียจากการถกเถียงกันแล้ว ฝ่ายหนึ่งก็พยายามทำทุกวิถีทางเพื่อให้ผ่านร่างกฎหมาย ส่วนอีกฝ่ายหนึ่งก็พยายามทุกวิถีทางที่จะยับยั้งไม่ให้ร่างกฎหมายผ่าน แม้จะต้องเอาร่างกายเข้าแลกก็ตาม ดังนั้นสภาในตอนนี้เป็นเสมือนที่เล่นมวยปล้ำ เพราะมีทั้งการให้ผ่านร่างอย่างตั้งต้น การกักขังประธานสภา การต่อสู้ การถ่วงเวลาให้ช้า ๆ กล่าวกันว่าสมัยนี้สิ่งที่จะต้องสำหรับสมาชิกสภาผู้แทนฯ ไม่ใช่ทั้งความรู้และความสามารถแต่กลับกลายเป็นร่างกายที่แข็งแรงกับการใช้กำลังมากกว่า

หรืออาจจะกล่าวว่าเป็นสมัยของ “การเพิกเฉยต่อประชาชน” ก็ว่าได้

การขาดความพยายามที่จะตรวจสอบประวัติศาสตร์และสังคม ภายหลังสงคราม

พ่ออยากให้ลูกรู้ว่าพ่อคิดอย่างไรต่อสมัยนี้ ในระหว่างช่วงอายุวัย 10 ตอนปลาย ไปจนถึงวัย 20 นั้น เรียกได้ว่าพ่อเป็นฝ่าย “นิยมชมชอบพรรคสังคมนิยม” ไม่ใช่พรรค 90% ของเด็กรุ่นพ่อตอนนั้นก็เป็นอย่างนั้น คิดว่าในด้านจิตใจเป็นฝ่ายพรรคสังคมนิยม แน่แน่นอนไม่ได้มีเหตุผลอะไรเป็นพิเศษ เพียงแต่คิดว่าความไม่เป็นระเบียบของสังคมพวกผู้ใหญ่เป็นสิ่งที่พรรคเสรีประชาธิปไตยเป็นตัวแทนสร้างมาให้ทั้งสิ้น

ในบางครั้ง เมื่อพบกับเด็กมัธยมศึกษาตอนปลายและนักศึกษามหาวิทยาลัยที่เป็นฝ่าย “นิยมชมชอบพรรคเสรีประชาธิปไตย” เราจะมองคนเหล่านั้นด้วยสายตาที่สื่อว่า แก่ง่าเป็นคนที่โง่เขลา สมัยนั้นไม่ใช่บรรยากาศที่จะมาเอ่ยปากว่าชอบพรรคเสรีประชาธิปไตยได้ เพราะไม่เพียงแต่จะถูกเหยียดหยามจากกลุ่มเพื่อนสนิทแล้ว ยังจะถูกส่งสัยไปจนกระทั่งถึงความรู้สึก การอบรมเลี้ยงดู และความคิดของลูกผู้ชายคนนั้นด้วย ซึ่งก็ไม่ได้มีเหตุผลและความคิดอะไรเป็นพิเศษ เพียงแต่เป็นสมัยที่การทำท่าเป็นฝ่ายซ้ายจัดนั้นเป็นสิ่งที่ได้รับความนิยมนั่นเอง

คงจะกล่าวได้ว่าเป็นยุคสมัยที่ไม่น่าเชื่อสำหรับพวกลูกกระมั่ง

ลูกคงสงสัยว่าทำไมการทำท่าเป็นฝ่ายซ้ายจึงเป็นลักษณะของสังคมสมัยนั้น

คำถามนี้คิดได้หลายๆแง่ เหตุผลที่พ่อคิดว่าสำคัญที่สุด คงจะเป็นเพราะ “การศึกษา” ในสมัยของพวกเขาพ่อ เป็นการศึกษาที่เริ่มรับลัทธิประชาธิปไตยภายหลังสงครามมาอย่างดิบๆ เมื่อสงครามสิ้นสุดลง ทุกอย่างภายในประเทศอยู่ในสภาพเหนื่อยอ่อน ประชาชนมีความรู้สึกที่ไม่อยากให้มีสงครามเกิดขึ้นอีกเป็นครั้งที่สอง และตอนนั้นการศึกษาประชาธิปไตยอเมริกันเริ่มแพร่เข้ามาสู่สถานศึกษาญี่ปุ่นโดยตรง

ในห้องเรียนตอนนั้น มีการปฏิเสธรสงครามมหาเอเชียบูรพาซึ่งจบสิ้นลงเมื่อวันที่ 15 เดือนสิงหาคมปีโชวะที่ 20 (ค.ศ.1945) อย่างสิ้นเชิง ราวกับว่ายุคสมัย

ก่อนหน้านั้นปกคลุมด้วยความมืดมิด เราจะได้ยินคนเล่าขานกันว่าประชาชนมีชีวิตอยู่อย่างทุกข์ทรมานทุกวัน กล่าวกันว่าผู้คนที่ชีวิตอยู่เยี่ยงทาส คือถูกปฏิบัติราวกับทาสในสมัยกรีกโรมันโบราณก็ไม่ปาน ทั้งที่ประชาชนไม่เห็นด้วยกับสงคราม แต่ก็ถูกลอกหลวงจาก “กลุ่มทหาร” ถูกนำไปสู่สงคราม ซึ่งถ้าต่อต้านก็จะถูกคุมขัง

ห้ามมีสงครามอีกเป็นครั้งที่สอง คนที่ผิดคือ “ทหาร” ลัทธิประชาธิปไตยมีความสำคัญ ต่อจากนี้ไปเป็นสมัยแห่งเสรีภาพ จะต้องให้ความสำคัญกับชีวิต... ถ้อยคำเหล่านี้หลังไหลเข้าสู่หูอย่างต่อเนื่อง พวกเขาคิดว่าญี่ปุ่นก่อนหน้าวันที่ 15 เดือนสิงหาคม ปีโชวะที่ 20 (ค.ศ.1945) เป็น “ประเทศผู้ร้าย” ที่สมควรเกลียดชัง

ถ้าลองคิดดูไว้ในตอนนี้ จะเห็นว่าการศึกษาเช่นนี้ เกิดจากความรู้สึกสตัยซ์ช้อย่างไรดีเพียงสาจริง ๆ ของบรรดาครูทั้งหลายเท่านั้นหรือ ไม่ใช่หรือก ไม่เพียงแต่ครูเท่านั้น สังคมเองก็ถูกปกคลุมไปด้วยความรู้สึกเดียวกับสิ่งที่พวกเขาครุ่นกล่าว

ก่อนหน้า 1-2 ปี ที่พวกเขาจะได้รับการสอนเช่นนี้ เราได้รับการปลูกฝังว่า “ชีวิตของพวกเขาเจ้ามอถวายแต่องค์จักรพรรดิ” “การจะมีชีวิตอยู่จนถึงอายุ 20 ปี เป็นสิ่งที่ไม่ควรคิด” กล่าวคือ ถูกเรียกร้องแกมบังคับให้ตายในฐานะทหารคนหนึ่ง ของกองทัพญี่ปุ่น แต่ต่อมาคำพูดที่ตรงข้ามกลับกลายมาเป็น “คำพูดที่ถูกทำนองคลองธรรม”

และตัวแทนความคิดเช่นนั้นที่เด่นชัดที่สุดก็คือฝ่ายซ้าย ได้แก่ พรรคสังคมนิยม พรรคคอมมิวนิสต์ เป็นต้น ผู้แทนของพรรคเสรีประชาธิปไตยที่มีความคิดเช่นนี้ก็คงจะมีเช่นกัน แต่ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าในช่วงของการถูกยึดครอง (ช่วงต้น) สหรัฐอเมริกาสามารถอดเจี้ยวเล็บของญี่ปุ่นไปจนหมดสิ้น ดังนั้นจึงตั้งหน้าตั้งตาเรียกร้องให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญกันเป็นการใหญ่

พรรคสังคมนิยมและพรรคคอมมิวนิสต์ใช้วิธีพูดเป็นกลยุทธ์ทางการเมืองอยู่หลายหนว่าเคยถูกกดดันในช่วงก่อนสงครามและในช่วงสงคราม และญี่ปุ่นภายหลังสงครามจึงได้กลายเป็นประเทศในระบอบประชาธิปไตย คนที่ไม่ดีคือทหาร

เนื่องจากเนื้อหาที่พวกเขาพูดกันเช่นนี้ได้รับการยอมรับว่าเป็นความคิดที่ถูกต้อง จึงทำให้ยุคสมัยของพ่อซึ่งได้รับการศึกษาแบบประชาธิปไตยสนับสนุนความคิดนี้

แต่จริงๆ แล้วในถ้อยคำที่ดูดีนี้มีหลุมพรางอย่างใหญ่หลวงมากแฝงอยู่โดยที่เราไม่ทันสำนึก

หลุมพรางที่ว่านี้ก็เช่น พวกเขาพยายามกลบเกลื่อนความเป็นจริงที่ว่า “ฝ่ายซ้าย” นั้นก็ได้มีส่วนร่วมในสงครามมหาเอเชียบูรพาทั้งอย่างเปิดเผยและอย่างลับๆ ด้วย อย่างไรก็ตาม การยกยอว่าประชาชนเป็นเหยื่อสงครามนั้นย่อมหมายความว่าพวกตนเองก็ไม่ต้องรับโทษใดๆ เลยจากสงคราม

ยิ่งกว่านี้ หลุมพรางที่พ่อคิดว่าสำคัญมากนี้ ก็คือเพียงแค่พูดถ้อยคำที่สวยหรู เช่นนี้ มีผลทำให้เป็นอุปสรรคต่อท่าทีในการตรวจสอบประวัติศาสตร์ของญี่ปุ่นอย่างตรงไปตรงมา

กล่าวกันว่าประชาชนที่กลบเกลื่อนประวัติศาสตร์ประเทศของตนจะสิ้นชาติไปอย่างแน่นอน ซึ่งญี่ปุ่นหลังสงครามตกอยู่ในสภาพนั้นจริงๆ

พ่อคิดว่าญี่ปุ่นก่อนสงครามมหาเอเชียบูรพา ประชาชนแต่ละคนมีชีวิตความเป็นอยู่ซึ่งไม่แตกต่างไปจากชาวเมืองในปัจจุบัน ในอีกด้านหนึ่งไม่ใช่จะกล่าวหาว่า “ทหาร” ไม่ดีเท่านั้น ควรจะชำแหละจักรวรรดิญี่ปุ่นทั้งประเทศโดยละเอียด สิ่งใดที่สมควรถ่ายถอดก็ถ่ายถอด สิ่งใดสมควรทิ้งก็ควรทิ้งไป แต่ในความเป็นจริง พวกเราพ่อได้รับแต่การวินิจฉัยที่ใช้อารมณ์ว่า ญี่ปุ่นสมัยนั้นไม่ดี เป็นสังคมที่เหมือนปีศาจร้ายอยู่แต่เพียงด้านเดียว

พ่ออยากจะเป็นผู้หนึ่งที่เล่างานประวัติศาสตร์ให้สืบทอดต่อไป แต่พ่อจะไม่บีบบังคับลูกด้วยความรู้สึกที่ว่า สมัยที่พ่อมีชีวิตอยู่ “ดี” หรือ “เลว” เท่านั้น พ่อเพียงอยากบอกว่าในสมัยของลูกก็ควรจะมีความคิดเห็นเป็นของตัวเอง โดยที่มึความคิดเห็นเช่นนี้ของพ่อเป็นตัวอย่างอ้างอิง

สนธิสัญญาความมั่นคงในทศวรรษ 1960 ซึ่งส่งผลให้ความคิดเห็น ของประชาชนแตกแยกเป็นสองฝ่าย

เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงสนธิสัญญาความมั่นคง ซึ่งเป็นเหตุการณ์ครั้งใหญ่สุดที่เกิดขึ้นในช่วงต้นทศวรรษโหระ 30 (ปีโหระที่ 35 ตรงกับ ค.ศ.1960) ก่อให้เกิดการกล่าวขานถึงการเดินขบวนต่อต้านครั้งใหญ่ในหมู่ประชาชน เพราะเหตุการณ์นี้เป็นสัญลักษณ์ที่เด่นชัดที่สุดของญี่ปุ่นหลังสงคราม

ตามที่พอได้เขียนไปก่อนหน้านี้ว่า หลังจากเริ่มมี “ระบบพรรคปี ค.ศ.1955” ในปีโหระที่ 30 บรรยากาศของสภามีแต่การพิจารณาร่างกฎหมายที่น่าระทึกใจของฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายค้าน ซึ่งทำให้ความคิดเห็นของประชาชนแบ่งออกเป็นสองฝ่าย ฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายค้านตกอยู่ในสภาพที่เล็ดขึ้นหน้า ส่วนในด้านเศรษฐกิจกล่าวกันว่าได้เปลี่ยนจากเศรษฐกิจจมูเป็นเศรษฐกิจอิวะโตะแทน อุตสาหกรรมหลักๆ ของประเทศเพิ่มการลงทุนในด้านวัสดุถาวรและจ้างแรงงานเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้ธุรกิจอุตสาหกรรมหนัก เครื่องจักรขนาดย่อม และอุปกรณ์ไฟฟ้าซึ่งเป็นสินค้าอุปโภคในส่วนของการส่งออกมีความตื่นตัวยิ่งขึ้น GNP ของเศรษฐกิจญี่ปุ่นเพิ่มขึ้นถึง 10% ยุคนี้จึงเป็นสมัยที่การเมืองอยู่ในสภาพขัดแย้งกันท่ามกลางเศรษฐกิจที่ดี

อย่างไรก็ตาม ความขัดแย้งนี้ได้บรรเทาลงชั่วคราวเมื่อมีพระราชพิธีอภิเษกสมรสขององค์มกุฎราชกุมาร (คือองค์พระจักรพรรดิในปัจจุบัน) ในวันที่ 10 เดือนเมษายน ปีโหระที่ 34 (ค.ศ.1959) ซึ่งเดือนกันยายนปีก่อนหน้านั้นได้มีการกำหนดคู่หมายขององค์มกุฎราชกุมารที่เป็นสามัญชนคือ นางสาวโจตะ มิชิโกะ และไม่ทราบว่าเป็นเพราะการแต่งงานที่เกิดขึ้นด้วยความรักจากการพบกันที่คอร์ดสเทนนิสในเมืองคะรุชิชะวะหรือไม่ว่าทำให้ประชาชนในประเทศส่วนใหญ่ให้การต้อนรับพิธีอภิเษกสมรสเป็นอย่างดี ซึ่งก่อให้เกิดปรากฏการณ์ที่เรียกว่า “Micchi Boom” (การเห่อมิชิจิ) ทั้งหนังสือพิมพ์และวารสารต่างแข่งกันประโคมข่าวเกี่ยวกับเจ้าหญิงมิชิโกะจนทำให้หนังสือพิมพ์และวารสารเหล่านั้นขายดิบขายดีทีเดียว

ส่วนโทรทัศน์ก็ขายดีเป็นเทน้ำเทท่า เนื่องจากผู้คนหวังจะชมการถ่ายทอดสด

ขบวนพาเหรดพระราชพิธีอภิเษกสมรสจากโทรทัศน์ในวันที่ 10 เดือนเมษายน
นั้นเอง

แน่นอน พระราชสำนักหลังสงครามนั้นเปิดกว้างขึ้นในหลายๆด้าน อย่างไรก็ตาม สำหรับสามัญชนทั่วไปแล้ว ราชวงศ์ก็ยังคงเป็นชนชั้นพิเศษที่ลึกลับอยู่ แต่ปรากฏการณ์การห่อมิซิจิที่มีมูลเหตุมาจากการที่สตรีสามัญชนคนหนึ่งได้เข้าไปเป็นสมาชิกของราชสำนักนั้น ส่งผลให้ช่องว่างระหว่างประชาชนกับราชสำนักลดลงอย่างมาก

ปรากฏการณ์การห่อมิซิจิได้ช่วยทำให้สถานการณ์การเมืองในประเทศผ่อนคลายลงก็จริง แต่โดยส่วนรวมแล้ว ยังคงเป็นสมัยที่มีความขัดแย้งทางการเมืองอยู่

นับตั้งแต่เดือนเมษายนปีโชวะที่ 34 (ค.ศ.1959) ได้มีความคืบหน้าในการเจรจาเปลี่ยนแปลงสนธิสัญญาความมั่นคงระหว่างรัฐบาลญี่ปุ่นกับรัฐบาลสหรัฐอเมริกา นายกรัฐมนตรีคิชิในเวลานั้น มีความคิดเห็นว่าญี่ปุ่นไม่ควรพึ่งพากรคุ้มครองจากสหรัฐอเมริกาอย่างเต็มที่ ญี่ปุ่นเองควรมีหน้าที่ในการป้องกันตนเองด้วย ดังนั้นเป้าหมายของการแก้ไขเปลี่ยนแปลงสนธิสัญญานี้ จึงมีความหมายอยู่ที่การทำให้ญี่ปุ่นเปลี่ยนจากประเทศที่อยู่ใต้อาณัติสหรัฐอเมริกาในการต่อต้านคอมมิวนิสต์ไปเป็นประเทศมหาอำนาจประเทศหนึ่งในกลุ่มประเทศต่อต้านคอมมิวนิสต์

ตั้งแต่เริ่มเจรจาการเปลี่ยนแปลงนี้ องค์กรต่างๆกว่า 130 องค์กรเช่นพรรคสังคมนิยม สหพันธ์แรงงาน สหพันธ์ปกป้องรัฐธรรมนูญ กำหนดค่าที่คอบได้ โดยรวมกำลังจัดตั้งสภาประชาชนขึ้นเพื่อคัดค้านการแก้ไขสนธิสัญญาความมั่นคงนี้ ท่าทีของสภาประชาชนนี้ ก็คือต้องการขัดขวางการเปลี่ยนแปลงสนธิสัญญา และท้ายสุดจะยกเลิกสนธิสัญญานี้เสียเลย

เสียงในการขัดขวางการเปลี่ยนแปลงสนธิสัญญานี้แผ่กว้างตั้งแต่ “ฝ่ายซ้าย” เป็นแกนนำไปจนถึงกลุ่มที่เป็นกลาง เนื่องจากมีความคิดที่จะร่วมกันในเรื่องการต่อต้านการมีกำลังทหารอีกครั้ง การปลดปล่อยอาวุธและการรักษาความเป็นกลาง สภาประชาชนเริ่มชุมนุมกันตั้งแต่เดือนเมษายน ปีโชวะที่ 34 (ค.ศ.1959) ครั้งที่ 1 ครั้งที่ 2 และการชุมนุมรวมครั้งแล้วครั้งเล่า มีการนัดหยุดงานและการประท้วงเพื่อ

แสดงออกถึงเจตน์จำนงในการต่อต้าน ฝ่ายประชาชนก็เริ่มแบ่งออกเป็นสองฝ่าย คือฝ่ายสนับสนุนสนธิสัญญาความมั่นคงกับฝ่ายไม่เห็นด้วยกับสนธิสัญญา

กลุ่มประท้วงที่เข้าร่วมการชุมนุมรวม ได้เดินทางไปที่รัฐสภา และยื่นข้อเสนอ ต่อสภา เรื่อง “การต่อต้านสนธิสัญญาความมั่นคง” กลยุทธ์นี้ทำให้บริเวณรอบๆ สภาในตอนนั้นครคร่ำด้วยฝูงชนที่มาชุมนุมประท้วง

ส่วนการประชุมสภาประชาชนนั้นมีสมาพันธ์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย (เซ็งงะกุเร็ง) รวมอยู่ด้วย ซึ่งเซ็งงะกุเร็งในตอนนั้นแบ่งออกเป็นกลุ่มแกนนำ กับกลุ่มตรงข้าม พ่อคิดว่าเด็กรุ่นลูกคงจะไม่คุ้นหูกับคำว่าเซ็งงะกุเร็งแน่ คำว่า เซ็งงะกุเร็ง นี้เป็นชื่อย่อ จากชื่อเต็มซึ่งมีความหมายว่าสมาพันธ์นักศึกษาทั่วประเทศ ในมหาวิทยาลัยทั่วประเทศมีสถานศึกษาซึ่งปกครองด้วยตนเอง โดยนักศึกษา จะเป็นสมาชิกโดยอัตโนมัติ สถานศึกษามีหน้าที่คุ้มครองสิทธิของนักศึกษาใน มหาวิทยาลัยนั้นๆ ในความเป็นจริงเซ็งงะกุเร็งได้กลายเป็นที่มั่นทางสังคมของ บรรดากรรมการสถานศึกษาในการประกอบกิจกรรมทางการเมืองและการต่อสู้ของ ประชาชนทั่วไป

เซ็งงะกุเร็งแต่เดิม อยู่ใต้อิทธิพลของพรรคคอมมิวนิสต์ แต่ตั้งแต่ช่วงต้น ของทศวรรษโชวะที่ 30 (ค.ศ.1955) เป็นต้นมาได้เกิดกลุ่มนักศึกษาที่ต่อต้านการขึ้นนำ ของพรรคคอมมิวนิสต์ขึ้น พวกเขาเหล่านั้นจึงเข้ามากุมตำแหน่งผู้นำในเซ็งงะกุเร็ง และเรียกชื่อตัวเองว่ากลุ่มนักศึกษาแกนนำ

ในเวลาต่อมาปรากฏว่ากลุ่มนักศึกษาฝ่ายตรงข้าม ซึ่งอยู่ใต้อิทธิพลของ พรรคคอมมิวนิสต์ ได้ถอนตัวออกจากเซ็งงะกุเร็งเดิม และได้ตั้งกลุ่มเซ็งงะกุเร็ง ใหม่ขึ้น

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่ากลุ่มนักศึกษาแกนนำจะต่อต้านพรรคคอมมิวนิสต์ แต่ก็มีได้หมายความว่าพวกเขาอยู่ฝ่ายพรรคเสรีประชาธิปไตย อาจจะเรียกได้ว่าเป็น พวกกลุ่มหัวรุนแรงแบบประชาชนกลุ่มย่อยๆ คือถึงแม้จะยอมรับลัทธิมาร์กซ์-เลนิน ในระดับหนึ่ง แต่ก็คิดว่าสังคมนิยมแบบสหภาพโซเวียตและจีนไม่ใช่สังคมนิยมที่ แท้จริง และนโยบายในลักษณะที่พรรคคอมมิวนิสต์กล่าวถึงจะไม่ทำให้เกิดการปฏิวัติ

ดังนั้น กลุ่มนี้จึงมีเจตนาที่จะปฏิบัติโดยใช้กำลังและมีการเดินขบวนที่เห็นเด่นชัดตามท้องถนน และเพื่อที่จะขัดขวางการเปลี่ยนแปลงสนธิสัญญาความมั่นคงไต้ียนยอมเอาชีวิตเข้าแลก มีการปะทะกับกองกำลังปราบปรามและตำรวจ เพื่อให้สถานการณ์ในประเทศตกอยู่ในภาวะจลาจล และมีความคิดที่จะจัดตั้งรัฐบาลปฏิวัติขึ้น

นักศึกษาทั้งหมดไม่ใช่ว่าจะเห็นด้วยกับนโยบายของกลุ่มแกนนำนี้ และก็ไม่ใช่ว่าจะเห็นชอบปฏิบัติตามนโยบายของพรรคคอมมิวนิสต์ พวกเขามีความเห็นอย่างช่อ ๆ ว่าผู้ปฏิวัติไม่ควรจะลงสตัยบันในสนธิสัญญาว่าด้วยกำลังทหาร จึงมีนักศึกษาจำนวนมากที่เข้าร่วมการประท้วงในกลุ่มนักศึกษาแกนนำเพื่อแสดงออกถึงความตั้งใจนั้น

ในเดือนมกราคมปีโชวะที่ 34 (ค.ศ.1959) กลุ่มนักศึกษาแกนนำและสมาชิกสหพันธ์แรงงานที่อยู่ฝ่ายนักศึกษากลุ่มนี้ ได้ฝ่าฟันเส้นกันเขตแดนของตำรวจบุกเข้าไปในรัฐสภา และชุมนุมกันที่นั่น การพยายามแก้ปัญหาด้วยการใช้กำลังของนักศึกษาในครั้งนี้นับเป็นสัญญาณที่จะนำไปสู่การต่อสู้อย่างรุนแรงในเรื่องสนธิสัญญาความมั่นคงในเวลาต่อมา

ในเดือนมกราคมปีโชวะ 35 (ค.ศ.1960) คณะผู้นำที่มีนายกรัฐมนตรีคิชิเป็นหัวหน้าได้เดินทางไปสหรัฐอเมริกา และได้มีพิธีเซ็นสัญญาขึ้นที่ทำเนียบขาวตอนที่คณะนี้ออกเดินทาง กลุ่มนักศึกษาแกนนำได้ทำการประท้วงหลายครั้งหลายหนบริเวณสนามบินฮะนะดะ กลุ่มผู้นำนักศึกษาได้ยึดโรงอาหารสนามบินฮะนะดะเป็นที่มั่นอย่างอีกเทิม พฤติกรรมที่ดุเดือดของเซ็งงะกุเร็งนี่เป็นที่รู้จักกันทั่ว ไม่ใช่เฉพาะญี่ปุ่นเท่านั้นแต่กระจายไปทุกประเทศทั่วโลก

ที่รัฐสภาตั้งแต่เดือนมกราคมเป็นต้นมา สมาชิกสภาผู้แทนของพรรคสังคมนิยมได้หยิบยกเรื่องความไม่เรียบร้อยของสนธิสัญญาความมั่นคงญี่ปุ่น-สหรัฐอเมริกาขึ้นมาอภิปรายเป็นระยะ ๆ

โดยเฉพาะปัญหาเรื่อง “ขอบเขตของตะวันออกไกล” ซึ่งอยู่ในสนธิสัญญาในสมัยนั้น ระหว่างจีนกับไต้หวันก็มีข้อขัดแย้งกันอยู่ ซึ่งถ้าหากรวมความถึง

ดินแดนนี้ด้วย ก็แสดงอย่างแน่ชัดว่าในความเป็นจริงญี่ปุ่นจะต้องถูกดึงเข้าไป
พัวพันกับความขัดแย้งนี้ด้วย

บ่อยครั้งที่ฟูจิยามะ อะอิชิโร รัฐมนตรีต่างประเทศต้องอับจนต่อคำถาม และ
ไม่สามารถตอบปัญหาได้ ทำให้ความไม่พร้อมของสนธิสัญญาเป็นที่ประจักษ์เด่นชัด
มากยิ่งขึ้น ดังนั้นการเดินขบวนขัดขวางการเปลี่ยนแปลงสนธิสัญญาความมั่นคงจึง
แผ่ขยายออกไปเกินความคาดหมาย

ตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนพฤษภาคมการเดินขบวนครั้งรวมพลังของ
สภาประชาชนได้มีประชาชนทั่วไปและแม่บ้านเข้าร่วมด้วย ซึ่งการเดินขบวนนี้ กลุ่ม
นักศึกษาแกนนำเห็นว่าการประท้วงที่ได้แต่เดินไปในเมืองเพื่อยื่นข้อเสนอสื่อสภา
เท่านั้นเป็นเพียงแค่ “การประท้วงเผ่าเผด็จการ” เท่านั้น พวกเขาคิดว่าถ้าเป็นเช่นนี้
ก็ไม่มีทางจะยับยั้งการเปลี่ยนแปลงสนธิสัญญาความมั่นคงได้ การประท้วงของ
นักศึกษากลุ่มนี้จึงปะทะกับหน่วยปราบจลาจล ทำให้มีคนบาดเจ็บหลายคนอย่าง
ต่อเนื่อง แต่การประท้วงของกลุ่มนักศึกษาแกนนำนี้ไม่ใช่ว่าจะได้รับการสนับสนุน
จากประชาชนเสมอไป อย่างไรก็ตาม การประท้วงของกลุ่มนักศึกษาก็ทำให้สังคม
ได้ยอมรับว่าพลังหนุ่มสาวของนักศึกษาได้ระเบิดออกมาแล้ว

การดึงดันนำสนธิสัญญาความมั่นคงผ่านสภากับการงดการเดินทาง
มาเยือนญี่ปุ่นของประธานาธิบดีไอเซนฮาวน์

นับตั้งแต่หลังวันที่ 19 เดือนพฤษภาคม ค.ศ.1960 เป็นต้นไป ท่าทีต่อการ
ประท้วงของนักศึกษาก็เปลี่ยนแปลงไปอย่างสิ้นเชิง

ในวันที่ 19 นั้นเองพรรคเสรีประชาธิปไตยได้เปิดประชุมสภาคณะกรรมการ
ชุดพิเศษในการพิจารณาสนธิสัญญาความมั่นคงโดยไม่มีพรรคฝ่ายค้านใด ๆ รวมทั้ง
พรรคสังคมนิยมร่วมประชุม พวกเขาได้รับลงมติผ่านร่างดังกล่าวอย่างหักทวน และ
เปิดประชุมสภาสามัญทันที สมาชิกสภาฝ่ายค้านตอบโต้การกระทำนี้โดยกักบริเวณ
นายคิโยะเซะ อิชิโร ประธานรัฐสภาให้อยู่แต่ในห้องประธานสภา และไม่ว่าจะทำ

อย่างไรก็ตามก็ไม่ยินยอมให้มีการเปิดประชุมสภา แต่ปรากฏว่าประธานสภาคิโยะเซะ ได้นำกองกำลังตำรวจฝ่าฟัน ส.ส.ฝ่ายค้านออกมาได้ และได้รับความคุ้มครองจาก ส.ส.พรรคเสรีประชาธิปไตยกับเจ้าหน้าที่รักษาความสงบในรัฐสภาให้เข้าสู่ที่ประชุมสภาได้ ท่ามกลางเสียงโกรธเกรี้ยวของ ส.ส.ฝ่ายค้าน รัฐบาลสามารถลงมติผ่านความเห็นชอบสนธิสัญญาความมั่นคงระหว่างญี่ปุ่น-สหรัฐอเมริกา แต่ทว่าในห้องประชุมสภานั้นก็เต็มไปด้วยความสับสนอลหม่านเสียจนเจ้าหน้าที่ผู้จัดบันทึกไม่สามารถจดบันทึกคำพูดของประธานสภาคิโยะเซะได้ครบถ้วนทั้งหมด

การกระทำอย่างหักหาญในรัฐสภาของพรรคเสรีประชาธิปไตยเช่นนี้ ภายในพรรคเสรีประชาธิปไตยเองก็มีเสียงที่ไม่พอใจต่อการกระทำนี้ด้วย ดังนั้น ผู้ที่มีความคิดเห็นแนวอิสระเสรีในพรรคเช่น นายมะสึมูระ เก็นโซ นายมิกิ ทะเกะโอะ เป็นต้น จึงไม่ได้เข้าร่วมการประชุมรัฐสภาครั้งนี้

อย่างไรก็ตาม เช้าตรู่ของวันที่ 20 เดือนพฤษภาคมที่รัฐสภาก็ได้มีมติยอมรับสนธิสัญญาความมั่นคงญี่ปุ่น-สหรัฐอเมริกา ดังนั้นตามเกณฑ์ของกฎหมายรัฐสภาวันที่ 19 เดือนมิถุนายน ค.ศ.1960 สนธิสัญญาดังกล่าวจึงเป็นที่ยอมรับโดยปริยาย แต่ภายใน 1 เดือนนี้ การประท้วงต่อต้านสนธิสัญญาความมั่นคงก็ได้แผ่ขยายไปทั่วทุกหนแห่งในประเทศ ความโกรธแค้นของประชาชนยิ่งใหญ่เกินความคาดหมาย การประท้วงเกิดขึ้นทุกวัน และการประท้วงโดยยื่นข้อเสนอดูต่อรัฐสภาก็มีอยู่ไม่ขาดระยะ รัฐสภาถูกห้อมล้อมด้วยกลุ่มผู้มาประท้วง ในการเดินขบวนครั้งรวมกำลังเมื่อวันที่ 4 เดือนมิถุนายน ได้เกิดการนัดหยุดงานทั่วประเทศ หน่วยงานเกี่ยวกับการคมนาคมและการสื่อสารถูกตัดขาด

ประธานาธิบดีไอเซ็นฮาว์นมีหมายกำหนดการมาเยือนญี่ปุ่นในวันที่ 20 เดือนมิถุนายน ค.ศ.1960 เหตุนี้เองจึงทำให้คณะรัฐบาลคิชิวางแผนดำเนินการลงมติเห็นชอบสนธิสัญญาเมื่อวันที่ 20 เดือนพฤษภาคม เพื่อว่าใน 1 เดือนให้หลังสนธิสัญญาจะเป็นที่ยอมรับโดยปริยาย

วันที่ 15 เดือนมิถุนายน จึงเป็นวันเดินขบวนรวมพลังครั้งที่ 18

ในวันนั้นก็เช่นกัน ที่บริเวณรัฐสภามีกลุ่มผู้ประท้วงมาชุมนุมกันไม่ขาดระยะ

ตั้งแต่เช้า ยังเหลืออยู่อีกเพียง 4 วันที่สนธิสัญญาจะมีผลบังคับใช้โดยอัตโนมัติ กลุ่มผู้ประท้วงที่ยื่นข้อเสนอแก่สภาติดต่อกันมาหลายวันเริ่มเหนื่อยอ่อน อีกทั้งยังหุงจดคิดที่ไม่ว่าจะก่อการประท้วงซ้ำแล้วซ้ำเล่าสักกี่หน ก็ดูจะไม่สามารถยับยั้งการแก้ไขสนธิสัญญาความมั่นคงนี้ได้

ในวันนี้เนื่องจากกลุ่มนักศึกษาแกนนำได้รวบรวมกำลังพล บริเวณรอบๆ รัฐสภาจึงมีนักศึกษาในชุดเครื่องแบบประมาณ 10,000-20,000 คนมาชุมนุมสมทบ ผู้นำนักศึกษาชั้นรถชักชวนผู้คนโดยส่งเสียงประกาศซ้ำๆว่า“วันนี้เรามาเปิดการชุมนุมในรัฐสภากันเถอะ” “เอาชีวิตเข้าแลกเพื่อยับยั้งสนธิสัญญาความมั่นคงกันเถอะ”

ในระหว่างนักศึกษาด้วยกันเริ่มมีบรรยากาศของความรู้สึกที่ว่า วันนี้แหละที่จะเป็นวัน “ซี้ชะตา” หลังไหลไปทั่ว ยิ่งไปกว่านั้นในตอนบ่ายวันเดียวกันนี้ ปรากฏว่าฝ่ายขวาเอาไม่ได้อีกกลุ่มประท้วงซึ่งมีอาชีพเป็นนักแสดงละครสมัยใหม่กับกลุ่มแม่บ้าน ทำให้มีขนาดเจ็บมากมาย เหล่านักศึกษาจึงทวีความโกรธแค้นมากขึ้น

เมื่อเวลาประมาณ 1 ทุ่ม นักศึกษาส่วนหนึ่งฟังประตูด้านใต้ของรัฐสภาและบุกเข้าไปข้างใน ภายในรัฐสภามีหน่วยปราบจลาจลตั้งรับอยู่แล้ว โดยเจ้าหน้าที่แต่งกายเต็มยศ สวมหมวกเหล็ก มีไม้กระบองเพื่อจะหยุดยั้งการกระทำของนักศึกษา เหล่านักศึกษาพากันโถมเข้าไปข้างในจากประตูด้านใต้ที่เปิดออกแล้ว หน่วยปราบจลาจลก็เตรียมพร้อมอยู่แล้วในการรับมือ จึงกลายเป็นการจลาจลที่ดุเดือดทีเดียว

เป็นการต่อสู้ที่เอาเลือดเนื้อเข้าแลก มีการขว้างแกสน้ำตา และฉีคน้ำจากรถน้ำ เนื่องจากเหล่านักศึกษาไม่มีอาวุธป้องกันตัวเองจึงถูกตีด้วยกระบองของหน่วยปราบจลาจลจนหัวร้างข้างแตก เลือดไหลอาบ ล้มลงไปเป็นระนาว มีเสียงโหยจันในหมู่นักศึกษาว่า “มีคนตายไปแล้ว 5 คน” “ไม่ใช่ 10 คนต่างหาก” ทำให้เหตุการณ์ทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น และเนื่องจากสภาพภายในรัฐสภาถูกถ้ำทอดสาดทางโทรทัศน์ จึงทำให้นักศึกษาที่โกรธแค้นกับการกระทำนี้ ต่างพากันมาชุมนุมที่บริเวณรัฐสภาอีก การปะทะกันในบริเวณรัฐสภาจึงต่อเนื่องกันไปตลอดคืนนั้น

การปะทะกันในครั้งนี้ มีนักศึกษาหญิงมหาวิทยาลัยโตเกียวชื่อคัมบะ มิชิโกะ

เสียชีวิต และมีนักศึกษาที่ได้รับบาดเจ็บอีกกว่าพันคน

การเสียชีวิตของนักศึกษาหญิงก่อให้เกิดความตื่นตระหนกทั้งภายในและภายนอกประเทศ สื่อมวลชนต่างประเทศตกใจต่อพฤติกรรมที่รุนแรงของนักศึกษาญี่ปุ่น และคำว่า “เซ็งจะกูเร็ง” เป็นที่รู้จักกันอย่างรวดเร็วในตอนนั้นเอง รัฐบาลญี่ปุ่นวิพากษ์วิจารณ์การเคลื่อนไหวของนักศึกษาว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับลัทธิคอมมิวนิสต์นานาชาติ และประกาศว่าจะยับยั้งการประท้วงก่อความรุนแรงให้มากขึ้น ซึ่งถึงกับคิดจะส่งกองกำลังป้องกันตนเองออกไประงับเหตุการณ์ ต่อมา อธิบดีกรมตำรวจได้กล่าวอย่างไม่มั่นใจในการให้ความอารักขาอย่างปลอดภัยต่อการมาเยือนญี่ปุ่นของประธานาธิบดีไอเซนฮาวน์ จึงทำให้ประธานาธิบดีไอเซนฮาวน์งดการเดินทางมาเยือนญี่ปุ่นในที่สุด

วันที่ 18 เดือนมิถุนายน ค.ศ.1960 เป็นวันที่กลุ่มประท้วงมาชุมนุมกันที่บริเวณรัฐสภามากที่สุด เมื่อเวลา 0 นาฬิกาของวันที่ 19 มีการตกลงกันว่าการประท้วงจะยึดออกไปโดยอัตโนมัติเพื่อแสดงถึงความปรารถนาที่จะต่อต้านจนถึงที่สุด มีคนจำนวน 350,000 คนมาชุมนุมที่รัฐสภา แต่ผลที่สุด เมื่อเวลา 0 นาฬิกาของวันที่ 19 สนธิสัญญาความมั่นคงก็เป็นที่ยอมรับโดยปริยายท่ามกลางเสียงถอนหายใจของกลุ่มประท้วงที่นั่งเฝ้าอยู่หน้าบริเวณตึกรัฐสภา

ทั้งหมดที่กล่าวมาข้างต้นเรียกได้ว่าเป็นการประมวลสภาพจากจุดเริ่มต้นจนถึงจุดจบของ “สนธิสัญญาความมั่นคงในทศวรรษ 1960”

จากเวลาของการเมืองสู่เวลาของเศรษฐกิจ

ความสับสนวุ่นวายอันเนื่องมาจากสนธิสัญญานี้ นับเป็นช่วงที่การเคลื่อนไหวของมวลชนคนญี่ปุ่นหลังสงครามขึ้นถึงจุดสูงสุด ตัวพ่อเองก็มีวัยเท่าลูกในตอนนั้นพอดี พ่อจึงคิดว่าประสบการณ์จากสนธิสัญญาความมั่นคงในทศวรรษ 60 ก็มีอิทธิพลต่อตัวพ่อเองในหลาย ๆ ด้าน เกี่ยวกับเรื่องนี้ พ่อได้เขียนลงในหนังสือชื่อ “สนธิสัญญาความมั่นคงกับการต่อสู้ในทศวรรษ 1960” (หนังสือใหม่ของสำนักพิมพ์โคดันชะ)

กับในหนังสือชื่อ “อัตชีวประวัติของพ่อ” (สำนักพิมพ์ริบปูโชะโบ) พ่ออยากให้ลูกได้อ่านประสบการณ์ที่พ่อเขียนในหนังสือเหล่านี้ด้วย

เสียงเรียกร้องว่า “อัมโปะฮันตะอิ คิจิโอะทะโอเซะ” (ต่อต้านสนธิสัญญาความมั่นคง โค่นนายกคิจิ) ได้แผ่ขยายไปทั่วประเทศ ในตอนนั้นพ่อเป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 2 มหาวิทยาลัยโดจิชะ ได้มีส่วนร่วมในการประท้วงที่เกี่ยวข้องด้วย และบางครั้งก็ขึ้นมาโตเกียวเพื่อมาร่วมขบวนการประท้วง พ่อได้เข้าร่วมในการประท้วงของกลุ่มนักศึกษาแกนนำ ซึ่งรอบๆ ของพ่อมีทั้งคนที่คิดว่าผู้บุ่่นสมควรจะมีการปฏิวัติในระบอบสังคมนิยม รวมทั้งมีคนจำนวนไม่น้อยที่ยินยอมถึงขนาดจะเอาชีวิตเข้าแลกเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการ เมื่อลองคิดดูแล้วนับเป็นสมัยที่หมุ่นเวียนอยู่ในภาพมายนั่นเอง

แม้กระทั่งคนชรา แม่บ้าน สาวสำนักงาน รวมไปถึงนักเรียนมัธยมต้นมัธยมปลายซึ่งไม่น่าจะสนใจในการประท้วงต่างก็ชุมนุมกันอยู่ในเมือง ดังนั้นสนธิสัญญาความมั่นคงทศวรรษ 60 จึงทำให้เกิดสภาวะการณ์ที่แตกต่างไปจากธรรมดาอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน

หากจะกล่าวว่าการต่อสู้นี้ได้เข้มข้นจนถึงขนาดนี้ พ่อจะขอตั้งข้อสังเกตดังต่อไปนี้ เนื่องจากประชาชนทั่วไปไม่ค่อยรู้ว่าสนธิสัญญาความมั่นคงมีความสำคัญกับผู้บุ่่นเพียงไร หรือเนื้อหาในสนธิสัญญาจะก่อให้เกิดอันตรายอย่างไร ความโกรธแค้นจึงมารวมกันอยู่ตรงที่ว่านายกรัฐมนตรีคิจิตัดสินใจโดยพลการโดยเพิกเฉยต่อการเมืองในรัฐสภา และได้แต่ใช้กำลังปราบปรามการเดินขบวนของประชาชน

นายกรัฐมนตรีคิจิเป็นนักการเมืองที่มาจากข้าราชการ ในสมัยที่เกิดสงครามมหาเอเชียบูรพา เขาเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ในคณะรัฐมนตรีของโตโจ และเมื่อหลังสงคราม GHQ ออกหมายจับเขาในฐานะอาชญากรสงครามคนหนึ่ง และถูกคุมขังที่คุกซุงะโมะ หลังจากที่เขายออกจากคุก เขาเข้าร่วมกับพรรคเสรีประชาธิปไตย และได้ก้าวขึ้นเป็นผู้นำในเวลาอันรวดเร็ว

ภาพพจน์ของนายกรัฐมนตรีคิจินั้นไม่ได้สะท้อนให้เห็นการสร้างความสัมพันธ์

ระหว่างญี่ปุ่นกับสหรัฐอเมริกาในยุคสมัยใหม่ แต่เป็นภาพพจน์ของผู้นำจักรวรรดิญี่ปุ่นสมัยเก่า ภาพพจน์ดังกล่าวเป็นสิ่งที่ญี่ปุ่นในช่วงหลังสงครามปฏิเสธ และด้วยสาเหตุนี้เอง ที่ทำให้คนไม่พอใจเมื่อเขานั่งอยู่ในตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และส่งผลให้กลุ่มประท้วงปะทุขึ้น

ในขณะเดียวกัน พ่อคิดว่าการต่อสู้เรื่องสนธิสัญญาความมั่นคงก็มีความหมายที่เป็นตัวกำหนดถึง “ยุคสมัยที่การเมืองมีอำนาจเหนือการทหาร” ตั้งแต่ทศวรรษโชวะที่ 20 (ค.ศ.1945) ถึงตอนต้นทศวรรษโชวะที่ 30 (ค.ศ.1955) ด้วย

หลังจากที่นายกรัฐมนตรีคิชิลาออกจากตำแหน่งแล้ว นายกรัฐมนตรีอิเกะดะฮะยะโตะจากพรรคเสรีประชาธิปไตยก็ได้ถือกำเนิดขึ้น นายอิเกะดะประกาศคำขวัญว่า “ใจกว้างและอดทน”

เขามีความคิดที่พยายามจะประนีประนอมความขัดแย้งทางการเมือง นอกจากนี้เขายังสมกับที่เป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านเศรษฐกิจ (เขาเป็นข้าราชการที่มาจากระทรวงการคลัง) คือเขาประกาศว่า “ข้าพเจ้าจะทำให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้นเป็นสองเท่า” “ข้าพเจ้าจะไม่พูดเท็จ” และได้ให้สัญญาว่าจะเพิ่มรายได้ให้เป็นสองเท่าภายใน 10 ปี ช่วงนี้จึงเป็นหัวเลี้ยวหัวต่อของการเปลี่ยนจากยุคสมัยของการเมืองเข้าสู่ยุคสมัยของเศรษฐกิจ

ผู้คนที่ร้องตะโกนต่อต้านสนธิสัญญาความมั่นคง ต่างพากันคิดว่ายังทำงานมากเท่าไร ก็จะได้รับผลตอบแทนในทางเศรษฐกิจมากขึ้นเท่านั้น จึงโหมทำงานหนักอย่างบ้าคลั่ง ครอบกายของนายกรัฐมนตรีอิเกะดะเป็นที่รวมพวกมันสมองที่เก่งกาจด้านเศรษฐกิจ เพื่อที่จะวางแผนเพิ่มรายได้เป็นสองเท่า หลังจากนโยบายถูกนำมาปฏิบัติตั้งแต่ปีโชวะที่ 36 (ค.ศ.1961) ญี่ปุ่นก็ย่างเข้าสู่ยุคสมัยที่มีการพัฒนาอย่างสูง ญี่ปุ่นกลายเป็นประเทศยักษ์ใหญ่ทางเศรษฐกิจ เป็นประเทศที่มีความมั่งคั่งในระยะเวลาอันสั้นเป็นที่สนใจของทั่วโลก ยุคสมัยของคนรุ่นพวกลูกทั้งหลายคือคนรุ่นที่เกิดมาในสมัยที่ประเทศญี่ปุ่นมั่งคั่งแล้วนั่นเอง

แผนเศรษฐกิจอย่างเร่งรัดจะเพิ่มผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (GNP) จาก 13 ล้านล้านเยนเป็น 26 ล้านล้านเยน ตั้งแต่ปีโชวะ 36 (ค.ศ.1961) จนถึงปีโชวะ 45

(ค.ศ.1970) เป็นระยะเวลา 10 ปี ซึ่งถ้าเป็นอย่างนั้นรายได้ประชาชาติก็จะเพิ่มขึ้นจากประมาณ 100,000 เยนเป็น 200,000 เยน

รัฐบาลได้ลงมืออย่างเป็นรูปธรรมเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย โดยทำการลดดอกเบี้ยเงินกู้ของธนาคารกลาง ซึ่งส่งผลให้เงินลงทุนหมุนเวียนง่ายขึ้นในตลาดธุรกิจต่างๆจึงลงทุนสร้างโรงงานและเครื่องจักรต่างๆอย่างต่อเนื่อง มีการว่าจ้างแรงงาน ให้ความสำคัญกับการพัฒนาสินค้า ทำให้มีสินค้าใหม่ๆออกสู่ตลาดไม่ขาดสาย และเนื่องจากกำลังการแข่งขันในต่างประเทศที่สูง เศรษฐกิจญี่ปุ่นจึงมีชีวิตชีวา สามารถขยายประเภทสินค้านำเข้า ทำให้ญี่ปุ่นค่อยๆเพิ่มศักยภาพในฐานะของประเทศที่ยืนหยัดทางการค้ากับต่างประเทศ

เมืองใหญ่ของญี่ปุ่นในราวกลางทศวรรษโชวะที่ 30 (ค.ศ.1955) ยังอยู่ในสมัยที่การระบายน้ำ ยังไม่เรียบร้อยสมบูรณ์ ถนนหนทางก็ขรุขระ ตึกอาคารก็ยังไม่ดี แม้แต่ในโตเกียว ที่สถานีรถไฟชินจูกุและอิกะบุกุโระนั้นั้นตรงบริเวณตรวจตั๋วก็ยังสร้างด้วยไม้ เมื่อมีฝนตกลงมา น้ำโคลนจะขังอยู่ ต้องมีแผ่นกระดานมาปูเดินถึงจะกล่าวได้ว่าเศรษฐกิจญี่ปุ่นกำลังอยู่ในสภาพที่รุ่งเรืองก็ตาม ยังไม่อาจพูดได้ว่าชีวิตความเป็นอยู่ของคนเพียงพร้อมสมบูรณ์ในตอนนั้น

แต่ทว่าโตเกียวในสภาพที่กล่าวมานี้ได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างสิ้นเชิงตั้งแต่ช่วงโตเกียวโอลิมปิกที่จัดขึ้นในปีโชวะ 39 (ค.ศ.1964) ยิ่งไปกว่านั้นเพื่อแสดงถึงศักยภาพทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยีรับกับโตเกียวโอลิมปิก ได้มีการเปิดตัวรถไฟชิงกันเซ็นระหว่างโตเกียวกับโอซาก้าโดยใช้เวลาวิ่งเพียง 3 ชั่วโมง ทำให้ประชาชนคนญี่ปุ่นเองเริ่มตระหนักทีละน้อยว่าสภาพความเป็นอยู่ของตนเริ่มดีขึ้นเรื่อยๆ

แสงสว่างและเงาของการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว

โตเกียวโอลิมปิกเป็นการแข่งขันโอลิมปิกที่จัดขึ้นเป็นครั้งแรกในทวีปเอเชีย

โตเกียวโอลิมปิกไม่เพียงแต่เป็นงานเฉลิมฉลองทางกีฬาที่ยิ่งใหญ่ซึ่งมีหนุ่มสาวจากทั่วโลกมารวมตัวกันแล้วสำหรับประเทศญี่ปุ่นเองก็มีความหมายอยู่สูงประการ

ประการหนึ่งคือ ถนนหนทางในกรุงโตเกียว การระบายน้ำ ที่อยู่อาศัย และสถานที่ทางราชการ (ได้แก่ สนามกีฬาแห่งชาติ ศูนย์วัฒนธรรมและซิติฮอลล์ขนาดใหญ่) หลายสิ่งหลายอย่างถูกสร้างขึ้นเพื่อต้อนรับโอลิมปิก ทางด่วนเอย ถนนวงแหวนเอย เกิดขึ้นพร้อมสรรพ การที่สภาพของกรุงโตเกียวเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วนี้แม้แต่ตัวพ่อก็ยังรู้สึกได้ นอกจากนี้เส้นทางรถไฟใต้ดินก็ได้รับการขยายเพิ่มเติมเป็นร่างแห ทำให้การคมนาคมภายในเมืองหลวงสะดวกสบายมากขึ้น

ส่วนอีกประการหนึ่งที่โตเกียวโอลิมปิกมีความหมาย คือหลังจากที่ญี่ปุ่นพ่ายแพ้สงครามมา 20 ปี นับเป็นความยินดีปรีดาที่ญี่ปุ่นสามารถฟื้นตัวกลับคืนสู่สังคมนานาชาติได้อย่างมีชื่อเสียงและมีคุณภาพ อีกทั้งยังเป็นการยืนยันความเป็นหนึ่งเดียวกัน (consensus) ของประชาชาติญี่ปุ่นด้วย

โตเกียวโอลิมปิกจัดขึ้นตั้งแต่วันที่ 10 ถึงวันที่ 24 เดือนตุลาคม ปีโชวะที่ 39 (ค.ศ.1964) นักกีฬาญี่ปุ่นเข้าร่วมแข่งขันรายการยิมนาสติก ยกน้ำหนัก วอลเลย์บอล วิ่งมาราธอน ซึ่งทำให้ประชาชนคนญี่ปุ่นได้มีโอกาสปรบมืออยู่บ่อยๆ สำหรับเหรียญทองนั้นญี่ปุ่นได้ถึง 16 เหรียญซึ่งเป็นจำนวนเหรียญทองที่ไม่เคยมีมาก่อนในประวัติศาสตร์ เป็นที่พอกพอกใจของประชาชนทีเดียว

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการแข่งขันวอลเลย์บอลหญิงระหว่างญี่ปุ่นกับสหภาพโซเวียตนั้น อัตราการรับชมทางโทรทัศน์ได้พุ่งสูงกว่า 85% เนื่องจากเป็นการแข่งขันที่สูสีกันมาก ชนิดที่ว่าแค้นคะแนนแพ้ชนะจะเปลี่ยนไปทุกครั้งที่มีการทำแต้ม และในที่สุดญี่ปุ่นก็เป็นฝ่ายเอาชนะสหภาพโซเวียตได้และครองชนะเลิศไป ได้วอลเลย์หญิงตอนนั้นคือ นายคะอิมะสึ อิโระบุมิ (เสียชีวิตไปแล้ว) ไม่รู้ว่าจะเป็นการฝีกซ้อมอย่างหนักกับคำพูดที่ติดปากของโค้ชที่ว่า “จงตามฉันมา” สามารถสื่อความหมายในวงการธุรกิจในยุคสมัยนี้หรืออย่างไร คำพูดนี้จึงกลายเป็นคำที่อดติดปากกัน

ส่วนวิ่งมาราธอนนั้น เป้าสายดาจิบอยู่ที่การวิ่งอย่างมีฝีเท้าจัดจ้านของนักกีฬาชื่ออาเบเบจากเอธิโอเปีย อาเบเบวิ่งอย่างทิ้งช่วงกับนักกีฬาคนอื่น ๆ ด้วยความเร็วสูงและคว้าเหรียญทองมาครอง ผู้ที่วิ่งเข้ามาในสนามกีฬาแห่งชาติเป็น

ที่สองได้แก่นักกีฬาชาวญี่ปุ่นชื่อสิบุระยะ โคกิจิ ส่วนที่สามคือนักวิ่งชาวอังกฤษชื่อ ฮิลารีซึ่งตามที่สองมาติด ๆ ด้วยความเร็วไม่แพ้กัน สิบุระยะวิ่งเฉือนเข้าเส้นชัยด้วยความเหน็ดเหนื่อยอย่างยิ่ง

อาจจะเป็นเพราะพ่อเองมีวัยเดียวกับสิบุระยะ เมื่อเห็นท่าวิ่งของสิบุระยะ ซึ่งวิ่งอย่างตั้งอกตั้งใจ หน้าตาบิดเบี้ยวสะบัดตัวไปมาซ้ายขวา จึงรู้สึกราวกับว่าเป็นการชี้ให้เห็นถึงสภาพของคนในวัยเดียวกับตนเอง ถึงกับทำให้พ่อน้ำตาไหลริน หลังจากโอลิมปิกคด้อยหลังไปอีก 4 ปี สิบุระยะก็ได้ฆ่าตัวตายและเขียนจดหมายลาตายไว้ว่า “โคกิจิจะไม่วิ่งอีกต่อไปแล้ว คุณพ่อ คุณแม่ โปรดยกโทษให้ลูกด้วยที่ขอลาตายไปก่อน” เนื่องจากเขารู้สึกกดดันอย่างหนัก จากการคาดหวังของประชาชนนับเป็นเหตุการณ์ที่ชี้ให้เห็นเป็นอย่างดีถึงโศกนาฏกรรมที่นักกีฬาต้องแบกรับภาระจากการคาดหวังของคนในประเทศซึ่งอยู่เหนือความรู้สึกส่วนตน

คนรุ่นพ่อนั้นได้ตระหนักว่าสภาพของญี่ปุ่นได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ในช่วงก่อนและหลังโตเกียวโอลิมปิก พ่อคิดว่าโอลิมปิกครั้งนี้เป็นโอกาสอันดีที่ทำให้ญี่ปุ่นได้กลายเป็นประเทศมั่งคั่งที่ละน้อย

ในตอนนั้น เงินเดือนที่พ่อได้รับจากการทำงานที่สำนักพิมพ์ตกประมาณ 30,000 เยน พ่อได้ย้ายจากห้องเช่าธรรมดามาเป็นอพาร์ทเมนต์ในลักษณะแบบบ้านเช่ามีห้องน้ำและห้องครัวส่วนตัว พ่อรู้สึกดีใจที่ได้มีชีวิตอย่างอิสระไม่ต้องพึ่งพาใคร ก่อนหน้านั้นชีวิตพนักงานบริษัทโตเกียวพ่อเคยอยู่แต่ห้องเช่าไร้ราคาถูกหรืออาศัยเช่าห้องในบ้านคนอื่น ต้องใช้ห้องน้ำและครัวรวมมาโดยตลอด

พวกลูก ๆ สมัยนี้ อยู่แมนชั่นที่มีห้องน้ำ ห้องอาบน้ำ และดูเหมือนว่าถ้าปราศจากตู้เย็น เครื่องซักผ้า โทรทัศน์ พวกลูกคงไม่สามารถใช้ชีวิตอยู่ได้ แต่สมัยรุ่นพ่อนั้นไม่มีคนโสดใช้ชีวิตอย่างนั้นเลยสักคน

ที่โตเกียวมีธุรกิจทุกประเภท และเนื่องจากต้องการแรงงานคน ประชากรจึงหลั่งไหลเข้ามามาก ทำให้อาชีพเกษตรกรรมลดน้อยถอยลง ตามชนบทเริ่มไม่มีคนหนุ่มสาวอยู่ คนในรุ่นวัยกลางคนก็ออกไปหางานทำที่โตเกียวเพื่อจะมีรายได้เป็นเงินสดกลับมา

คนที่มาทำงานทำในโตเกียวมักจะมาจากภูมิภาคโทโฮกุ(ตะวันออกเฉียงเหนือ) และฮอกไกโดเป็นส่วนใหญ่ ในระยะแรก พวกเขาซึ่งเป็นเกษตรกรจะเดินทางมา เฉพาะช่วงที่ว่างจากงานประจำเป็นหลัก ในสมัยนั้นเองที่มีคำกล่าวว่า “Sanchan Nogyo” (เกษตรกรรวมสามจังหวัด) คือครอบครัวเกษตรกรก็จะเหลือแต่ จีจัง (ปู่ตา= ojichan) บาจัง (ย่ายาย=obachan) และคาจัง (แม่=obachan) ส่วนผู้เป็นสามี หรือพ่อบ้านจะออกไปหางานอื่นทำ การทำเช่นนี้ทำให้มีรายได้เป็นเงินสดเพิ่มขึ้น แต่ถึงนับวันคุณภาพของการเกษตรกรรมญี่ปุ่นยิ่งแย่ลง ราคาที่ดินก็ถีบตัวสูงขึ้น ทำให้มีการขายที่เพื่อสร้างเป็นย่านที่อยู่อาศัยในเขตบุงเบิก รากฐานของเกษตรกรรม จึงอ่อนแอลงอย่างเห็นเด่นชัด

เนื่องจากสารเคมีในการเกษตรกรรมและเทคโนโลยีการเกษตรรุดหน้า ไปมาก ผลผลิตจากการเก็บเกี่ยวข้าวจึงเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ดังนั้นในระยะหลังได้มีการ ออกนโยบายพักการทำนาเพื่อควบคุมอุปทาน จนถึงขนาดที่ว่ามีเกษตรกรที่ได้รับ เงินชดเชยจากรัฐบาล ทั้งๆที่ไม่ได้ทำไร่นาแต่อย่างใด

ตั้งแต่ช่วงนี้ไป ญี่ปุ่นที่เคยมีลักษณะเป็นประเทศเกษตรกรรมก็จะมี การเกษตรกรรมที่เจือจางลงอย่างเห็นได้ชัด

กฎหมายพื้นฐานว่าด้วยเกษตรกรรมที่บัญญัติขึ้นในปีโชวะที่ 36 (ค.ศ.1961) ซึ่งให้เสรีกับผลผลิตทางการเกษตรเป็นกฎหมายที่ต้องการทำให้เกษตรกรรมญี่ปุ่นมี พลังการแข่งขันอย่างเข้มแข็ง แต่ในความเป็นจริงแล้วเกษตรกรเองกลับมุ่งไปทำ กิจการขนาดใหญ่ เช่นการทำปศุสัตว์และการทำสวนผลไม้เนื่องจากหวังรายได้ที่สูง กล่าวได้ว่าแม้เกษตรกรเองก็ทำเกษตรกรรมให้กลายเป็นอุตสาหกรรมด้วย

โตเกียวโอลิมปิกเป็นแรงที่ช่วยกระตุ้นการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างมาก พร้อมๆกันนั้นท่ามกลางการพัฒนาอย่างรวดเร็วนี้ มีโรงงานสร้างขึ้นมาทุกหน ทุกแห่งในประเทศ ควันด้า ไอเสีย น้ำทิ้งและวัสดุมีพิษของโรงงานถูกปล่อยลงใน แม่น้ำลำคลอง เกิดปัญหา “มลภาวะ” ซึ่งเป็นปัญหาใหญ่ภายในประเทศ

ผลจากการพัฒนาอย่างรวดเร็วทำให้สภาวะความเป็นอยู่ก้าวไปข้างหน้าอย่าง เห็นเด่นชัด อีกทั้งยังสามารถรับความสุขจากความสะอาดสบายในการดำรงชีพอีกด้วย

แต่ในทางตรงข้ามก็มีผู้คนที่ไม่มีผลพลอยได้ใด ๆ หรือผู้คนที่ต้องทุกข์ทรมาน เพราะเจมิตแห่งการเติบโตทางเศรษฐกิจที่รวดเร็วเกินไปก็มีความเป็นจริงนี้ถูกเรียกว่า “แสงสว่างและเจมิตของการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว”

โรคมินะมะตะและโรคอิตอิตอ รวมทั้งโรคหืด ควันดำที่เกิดจากไอเสียของรถยนต์ มลพิษในแม่น้ำลำคลอง เป็นปัญหาต่างๆ โดยเฉพาะโรคมินะมะตะนั้นมีจำนวนผู้เคราะห์ร้ายมากมาย ในการสืบสาวหาสาเหตุ ศาลต้องใช้เวลานานาวนาน ในการพิจารณาคดี

สาเหตุก็คือว่าระเบียบการปกครองและกฎหมายที่บัญญัติออกมาเพื่อช่วยแก้ปัญหาด้านลบของการพัฒนาอย่างรวดเร็วนี้ค่อนข้างล่าช้า จึงจำเป็นต้องใช้เวลาพอสมควรในการแก้ไข

สงครามเวียดนามกับความรู้สึกต่อต้านสหรัฐอเมริกา

หลังจากโตเกียวโอลิมปิกปัญหาความขัดแย้งอย่างรุนแรงทางการเมืองไม่ค่อยมี เนื่องจากทั่วทั้งประเทศกำลังง่วนอยู่กับการเรียกร้องความมั่นคงทางเศรษฐกิจ

ถ้าหากดูเหตุการณ์ในปีโชวะที่ 39 (ค.ศ.1964) โชวะที่ 40 (ค.ศ.1965) โชวะที่ 41 (ค.ศ.1966) ก็คงจะเข้าใจได้ว่าภายนอกไม่มีความวุ่นวายเกิดขึ้นเท่าไร คณะกรรมการการศึกษาส่วนกลางได้ออกรายงานกลางภาคถึง “ลักษณะคนที่ถูกคาดหวัง” ซึ่งได้ชี้ให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรมว่าประเทศชาติต้องการคนในชาติแบบใด อีกทั้งได้กำหนดวันครบรอบการสร้างชาติขึ้นให้ตรงกับวันที่ 11 เดือนกุมภาพันธ์ ร่างกฎหมายได้รับความเห็นชอบ โดยไม่มีการเดินขบวนต่อต้านของประชาชน

การตั้งต้นเอาแต่ความเห็นของคนระหว่างพรรคเสรีประชาธิปไตยกับพรรคสังคมนิยมหรือเรียกว่าเป็นความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลกับพรรคฝ่ายค้านยังคงมีอยู่เหมือนเช่นเคย แต่ประชาชนไม่ได้ให้ความสนใจกับความขัดแย้งนั้น เพราะมัวตั้งหน้าตั้งตาอยู่กับการดำรงชีพทางเศรษฐกิจเป็นหลักใหญ่

แน่นอนเงินเดือนจะสูงขึ้นเรื่อยๆตามวัยที่สูงขึ้น รายได้ก็เพิ่มขึ้น ชีวิต

ความเป็นอยู่มีความสะดวกสบายยิ่งขึ้นตามวันเวลาที่ผ่านไป

ถ้าหากจะพูดถึงความประทับใจในสมัยนี้ของพ่อ คิดว่าคือการทำที่ประเทศชาติ และผู้คนทุกคนอยู่ในสภาพที่เรียกว่า “เหม็นสาบเหม็นอ” หรือ “เหม็นอไหลโคลย้อย” คือเป็นสมัยที่ผู้คนตั้งหน้าตั้งตาทำงานจนเหม็นอหยด ไม่ใช่เป็นสมัยที่หัวหน้ตา รูปปลัดกษณภายนอก คนที่มีความสนใจในเรื่องการประท้วงและการสไตรค์มีน้อยมาก ส่วนใหญ่ให้ความสนใจกับการทำงานอย่างหนัก และพักผ่อนในเวลาที่ย่ำกัด

ปีโชวะที่ 40 (ค.ศ.1965) มีการทำสนธิสัญญาในระดับพื้นฐานระหว่างญี่ปุ่น กับเกาหลี ญี่ปุ่นเริ่มฟื้นความสัมพันธ์ทางการทูตกับเกาหลีซึ่งบนคาบสมุทรเกาหลี ส่วนหนึ่งคือเกาหลี (ใต้) และอีกส่วนหนึ่งคือกับเกาหลีเหนือ ในการทำสนธิสัญญานี้ พรรคสังคมนิยม พรรคคอมมิวนิสต์ ต่างไม่เห็นด้วยกับการกระทำที่เป็นศัตรูต่อ เกาหลีเหนือ และการเป็นพันธมิตรทางทหารของญี่ปุ่น เกาหลี (ใต้) และสหรัฐอเมริกา ที่เกาหลีก็มีกลุ่มที่ไม่เห็นด้วยกับสนธิสัญญานี้เช่นกัน เนื่องจากมีความคิดว่าสนธิสัญญานี้เป็นเป็นการรุกรานของลัทธิจักรวรรดิญี่ปุ่นใหม่

แต่พ่อคิดว่าประชาชนญี่ปุ่นส่วนใหญ่ต้อนรับสนธิสัญญานี้ หลักฐานก็คือ การประท้วงที่พรรคสังคมนิยมก่อขึ้นไม่ค่อยมีพลัง เป็นความขัดแย้งทางการเมือง ที่เรียกได้ว่าเป็นความหงุดหงิดของประชาชนต่อสโโลแกนที่ขัดแย้งทางการเมือง และความรู้สึกต่อต้านที่มีเพิ่มขึ้นต่อพรรคสังคมนิยมซึ่งไม่เคยเปลี่ยนท่าทีจากลัทธิ ความเชื่ออย่างเด็ดขาดของคนเลย

คงจะกล่าวได้ว่าในปีโชวะที่ 40 (ค.ศ.1965) และปีโชวะที่ 41 (ค.ศ.1966) นั้นเป็นปีที่ญี่ปุ่นได้รับอิทธิพลจากทิศทางการเมืองนอกประเทศมากกว่าปัญหา ภายในประเทศ ซึ่งทิศทางการเคลื่อนไหวนี้กับการเคลื่อนไหวภายในประเทศได้ผสม ปนเปเข้าด้วยกัน จนก่อให้เกิดความวุ่นวายเป็นการเดินขบวนของนักศึกษาขึ้นใน ปีโชวะที่ 44-45 (ค.ศ.1969-1970) เป็นความเคลื่อนไหวที่กล่าวได้ว่าเป็นความขัดแย้ง ทางสังคมระหว่างชนชั้นที่สนับสนุนการพัฒนาทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วอย่างแท้จริง เอาจริงกับชนชั้นที่สนับสนุนการศึกษาเป็นศูนย์กลางซึ่งยังไม่ได้ออกไปสู่สังคม

ประเทศที่แตกแยกเป็นสองฝ่ายในทวีปเอเชีย ได้แก่ เกาหลี (ใต้) กับ

เกาหลีเหนือ และเวียดนามเหนือกับเวียดนามใต้ ที่เวียดนามใต้นั้น กลุ่มประชาชนบางกลุ่มได้ต่อต้านรัฐบาลซึ่งได้รับความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกา ประชาชนที่ต่อต้านรัฐบาลเรียกตนเองว่ากองกำลังปลดปล่อยเวียดนามใต้ และใช้กำลังอาวุธต่อสู้กับสหรัฐอเมริกาและรัฐบาลเวียดนามใต้ แน่นนอนในการนี้ เวียดนามเหนือซึ่งเป็นประเทศสังคมนิยมก็ได้ยื่นมือให้ความช่วยเหลืออยู่ทุกอย่างลับๆและอย่างเปิดเผย

ทหารอเมริกันได้เข้าแทรกแซงในปี ค.ศ.1962 (โหวตที่ 37) เนื่องจากเห็นว่า กองทหารของฝ่ายรัฐบาลไม่ได้เป็นฝ่ายได้เปรียบเสมอไป ในตอนแรกเป็นเพียงการแทรกแซงบางส่วน แต่ในเดือนกุมภาพันธ์โหวตที่ 40 (ค.ศ.1965) สหรัฐอเมริกาได้จู่โจมทิ้งระเบิดในเวียดนามเหนือ การกระทำครั้งนี้ ทำให้ญี่ปุ่นเริ่มมีเสียงคัดค้านการที่สหรัฐอเมริกาทิ้งระเบิดในเวียดนามเหนือ มีการจัดตั้งกลุ่มสหพันธ์สันติภาพเวียดนาม (สหพันธ์ของประชาชนญี่ปุ่นเพื่อสันติภาพในเวียดนาม) ขึ้น ความรู้สึกร่วมกันกับเวียดนามเหนือและกองกำลังปลดปล่อยชนชาติเวียดนามใต้ได้แผ่ขยายเป็นวงกว้างยิ่งขึ้นในหมู่ปัญญาชนญี่ปุ่นทั้งหลาย

ทั้งนี้เนื่องจากเป็นความรู้สึกต่อต้านที่สหรัฐอเมริกาดำเนินการตามอำเภอใจ โดยใช้กำลังอาวุธกับประเทศเล็ก ๆ ในเอเชีย ซึ่งต้องการเรียกร้องการตัดสินใจด้วยตนเองของประชาชนในชาติ การแทรกแซงของสหรัฐอเมริกาสื่อความหมายที่ว่า ต้องการป้องกันระบอบคอมมิวนิสต์ของเวียดนามเหนือไม่ให้แผ่เข้ามาในเวียดนามใต้ แต่อย่างไรก็ตาม การกระทำดังกล่าวก็ถือว่าเป็นการไม่เคารพต่อสิทธิการตัดสินใจด้วยตนเองของประชาชนดินนั้น ๆ

ทหารอเมริกันได้เผาหมู่บ้านด้วยปืนไฟ ทุกครั้งที่มีการถ่ายทอดภาพของชาวนาที่หนีหวัชุกหวัชุนอย่างไม่รู้ทิศทาง และภาพทหารหาญที่สูญเสียชีวิตเพื่อต่อต้านทหารอเมริกันอย่างห้าวหาญ กล่าวได้ว่าความรู้สึกของคนญี่ปุ่นก็ยังถูกกระตุ้นให้หันไปเข้าข้างฝ่ายเวียดนามเหนือและกองกำลังปลดปล่อยเวียดนามใต้

ตั้งแต่ประมาณปี ค.ศ.1966 (โหวตที่ 41) การก่อจลาจลโดยคนหนุ่มสาวเกิดขึ้นทั้งในสหรัฐอเมริกาและยุโรป ด้วยเหตุผลที่ว่าไม่เห็นด้วยกับสงครามเวียดนามและระบบสังคมนิยม เศรษฐกิจ การเมืองของประเทศตนก็แข็งกร้าวเกินไปไม่มียืดหยุ่น

พวกเขาได้ปะทะกับรัฐบาล (ซึ่งมีความหมายว่าเป็นสัญลักษณ์ของอำนาจในวงการของผู้บริหาร) ครั้งแล้วครั้งเล่า

แม้แต่ในประเทศจีนเองก็เช่นกันได้เกิดการปฏิวัติวัฒนธรรมครั้งใหญ่ขึ้นโดยพวกเร็ดการ์ด (กลุ่มนักเรียนนักศึกษาที่เหมาเจ๋อตงระดมมา ในปี ค.ศ.1966 โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะรณรงค์ต่อต้านกลุ่มทุนนิยม: ผู้แปล) ในกรณีของประเทศจีนเหมาเจ๋อตงมีแนวนโยบายทำให้จีนเป็นประเทศอุตสาหกรรมด้วย “การพัฒนาครั้งยิ่งใหญ่” ตามหลักเศรษฐกิจในระบอบสังคมนิยมหลังจากจีนปฏิวัติมาแล้วกว่า 20 ปี แต่ทว่าเหตุการณ์กลับไม่เป็นไปตามที่คาดหวังไว้ ต่อเสียงวิพากษ์วิจารณ์นโยบายที่ล้มเหลวนี้ เหมาเจ๋อตงจึงหันมาใช้คนหนุ่มสาวเป็นพลัง โดยประกาศว่าจะต้องโค่นล้มกลุ่มสนับสนุนการกลับมาของระบบทุนนิยมและกลุ่มอำนาจแท้จริง (real power) ที่เกิดขึ้นมาเพื่อเจริญรอยตามแนวลัทธิทุนนิยม จึงเกิดการต่อสู้เพื่อแย่งอำนาจกันขึ้น

กลุ่มพิทักษ์แดงที่มีสมุดบันทึกจดคำสอนสีแดงเล่มเล็ก ๆ ของเหมาเจ๋อตง ออกอาละวาดทั่วประเทศจีน สังหารเหล่าปัญญาชน กรรมการ ข้าราชการเป็นต้น โดยถือว่าเป็นสายลับของทุนนิยมหรือใกล้ชิดกับทุนนิยม นอกจากฆ่าบ้าง ประณามบ้าง โยนความรับผิดชอบไปให้บ้าง คุมขังบ้าง โดยอ้างว่าพยายามขัดขวางกลไกของประเทศตามที่เขียนวิเคราะห์ไว้ในสมุดจดบันทึกคำสอนของเหมาเจ๋อตงทั้งหมด กล่าวได้ว่า สมัยนี้เป็นสมัยที่คนหนุ่มสาวทั่วโลกก้าวออกมาแถวหน้าและออกอาละวาดไปทั่ว

ประเทศญี่ปุ่นเองก็ไม่ได้อยู่ในข้อยกเว้น พ่อคิดว่าผู้ที่อยู่ในวัยต่ำกว่าพ่อคืออยู่ในช่วงอายุระหว่าง 5-6 ปีถึง 10 ปี พวกเขาส่วนใหญ่จะได้รับคติสอนใจจากการเคลื่อนไหวที่รุนแรงในสมัยนี้เอง

การเดินทางของเซ็งเกียวโตซึ่งผู้คนที่เกิดในยุคเบบี้บูมเป็นแกนนำ

ในสมัยนี้มีเหตุการณ์เกิดขึ้นนานาประการ เช่นการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับของรัฐบาลญี่ปุ่นต่อสงครามเวียดนาม อิทธิพลของกลุ่มพิทักษ์แดงในประเทศจีน นอกจากนี้ภายในประเทศก็ยังมีปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษต่างๆ รวมทั้งความรู้สึกไม่พอใจของคนต่อการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว มีหน้าชั้นักศึกษาในสมัยนี้ก็เป็นเด็กที่เกิดในสมัยเบบี้บูม พวกเขาต้องผ่านการแข่งขันอย่างหนักมาตั้งแต่สมัยเรียนชั้นประถม และเผชิญกับการต้อนรับที่ไร้น้ำใจ เนื่องจากพวกเขาเกิดกันมามากกว่าสมัยอื่น เป็นต้นว่าตั้งแต่สมัยเรียนชั้นประถมเป็นต้นมา พวกเขาได้รับการศึกษาในลักษณะที่แบ่งการเรียนการสอนเป็นสองภาคคือภาคเช้าและภาคบ่ายในห้องเรียนที่แน่นแออัด อาจจะเสียมารยาทหน่อยที่ต้องบอกว่า พวกเขาได้รับการเลี้ยงดูมาในสภาพที่เปรียบเสมือนเท้าน้ำลงในภาชนะใบเล็กและน้ำก็หกล้นออกมานั่นเอง

เด็กรุ่นนี้จะมีปฏิกริยาไวต่อการขัดแย้งในสังคม และจะแสดงความหุนหันพลันแล่นต่อการถูกปฏิบัติอย่างไร้มนุษยธรรมในสงครามเวียดนาม ยิ่งไปกว่านั้นก็คือการที่มหาวิทยาลัยชั้นนำเล่าเรียน บรรยากาศในการเรียนที่บรรดาศาสตราจารย์ทั้งหลายไม่เปลี่ยนวิธีการสอน และทำที่สุดพวกเขาก็จะโมโหโกรธาต่อการไร้อำนาจของฝ่ายซ้าย รวมทั้งไม่พอใจการศึกษาระดับมหาวิทยาลัยซึ่งเป็นที่มาของการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วและเข้าไปมีสัมพันธลึก ๆ กับวงการอุตสาหกรรม

ตามสโลแกนต่อต้านการขึ้นค่าเล่าเรียน หรือต่อต้านการมีสัมพันธลึก ๆ ระหว่างอุตสาหกรรมกับมหาวิทยาลัย ไม่ว่าในมหาวิทยาลัยใดก็ตามได้มีองค์กรที่เรียกว่า “สภาการต่อสู้ร่วมกันของนักศึกษามหาวิทยาลัย” (เซ็งเกียวโต) เกิดขึ้นและเป็นปฎิบัติต่อฝ่ายมหาวิทยาลัย

ในระหว่างนั้นก็มีการประท้วงต่อต้านสงครามเวียดนามโดยเหล่านักศึกษาออกเดินขบวนไปตามท้องถนน เพื่อต่อต้านหน่วยปราบจลาจลซึ่งมีอาวุธครบมือเหล่านักศึกษาจึงสวมหมวกกันน็อก อำพรางหน้าด้วยผ้าขนหนู และในมือถืออาวุธ

(ก่อนไม้หรือท่อนเหล็กเป็นต้น) ภาพประต๋วงที่เห็นอยู่ในชีวิตประจำวัน คือภาพ นักศึกษาแต่งตัวด้วยสไค์ดั่งกล่าว ปะทะกับหน่วยปราบจลาจลตามท้องถนน ครั้งแล้วครั้งเล่า ซึ่งแตกต่างจากการประต๋วงสนธิสัญญาความมั่นคงในทศวรรษ 1960 อย่างสิ้นเชิง ที่สมัยนั้นแต่งกายด้วยชุดนักศึกษาหรือใส่กางเกงวอร์ม แต่สมัยนี้ การประต๋วงเดินหน้าไปด้วยความคิดที่ว่าจะต้องตอบโต้การใช้กำลังของหน่วยปราบ จลาจลด้วยกำลัง รวมทั้งสร้างสภาพุ่นวายสับสนขึ้นในญี่ปุ่น ทำให้ประชาชนตาสว่าง และเหนือไปกว่านั้น พวกเขาเริ่มประกาศกลยุทธ์ที่จะก่อตั้งรัฐบาลคณะปฏิวัติขึ้น

กลุ่มการเมืองที่ชี้แนะการเดินทางของนักศึกษา วิชาภยวิจารณ์ฝ่ายซ้ายที่ ก่อตั้งมาก่อนแล้วอย่างเช่นพรรคสังคมนิยมและพรรคคอมมิวนิสต์ ซึ่งกลุ่มการเมือง ดังกล่าวในเชิงประวัติศาสตร์ก็มีทั้งผู้ที่ยึดถือลัทธิของทรอสกี (Lev Davidovich Trotskii เป็นนักปฏิวัติชาวรัสเซีย) ปฏิเสธลัทธิสังคมนิยมแบบสตาลินของสหภาพ โซเวียต พวกเขาพยายามเรียกร้องให้มีการปฏิวัติในเวลาเดียวกันทั่วโลกซึ่งนับเป็น ความคิดใหม่อย่างสิ้นเชิง การก่อให้เกิดสภาพการปฏิวัติทั่วทุกหนแห่งในโลกพร้อมๆ กันเป็นความเชื่อที่เพ้อเจ้อของพวกเขา

กลุ่มเดินทางของนักศึกษานี้กล่าวกันว่ามีทั้งหมด 5 ฝ่าย 13 กลุ่ม และ นอกจากนี้ยังมีกลุ่มที่สวมหมวกกันน็อคสีดำซึ่งไม่เข้าร่วมกลุ่มดังกล่าวมาข้างต้นด้วย คงจะไม่เป็นการกล่าวเกินเลยหากจะพูดว่าการเดินทางร่วมต่อสู้ร่วมกันของนักศึกษา ในปีโซวะที่ 43 (ค.ศ.1968) ได้แผ่ขยายไปยังทุกพื้นที่ที่มีมหาวิทยาลัยตั้งอยู่ ตาม ท้องถนนมีการประต๋วงที่รุนแรงขึ้น จะเห็นภาพการตอบโต้ด้วยแกสน้ำตาและ ระเบิดขวดเป็นภาพในชีวิตประจำวัน

ถึงแม้ว่านักศึกษาจะสูญเสียโอกาสเข้ารับฟังการบรรยายในมหาวิทยาลัย เนื่องมาจากมั่วยุ่งอยู่กับการต่อสู้เดินทาง แต่ก็กล่าวได้ว่าพวกเขามีโอกาสได้ เรียนรู้ลึก ๆ มากทีเดียว ที่กล่าวเช่นนี้เป็นเพราะว่าเหล่านักศึกษาได้ถกเถียง อภิปรายกันบ่อยครั้งว่า ทำไมพวกเราถึงเรียนหนังสือ ทำไมถึงมีชีวิตอยู่ หรือสมควร จะมีชีวิตอยู่ต่อไปหรือไม่ และหนังสือที่เข้าใจยากซึ่งมีเนื้อหาเช่นนี้ก็ขายดีเสียด้วย

นักศึกษามหาวิทยาลัยโตเกียวเรียกร้องที่จะให้มีการ “ฆ่าเหล่าโหด”

(มหาวิทยาลัยโตเกียว) มีทั้งนักศึกษาที่วิพากษ์วิจารณ์ว่าในบรรดามหาวิทยาลัยของรัฐด้วยกัน ประวัติศาสตร์มหาวิทยาลัยของพวกตนตั้งแต่สมัยเมจิเป็นต้นมา ตกเป็นเครื่องมือของอิทธิพลและเต็มไปด้วยความสกปรก ส่วนมหาวิทยาลัยเอกชนก็มีทั้งมหาวิทยาลัยที่นักศึกษาเรียกร้องขอความเป็นประชาธิปไตยจากมหาวิทยาลัยอย่างเช่น มหาวิทยาลัยญี่ปุ่น (Nihon University) และก็มีทั้งนักศึกษาที่อุทธรณ์ความไม่พอใจว่าการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยไม่ตอบสนองความต้องการของนักศึกษา

ไม่ว่ามหาวิทยาลัยใดก็ตาม การประชุมครั้งใหญ่ของบรรดาอาจารย์ใช้เวลาหลายชั่วโมง เหล่านักศึกษาต่างแสดงความคิดเห็นขัดแย้งต่อทัศนคติของคณาจารย์ โดยกล่าวด้วยถ้อยคำหยาบคายว่า “พวกแกทำไมจึงสอนอยู่ในมหาวิทยาลัย จงอธิบายเหตุผลให้ฟังหน่อยได้ไหม”

ถ้าหากจะมองจากคนในวัยพ่อแล้ว ส่วนใหญ่รู้สึกตกใจต่อวาทะและพฤติกรรมของนักศึกษาสมัยนี้

ศีลธรรมของคนสมัยนั้นเสื่อมไปอย่างเห็นได้ชัด ไม่เคยมีใครพูดกับอาจารย์โดยใช้คำสรรพนามว่า “เธอ” หรือ “แก” ไม่เคยถืออาวุธติดกัน การถูกคนตีและตีคนอื่นก็เป็นเรื่องที่ไม่พึงปฏิบัติ

แต่ว่านักศึกษามหาวิทยาลัยในสมัยของการต่อสู้นี้ มิได้มีความลังเลใจดังเช่นคนในรุ่นพ่อแม่แต่บ่อย ถึงแม้จะเป็นนักศึกษาด้วยกัน ถ้าอยู่คนละพวกก็ยังตีกัน การปิดบังหน้าตาของตนเองในสมัยพ่อก็ไม่มี แต่สมัยนี้นักศึกษาโพกหัวด้วยผ้าขนหนู หลบหนีเข้าไปอยู่ในโลกที่ปิดบังชื่อของตนเอง

ยิ่งกว่านี้ ในสมัยของคนรุ่นพ่อ เราจะประพฤติปฏิบัติตามสภานักศึกษา แต่สมัยนี้ต่างคนต่างสังกัดอยู่กับกลุ่มของตน เช่นนักศึกษาจะสวมหมวกกันน็อกที่มีชื่อกลุ่มของตนเป็นต้นว่า สมาพันธ์ผู้นิยมลัทธิคอมมิวนิสต์แนวปฏิวัติ (ชูคะบุ) สมาพันธ์ผู้นิยมลัทธิมาร์กซิสต์แนวปฏิวัติ (คะซุมะรุ) กลุ่มแนวหน้า (ฟร็อนท์) กลุ่มต่อต้านระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ เป็นต้น และดูเหมือนจะประพฤติปฏิบัติตามคำชี้แนะของกลุ่มนั้นๆ

ขณะนั้นพ่อทำงานอยู่ที่สำนักพิมพ์แห่งหนึ่ง และเป็นช่วงที่เพิ่งแต่งงานพอดี

จึงได้แต่มองดูการเดินขบวนเหล่านี้ด้วยสายตาของคนนอก

พ่อคิดว่ายุคสมัยของพวกลูกคงจะไม่สามารถจินตนาการการต่อสู้ของนักศึกษาในช่วงนี้ได้ คิดว่าเป็นราวๆปีโซวะที่ 62-63 (ค.ศ.1987-1988) ที่โทรทัศน์แพร่ภาพนักศึกษาเกาหลีต่อต้านนโยบายของรัฐบาลและใช้ระเบิดขวดขว้างปา ลูกเองพิมพ์ถามว่า “ทำไมถึงทำเรื่องเช่นนี้น้า”

เมื่อพ่อบอกลูกว่า ที่ญี่ปุ่นเองก็เคยมียุคสมัยเช่นนี้เหมือนกัน ลูกแสดงสีหน้าว่า “เฮ้อ” ไม่เห็นจะน่าสนใจ ไม่รู้จะเดินขบวนไปทำไมกัน คือการที่ไม่แสดงความสนใจในปรากฏการณ์นี้เลย ดูเหมือนจะเป็นจุดรวมกันของเด็กในยุคมัยของลูก ซึ่งเรื่องนี้ก็ทำให้พ่อได้ตระหนักอีกครั้งว่า ยุคสมัยได้เปลี่ยนไปแล้วนะ

การสิ้นสุดของการเดินขบวนต่อสู้ของเชิงเดี่ยวโต และการทำอัตวินิบาตกรรมของมิชิเมะ ยูกิโอะ

ที่หอประชุมยะซุตะ มหาวิทยาลัยโตเกียวมีนักศึกษาหลายกลุ่มหลบซ่อนอยู่แน่นอนว่าไม่ใช่เฉพาะนักศึกษามหาวิทยาลัยโตเกียวเท่านั้น นักศึกษาจากทั่วประเทศก็ชุมนุมกันอยู่ที่นี้ หน่วยปราบจลาจลใช้น้ำและแกสน้ำตาฉีดไล่ให้นักศึกษาออกมา โดยใช้เวลาถึงสองวันจึงกวาดล้างนักศึกษาได้ทั้งหมด และหอประชุมยะซุตะซึ่งเปรียบเสมือนสัญลักษณ์ของมหาวิทยาลัยโตเกียวตกอยู่ในสภาพที่เสียหายในฐานะที่เป็นสถานที่หลบซ่อนตัวของนักศึกษา นักศึกษาที่แอบซ่อนตัวอยู่และถูกจับกุมในวันนี้มีประมาณกว่าพันคน

มหาวิทยาลัยโตเกียวเป็นสัญลักษณ์ของการศึกษามหาวิทยาลัยของญี่ปุ่นตั้งแต่ก่อตั้งมา มีวัตถุประสงค์ในการผลิตคนเก่ง นักศึกษาจึงได้เลือกเป็นสถานที่ต่อสู้ เป็นสัญลักษณ์ของการฆ่าแหลมมหาวิทยาลัย เนื่องจากมองว่ามหาวิทยาลัยโตเกียววันนั้น เต็มไปด้วยกลิ่นอายของอาชญากรรมในประวัติศาสตร์ แต่ทว่าในที่สุดการเดินขบวนของเหล่านักศึกษาก็ถูกล้มเลิกไปก่อนหน้าที่จะมีการกวาดล้างของตำรวจกันอย่างจริงจัง การปะทะกันระหว่างนักศึกษากับฝ่ายตำรวจในที่สุดท้าย

มีการแพร่ภาพทางโทรทัศน์ ทำให้คนทางบ้านตะลึงดูราวกับดูละครที่ไม่ปาน

ในโอกาสที่มีการกวาดล้างเพื่อเปิดศึกยะชุกะ การต่อสู้ของนักศึกษาที่สงบลง แต่เนื่องจากมหาวิทยาลัยโตเกียวมีสภาพที่ยับเยินมาก ดังนั้นในปีโซวะที่ 44 (ค.ศ. 1969) จึงงดกิจกรรมการสอบเข้ามหาวิทยาลัย

ปรากฏว่าได้เกิดกลุ่มฝ่ายซ้ายใหม่ขึ้นแทนที่การต่อสู้ของนักศึกษา คราวนี้ เล็งไปยังการต่อสู้ตามท้องถนนในเวลาพร้อม ๆ กัน เป็นการเดินขบวนปฏิวัติ ภายในกลุ่มนี้มีทหารแดง (Japanese Red Army) 9 คน ที่ก่อการรุนแรงที่สุดด้วยการเรียกร้องให้มีการปฏิวัติพร้อม ๆ กันทั่วโลก และจัดเครื่องบินสายการบินภายในประเทศ ญี่ปุ่นที่ยวบิน “โยโคะ” โดยอ้างว่า เป็นการสร้างฐานการปฏิวัติและได้มุ่งหน้าไปยัง เกาหลีเหนือ แต่ก็เสียชีวิตในที่สุด ซึ่งวันนี้ตรงกับวันที่ 31 เดือนมีนาคม ปีโซวะที่ 45 (ค.ศ.1970)

ในเดือนมิถุนายน ปีโซวะที่ 45 (ค.ศ.1970) ได้มีการขยายเวลาสนธิสัญญา ความมั่นคงที่ชื่อว่า “สนธิสัญญาความมั่นคงทศวรรษ 1960” โดยอดโนมิตี แต่ การเดินขบวนต่อสู้ของนักศึกษาทั่วประเทศได้อ่อนตัวลงไปแล้ว เสียงต่อต้านสนธิสัญญาจึงไม่เกิดขึ้น เรียกได้ว่าการต่อสู้ในสมัยของสนธิสัญญาความมั่นคงทศวรรษ 1960 เป็นเพียงแค่อุบัติการณ์ระดับอ่อน ๆ ที่เกิดขึ้นชั่วระยะเวลาหนึ่งเท่านั้นเอง

ในช่วงนี้พ่อทำงานอยู่ที่สำนักพิมพ์แห่งหนึ่ง และใช้ชีวิตอย่างเรียบง่ายธรรมดาๆ ลูกเองก็เกิดมาในสมัยนี้พอดี พ่อก็ไม่ค่อยได้ใส่ใจในเรื่องการเมืองสักเท่าไร

พ่อคิดแต่เพียงว่าอยากจะเลี้ยงดูลูกที่เกิดมาให้เติบโตเป็นผู้ใหญ่คนหนึ่ง คิดว่านั่นคงจะเป็นลัทธิครอบครัวที่เรียกกันว่ามายโฮม (my home) นั่นเอง พ่อได้รับรู้ถึงความรู้สึกของคนที่เป็นพ่อเป็นแม่เป็นครั้งแรกและตระหนักถึงเรื่อง ต่าง ๆ หลายเรื่อง ตั้งแต่โบราณนามีคำกล่าวที่ว่า “มีลูกแล้วจะสำนึกถึงพระคุณพ่อแม่” พ่อเองก็ได้สัมผัสความรู้สึกเช่นนั้นในราวปีโซวะที่ 45 (ค.ศ.1970) นี้เอง และใน สมัยนี้พ่อก็ไม่ม่จิตใจที่จะจดจ่ออยู่กับการเมืองแม้แต่น้อย

ปีโซวะที่ 45 (ค.ศ.1970) มีการจัดงานเอ็กซ์โปขึ้นที่โอซาก้า ในบรรดางาน เอ็กซ์โปที่จัดกันมาอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่ย่างเข้าศตวรรษที่ 20 มาแล้ว งานที่จัดขึ้น

ที่ไอซาก้าครั้งนี้เป็นงานยิ่งใหญ่ที่สุด

ในอาคารแสดงนิทรรศการของประเทศรัสเซียและสหรัฐอเมริกา มีงานแสดงเทคโนโลยีทางวิทยาศาสตร์ที่ล้ำสมัย แต่ในอาคารแสดงผลงานของบริษัทญี่ปุ่นก็มีระดับที่สูงไม่ด้อยไปกว่ากัน เป็นที่ชัดเจนว่าบริษัทญี่ปุ่นได้ก้าวขึ้นสู่อันดับบริษัทชั้นนำแนวหน้าของโลกโดยไม่คาดฝัน

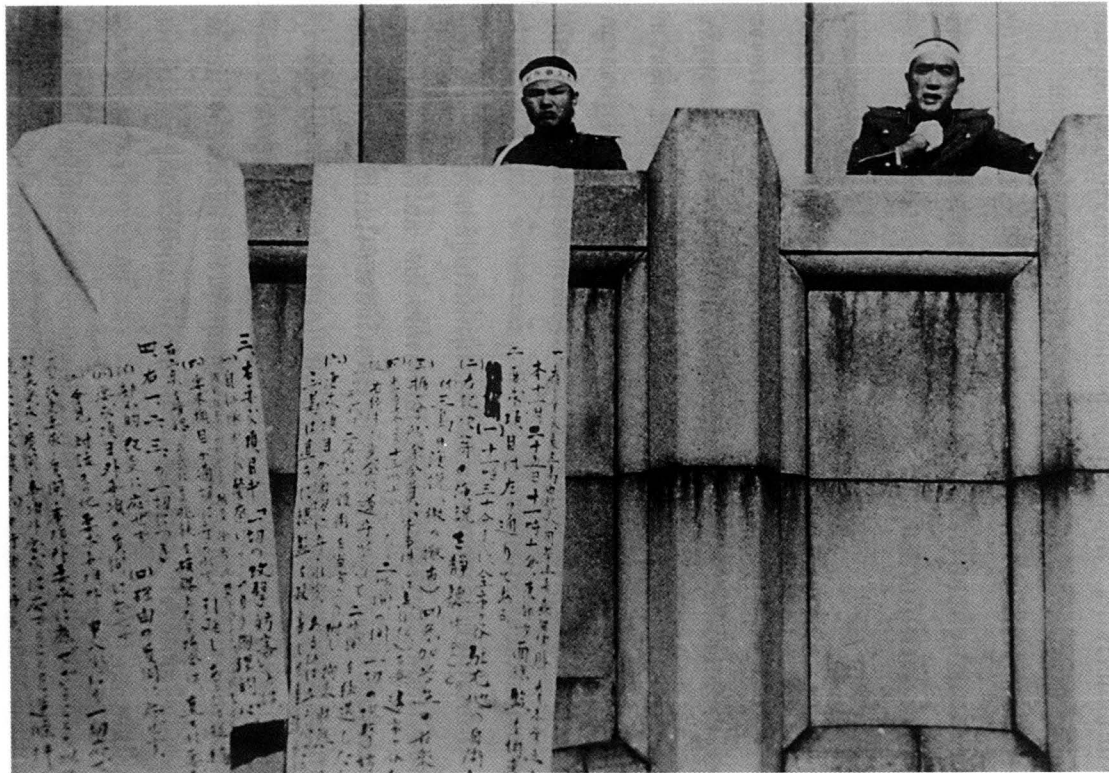
โตเกียวโอลิมปิกกับงานเอ็กซโปที่ไอซาก้าเป็นเสมือนบารอมิเตอร์วัดความก้าวหน้าของเศรษฐกิจญี่ปุ่น

อีกด้านหนึ่งในขณะที่เศรษฐกิจฟื้นตัว สมัยนั้นก็เริ่มมีการมองว่าวัฒนธรรมดั้งเดิมแต่โบราณของญี่ปุ่นกับจิตใจแบบญี่ปุ่นกำลังถูกทำให้ว่างเปล่าปราศจากเนื้อใน และการที่มีมิซึมะ ยูกิโอะซึ่งเป็นนักเขียนได้เป็นแกนนำสมาชิกกลุ่มไลเฟ้ชื่อภาษาญี่ปุ่นว่า “ทะทะโนะไค” ซึ่งเป็นกลุ่มที่ตั้งขึ้นโดยมิซึมะ ยูกิโอะ: ผู้แปล) บุกลงไปยังศูนย์บัญชาการด้านตะวันออกของกองกำลังป้องกันตนเองบนบกเพื่อจะเรียกร้องให้สมาชิกก่อการปฏิวัตินั้น ถูกมองว่าเป็นการกระทำที่แสดงออกถึงความร้อนรน (วันที่ 25 เดือนพฤศจิกายน ปีโชวะที่ 45 ตรงกับวันปี ค.ศ.1970) ดูเหมือนมิซึมะไม่ได้คิดว่าการปฏิวัติจะประสบความสำเร็จ และเมื่อรับทราบว่าการเรียกร้องของตนไม่ได้รับการยอมรับก็ฆ่าตัวตายด้วยการคว้านท้องทันที

เหตุการณ์นี้สื่อความหมายได้ต่าง ๆ นานา นอกเหนือจากการวิพากษ์วิจารณ์ตามปกติของกลุ่มหัวสมัยใหม่ที่ว่าเป็นการกระทำที่ตรงข้ามกับระบอบประชาธิปไตยแล้ว พอลคิดว่าเหตุการณ์นี้น่าจะตรงกับคำวิจารณ์ของนักวิจารณ์บางคนที่ว่าอย่างเชือดเฉือนว่า “ใช้ความตายเป็นสัญญาณเตือนการเข้าสู่วัยแก่โรโกโชวะ”

มิซึมะได้เขียนในงานของเขาว่า “ผมมีชีวิตอยู่ในช่วงสมัยหลังสงครามแบบเอามือบีบจมูก” ซึ่งสื่อความหมายว่า เขาหงุดหงิดต่อการทำเอาแต่หน้าของระบอบประชาธิปไตยในช่วงหลังสงครามนั่นเอง

เหตุการณ์ครั้งนี้ในปีโชวะที่ 45 (ค.ศ.1970) เป็นตัวแทนที่ชี้ให้เห็นแง่มุมหนึ่งของญี่ปุ่นหลังสงคราม แง่มุมที่ว่ามันแตกต่างกันไปตามการวิเคราะห์ของทัศนวิสัยในแต่ละบุคคล แต่พอลคิดว่านักเขียนคนนี้ไม่พึงพอใจต่อสภาพวัฒนธรรมที่

นายมิชิมะ ยูกิโอะกำลังปราศรัยพร้อมติดป้ายเรียกร้องต่อกองกำลังป้องกันตนเองญี่ปุ่น มิชิมะคือคนขวามือ ภาพถ่ายวันที่ 25 เดือนพฤศจิกายน ปี 1970
(ภาพจากหนังสือพิมพ์ไมนิจิ)

ไม่ถูกต้องเหมาะสมและการเปลี่ยนท่าที่อย่างรวดเร็วของชาวญี่ปุ่น และตั้งแต่ช่วงนี้เป็นต้นมาก็มักมีวิจารณ์ วิพากษ์วิจารณ์ถึงความเลื่อมทางจิตใจของประเทศญี่ปุ่นที่ยิ่งใหญ่ทางเศรษฐกิจเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง

การพัฒนาเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วของญี่ปุ่นกับการสิ้นสุดของเงินดอลลาร์ที่ถูกตรึงค่าไว้เท่ากับ 360 เยน

หนุ่มสาวอายุราว ๆ 20 ในปัจจุบันที่เกิดมาในสมัยปีโชวะที่ 45 (ค.ศ.1970) นั้นในช่วงทศวรรษโชวะที่ 40 (ค.ศ.1965) จึงยังเป็นเด็กอยู่ ดังนั้น คิดว่าคงจะไม่ค่อยมีความทรงจำที่แม่ชัด สมัยรุ่นลูกเกิดมาในยุคที่ญี่ปุ่นมีการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว และชีวิตความเป็นอยู่ของคนญี่ปุ่นก็ยกระดับขึ้นอย่างมาก ซึ่งหลังจากนั้นส่วนใหญ่ก็ใช้ชีวิตอยู่ในสภาพที่พร้อมด้วยเหตุนี้คงจะกล่าวได้ว่ารุ่นของลูกเป็นรุ่นสมัยที่ไม่ค่อยรู้ถึงความทุกข์ยากภายใต้กรอบเวลาของประวัติศาสตร์สมัยโชวะตามรายละเอียดที่กล่าวมาข้างต้น

กรอบพื้นฐานของสถานการณ์โลกที่กำลังมุ่งหน้าไปสู่ทิศทางที่เรียกว่าการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ระหว่างสหรัฐอเมริกากับสหภาพโซเวียต และถึงแม้ว่าโครงสร้างสงครามเย็นระหว่างสหรัฐอเมริกากับสหภาพโซเวียตจะยังไม่เปลี่ยนแปลงก็ตาม สงครามระหว่างสหรัฐอเมริกากับสหภาพโซเวียต (สงครามโลกครั้งที่สาม) ก็คงจะเกิดขึ้นได้ยาก ญี่ปุ่นในสังคมโลกสำหรับด้านการเมืองเคลื่อนไหวอยู่ภายใต้อาณัติของสหรัฐอเมริกา ส่วนในทางเศรษฐกิจญี่ปุ่นได้หลุดพ้นจากอาณัตินั้นแล้ว และได้เริ่มออกเดินด้วยกำลังขาของตนเอง แต่ทางด้านทหารก็ยังมีลักษณะที่ต้องพึ่งพิงสหรัฐอเมริกาอยู่

คงจะแปลกที่จะพูดว่านโยบายพื้นฐานในการปกครองของญี่ปุ่นไม่ได้มีความเป็นตัวของตัวเอง ค่าใช้จ่ายในเรื่องของการเมืองและการทหารไม่มีความจำเป็นสำหรับญี่ปุ่น ญี่ปุ่นสามารถนำเงินส่วนนี้ไปลงทุนเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจได้อย่างเต็มที่ ที่พ่อเป็นห่วงก็คือว่าสักวันหนึ่งหนี้เหล่านี้จะต้องตกเป็นภาระของคนรุ่นลูก

ในอนาคต พอลคิดว่าเป็นเรื่องที่น่าเศร้าอย่างมากที่คนรุ่นลูกจะต้องชดใช้หนี้ซึ่งญี่ปุ่นเป็นประเทศที่ทุกชาติต่างคิดว่าป็นสัตว์เศรษฐกิจเช่นนี้

สหรัฐอเมริกาเข้าไปพัวพันกับสงครามเวียดนามอย่างถอนตัวไม่ขึ้น ทำให้สภาพเศรษฐกิจภายในประเทศเลวร้ายลง เงินดอลลาร์ซึ่งเป็นแกนกลางของเศรษฐกิจโลกเริ่มสั้นคลอน กล่าวคืออเมริกาไม่ได้เป็นผู้นำกลุ่มในทางเศรษฐกิจอีกต่อไป ในเดือนสิงหาคมปี ค.ศ.1971 (ปีโชวะที่ 46) ประธานาธิบดีนิกสันประกาศนโยบายยกเลิกการเปลี่ยนแปลงระหว่างทองกับดอลลาร์ และเรียกครองประเทศใหญ่ ๆ ให้ลดค่าเงินตราลง

สำหรับประเทศญี่ปุ่น อัตราแลกเปลี่ยน 1 ดอลลาร์เท่ากับ 360 เยนนั้นเป็นอัตราแลกเปลี่ยนที่ค้ำจุนเศรษฐกิจญี่ปุ่น ค่าเงินดอลลาร์ที่ถูกตรึงไว้ตายตัวนี้ต้องถูกยกเลิกไป ส่งผลให้เสาหลักที่ประคองเศรษฐกิจญี่ปุ่นอยู่ชวนเซไปเช่นกัน

ในการประชุมสมิธโซเนียน (การประชุมรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง 10 ประเทศ) ในเดือนธันวาคมปีดังกล่าว กำหนดให้เงินเยนมีค่าอยู่ที่ 1 ดอลลาร์เท่ากับ 308 เยน ซึ่งพอจะหลีกเลี่ยงการเปลี่ยนแปลงไปสู่ระบบค่าเงินลอยตัวได้ อุตสาหกรรมการส่งออกของญี่ปุ่นประสบปัญหา แต่ในทางกลับกันความแข็งแกร่งของเศรษฐกิจญี่ปุ่นได้รับการยอมรับทั่วโลก หรืออาจกล่าวได้ว่าความสนใจในสินค้าญี่ปุ่นได้เพิ่มสูงขึ้น แต่ระหว่างบรรดาประเทศที่พัฒนาแล้วกับสหรัฐอเมริกานั้น ถึงแม้จะปรับขอบเขตการลดค่าเงินดอลลาร์แล้วก็ตาม ก็ไม่มีที่ท่าว่าเศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกาจะกระเตื้องขึ้น สาเหตุเป็นเพราะว่าสหรัฐอเมริกาประสบภาวะขาดดุลเนื่องจากสงครามเวียดนาม และการแข่งขันในการเพิ่มอำนาจทางการทหารนั่นเอง

เมื่อถึงเดือนกุมภาพันธ์ปีโชวะที่ 48 (ค.ศ.1973) ค่าเงินเยนของญี่ปุ่นก็เริ่มลอยตัว เศรษฐกิจญี่ปุ่นอยู่ในสถานะที่ตัดเทียมกับสหรัฐอเมริกา ความแข็งของค่าเงินเยนเริ่มเป็นที่ยอมรับทั้งในอเมริกาและในยุโรป

เมื่อเข้าสู่ปีโชวะที่ 48 (ค.ศ.1973) หลังจากผ่านพ้นวิกฤติการณ์เงินปอนด์ในปีโชวะที่ 47 (ค.ศ.1972) ความไม่มั่นใจในเงินดอลลาร์มีมากยิ่งขึ้น ในตลาดยุโรปมีการเทขายเงินดอลลาร์กันขนานใหญ่จนทำให้ตลาดอยู่ในสภาวะปั่นป่วน ดังนั้นจึง

มีการปิดตลาดโดเกียในช่วงหนึ่งและหลังจากที่เงินเยนเข้าสู่ระบบอัตราเงินลอยตัว จึงมีการเปิดตลาดอีกครั้ง กล่าวได้ว่าระบบสมิโซเนียนได้พังทลายอย่างสิ้นเชิง

ในเดือนมกราคมของปีเดียวกันนี้ อังกฤษ เดนมาร์ก เนเธอร์แลนด์ 3 ประเทศได้เข้าร่วมกับ EC (European Community) โดยยุโรปมีเป้าหมายในการบล็อกเศรษฐกิจเฉพาะกลุ่มยุโรป และในเดือนมกราคมนี้เอง ได้มีการเซ็นสัญญาสันติภาพร่วมกันระหว่างสหรัฐอเมริกา เวียดนามใต้ เวียดนามเหนือ แนวร่วมปลดปล่อยประชาชนเวียดนามใต้ขึ้นที่กรุงปารีส จากหลักการแล้ว สงครามเวียดนามได้สิ้นสุดลง แต่อย่างไรก็ตาม การสู้รบระหว่างแนวร่วมปลดแกรัฐบาลกับเวียดนามใต้ยังไม่มีการสงบลงเลย

แต่สหรัฐอเมริกาก็ได้ถอนเท้าออกจากบ่อโคลนที่เรียกว่าสงครามเวียดนามในที่สุด สงครามเวียดนามสำหรับสหรัฐอเมริกานั้นไม่เพียงแต่ก่อให้เกิดความอ่อนแอในด้านเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ยังผลให้สหรัฐอเมริกาได้รับความเสียหายในด้านสังคมอีกด้วย

สังคมในสหรัฐอเมริกาเต็มไปด้วยคำถามที่ซีเรียสว่า สิ่งที่สหรัฐอเมริกาควรกระทำนั้นแท้จริงแล้วคืออะไรกันแน่ ในหมู่คนอเมริกันเริ่มมีจิตสำนึกที่รับผิดชอบต่อสงครามที่สกปรกนี้ (Dirty War) กล่าวได้ว่า มีความสมดุลงทางด้านความคิดและลัทธิการเมืองดังกล่าวเป็นลักษณะเด่นประการหนึ่งของประเทศสหรัฐอเมริกาที่ว่าได้

พอจะขออธิบายไว้ในที่นี้อย่างง่าย ๆ ว่าการที่ค่าเงินเยนจากเดิมที่คงอยู่ระดับ 1 ดอลลาร์ = 360 เยน (จากการประชุมสมิโซเนียนได้เปลี่ยนเป็น 308 เยน) ได้เปลี่ยนแปลงไปสู่ระบบอัตราแลกเปลี่ยนเงินลอยตัวนั้นขึ้นอยู่กับเหตุผลดังต่อไปนี้

กล่าวคือในช่วงเวลาที่ญี่ปุ่นกับสหรัฐอเมริกาทำธุรกิจการค้าระหว่างประเทศกันนั้น มีการแลกเปลี่ยนเงินดอลลาร์ที่ค่า 360 เยนอยู่ก่อนแล้ว การแลกเปลี่ยนเงินปอนด์และเงินฟรังก์ก็ขึ้นอยู่กัค่าเงินดอลลาร์ กล่าวได้ว่าสหรัฐอเมริกาได้แบกรับภาระนี้ในขณะที่ต้องดูแลประเทศญี่ปุ่นด้วย ซึ่งก็เปรียบเสมือนกับการที่พ่อแม่จ่ายเงินค่าเล่าเรียนให้ลูก เมื่อพ่อแม่จ่ายจนเกลี้ยงกระเป๋าเงินทุนก็หมดไป ในทางกลับกันพวกลูก ๆ ก็จะเริ่มที่จะมีกำลังหาเงินเลี้ยงชีพได้ด้วยตัวเอง การบอกให้ช่วย

ลดภาระของพ่อแม่ก็เป็นการพูดอย่างคร่าว ๆ เท่านั้น

ด้วยเหตุนี้ เศรษฐกิจกับการเคลื่อนไหวทางการเมืองจึงสัมพันธ์กันอย่างประหลาด สองปีก่อนหน้าที่จะมีการลงนามในสนธิสัญญาสันติภาพของสงครามเวียดนาม (เดือนเมษายน ปีโชวะที่ 46 คือปี ค.ศ.1971) สหรัฐอเมริกาประกาศนโยบายผ่อนปรนการติดต่อทางการค้าและความสัมพันธ์กับประเทศจีน ก่อนหน้านั้น สหรัฐอเมริกาไม่ได้ยอมรับรัฐบาลของประเทศจีน และได้มีความสัมพันธ์ทางการทูตกับไต้หวันแทนโดยถือว่าเป็นรัฐบาลที่แท้จริงของจีน นั่นเป็นเสมือนร่องรอยที่ยังหลงเหลืออยู่ของสงครามเย็นระหว่างตะวันออกกับตะวันตก แต่ในความเป็นจริง สหรัฐอเมริกาไม่อาจเพิกเฉยต่อประเทศจีนที่มีประชากรพันล้านได้

ในเดือนกรกฎาคม ผู้ช่วยประธานาธิบดีคิสซิงเจอร์ได้ไปเยือนกรุงปักกิ่งอย่างไม่เป็นทางการและเข้าพบปะพูดคุยกับนายกรัฐมนตรีโจวเินไหล รวมทั้งประกาศฟื้นความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีน (ในทางความเป็นจริงได้มีการลงนามเซ็นสัญญาฟื้นความสัมพันธ์ทางการทูตเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ปีโชวะที่ 47 ตรงกับปี ค.ศ.1972)

ข่าว “สหรัฐอเมริกากับจีนฟื้นความสัมพันธ์ทางการทูตต่อกัน” เป็นข่าวที่ทำให้โลกประหลาดใจ แต่เมื่อลองพิจารณาอย่างถี่ถ้วนแล้วก็จะเห็นด้วยอย่างไม่มีข้อโต้แย้ง ทั้งนี้ลงความเห็นได้ว่า ประสพการณ์อันขมขื่นในสงครามเวียดนามได้สอนให้สหรัฐอเมริการู้จักปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ต่อโลกเสียใหม่

ในระหว่างที่สหภาพโซเวียตกับจีนยังคงมีความขัดแย้งกันอยู่ในเรื่องอนาคตของระบอบสังคมนิยมนั้น สหรัฐอเมริกาก็ได้เข้าไปแทรกแซง ส่วนด้านเอเชียได้มีการคืนเกาะโอกินาวาให้กับญี่ปุ่นแต่ยังคงตั้งฐานทัพอยู่เช่นเดิม (การคืนเกาะโอกินาวากระทำในวันที่ 15 เดือนพฤษภาคม ปีโชวะที่ 47 ตรงกับปีค.ศ.1972) การตัดสินใจเหล่านี้แสดงให้เห็นว่านโยบายของรัฐบาลสหรัฐอเมริกายังไม่ยอมปล่อยมือจากฐานทัพแต่ยอมคืนอำนาจทางการเมืองให้ญี่ปุ่น ทั้งนี้ก็เพื่อยกระดับความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับสหรัฐอเมริกาจากประเทศในอาณัติไปเป็นประเทศพันธมิตร สหรัฐอเมริกาได้เริ่มสร้างนโยบายที่แตกต่างไปจากสมัยสงครามเย็นระหว่างโลกตะวันออกกับ

โลกตะวันตก

ญี่ปุ่นจำเป็นต้องมีชีวิตอยู่ต่อไปด้วยการสร้างเอกลักษณ์ของตนเอง ตามอุดมการณ์รวมกลุ่มของสหรัฐอเมริกา ไม่ว่าจะชอบหรือไม่ชอบก็ตาม ซึ่งก็มีความหมายว่าญี่ปุ่นได้เริ่มเข้าสู่ยุคสมัยประวัติศาสตร์โหวะที่จะมีบทบาทที่สำคัญยิ่งต่อโลก

จุดสูงสุดของการพัฒนาประเทศอย่างรวดเร็วกับการเริ่มต้นของรัฐบาลทะนะกะ

ในวันที่ 5 เดือนพฤษภาคม ปีโหวะ 47 (ค.ศ.1972) มีการเลือกตั้งหัวหน้าพรรคเสรีประชาธิปไตย ในการลงคะแนนเสียงครั้งที่ 1 นายทะนะกะ คะกุเอ ได้ 156 เสียง นายฟูคุตะ ทะเกะโอะ ได้ 150 เสียง นายโอะอิระ มะซะโยะชิ ได้ 101 เสียง และนายมิกิ ทะเกะโอะ ได้ 69 เสียง ตามลำดับ เมื่อเข้าสู่การลงคะแนนเสียงครั้งที่ตัดสิน นายทะนะกะ คะกุเอ ได้คะแนนเสียงทั้งหมด 282 คะแนน นายฟูคุตะ ทะเกะโอะ ได้ 190 คะแนน และบัตริสีย 4 บัตริ ด้วยเหตุนี้ นายทะนะกะ คะกุเอ จึงเป็นหัวหน้าพรรคโดยเสียงข้างมาก

การดำรงตำแหน่งหัวหน้าพรรคเสรีประชาธิปไตย หมายถึงเก้าอี้ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีนั่นเอง ในวันที่ 7 เดือนกรกฎาคมเป็นวันเริ่มต้นรัฐบาลทะนะกะชุดที่ 1 ในตอนนี้เสียงสนับสนุนจากประชาชนมีมากกว่า 60 % ซึ่งสูงสุดในประวัติศาสตร์ของคณะรัฐบาลที่ได้รับเสียงสนับสนุนมากเช่นนี้ กล่าวคือ ได้รับความนิยมาจากประชาชนมาก ก่อนที่จะก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เขาแสดงความคิดเห็นที่ชัดเจนในเรื่องนโยบายทางการเมือง คือตอบสนองความสัมพันธ์อันใกล้ชิดระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีน และมีนโยบายหลัก ๆ อยู่ 2 ประการ ได้แก่ การทำให้ความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีนกลับคืนสู่สภาพปกติกับการเปลี่ยนแปลงประเทศญี่ปุ่น หนังสือที่ชื่อว่า “ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงหมู่เกาะญี่ปุ่น” (Nihon Retto Kaizo Ron) ที่ออกพิมพ์จำหน่ายโดยใช้ชื่อทะนะกะ คะกุเอ ติดอันดับหนังสือที่ขายดีที่สุดในช่วงปลายทศวรรษโหวะที่ 47 (ค.ศ.1972)

ทะนะกะได้รับความนิยมนิยมขึ้นในหมู่ประชาชนอย่างมาก นายกรัฐมนตรีในสมัยโซวะมีทั้งหมดถึง 31 คนก่อนหน้านี้ ส่วนใหญ่เป็นข้าราชการ ทหาร ผู้มียศฐาบรรดาศักดิ์ นักการทูต นักหนังสือพิมพ์ ไม่มีใครเลยที่จะเหมือนทะนะกะที่มาจากชาวบ้านธรรมดาคนหนึ่ง และไต่เต้าด้วยความสามารถของตัวเองจนขึ้นสู่ตำแหน่งสูงเช่นนี้ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าเป็นนายกรัฐมนตรีที่เปลี่ยนโฉมก็ว่าได้

ทะนะกะไม่ได้จบการศึกษาจากมหาวิทยาลัย เขาเป็นคนกตัญญูรู้คุณคน ยิ่งไปกว่านั้นคือเขาเป็นคนที่พูดโดยไม่เสแสร้งหรือปรุงแต่ง ยึดมั่นในความเชื่อที่ว่าเงินและอำนาจสามารถเปลี่ยนคนได้ เขามักถูกประชาชนเรียกว่า “คักกุซัง” บ้าง “อิมะทะอิกโก” (ท่านเสนาบดี) บ้าง กล่าวได้ว่าเขาเป็นแบบฉบับของคนที่ประชาชนรู้สึกสนิทสนมคุ้นเคยมากที่สุดในบรรดานายกรัฐมนตรีทั้งหลาย

ในเวลาเดียวกันก็อาจกล่าวอีกอย่างหนึ่งได้ดังต่อไปนี้

ญี่ปุ่นได้เข้าสู่ช่วงการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างสูงสุด GNP ของแต่ละปีได้สูงขึ้นกว่าปีก่อน ๆ ประมาณ 5 % รายได้ของประชากรติดอันดับสูงของโลก กล่าวคือญี่ปุ่นค่อย ๆ กลายเป็นประเทศที่อำนาจเงินเป็นใหญ่ เศรษฐกิจเป็นสิ่งที่มีมาก่อนสิ่งอื่นใด วัฒนธรรม ประเพณี เป็นสิ่งรองลงมา ญี่ปุ่นเชื่อว่าถ้ามีเงินก็สามารถทำอะไรได้ทุกอย่าง ถ้ามีเงิน ชีวิตมนุษย์ก็มีความสุข ถึงมนุษย์จะย้ายหลักการที่สวหรือเพียงใด แต่แท้จริงแล้วก็ต้องการเงินทั้งนั้น กล่าวได้ว่าทะนะกะเป็นเสมือนสัญลักษณ์ของความคิดดังกล่าว การที่ทะนะกะได้รับการยอมรับว่าเป็นตัวแทนของปวงชนนั้น เนื่องมาจากสาเหตุที่ว่าทะนะกะเป็นตัวแทนของคนจำนวนมากที่ต่างก็ต้องการสิ่งต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันมากมาย

“ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงหมู่เกาะญี่ปุ่น” ของทะนะกะ พังดูสวหรือทีเดียว

เขาวางแผนว่ารถไฟหัวกระสุนซึ่งกันเช่นจะวิ่งไปทั่วทุกมุมของญี่ปุ่น ภายในประเทศญี่ปุ่น ไม่ว่าที่ใดก็ตาม สามารถไปได้ภายในวันเดียว หรือไปกลับได้ในวันเดียว ทางด่วนก็เช่นกัน จะถูกสร้างขึ้นโยงใยเหมือนตาข่ายทั่วประเทศ เพื่อเพิ่มความสะดวกสบายให้แก่ประชาชนที่อยู่ในสังคมของการใช้รถยนต์ มีโครงการยิ่งใหญ่ที่จะสนับสนุนการลงทุนด้านสาธารณูปโภค สร้างอาคารทั่วญี่ปุ่น (นั่นก็คืออพยพ

เผยแพร่ปัจจัยนิยมแบบเมืองใหญ่เช่นโตเกียวออกไปทั่วประเทศอย่างทั่วถึงกว่าได้) มีชิงกันเซ็นวิ่ง มีทางด่วนให้ใช้

เมื่อทะนะกะจัดตั้งรัฐบาลขึ้น ราคาที่ดินก็เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว การก่อสร้างทางรถไฟชิงกันเซ็น และการก่อสร้างปรับปรุงทางด่วนจำเป็นต้องใช้ที่ดินในทั่วทุกภูมิภาค ปรากฏว่าวิสาหกิจต่างๆได้ชิงกว้านซื้อที่ดินทั่วทุกภูมิภาค โดยกดราคาไว้ต่ำๆก่อนที่ราคาจะถีบตัวขึ้นสูงภายหลังรัฐบาลประกาศนโยบาย ผลทำให้ที่ดินในป่าในเขาที่มีราคาถูกมาก ก็ยังขายได้ด้วยราคาพิเศษถึงหลักล้าน สิบล้าน ทำให้ค่าครองชีพทะยานสูงขึ้นและก่อให้เกิดสภาวะเงินเฟ้อในเวลาต่อมา

นโยบายการปกครองของคณะรัฐบาลทะนะกะก็คือ การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงประเทศญี่ปุ่น ส่วนนโยบายต่างประเทศนั้น เน้นการทบทวนความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับจีนที่ไม่มีความสัมพันธ์ทางการทูตต่อกันหลังสงครามหลังจากเข้ารับตำแหน่งได้ 2 เดือน คือในเดือนกันยายน ทะนะกะก็บินไปยังกรุงปักกิ่งพร้อมกับรัฐมนตรีต่างประเทศโอะฮิระ มะซะโยะชิ และได้เข้าพบกับผู้นำเหมาเจ๋อตงพร้อมทั้งเซ็นสัญญาลงนามในพิธีประกาศความร่วมมือกันระหว่างญี่ปุ่นกับจีน โดยฝ่ายจีนมีนายกรัฐมนตรีโจวเอนไหลกับรัฐมนตรีต่างประเทศเป็นตัวแทนในการทำสัญญา การเซ็นสัญญานี้ถือเป็นการสิ้นสุดของการตัดสัมพันธ์ไมตรีทางการทูตระหว่างสองประเทศนานกว่า 40 ปี

ในตอนที่มีการเซ็นสัญญานี้ ทะนะกะได้กล่าวสุนทรพจน์ว่า “ข้าพเจ้าขอแสดงความเสียใจอย่างลึกซึ้งอีกครั้งในการที่ประเทศของข้าพเจ้าได้สร้างความเดือดร้อนให้แก่ประชาชนชาวจีนอย่างใหญ่หลวง”

นายกรัฐมนตรีโจวเอนไหลก็ได้กล่าวสุนทรพจน์ในครั้งนั้นว่า “นับตั้งแต่ปี ค.ศ.1894 (สงครามญี่ปุ่น-จีน) เป็นต้นมา เป็นเวลาถึงครึ่งศตวรรษที่ประชาชนชาวจีนต้องตกอยู่ในสภาพที่ลำบากอันเนื่องมาจากการรุกรานของผู้นิยมลัทธิทหารของญี่ปุ่น ประชาชนญี่ปุ่นเองก็เช่นกัน ขออย่าให้ลัทธิเผด็จการเช่นนี้เพื่อนำไปเป็นอุทาหรณ์ในภายภาคหน้าต่อไป”

การที่ญี่ปุ่นรุกรานจีนนั้นเป็นความจริงที่ปรากฏอย่างชัดเจนตั้งแต่ “อุบัติเหตุการณ์

แมนจูเรีย” ในช่วงแรกของรัชสมัยโชวะ ซึ่งนั่นเป็นจุดที่ฝ่ายญี่ปุ่นสมควรจะสำนึกผิดอย่างลึกซึ้ง แต่ในขณะเดียวกัน คำพูดของโจวเอนไหลก็แฝงไว้ด้วยคำพูดแบบอ้อม ๆ ที่จะบอกกล่าวบางสิ่งบางอย่างต่อญี่ปุ่น

คือเป็นวิธีการพูดว่าการที่ญี่ปุ่นรุกรานจีนนั้นมาจากส่วนหนึ่งของผู้นิยมลัทธิทหาร ชาวญี่ปุ่นเองก็ถูกหลอกหลวง ถ้าเป็นไปตามคำกล่าวนั้นหมายถึงชาวญี่ปุ่นก็ต้องตกเป็นผู้เสียหายด้วย ภายในประเทศญี่ปุ่นก็มีการถกเถียงกันเกี่ยวกับคำพูดนี้ มีคนเห็นด้วยว่า ไซ่แล้ว เราถูกหลอกหลวง เป็นต้น แต่ก็ไม่มีข้อแก้ตัวใด ๆ ที่จะฟังขึ้นเท่านี้

พอคิดว่าคำพูดของโจวเอนไหลซึ่งเป็นวิธีพูดที่แบ่งผู้ฝึกไฝ่ทหารกับประชาชนออกจากกันนั้น เป็นเสมือนคำเรียกร้องต่อการดำเนินการเมืองภายในประเทศญี่ปุ่น และในขณะเดียวกัน ก็เป็นการเตือนคนจีนให้รู้จักดูแลตนเองในคราวต่อไปให้ดีด้วย พอคิดว่าเป็นวิธีการพูดที่ชาญฉลาดที่เขาจะบอกต่อประชาชนชาวญี่ปุ่นว่า พวกท่านทั้งหลายค่าต้อยถึงขนาดที่ถูกหลอกทีเดียว ภายใต้คำพูดนี้ พอคิดว่าดูเหมือนจะเป็นคำสอนใจที่มีประวัติศาสตร์การสู้รบเพื่อแย่งชิงอำนาจหลายพันปีของจีนแฝงอยู่

ดูจากเปลือกนอกแล้วนายกฯ ทะนะกะ ได้รับคะแนนนิยมภายในประเทศ เพราะเขาได้สานความสัมพันธ์จีน-ญี่ปุ่นให้กลับสู่สภาพปกติ นอกจากนั้นนโยบายการเปลี่ยนแปลงเกาะญี่ปุ่นก็สร้างภาพมายาให้แก่ประชาชน

แต่ปรากฏว่าจากการเลือกตั้งทั่วไปในเดือนธันวาคม ปีโชวะ 47 (ค.ศ.1972) พรรคเสรีประชาธิปไตยสูญเสียที่นั่งในสภาไปถึง 26 ที่นั่ง เหลือเพียง 271 เสียง จึงไม่สามารถกุมเสียงข้างมากได้ พรรคโคเมได้เสียง 18 เสียง พรรคสังคมนิยมประชาธิปไตยก็ลดลงไป 10 เสียง ในทางกลับกันปรากฏว่าพรรคสังคมนิยมได้เสียงเพิ่มถึง 31 เสียง เป็นทั้งหมด 108 เสียง ส่วนพรรคคอมมิวนิสต์ก็ได้ที่นั่งเพิ่มมา 24 ที่นั่ง เป็น 38 เสียง เมื่อรวมสองพรรคเข้าด้วยกันก็ชี้ให้เห็นถึงการเพิ่มขึ้นอย่างผิดปกติ

ไม่เพียงแต่ในระดับการเมืองของประเทศเท่านั้น แม้แต่ในการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัด หรือเลือกตั้งนายกเทศมนตรี กำนัน ผู้ใหญ่บ้านก็ตาม ผู้ลงรับสมัครในนามของพรรคสังคมนิยมและพรรคคอมมิวนิสต์ ได้รับเลือกอย่างไม่ขาดระยะ

ทั้งในโตเกียว โอซากา เกียวโต โอกินาวา และโอะกะยะมะ ก็มีผู้ว่าราชการจังหวัดแบบปฏิรูปเกิดขึ้น ภายใน 643 เมืองทั่วประเทศ มี 126 เมืองที่ได้ผู้ว่าราชการจังหวัดหัวก้าวหน้า แสดงว่าประชาชนที่ไม่พอใจในรัฐบาลชุดทะนะกะมีอยู่อย่างฝังรากลึกทีเดียว

มีเสียงโชนจันว่าอำนาจการเมืองฝ่ายซ้ายที่มีพรรคสังคมนิยมและคอมมิวนิสต์เป็นศูนย์กลางค่อย ๆ เติบโตขึ้นแต่ท้ายสุดก็จบลงด้วยฝันสลาย ชนชั้นที่สนับสนุนพรรคสังคมนิยมและพรรคคอมมิวนิสต์ มีความโกรธแค้นคณะรัฐบาลทะนะกะที่เพิกเฉยผลประโยชน์ของประชาชนไปให้กับธุรกิจการก่อสร้าง ธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ เป็นต้น พวกเขาจึงใช้พรรคสังคมนิยมและพรรคคอมมิวนิสต์เพื่อปกป้องผลประโยชน์ของตนเองเท่านั้น

นิสัยฝักใฝ่อำนาจเงินของนายกทะนะกะถูกโจมตีจากสื่อมวลชนอย่างถึงรากถึงโคน รายงานชุดคีย์ที่มาของเงินทะนะกะซึ่งนักวิจารณ์ชื่อทะกะชิเงียนตีพิมพ์ลงในวารสารที่ชื่อ “บุงเงซุนชู” ได้ให้ความกระจ่างชัดว่านายกทะนะกะสร้างเงินลงทุนทางการเมืองอย่างไร และได้ชี้ให้เห็นปริศนาที่ว่าในบางกรณีเขาได้หลบเลี่ยงปัญหาด้านกฎหมายว่าด้วยภาษีไปได้อย่างชาญฉลาด วารสารฉบับนี้ขายหมดในเวลาอันรวดเร็ว เป็นที่ชัดเจนว่าประชาชนมีข้อกังขาอย่างรุนแรงต่อนายกทะนะกะในประเด็นนี้ สำหรับนายกทะนะกะเอง ข่าวนี้อาจเป็นความเสียหายรุนแรงมากที่สุดทีเดียว

นายกทะนะกะยังโชคร้ายอีก กล่าวคือหลังจากรับตำแหน่งมาได้ 1 ปี เขาต้องเผชิญกับวิกฤตการณ์น้ำมัน ซึ่งเป็นผลพวงจากการเมืองระหว่างประเทศ แต่เขาก็ถูกตำหนิวาดำเนินนโยบายไม่ถูกต้องสาเหตุเหล่านี้ทำให้เขาได้รับความเสียหายหนักขึ้น

วิกฤตการณ์น้ำมันในปีโชวะที่ 48 (ค.ศ.1973)

ประวัติศาสตร์โชวะสันคลอนด้วย “น้ำมัน” เริ่มตั้งแต่การบุกโจมตีอย่างรวดเร็วของญี่ปุ่นในสงครามมหาเอเชียบูรพาต้องชะงักงันเมื่อสหรัฐอเมริกากระงับการ

เหตุการณ์วิกฤติน้ำมันในปี 1973 หลังวิกฤติน้ำมันปรากฏว่าภาวะขาดแคลนสินค้าได้รุนแรงขึ้น ผงซักฟอก กระดาษชำระขาดตลาดอย่างหนัก ส่วนหนึ่ง
เนื่องมาจากพ่อค้าพากันกักตุนสินค้าด้วย ตามร้านค้าส่งมีสินค้าในโกดังอยู่ แต่ปรากฏว่าไม่มีสินค้าวางขายบนห้างร้านขายปลีกเลย
ภาพถ่ายห้างขายผงซักฟอกในซูเปอร์มาร์เก็ตแห่งหนึ่งของตำบลมะจิดะ กรุงโตเกียว ในเดือนมกราคม ปี 1974 (ภาพจากหนังสือพิมพ์นิชิ)

ส่งออกน้ำมัน การไม่มีน้ำมันสำรองอยู่ในประเทศเลยยังเป็นปัญหาเสริมอีกด้วย ครั้นถึงฤดูใบไม้ร่วง ปีโซวะที่ 48 (ค.ศ.1973) จนถึงปลายปี ปัญหา “น้ำมัน” ก็ได้หวนกลับมาสร้างปัญหาุ่นวายให้เกิดขึ้นภายในประเทศญี่ปุ่นอีกครั้งหนึ่ง

ในเดือนตุลาคม ปีโซวะที่ 48 (ค.ศ.1973) สงครามตะวันออกกลางเกิดขึ้นอีกเป็นครั้งที่ 4 คือเกิดการปะทะกันระหว่างประเทศอิสราเอลกับกลุ่มประเทศอาหรับ กลุ่ม OPEC (องค์กรประเทศผู้ส่งออกน้ำมัน) ที่ตั้งขึ้นโดยกลุ่มประเทศอาหรับซึ่งเป็นประเทศผู้ผลิตน้ำมันได้ประกาศนโยบาย 2 ประการ เพื่อตอบโต้ประเทศที่มีไมตรีต่ออิสราเอล ได้แก่ ประเทศในยุโรป สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น เป็นต้น นโยบายประการหนึ่ง คือ “ลดการผลิตน้ำมันดิบลง 5%” ประการที่สองคือ “ขึ้นราคาน้ำมันดิบ 21%”

ญี่ปุ่นต้องพึ่งพิงน้ำมันจากอาหรับถึง 80% เมื่อการผลิตน้ำมันดิบลดน้อยลงก็หมายความว่าราคาน้ำมันดิบย่อมถีบตัวสูงขึ้น สิ่งตามมาคือการผลิตสินค้าน้อยลง และสิ่งของขาดแคลนค่าครองชีพจึงสูงขึ้นโดยปริยาย นอกจากนี้ยังมีข่าวลือต่าง ๆ นานา กล่าวได้ว่าสถานการณ์ของประเทศญี่ปุ่นนับตั้งแต่กลุ่ม OPEC ประกาศนโยบายลดการผลิตน้ำมัน ต้องตกอยู่ในภาวะ “วิกฤตการณ์น้ำมัน” (หรือ oil shock) ในด้านการดำรงชีวิต ประชาชนจำเป็นต้องอดทนต่อภาวะขาดแคลนข้าวของ ทำให้ต้องย้อนกลับไปทบทวนความคิดตั้งแต่สมัยปีโซวะที่ 15 (ค.ศ.1940) ที่ว่า “ความฟุ่มเฟือยเป็นศัตรู” กันอีกครั้ง

เมื่ออย่างเข้าเดือนพฤศจิกายน ค.ศ.1973 ได้มีข่าวลือสะพัดในหมู่บ้านว่า กระดาศหาระและผงซึกฟอกจะขาดแคลน ผู้คนพากันไปที่ซูเปอร์มาร์เก็ตและห้างสรรพสินค้าอย่างล้นหลาม เรียกได้ว่าเกิดสภาวะอลหม่านสืบสนขึ้น การซื้อกระดาศหาระก็จำกัดให้ซื้อได้คนละ 4 หรือ 5 ม้วนเท่านั้น แต่ถึงกระนั้นก็ตามผู้คนก็เกิดความหวุ่นวิตกอย่างสูงว่าในอนาคตอันใกล้สินค้าในชีวิตประจำวันจะไม่มีใช้ จึงทำให้พ่อค้าไม่อยากจะขายสินค้ารวมทั้งเกิดการซื้อสินค้ากักตุน ราคาสินค้าสูงขึ้นพร้อมๆกัน เป็นต้นว่าราคาของใช้ในชีวิตประจำวันขึ้นหนึ่งเมื่อวานนี้มีราคา 100 เยน พอวันนี้ราคาจะกลายเป็น 150 เยน อย่างไรก็ตาม ผู้คนที่หวั่นเกรงว่าของจะ

ขาดตลาดต่างแย่งกันไปซื้อมาจนเอาไว้

นี่คือประเทศญี่ปุ่นที่มีทรัพยากรธรรมชาติอยู่น้อยนิด คนเริ่มเข้าใจว่าการที่คิดว่าถ้าหากมีเงินจะสามารถทำอะไรได้ทุกอย่างนั้นไม่เป็นไปตามที่คิด ถ้าเพียงแต่บิดก๊อกน้ำประปาเพียงเล็กน้อยประเทศญี่ปุ่นจะเกิดความวุ่นวายขึ้นทันที โศกนาฏกรรมของประเทศที่มีทรัพยากรธรรมชาติน้อยได้ปรากฏโดยตรงในชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน

โทรทัศน์ครายการในยามดึก ในย่านจอแจเช่นกินซ่าและชินจูกุจะดับไฟ นีออนในยามดึกดับด้วย ตามสถานที่ทำงานต่างๆก็ขอรื้อให้มีการประหยัดไฟ และขอให้หลีกเลี่ยงการใช้รถยนต์

ประชาชนที่ลี้ภัยมาจากการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างสูงมาก่อนเข้าอยู่ในสถานะที่ขาดขวัญและกำลังใจ การจับเจ้าอยู่กับบ้านถูกมองว่าเป็นพฤติกรรมที่ถูกต้องที่สุด ผู้คนจำเป็นต้องเฝ้ามองดูการเจริญเติบโตของญี่ปุ่นอย่างสงบ และหลังจากนั้นก็เป็นที่แรกที่การบริโภคของปัจเจกบุคคลซึ่งเพิ่มขึ้นโดยตลอดตั้งแต่หลังสงครามได้ลดลงกว่าปีที่ผ่านมา

แต่ก่อนเมื่อญี่ปุ่นขาดแคลนน้ำมัน ผู้คนจะวิ่งพล่านเหมือนคนถูกผีเข้า ซึ่งนั่นเป็นเพราะความหวาดหวั่นต่อพื้นฐานในการดำรงชีพ แต่ทว่าสำหรับเหตุการณ์ขาดแคลนน้ำมันครั้งนี้ ผู้คนพากันประหยัดอย่างมุ่มมั่น ตั้งหน้าตั้งตาที่จะลดสิ่งฟุ่มเฟือยที่ไม่จำเป็นในชีวิตประจำวันของตนลงอย่างสุดกำลัง เหตุการณ์นี้ช่วยลดภาวะการฟองโตเสมือนลูกโป่งซึ่งเป็นผลข้างเคียงจากการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วโดยไม่คาดฝัน ถ้าหากญี่ปุ่นถึงพร้อมที่จะมีกองกำลังทหาร อาจะออกนโยบายเพิ่มกำลังทหารบ้างหรือไม่ก็ส่งกำลังคุ้มครองเรือบรรทุกน้ำมันในช่องแคบโฮมส์เพื่อรักษาทรัพยากรน้ำมันเอาไว้ก็เป็นได้

ในเวลานั้น คณะรัฐบาลของทนะนะกะได้ออกประกาศเชิญชวนให้ประชาชนประหยัดพลังงาน 10% พร้อมทั้งออกกฎหมายฉุกเฉินรักษาความสงบในชีวิตของประชาชน และกฎหมายควบคุมการซื้อขายน้ำมัน มีการตรวจเช็คการไม่ยินยอมขายและการซื้อกักตุน รองนายกรัฐมนตรีมิกิ ทะกะเอะ บินไปเยี่ยมเยือนประเทศ

ผู้ผลิตน้ำมันโดยทันที เพื่อต่อรองให้คงการผลิตน้ำมันไว้ในปริมาณที่กำหนด และ
ได้กล่าวอย่างชัดเจนถึงนโยบายการเมืองที่เป็นมิตรไมตรีต่อกลุ่มประเทศอาหรับ

สำหรับประเทศญี่ปุ่น ปรากฏการณ์ขาดแคลนน้ำมันนี้เรียกร้องให้ผู้คนย้อน
กลับมาพิจารณาตัวเอง และทำให้สามารถยืนยันได้ว่าทิศทางการเมืองหลังสงครามที่
ดำเนินมาไม่ได้ผิดพลาดแต่อย่างใด

ในตำราเรียนประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นของพวกลูก สิ้นสุดถึงเพียงปีโชวะที่ 50
(ค.ศ.1975) อาจจะเป็นเพราะว่ายังไม่สามารถอธิบายถึงความเป็นไปในทศวรรษโชวะ
ที่ 50 (ค.ศ.1975-1985) ได้อย่างชัดเจนแจ่มแจ้ง ในหนังสือเรียนได้เขียนถึงยุคสมัย
ของทะนะกะ คะกุเอโไว้ดังต่อไปนี้

“คณะรัฐมนตรีทะนะกะ มีนโยบายเปลี่ยนแปลงหมู่เกาะญี่ปุ่น ขยายขนาด
ของวิสาหกิจให้กว้างขึ้น รวมทั้งทุ่มเทกำลังในการขยายบริษัทญี่ปุ่นไปสู่ต่างประเทศ
แต่ราคาที่เงินได้พุ่งพรวดขึ้นสาเหตุเพราะนโยบายเปลี่ยนแปลงปรับปรุงประเทศญี่ปุ่น
ยิ่งไปกว่านั้น ยังมีสถานการณ์การจำกัดปริมาณการจำหน่ายน้ำมันกับการเพิ่มราคาสินค้า
ขาเข้า (วิกฤตการณ์น้ำมัน) ทำให้ค่าครองชีพต่าง ๆ สูงขึ้นอย่างรวดเร็ว”

ทรศณะนี้ (หรือเรียกว่าการบรรยายความจะดีกว่า) ตรงกับความเป็นจริงทั้งหมด
และความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในแต่ละบรรทัดก็เป็นเนื้อหาที่พอได้เขียนเล่ามาทั้งหมด

ปีโชวะที่ 48 (ค.ศ.1973) เป็นปีหัวเลี้ยวหัวต่อที่สำคัญสำหรับการหวนกลับไป
ไปดูระบบต่าง ๆ ของญี่ปุ่นหลังสงครามอีกครั้ง คำบรรยายง่าย ๆ ในตำราเรียนไม่ได้ให้
ภาพลักษณ์ที่เด่นชัดแม้แต่น้อย แต่เรื่องที่พออยากให้ผู้รู้รอบรู้เอาไว้ก็คือ ภาพลักษณ์
ที่แท้จริงของญี่ปุ่นถูกสร้างขึ้นใหม่ เนื่องจากนโยบายน้ำมันของกลุ่ม OPEC ที่มีผล
บังคับใช้ในวันที่ 17 เดือนตุลาคม ปีโชวะที่ 48 (ค.ศ.1973) อย่างน้อยภาพลักษณ์
นั้นก็มิภูมิปัญญาอันล้ำเลิศของคนญี่ปุ่นปรากฏอยู่

และในภาพลักษณ์นั้นก็มิมีบทเรียนสอนใจแฝงอยู่หลายประการ อย่างไรก็ตาม
ก็เป็นที่น่าสงสัยว่าจะนำคำสอนนี้ไปใช้ประโยชน์ในสมัยต่อไปหรือไม่ พอคิดว่าสิ่งนี้
อาจจะเป็นหนึ่งในของขวัญที่จะส่งมอบให้แก่ยุคสมัยของพวกเขาอีกด้วย

บทที่ 5

ประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจ กับยุคสมัยของการทำให้เป็นสากล

คดีลือคดีกับการจับกุมอดีตนายกรัฐมนตรีทະនະកະ

ตั้งแต่ปีโซวเซที่ 49 (ค.ศ.1974) ไปจนถึงวันที่ 7 เดือนมกราคม ปีโซวเซที่ 64 (ค.ศ.1989) รวม 15 ปีสุดท้ายของรัชสมัยโซวเซ นายกรัฐมนตรีเปลี่ยนโฉมหน้าไปถึง 7 คน ได้แก่ ทະនະកະ คະកុเอ, มิทิจิ ทะเกะโอะ, โอะฮิระ มะชะโยะชิ, ชุซุกิ เซ็งโก, ฟุกุตะ ทะเกะโอะ, นะกะโซะเนะ ยะซุอิโระ และทะเกะชิตะ โนะโอะรุ

ในระยะเวลา 15 ปีนี้ เนื่องจากนายกรัฐมนตรีระโอะโซะเนะครองตำแหน่ง นายกรัฐมนตรียาวนานถึง 5 ปี ทำให้คนที่เหลือเฉลี่ยแล้วนั่งเก้าอี้นายกรัฐมนตรีไม่ถึง 2 ปี การที่เป็นเช่นนี้สื่อความหมายอย่างไร

ถ้าจะให้พูดสั้น ๆ ก็คือว่า การเมืองในทศวรรษโซวเซที่ 50 (ค.ศ.1975) นั้น อยู่ในเงื้อมมือของทະនະកະ คະกុเอ นั่นเอง

ลูกอาจจะลองนึกย้อนถึงสมัยต้น ๆ ของทศวรรษโซวเซที่ 10 (ค.ศ.1935) ดูก็ได้ กลุ่มผู้นำทหารบกเป็นผู้แต่งตั้งคณะรัฐมนตรีตามความประสงค์ของเหล่าทหารบก โดยยึดหลักการที่ว่า “ทหารประจำการเท่านั้นที่สามารถดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทหารบก” ถ้าทหารไม่พึงพอใจรัฐบาลก็จะให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทหารบกลาออกจากตำแหน่งและยุบคณะรัฐมนตรีเสีย

การเปลี่ยนนายกรัฐมนตรีในทศวรรษโซวเซที่ 50 (ค.ศ.1975-1985) ก็คล้าย ๆ กัน แต่ทະនະកະได้ขยายฐานอำนาจของตน (ชมรมวันพฤหัสบดี) ในพรรคเสรีประชาธิปไตย และคงอำนาจในการออกเสียงไว้ เขาพยายามจัดตั้งคณะรัฐบาลตามความประสงค์ของตัวเอง ดังนั้น การเมืองในทศวรรษโซวเซที่ 50 (ค.ศ.1975-1985) จึงมีศูนย์กลางอยู่ที่ทະនະកະ คະกុเอ ซึ่งถ้าจะตั้งฉายาให้ทະនະកະ คະกุเอว่าเป็นจอมพลในเงามืด

ก็คงไม่ผิด

ทำไมทะนะกะจึงกุมอำนาจอยู่หลังฉากเช่นนี้ พอลึกว่าก่อนอื่นเราลองย้อนกลับไปดูเหตุการณ์ในปีโรวะที่ 49 (ค.ศ.1979) เพื่อจะนำมาอธิบายต่อไป

บทความที่ตีพิมพ์ในวารสารรายเดือนชื่อ “บุงเงซุนชู” (เขียนโดยทะจิบะนะ ทะกะชิ) เกี่ยวกับปัญหาที่มาของเงินทะนะกะนั้นเป็นฉบับประจำเดือนพฤศจิกายน ปีโรวะที่ 49 (ค.ศ.1979) ซึ่งออกวางแผงในวันที่ 10 เดือนตุลาคม

ในตอนแรก ทะนะกะเพิกเฉยต่อคำวิจารณ์นี้ เขามิทำที่ที่ไม่สนใจ พรรคฝ่ายค้านและสื่อมวลชนต่างก็วิพากษ์วิจารณ์ทะนะกะหลังจากที่บทความนี้ได้ตีพิมพ์ แต่ในที่สุดก็ดูเหมือนข่าวจะถูกลืมเลือนไป ทะนะกะเองก็พยายามจะฟันฝ่าวิกฤตดังกล่าวไปด้วยความหวัง ดังสุภาษิตที่ว่า “ค่านินทาของคนก็เพียง 75 วันเท่านั้น”

ข่าวเกี่ยวกับที่มาของเงินทะนะกะประกอบด้วยบทความ 2 ชิ้น ชิ้นหนึ่งเป็นของทะจิบะนะ ส่วนอีกชิ้นหนึ่งมีเนื้อหาเล่าถึงความสัมพันธ์ของทะนะกะกับผู้หญิงคนหนึ่งเป็นระยะเวลาาน ซึ่งผู้หญิงคนนั้นทำหน้าที่เป็นคู่เซพของทะนะกะ(บทความชิ้นนี้เขียนโดยนายโคะตะมะ ทะกะยะ) ซึ่งเป็นส่วนที่ทะนะกะกำลังปกปิดอยู่ กล่าวกันว่าทะนะกะค่อนข้างเป็นกังวลกับบทความชิ้นหลังนี้ แต่ก็ไม่ว่าจะได้อีกกลับได้อย่างเปิดเผย

แต่ปรากฏว่าปัญหาเรื่องเงินของทะนะกะนี้ บานปลายไปอย่างคาดไม่ถึงถึงทะนะกะซึ่งได้รับเชิญไปยังงานปาฐกถาของสมาคมผู้สื่อข่าวต่างประเทศ ได้บรรยายถึงทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงเกะญี่ปุ่นตามทฤษฎีของตนกับการรื้อฟื้นความสัมพันธ์กับจีน แต่คำถามของผู้สื่อข่าวต่างประเทศมักเป็นเรื่องเกี่ยวกับปัญหาที่มาของเงิน ทะนะกะตอบคำถามด้วยท่าที่ไม่พอใจ และคำตอบก็คลุมเครือ ผู้สื่อข่าวต่างประเทศต่างพากันแย้งทำข่าวปัญหานี้โดยส่งโทรเลขไปยังประเทศของตนจากโตเกียว ดังนั้น ทำให้การรายงานข่าวในต่างประเทศย้อนกลับมายังประเทศญี่ปุ่นอีกครั้ง

สัดส่วนการสนับสนุนทะนะกะต่างจากตอนเริ่มก่อตั้งคณะรัฐบาลอย่างสิ้นเชิง กล่าวคือ สัดส่วนของผู้ไม่สนับสนุนสูงถึง 60% ภายในพรรคเสรีประชาธิปไตยเองก็

มีเสียงโจมตีทะนงะเยอะมาก ทะนงะกะตกอยู่ในสภาวะลำบาก เขามีทางเลือกหนึ่ง ในสองประการคือ หนึ่ง เลือกที่จะตอบโต้ปัญหาเกี่ยวกับที่มาของเงินอย่างจริงจัง หรือสอง เลือกที่จะสละตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ทะนงะกะตกลงเลือกประการหลัง เขาคงคิดว่าในวัยเพียง 54 ปีของเขา อาจมีสักวันที่เขาจะหวนกลับมานั่งเก้าอี้ นายกรัฐมนตรีอีก ซึ่งเป็นเรื่องที่มีความเป็นไปได้สูง

หลังจากที่ทะนงะกะประกาศลาออก พรรคเสรีประชาธิปไตยต้องเลือกสรร หัวหน้าพรรคคนต่อไป ซึ่งถ้าเป็นไปตามกฎแล้วสมควรจะต้องมีการลงคะแนนเสียง เลือกตั้งหัวหน้าพรรค แต่เนื่องจากเสียงวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับปัญหาที่มาของเงิน รุนแรง ผู้บริหารพรรคเสรีประชาธิปไตยจึงวินิจฉัยว่าการที่จะให้ลงคะแนนเสียง เลือกหัวหน้าพรรคแล้วถูกวิจารณ์อีกว่าเป็นการเลือกตั้งด้วยอำนาจเงินคงจะไม่ใช่วิธี การที่ได้ประโยชน์ จึงได้ให้ มิชิ ทะเกะโอะ ผู้ที่มีชื่อเสียงดีว่าเป็นคนมือสะอาดเข้ารับตำแหน่งหัวหน้าพรรค และรับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคนต่อไป

ทะนงะกะอยู่ในสถานการณ์ตั้งรับและเฝ้ามองดูความสามารถของมิชิอยู่อย่างสงบในฐานะที่เป็นผู้ใหญ่คนหนึ่งของพรรค ทะนงะกะไม่ค่อยถูกกันกับมิชิ ทะนงะกะมองว่ามิชิเป็นนักการเมืองที่ดีแต่พูดเท่านั้น

ในเดือนกุมภาพันธ์ ปีโชวะที่ 51 (ค.ศ.1976) ในการประชุมคณะกรรมการย่อยเชิร์ชในคณะกรรมการการทูตของวุฒิสภาอเมริกาได้มีการเปิดเผยความจริงว่า บริษัทแม่ของบริษัทล็อกฮีด (Lockheed corp) ซึ่งเป็นบริษัทผู้ผลิตเครื่องบิน ได้จ่ายเงินใต้โต๊ะจำนวนมหาศาลให้แก่ประเทศญี่ปุ่นและอิตาลี ในการขายเครื่องบิน สหรัฐอเมริกานั้นถือว่าการให้เงินประเภทนี้จะถูกชำระโทษในฐานะที่ผิดจรรยาต่อผู้ถือหุ้น เงินที่จ่ายเพื่อหวังผลประโยชน์หรือเงินใต้โต๊ะที่ให้แก่ญี่ปุ่นนั้นได้ถูกส่งทอดผ่านทางบริษัทมารูเบนซึ่งเป็นบริษัทการค้าและผ่านทางโคะตะมะ โยะชิโอะซึ่งเป็นคนของฝ่ายขวา ส่งต่อให้กับคนที่มีตำแหน่งสำคัญในคณะรัฐบาลอีกทีหนึ่ง

คำสารภาพของบริษัทล็อกฮีดในที่ประชุมคณะกรรมการเชิร์ชถูกนำมาสอบสวนหาความจริงในการประชุมรัฐสภาของญี่ปุ่นด้วยเช่นกัน

ในยามนี้มิชิเป็นนายกรัฐมนตรี จึงอาจจะเป็นเรื่อง โชคร้ายสำหรับทะนงะกะ

คดีประเภทนี้น่าจะถูกปกปิดไว้อย่างลับๆ แต่มิก็ได้ประกาศหลายครั้งหลายหนว่าจะต้องหาความกระจ่างให้กับคดีนี้ให้จนได้

อาจจะเป็นเพราะมีคำกล่าวหาของคณะกรรมการเจริญจึงได้มีส่วนทำให้โยงโยของการให้เงินตอบแทนโดยหวังผลประโยชน์ในญี่ปุ่นได้รับความกระจ่างขึ้นที่ละน้อย สายการบิน ANA บริษัทแม่ของมะรุเบนิ รวมทั้งโอะซะซะโนะ เคนจิซึ่งเป็นผู้ให้ความสนับสนุนด้านการเงินแก่ทะนะกะถูกเรียกตัวมาสอบปากคำที่รัฐสภาเป็นระยะ ในฐานะพยาน ในบรรดาพยานเหล่านี้ ก็มีทั้งคนปฏิเสธอย่างเด็ดขาดว่าตนเองไม่ส่วนเกี่ยวข้องกับ คคนที่อธิบายถึงโยงโยของเงินสินบนและช่องทางนั้นๆ คนที่ตอบอย่างกำกวม กล่าวคือ ผู้มาเป็นพยานต่างมีท่าทีแตกต่างกัน แต่ว่าความเป็นจริงหลายๆประการก็ได้รับความกระจ่างขึ้น

เงินที่จ่ายเพื่อหวังผลประโยชน์และเงินได้โตะของบริษัทลือคฮิตถูกไปรยมา ยังบุคคลสำคัญในทางการเมืองถึง 3 เส้นทางด้วยกัน

เส้นทางหนึ่งคือจากมะรุเบนิผ่านไปยังคนของนายกรัฐมนตรีทะนะกะ เส้นทางที่สองคือจาก ANA ผ่านไปยังนักการเมือง และเส้นทางที่สามคือจากโคะตะมะ ตัวแทนของบริษัทลือคฮิตผ่านไปยังโอะซะซะโนะ เรียกได้ว่ามีเงินจำนวนมหาศาล หลั่งไหลเข้ามา ANA รับสารภาพว่าในการซื้อเครื่องบินไอพ่นจากบริษัทลือคฮิตนั้น ทะนะกะ คุงุเอกับผู้ใกล้ชิด หรือบุคคลที่ได้รับอิทธิพลจากทะนะกะเป็นผู้ที่ได้รับเงินที่จ่ายเพื่อหวังผลประโยชน์ ส่วนทะนะกะได้รับเงินจำนวน 500 ล้านเยนผ่านทางมะรุเบนิ

ตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ ปีโชวะที่ 51 (ค.ศ.1976) ถึงเดือนพฤษภาคม และเดือนมิถุนายน ภายในประเทศญี่ปุ่นถูกรุ่นไปด้วยปัญหาคดีลือคฮิต

การกินสินบนในโครงสร้างนี้โดยที่นักการเมืองเข้าไปพัวพันเกี่ยวกับการเงินนั้น ดูช่างเหมาะเจาะกับยุคสมัยนี้จริงๆ

ในตอนแรกบุคคลสำคัญในด้านการเมืองโดยเฉพาะทะนะกะ คุงุเอ ได้ปฏิเสธการรับเงินที่จ่ายเพื่อหวังผลประโยชน์ ตัวทะนะกะเองก็ไม่ยอมรับโดยพูดจาคลุมเครือ

田中前首相を逮捕

毎日新聞

号外

ロッキード事件特報

疑獄捜査、一気に頂点へ

丸紅の五億円受取る

外資捜査「ビーナツ」「ビーシズ」分

企業統治の健全化を目的とする「ビーナツ」(ビーナツ・ビーシズ)の捜査が、いよいよ頂点に達した。捜査当局は、この捜査を通じて、丸紅の五億円受取るという重大な事実を明らかにした。捜査当局は、この捜査を通じて、丸紅の五億円受取るという重大な事実を明らかにした。捜査当局は、この捜査を通じて、丸紅の五億円受取るという重大な事実を明らかにした。

現代評論社
日本新聞主権と資本輸出

国税 検察の黒い罅
自由党議員の不正
万博特設委員の違背

大都会のヘソス
東京90秒ユキ

激流
田中角栄研究

ロッキードを考える
アメリカの権力
田中角栄の権力

ロッキードを考える
アメリカの権力
田中角栄の権力

หนังสือพิมพ์ฉบับพิเศษที่ออกแจกจ่ายให้กับผู้อ่านทั่วไป เมื่อครั้งนายกฯ ทักษิณ ชินวัตร (57 ปี) ถูกหน่วยสืบสวนพิเศษโคเคียวจับกุมตัว วันที่ 27 เดือนกรกฎาคม ปี 1976 (ภาพจากหนังสือพิมพ์ไฉนิจ)

แต่ปรากฏว่าในตอนเช้าตรู่ของวันที่ 27 เดือนกรกฎาคม ปีระวะที่ 51 (ค.ศ.1976) ทะนะกะถูกจับกุมในข้อหาเป็นผู้ต้องสงสัยในการกระทำผิดกฎหมายการควบคุมการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศโดยคณะอัยการพิเศษของกรุงโตเกียว การที่อดีตนายกรัฐมนตรีถูกจับกุมด้วยข้อหาเช่นนี้ นับเป็นกรณีแรกในประวัติศาสตร์รัฐสภาของญี่ปุ่น ตามท้องถนนในกรุงโตเกียวมีหนังสือพิมพ์ฉบับพิเศษออกกระจายโดยพาดหัวข่าวเป็นตัวหนาว่า “อดีตนายกทะนะกะถูกจับกุม” เมื่อดูจากภาพถ่าย ทะนะกะในรถยนต์ซึ่งแล่นเข้าไปในสถานคุมขัง จะเห็นว่าเขามองตรงไปข้างหน้าแต่ก็มีสีหน้าเคร่งเครียด

คณะอัยการพิเศษของกรุงโตเกียวได้ตั้งข้อหาในวันที่ 16 เดือนสิงหาคม ด้วยความผิดฐานใช้ตำแหน่งหน้าที่รับเงินสินบน กล่าวคือ ทะนะกะได้ใช้ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีรับเงินสินบนจำนวน 500 ล้านเยน ในวันรุ่งขึ้น ทะนะกะได้ใช้เงินประกันจำนวน 200 ล้านเยน ประกันตัวเองออกไป

ตั้งแต่ตอนนั้นเป็นต้นมา ทะนะกะเริ่มการต่อสู้อย่างเข้มข้น เป็นการต่อสู้ที่รวบรวมเงินทุนและกำลังคนโดยพยายามที่จะทำให้พรรคเสรีประชาธิปไตยดำเนินไปตามใจตัวเอง เนื่องจากเขาคิดว่าอำนาจสามารถทำให้ตัวเองพ้นจากข้อหาได้

ความเคืองแค้นในสมัย “ซังคะกุอะอิฟุคุ” กับการเมืองที่มีแต่ความเกลียดชัง

พออยากบอกให้ลูกฟังว่า ทะนะกะเป็นนายกรัฐมนตรีที่สมควรจะถูกบันทึกไว้ในประวัติศาสตร์ระวะ ถึงแม้ว่าเขาได้ตกเป็นผู้ต้องหาในคดีลือชืด และเมื่อทางประวัติศาสตร์ระวะอ่านทุกครั้งก็คงจะพบชื่อที่มัวหมองว่าเป็นนักการเมืองที่ใช้อำนาจเงินก็ตาม แต่ถึงแม้จะเป็นเช่นนั้น เราไม่อาจที่จะลืมเลือนได้ว่าการมีคนที่ชื่อว่า “ทะนะกะ คะกุเอะ” อยู่ นั่น เป็นสิ่งที่สร้างความหวังให้กับผู้คนในช่วงระยะเวลาหนึ่ง (กล่าวคือภายในบรรดาคนที่ใช้ชีวิตอยู่ในสมัยระวะ)

ทะนะกะเป็นนายกรัฐมนตรีที่มีทั้งส่วนดีและส่วนไม่ดี

ส่วนดีก็คือว่า เขาจะพูดในสิ่งที่เขาคิดและมั่นใจอย่างเปิดเผย ตรงไปตรงมา ต่างจากข้าราชการและเหล่าทหารก่อนหน้านี้ เพราะเขาไม่ได้เติบโตมาภายใต้โครงสร้างชนชั้นผู้นำที่เป็นรูปทรงปิรามิด เขาจึงมีความคิดอิสระเช่นคนธรรมดาคนหนึ่ง หรือพูดอีกนัยหนึ่งว่าเขาเป็นบุคคลที่คลายความทຸນทຸรายไม่สมหวังของสามัญชนก็ว่าได้

ต่อไปนี้เป็นเรื่องที่ผมได้ฟังมาจากผู้ใกล้ชิดเบื้องพระยุคลบาทสมเด็จพระจักรพรรดิอีกทีหนึ่งว่า พระจักรพรรดิทรงมีประเพณีที่จะให้นายกรัฐมนตรีกับคณะรัฐมนตรีเข้าเฝ้าเพื่อพระราชทานโอวาท และดูเหมือนว่าครั้งแรกที่สมเด็จพระจักรพรรดิทรงพบกับทะนะกะ พระองค์ทรงตกพระทัย ถ้าเป็นนายคนอื่น ๆ เมื่อจักรพรรดิทรงมีพระราชดำรัสว่า “เศรษฐกิจไปไหนหรือเปล่า” ทุกคนมักจะตอบอย่างง่าย ๆ ว่า “ดำเนินไปด้วยดีพระพุทธเจ้าข้า” กล่าวคือการสนทนาเพียงแค่นี้ก็เพียงพอแล้ว

แต่ทะนะกะไม่ใช่เช่นนั้น เมื่อเขาได้ยินสมเด็จพระจักรพรรดิทรงมีพระราชดำรัส เขาได้อธิบายอย่างละเอียดลออถึงสภาพเศรษฐกิจของญี่ปุ่นด้วยการหยิบยกตัวเลขที่ชำนาญชาญเขียนบนกระดานด้วยวาจาแน่นไหลไฟดับ

ที่ท่าข้างต้นของทะนะกะแสดงให้เห็นว่า ทะนะกะเป็นคนที่มีความคิดไม่ผูกติดอยู่กับขนบธรรมเนียมเช่นแต่ก่อน เขาจะอธิบายทฤษฎีหลักการของตัวเองให้ทุกคนฟัง และอาจจะเรียกได้ว่า เขาเป็นบุคคลที่ไม่ใส่ใจต่อธรรมเนียมระหว่างสมเด็จพระจักรพรรดิกับรัฐบาล

ทะนะกะเป็นบุคคลหนึ่งที่ถูกล่าขานให้คนในรุ่นต่อไปฟัง ในฐานะนายกรัฐมนตรีในสมัยโชวะ ซึ่งพ่อคิดवानอกจากทะนะกะแล้วก็ยังมีบุคคลอื่นอีก 3 คนที่ควรหยิบยก ได้แก่ โคะโนะเอะ ฟุชิมะโระ, โตโจ อิเดะกิ, โยะชิตะ ชิเงะรุ พวกเขาเหล่านี้เป็นนายกรัฐมนตรีที่สร้างยุคสมัย และเป็นนายกรัฐมนตรีที่ถูกสร้างโดยยุคสมัยนั้น ๆ

ถ้าหากตัดความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบออกไป ลูกเองก็ควรจะอ่านชีวประวัติที่มีคำวิพากษ์วิจารณ์ประกอบของ 4 คนนี้เอาไว้ เพราะไม่เพียงแต่จะรู้ความคิดของ

คนทั้ง 4 เท่านั้น ลูกอาจจะเข้าใจได้ดีถึงคำพูดและพฤติกรรมของคนญี่ปุ่นในยุคนั้นด้วย พ่อเคยเขียนไว้ก่อนหน้านั้นแล้วว่าทะนะกะนั้นเอนเอียงไปทางอำนาจเงินหลังการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว เขามีความเชื่อว่าเงินบันดาลได้ทุกสิ่งสรรพ และเป็นแบบฉบับของคนญี่ปุ่นที่วิ่งเต้นเพื่อเป็นเจ้าของที่ดิน

ตอนที่ทะนะกะเป็นนายกรัฐมนตรี พ่อเองก็เคยคาดหวังไว้ว่าเขาจะปฏิรูปสังคมญี่ปุ่นให้กับพวกเรา ในฐานะที่เขามีประสบการณ์แตกต่างจากนายกรัฐมนตรีคนก่อน ๆ แต่เขาได้แต่วิ่งต่อไปเรื่อย ๆ โดยไม่ดูทางเหมือนรถไฟที่เสียการควบคุม ทำให้สังคมญี่ปุ่นกลายเป็นสังคมที่ใช้อำนาจเงินไป ในลักษณะเช่นนั้นทำให้พ่อเกิดความรู้สึกรังเกียจขึ้นมาทีละน้อย คนส่วนใหญ่ก็คงมีความรู้สึกเปลี่ยนไปเป็นแบบนั้นเช่นกัน

“คักกุซัง” ของชาวบ้านทั่วไป คงจะเป็นวิธีการเรียกที่มีความหมายว่า “คักกุซังผู้ช่วยผลักดันความปรารถนาของชาวบ้านให้ขยายขอบเขตออกไป” การที่เสียงสนับสนุนลดลงอย่างฮวบฮาบนั้น พ่อคิดว่าคงเป็นเพราะชาวบ้านทั่วไปก็คงรู้สึกถึงความไม่มั่นคงในนโยบายข้างต้นของทะนะกะ

หลังจากทะนะกะได้ลาออก มิชิซึ่งเป็นนายกรัฐมนตรีคนต่อไป ได้ทำการตรวจสอบการเมืองของทะนะกะอย่างเอาจริงเอาจัง เขายังได้ให้ความเห็นชอบในการจับกุมทะนะกะ รวมทั้งเปลี่ยนแปลงลักษณะการเมืองที่ใช้อำนาจเงินไปเป็นการเมืองที่ใช้คุณธรรม แต่ทว่าภายในพรรคเสรีประชาธิปไตยซึ่งประกอบไปด้วยกลุ่มการเมืองย่อยๆ นั้น มิชิมีฐานเสียงสนับสนุนน้อยมาก เขาได้รับเลือกจากการตัดสินใจของชินะ เอะสึซะบุโร ซึ่งเป็นรองหัวหน้าพรรค ไม่ใช่มาจากการเลือกตั้งภายในพรรค ดังนั้น จึงมีจุดอ่อนตั้งแต่แรก

ยิ่งมิชิพยายามที่จะเรียกร้องให้มีการเปลี่ยนแปลงการเมืองของพรรคเสรีประชาธิปไตยมากเท่าไร ภายในพรรคเสรีประชาธิปไตยยังเกิดบรรยากาศตึงเครียดขึ้น ชินะผู้ซึ่งเป็นคนเสนอชื่อมิชิเองก็หงุดหงิดในท่าทีของมิชิ จึงเรียกร้องให้มีการปลดมิชิออก การเคลื่อนไหวนี้เป็นเสียงส่วนใหญ่ภายในพรรค

หลังจากที่ทะนะกะถูกจับกุมได้ไม่นาน ได้มีการรวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มเรียกร้อง

ให้สมาชิกพรรคเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ทำการเคลื่อนไหวต่อต้านมิถิอย่างโจ่งแจ้ง ภายในพรรคเสรีประชาธิปไตยก็มีการเคลื่อนไหวให้แก้ภาพพจน์ของพรรคใหม่ สมาชิกพรรคจำนวนหนึ่งประกาศลาออกจากพรรคเพื่อไปตั้งพรรคเสรีนิยมใหม่ จะเห็นได้ว่าคดียุทธวิธีขั้นลือคือคิดทำให้พรรคเสรีประชาธิปไตยสั่นคลอนอย่างหนัก

มิถิได้ใช้เก้าอี้รัฐมนตรีของตัวเองเป็นเดิมพันในการเลือกตั้งทั่วไปในปี โขวะที่ 51 (ค.ศ.1976) ถ้าหากได้ที่นั่งในสภาเกินกว่าครึ่ง เขาก็จะคงอยู่ในอำนาจต่อไป แต่หากที่นั่งลดน้อยลงอย่างมาก เขาก็ตัดสินใจที่จะลาออก ผลปรากฏว่ามิถิ แพ้ยับเยิน ภาพพจน์ที่สตกปรกจากอำนาจเงินของทะนะกะถูกประชาชนโจมตีอย่างหนัก จนภาพพจน์นักการเมืองมีชื่อเสียงอย่างมิถิไม่สามารถลบล้างได้ ผลทำให้พรรคเสรีประชาธิปไตยได้รับเสียงไม่ถึงครึ่ง พรรคเสรีนิยมใหม่ซึ่งได้รับความนิยมชมชอบจากประชาชนอย่างมากได้รับที่นั่งในสภาถึง 18 ที่นั่ง และได้เข้าร่วมเป็นรัฐบาลผสมกับพรรคเสรีประชาธิปไตยในเวลาต่อมา

มิถิประกาศลาออก สมาชิกกลุ่มเรียกร้องให้สมาชิกพรรครวมตัวกัน จึงเสนอชื่อ ฟุกุตะ ทะกะโอะ ขึ้นรับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคนต่อไป

ในการเลือกตั้งทั่วไปครั้งนี้ ทะนะกะ คุงูเอไม่ได้สังกัดพรรคใด แต่เขาได้เรียกผู้แทนในสังกัดกลุ่มทะนะกะที่มีอาชีพนักแสดง ไปปราศรัยในเขตเลือกตั้งเขต 3 ในจังหวัดนิงะตะ คุงูเอแนะนำจากผู้แทนที่มีอาชีพนักแสดง ได้ช่วยให้ทะนะกะได้รับคะแนนเสียงอย่างขาดลอย 1 แสนเสียง ในการก่อตั้งรัฐบาลของฟุกุตะ ทะนะกะ ได้ส่งบันทึกข้อความไปให้ฟุกุตะ โดยเสนอรายชื่อรัฐมนตรีจากคนในกลุ่มของเขาเอง กล่าวคือทะนะกะแสดงความต้องการอย่างรุนแรงที่จะให้ฟุกุตะทำตามที่เขาต้องการ

คณะรัฐบาลของฟุกุตะไม่อาจเมินเฉยต่อกลุ่มทะนะกะที่มีสมาชิกกว่า 80 คน ในพรรคเสรีประชาธิปไตย ตำแหน่งรัฐมนตรี เลขานุการฝ่ายการเมือง และ ตำแหน่งผู้บริหารพรรค 3 ตำแหน่ง ถูกจับจองโดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็นคนของทะนะกะทันที พวกเขาเหล่านี้คือฐานกำลังสำคัญของทะนะกะในการต่อสู้ในชั้นศาล

และนั่นคือที่มาของฉายาคณะรัฐบาลฟุกุตะว่า “รัฐบาลฟุกุตะคุงูเอ” (ทะนะกะ

รัฐบาลเงาของฟูกุตะ)

ทะนะกะเต็มไปด้วยความเคียดแค้นคนที่ทำให้เขาต้องใกล้คุกตะราง คือมิกิ และคณะอัยการ ซึ่งเขาไม่มีวันให้อภัยได้ เขาดำเนินตามกลยุทธ์ในการควบคุมและใช้อำนาจของกลุ่มบารมีที่ยิ่งใหญ่ของตนในพรรคเสรีประชาธิปไตย เพื่อบีบบังคับให้ศาลตัดสินว่าเขาเป็นผู้บริสุทธิ์ จะเห็นได้จากการที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมจะมาจากกลุ่มการเมืองทะนะกะ หรือเป็นคนใกล้ชิดกับทะนะกะแทบทุกคนแม้คนเหล่านั้นจะไม่สังกัดกลุ่มใดก็ตาม

การเมืองในทศวรรษโชวะที่ 50 (ค.ศ.1975) เริ่มเคลื่อนไหวด้วยการปะทะกันเนื่องมาจากความเกลียดชังและความเคียดแค้นของมิกิ, ทะนะกะ, โอะชิระ มะซะ-โยะชิ และ ฟูกุตะ ทะกะโอะ ด้วยเหตุนี้ จึงมีผู้เรียกชื่อสมัยนี้ว่า “ช่วงกะคุตะอิฟูกุ” จากความขัดแย้งดังกล่าว ทำให้การเมืองญี่ปุ่นเน้นการเมืองภายในเพียงอย่างเดียว การตอบสนองต่อการเมืองระหว่างประเทศเป็นไปอย่างล่าช้ามาก และผลร้ายนี้ก็ได้ตามมาสนองในปีทศวรรษโชวะที่ 62 (ค.ศ. 1987)

เศรษฐกิจญี่ปุ่นที่เริ่มแสดงพลังอำนาจ

หลังเหตุการณ์วิกฤติน้ำมัน เศรษฐกิจญี่ปุ่นเริ่มเข้าสู่ยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงจากการพัฒนาอย่างรวดเร็วไปสู่การพัฒนาอย่างเชื่องช้า

ในปีงบประมาณโชวะที่ 50 (ค.ศ.1975) มีการออกพันธบัตรรัฐบาลพิเศษจำนวนถึง 2 ล้านล้านเยน มารองรับการคลังของประเทศ ทั้งนี้เป็นการออกพันธบัตรรัฐบาลเพื่อทดแทนการขาดดุลทางการคลังเป็นครั้งแรก เนื่องจากไม่สามารถคาดหวังรายได้เพิ่มขึ้นจากภาษี การออกพันธบัตรรัฐบาลช่วยทำให้รัฐบาลผ่านอุปสรรคไปได้แต่ขณะเดียวกันก็ได้กลายเป็นเสมือนยาเสพติดทำให้ลุ่มหลงในரசชาตินั้นได้อย่างง่ายดาย ในสมัยนั้นเศรษฐกิจโลกก็ตกอยู่ในภาวะตกต่ำ จึงเป็นช่วงที่ทุกประเทศต่างพากันออกพันธบัตรรัฐบาลเป็นเครื่องมือแก้ไขสถานการณ์ ในการประชุมพยาบาลสภาพเศรษฐกิจเฉพะหน้าไปพลาง ๆ ก่อน และแทบทุกประเทศต่างพากันหลง

ผลิตเพลินอยู่ในรสนชาตินั้น

ประเทศญี่ปุ่นก็เช่นกัน ไม่ได้มีความกังวลเกี่ยวกับเรื่องการออกพันธบัตรรัฐบาลเพื่อทดแทนการขาดดุลทางการคลังสักเท่าไร ตั้งแต่ปีนั้นเป็นต้นมา ได้มีการออกพันธบัตรรัฐบาลติดต่อกันไปทุก ๆ ปี โดยไม่ได้คำนึงถึงความจำเป็นอย่างรอบคอบแต่อย่างใด

ในปีงบประมาณโชวะที่ 54 (ค.ศ.1979) ยอดรวมของการออกพันธบัตรรัฐบาลเพื่อทดแทนการขาดดุลทางการคลังได้สูงถึง 56 ล้านล้านเยน และงบประมาณบัญชีทั่วไปในปีเดียวกันมีระดับการพึ่งพาพันธบัตรรัฐบาลถึง 39.6%

เพื่อที่จะให้หลุดพ้นจากสภาวะติดปกตินี้ ปัญหาของรัฐบาลคือ จะต้องทำอะไรบางอย่างเพื่อสร้างความมั่นคงทางการคลังของประเทศ การปฏิรูปด้านโครงสร้างการปกครองและการคลังที่เริ่มต้นมาตั้งแต่กลางทศวรรษโชวะที่ 50 (ค.ศ.1975) ก็เป็นวิธีหนึ่งที่จะสร้างความมั่นคงทางการคลังของประเทศ

ถึงแม้ว่าการคลังของประเทศจะติดลบก็ตาม เศรษฐกิจญี่ปุ่นกลับมีชีวิตชีวาขึ้นทีละน้อย วิชาทกิจของญี่ปุ่นมีศักยภาพเพียงพอที่จะเอาชนะวิกฤติการณ์น้ำมันได้ โดยเฉพาะในปีโชวะที่ 51 (ค.ศ.1976) การส่งรถยนต์เป็นสินค้าออกดำเนินไปได้ด้วยดี ทำให้รายได้จากการค้าต่างประเทศของญี่ปุ่นเกินดุลอย่างมากมาย ความต้องการสินค้าภายในประเทศก็เพิ่มมากขึ้น ในปีนี้จำนวนผู้ครอบครองรถยนต์ทะลุไปถึง 30 ล้านคันซึ่งหมายถึงในหนึ่งครัวเรือนจะมีรถยนต์ใช้ 1 คันนั่นเอง

จากการที่อุตสาหกรรมรถยนต์ส่งออกทำรายได้ดี จึงดึงให้สินค้าประเภทเครื่องจักร ของใช้ในชีวิตประจำวัน รวมทั้งคอมพิวเตอร์ส่งออกไปจำหน่ายยังอเมริกาและยุโรปเพิ่มมากขึ้น รายได้จากการค้าต่างประเทศจึงเกินดุลอย่างมหาศาล ญี่ปุ่นกลายเป็นประเทศอภิมหาอำนาจทางเศรษฐกิจในลำดับที่ 3 รองจากสหรัฐอเมริกาและเยอรมันตะวันตก

แต่ว่าความสัมพันธ์ทางการค้ากับเหล่าประเทศเอเชียนั้น ญี่ปุ่นได้นำเข้าสินค้าที่เป็นวัตถุดิบ จากนั้นนำมาประกอบเป็นผลิตภัณฑ์ แล้วก็ส่งออกไปขายอีกที จึงเป็นโครงสร้างการค้าที่ญี่ปุ่นได้ผลประโยชน์ ทำให้ประเทศเอเซียที่ป้อนทรัพยากร

ธรรมชาติให้ เริ่มแสดงความไม่พอใจญี่ปุ่นทีละนิด ๆ

ผลิตภัณฑ์สินค้าญี่ปุ่นเป็นที่ต้องการทั้งในตลาดสหรัฐอเมริกาและยุโรป บรรดาประเทศต่าง ๆ ในโลก คงมีเพียงญี่ปุ่นกับเยอรมันตะวันตกเท่านั้น ที่มีจำนวน การส่งออกและดุลการค้าเพิ่มขึ้น จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดการต่อต้านประเทศ ทั้งสอง

EC และสหรัฐอเมริกาได้ดำเนินการตอบโต้โดยการจัดเก็บภาษีศุลกากรสินค้า ขาออกส่วนเกินนี้ บ้างก็วิจารณ์การที่ญี่ปุ่นส่งออกสินค้าโดยกดราคาให้ต่ำเช่นสินค้า เครื่องใช้ไฟฟ้า หรือบ้างก็เรียกร้องให้ญี่ปุ่นนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศให้มากขึ้น เสียงเหล่านี้มีมาตั้งแต่ราวปีโซวะที่ 52 (ค.ศ.1977) และต่อมากลายเป็นปัญหาที่ถูก เรียกร้องโดยตลอดในสมัยโซวะ รวมทั้งเมื่ออย่างเข้าสู่สมัยเฮเซจึงเป็นปัญหาที่ถูก เรียกร้องหนักยิ่งขึ้น

จากการที่ญี่ปุ่นได้เปรียบดุลการค้าในด้านการค้ากับต่างประเทศ เงินเยนจึง กลายเป็นหน่วยเงินตราที่แข็งและใช้ได้ทั่วโลก สำหรับอัตราแลกเปลี่ยนเงินตรา ระหว่างประเทศนั้น ในปีโซวะที่ 53 (ค.ศ.1978) 1 ดอลลาร์มีค่าเท่ากับ 230 เยน แต่เมื่อถึงเดือนตุลาคมปีเดียวกัน เงินเยนกลับแข็งค่าขึ้นที่ 175 เยน ค่าเงินเยน แข็งเกินไปอย่างเหลือเชื่อ

การที่เงินเยนแข็งค่าขึ้นนี้ธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการส่งออกได้รับผลกระทบ กล่าวคือถึงแม้จะส่งออกด้วยอัตราแลกเปลี่ยน 1 ดอลลาร์ ต่อ 300 เยนก็ตาม แต่ในความเป็นจริงจะได้รับเงิน 1 ดอลลาร์ที่มีค่าเพียง 175 เยนเท่านั้น หากคิด คำนวณอย่างง่าย ๆ ก็คือต้องขาดทุนไป 125 เยน แต่ในทางกลับกันถ้าหากไปเที่ยว ต่างประเทศ เดิมสินค้าราคา 300 เยนก็สามารถซื้อได้ในราคาเพียง 175 เยน ทำให้ ได้กำไร 125 เยน

จากการที่ค่าเงินเยนสูงขึ้นนี้ บริษัทการค้าขนาดใหญ่ได้พยายามไม่ให้เกิด การขาดทุน ด้วยการตกลงตั้งราคาสินค้าโดยใช้อัตราแลกเปลี่ยนตามความเป็นจริง ในขณะนั้นเป็นเกณฑ์ แต่สำหรับบริษัทขนาดกลางและเล็ก รวมทั้งธุรกิจขนาดจิ๋ว นั้น ต้องประสบความขาดทุนอย่างหนัก เนื่องจากอัตราแลกเปลี่ยนตอนทำสัญญา

กับเวลาที่จ่ายจริงนั้นแตกต่างกันมาก

พอคิดว่าปีที่ญี่ปุ่นได้แสดงให้เห็นให้โลกประจักษ์ว่าเศรษฐกิจญี่ปุ่นมีความเข้มแข็ง และคนญี่ปุ่นมีความสามารถในการปรับตัวก็คือปีโชวะที่ 54 (ค.ศ.1979) นั่นเอง

ปีนี้จัดเป็นปีที่มีการเปลี่ยนแปลงปีหนึ่งในประวัติศาสตร์ของโลก อิหร่านเกิดการปฏิวัติของอิสลาม โดยมีโคมัยนีเป็นผู้นำ อิหร่านภายหลังการปฏิวัติ กลายเป็นประเทศอิสลามที่เคร่งในคำสอนอย่างแท้จริง การสร้างชาติโดยกลุ่มผู้ยึดถือหลักการของศาสนาอิสลาม ได้ใช้เครื่องมือทางการเมืองที่รุนแรง ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งกับประเทศเพื่อนบ้านรอบๆ อิหร่านเป็นประเทศผู้ผลิตน้ำมันรายหนึ่งที่เคยร้องให้มีการขึ้นราคาน้ำมันดิบอย่างแข็งกร้าว ทำให้เกิดสถานการณ์วิกฤติน้ำมันขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง ญี่ปุ่นสามารถตอบโต้วิกฤติการณ์น้ำมันครั้งที่สองนี้อย่างชำนาญชาญ

ความขัดแย้งทางการค้าระหว่างญี่ปุ่นกับสหรัฐอเมริกาเริ่มเป็นปัญหา

หลังจากวิกฤติการณ์น้ำมันครั้งที่ 1 ผ่านไป กลุ่มประเทศพัฒนาได้จัดประชุมสุดยอดกลุ่มผู้นำ (summit) ขึ้น และจัดให้มีการพบปะถกเถียงปัญหาพร้อมกันเป็นประจำหลังจากนั้น และการประชุมสุดยอดของกลุ่มผู้นำครั้งนี้จัดขึ้นที่กรุงโตเกียว หัวข้อการประชุมที่โตเกียวครั้งนี้คือ นโยบายการประหยัดพลังงาน

กล่าวคือ หนทางแก้ปัญหที่เกิดจากการปรับราคาน้ำมันตามอำเภอใจของประเทศผู้ผลิต คือการลดการอุปโภคน้ำมันลง กล่าวกันว่าในบรรดาประเทศพัฒนาแล้วทั้งหลาย ญี่ปุ่นมีอัตราการฟุ้งฟิงน้ำมันสูง และจุดนั้นนับเป็นจุดอ่อนที่อาจนำไปสู่วิกฤติร้ายแรงในอนาคตข้างหน้าอีก

ที่ญี่ปุ่นได้มีคำฮิตว่า “โซเอเนะ” (ประหยัดพลังงาน) เกิดขึ้น สถานบริการน้ำมันทุกแห่งจะปิดทำการในวันอาทิตย์และวันหยุดราชการ ถึงเหตุการณ์จะไม่รุนแรงเท่าวิกฤติน้ำมันในปีโชวะที่ 48 (ค.ศ.1973) เสียงเรียกร้องให้มีการลดการอุปโภคพลังงานก็มาจากทั้งภาครัฐบาลและเอกชน

ญี่ปุ่นสามารถฝ่าฟันวิกฤติการณ์น้ำมันครั้งที่ 2 ให้ผ่านพ้นไปได้ จากการเพิ่ม

ศักยภาพในการแข่งขันภายใต้นโยบายประหยัดพลังงานและการพัฒนาสินค้าใหม่ๆ และตั้งแต่ช่วงนั้นเป็นต้นมา คำว่า PC หรือคอมพิวเตอร์ส่วนตัวเริ่มเข้ามามีบทบาทในสังคมอย่างมากมาย เทคโนโลยีทางด้านอุตสาหกรรม IC ของญี่ปุ่น ได้ก้าวไกลไปเคียงบ่าเคียงไหล่กับสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นแม่แบบในการผลิต IC นอกจากนี้สินค้าที่ญี่ปุ่นผลิตยังมีคุณภาพสูง ทำให้ปริมาณการส่งออกไปยังสหรัฐอเมริกาเพิ่มสูงขึ้น

เมื่อก้าวถึง IC แล้วทุกคนในญี่ปุ่นย่อมนึกถึงผลิตภัณฑ์ของสหรัฐอเมริกา แต่นับตั้งแต่ปีโซวะที่ 48 (ค.ศ.1973) ได้เริ่มมีการส่งออกของบริษัทฮิตาชิ, FUJITSU, NEC ทำให้อัตราการส่งออกของญี่ปุ่นเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องกว่า 80% ต่อปี และในปีโซวะที่ 54 (ค.ศ.1979) อัตราการส่งออกสูงกว่าการนำเข้าเป็นครั้งแรก ความสามารถในการพัฒนาเทคโนโลยีนี้ช่างเป็นสิ่งวิเศษที่ช่วยป้องกันญี่ปุ่นจากสถานการณ์ขาดแคลนน้ำมันครั้งที่ 2

ระหว่างสหรัฐอเมริกากับญี่ปุ่นก็ได้เกิด “สงคราม IC” ขึ้น สหรัฐอเมริกาได้อุทธรณ์อย่างมากที่ญี่ปุ่นตั้งกำแพงภาษีสินค้าขาเข้าไว้สูง เป็นความจริงที่ว่าอัตราการจัดเก็บภาษีศุลกากรของสหรัฐอเมริกาอยู่ที่ 6% ในขณะที่ของญี่ปุ่นอยู่ที่ 12% มากกว่าเท่าตัว เมื่อมองจากฝ่ายสหรัฐอเมริกาแล้วจะเห็นว่าเป็นเรื่องที่ไม่ยุติธรรม สหรัฐอเมริกาได้อุทธรณ์ให้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงหลายครั้งตั้งแต่สมัยนายกรัฐมนตรีนixon เป็นต้นมา แต่ว่าเมื่อมองจากฝ่ายญี่ปุ่นแล้ว ถึงแม้ว่ากำแพงภาษีขาเข้าสินค้าประเภท IC และคอมพิวเตอร์ของญี่ปุ่นจะสูงก็ตาม แต่สินค้าประเภทเครื่องใช้ไฟฟ้าเช่นโทรทัศน์นั้น กำแพงภาษีขาเข้าของสหรัฐอเมริกาสูงกว่า ซึ่งสมควรที่จะมองปัญหานี้เช่นกันโดยส่วนรวม

แต่อย่างไรก็ตาม เสียงของสหรัฐอเมริกานั้นแจ่มก๊ว ในการประชุมโตเกียวราวด์ (การประชุมต่อรองการค้าที่ครอบคลุมสินค้านานาชาติ) ในปีโซวะที่ 53 (ค.ศ.1978) ได้มีการตกลงลดภาษีศุลกากรของญี่ปุ่นและอเมริกาลงมาที่ 4.2% เท่าๆ กันภายใน 8 ปี นับตั้งแต่ปีโซวะที่ 55 (ค.ศ.1980) สหรัฐอเมริกาเรียกร้องให้มีการถือปฏิบัติโดยเร็ว และตั้งแต่ปีโซวะที่ 56 (ค.ศ.1981) เป็นต้นไป ภาษีศุลกากร

ของญี่ปุ่นกับสหรัฐอเมริกาที่ปรับให้อยู่ในอัตราเดียวกัน

ในปีโชวะที่ 54 (ค.ศ.1979) ความขัดแย้งทางการค้าระหว่างญี่ปุ่นกับสหรัฐอเมริกาเริ่มพอกพูนขึ้นเรื่อย ๆ พร้อมทั้งจะระเบิดออกมาเมื่อใดก็ได้ นอกจากนั้นภายในประเทศญี่ปุ่นในขณะนั้น กลุ่มปฏิรูปหัวสมัยใหม่ที่แต่ก่อนเคยทรงพลังได้ล่มสลายไปแล้ว ผู้ว่าราชการกรุงโตเกียวและโอซากากลายเป็นนักการเมืองสังกัดกลุ่มอนุรักษ์ ทรรศนะความเป็นอยู่ของผู้คนก็ค่อย ๆ กลับไปเป็นความคิดแบบอนุรักษ์กันที่ละน้อย ๆ

นอกจากนี้ ในช่วงนี้กลุ่ม EC ต่างวิพากษ์วิจารณ์ว่าบ้านที่คนญี่ปุ่นอาศัยเล็กและแคบราวกับ “รังกระต่าย” ซึ่งเป็นการชี้ถึงความยากจนในการดำรงชีวิตของคนญี่ปุ่น สำหรับคนญี่ปุ่นคำพูดนี้ให้ความรู้สึกที่ไม่ค่อยดีนัก แต่เมื่อมองจากสายตาของชาวตะวันตก จะเห็นว่าเศรษฐกิจของชาติญี่ปุ่นมั่งคั่ง แต่ความเป็นอยู่ของประชาชนแต่ละคนกลับยากจนมาก จริงอยู่ที่ว่าชนชาติแต่ละชาติย่อมมีทรรศนะทางสังคมที่แตกต่างกัน แต่ถึงกระนั้นก็ตาม ดูเหมือนว่าคำวิจารณ์ของชาวตะวันตกข้างต้นจะเป็นข้อเท็จจริงที่เถียงไม่ขึ้นจริงๆ

หากจะเอาพ่อเป็นตัวอย่าง ก็จะทำให้เห็นว่าตั้งแต่ลูกเกิดมาจนเข้าโรงเรียนมัธยมปลายรวมเวลาทั้งหมด 17 ปีนั้น เรามีการโยกย้ายที่อยู่ถึง 4 ครั้ง ตอนที่ลูกเกิดมาใหม่ๆเราอยู่พอร์ตแมนท์ ตอนลูกอยู่ประถม เราย้ายไปอยู่พอร์ตแมนท์ที่ใหญ่ขึ้นหน่อย จากนั้นเมื่อลูกอยู่มัธยมต้น ย้ายไปอยู่บ้านเช่า และเมื่อลูกขึ้นชั้นมัธยมปลายได้ไม่นาน เราจึงมีบ้านหลังเดี่ยวเป็นของตัวเองในที่สุด การที่หลุดพ้นจากบ้านแคบๆเช่นรังกระต่ายได้นั้น สำหรับพ่อแล้วเปรียบเสมือนความฝันที่เดียว

เนื่องจากพ่อได้เลี้ยงดูลูกมาโดยมีความคิดว่าลูก ๆ ควรมีห้องเดี่ยวเป็นของตัวเอง ดังนั้นตั้งแต่ลูกอยู่มัธยมต้นเป็นต้นมาพ่อก็ได้ให้ห้องเดี่ยวแก่ลูก พ่อคิดว่าผู้ชายญี่ปุ่นที่เป็นพ่อคนในปัจจุบันนี้ ต่างก็คิดว่า เครื่องแสดงพัฒนาการของลูก ๆ ก็คือ ความสามารถของเด็ก ๆ ในการใช้ประโยชน์จากที่กว้าง ๆ และเป็นส่วนตัวที่ตนได้รับตั้งแต่เล็ก ๆ ทั้งนี้ทั้งนั้นก็เพราะคนที่ เป็นพ่อย่อมไม่อยากจะให้ลูก ๆ ได้พบกับความลำบากเหมือนกับสมัยที่ตนเองผ่านพบมา

สภาพที่เด็ก ๆ มีห้องส่วนตัว มีชีวิตสุขสบายเช่นทุกวันนี้ และยังมีบ้านที่มีลูกคนเดียวหรือสองคน เด็ก ๆ จะเติบโตไปเป็นคนมีบุคลิกนิสัยอย่างไร หรือจะมีความคิดอย่างไรนั้น ในช่วงเวลานี้แม้พ่อแม่ก็ไม่อาจรู้ได้ แต่เมื่อพวกลูก ๆ เติบโตใหญ่เป็นแกนของสังคมแล้ว พ่อคิดว่าบททดสอบทางสังคมของลูก ๆ ที่ต่างก็มีห้องส่วนตัวกันตั้งแต่เล็ก ๆ คงจะเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปก็ได้

โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นที่เต็มไปด้วยเด็กเกรงกับการรังแกในสังคมญี่ปุ่น

ในราวกลางทศวรรษโชวะที่ 50 (ค.ศ.1975)... ตอนนั้นพ่อมีอายุอยู่ในวัยสี่สิบสำหรับลูกที่อยู่ในวัยสิบกว่า ลูกได้มีชีวิตเติบโตมาท่ามกลางบรรยากาศอย่างไรในสมัยนี้

สมัยนี้พ่อคิดว่าไม่มีการเปลี่ยนแปลงอะไรที่ยิ่งใหญ่ แต่รู้สึกมีบางสิ่งบางอย่างในแต่ละวันที่ใช้ชีวิตผ่านไปได้มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นทีละน้อย ขุนบนพื้นผิวโลกใบนี้ ในช่วงนี้พ่อได้ลาออกจากสำนักพิมพ์ที่เคยทำงานอยู่ มาเขียนบทความเกี่ยวกับปรากฏการณ์ของสังคม การศึกษา การบำบัดรักษา การแพทย์ลงในวารสารรายเดือนเป็นประจำในฐานะนักเขียนวิจารณ์ เมื่อลูกเกิดคอยากเล่นขว้างบอล (catch ball) คือการเล่นขว้างบอลกันไปมา เป็นส่วนหนึ่งของการซ้อมเล่นเบสบอล) กับพ่อ ลูกจะเข้ามาถามว่า “วันนี้ปิดต้นฉับหรือเปล่า” เมื่อรู้ว่าไม่ใช่วันปิดต้นฉับ เราพ่อลูกก็จะไปที่สนามโรงเรียนประถมที่อยู่ใกล้ ๆ เพื่อเล่นขว้างบอลกัน

พ่อได้เห็นรูปลักษณะที่มีได้เสริมแต่งของสังคมช่วงนี้หลายประการ และได้พบกับข่าวและเหตุการณ์ที่สะท้อนถึงสังคมยุคนี้ด้วยหลายเรื่อง

ในเดือนกันยายนปีโชวะที่ 55 (ค.ศ.1980) มีเด็กมัธยมศึกษาตอนต้นชั้นปีที่หนึ่งในโรงเรียนที่โอซากาคนหนึ่งทนต่อการถูกรังแกไม่ไหวจึงผูกคอตาย พ่อได้ไปทำงานนี้โดยไปสัมภาษณ์พ่อแม่ของเด็กคนนี้ เพื่อนสนิทของเขา รวมทั้งครูในโรงเรียน เพื่อหาข้อมูลให้กระจ่างว่าทำไมเด็กได้ฆ่าตัวตายและได้นำมาเขียน

บทความเสนอความจริงต่อสังคม

เด็กมัธยมต้นคนนี้ถูกชู้กรรโชกเงินจากเพื่อนร่วมชั้นที่เป็นเด็กเกเร จึงเต็มไปด้วยความกลัวจนไม่กล้าไปโรงเรียน เด็กเกเรพวกนี้ในชั้นแรกก็เพียงแต่บอกให้เอาเงินไม่ก็รื้อยเขนมาให้ ต่อมาก็ค่อย ๆ เพิ่มเป็นหลักพันและหลักหมื่นเยนในที่สุด

การตายของเด็กมัธยมต้นคนนี้เป็นเครื่องแสดงถึงการชู้กรรโชกและความรุนแรงในสังคม ที่แพร่เข้าไปถึงระดับเด็กนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งก็แสดงให้เห็นถึงอาการป่วยเรื้อรังของสังคมญี่ปุ่นที่พึ่งอำนาจเงินเป็นใหญ่

ในปีโชวะที่ 55 (ค.ศ.1980) การใช้กำลังและความรุนแรงภายในโรงเรียนของเด็กนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นมีเพิ่มขึ้นอย่างผิดปกติ

สาเหตุมาจากอะไร? สำหรับพ่อเองก็ไม่ทราบแน่ชัด การใช้กำลังกับครู การใช้กำลังระหว่างเด็กนักเรียนด้วยกัน ความเลวร้ายของเรื่องราวเหล่านี้ถึงขนาดที่ว่าแม่แต่กลุ่มนักเลงก็คงจะอายุทีเดียว

หากเปิดหนังสือพิมพ์ช่วงนั้นอ่านดู จะพบว่าวาทคห่วยอย่างต่อเนืองทุกวัน อย่างเช่น “นักเรียนมัธยมใช้กำลังอย่างลยอนวลโดยไม่แยแสต่อกฎหมาย ต่อยครู แล้วบังคับให้ก้มลงกราบขอโทษ หัวนเกรงการแก้แค้น? ลดชั่วโมงเรียน” (เขตอะระกะวะ กรุงโตเกียว) “นักเรียนมัธยมต้นต่อยครู 11 คน ตำรวจ 51 นายออกปฏิบัติการ” (เมืองโอะวะเซะะ จังหวัดมิเอะ)

จากประกาศของกรมตำรวจ เพียงแค่ช่วงต้นของปีโชวะที่ 56 (ค.ศ.1981) พบว่าเกิดคดีทั้งหมด 876 คดี เพิ่มมากกว่าช่วงเดียวกันของปีก่อนหน้านั้นถึง 150% งานแจกประกาศนียบัตรผู้สำเร็จการศึกษาของเหล่านักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นที่มีเรื่องวุ่นวายในปีโชวะที่ 55 (ค.ศ.1980) กับปีโชวะที่ 56 (ค.ศ.1981) กำหนดจัดในเดือนมีนาคมปีโชวะที่ 57 (ค.ศ.1982) แต่ถ้านักเรียนเหล่านั้นก่อเรื่องวุ่นวายขึ้นในงานรับประกาศนียบัตรอีกก็จะลำบาก จึงมีการขอร้องให้ตำรวจออกตรวจตราบริเวณรอบ ๆ โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย และโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นทั้งหมด 1,600 โรงเรียนทั่วประเทศ

บางโรงเรียนถึงกับให้ตำรวจมารักษาการณ์ภายในโรงเรียนก็มี แต่กระนั้น

ก็ตาม ยังมีโรงเรียนหลายโรงเรียนเกิดคดีที่นักเรียนซึ่งจบการศึกษาแล้วใช้กำลังกับนักเรียนรุ่นน้อง

สถานศึกษาอยู่ในสภาพวิกฤติจริง ๆ

พ่อได้เขียนไปก่อนหน้านี้แล้วว่าพ่อเองก็ไม่รู้สาเหตุ ในช่วงที่โรงเรียนมัธยมต้นตกอยู่ในสภาพวุ่นวายนี้ ลูกยังอยู่ชั้นประถม ทำให้พ่อคิดว่าพ่อจะให้พวกลูกเข้าเรียนต่อในโรงเรียนมัธยมต้นที่วุ่นวายได้อย่างไร ซึ่งเมื่อลองไปหาข่าวด้วยการเจาะจงโรงเรียนที่นักเรียนมัธยมต้นมีปัญหาอาละวาดกันบ่อย ๆ นั้น พ่อก็พบว่ามึ่จุดคล้ายคลึงกันอยู่หลายประการทีเดียว

สรุปได้ว่านักเรียนที่อาละวาดนั้นมีสาเหตุมาจากพ่อแม่ทำงานทั้งคู่ ไม่มีเวลาพูดคุยกันอย่างเพียงพอ เห็นได้ชัดว่า พ่อแม่ได้แต่ให้สิ่งของกับให้เงิน จึงขาดแคลนความอบอุ่นทางจิตใจ นอกจากนี้ยังพบเห็นความไม่เหมาะสมในการแก้ปัญหาของพวกครูอย่างชัดเจนอีกด้วย มีครูจำนวนไม่น้อยไม่รู้จะจัดการกับเด็ก ๆ ที่ร่างกายกำยำล่ำสันอย่างไรดี บางคนถึงกับแก้ปัญหาเฉพาะหน้าไปวัน ๆ ด้วยการยอมเด็ก

ญี่ปุ่นยังไม่มีระบบที่สามารถรองรับนักเรียนในวัยมัธยมต้น ซึ่งอยู่ในวัยที่มีจิตใจอ่อนไหว การใช้กำลังภายในโรงเรียนของเด็กนักเรียนมัธยมต้นนั้น อาจควบคุมได้ด้วยการใช้กำลังจัดการ แต่สุดท้าย ก็จะทำให้การใช้กำลังที่แฝงอยู่ในรูปการกลั่นแกล้งรังแกเข้ามาแทน ทำให้มีเด็กเกิดความรู้สึกปฏิเสธไม่อยากไปโรงเรียน ปรากฏการณ์เช่นนี้ไม่เคยถูกหยิบยกมาบันทึกไว้ในประวัติศาสตร์สมัยโชวะเลย

ในกลางทศวรรษโชวะที่ 50 (ค.ศ.1975) พ่อได้เขียนเอาไว้ก่อนหน้านี้แล้วว่า วงการการเมืองเป็นลักษณะของการ “กลั่นแกล้งมึ่ก” ส่วนวงการเศรษฐกิจนั้น วิสาหกิจที่ไม่มีกำลังถูกกระแสเศรษฐกิจพัฒนาต้องเลิกกิจการไป อาจจะเป็นคำพูดที่แปลกสักหน่อยที่จะกล่าวว่าสังคมญี่ปุ่นได้กลายเป็นสังคมแห่งการรังแกไปเสียแล้ว พ่อคิดว่าญี่ปุ่นได้เข้าสู่ยุคสมัยที่คนอ่อนแอ คนที่ด้อยความสามารถ และคนที่ไม่เก่งกาจและว่องไวจะถูกสังคมเตะให้ตกไป ถึงแม้จะมีมาตรฐานทางเศรษฐกิจสูงแค่ไหนก็ตาม พ่อคิดว่า การขาดเครื่องวัดตรวจสอบ มาตรฐาน และ

กรอบทางวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับมาตรฐานทางเศรษฐกิจน่าจะเป็นสาเหตุหลัก

พ่อคิดว่าปรากฏการณ์ในสังคมขณะนั้น เกิดขึ้นจากความขัดแย้งของสังคม ผู้ปุ่เอง ผู้ปุ่่นั้นตระหนักว่าการดำรงรักษาขนบธรรมเนียมและวัฒนธรรมที่พุ่มพักกันมาจนถึงขณะนี้ เป็นวิธีการแก้ไขวิธีหนึ่ง แต่ก็ได้ละเลยที่จะลงมือปฏิบัติอย่างมาก

คงจะมีสักวันที่ลูกจะต้องหวนกลับไปรำลึกถึงตนเองเมื่อตอนที่อายุ 10 ขวบ และสังคมในขณะนั้น ถึงวันนั้นลูกจะคิดอย่างไร สิ่งที่พ่ออยากเตือนไว้ก็คือว่า เมื่อลูกหวนกลับไปมองวิถีการดำรงชีวิตที่ผ่านมาของลูก พ่อไม่อยากจะให้ลูกลืมที่จะมองกรอบโครงสร้างที่เรียกว่า “โซวะ” ด้วย

และพ่ออยากให้ลูกสำนึกในเรื่องสภาพแวดล้อมของยุคสมัยที่พวกเขาเติบโต สมัยที่พ่อมีชีวิตผ่านมาและศีลธรรม รวมทั้งวิถีการดำรงชีวิตรุ่นปู่ย่า ศีลธรรมจรรยา สิ่งเหล่านี้ได้รวมอยู่ในนั้นทั้งหมด

จากรัฐบาลฟูกุคะสู่รัฐบาลโอะฮิระ

ฟูกุคะ ทะเกะโอะลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในเดือนพฤศจิกายน ปีโซวะที่ 53 (ค.ศ.1978)

สมาชิกพรรคเสรีประชาธิปไตยได้ลงคะแนนเสียงเลือกหัวหน้าพรรคตามนโยบายการปรับปรุงพรรคให้ทันสมัย นับเป็นครั้งแรกที่การเลือกหัวหน้าพรรคดำเนินไปด้วยน้ำมือของสมาชิกพรรค ในการเลือกตั้งครั้งนี้ เนื่องจากสมาชิกพรรคที่ ส.ส.ของกลุ่มทะนะกะรวบรวมกันมีจำนวนมาก ความสำคัญจึงอยู่ที่ว่ากลุ่มทะนะกะ ประสงค์จะสนับสนุนใคร

ทะนะกะ คะกุเอกับโอะฮิระ สามารถเข้ากันได้ดีในด้านอุปนิสัย โอะฮิระมักพูดอยู่เสมอๆว่า “ทะนะกะมีในสิ่งที่ผมไม่มี ในทางกลับกันผมก็มีในสิ่งที่ทะนะกะไม่มี”

คำพูดดังกล่าวหมายถึงอะไร คำตอบคือว่า ทะนะกะมีประสาธสัมพันธ์ทาง

การเมืองเป็นพิเศษไม่เหมือนใคร เก่งในด้านการรวบรวมเงิน แต่เขาขาดในด้านความสงบเยือกเย็น หัวใจที่เคารพศาสนา และการนอนน้อมถ่อมตน แน่แน่นอนว่า ทะนะกะสนับสนุนโอะฮิระ แต่ภายในกลุ่มของโอะฮิระก็มีความกังวลว่า ภาพพจน์อำนาจเงินของทะนะกะจะเข้าครอบงำและสร้างความยุ่งยากภายหลัง โอะฮิระตกลงที่จะดึงทะนะกะมาเป็นฐานสนับสนุนตน ด้วยการยอมรับทั้งส่วนดีและส่วนเสียของเขา

โอะฮิระเป็นข้าราชการที่ก้าวขึ้นมาจากกระทรวงการคลัง หลังจากที่เป็น ส.ส. เขาสังกัดกลุ่มโคะจิ (ฝ่ายอิเกะตะ) มาโดยตลอด มีประวัติว่าเป็นลูกน้องคนหนึ่งของอิเกะตะ ฮะยะโตะ ในด้านอุปนิสัยแล้วเขาเป็นชาวคริสต์ที่เปี่ยมด้วยจิตใจดีงาม ไม่มีนิสัยพูดโอ้อวดเกินจริงเช่นนักการเมืองทั่วไป ดังนั้นเขาจึงเป็นที่เชื่อถือของประชาชนมาก

สำหรับโครงสร้างของคณะรัฐมนตรี ตอนที่รัฐบาลโอะฮิระกำเนิดขึ้นนั้น ทะนะกะพยายามดันให้ลูกน้องของตนเป็นรัฐมนตรี ซึ่งมองจากภายนอกเป็นคนที่ตั้งกัศพรอคอื่น แต่แท้จริงแล้วก็เป็นคนที่ตั้งกัศกัศกลุ่มทะนะกะอย่างไม่เปิดเผย แม้ผู้อยู่ใกล้ชิดกลุ่มของโอะฮิระก็เป็นผู้ที่สนิทชิดชอบกับทะนะกะ ศูนย์กลางของอำนาจเริ่มถูกเซ็ดอย่างชาญฉลาดโดยทะนะกะกะกุเอผู้เคยดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีผู้เป็นจำเลยในคดีอาญา และเป็นคนที่ลาออกจากพรรคเสรีประชาธิปไตยไปแล้ว

อิทธิพลของทะนะกะนี้ ในตอนแรกโอะฮิระดูจะไม่ทันสำเหนียก แต่ในตอนท้ายก็เริ่มรู้สึกถึง สภาพภายในของการเมืองญี่ปุ่นในตอนนี้เป็น การต่อสู้อย่างเคื่องคั้นระหว่างนักการเมือง 4 คน ที่รู้จักกันในนามของ “ซังคะกุตะอิฟูกุ” โอะฮิระได้พยายามอย่างมากที่จะทำลายโครงสร้างนี้

โอะฮิระจัดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปในเดือนตุลาคมปีโชวะที่ 54 (ค.ศ.1979) โดยการคาดการณ์ว่าพรรคเสรีประชาธิปไตยจะได้เสียงข้างมากอย่างง่ายดาย เนื่องจากนักปฏิรูปในหน่วยการปกครองท้องถิ่นต่างๆเริ่มอ่อนกำลังลง และโดยส่วนรวมในหมู่คนญี่ปุ่นเริ่มมีแนวโน้มที่จะหันมาทางกลุ่มอนุรักษ์

จริงอยู่ที่ว่าพรรคเสรีประชาธิปไตยอยู่ในสภาพการณ์ที่น่าจะได้ชัยชนะอย่าง

ลอยลำ ดูเหมือนโอะฮิระจะเป็นคนตรงไปตรงมาเกินไปที่พยายามจะแก้ปัญหาคาขาดดุลทางการคลังของประเทศโดยการพึ่งพิงการออกพันธบัตรรัฐบาลกว่า 25% ทางเลือกที่เขาเสนอคือ การจัดเก็บภาษีผู้บริโภคทั่วไป

ผลของการเลือกตั้งปรากฏว่าพรรคเสรีประชาธิปไตยแพ้ย่อยยับ เก้าอี้ในรัฐสภาลดลงไป 1 ที่ ขาดอีก 8 ที่นั่งจึงจะได้คะแนนเสียงเกินครึ่งคือ 256 ที่นั่ง พรรคสังคมนิยมก็ลดลงไป 16 ที่นั่ง ส่วนพรรคสังคมนิยมประชาธิปไตย โคเมและคอมมิวนิสต์ได้รับที่นั่งเพิ่ม ถ้าจะถามว่าปรากฏการณ์นี้สื่อความหมายว่าอย่างไร คำตอบคือว่าประชาชนเบื่อหน่ายพรรคเสรีประชาธิปไตยที่ทะนงทะนึ่ง และคนต่อต้านเรื่องภาษีผู้บริโภคทั่วไป รวมทั้งเบื่อหน่ายพรรคสังคมนิยมที่มีความสัมพันธ์อย่างเหนียวแน่นกับสหพันธกรรมกร

ภายในพรรคเสรีประชาธิปไตยมีเสียงเรียกร้องให้นายโอะฮิระลาออก แต่เนื่องจากโอะฮิระได้รับเสียงสนับสนุนจากกลุ่มทะนงทะนึ่ง จึงสามารถอยู่ในตำแหน่งต่อไปได้ และเข้าชิงชัยกับกลุ่มต่อต้านกลุ่มนำของพรรคที่สนับสนุนฟูกุตะ การแตกแยกนี้มีผลไปถึงการเสนอชื่อนายกรัฐมนตรีในรัฐสภา ปรากฏว่าโอะฮิระได้รับเลือกด้วยคะแนนเสียง 135 เสียง ส่วนฟูกุตะได้รับคะแนนเสียง 126 เสียง จึงทำให้โอะฮิระได้รับชัยชนะไปในที่สุด

แม้แต่ในการตั้งคณะรัฐบาลชุดที่สองของโอะฮิระ อิทธิพลของทะนงทะนึ่งยังคงอยู่ถึงแม้ว่าจะน้อยลงไปกว่าชุดแรก

เหตุการณ์ทางด้านการเมืองในทศวรรษโชวะที่ 50 (ค.ศ.1975) ได้เกิดขึ้นในเดือนพฤษภาคม ปีโชวะที่ 55 (ค.ศ.1980)

ในช่วงใกล้สิ้นสุดการประชุมสภาสมัยสามัญ พรรคสังคมนิยมได้ยื่นญัตติไม่ไว้วางใจคณะรัฐบาล พรรคสังคมนิยมได้ยื่นญัตติไม่ไว้วางใจเช่นนี้อยู่บ่อย ๆ โดยไม่ได้มีเจตนาใดแฝงเป็นพิเศษ เพราะคิดว่าถึงอย่างไรก็มักจะพ่ายแพ้อยู่เสมอ แต่ก็ได้ยื่นไปอย่างไร้คิดอะไรมากเหมือนเป็นพิธีอย่างหนึ่งที่ถือปฏิบัติอยู่เป็นนิจ

แต่ปรากฏว่าครั้งนี้มีพรรคฝ่ายค้านอื่น ๆ เห็นด้วย แม้แต่ ส.ส.ในสังกัดพรรคเสรีประชาธิปไตยซึ่งเป็นกลุ่มต่อต้านแกนนำที่เล็งที่จะ “กลั่นแกล้งโอะฮิระ” จึง

ขาดประชุมเป็นจำนวนมาก ส.ส. ที่สังกัดกลุ่มฟุคุคะและกลุ่มมิกิ ต่างก็พากันหายตัวไปจากที่ประชุมสภา ปรากฏว่ายุติไม่ว่างเงินนี้ได้รับการโหวตให้ผ่านด้วยคะแนนเสียง 243 ต่อ 187 ซึ่งดูเหมือนว่าใครๆก็ตกใจต่อเหตุการณ์ครั้งนี้ ทางเลือกครั้งนี้มีอยู่สองทางคือ ยุบสภาแล้วเลือกตั้งใหม่หรือลาออกจากรักษาตำแหน่ง นายกรัฐมนตรีโอะฮิระได้เลือกที่จะยุบสภา และจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่อย่างไม่ลังเล

โอะฮิระโกรธแค้นอย่างหนักถึงกับคิดจะลอบซื้อของบอส (นั่นก็คือฟุคุคะและมิกินั่นเอง) ของกลุ่ม ส.ส.ที่ไม่เข้าประชุมออกไปจากสภานิติพรรค และวางแผนที่จะเข้าร่วมรัฐบาลผสมกับพรรคโคเมและพรรคสังคมนิยมประชาธิปไตยในกรณีจำเป็น แต่อย่างไรก็ตามเขาตัดสินใจว่าจะดำเนินการหลังจากดูผลเลือกตั้งแล้ว

จากนั้นจึงมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาพร้อมๆกัน แต่หลังการชิงชัยในการเลือกตั้งได้ไม่นาน โอะฮิระเกิดล้มป่วยด้วยโรคคะโรชิ (เครียดจากงานหนัก) และถูกนำส่งโรงพยาบาลโทระโนะม็อง แต่ดูเหมือนอาการป่วยจะหนักหนากว่าที่คิด เขาจึงเสียชีวิตอย่างกะทันหันในวันที่ 12 เดือนมิถุนายน ซึ่งเป็นวันก่อนการเลือกตั้งเพียงสองวันเท่านั้น

ดูเหมือนว่าการตายของโอะฮิระจะก่อให้เกิดความสะเทือนใจอย่างหนึ่งแก่ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง จึงทำให้ผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาพร้อมๆกันนี้ ออกมาในรูปที่พรรคเสรีประชาธิปไตยได้รับชัยชนะอย่างท่วมท้น พรรคเสรีประชาธิปไตยได้ที่นั่งเพิ่มถึง 36 ที่นั่ง รวมเสียงที่ได้ทั้งหมดเป็น 284 ที่นั่ง

อาจจะกล่าวได้ว่าโอะฮิระคือผู้เสียสละในการช่วยเหลือการเมืองแบบอนุรักษย์ก็ว่าได้

พร้อมๆกันนี้ อาจจะกล่าวได้อีกประการหนึ่งว่า การต่อสู้อย่างเคื่องแค้นเพื่อแย่งชิงอำนาจระหว่าง “ซังคะกุดะอิฟุคุ” ในที่สุดก็ได้สลายไปเนื่องจากมีผู้รับบาปเกิดขึ้น

จากรัฐบาลชุกชีสู่รัฐบาลนะงะโอะฮิระ

ชุกชี เซ็งโก ซึ่งสังกัดกลุ่มโคะจิกี้ได้ก้าวขึ้นไปเป็นนายกรัฐมนตรีคนถัดไปต่อจากโอะฮิระ ชุกชีมีความเก่งกาจในการต่อรองทางการเมืองลับๆ แต่เมื่อออกนอกหน้าเขาจะเป็นเหมือนปลาที่ไม่สามารถว่ายน้ำได้เวลาขึ้นบก อาจจะเป็นเพราะสาเหตุนี้เขาจึงลาออก เนื่องจากถูกทอดทิ้งแม้แต่ผู้ใกล้ชิดเขาเอง (ในเดือนตุลาคมปีโชวะที่ 57 ตรงกับปี ค.ศ.1982) การเลือกตั้งหัวหน้าพรรคเสรีประชาธิปไตยด้วยความเข้มข้นขึ้นอีกครั้ง และเนื่องจากกลุ่มของทะนะกะสนับสนุนนายนะงะโอะฮิระ ยะชุกชีโระ รัฐบาลนะงะโอะฮิระจึงถือกำเนิดขึ้น

หนังสือพิมพ์ที่มีชื่อเสียงฉบับหนึ่ง ได้เขียนข่าวเกี่ยวกับรัฐบาลชุดนี้โดยพาดหัวข่าวว่า “รัฐบาลทะนะกะนะงะโอะฮิระ” ซึ่งเป็นเหตุให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์ในหมู่ปวงชน และตามความเป็นจริงก็เป็นเช่นนั้น รัฐบาลนะงะโอะฮิระถูกเรียกว่า “ทะนะกะรัฐบาลเงาของนะงะโอะฮิระ” บ้าง “รัฐบาลภายใต้การบริหารของทะนะกะ” บ้าง กล่าวคือ อิทธิพลของทะนะกะมีมากกว่าในสมัยของโอะฮิระและชุกชีเสียอีก

นายกรัฐมนตรีนะงะโอะฮิระเป็นฝ่ายอนุรักษ์นิยมอย่างสุดโต่งคนหนึ่ง และเป็นนักการเมืองที่เก่งกาจในด้านการจัดการ (performance) จากความรู้สึกแท้จริงของพ่อ พ่อคิดว่าเขาเป็นเพียงนักการเมืองที่ดีแต่ปาก แต่ไม่มีอะไรเป็นหลักยึดถือได้ เวลาเกิดเรื่องขึ้นจริงๆ เขาจะกลับคำพูดได้อย่างหน้าตาเฉย หากเปรียบเทียบกับโอะฮิระแล้ว พ่อคิดว่านะงะโอะฮิระเป็นคนใจแคบกว่ามาก

และนักการเมืองคนนี้มีส่วนไม่ตีตรงที่มักจะเปลี่ยนไปตามกระแสลมที่พัดพาดังเช่น “กังหันต้องลม” ซึ่งบางครั้ง ก็ได้รับการสรรเสริญในวงการการเมืองว่า “หาโอกาสเก่ง”

อาจจะกล่าวได้ว่า การที่เขาเล็งเป้าหมายไปยังส่วนที่สังคมส่วนใหญ่ยังคงสับสนอยู่ และใช้ส่วนนั้นให้เป็นประโยชน์ในการสร้างภาพพจน์ที่ดีให้แก่ตนเองอย่างชำนาญนั้น ก็เป็นจุดเด่นของเขาอย่างหนึ่ง

หลังจากที่เข้ารับตำแหน่ง นะงะโชะเนะได้ประกาศให้ “การสะสางจัดระบบการเมืองภายหลังสงครามโลก” เป็นนโยบายหลักประการหนึ่ง

เขาได้ไปเยือนสหรัฐอเมริกาและเกาหลี และที่เกาหลี เขาได้เสนอแผนการให้กู้ยืมเงินทางเศรษฐกิจเป็นต้น กล่าวคือ เขาพยายามที่จะสร้างฐานกำลังต่อต้านคอมมิวนิสต์ในเอเชีย ตามที่พ่อได้กล่าวไปแล้วในบทที่ 4 ว่าการกระทำนี้เป็นการสืบทอดเจตนารมณ์ของนโยบายการครอบครองของสหรัฐอเมริกาในช่วงหลัง และคณะผู้ป้อนส่วนใหญ่ก็ได้ให้ความสนับสนุนหลักการของนโยบายการเมืองนั้น คณะรัฐบาลนะงะโชะเนะในช่วงแรกจึงได้รับเสียงสนับสนุนอย่างสม่ำเสมอถึงเกือบ 60%

พ่อคิดว่าพวกลูก ๆ ก็ได้เริ่มเข้ามามีส่วนร่วมในสังคม หลังจากรัฐบาลชุดนี้เข้าบริหารประเทศ พ่อไม่ได้หวังให้ลูกมีความสนใจการเมือง ถึงขนาดที่จะบอกชื่อของนายกรัฐมนตรีได้ทันที แต่อย่างน้อย พ่ออยากขอร้องไม่ให้ลูกสักแต่ดูนักการเมืองจากถ้อยคำที่สวゆるแต่เพียงภายนอกหรือการแสดงออกเท่านั้น

การต่อต้านของเกาหลีและจีนต่อตำราประวัติศาสตร์ญี่ปุ่น

ในช่วงก่อนและหลังการจัดตั้งคณะรัฐบาลนะงะโชะเนะ ปัญหาที่ทำให้ญี่ปุ่นวุ่นวายคือปัญหาตำราเรียน ปัญหาเรื่องตำราเรียนนี้ไม่เพียงแต่เป็นปัญหภายในในประเทศญี่ปุ่นเท่านั้น แต่กลับกลายเป็นปัญหาระหว่างประเทศด้วย ปัญหานี้เริ่มเกิดขึ้นตั้งแต่เดือนมิถุนายนจนถึงเดือนกันยายนปีโชวะที่ 57 (ค.ศ.1982)

กล่าวคือ ตำราเรียนประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นที่พวกลูก ๆ ใช้อยู่ (ตำราที่ได้รับการตรวจสอบจากกระทรวงศึกษาธิการ) ถูกกำหนดว่าบิดเบือนความเป็นจริงบ้าง ใช้สำนวนที่ไม่ตรงกับความเป็นจริงบ้าง หนังสือพิมพ์ทุกฉบับต่างพากันชี้แนะถึงปัญหาข้างต้นของตำราเรียน ที่ได้รับการตรวจสอบเรียบร้อยแล้วอย่างพร้อมเพรียงกัน

หนังสือพิมพ์ได้รายงานข่าวเกี่ยวกับการแก้ไขข้อความที่เคยเขียนไว้ในตำราเรียนประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นแต่ก่อนว่า “รุกราน” จีนและเกาหลี เป็น “รุกล้ำ” แทน รวมทั้งแต่งตำราประวัติศาสตร์ทั้งหมดใหม่ ให้สอดคล้องกับนโยบายโดยรวมของ

ประเทศตามที่กระทรวงศึกษาธิการชี้แนะ

หนังสือพิมพ์ลงข่าวอย่างครึกโครมว่าการเปลี่ยนแปลงข้อความนี้ น่าจะเป็นเพราะว่ากระทรวงศึกษาธิการกำลัง “สร้างตำราเรียนตามที่รัฐบาลกำหนดให้เขียนขึ้น และให้บังคับใช้ในโรงเรียนทั่วประเทศ” นั่นเอง

จริงอยู่ว่ามีปัญหามากมายในข้อความบางส่วนของตำราประวัติศาสตร์ข้างต้น แต่สิ่งที่พออยากจะยกมาอธิบายให้ลูกฟังก็คือ การพยายามรายงานข่าวของสื่อมวลชนในขณะนั้นเป็นการรายงานข่าวที่เต็มไปด้วยเจตนาหมิ่นชอนเร้น

ผู้สื่อข่าวพิเศษของจีนและเกาหลีต่างพากันรายงานข่าวนี้กลับไปยังประเทศตนทันที โดยกล่าวว่าญี่ปุ่นได้บิดเบือนประวัติศาสตร์ ประเทศอื่นๆในเอเชียต่างก็พากันรายงานข่าวนี้เป็นข่าวใหญ่ ซึ่งเป็นการรายงานข่าวในความหมายที่ว่าญี่ปุ่นไม่ได้สำนึกผิดมากพอ จนทำให้ปัญหาคำราเรียนขยายใหญ่กลายเป็นปัญหาทางการทูตไปทีเดียว

รัฐบาลจีนประณามญี่ปุ่น ส่วนประชาชนเกาหลีก็แสดงความโกรธเคืองที่ญี่ปุ่นไม่ได้สำนึกผิดอย่างจริงจัง ต่อการยึดครองเกาหลีเป็นอาณานิคมเป็นเวลา 36 ปี

ในช่วงแรกรัฐบาลญี่ปุ่นกับกระทรวงศึกษาธิการสงวนท่าที ไม่แสดงการตอบโต้ใดๆเพราะปฏิบัติการตอบโต้เหล่านี้ไม่ใช่ปัญหาใหญ่

แต่ทว่า ในที่สุด นายกรัฐมนตรีชูซูกิต้องบรรเทาความไม่พอใจของนานาประเทศด้วยการให้คำมั่นสัญญาต่อรัฐบาลจีนที่จะแก้ไขข้อความดังกล่าวในตำรา หลังจากการประณามอย่างรุนแรงของรัฐบาลจีน เนื่องจากทั้งจีนและเกาหลีได้ต่อต้านอย่างแข็งกร้าวเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน โดยเรียกร้องให้รัฐบาลญี่ปุ่นชี้แจงว่าจะแก้ไขข้อความดังกล่าวในตำราเรียนอย่างไรบ้าง ท้ายสุดรัฐบาลญี่ปุ่นจำต้องยอมรับว่าการที่ญี่ปุ่นรุกรานประเทศเหล่านี้ในประวัติศาสตร์นั้นเป็นความจริง

ปัญหาคำราเรียนชี้ให้เห็นว่า เมื่อประสบกับเสียงคัดค้านจากจีนและเกาหลี ญี่ปุ่นก็แสดงท่าทีอ่อนไหวอย่างรวดเร็ว เป็นการแสดงความน่่าสมเพชของกระทรวงศึกษาธิการและรัฐบาล

พอดีคว่าสิ่งสำคัญของตำราเรียนไม่ใช่เป็นปัญหาปรัชญาหรือหลักการ ญี่ปุ่น

ได้แต่ถกเถียงกันแต่เรื่องปรัชญาเท่านั้น จึงทำให้ตำราเรียนกลายเป็นปัญหาใหญ่ ภายหลัง พ่อคิดว่าสิ่งสำคัญที่สุดในตำราเรียนอยู่ที่การบันทึกความเป็นจริงมีมากน้อย เพียงใด การที่จะมายึดติดอยู่กับการใช้คำเพียงเล็กน้อยๆ นั้น พ่อคิดว่าเป็นเรื่องที่ไม่อาจจะทำความเข้าใจได้ ยิ่งไปกว่านั้น ปัญหาตำราเรียนครั้งนี้สอนให้พ่อรู้ว่า ไม่มีกรรฐ์แจงถึงขั้นตอนการแก้ไขตำราประวัติศาสตร์ในญี่ปุ่นเลยเท่าที่ผ่านมา

ลูกอ่านตำราประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นแล้วมีความรู้สึกอย่างไร พ่อเองก็ไม่ทราบ แต่แน่นอนลูกคงจะไม่คิดว่าสิ่งที่พ่อเขียนอยู่ที่นั่นที่นั่นที่จัดเป็น “ความจริงทางประวัติศาสตร์” สิ่งที่พ่อเขียนอยู่ในหนังสือเล่มนี้ เป็นเพียงแรงบันดาลใจในการให้เรียนรู้ประวัติศาสตร์เท่านั้น

การเขียนหนังสือเล่มนี้ พ่อได้ลองอ่านตำราในหน้าที่เขียนเกี่ยวกับประวัติศาสตร์สมัยใหม่ที่พวกลูกเรียนอย่างถนัดแล้วครั้งแล้วครั้งเล่า เนื่องจากพ่อก็เขียนไว้ในหนังสือเล่มนี้บ้างแล้ว คิดว่าลูกคงเข้าใจความรู้สึกแท้จริงของพ่อ กล่าวคือพูดกันตามตรงแล้วข้อความในตำราเรียนนี้ไม่น่าสนใจเลย

ทั้งนี้เนื่องมาจากคนเขียนตำราเขียนอย่างเกรงอกเกรงใจ รวมทั้งเขียนบรรยายความจริงอย่างเอื้อผลประโยชน์แก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง และเหนืออื่นใดคือความพยายามที่จะหลีกเลี่ยงการบรรยายเนื้อหาอย่างเป็นรูปธรรมเกี่ยวกับสงครามมหาเอเชียบูรพา

พ่อเองก็ไม่ค่อยรู้ละเอียดเกี่ยวกับกระบวนการในการตรวจสอบตำราเรียน ดังนั้น จึงไม่ขอแสดงความเห็นใดๆ จริงอยู่ที่ว่าคงจะมีการถกเถียงกันอย่างเคร่งเครียด ในตอนที่ทำการตรวจสอบอย่างแน่นอน แต่การที่ตำราออกมาในสภาพที่ไม่น่าสนใจนั้น เมื่อมองในมุมกลับก็คือตำรานั้นไม่จำเป็นต้องน่าสนใจก็ได้

ยังมีเด็กนักเรียนนักศึกษาที่ไม่ชอบประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นเพิ่มขึ้น ตำราก็เป็นเหมือนยาพิษ แต่สำหรับคนที่ตั้งใจจะเรียนประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นอย่างจริงจัง ก็คงจะต้องหาความรู้ใส่ตัวโดยการหาหนังสือต่างๆ มาอ่านด้วยตัวเอง บัดตำราที่ไม่น่าสนใจนี้ไปไว้ข้างๆ จะดีกว่า

ตำราเรียนประวัติศาสตร์ของญี่ปุ่นนั้น นอกจากจะก่อให้เกิดความรู้สึกไม่ชอบ

ประวัติศาสตร์แล้วก็ยังทำให้นักเรียนนักศึกษาที่อยากเรียนประวัติศาสตร์ ศึกษาประวัติศาสตร์โดยการวิเคราะห์หลายแง่มุมมากกว่าตำราเช่นนี้ด้วย กล่าวได้ว่าตำราเรียนประวัติศาสตร์ของญี่ปุ่นข้างต้นได้ทำหน้าที่ของมันแล้ว

จดหมายจากเด็กมัธยมศึกษาตอนต้นคนหนึ่ง

ตามที่ลูกเองก็รู้ย่อว่าหนังสือที่พ่อเขียนเกี่ยวกับประวัติศาสตร์โวะวะได้ตีพิมพ์ออกมาจำนวนนับสิบเล่ม บางครั้งมีจดหมายจากผู้อ่านมาถึงด้วย ส่วนใหญ่มักมาจากผู้สูงวัย ซึ่งเขียนแสดงความคิดเห็นว่าเหตุการณ์นั้นน่าจะเป็นอย่างนั้น อย่างนี้

ในหน้าร้อนหนึ่งในปีโวะวะที่ 63 (ค.ศ.1988) พ่อเคยได้รับจดหมายฉบับยาวฉบับหนึ่งจากนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นชั้นปีที่ 3 ในเมืองโกเบ

นักเรียนมัธยมต้นคนนี้ก็กำลังเรียนอยู่ที่โรงเรียนมัธยมต้นเอกชนแห่งหนึ่ง และเนื่องจากไม่ต้องมีการสอบเข้าเรียนต่อชั้นมัธยมปลาย เพราะเป็นการเรียนอย่างต่อเนื่อง จึงมีส่วนดีที่ทำให้เขาได้มีโอกาสศึกษาอย่างจริงจังในแขนงวิชาประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นที่ตัวเองชอบ

ยิ่งไปกว่านั้น เด็กคนนี้ได้ป้อนคำถามให้แก่พ่ออย่างเฉียบแหลม อีกทั้งยังเป็นคำถามวิชาการที่แสดงให้เห็นระดับและความรู้ที่ลึกซึ้งของเขา

เขาได้เขียนแสดงความคิดเห็นในแนวคิดของตัวเองว่า ทำไมทหารบกของญี่ปุ่นจึงไม่ให้ความสำคัญต่อการเมือง แสดงท่าทีฝักใฝ่สงครามอย่างซัดแจ้ง และท้ายสุด ได้พาญี่ปุ่นเข้าสู่สงครามมหาเอเชียบูรพา นอกจากนี้เขายังระบุด้วยว่า ภายในกระบวนการการตัดสินใจนโยบายของกรมทหาร กระทรวงทหารบกนั้น ไม่มีนายทหารคนใดมีวิสัยทัศน์อย่างชัดเจน

ยิ่งกว่านี้ เขายังสรุปความคิดเห็นว่าการที่ “โตโจ ฮิเดะกิ” ทหารบกคนหนึ่ง ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นนายกรัฐมนตรีนั้น เป็นเพราะว่าเงื่อนไขที่สำคัญที่สุดของการเป็นนายกรัฐมนตรีญี่ปุ่นคือการไม่มีวิสัยทัศน์จริงๆ กระบวนการแต่งตั้งให้โตโจ ฮิเดะกิเป็นนายกรัฐมนตรีนั้น เป็นผลมาจากความขัดแย้งที่สะสมมานานปีของ

การเมืองและการทหารของญี่ปุ่น

พ่อคิดว่ารายงานชิ้นนี้ดีเด่นกว่านักศึกษามหาวิทยาลัยทั่วไปมากทีเดียว ถ้าพูดอย่างเปิดใจแล้ว พ่อรู้สึกซาบซึ้งและมีกำลังใจมากที่รู้ว่า มีผู้อ่านที่มีความรู้สูง เช่นนี้

พ่อจึงได้ตอบคำถามของเด็กนักเรียนคนนี้ซึ่งเป็นคำถามที่มีระดับสูงอย่าง ตั้งอกตั้งใจเป็นพิเศษ(เช่นเป็นคำถามที่มีเนื้อหายากมากเกี่ยวกับการแต่งตั้งนายทหาร ประจำกรมทหารในกระทรวงทหารบก ที่เพิ่งตั้งขึ้นใหม่หลังจากเหตุการณ์กบฏในวันที่ 26 เดือนกุมภาพันธ์)

พ่อเคยให้ลูกดูจดหมายฉบับนี้ เป็นธรรมดาที่ถูกเองก็คงไม่มีความรู้ละเอียดเท่านี้ ลูกจึงชื่นชมจดหมายฉบับนี้อย่างมาก แต่ลูกก็เปิดเผยออกมาว่าคนที่ศึกษาละเอียดอย่างนี้ที่โรงเรียนมัธยมต้นหรือมัธยมปลายไม่มี และยังบอกอีกด้วยว่า แม้แต่นักเรียนที่เลือกวิชาประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นเป็นวิชาเอกในการสอบเข้ามหาวิทยาลัย ก็ไม่มีเวลาศึกษาได้ละเอียดเท่า

พ่อคิดว่าไม่จำเป็นที่เราจะต้องเรียนประวัติศาสตร์ญี่ปุ่น โดยการฟังฟัง ตำราเรียน ตำราเรียนเป็นแต่เพียงประตูดูไปสู่อรรถกถาเท่านั้น ถ้าไม่รู้จักใช้ประโยชน์ของตำราก็ไม่อาจรู้จักประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นในรูปลักษณะที่แท้จริงได้เลย

ตำราเรียนญี่ปุ่นเขียนโดยไม่มีประธานของประโยคและเต็มไปด้วยคำแก้ตัว

ต่อไปนี่พ่ออยากเพิ่มเติมรายละเอียดเกี่ยวกับตำราเรียนญี่ปุ่นสักเล็กน้อย ดูจากเนื้อหาตำราเรียนที่พวกลูกเรียนอยู่ มีสิ่งที่น่าตกใจอยู่ 2 ประการ คือ การเขียนข้อความโดยไม่มีประธานของประโยคกับคำแก้ตัวที่มีอยู่เต็มไปหมด ประโยคที่ขึ้นต้นโดยขาดประธานในตอนแรก และประโยคที่วกวนไปมาปรากฏอยู่ทั่วไป

พ่อจะลองคัดส่วนที่ญี่ปุ่นเกี่ยวข้องกับเกาหลีและเงินออกมาดู เป็นต้นว่า มีข้อความที่เขียนดังนี้

“นอกจากนี้ ในปี 1910 มีการทำสนธิสัญญาผนวกญี่ปุ่นเกาหลี รวมเกาหลี เข้ากับญี่ปุ่น และจัดตั้งสำนักผู้สำเร็จราชการเกาหลีขึ้น โดยให้เป็นเขตการปกครอง ในสังกัดภูมิภาคคันโตกับพื้นที่ในสังกัดเส้นทางรถไฟแมนจูเรีย”

นี่เป็นเรื่องราวที่มาของการผนวกญี่ปุ่นเกาหลี (เมื่อมองจากฝ่ายเกาหลี กล่าวได้ว่าเป็นการเริ่มต้นของจักรวรรดินิยมญี่ปุ่นเป็นเวลา 36 ปี) จากข้อความนี้ ประธานของประโยคคงจะเป็นรัฐบาลญี่ปุ่นแท้จริงแล้ว รัฐบาลเกาหลีนั้นเป็นรัฐบาล หุ่นเชิดของญี่ปุ่น สนธิสัญญาที่ทำก็เป็นสนธิสัญญาที่เกาหลีถูกบังคับให้ทำ เหนือ อื่นใดจากข้อความนี้ไม่อาจรู้ได้เสียแม้แต่น้อยว่า จุดเริ่มต้นของสนธิสัญญาผนวก ญี่ปุ่นเกาหลีนี้ สืบเนื่องมาจากการตายของอิตโตะ ฮิโระบุมิ ข้าหลวงผู้ปกครองคนแรก

การท่องจำจำนวนการเขียนข้างต้น และความรู้เพียงแค่วันเดือนปีที่มี การผนวกเกาหลีมาเป็นของญี่ปุ่นอย่างเดียว ย่อมไม่ได้หมายความว่า จะสามารถรู้เรื่องราว ประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นได้ การที่พ่อพูดว่าเราควรใช้ประโยชน์จากตำราเป็นประตุ ในการสูดเอาความรู้เข้ามา ก็คือความหมายนี้เอง

พอจะลองคัดอีกตอนหนึ่งเกี่ยวกับสงครามญี่ปุ่นและเงินมาให้ดู

“วันที่ 7 เดือนกรกฎาคม ในปี 1937 (ปีโชวะที่ 12) กำลังทหารญี่ปุ่นกับจีน ได้ปะทะกันที่สะพานหลูโกว (หรือเรียกกันว่าสะพานมาร์โคโปโลหรือหลูเกาเจียว) บริเวณ ชานเมืองกรุงปักกิ่ง (เหตุการณ์สะพานหลูโกว) ทั้งๆที่นายกรัฐมนตรีโคะโนะเอะ ประสานนโยบายว่าจะไม่ขยายขอบเขตของสงคราม แต่ในทางตรงข้ามกลับยอมรับ การส่งกองทหารไปยังหาเป่ย์ จึงทำให้เข้าสู่สงครามอย่างแท้จริง โดยที่ยังไม่ได้ ประกาศสงครามกัน สงครามได้แผ่ขยายจากหาเป่ย์ลงสู่หาจง ถึงแม้กองทหารจีน จะต่อต้านอย่างเข้มแข็งก็ตาม ในปลายปีเดียวกันนั้นก็สามารถยึดครองเมืองหลวง นานกิงได้”

จะยังงั่ๆ พ่อก็ไม่คิดว่าข้อความดังกล่าวข้างต้นนี้ เล่าเรื่องสงครามญี่ปุ่น กับจีนอย่างถูกต้อง แน่นอนตำราเรียนนั้นคงจะมีข้อจำกัดในแง่จำนวนหน้า แต่ การเขียนคำอธิบายเช่นนี้ กลับจะทำให้เข้าใจสงครามระหว่างญี่ปุ่นกับจีนผิดพลาด พ่อเขียนบอกไปแล้วก่อนหน้านี้อันสมควรที่จะเคารพข้อเท็จจริง แต่ข้อความนี้ไม่ได้

มีข้อเท็จจริงแม้แต่น้อย

คำพูดที่เขียนว่า “กองทัพญี่ปุ่นกับจีนปะทะกัน” ฟังดูเหมือนการพยายามโยนความรับผิดชอบลงคอละครึ่งระหว่างญี่ปุ่นกับจีน และการที่เขียนว่า “นายกรัฐมนตรีโคะโนะเอะประกาศนโยบายว่าจะไม่ขยายขอบเขตของสงคราม...” แสดงให้เห็นถึงความคลุมเครือในการบัญชาการของกระทรวงทหารบกกับหน่วยเสนาธิการทหารที่เป็นผู้เสนอแนะนโยบายประเทศอย่างแท้จริงในสมัยนั้น

จะเห็นได้ว่านายโคะโนะเอะไม่ได้รับแจ้งข้อมูลที่ต้องการ และถูกดึงให้เข้าไปพัวพันกับสภาวะการณ์อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ประโยคที่เขียนว่า “สงครามได้แผ่ขยายจากหาเปียงสู่อ่าวตังเกี๋ย” ก็ไม่สามารถอธิบายให้ผู้อ่านเข้าใจได้เพียงแค่นานที่กว้างๆ เช่นนั้น รวมทั้งในสำนวนที่ว่า ญี่ปุ่นได้รับการต่อต้านจากกองทัพจีนอย่างรุนแรงบ้าง ทำให้เมืองหลวงนานกิงตกอยู่ในสภาพพ่ายแพ้บ้างนั้น ไม่ได้ทำให้ผู้อ่านคิดเห็นแม้แต่น้อยว่า แท้จริงแล้วกองทัพญี่ปุ่นได้เข้าไปรุกรานจีนแต่ฝ่ายเดียว

พอไม่ได้คิดว่าในส่วนที่ฝ่ายจีนกล่าวนั้นถูกต้องหมด แต่สำนวนที่ไม่ได้สำนึกตัวเองเช่นนี้ก็ก่อให้เกิดปัญหามากมาย

และก่อนหน้านั้นที่พอเขียนว่า “มีค่าแก้ตัวมากไป” ก็มีตัวอย่างอยู่หลายตัวอย่างจะขอหยิบยกมาเพียงตัวอย่างเดียว คือในปีเมจิที่ 39 (ค.ศ.1906) ญี่ปุ่นได้ก่อสร้างทางรถไฟในแคว้นแมนจูเรียได้ ดังข้อความต่อไปนี้

“เมื่อญี่ปุ่นได้เริ่มปกครองแคว้นแมนจูเรีย ความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับสหรัฐอเมริกาตั้งเครียดขึ้นทันที เท่าที่ผ่านมา สหรัฐอเมริกาได้มองหาโอกาสขยายอิทธิพลมายังแคว้นแมนจูเรีย เช่น โดยการเสนอแนะญี่ปุ่นให้ดำเนินกิจการรถไฟของแมนจูเรียได้ร่วมกัน”

แน่นอนว่าในความเป็นจริง สหรัฐอเมริกามีความสนใจอย่างลึกซึ้งในผลประโยชน์ที่จะได้จากแมนจูเรีย แต่การตัดบทสั้นๆว่า “สหรัฐอเมริกาได้มองหาโอกาสขยายอิทธิพลมายังแคว้นแมนจูเรีย” นั้น เป็นการเน้นความชอบธรรมในนโยบายการปกครองของญี่ปุ่นอย่างชาญฉลาด ญี่ปุ่นได้แมนจูเรียมาอยู่ในครอบครอง

หลังจากชนะสงครามกับรัสเซีย และตกลงเซ็นสัญญาปอร์ตสมัท ซึ่ง มีสหรัฐอเมริกา ทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ย หากไม่อธิบายถึงความเป็นมาในระหว่างนั้น ผู้อ่านก็ไม่อาจ เข้าใจได้ถึงความแตกต่างของนโยบายต่อแมนจูเรียของญี่ปุ่นกับสหรัฐอเมริกา

สหรัฐอเมริกาเพียงแต่ต้องการทำให้ผลประโยชน์ที่ญี่ปุ่นได้รับจากสนธิสัญญา ปอร์ตสมัทเป็นความจริงเท่านั้นเอง

ความขัดแย้งที่ไม่เกิดประโยชน์ระหว่างกระทรวงศึกษาธิการกับสมาพันธ์ ครูญี่ปุ่น

ดูเหมือนว่าทางฝ่ายกระทรวงศึกษาธิการ ผู้เป็นฝ่ายตรวจสอบตำราเรียนญี่ปุ่น จะมีความสงสัยไม่เข้าท่าและได้ยึดเยียดให้อธิบายเหตุการณ์ต่าง ๆ ตามที่ตนต้องการบ้าง ห้ามใช้คำว่ารุกรานบ้าง มีหน้าซำยังมีความคิดว่าหากบันทึกประวัติศาสตร์ในทำนอง ที่ว่าญี่ปุ่นเป็นฝ่ายผิดเต็มประคุดยอมจะทำให้อนุชนรุ่นหลังหมดกำลังใจไปได้ ด้วยเหตุนี้ จึงเป็นที่มาของการเขียนประวัติศาสตร์ไปในทำนองที่ว่า นโยบายทั่วไปของญี่ปุ่น ไม่ผิด พอต้องการบอกอย่างตรงไปตรงมาว่า การตรวจสอบตำราเรียนนั้นจะต้อง ไม่อยู่ภายใต้ทรศนะที่คับแคบเช่นนี้อ่างเด็ดขาด

ขณะเดียวกัน การที่กระทรวงศึกษาธิการ เขียนประวัติศาสตร์ในทำนองนี้ อาจมีสาเหตุมาจากการที่บรรดาครูแห่งสมาพันธ์ครู ต่างก็มองประวัติศาสตร์ตาม หลักการที่ว่า ประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นเป็นประวัติศาสตร์แห่งการรุกรานและการ ทารุณกรรม ประชาชนญี่ปุ่นถูกชักนำโดยกลุ่มนิยมทหารในเวลานั้น กระทรวง ศึกษาธิการเกรงว่าบรรดาครูเหล่านี้จะพากันสอนลูกศิษย์ด้วยทัศนคติทางประวัติศาสตร์ เท่าที่พอรู้มานั้น พบว่าตำราเรียนประวัติศาสตร์เล่มเดิมนั้นเต็มไปด้วยการชักนำและ โน้มนำผู้อ่านให้เห็นประวัติศาสตร์เพียงด้านเดียวเท่านั้น ตำราทั้งใหม่และเก่าต่างก็ มีปัญหาทั้งคู่

ครูสอนประวัติศาสตร์บางคนยังอธิบายประวัติศาสตร์อย่างง่าย ๆ ภายใต แนวความคิดประวัติศาสตร์แบบวัตถุนิยม (ลัทธิมาร์กซ์) เพราะคิดว่าสิ่งที่ญี่ปุ่น

กระทำลงไปทุกอย่างเป็นการ“รุกราน”และหากไม่อธิบายว่าผู้นิยมลัทธิทหารกระทำการ
“ทารุณกรรม” ย่อมไม่ใช่การให้การศึกษาที่ดี เป็นต้น

ครูเหล่านี้เป็นพวกขี้ได้นำ เข้าใจตนเองคิดว่าเป็นพวกหัวก้าวหน้า เต็มเปี่ยม
ไปด้วยจิตใจดีงาม พวกเขาคิดว่าการซุกซุกประวัติศาสตร์มาถกเถียงกันอย่างชัดเจน
การยอมรับว่าผู้ปุ่นได้กระทำสิ่งที่รุนแรงลงไปมากเท่าไรก็ยังแสดงว่าตนเป็นคนมีจิตใจดี
การกระทำของครูเหล่านี้ถือได้ว่าเป็นอาชญากรรมอย่างหนึ่ง ทั้งๆที่ควรจะให้ความรู้
แก่เด็กมัธยมต้นและมัธยมปลายอย่างกว้างๆและควรจะให้โอกาสเด็กที่จะเลือก
กลับพยายามขัดแย้งสิ่งที่ตนเองคิดให้กับเด็กๆ ส่งผลให้ความคิดของอนุชนรุ่นหลัง
คับแคบลงไป อีกทั้งยังเป็นความคิดที่เกิดจากบุคคลน่าอันตรายซึ่งเชื่อว่าสิ่งที่เป็น
ไปตามความเชื่อมั่นของตนเองเท่านั้นถูกต้อง

ประวัติศาสตร์ไม่ใช่การบรรยายหยิบยกความเป็นจริงที่ละเอียดเรื่องๆ หรือร่นววย
กับการใช้สำนวนเล็กๆน้อยๆตอบได้กัน แต่ควรจะทำให้เข้าใจโดยการอธิบาย
พื้นฐานความเป็นไปของสมัยนั้นในมุมมองที่กว้างขวาง ทั้งฝ่ายตรวจสอบตำราเรียน
และทั้งฝ่ายครูที่เพิกเฉยทำที่เช่นนั้น ต่างก็เป็นผู้สร้างความเดือดร้อนสำหรับเด็ก
มัธยมต้นและเด็กมัธยมปลายทั้งสองฝ่าย

พออยากจะขอร้องลูกๆว่าอย่ามองประวัติศาสตร์ด้วยการยึดติดกับสิ่งใด
สิ่งหนึ่งเท่านั้น แต่ขอให้มองพื้นฐานความเป็นไปต่างๆ ก่อนที่จะทำความเข้าใจ
ความเป็นจริงเกี่ยวกับประวัติศาสตร์โหระอย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น

การเปลี่ยนแปลงพลังขับเคลื่อนทางการเมืองกับการตัดสินคดีลือคดี

ศาลชั้นต้นกรุงโตเกียว ได้ตัดสินคดีของทะนะกะ คุงุเอ เมื่อวันที่ 12 เดือน
ตุลาคม ปีโชวะที่ 58 (ค.ศ.1983)

จากการพิจารณาคดีที่ต่อเนื่องยาวนานกว่า 6 ปี ฝ่ายทะนะกะประกอบด้วย
กลุ่มทนายกว่า 10 คน ซึ่งได้เบิกความอย่างละเอียด ส่วนการสืบหาหลักฐานของฝ่าย
อัยการสอบสวนดำเนินไปอย่างเป็นรูปธรรม อีกทั้งยังเต็มไปด้วยรายละเอียดมากมาย

เป็นต้นว่าตอนที่ทะนะกะได้รับการเสนอขายเครื่องบินไทรสตาร์อย่างลับ ๆ จากฝ่าย
มะรุเบนิตั้งทาง ANA นั้น ทะนะกะตอบรับอย่างอารมณ์ดีว่า “ตกลง ตกลง”
ถูกนำมาเปิดเผยกลางศาล

เมื่ออะโนะโมะโตะ เลขานุการของทะนะกะรับเงินจำนวน 500 ล้านเยน
จากฝ่ายมะรุเบนิตั้งฝ่ายต่างจอร์ถในย่านที่อยู่อาศัยแห่งหนึ่งแล้วเงินใส่กระเป๋าง
หลังรถ จากเหล่านี้ได้รับการเปิดเผยในศาลราวกับฉากภาพยนตร์ทีเดียว

และเมื่อมีการเปิดเผยรายละเอียดในการสอบปากคำนายโคซัน เจ้าหน้าที่
บริษัทลือคฮิตินศาล การไต่สวนหาความจริงของคณะอัยการสอบสวนก็ยิ่งแหลมคม
ยิ่งขึ้น และศาลชั้นต้นกรุงโตเกียวก็ได้ตัดสินลงโทษจำคุกจำเลยจากสายอะชะวะโนะ
ANA และมะรุเบนิตั้งลำดับ

สำหรับการไต่สวนที่ศาลในสายของมะรุเบนิตั้งนี้ ฝ่ายทะนะกะให้การปฏิเสธ
รับเงิน 500 ล้านเยนมาโดยตลอด แสดงให้เห็นความแตกต่างอย่างตรงกันข้ามกับ
คำให้การเป็นพยานของฝ่ายมะรุเบนิตั้งที่ยอมรับว่าได้มอบเงิน 500 ล้านให้จริง

ในที่สุดทะนะกะก็ได้รับการตัดสินให้ต้องโทษคุมขัง 4 ปี และจ่ายสินชดเชย
500 ล้านเยนซึ่งเป็นโทษทัณฑ์ที่หนัก การที่ทะนะกะปฏิเสธไม่ยอมรับว่าตนได้รับ
เงิน 500 ล้านเยนทำให้คณะผู้พิพากษามีความรู้สึกไม่ดี ในคำตัดสินมีประโยคที่
ประณามทะนะกะอย่างรุนแรงมากทีเดียวว่า “ขาดซึ่งความสำนึกผิด” ทะนะกะได้
ตอบโต้ทันที โดยแสดงความเห็นต่อคำพิพากษาด้วยการแจกเอกสารหัวเรื่องว่า
“ความคิดเห็น” ซึ่งภายในเอกสารดังกล่าว ได้ต่อว่าผลการตัดสินที่ไม่ยุติธรรมและ
ลงความเห็นดังนี้

“ในฐานะที่ข้าพเจ้าเคยเป็นนายกรัฐมนตรี เพื่อรักษาชื่อเสียงและอำนาจ
เอาไว้ ต่อจากนี้ไปข้าพเจ้าตัดสินใจว่าจะสู้โดยไม่ย่อท้อ”

ทะนะกะได้ทำเรื่องยื่นอุทธรณ์ทันที นอกจากนี้ ยังเป็นที่ประจักษ์ว่าเขาได้
พยายามใช้อำนาจทางการเมืองอย่างเต็มที่

ดูเหมือนว่าพรรคฝ่ายค้านจะเตรียมการยื่นร่างข้อเสนอมให้ทะนะกะลาออกจาก
ตำแหน่ง แต่ ส.ส. ที่สังกัดกลุ่มทะนะกะอ้างว่าผู้ป่วนประกอบด้วยอำนาจสามฝ่าย

คือ นิติบัญญัติ ตุลาการ และบริหาร อีกทั้งคำพิพากษาขั้นสุดท้ายในคดีของทะนะกะ ยังไม่ปรากฏ จึงไม่ยอมตอบสนอง ซึ่งท้ายที่สุด ฝ่ายค้านก็ไม่ได้ยื่นร่างข้อเสนอ ดังกล่าว ทำให้เห็นได้ว่าสถานการณ์ในรัฐสภาของทะนะกะมันคงอย่างมาก

ภายในกลุ่มทะนะกะ (ชมรมวันพฤหัสบดี) ก็ได้มีการเคลื่อนไหวที่จะเสนอชื่อ ให้ทะนะกะชิตะ โนะโอะรุ เป็นผู้สมัครในตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคนต่อไป ทะนะกะ โกรธการกระทำนี้ และครั้งหนึ่งก็โกรธจัดถึงกับกล่าวหาให้ทะนะกะชิตะไปเริ่มต้นจาก ภูเขาน้ำแข็ง ทะนะกะเป็นขุนพลเงาที่คอยกดปุ่มควบคุมวงมาลัยทางการเมือง ของนะงะโอะเนะอยู่ในขณะนั้น หลังจากการตัดสินใจที่ทะนะกะ ส.ส.ที่สังกัดกลุ่ม ทะนะกะได้เรียกร้องให้นะงะโอะเนะซึ่งมีท่าทีลังเลอยู่ยุบสภาและจัดการเลือกตั้งทั่วไป ทั้งนี้ก็เพื่อเปิดทางให้ทะนะกะได้พิสูจน์ตนเองโดยการเลือกตั้งและกลับมาครอง อำนาจอีกครั้ง

เวลาผ่านไปสองเดือนหลังจากการตัดสินใจที่ทะนะกะ วันที่ 18 เดือนธันวาคม ปีโชวะที่ 58 (ค.ศ.1983) ได้มีการเลือกตั้งทั่วไปซึ่งเรียกกันว่าการเลือกตั้งลือคฮิด ถึงแม้พรรคเสรีประชาธิปไตยจะได้คะแนนเสียงไม่เกินกว่าครึ่งหนึ่ง แต่ทะนะกะได้ ก็คะแนนกว่า 220,000 เสียงจากเขตเลือกตั้งที่ 3 ในจังหวัดนิงะตะ คิดเป็น 1 ใน 3 ของคะแนนเสียงทั้งหมด การทะเลาะแค้นเสียงให้อย่างฉันทามติแสดงว่าผู้ที่ไปลง คะแนนเสียงเลือกตั้งให้ภัยทะนะกะ ซึ่งเป็นผู้ทุ่มเทศำสร้างความสำเร็จแก่นิ่งะตะ นั้นเอง

ทะนะกะพยายามทำให้กลุ่มของเขาขยายใหญ่ขึ้น โดยดึงคนกว่า 120 คน เข้าร่วมกลุ่ม ตามความเป็นจริงก็คือเขาได้ควบคุมให้ ส.ส.พรรคเสรีประชาธิปไตย หนึ่งในสามอยู่ภายใต้ร่มเงาของเขา และใช้จำนวน ส.ส.ดังกล่าวเป็นฐานควบคุม การเมือง นะงะโอะเนะนั้นเปลือกนออกก็กล่าวหาว่า “จะปิดกวดอำนาจอิทธิพลทาง การเมืองของอดีตนายกรัฐมนตรีทะนะกะ” แต่นั่นก็เป็นเพียงแค่ความพยายามที่จะ แสดงออกเท่านั้นเอง รัฐบาลนะงะโอะเนะที่คงอำนาจทางการเมืองโดยการดึงพรรค เสรีนิยมใหม่มาเข้าร่วมนั้น ถ้าหากกลุ่มของทะนะกะไม่ให้ความร่วมมือแล้ว คงจะ ล่มสลายไปในทันที

ในการตัดสินใจคดีลือคดีของทะนะกะ ได้เกิดปฏิกิริยาตอบโต้จากหมู่ประชาชนหลายเรื่อง เช่น มีเสียงคัดค้านในแง่ของความรู้สึกที่ว่าทะนะกะเป็นถึงอดีตนายกรัฐมนตรี การที่ต้องตกเป็นผู้ต้องหาคืออาชญากรนั้น เป็นเรื่องไม่สมควร การที่ทะนะกะถูกพิพากษาแต่แรกเริ่มนั้น เนื่องมาจากคำให้การเป็นพยานของโคซัน เจ้าหน้าที่บริษัทลือคดีที่ยอมให้การ เพื่อแลกเปลี่ยนกับการอภัยโทษให้ตนเอง วิธีให้การดังกล่าวซึ่งคนวิพากษ์วิจารณ์กันว่า เป็นการให้การที่ได้รับความรับผิดชอบ ทะนะกะไม่สมควรที่จะถูกตัดสินเพียงถ้อยคำนั้น ทะนะกะมีผลงานมากมายหลายเรื่อง อาทิ เขาได้รื้อฟื้นความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีนในฐานะนายกรัฐมนตรี ทั้งๆที่เป็นเช่นนั้น เขากลับต้องคดีด้วยเงินบริจาคทางการเมือง 500 ล้านเยน การที่จะเอาเรื่องเช่นนั้นมาเป็นเหตุนี้ จึงทำให้มีเสียงคัดค้านว่าเป็นเรื่องไม่ถูกต้อง

นอกจากนี้ยังมีเสียงร่ำลือนานาประการในหมู่คนทั่วไปด้วย เป็นต้นว่า ทะนะกะถูกโค่นเนื่องจากทำให้เมเจอร์แห่งสหรัฐอเมริกาโกรธเพราะนโยบายน้ำมันบ้าง และยังโงะจันกันไ้วานี่เป็นการสร้างเรื่องขึ้นมา เพื่อเบี่ยงเบนความสนใจจากการที่ต้องกลบเกลื่อนการสั่งซื้อเครื่องบินรบ P3C ไม่ใช่เครื่องบินโดยสารของบริษัทลือคดี แน่แน่นอนว่าพ่อเองก็ไม่รู้รายละเอียดว่าข่าวลือนั้นจะจริงเท็จอย่างไร แต่ในหมู่ประชาชนนั้นก็ยังมีเสียงที่ปกป้องทะนะกะอยู่ค่อนข้างมากทีเดียว

ทะนะกะยังมีทั้งคนที่เข้ามาร้องทุกข์ให้ไว้วาน และคนที่สนับสนุนไปมาหาสู่ เขาอยู่ไม่ขาดระยะ ทะนะกะตั้งใจจะต่อสู้ให้ตนเองพ้นมลทินไม่ว่าจะใช้เวลาที่ปีก็ตาม และมีเป้าหมายที่จะกลับไปครองเก้าอี้นายกรัฐมนตรีอีกครั้งหนึ่ง ทะนะกะไม่มีวันให้อภัยแก่คนและอิทธิพลที่ไล้ต้อนเขาสู่ความอับยศ

แต่ปรากฏว่าการที่ทะนะกะมีความมุ่งมั่นเช่นนั้น กลับทำให้ต้องสูญเสียอำนาจในวงการการเมืองไปในชั่วพริบตา นั่นคือในวันที่ 27 เดือนกุมภาพันธ์ ปีโชวะที่ 60 (ค.ศ.1985) ทะนะกะล้มป่วยด้วยโรคเส้นเลือดในสมองตีบ เขาถูกหามส่งโรงพยาบาลเทชินและเข้ารับกษาตัวในโรงพยาบาลตั้งแต่นั้น

ไม่มีมีการรายงานอาการเจ็บป่วยของทะนะกะในรายละเอียด สื่อมวลชนได้แต่ลงข่าวครั้งแล้วครั้งเล่าว่าไม่มีอันตรายถึงแก่ชีวิต

แต่ในความเป็นจริงนั้น อาการป่วยของทะนะกะค่อนข้างหนัก กล่าวกันว่า ญาติใกล้ชิดของทะนะกะไม่อาจตกลงใจเรื่องการบำบัดรักษากับทางฝ่ายโรงพยาบาล ได้ด้วยดี จึงทำให้ทะนะกะต้องออกจากโรงพยาบาล และกลับมารักษาตัวต่อที่ คลุหาสน์ส่วนตัวของเขาที่เมะจิระ

คนที่ จะเข้าเยี่ยมทะนะกะได้จำกัดเฉพาะคนใกล้ชิด แม้กระนั้นก็เยี่ยมได้ในระยะเวลาสั้น ๆ ผู้มีอิทธิพลที่อยู่กลุ่มเดียวกับทะนะกะเองก็ยังไม่ได้รับอนุญาตให้ เข้าพบ

แม้แต่ในหมู่คนที่อยู่ในแวดวงการเมือง ก็มีเสียงกระซิบกระซาบกันว่า ทะนะกะจะลุกขึ้นมาอีกครั้งได้หรือไม่ หรือกล่าวกันว่าทะนะกะไม่สามารถประกอบ กิจกรรมการเมืองเป็น ส.ส.ได้อีกแล้ว สมมุติว่าทะนะกะลุกขึ้นมาได้อีกครั้ง และ ปรากฏว่าในช่วงที่เขาไม่อยู่มีการทำอะไรลงไปโดยพลการก็อาจทำให้เขาโกรธได้ แต่ ถ้าไม่สามารถลุกขึ้นมาได้อีก กลุ่มทะนะกะก็ไม่อาจแฉว่นเรื่องผู้สมัครตำแหน่ง นายกรัฐมนตรีเอาไว้ได้ตลอดกาล ซึ่งจะกลายเป็นความไม่มีระเบียบเพราะขาดผู้นำ ด้วยทางเลือกที่กลืนไม่เข้าคายไม่ออกนี้เอง ส.ส.กลุ่มทะนะกะจึงยังคงรวนเรอยู่

ตั้งแต่ปลายปีโชวะที่ 60 (ค.ศ.1985) จนถึงปีโชวะที่ 61 (ค.ศ.1986) เป็น ที่ทราบกันว่าอาการของทะนะกะก็ไม่ได้ดีขึ้น กลุ่มโซเซคะอิของทะเกะชิตะ โนะโบะรุ ที่เกิดขึ้นมาในกลุ่มทะนะกะก็ค่อย ๆ มีอำนาจมากขึ้น ในเดือนพฤศจิกายน ปีโชวะ ที่ 62 (ค.ศ.1987) ทะเกะชิตะได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในลักษณะที่ได้รับการ มอบหมายอำนาจจากคณะโซะเนะ ในกลุ่มทะนะกะคงมีลูกน้องที่ซื่อสัตย์ไม่ถึง 10 คนของทะนะกะหลงเหลืออยู่บ้าง แต่ก็ได้สลายตัวไปในที่สุด

นักการเมืองมักจะให้ความสำคัญต่อเรื่องสุขภาพเป็นพิเศษ ถึงแม้จะเจ็บป่วย แค่นั้นก็พยายามที่จะไม่เปิดเผยให้ใครรู้เกี่ยวกับอาการเจ็บป่วย นอกเหนือจาก คนใกล้ชิด

ทะนะกะเองก็เป็นเช่นนั้น แต่เมื่อรู้ว่าไม่อาจลุกขึ้นมาได้อีกแล้ว ก็ต้อง ยอมแพ้กับวิถีชีวิตทางการเมืองอย่างเป็นทางการและได้สูญเสียอิทธิพลไปในที่สุด

ทะนะกะผู้ซึ่งชักสายใยการเมืองผู้นุ่่นอยู่ในเงามืดในช่วงทศวรรษโชวะที่ 50

(ค.ศ.1975) ได้อำลาไปจากเวทีการเมืองอย่างง่ายดายด้วยเหตุนี้เอง

ข้อดีและข้อเสียของการเมืองยุคนงะโชะเนะ

นายกรัฐมนตรีนงะโชะเนะเป็นผู้ที่โชคเกือบหนุ่จริง ๆ เขามีความภาคภูมิใจที่ได้สนิทสนมกับประธานาธิบดีเรแกนของสหรัฐอเมริกาถึงขนาดที่เรียกชื่อซึ่งกันและกันด้วยชื่อเล่นว่า “โรน” และ “ยะซุ” และในการประชุมสุดยอดกลุ่มผู้นำประเทศนงะโชะเนะก็แตกต่างไปจากนายกรัฐมนตรีญี่ปุ่นคนก่อน ๆ คือในการถ่ายภาพที่ระลึกจะมีนงะโชะเนะยืนอยู่ตรงกลางท่ามกลางผู้นำ 7 ประเทศ นงะโชะเนะเหมาะกับการที่จะแสดงออกเช่นนั้น จึงทำให้เขาได้รับความนิยมในระดับหนึ่งจากประชาชน

ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสมาชิกพร้อม ๆ กันในวันที่ 6 เดือนกรกฎาคม ปีโชวะที่ 61 (ค.ศ.1986) ด้วยที่นั่ง 300 ที่นั่งในสภาผู้แทนราษฎร พรรคเสรีประชาธิปไตยจึงกุมชัยชนะอย่างที่ไม่เคยมีมาก่อน นอกจากนี้ การที่ ทะนะกะล้มป่วยอยู่ จึงทำให้นงะโชะเนะสามารถสละอิทธิพลของ ทะนะกะได้ในที่สุด และได้ครองอำนาจผู้นำที่เข้มแข็ง

การเมืองของนงะโชะเนะได้รับการยกย่องระดับหนึ่งจากประชาชนในด้านต่าง ๆ

นายกรัฐมนตรีนงะโชะเนะเข้ารับตำแหน่ง ด้วยการครองเก้าอี้ในรัฐสภาเกินกว่าครึ่งหนึ่งก็จริง แต่ก็ไม่ใช่เสียงข้างมากที่มั่นคง นอกจากนั้น รัฐบาลของเขายังไม่มีนโยบายอะไรที่เด่นชัด นอกไปจากการชำระล้างมลทินการเมืองหลังสงคราม และการย้ำถึงความเป็นชาตินิยม เช่นด้วยการนำคณะรัฐมนตรีไปกราบไหว้วิญญาณผู้เสียชีวิตจากสงครามที่ศาลเจ้ายะซุกุจิ นอกจากนั้น มีบ่อยครั้งที่เขาได้ให้สัมภาษณ์ในทำนองที่ว่า คนญี่ปุ่นสามารถพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศได้ เนื่องจากความเป็นอัจฉริยะกว่าชาติอื่น ๆ

และจากคำพูดพล่อย ๆ ของเขาในเดือนพฤศจิกายน ปีโชวะที่ 61 (ค.ศ.1986)

นงะโชะเนะหลุดปากพูดว่า “ถึงจะเป็นอเมริกันก็ตาม คนดำและคนเปอร์โตริโก เป็นชนชาติที่มีความเป็นอยู่และวัฒนธรรมต่ำต้อย” คำพูดนี้ได้กลายเป็นปัญหา ระหว่างชาติ นงะโชะเนะจึงรีบถอนคำพูด แต่ก็เป็นที่กล่าวกันในหมู่คนดำใน อเมริกาว่านั่นเป็นคำพูดที่ออกมาจากใจจริงของเขา

ในเดือนมีนาคม ปีโชวะที่ 62 (ค.ศ.1987) พ่อได้เดินทางไปนิวยอร์กเพื่อ หาข่าว ในช่วงนี้พ่อได้รับข่าวว่าที่ไชน่าทาวน์เกิดคดีฆ่าคนตายที่เรียกว่า “ฆาตกรรม นงะโชะเนะ” ที่นิวยอร์กนั้นคดีฆาตกรรมในแต่ละวันเกิดขึ้นนับร้อยราย หนังสือพิมพ์ จึงไม่ได้รายงานข่าวในรายละเอียดของแต่ละข่าว แต่คดี “ฆาตกรรมนงะโชะเนะ” นี้ เป็นที่รู้จักแพร่หลายในหมู่คนนิวยอร์ก

คดีที่ว่ามีเนื้อความดังต่อไปนี้ ที่มุมหนึ่งในไชน่าทาวน์ ซึ่งเป็นย่านคนจีนที่มี ร้านอาหารตั้งอยู่เรียงราย บังเอิญมีลูกค้าคนดำเข้ามาในร้าน ๆหนึ่งที่มีลูกค้าแน่นขนัด ไม่มีเก้าอี้เหลืออยู่เลย คนดำขอให้จัดเก้าอี้ให้เขาที่หนึ่งจนเกิดเป็นปากเสียงกับ เจ้าของร้าน ทั้ง 2 คนคงได้เถียงกันอย่างรุนแรง จนท้ายสุด เจ้าของร้านได้พูด ตอบโต้คนดำไปว่า “นายกรัฐมนตรีนงะโชะเนะของญี่ปุ่นเขาพูดว่าคนดำอย่างพวก แกนะเป็นชนชั้นต่ำต้อย” คนดำโกรธ และกลับไปบ้าน เอาปืนมายิงเจ้าของร้านตาย

ที่นิวยอร์กจึงได้เรียกคดีนี้ว่า “ฆาตกรรมนงะโชะเนะ” แน่นนอนเหล่าคนดำ โกรธคำพูดเช่นนี้ของนายกรัฐมนตรีนญี่ปุ่น สายตาที่มองคนญี่ปุ่นจึงไม่ค่อยเป็นมิตรนัก

พวกเขาสมควรที่จะรู้เรื่องนี้เอาไว้ ผู้นำของประเทศนั้นไม่ว่าจะตกอยู่ใน สถานการณ์ใด การบริภาษดูถูกชนชั้น หรือแสดงความรู้สึกเกลียดชังอย่างรุนแรงนั้น ไม่สมควรจะกระทำ ฝ่ายผู้พูดถึงจะจบด้วยคำว่า “ขอโทษ” แต่ฝ่ายที่ถูกกล่าวหา นั้นไม่มีวันที่จะลืมได้เลย

คงจะเป็นเรื่องช่วยไม่ได้จริงๆ ถ้าหากคำพูดที่นายกรัฐมนตรีนงะโชะเนะ กล่าวออกมานั้น จะทำให้คนคิดว่านั้นเป็นเครื่องแสดงถึงความหยิ่งยโสของญี่ปุ่น

ยกเว้นความไม่ยังคิดในเรื่องนี้แล้ว นงะโชะเนะได้ใช้กลยุทธ์ทางการเมือง อย่างชาญฉลาด เขานำการเมืองในรูปแบบใหม่เข้ามาในญี่ปุ่น เพื่อลดสัดส่วนการ พึ่งพาพันธมิตรรัฐบาลของงบประมาณแต่ละปีให้น้อยลง เพื่อปฏิรูปการปกครอง

40 ปีหลังสงคราม และเพื่อแก้ไขปรับปรุงระบบที่รัฐเป็นเจ้าของกิจการการรถไฟ การสื่อสารและโทรศัพท์ รัฐบาลจำเป็นต้องลงมือปฏิรูปการปกครองและการคลังของประเทศ

นายกรัฐมนตรีในประวัติศาสตร์ ได้แต่พูดว่าจะปฏิรูประบบเหล่านี้หลายครั้ง หลายคราว แต่สาเหตุจากการที่มีผลประโยชน์เข้ามาพัวพัน จึงไม่สามารถดำเนินการให้เป็นจริงได้

ดังนั้น นายกรัฐมนตรีนั้นะงะโซะเนะจึงได้แต่งตั้งให้คณะทำงานตรวจสอบการปกครองเฉพาะกิจ (เรียกชื่อย่อว่า รินโซ) ขึ้นมา โดยแต่งตั้งให้โตะโก โดชิโอะ ที่ปรึกษานิคเคเร็น (Japan Federation of Employers' Associations) เป็นประธาน โดยขอให้ทำการวิเคราะห์ในเรื่องต่างๆ และให้รายงานความเห็น สมาชิกของคณะทำงานตรวจสอบนี้ คัดเลือกจากบุคคลที่เป็นฝ่ายเดียวกับนะงะโซะเนะ พวกเขาเหล่านั้นได้เสนอทางแก้อย่างขมกั๊กเข้มนั้น ในบรรดาทางแก้ที่เสนอแนะได้แก่ การเสนอให้เอกชนดำเนินกิจการการรถไฟ การสื่อสารและโทรศัพท์ การรวมกระทรวง ทบวง กรม และการตัดตอนเงินช่วยเหลือของรัฐบาลลง เป็นต้น

การเมืองของนะงะโซะเนะถูกเรียกกันอีกอย่างหนึ่งว่า “การเมืองตรวจสอบเฉพาะกิจ” มีการร่างกฎหมายโดยยึดถือข้อเสนอแนะจากคณะกรรมการตรวจสอบเฉพาะกิจเป็นสำคัญ จากนั้นก็ให้ผ่านการพิจารณาเห็นชอบจากรัฐสภาและนำไปปฏิบัติตามลำดับ โดยปกติแล้ว การอภิปรายเกี่ยวกับนโยบายทางการเมืองจะต้องดำเนินการในสภา แต่กลับพิจารณาดำเนินการกันในขั้นตอนการเสนอความคิดเห็นของคณะทำงานตรวจสอบแทน เรียกได้ว่าได้เกิดสถาบันที่ทรงอำนาจนอกเหนือจากรัฐสภาขึ้นมาอย่างแปลกประหลาด

ประชาชนโดยส่วนรวม เห็นด้วยกับการปฏิรูปการปกครองและการคลังนี้ โตะโก ประธานกรรมกรมีบุคลิกน่าประทับใจ และยังมีความสามารถพิเศษในการโน้มน้าวจิตใจคนให้เชื่อถือ จึงทำให้การเมืองในลักษณะตรวจสอบเฉพาะกิจได้รับความสนับสนุนในระดับหนึ่ง นักวิจารณ์และนักหนังสือพิมพ์ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มนะงะโซะเนะมีบทบาทสำคัญในการใช้สื่อมวลชนเป็นเครื่องมือชี้นำประชาชน ซึ่งนั่น

ก็เป็นการปลุกกระแสความคิดเห็นของปวงชนได้ในชั่วระยะเวลาหนึ่ง

การรถไฟของรัฐนั้นตั้งแต่วันที่ 1 เดือนเมษายน ปีโชวะที่ 62 (ค.ศ.1987) ได้เปลี่ยนชื่อเป็น JR โดยแบ่งออกเป็นส่วนๆให้เอกชนดำเนินกิจการ ส่วนการสื่อสารและโทรศัพท์นั้น เปลี่ยนชื่อเป็น NTT คือเปลี่ยนสภาพจาก “เจ้าพ่ออาทิตยอุตสาหกรรมการสื่อสาร” เป็น “บริษัทเอกชนที่เลี้ยงชีพด้วยตนเอง” แต่อย่างไรก็ตาม การเมืองในรูปลักษณะของการตรวจสอบเฉพาะกิจ ก็ได้หยุดยั้งเพียงแค่การโอนกิจการองค์กรใหญ่ๆสององค์กรนี้เป็นบริษัทเอกชนเท่านั้น ทำให้เกิดความรู้สึกเสมือนหนึ่งว่าในที่สุดแล้วการปฏิรูปการปกครองและการคลังนั้นก็ต้องหยุดอยู่เพียงแค่ชำแหละโครงสร้าง “เจ้าพ่ออาทิตยอุตสาหกรรมการสื่อสาร” เท่านั้นเอง

การดำเนินงานตามอำเภอใจของสถาบันกำหนดนโยบายการเมืองนอกรัฐสภานั้น หากก้าวพลาดไปหนึ่งก้าว ก็จะส่งผลไปถึงการทำให้การปกครองระบบรัฐสภาเป็นเพียงแค่เปลือกนอกไป สภาได้แต่ทำหน้าที่ผ่านการพิจารณาเห็นชอบร่างกฎหมายที่รัฐบาลได้ให้สถาบันกำหนดนโยบายการเมือง เป็นผู้ประมวลมาเรียบร้อยแล้ว ในความเป็นจริง ก็มีนักอภิปรายจำนวนไม่น้อยที่ได้ชี้แนะให้ประจักษ์ถึงสภาพเช่นนี้

การปฏิรูปการปกครองและการคลังนี้ เป็นนโยบายที่จำเป็นอย่างยิ่งเพื่อรองรับสังคมผู้สูงวัยที่คาดการณ์ว่ากำลังจะเกิดขึ้น รัฐบาลของทะเลาะชิตะ โนะโบะรุ ซึ่งเป็นนายกรัฐมนตรีคนต่อไปถัดจากคณะระงะโชะเนะได้ผ่านร่างกฎหมายภาษีผู้บริโภครั่วไปในเดือนตุลาคม ปีโชวะที่ 63 (ค.ศ.1988) ร่างกฎหมายนี้มีช่องโหว่อยู่หลายแห่ง นอกจากนี้ ถึงแม้ว่าจะเป็นกฎหมายที่ผ่านการเห็นชอบจากสภาก็ตามแต่ เนื่องจากเวลาที่ใช้พิจารณามีน้อยจึงเกิดปัญหามากมาย ถึงจะมีด่านลบบเช่นนั้นก็ตาม แน่นนอนภาษีผู้บริโภครั่วก็เป็นกลยุทธ์วิธีหนึ่งที่จะสร้างทรัพย์สินเอาไว้เตรียมรับสังคมผู้สูงวัยที่จะเกิดขึ้นในอนาคตอันใกล้

รัฐบาลคณะระงะโชะเนะและทะเลาะชิตะต่างก็ขาดความตั้งใจจริงที่จะพยายามให้ประชาชนได้รับรู้ถึงความหมายแท้จริงของการผ่านร่างกฎหมายภาษีผู้บริโภครั่ว

มีการเตรียมพร้อมที่จะรับสภาพสังคมที่เต็มไปด้วยผู้สูงอายุแล้วหรือ

สังคมผู้สูงอายุคือสังคมที่มีอัตราส่วนประชากรคนชราอายุเกิน 65 ปีสูง เมื่อเปรียบเทียบสัดส่วนประชากรตาม“รายงานจำนวนประชากร”ของกระทรวงสาธารณสุข ในปีเฮเซที่ 1 (ค.ศ.1990) อายุเฉลี่ยของประชากรชายเท่ากับ 75.61 ปี ส่วนประชากรหญิงเท่ากับ 81.39 ปี ซึ่งเป็นอายุเฉลี่ยที่สูงสุดในประวัติศาสตร์ รายงานฉบับนี้กล่าวว่าญี่ปุ่นได้เข้าสู่ยุคสมัยที่คนมีอายุถึง 80 ปี ซึ่ง “ไม้อาจพูดได้ว่าอายุ 65 ปี คือคนชรา”

เกี่ยวกับจำนวนปีที่สัดส่วนของคนสูงอายุ (สัดส่วนที่มีคนชราอายุเกิน 65 ปี ในจำนวนประชากรทั้งหมด) จะเปลี่ยนจาก 7% กลายเป็น 14% นั้น กระทรวงสาธารณสุขได้ประกาศตัวเลขออกมาว่าสำหรับญี่ปุ่นนั้นใช้เวลาเพียง 25 ปีเท่านั้น (ประมาณปีเฮเซที่ 5 คือ ค.ศ.1994) ซึ่งที่อังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมันตะวันตก สวีเดน เป็นต้น ได้พบกับสภาพเช่นนั้นแล้วตั้งแต่ปลายทศวรรษ 1970 ไปจนถึงต้นทศวรรษ 1980 ในประเทศเหล่านี้ใช้เวลา 45 ปี 105 ปี 45 ปี และ 85 ปี ตามลำดับกว่าที่จำนวนประชากรผู้สูงอายุจะเพิ่มเท่าปัจจุบัน

สังคมผู้สูงอายุของญี่ปุ่นได้มาถึงอย่างรวดเร็วเกินไป พ่อคิดว่าผลพวงจากความเร็วที่ผิดปกตินี้จะปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนแน่นอนในทศวรรษ 1990 และในทศวรรษ 2000

กล่าวกันว่าในปัจจุบันคนชราที่อายุเกิน 65 ปี 1 คน จะได้รับการค้ำจุนจากคนในวัยทำงาน 5 คน และเมื่ออย่างเข้าปี 2000 จะลดลงเหลือ 3 คน และในปี 2015 จะเหลือเพียง 2 คนกว่า ๆ ถ้าจะกล่าวตัวเลขเหล่านี้แสดงถึงอะไรบ้าง ก็หมายถึงว่าสัดส่วนภาระรับผิดชอบของคนในวัยรุ่นลูก (ผลรวมของอัตราการเสียภาษีค่าใช้จ่ายรัฐกับภาษีประกันสังคม) จะสูงขึ้นนั่นเอง

มีการทดลองคำนวณการเพิ่มขึ้นของอัตราภาษีคร่าว ๆ ปรากฏว่าในปีโชวะที่ 61 (ค.ศ.1986) เท่ากับ 34.6% ในปี 2000 (ปีเฮเซที่ 12) เท่ากับ 40% และประมาณปี 2015 เท่ากับ 50% ในปี 2025 จะกลายเป็น 60% นอกจากคนในรุ่นลูกจะต้อง

จ่ายภาษีจำนวน 40%-50% จากรายได้แล้ว ในปีที่ถูกใกล้เกษียณอายุจะต้องจ่ายภาษีถึง 60% ที่เดียว และเมื่อถึงวัยพวกลูกๆอายุเกินกว่า 65 ปีแล้ว ในรุ่นต่อไปก็ต้องแบกภาระ 60% นี้ต่อไป

แต่จะเป็นจริงตามตัวเลขนี้หรือไม่ พ่อเองก็ไม่อาจรู้ได้ ที่แน่ ๆก็คือว่าหากสังคมยังดำเนินต่อไปในสภาพเช่นนี้ก็คงจะเป็นไปตามที่แน่นอน เมื่อถึงตอนนั้นการที่จะพูดว่าเป็นอย่างที่คิดหรือไม่ใช่ ไม่ได้เป็นไปตามคาดการณ์ไว้นั้น ๆใคร ๆก็พูดได้ ปัญหาอยู่ที่ว่าเราจะมีมาตรการรับมืออย่างไรดี

ยุคสมัยของรุ่นลูกๆ ในความหมายหนึ่งอาจจะโชคร้ายก็ได้ พ่อคิดว่าการรับภาระดูแลคนชรา ในฐานะลูกหลานและในฐานะผู้ชำระภาษี จะกลายเป็นหน้าที่ทางสังคมประการหนึ่ง

ในวารสารรายสัปดาห์บางฉบับกล่าวว่า ตามสถานีปลายทางรถประจำทางและรถไฟในเมืองใหญ่ๆจะล้นไปด้วยคนชรา โรงพยาบาลจะกลายเป็นสถานที่พักอาศัยของคนชราไปหมด โครงสร้างสังคมก็จะกลายเป็นสังคมที่ให้ความสำคัญกับคนชราในช่วงปลายสมัยโซวะเทคโนโลยีทางวิทยาศาสตร์และการแพทย์ก้าวหน้าไปมาก เทคโนโลยีในการแพทย์สามารถยืดอายุผู้ป่วยให้ยืนยาวขึ้นเรื่อย ๆ

ลูกๆได้รับการเลี้ยงดูมาในฐานะมนุษย์ที่จะมีชีวิตอยู่ในสมัยใหม่นี้ บนเวทีที่มีชื่อว่า “โซวะ”

ตั้งแต่ประมาณปีโซวะที่ 60 (ค.ศ.1985) คำว่า “คนเผ่าพันธุ์ใหม่” กลายเป็นคำที่ใช้อยู่ทั่วไปบ่อยๆ และถึงกับมีการเรียกคนรุ่นเก่าว่า “มนุษย์ต่างดาว” (alien) คนยุคใหม่สร้างวงจรชีวิตของตนเอง ไม่ให้คนอื่นเข้ามายุ่งเกี่ยว และไม่ยุ่งเกี่ยวกับใคร หมกมุ่นในเรื่องที่ตนสนใจ แต่เรื่องที่ไม่สนใจจะไม่เฉียดเข้าใกล้ตั้งแต่แรก รักรยากฎเกณฑ์ที่มีอยู่แล้ว แต่ถึงกระนั้นก็ไม่พยายามเพิ่มเติมหรือเปลี่ยนแปลงใด ๆ ไม่มีความสนใจในเรื่องการเมือง เหล่านี้ล้วนเป็นเอกลักษณ์ของคนยุคใหม่นี้ทั้งสิ้น

คนรุ่นหนุ่มสาวในฐานะของกระแจอกระสะท้อนที่สำคัญของสังคม ต่างก็มีประสาทสัมผัสที่ไวต่อยุคสมัย พ่อคิดว่าลูก ๆก็ได้สร้างศีลธรรมจรรยาของตนเองขึ้นมา จากภายในบรรยากาศที่ยุคสมัยนี้สร้างขึ้นไม่ใช่หรือ

ตัวลูกเองก็ไม่ค่อยสูงสิงกับเพื่อน ดูเหมือนจะจับเจ้าอยู่แต่ในกระดองของคน
โลกแบบนั้นอาจจะเข้ากับนิสัยของลูกก็ได้ นิสัยเหมือน ๆ กันของคนรุ่นลูกแตกต่างกัน
ไปจากลักษณะของคนในวัยพ่อ ถ้าให้กล่าวในแง่ดีก็คือเป็นคนเย็นชา แต่ถ้ากล่าวใน
แง่ร้ายก็คือเป็นคนไร้ความรู้สึก

เป็นที่น่าสนใจอย่างมากว่า โลกที่พวกลูก ๆ สร้างขึ้นมาจะมีบทบาทอย่างไรบ้าง
ในสังคมของคนสูงวัย และพ่อคิดว่าภาพที่จะออกมานั้นย่อมจะมีรากเหง้าฝังลึกอยู่
ในสมัยโซะอย่างแน่นอน

ยุคสมัยที่ชื่อว่าโซะ...คนชราที่รุ่นพวกลูก ๆ มีหน้าที่ต้องเลี้ยงดูเป็นคนที
เติบโตมาในสมัยโซะ...พ่อคิดว่าถึงตอนนั้นลูกอาจจะต้องทบทวนยุคสมัยโซะกัน
อีกสักครั้ง

กระแสวิจารณ์ต่อเศรษฐกิจญี่ปุ่นที่รุนแรงยิ่งขึ้น

เศรษฐกิจญี่ปุ่นนั้นถึงแม้จะย่างเข้าปีโซะที่ 60 (ค.ศ.1985) ก็อยู่ในสภาพที่
แข็งแกร่งมาก การส่งออกขยายตัวเรื่อย ๆ บริษัทญี่ปุ่นก็ขยายการลงทุนไปยัง
ต่างประเทศ ในปีนี้ญี่ปุ่นได้เปรียบดุลบัญชีเดินสะพัดถึง 50,000 ล้านดอลลาร์
การลงทุนยังต่างประเทศก็เพิ่มเป็น 74,000 ล้านดอลลาร์ คนญี่ปุ่นแต่เดิมมีอัตรา
การเก็บออมสูงอยู่แล้ว และสถาบันการเงินก็ได้เปิดช่องทางการลงทุนแบบใหม่
เนื่องจากมีแนวโน้มว่าเงินทุนจะมีเหลือ ทำให้เงินเย็นของญี่ปุ่นออกไปมีบทบาท
ทั่วโลก

ญี่ปุ่นกลายเป็นประเทศเจ้าหนี้รายใหญ่ที่สุดของโลก เศรษฐกิจโลกเปลี่ยนแปลง
ไปตามโครงสร้างพื้นฐานที่เรียกว่าค่าเงินเยนสูงและเงินดอลลาร์ตกต่ำ เงินเยน (Japan
Money) ค่อย ๆ กลายเป็นจุดสนใจ และขณะเดียวกันก็กลายเป็นเงินที่คนหวาดระแวง
ทั่วโลก

ถึงขนาดที่มีกรกล่าวกันว่า วันเวลาที่ตลาดโตเกียวจะกลายเป็นศูนย์กลาง
การเงินของโลกใกล้เข้ามาแล้ว ในขณะนั้น คะบุโตะโจ (ตลาดหุ้นโตเกียว) ก็ค่อย ๆ

พัฒนาเป็นตลาดการเงินที่เทียบเคียงกับซิตี้ออฟลอนดอน (City of London) และวอลล์สตรีท (Wall Street) ของนิวยอร์ก เมื่อเทียบกับเงินปอนด์ เงินดอลลาร์ที่เป็นเงินตราระหว่างประเทศมาแต่ก่อน เงินเยนเป็นเงินสกุลใหม่และไม่ได้มีบทบาทในตลาดโลกมาก่อน กำลังจะกลายเป็นเงินตราที่มีบทบาททั่วโลกต่อไป

การที่ญี่ปุ่นก้าวมาถึงระดับนี้ได้ เป็นผลมาจากการที่ญี่ปุ่นได้เปรียบดุลบัญชีเดินสะพัดในปีโชวะที่ 63 (ค.ศ.1988) ถึง 77,500 ล้านดอลลาร์ กล่าวกันว่าถ้าหากเศรษฐกิจไม่ได้รับการควบคุมด้วยวิธีใดวิธีหนึ่ง ปีหนึ่ง ๆ ญี่ปุ่นจะมีกำลังทรัพย์เพิ่มขึ้นประมาณ 9,000 ล้านดอลลาร์

เมื่อญี่ปุ่นได้เปรียบดุลการค้าขนาดนี้แน่นอนกระแสด้านญี่ปุ่นย่อมรุนแรงขึ้น

การประชุมสุดยอดผู้นำ (Summit) ในปีโชวะที่ 61 (ค.ศ.1986) มีวัตถุประสงค์ที่จะหารือกันว่า ทำอย่างไรจึงจะแก้ไขสภาวะขาดดุลทางการค้าและการคลังของสหรัฐอเมริกาได้ การขาดดุลการค้าของสหรัฐอเมริกานั้น เนื่องมาจากสหรัฐอเมริกาไม่อาจสู้ญี่ปุ่นได้ในการแข่งขันขายสินค้า นอกจากนี้ในส่วนของเทคโนโลยีที่ล้ำยุคก็กำลังประสบกับภาวะที่ญี่ปุ่นไล่ตามทัน ความไม่พอใจของสหรัฐอเมริกาต่อญี่ปุ่นนั้น ตั้งแต่ย่างเข้าทศวรรษโชวะที่ 60 (ค.ศ.1985) ยิ่งสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว และบางครั้งความไม่พอใจนั้นถึงกับมีการใช้อารมณ์ด้วย

ในเดือนมีนาคมปีโชวะที่ 62 (ค.ศ.1987) มีการโงยจันเป็นเรื่องวุ่นวายขึ้นในสหรัฐอเมริกาว่าเครื่องจักรขนาดใหญ่ใช้ในโรงงาน (machine tool) ที่บริษัทเครื่องจักรโตชิบะขายให้กับรัสเซียนั้นผิดกฎหมายข้อบังคับของ COCOM (คณะกรรมการการควบคุมการส่งออกไปยังดินแดนประเทศคอมมิวนิสต์) กล่าวกันว่าการเกิดเป็นเรื่องเป็นราวขึ้นมานี้ สืบเนื่องมาจากอดีตพนักงานบริษัทการค้าญี่ปุ่นที่ทำการค้ากับรัสเซีย ผู้ซึ่งเคยประจำอยู่ในรัสเซีย ได้นำความในไปบอกแก่ฝ่ายสหรัฐอเมริกานั้นเอง พนักงานผู้นี้ไม่พอใจวิธีดำเนินการค้าของญี่ปุ่น ที่ไม่คำนึงถึงกฎหมายหรือจริยธรรม เขาจึงตัดสินใจเปิดเผยเรื่องราวให้สังคมโลกได้รับรู้

เครื่องจักรที่บริษัทเครื่องจักรโตชิบะขายให้แก่รัสเซีย เป็นเครื่องจักรช่วยลดปริมาณเสียงที่จะเล็ดลอดออกมาจากเรือดำน้ำ

ในที่ประชุมรัฐสภาของสหรัฐอเมริกา ได้ถือเอาเรื่องนี้เป็นเป้าหมายในการโจมตี และมีเสียงกล่าวว่าค่าใช้จ่ายสำหรับกองทัพสหรัฐอเมริกาเพิ่มขึ้นก็เพราะเหตุนี้ ในบรรดา ส.ส. ที่เป็นกลุ่มต่อต้านญี่ปุ่นของสภาล่างต่างยื่นกรณเรียกร้องให้ขับบริษัท เครื่องจักรโตชิบะออกนอกประเทศ ส่วนอีกทางหนึ่งก็มีเสียงเรียกร้องให้บริษัทต้องจ่ายเงินชดเชยค่าเสียหายแก่กองทัพสหรัฐ บางคนถึงกับใช้ความรุนแรงโดยนำเอา วิทยุเทปยี่ห้อโตชิบะมายังบริเวณหน้าตึกรัฐสภา และเอาค้อนทุบเครื่องให้พังก็มี

เมื่อบริษัทเครื่องจักรโตชิบะได้รับข้อมูลว่าสหรัฐอเมริกาโกรธ กลุ่มผู้ประกอบการก็รีบถอนตัวจากตำแหน่ง และแสดงความเสียใจ ทำที่นี้ก็มีมิชัวจะได้รับการยอมรับจากฝ่ายสหรัฐอเมริกา แต่กลับถูกตีความว่าการแสดงท่าทีเช่นนี้เท่ากับเป็นการหลีกเลี่ยงความรับผิดชอบ ซึ่งนี่ก็คือความแตกต่างทางความคิดและวัฒนธรรม ซึ่งแสดงให้เห็นถึงที่มาแห่งความขัดแย้งระหว่างญี่ปุ่นกับสหรัฐอเมริกาต่อจากนี้ไปด้วย

ก่อนจะถึงปีโชวะสุดท้าย 1 ปีคือปีโชวะที่ 63 (ค.ศ. 1988) เศรษฐกิจญี่ปุ่น ยังแสดงให้เห็นถึงความแข็งแกร่งชนิดที่ไม่มีใครมาเปรียบเทียบกับได้

ญี่ปุ่นได้รับการเรียกร้องจากยุโรปและสหรัฐอเมริกาสองประการคือ การลด การได้เปรียบดุลการค้าและการขยายตีमानด์ภายในประเทศ นั่นคงเป็นเพียงจุดเริ่มต้นเท่านั้น บริษัทญี่ปุ่นยังคงดำเนินกิจการไปได้ด้วยดี และอัตราผู้ตกงานก็อยู่ในเกณฑ์ 1% บริษัทต่างๆพยายามที่จะขยายกิจการแต่แรงงานไม่เพียงพอ และในบรรดาบริษัทเหล่านี้ได้มีบริษัทที่ต้องล้มละลายเพราะไม่มีแรงงานเพียงพอ ในปีนี้เองที่คนในประเทศเริ่มมีความเห็นแตกแยกกัน เกี่ยวกับการอนุญาตให้จ้างแรงงานคนจากประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เข้ามาทำงานในญี่ปุ่น ปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาใหญ่สำหรับญี่ปุ่น ถ้าหากมีมาตรการผิดพลาดไปแม้แต่นิดเดียว ญี่ปุ่นคงจะต้องตกเป็นเป้าวิจารณ์จากประเทศทั่วโลก

ในปีโชวะที่ 63 (ค.ศ.1988) แนวโน้มภาวะเงินเยนแข็งตัวและเงินดอลลาร์อ่อนตัวยังมีมากขึ้น ปรากฏการณ์เงินเยนแข็งและเงินดอลลาร์อ่อนเป็นช่วงที่ประวัติศาสตร์โชวะปิดฉากลง และตามที่พ่อเคยพูดมาหลายหนแล้วว่าเมื่อ

เปรียบเทียบกับความยากจนในช่วงต้นของสมัยโซเวียต ญี่ปุ่นใช้เวลา 60 กว่าปีในการสร้างชาติให้กลายเป็นประเทศมั่งคั่งอันดับหนึ่งของโลกในช่วงพริบตา

สำหรับเรื่องนี้ แน่แน่นอนทีเดียวว่าการเล่าให้ฟังถึงความสำเร็จประการหนึ่งของสมัยประวัติศาสตร์โซเวียต สร้างความรู้สึกพึงพอใจแก่คนญี่ปุ่น แต่ในทางกลับกันก็ได้สร้างปัญหาใหม่ให้เกิดขึ้นในยุคใหม่ด้วยเช่นกัน

กล่าวคือ สมัยเฮเซซึ่งเปลี่ยนแปลงไปจากประวัติศาสตร์โซเวียต เริ่มต้นในฐานะที่เป็นประเทศมั่งคั่งทางเศรษฐกิจเป็นอันดับหนึ่งของโลก แต่ก็มี ความกังวลว่า ในปลายสมัยนี้ จะยังคงรักษาสภาพเศรษฐกิจเช่นนี้ได้อยู่หรือไม่ ความกังวลนี้เป็นปัญหาที่คนในรุ่นลูกจะต้องรับภาระในการสะสางต่อไป

นโยบายการเมืองของสหรัฐอเมริกาผู้สร้างภาวะเงินเยนแข็งตัว เงินดอลลาร์อ่อนตัว และนโยบายการเมืองของญี่ปุ่นในทศวรรษ 1990 ยังคงกระทบกระทั่งกันบ้างในบางครั้ง เพื่อที่จะลดขอบเขตการเสียเปรียบดุลการค้าลง สหรัฐอเมริกามีความจำเป็นจะต้องดำรงภาวะเงินดอลลาร์อ่อนตัวต่อไป เพราะถ้าหากเงินดอลลาร์แข็งตัวขึ้นสภาวะการขาดดุลก็จะยิ่งขยายกว้างขึ้นนั่นเอง ปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจดังกล่าวคงดำเนินต่อไป ทรายใดที่สหรัฐอเมริกาจำเป็นต้องลดภาระหนี้สินจำนวนมหาศาลของตน

ค่าเงินเยนที่แข็งตัวเช่นนี้ ถูกนำไปใช้ตามที่ต่าง ๆ ของโลกด้วยวิธีการต่าง ๆ กัน ถ้าลูกอ่านหนังสือพิมพ์ก็คงจะพบว่า บริษัทญี่ปุ่นได้เข้าไปซื้อที่ดินและอาคารต่าง ๆ ในอเมริกา พฤติกรรมโอ้อวดของคนญี่ปุ่นเริ่มได้รับการรังเกียจไปทั่วโลก แน่แน่นอน เป็นเพราะการปรับพฤติกรรมของคนญี่ปุ่นให้เป็นสากลล่าช้า แต่คนทั่วโลกไม่ได้คิดเช่นนั้น คนมองและวิจารณ์ทำที่อวดดีของคนญี่ปุ่นว่าใช้อำนาจเงินเป็นปัจจัยหลัก

ความรุนแรงของกระแสวิจารณ์ญี่ปุ่นมีศูนย์กลางอยู่ที่สหรัฐอเมริกา เนื่องจากการเสียเปรียบดุลการค้าของอเมริกาส่วนใหญ่เกิดจากการขาดดุลการค้ากับญี่ปุ่น ถ้าหากไม่แก้ไขในเรื่องนี้ก็ไม่อาจลดขนาดการเสียดุลไปได้ เพื่อที่จะตรวจสอบโครงสร้างความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจระหว่างญี่ปุ่นกับสหรัฐอเมริกา ตั้งแต่ปีเฮเซที่ 1

(ค.ศ.1990) เป็นต้นมา ได้มีการเปิดประชุมหารือเรื่องโครงสร้างดังกล่าว สหรัฐอเมริกาได้ยื่นข้อเสนอกับที่ควรเรียกว่าแผนการเปลี่ยนแปลงญี่ปุ่น พอรู้สึกได้ทันทีว่า เข้มทิศของความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศกำลังจะเบนจาก “สมัยแห่งความร่วมมือระหว่างญี่ปุ่นและสหรัฐอเมริกาไปสู่สมัยแห่งความขัดแย้งระหว่างญี่ปุ่นกับสหรัฐอเมริกา”

พรรคชนของสหรัฐอเมริกาต่อญี่ปุ่นที่เปลี่ยนแปลงไปกับบทบาทของ คนรุ่นหนุ่มสาว

ในยุคสมัยของลูก ๆ ญี่ปุ่นคงจะต้องยุติการขัดแย้งกับสหรัฐอเมริกาและ EC และหันมาร่วมมือซึ่งกันและกัน คนในยุคสมัยลูกคงจะต้องให้ความสนใจปัญหาต่าง ๆ ในโลกให้มากขึ้น ด้วยสายตาที่เป็นสากลไม่ใช่สนใจแต่ญี่ปุ่นเท่านั้น

ตัวพ่อเองก็ไม่ใช่เป็นคนเดินทางไปต่างประเทศอยู่บ่อย ๆ แต่สำหรับคนในยุคสมัยลูก พ่อคิดว่าเมื่ออยู่ในวัย 20 ต้น ๆ การไปท่องเที่ยวสหรัฐอเมริกา ยุโรป รัสเซีย เอเชีย จะได้มีโอกาสพบปะสนทนากับผู้คนในโลก และได้สัมผัสกับประวัติศาสตร์ของแต่ละประเทศ ซึ่งนับว่าเป็นสิ่งสำคัญ พ่ออยากให้ลูกตระหนักในเรื่องนี้ไว้มาก ๆ

เมื่อพ่อไปเที่ยวสหรัฐอเมริกา คนขับรถแท็กซี่ในนิวยอร์กถามพ่อว่า “มาจากที่ไหนหรือครับ” พ่อตอบว่าให้ลองเดาดูโดยให้ออกาสหยา 5 ครั้ง พ่อพูดเป็นภาษาอังกฤษอย่างไม่ค่อยมั่นใจนัก เมื่อเป็นเช่นนั้น คนขับรถก็ทายว่า จีน เกาหลี ฟิลิปปินส์ เวียดนาม พ่อก็ตอบ “ไม่ใช่” ทุกครั้ง

คนขับรถเลยหัวเราะออกมาแล้วทายว่า “อ้อ ถ้าอย่างนั้นก็ต้องญี่ปุ่นนะซี” แล้วพูดต่อว่า “วันนี้เจอคนญี่ปุ่นเป็นรายที่สามแล้ว” ซึ่งแสดงนัยว่าวันนี้เจอคนญี่ปุ่นมาหลายคนแล้ว ไม่อยากเจออีกแล้วละ

คนขับรถแท็กซี่วัย 60 ปีผู้นั้น เคยมาเป็นทหารเรืออยู่โยะโกะซุกะ สมัยที่เขาอายุ 20 ช่วงนั้นเป็นช่วงของสงครามเกาหลี เขากล่าวอย่างเหน็บแนมว่าญี่ปุ่น

เป็นประเทศที่ผู้คนกระตือรือร้นมาก ทั้ง ๆ ที่ในสมัยนั้นคนญี่ปุ่นยังอ่อนล้าหมดแรง แต่มาวันนี้กำลังพยายามก้าวขึ้นชื่อสหรัฐอเมริกา เขาได้เหยียบยกชื่อตึกในนิวยอร์ก เป็นตัวอย่างและทำหน้าที่อดทนระอาใจ เขายังพูดอีกด้วยว่าสหรัฐอเมริกาได้ทุ่มเทมามากมายเพื่อญี่ปุ่นและต่อจากนี้ไปก็อยากให้อเมริกาเป็นฝ่ายตอบแทนบ้าง

พอคิดว่าประชาชนอเมริกันคงคิดว่าญี่ปุ่นได้กลายมาเป็นประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจได้เพราะความช่วยเหลือจากอเมริกา แต่พออเมริกาถึงเวลาเดือดร้อน ญี่ปุ่นกลับทำไม่รู้ไม่ชี้ มีหน้าซำยังพยายามที่จะนำ “ธงชาติญี่ปุ่น” มาปักลงบนผืนแผ่นดินอเมริกาอีกด้วย

ส่วนอีกด้านหนึ่ง พอถึงทราบข่าวว่า ถึงแม้คนอเมริกันจะยอมรับคุณภาพที่ดีของสินค้าญี่ปุ่น แต่ในด้านความรู้สึกแล้ว พวกเขาก็ไม่พอใจเท่าใดนัก นอกจากนี้ผลิตภัณฑ์และเทคโนโลยีของสหรัฐอเมริกา ยังถูกปิดกั้นไม่ให้เข้ามาวางขายในตลาดญี่ปุ่นอีกด้วย พวกเขา มองว่าพฤติกรรมข้างต้นของญี่ปุ่นเป็นสิ่งที่ไม่ยุติธรรม

ทรศนะข้างต้นของประชาชนชาวอเมริกันค่อย ๆ กลายมาเป็นนโยบายของประเทศไป กล่าวกันว่า บัญญาชน นักหนังสือพิมพ์ และข้าราชการอเมริกัน เป็นต้น มีความคิดดังต่อไปนี้คือ

“เคยคิดว่าประเทศญี่ปุ่นมีความเชื่อในระบอบประชาธิปไตยเหมือนประเทศของเรา และเป็นประเทศที่สร้างระบบเหล่านั้นขึ้นมา แต่ทว่าดูเหมือนประเทศนี้จะแตกต่างไปจากเรา อำนาจของข้าราชการนั้นยิ่งใหญ่ พวกเขาครอบครองวงการอุตสาหกรรม อีกทั้งคนญี่ปุ่นเองมีนิสัยที่จะเสียสละเพื่อชาติมากกว่าจะทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของตนสุขสบาย ดูเหมือนว่าความคิดที่ว่าคนญี่ปุ่นอยู่ในกรอบมาตรฐานเดียวกันกับเราเป็นความคิดที่ผิด เราจำเป็นต้องพิจารณาญี่ปุ่นตามหลักการที่ว่าเราไม่อาจทำความเข้าใจญี่ปุ่นได้”

ทรศนะดังกล่าวนี้ ปัจจุบันกำลังเป็นสาระสำคัญของสหรัฐอเมริกา ดังนั้นจึงมีการวิเคราะห์หลังคมญี่ปุ่นในเชิงทฤษฎีกันอย่างเร่งรีบ คาดว่าสหรัฐอเมริกากำลังทบทวนทรศนะที่มีต่อญี่ปุ่นอีกครั้งจากพื้นฐาน ในอนาคตอันใกล้พอคาดการณ์ได้ว่าความขัดแย้งทางด้านวัฒนธรรมก็จะเกิดขึ้นด้วย

คนในยุคสมัยลูกก็จะต้องทบทวนทรรสนะต่อสหรัฐอเมริกา ยุโรป และรัสเซีย
อีกครั้ง โดยมีประวัติศาสตร์โซเวียตเป็นบทเรียนสอนใจ และจะต้องมีท่าทีเตรียมพร้อม
สำหรับการเอาชนะความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้น พ่อคิดว่าประวัติศาสตร์โซเวียตมีข้อมูล
ที่อาจเป็นประโยชน์แฝงอยู่มากมายทีเดียว

บทสุดท้าย วันที่ 7 เดือนมกราคม ปีโชวะที่ 64 (ค.ศ.1989)

การสิ้นสุดปีโชวะและการเริ่มต้นปีเฮเซ

ปีโชวะที่ 64 เริ่มต้นมาไม่นาน พ่อก็ได้รับการติดต่อจากนักข่าวหนังสือพิมพ์ที่รู้จักกันคนหนึ่งที่ว่า “อาการประชวรของสมเด็จพระจักรพรรดิไม่สู้ดี” นักข่าวคนนี้เคยมีประสบการณ์อยู่ที่สำนักพระราชวังมาก่อนและทำข่าวเกี่ยวกับพระอาการประชวรของสมเด็จพระจักรพรรดิมาโดยตลอด ดังนั้นข่าวสารนี้จึงไม่ผิดพลาดแน่นอน พ่อได้คุยกับเพื่อนนักข่าวหนังสือพิมพ์รุ่นเดียวกันว่า “สมัยโชวะกำลังจะสิ้นสุดลงแล้วหรือนี่”

กล่าวกันว่าอาการประชวรของสมเด็จพระจักรพรรดิอิโรฮิโตะตั้งแต่ทรงล้มป่วยเมื่อเดือนกันยายนปีโชวะที่ 63 (ค.ศ.1989) นั้นยากที่จะกลับมาทรงแข็งแรงเหมือนเดิมได้ และเนื่องจากพระองค์ทรงได้รับคำกราบบังคมทูลว่าเป็นมะเร็งที่พระอุทรมาก่อนหน้าแล้ว ดังนั้น ตั้งแต่เดือนกันยายนเป็นต้นมา เมื่อมีรายงานข่าวเกี่ยวกับพระชีพจร ความดันพระโลหิต และปริมาณการถวายพระโลหิตอย่างต่อเนื่องกันเป็นประจำเหมือนข่าวพยากรณ์อากาศก็ว่าได้ ในเนื้อหาของกรายงานดูจากภายนอกไม่มีการเปลี่ยนแปลงเท่าไร แต่ความจริงแล้วพระอาการของสมเด็จพระจักรพรรดิอิโรฮิโตะทรงทรุดลงตามวันเวลาที่ผ่านไป

ดูเหมือนจะเป็นช่วงประมาณปลายปีโชวะที่ 63 (ค.ศ.1989) ที่ลูกเคยถามพ่อว่าสมเด็จพระจักรพรรดิอิโรฮิโตะทรงเป็นพระจักรพรรดิอย่างไร พูดยกตามตรงก็คือรุ่นลูกแทบจะไม่มีคามสนใจในเรื่องของสมเด็จพระจักรพรรดิอิโรฮิโตะและสถาบันจักรพรรดิเลย แม้บรรดาบรรณาธิการวัย 20 ก็ไม่มีความรู้เกี่ยวกับสถาบันจักรพรรดิเลย ไม่หรอก การที่จะพูดว่าไม่มีเลยก็เป็นเรื่องช่วยไม่ได้ และบางคนยังคิดด้วยว่าสถาบันจักรพรรดิจะมีก็ได้ไม่มีก็ได้ พ่อคิดว่าลูกเองก็เช่นกัน คงจะคิดว่า

สถาบันจักรพรรดิจะมีก็ได้ไม่มีก็ได้ ไม่ใช่เรื่องสำคัญใช้ไหม

และพ่อก็ได้ตอบคำถามลูกดังต่อไปนี้

พ่อคิดว่าสถาบันจักรพรรดิควรจะอยู่ต่อไปเหมือนในปัจจุบัน สถาบันจักรพรรดิเป็นขนบการเมืองดั้งเดิม สืบทอดมาในประวัติศาสตร์ญี่ปุ่น ลูกเองก็คงจะเคยเรียน “นิฮงโชะกิ” (บันทึกประวัติศาสตร์สมัยนะระตอนต้น) และ “โคะจิกิ” (ตำนานประวัติศาสตร์ที่เก่าแก่ที่สุดของญี่ปุ่น) ในชั่วโมงประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นบ้างแล้ว สิ่งที่ยืนยันอยู่ในหนังสือเหล่านี้ก็คือประวัติศาสตร์ราชตระกูลของจักรพรรดิที่เป็นไปตาม “ชินวะ” (เทพนิยาย) และเป็นสิ่งพิมพ์ที่บันทึกตำนานการเกิดประเทศญี่ปุ่นที่ยังหลงเหลืออยู่

สถาบันจักรพรรดิตาม “เทพนิยาย” ดังกล่าวนี้อย่างมีบันทึกไว้ในการศึกษาประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นสมัยใหม่มาจนถึงเดือนสิงหาคม ปีโชวะที่ 20 (ค.ศ.1945) การมีพรรคนะแคบๆว่า “ญี่ปุ่นเป็นประเทศของเทพเจ้า” ได้รับการดองย้า ก็เพราะไม่มีหลักฐานเป็นตัวตนมาอธิบายพื้นฐานที่มาของสถาบันจักรพรรดินอกจาก “เทพนิยาย”

ดังได้กล่าวมาหลายต่อหลายครั้งแล้วว่า สถาบันจักรพรรดิปัจจุบันมีสถานะเป็นเพียง “สัญลักษณ์” ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญญี่ปุ่น ไม่ใช่เทพเจ้าแปลงร่างมาจุดตามประเพณีดั้งเดิมหรือเทพนิยาย ในบทที่ 3 ได้กล่าวไปแล้วว่า “การประกาศตนเป็นปวงชนธรรมดา” ของสมเด็จพระจักรพรรดิในวันที่ 1 เดือนมกราคม ปีโชวะที่ 21 (ค.ศ.1946) เป็นเครื่องแสดงให้เห็นอย่างชัดเจน

ดังนั้น พ่อคิดว่าจักรพรรดิและสถาบันจักรพรรดิ ไม่สมควรที่จะกุมอำนาจการปกครองประเทศและอำนาจทางการเมือง ดังเช่นที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญญี่ปุ่นฉบับเก่า จักรพรรดิสมควรที่จะยุติบทบาทอยู่ที่ “สัญลักษณ์แห่งความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของประชาชน” ไม่เกี่ยวข้องกับอำนาจการเมืองเลย พ่ออยากให้สมเด็จพระจักรพรรดิทรงมีบทบาทในฐานะที่เป็นเอกลักษณ์ทางด้านวัฒนธรรมประวัติศาสตร์ ศีลธรรมจรรยา มากกว่าการเข้าไปมีบทบาททางการเมือง จะทำให้ราชวงศ์รุ่งแต่จะประสพกับสภาพเลวร้าย ดังตัวอย่างที่เห็นจาก “ความวุ่นวายในสมัยสงครามกลางเมืองโจคิว” และ “สงครามราชสำนักเหนือและใต้” เป็นต้น

สถาบันจักรพรรดิของญี่ปุ่นสมัยใหม่ก็เป็นเช่นนั้น

พ่ออยากให้จักรพรรดิทรงมีสวามิภักดิ์ในวันขุดอุโมงค์ ถึงกระนั้นก็ตาม เชื่อพระวงศ์ที่มีชีวิตอยู่ในฐานะสมาชิกคนหนึ่งของราชวงศ์ ก็เป็นมนุษย์ธรรมดาคนหนึ่ง ซึ่งประสงค์จะใช้ชีวิตของตนอย่างอิสระ คงน่ายินดีอย่างยิ่งหากพระราชวงศ์ญี่ปุ่นได้รับอิสระนั้น และมีความใกล้ชิดกับประชาชนมากขึ้น หรืออีกนัยหนึ่งการทำให้ “ราชวงศ์จักรพรรดิเป็นประชาธิปไตย” น่าจะเป็นทางเลือกที่ดีที่สุด

ลูกไม่ได้เห็นด้วยและก็ได้คัดค้านความคิดเช่นนี้ของพ่อ นั่นก็ไม่ใช่เรื่องฝืนธรรมชาติแต่อย่างใด กล่าวคือแสดงให้เห็นว่าพวกลูกไม่มีความรู้สึกอย่างไรต่อสมเด็จพระจักรพรรดิและสถาบันจักรพรรดิเลย รุ่นลูกก็อาจจะไม่ทรงสนะต่อสมเด็จพระจักรพรรดิที่แตกต่างไปจากรุ่นพ่อเช่นเดียวกับที่รุ่นพ่อมีความคิดเห็นต่อสมเด็จพระจักรพรรดิแตกต่างไปจากรุ่นปู่ย่าก็ได้ เพราะนั่นก็เป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงไปตามประวัติศาสตร์ ดังนั้นพ่อจึงไม่มีเจตนาที่จะยึดเยียดความคิดของพ่อ แต่คิดว่าวันใดวันหนึ่งลูกคงจะเข้าใจทรงสนะของพ่อ

ตอนที่พ่อรู้ว่าสมเด็จพระจักรพรรดิอิโรฮิโตะใกล้จะสิ้นพระชนม์ พ่อรู้อย่างแน่นอนว่ายุคสมัยกำลังจะเปลี่ยนไป นั่นคือเป็นความสำคัญที่ว่ายุคสมัยหนึ่งสิ้นสุดและอีกยุคสมัยหนึ่งกำลังจะเริ่มต้นนั่นเอง

ตั้งแต่วันที่ 6 มกราคม ค.ศ.1989 ไปจนถึงเช้าวันรุ่งขึ้น พ่อเปิดโทรทัศน์ไว้ตลอดเนื่องจากได้ทราบข่าวพระอาการประชวรของสมเด็จพระจักรพรรดิอิโรฮิโตะ ทรงทรุดลงเรื่อยๆ และมีความเป็นไปได้ที่จะเสด็จสวรรคต ดูเหมือนจะเป็นเข้าตัวประมาณตี 5 กระจกที่สถานีโทรทัศน์ NHK กำลังถ่ายทอดภาพในพระราชวังและเปิดเพลงคลาสสิกคลออยู่ แล้วก็จู่ๆภาพก็ถูกตัดไปมีภาพผู้ประกาศข่าวขึ้นมาแทน โดยรายงานข่าวเรื่องที่หัวหน้าคณะแพทย์รักษาพระองค์และผู้เกี่ยวข้องกับพระราชวงศ์เดินทางเข้าไปในพระราชวังอย่างไม่ขาดสาย เพราะสมเด็จพระจักรพรรดิอิโรฮิโตะ ทรงอยู่ในพระอาการโคม่า

ภายหลังจากนั้นก็ได้ทราบข่าว ในตอนรุ่งสางของวันที่ 7 พระองค์ทรงอยู่ในสภาพที่ไม่รู้สึกพระองค์ และตอนเช้าตี 4 เศษ ๆ พระหทัยอยู่ในสภาพใกล้จะหยุดเต้น

เต็มที หลังจากนั้นราว 6 โมงเช้าเศษ ผู้เกี่ยวข้องกับพระราชวงศ์ก็เข้าไปในห้องบรรทมที่พระองค์ทรงนอนประจวบอยู่

มีรายงานว่าสมเด็จพระจักรพรรดิไม่รู้สึกรบพระองค์แล้ว พระองค์ทรงหายใจแผ่วๆอย่างอ่อนแรง สมเด็จพระจักรพรรดิซึ่งต้องฟังฟังการถวายพระโลหิตและการถวายยาผ่านทางสายยางมีพระวรกายผ่ายผอม สี่พระพักตร์ของพระองค์เผือดไม่มีสี พระโลหิต ทรงสวมหน้ากากให้ออกซิเจนอยู่แต่นั้นก็ไม่มีความหมายอะไรอีกแล้ว เมื่อเวลา 6 นาฬิกา 33 นาที สมเด็จพระจักรพรรดิอิโรฮิโตะก็เสด็จสวรรคตอย่างสงบด้วยพระชนมายุ 87 ชันษา

สมัย “โซะเซ” จึงสิ้นสุดลงด้วยประการฉะนี้

ประชาชนได้รับแจ้งให้ทราบข่าวเฉพาะกิจเกี่ยวกับการสิ้นพระชนม์ของสมเด็จพระจักรพรรดิในเวลาเช้า 7 นาฬิกา 55 นาที ฟุจิโมะริ โซจิ ราชเลขาธิการสำนักพระราชวังได้ประกาศว่า

“สมเด็จพระจักรพรรดิเสด็จสวรรคตแล้ววันนี้ เนื่องจากพระโรคเนื่องออกบริเวณเหนือลำไส้เล็ก (มะเร็ง)”

พอได้ดูการแพร่ภาพทางโทรทัศน์ในที่ทำงาน และยังคงจดจำภาพคอนั้นได้ว่าพร้อมกับที่มีการประกาศข่าว สถานีโทรทัศน์ NHK ได้ขึ้นจอภาพเป็นตัวอักษรขนาดใหญ่ว่า “สมเด็จพระจักรพรรดิอิโรฮิโตะสิ้นพระชนม์”

และในช่วงเช้าของวันนั้น โอะบุจิ เกโซ เลขาธิการคณะรัฐมนตรี ได้เปิดแถลงข่าว และประกาศว่าศักราชใหม่ที่กำหนดคือ “เฮเซ” (ถอดด้วยสันตสิข) ซึ่งตัวอักษรสองตัวนี้ก็ได้นำมาจากวรรณกรรมโบราณของจีนที่เขียนไว้ว่า “สี่จี้” (บันทึกประวัติศาสตร์) หรือใน “โซะเคียว” (หนึ่งในคัมภีร์ 5 เล่ม) ซึ่งมีความหมายว่า “สันตสิขภายในจะก่อให้เกิดความผาสุกหรือเป็นดินแดนสวรรค์”

มกุฎราชกุมารอะคิฮิโตะซึ่งเป็นพระจักรพรรดิองค์ต่อไป ทรงประกอบพระราชพิธีขึ้นครองราชย์ และทรงมีกระแสพระราชดำรัสต่อประชาชนในพิธี “เจ้าเฝ้าทูลละอองพระบาท” กระแสพระราชดำรัสข้างต้นนับเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ พระองค์ทรงใช้คำพูดที่ง่าย ๆ แทนสโลแกนภาษาเขียนที่เข้าใจยาก ทรงย้ำว่า

จะก้าวไปพร้อมกับประชาชนและจะทรงเคารพรัฐธรรมนูญปูน ซึ่งนั่นก็ได้สื่อความหมายให้ประจักษ์ทั้งภายในภายนอกว่า พระจักรพรรดิและเชื้อพระวงศ์ทรงมีสถานภาพในรูปแบบที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

ประวัติศาสตร์โชวะที่เต็มไปด้วยบทเรียนสอนใจมากมายนับไม่ถ้วน

แรงบันดาลใจที่ทำให้พ่ออยากถ่ายทอดเรื่องราวในสมัยโชวะให้ลูกฟังสืบต่อไป เนื่องมาจากสาเหตุที่พ่อคิดว่าประวัติศาสตร์เปลี่ยนแปลงไปตามวันเวลา ถ้าหากได้ทราบอย่างชัดเจนถึงชีวิตความเป็นอยู่และจิตสำนึกของผู้คนในยุคสมัยนั้น ๆ ซึมซับในสิ่งที่ควรซึมซับ รักษาในสิ่งที่ควรรักษา และถ่ายทอดสิ่งเหล่านั้นสู่ยุคสมัยถัดไป

กล่าวได้ว่าเป็นเรื่องโชคร้าย ที่คนในรุ่นพ่อได้ถูกอบรมว่าการปฏิเสธยุคสมัยที่รุ่นปู่ย่าตาทวดใช้ชีวิตมาเป็นเสมือนความก้าวหน้าอย่างหนึ่ง ไม่ใช่หอคอย ความจริงก็คือว่าดูเหมือนว่าคนรุ่นก่อนพ่อใช้คำพูดที่เต็มไปด้วยถ้อยคำสวยหรูอย่างชาญฉลาดอธิบายให้คนรุ่นพ่อฟัง เพื่อที่ตัวเองจะคลายความเครียดมากกว่าเพื่อการอบรม

ในคำพูดไปปิด(แก้ตัว)นี้ พวกเขาได้บรรยายความทุกข์ยากของตนเองผ่านการ “เล่าเรื่องสงคราม” พวกเขายังเข้าใจผิด ๆ ว่าถ้าหากร้องตะโกนด้วยเสียงอันดังว่า “ไม่ต้องการให้มีสงครามอีกแล้ว” หมายถึงการ “เล่าเรื่องสงคราม”

ไม่ว่าใครก็ตามย่อมไม่ชอบสงคราม แต่การที่จะถ่ายทอดทัศนคตินั้นด้วยคำพูดของตนเท่านั้น ไม่ใช่เป็นการ “เล่าขาน” แน่นนอน แต่กลับจะเป็นการยึดยึดทัศนคติของตนโดยที่ไม่มีการตรวจสอบให้เห็นจริงเท่านั้นเอง

หากร้องตะโกนว่า “ไม่ชอบสงครามแล้วสงครามจะไม่เกิดขึ้นหรือ” ก็ไม่มีทางเป็นเช่นนั้น การสร้างระบบเพื่อไม่ให้สงครามเกิดขึ้น การที่แต่ละคนตระหนักด้วยตนเองต่างหากเป็นสิ่งสำคัญไม่ใช่หรือ สิ่งเหล่านี้อาจจะเป็นแรงขับเคลื่อนยังสงครามได้ การร้องตะโกนอย่างเดียวรังแต่จะบดบังการวินิจฉัยต่าง ๆ เช่นนั้นไป

ในช่วงต้นของสมัยโชวะมีแนวความคิดที่เรียกว่า “มหาเอเชียบูรพา” และ “การทำให้โลกเป็นบ้านเดียวกัน” สมัยปู่ย่าตาทวดของพ่อได้ถือปฏิบัติตามแนว

ความคิดนี้ แต่ทว่าความคิดข้างต้นกลายเป็นต้นตอของความพ่ายแพ้และความเสียหายอย่างยับเยิน บางทีคนรุ่นก่อนพ่อคงจะได้รับรู้ถึงความว่างเปล่าของการยึดแต่หลักการนี้ ในช่วงปลายสมัยโชวะผู้คนใช้ชีวิตที่มั่งมันแต่การพัฒนาเศรษฐกิจและผลที่ได้รับในที่สุดก็คือการเป็น “ประเทศผู้นำทางเศรษฐกิจ” นั่นเอง

แต่ประเทศผู้นำทางเศรษฐกิจนั้น ในอีกด้านหนึ่งก็คือประเทศที่เต็มไปด้วยความต้องการอย่างไม่มีขอบเขต ถ้าหากขาดซึ่งความรู้และเหตุผลที่จะควบคุมความต้องการนี้ ช่องว่างทางด้านจิตใจของแต่ละคนก็จะขยายกว้างขึ้นโดยไม่มีขอบเขตจำกัด ซึ่งปลายสมัยโชวะก็ได้กลายเป็นยุคสมัยเช่นนั้นมิใช่หรือ

คนในรุ่นพ่อเองก็ไม่ได้มีหลักการที่ชัดเจน เราไม่ยอมรับหลักการแบบเดียวกับในสมัยต้นโชวะ และคิดว่าควรที่จะมีหลักการในการมีชีวิตอยู่ต่อไปภายใต้มุมมองที่เป็นสากล และสมควรที่จะมีเหตุผลเพื่อควบคุมไม่ให้ความต้องการของตนขยายกว้างเกินไป

สาเหตุที่พ่อคิดว่าจะเล่าประวัติศาสตร์โชวะให้แก่รุ่นลูกฟังอย่างชัดเจนเท่าที่จะทำได้นั้น ไม่ใช่เพื่อผลักดันให้ลูกมองประวัติศาสตร์ตามทรรศนะของพ่อ หรือมีส่วนรับรู้ในประสบการณ์ที่ผ่านมาของพ่อเพียงด้านเดียว พ่อคิดว่าอยากให้คนรุ่นลูกได้มีแนวความคิดที่เหมาะสมกับยุคสมัยของลูกมากกว่า

โชวะเป็นเครื่องวัดขั้นหนึ่งที่สาดส่องประกายหลาย ๆ อย่าง ขอให้ดูประกายนั้นให้ดี ๆ และขอให้พวกลูกมีการวินิจฉัยเป็นของตัวเอง พ่อจะขอย้าว่าในประวัติศาสตร์โชวะนี้ เต็มไปด้วยบทเรียนสอนใจนับไม่ถ้วน ความดีใจ ความเสียใจ และความทุกข์ทรมานใจ เกินคณานับก็รวมอยู่ด้วย พ่ออยากให้ลูกรับรู้และเข้าใจความรู้สึกต่าง ๆ เหล่านี้

และนั่นก็คือแก่นแท้ของหนังสือ “ญี่ปุ่นสมัยโชวะ : ประวัติศาสตร์บอกเล่าจากพ่อสู่ลูก”

บทส่งท้าย

ข้าพเจ้าได้เขียนหนังสือเล่มนี้ตั้งแต่ปีเฮเซที่ 1 (ค.ศ.1989) ถึงปีเฮเซที่ 2 (ค.ศ.1990) ในระหว่างนั้นต้องวางปากกากลางคันหลายหน แล้วหันมาเฝ้ามองสถานการณ์ระหว่างประเทศที่เปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรงเหลือเกิน ในช่วงปีเฮเซที่ 1 (ค.ศ.1989) ถึงปีเฮเซที่ 2 (ค.ศ.1990) นี้ โลกช่างเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก

ในช่วงที่เปลี่ยนจากอดีตเป็นปัจจุบัน และจากปัจจุบันเป็นอนาคต มาตรฐานที่ควบคุมทิศทางการหมุนของโลกได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างสิ้นเชิง กล่าวคือ ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงหลายเรื่อง ตั้งแต่ปี 1989 ถึงปี 1990 ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในโลกล้วนแล้วแต่เป็นการเปลี่ยนแปลงแบบพลิกแผ่นดินทั้งนั้น

อาทิ การเรียกร้องความเป็นประชาธิปไตยในยุโรปตะวันออก การกลับมารวมตัวกันอีกครั้งของเยอรมันตะวันออกกับเยอรมันตะวันตกโดยการทลายกำแพงเบอร์ลิน การปฏิรูปของประธานาธิบดีคอร์บาชอฟแห่งสหภาพโซเวียต การเคลื่อนไหวรวมตัวในรูปใหม่ของ EC การกีดกันเรียกร้องประชาธิปไตยในจีน ดูเหมือนว่าโลกกำลังเปลี่ยนแปลงอยู่ทุก ๆ วินาที (ภายหลังจากนั้นสหภาพโซเวียตได้ล่มสลายรวมทั้งระบบสังคมนิยมก็พังทลายด้วย)

ในเดือนธันวาคมปี 1989 จากการประชุมปรึกษาหารือมอลตา (Malta) โดยประธานาธิบดีคอร์บาชอฟ (ในขณะนั้น) กับประธานาธิบดีบุซซาให้การประชุมปรึกษาหารืออัลตา (Yalta) ที่กำหนดกรอบของโลกหลังสงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลง

เฉพาะภายในประเทศญี่ปุ่นเอง ผลการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา พรรคฝ่ายค้านกลายเป็นพรรคที่มีเสียงข้างมาก แต่จากการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเดือนกุมภาพันธ์ ปีเฮเซที่ 2 (ค.ศ.1990) พรรคเสรีประชาธิปไตยกลับได้รับเสียงท่วมท้น แต่ถึงอย่างนั้นก็ตาม วุฒิสภาก็จะมีอำนาจต่อรองมากกว่า เสาธิการพรรคเสรีประชาธิปไตยได้ทดลองหยั่งเชิงขอเป็นรัฐบาลผสมกับพรรคสังคมนิยมต่อเสาธิการพรรค

ถึงแม้ว่าญี่ปุ่นจะรักษาความเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจไว้ได้ จากการที่เงินเยนมีค่าสูงและเงินดอลลาร์ตก แต่ญี่ปุ่นก็ยังคงเป็นเพียงประเทศที่ใช้อำนาจเงินเป็นเครื่องตัดสินทุกสิ่งทุกอย่าง

และเหนือสิ่งอื่นใด ปัญหาใหญ่ก็คือ ความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับสหรัฐอเมริกา กำลังจะค่อย ๆ แปรเปลี่ยนจากยุคสมัยที่ร่วมมือกันเป็นสมัยของความขัดแย้ง อันเนื่องมาจากปัญหาการค้าระหว่างประเทศ สายตาที่สหรัฐอเมริกาจ้องมองญี่ปุ่นนั้น ฉายให้เห็นความรู้สึกอันกระวนกระวายอย่างออกหน้าว่าจะต้อง “บล็อก” ญี่ปุ่นให้อยู่มีมือ

การเตรียมมาตรการตั้งรับการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกประเทศเช่นนี้ คือปัญหาที่คนญี่ปุ่นแต่ละคนต้องขบคิดกันต่อจากนี้ไป การยกเอาลัทธิชาตินิยมมาเป็นเครื่องมือแก้ปัญห อาจนำไปสู่ความหายนะอีกครั้ง ในขณะที่เดียวกัน การละทิ้งผลประโยชน์ของประเทศชาติอย่างสิ้นเชิง และปฏิบัติตามที่ทุกชาติบอกก็จะทำให้เกิดความเดือดร้อนขึ้นได้ในอนาคตข้างหน้า

ขณะนี้สิ่งที่จำเป็นสำหรับญี่ปุ่นไม่ใช่การจัดการโดยใช้ค่านิยมทางเศรษฐกิจและประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจ มาเป็นมาตรฐานในการแก้ปัญหา ญี่ปุ่นสมควรที่จะเลิกการทำตัวเป็นเศรษฐกิจ เดินหว่านเงินไปทั่วโลก พฤติกรรมดังกล่าวช่างน่าอัปยศเหลือทน

ยิ่งกว่านั้น ญี่ปุ่นสมควรทบทวนหลักการ ทฤษฎีและปรัชญาในขณะนี้เสียใหม่ พร้อมกับแสดงความเห็นของตัวเองต่อโลกอย่างกระจ่างแจ้งชัดเจน ในขณะเดียวกัน เรื่องที่สมควรจะให้ความร่วมมือก็จะต้องให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่ หากไม่ทำเช่นนั้น ในที่สุดญี่ปุ่นจะอยู่ในโลกด้วยสภาพหัวเดียวกระเทียมลีบ

ในเดือนมีนาคม ปีเฮเซที่ 2 (ค.ศ.1990) ในขณะที่ข้าพเจ้าเฝ้าดูความเปลี่ยนแปลงภายในและภายนอกประเทศที่รุนแรงถึงขนาดที่ไม่สามารถคาดการณ์ได้อยู่นั้น ข้าพเจ้าคิดว่าเราทุกคนควรมีทรรศนะทางประวัติศาสตร์ที่แจ่มชัด การฝากชีวิตไว้กับกาลเวลาอย่างเลื่อนลอยไม่ใช่เรื่องที่จะได้รับการอภัยเลยทีเดียว

ข้าพเจ้าได้เขียนเข้าไปซ้ำมาหลายครั้งในหนังสือเล่มนี้ ว่าการล้มรสประวัติศาสตร์

โฆวะทีละน้อย ๆ นี้เป็นปัจจัยสำคัญซึ่งขาดไม่ได้ ในการสร้างทรรศนะประวัติศาสตร์ของแต่ละคน อย่างน้อยในประวัติศาสตร์โฆวะก็มีคำตอบมากมาย เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงในยามที่ประวัติศาสตร์อยู่ในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อ

ตามความหมายข้างต้น ข้าพเจ้าคิดว่าได้เขียนหนังสือเล่มนี้ในช่วงที่เหมาะสมที่สุด

โดยเฉพาะคนรุ่นหนุ่มสาวนั้น ข้าพเจ้าอยากจะให้ถอยห่างออกมาจากตำราเรียนประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นที่น่าเบื่อ หันมาอ่านหนังสือประเภทเล่าประวัติศาสตร์เช่นหนังสือเล่มนี้บ้าง เพราะการคิดว่าประวัติศาสตร์เป็นวิชาการอย่างหนึ่ง จะทำให้ไม่ชอบประวัติศาสตร์เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ แต่ถ้ามองดูด้วยสายตาที่ว่า ประวัติศาสตร์คือยุคสมัยที่พ่อแม่ปู่ย่าตายายใช้ชีวิตดั่งนี้ หนังสือที่เล่าประวัติศาสตร์อย่างมีมูลความจริง จะมีความหมายเหมือนเป็นบทสรุปผลดีผลร้ายก็ว่าได้

การที่จะวินิจฉัยว่า ผลดีผลร้าย อย่างไรนั้นมากกว่ากันนั้น เป็นสิทธิพิเศษของคนในรุ่นถัดไปอยู่แล้ว ถ้าหากสามารถใช้สิทธิพิเศษนี้เพิ่มเติมที่แล้ว คิดว่าคงจะไม่มีหนังสือเล่มใดสนุกเท่ากับหนังสือที่เขียนเกี่ยวกับประวัติศาสตร์อีกแล้ว

ขณะเดียวกัน ในการศึกษาประวัติศาสตร์ญี่ปุ่น ไม่จำเป็นต้องย้อนกลับไปศึกษาตั้งแต่ยุคสมัย “การสร้างชาติแต่โบราณ” โดยบันทึกตามลำดับเดือนปี แต่ก่อนอื่นเราจะต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับสมัยที่เราใช้ชีวิตอยู่ หรือสมัยก่อนหน้านั้นเล็กน้อย ถ้าเป็นคนรุ่นหนุ่มสาวก็ควรจะทำทำความเข้าใจสมัยเมจิ ไทโช และโฆวะสมัยใดสมัยหนึ่งให้ถ่องแท้ การทำความเข้าใจดังกล่าว จะนำไปสู่ความเข้าใจถึงฝั่งของแก่นสำคัญที่ควบคุมทิศทางประวัติศาสตร์ (โดยทั่วไปคือการต่อสู้เพื่ออำนาจ ดังนั้นจะต้องคิดว่าทำไมการต่อสู้เพื่ออำนาจจึงเกิดขึ้น)

หากค้นพบฝั่งนั้นเมื่อใด จึงค่อยมาศึกษาประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นจากสมัยโบราณซึ่งไม่ใช่เป็นศึกษาทางอ้อมทำให้เสียเวลาแต่อย่างใด ในทางกลับกันข้าพเจ้าคิดว่าอาจได้รู้เคล็ดลับที่จะทำความเข้าใจประวัติศาสตร์ได้อย่างรวดเร็วก็ได้

ถ้าหากท่านผู้อ่านอ่านหนังสือเล่มนี้ด้วยสายตาเช่นนั้น ข้าพเจ้าจะยินดีเป็นอย่างมาก และถ้าเป็นเช่นนั้น ท่านก็จะเข้าใจเหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นในสมัยปัจจุบัน

คือปี 1990 ได้ สมมุติว่าท่านรู้สึกว่าการประวัติศาสตร์ไม่ได้เคลื่อนไปเนื่องมาจากเหตุผลหรือปรัชญา แต่เคลื่อนไหวด้วยความเชื่อทางศาสนา หรือความรู้สึกชาตินิยม ขอให้ท่านใช้สิ่งนั้นเป็นบรรทัดฐานในการมองเหตุการณ์ในปัจจุบัน ข้าพเจ้าเชื่อว่าจะทำให้ท่านเข้าใจความหมายของการสลายตัวของกลุ่มยุโรปตะวันออก ฯลฯ ข้าพเจ้าปรารถนาให้ท่านอ่านหนังสือเล่มนี้ ในฐานะเครื่องช่วยทำความเข้าใจยุคสมัยปัจจุบัน แม้เพียงเล็กน้อยก็ยังดี

พร้อมกันนี้ ข้าพเจ้าก็อยากให้คุณในวัยพ่อแม่ซึ่งอยู่ร่วมสมัยเดียวกับข้าพเจ้าอ่านหนังสือเล่มนี้ด้วย เพื่อที่จะเป็นร่องรอยนำทางอย่างหนึ่งในการมองย้อนกลับไปถึงวิถีการดำเนินชีวิตที่ผ่านมาของตนเอง

หนังสือเล่มนี้ได้รับการคัดเลือกให้บรรจุอยู่ในหนังสือ “Futaba Life Shinsho” โดยคุณซุงิยะมะ ฮิโรชิ หัวหน้าแผนกการพิมพ์ที่ 2 ของบริษัทฟุตะบะ คุณซุงิยะมะมีความคิดว่าอยากจะถ่ายทอดบทเรียนสอนใจในประวัติศาสตร์โซวะให้แก่คนรุ่นหลังต่อไป ซึ่งข้าพเจ้าก็เห็นด้วยเป็นอย่างยิ่ง และข้าพเจ้าได้แก้ไขเพิ่มเติมบางส่วน โดยได้รับคำแนะนำและชี้แนะจากคุณซุงิยะมะด้วย

ข้าพเจ้าขอกล่าวขอบพระคุณในความช่วยเหลือของคุณซุงิยะมะอีกครั้ง พร้อมกันนี้ก็ขอขอบคุณคุณมะสึอิ มะชะกะซุ บรรณาธิการจากแผนกการพิมพ์ด้วย

เดือนกรกฎาคม ปีเฮเซที่ 10 (ค.ศ.1998)

โอะซะกะ มะชะยะซุ

---

* หนังสือเล่มนี้รวบรวมขึ้นใหม่อีกครั้งหนึ่งในฐานะหนังสือ “shinsho” โดยได้แก้ไขเพิ่มเติมจากหนังสือ “ญี่ปุ่นสมัยโซวะ : ประวัติศาสตร์บอกเล่าจากพ่อสูลูก” ซึ่งจัดพิมพ์โดย PHP ในปี 1990

โครงการหนังสือชุด “คั่นส่องส่องญี่ปุ่น”
Publication Series “Japanese Mirrors”

ญี่ปุ่น

ฟ้าวิกฤตสู่อากาศ

Nihon No Nanmon

தாகามิทซุ ซะว่า
Takamitsu Sawa

ผู้แปล : กนิษฐา มัทซึโอะ
Translator : Khanittha Matsuo

DAIDO THE DAIDO LIFE FOUNDATION

มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
THE FOUNDATION FOR THE PROMOTION OF SOCIAL SCIENCES AND HUMANITIES TEXTBOOKS PROJECT

อวสาน

สมบูรณาญาสิทธิราชย์ในสยาม

The End of the Absolute Monarchy in Siam

เบนจามิน เอ. บัทสัน
Benjamin A. Batson

คณะแปล บรรณาธิการแปล กาญจณี ละอองศรี ยุพา ชุมจันทร์
พรธงาม เจ้าธรรมสาร สดใส ขันติวรพงศ์ ศศิธร รัชนี้ ณ อยุธา

มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

THE FOUNDATION FOR THE PROMOTION OF SOCIAL SCIENCES AND HUMANITIES TEXTBOOKS PROJECT

2475

การปฏิวัติสยาม

1932 Revolution in Siam

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ
Charnvit Kasetsiri

ภาคผนวก : เอกสารประวัติศาสตร์ 2475
รวบรวมโดย อัครศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์

มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
THE FOUNDATION FOR THE PROMOTION OF SOCIAL SCIENCES AND HUMANITIES TEXTBOOKS PROJECT

ญี่ปุ่นสมัยโชวะ : ประวัติศาสตร์บอกเล่าจากพ่อสู่ลูก

ประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นสมัยโชวะพร้อมพรั่งไปด้วยบทเรียนสอนใจจำนวนมากมาย สมัยนี้ประกอบไปด้วยเรื่องราวทั้งมวลในประวัติศาสตร์มนุษยชาติ มีทั้งการสงคราม การพ่ายแพ้สงคราม ยิ่งกว่านั้นยังมีการยึดครอง การก่อการร้าย ความวุ่นวายจากการปฏิวัติ การอดอยาก จนกระทั่งการขาดแคลนอาหาร สิ่งสำคัญสำหรับพวกเราคือ การพยายามเรียนรู้บทเรียนจากประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นสมัยโชวะอย่างอ่อนน้อมถ่อมตน

หนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือเขียนเล่าจากมุมมองส่วนตัวของข้าพเจ้า เพื่อถ่ายทอดแก่ลูกหลานว่า ควรจะมองประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นสมัยโชวะอย่างไร ข้าพเจ้าเขียนด้วยความมุ่งหวังที่จะให้รุ่นลูกของข้าพเจ้า ชิมทราบเรื่องราวในสมัยที่ข้าพเจ้าและสมัยที่รุ่นปู่ย่าตายาย รุ่นพ่อแม่มีชีวิตอยู่

ข้าพเจ้าไม่ได้เขียนโดยตั้งอยู่บนพื้นฐานตรรกะทางประวัติศาสตร์หรือแนวความคิดเฉพาะแต่อย่างใด อีกทั้งไม่ได้คิดที่จะตัดสินชี้ขาดประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นสมัยโชวะ ไม่ได้คิดจะพิพากษาโทษหรือเสริมแต่งประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นสมัยโชวะให้ดูงดงามขึ้น เป็นเพียงการมองในฐานะประชาชนคนหนึ่งอย่างอ่อนน้อมถ่อมตน ถึงภาพชีวิตของผู้คนที่ยืนหยัดใช้ชีวิตกันมา

โฮชะกะ มะชะยะซุ

Hosaka Masayasu

ISBN 974-572-806-3

9 789745 728066